

19246
Χ. ΜΑΛΛΙΑΡΟΥ - Α. ΛΑΖΑΡΟΥ - Δ. ΧΑΤΖΗ

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 146 π.Χ.

Α', Δ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΔΩΡΕΑΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ·ΑΘΗΝΑΙ 1974

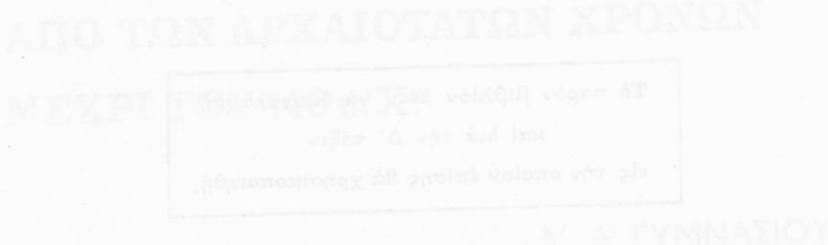
Ψηφιοποιήθηκε από το Ίνστιτούτο Εκπαίδευσης Πολιτικής

19246

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 146 π.Χ.

ΑΙΓΑΙΟΝ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τὸ παρὸν βιβλίον δέον νὰ διαφυλαχθῇ
καὶ διὰ τὴν Δ' τάξιν
εἰς τὴν ὁποίαν ἐπίσης θὰ χρησιμοποιηθῇ.

Χ. ΜΑΛΛΙΑΡΟΥ - Α. ΛΑΖΑΡΟΥ - Δ. ΧΑΤΖΗ

**ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 146 π.Χ.**

Α', Δ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

**ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ - ΑΘΗΝΑΙ 1974**

ΑΙΓΑΙΟΤΣΙ ΑΙΑΧΠΑ ΙΩΝΙΟΣ ΙΔΕΑ ΣΙΑ ΙΑΙΝΗ ΟΠΑ ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΠ

Επίκληση στην αρχαία πόλη της Κάρυας

ΥΩΣΑΙΜΥΛΑ ΔΙΑΛΥΣΙ

ΖΩΣΩΛΕ ΖΩΣΙΝΑΛΡΟ
ΦΕΡΙΑΙΝΕΑ-ΗΣΙΛΙΑ ΜΕΛΤΙΚΑΔΙ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ

‘Ο ἀνθρωπος κατὰ τοὺς παλαιοτάτους χρόνους εύρισκετο εἰς ήμισιαρίαν κατάστασιν. Δέν εἶχε μόνιμον κατοικίαν, δὲν ἤξευρε νὰ καλλιεργῇ τοὺς ἀγροὺς οὔτε ἐγνώριζε νὰ κατασκευάζῃ ἐνδύματα, ἔπιπλα, οἰκιακὰ σκεύη. ’Εζη εἰς σπήλαια ἢ εἰς τρώγλας καὶ πολλάκις κατεσπαράσσετο ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία. ’Η ζωὴ του δὲν ἦτο καθόλου εὐχάριστος.

Μὲ κόπους πολλοὺς καὶ εἰς διάστημα χιλιάδων ἐτῶν ἀπέκτησε γνώσεις καὶ κατώρθωσε νὰ βελτιώσῃ τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς του. Σιγὰ σιγὰ προώδευσε, ἀνεπτύχθη ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς καὶ διεμόρφωσε βίον κοινωνικὸν καὶ πολιτικόν, ἐδημιούργησε δηλαδὴ πολιτισμόν. ’Η πρόοδος τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς τέχνας, τὰς ἐπιστήμας καὶ γενικῶς εἰς βίον εὐκολώτερον καὶ περισσότερον ἀνεπτυγμένον λέγεται **πολιτισμός**.

Μὲ τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἔχουν σχέσιν μὲ τὸν πολιτισμὸν ἀσχολεῖται ἡ **Ιστορία**. Αὐταὶ αἱ πράξεις μᾶς ἐνδιαφέρουν, διότι δεικνύουν τὴν συνεχῆ καὶ συστηματικὴν προσπάθειαν πρὸς ἀνάπτυξίν του. Ιστορία λοιπὸν εἶναι ἡ συστηματικὴ ἀφήγησις γεγονότων σχετικῶν μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἔργα ἐκεῖνα τῶν ἀνθρώπων, ποὺ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ.

ΠΡΟ·Ι·ΣΤΟΡΙΑ. ΠΗΓΑΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ. ’Η ζωὴ καὶ ἡ δρᾶσις τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἔζησαν ὅπως τὰ ζῷα ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας εἰς πολὺ παλαιὰν ἐποχὴν, εἶναι σκοτεινή. Αἱ εἰδήσεις, τὰς ὁποίας ἔχομεν περὶ αὐτῶν, εἶναι ὀλίγαι καὶ προέρχονται ἀπὸ ἴχνογραφήματα, ὅπλα, ἐργαλεῖα, ὀστᾶ ζώων καὶ ἀνθρώπων, ποὺ εύρεθησαν ἐντὸς σπηλαίων ἢ καὶ εἰς τὸ βάθος τῆς γῆς. Μὲ τὰς πληροφορίας ὅμως ποὺ μᾶς δίδουν τὰ λείψανα αὐτά, πολὺ ὀλίγας καὶ ἀτελεῖς γνώσεις ἔχομεν περὶ τῆς

ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τῶν παλαιοτάτων ἀνθρώπων. Δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς ποῦ καὶ πῶς ἔζησαν καὶ ἐπομένως δὲν εἴναι δυνατὸν νὰ γίνῃ λόγος περὶ τῆς ιστορίας των. Διὰ τοῦτο τοὺς χρόνους τῶν παλαιοτάτων ἀνθρώπων ὄνομάζομεν προϊστορικοὺς χρόνους καὶ τὴν ἔρευναν καὶ μελέτην των προϊστορίαν.

Τὰ πενιχρὰ λείψανα, ἀπὸ τὰ δύοια ἀντλοῦμεν τὰς πληροφορίας μας διὰ τὸν προϊστορικὸν ἀνθρωπὸν, ἀποτελοῦν τὰ μνημεῖα τῶν προϊστορικῶν χρόνων. Τὰ σπουδαιότερα ὅμως μνημεῖα εἴναι τὰ γραπτὰ (ἐπιγραφαί, ἔγγραφα, βιβλία), διότι αὐτά, περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο, διαφωτίζουν τὰ γεγονότα τοῦ παρελθόντος. Ἡ κυρίως ιστορία ἀρχίζει ἀπὸ τότε ποὺ σώζονται γραπτὰ μνημεῖα. "Ολα τὰ μνημεῖα τῶν προϊστορικῶν καὶ τῶν ιστορικῶν χρόνων λέγονται **ιστορικὰ μνημεῖα** ἢ **πηγαὶ τῆς Ιστορίας**.

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟ·Ι·ΣΤΟΡΙΑΣ. Οἱ προϊστορικοὶ χρόνοι διαιροῦνται εἰς τρεῖς μεγάλας ἐποχάς, ἀναλόγως τοῦ ὑλικοῦ, τὸ δύοιον ἔχρησιμοποίησεν δὲ ἀνθρωπὸς διὰ τὴν κατασκευὴν ἐργαλείων χρησίμων εἰς τὰς ἀνάγκας του. Αἱ ἐποχαὶ αὐταὶ εἴναι :

1) **Παλαιολιθικὴ ἐποχὴ** ἢ ἐποχὴ τοῦ συνήθως λεγομένου **ἀκατεργάστου** λίθου. Κατ' αὐτὴν δὲ ἀνθρωπὸς ἔχρησιμοποίει τὸν λίθον, ἀφοῦ διὰ κρούσεως ἀφήρει τεμάχια ἐξ αὐτοῦ, ὥστε νὰ λάβῃ τὸ κατάλληλον σχῆμα πρὸς ἔξυπηρέτησιν τῶν διαφόρων ἀναγκῶν του.

2) **Νεολιθικὴ ἐποχὴ** ἢ ἐποχὴ τοῦ κατειργασμένου (λελεασμένου) λίθου. Τώρα δὲ ἀνθρωπὸς ἔχει μάθει νὰ κατεργάζεται καὶ νὰ λειαίνῃ τὸν λίθον καὶ νὰ τὸν τρυπᾶ, ἀναλόγως τῆς χρήσεως. Αἱ δύο αὗται ἐποχαὶ, παλαιολιθικὴ καὶ νεολιθικὴ, διήρκεσαν πολλὰς χιλιετηρίδας.

3) **Ἐποχὴ τῶν μετάλλων.** 'Ο ἀνθρωπὸς ἀργότερον ἐγνώρισε τὰ μέταλλα καὶ ἔμαθε τὴν χρῆσίν των. Τὰ πρῶτα μέταλλα ποὺ ἐγνώρισεν ἦσαν δὲ χρυσὸς καὶ δὲ χαλκὸς (5000 π.Χ.). Τοῦ σιδήρου ἔγινε χρῆσις πολὺ βραδύτερον (1000 π.Χ.).

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ. Οἱ παλαιότεροι ιστορικοὶ λαοὶ εἴναι οἱ λεγόμενοι **'Ανατολικοὶ λαοί**, δηλαδὴ οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Βαβυλώνιοι καὶ Ασσύριοι, οἱ Χετταῖοι, οἱ Ἐβραῖοι, οἱ Φοίνικες, οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι. "Επειτα ἐμφανίζονται οἱ "Ελληνες καὶ κατόπιν οἱ Ρωμαῖοι.

‘Η ιστορία ὅλων αὐτῶν τῶν λαῶν, ἡ ὄποια ἀρχίζει ἀπὸ ἀρχαιοτάτους χρόνους (5000 π.Χ.) καὶ φθάνει μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ Δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους (476 μ.Χ.), λέγεται **‘Αρχαία Ιστορία**.’ Ακολουθεῖ ἡ **Μεσαιωνική Ιστορία** ἀπὸ τὸ 476 μ.Χ. μέχρι τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τοὺς Τούρκους (1453 μ.Χ.) ἢ μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Αμερικῆς ὑπὸ τοῦ Κολόμβου (1492 μ.Χ.). Μετὰ τὴν Μεσαιωνικήν ἔχομεν τὴν **Νεωτέραν Ιστορίαν**, ἡ ὄποια ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 1453 ἢ τὸ 1492 μ.Χ. καὶ φθάνει μέχρι τῶν ἡμέρων μας. Οἱ Εὐρωπαῖοι λαμβάνουν τὸ ἔτος 1492 μ.Χ. ὡς χρονολογίαν ἐνάρξεως τῶν νεωτέρων χρόνων.

Τρεῖς λοιπὸν εἶναι αἱ μεγάλαι περίοδοι εἰς τὰς ὄποιας διαιρεῖται ἡ Γενικὴ Ιστορία:

- 1) ‘Η **Αρχαία Ιστορία** (ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους μέχρι τοῦ 476 μ.Χ.).
- 2) ‘Η **Μεσαιωνική Ιστορία** (ἀπὸ τὸ 476 μέχρι τοῦ 1453 ἢ 1492 μ.Χ.).
- 3) ‘Η **Νεωτέρα Ιστορία** (ἀπὸ τὸ 1453 ἢ 1492 μ.Χ. μέχρι σήμερον).

ΟΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΙ ΛΑΟΙ

ΑΙ ΧΩΡΑΙ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΩΝ

Ο αρχαιότερος πολιτισμός, ό δόποιος ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶναι ό **πολιτισμὸς τῶν Αἰγαίων**. Τὸν πολιτισμὸν αὐτὸν ἀνέπτυξεν εἰς τὰ παράλια καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου μὲ κέντρον τὴν Κρήτην λαὸς μεσογειακός, ξένος πρὸς τοὺς Ἑλληνας. Πολὺ ύστερώτερον παρουσιάσθη εἰς τὴν ἡπειρωτικήν Ἑλλάδα μὲ κέντρον τὰς Μυκήνας ό μυκηναϊκὸς πολιτισμός, τὸν δόποιον ἐκαλλιέργησαν οἱ ἐγκατασταθέντες εἰς τὰς ἔλληνικὰς χώρας πρῶτοι Ἑλληνες, οἱ **Ἀχαιοί**.

Ἄλλὰ καὶ οἱ Αἰγαῖοι δὲν ἀντιπροσωπεύουν τὸν αρχαιότερον πολιτισμόν. Καὶ αὐτοὶ ἐδέχθησαν τὴν ἐπίδρασιν παλαιοτέρου καὶ πολὺ προηγμένου λαοῦ τῆς νοτιοανατολικῆς Μεσογείου, τῶν Αἰγυπτίων. Πλὴν τῶν Αἰγυπτίων ἀνέπτυξαν πολὺ ἐνωρὶς ἴδιούς των πολιτισμούς καὶ λαοὶ ἀσιατικοί. Οἱ σπουδαιότεροι ἐξ αὐτῶν ἥσαν οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ Ἀσσύριοι, οἱ Ἐβραῖοι, οἱ Φοίνικες, οἱ Χετταῖοι καὶ οἱ Πέρσαι. Οἱ ἀσιατικοὶ αὐτοὶ λαοὶ μαζὶ μὲ τοὺς Αἰγυπτίους ὁνομάζονται **Ἀνατολικοὶ λαοί**. Μὲ τοὺς λαοὺς αὐτοὺς ἥλθον εἰς σχέσιν οἱ Ἑλληνες καὶ ἐδέχθησαν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πολιτισμοῦ των. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἱστορίαν των.

1. ΟΙ ΑΙΓΥΠΤΙΟΙ

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΚΑΙ Ο ΝΕΙΛΟΣ. Η Αἴγυπτος εἶναι χώρα μὲ πολὺ παλαιὰν ἱστορίαν καὶ σπουδαιότατον καὶ αρχαιότατον πολιτισμόν. Οἱ Ἀχαιοί μὲ τὰς ἐπιδρομάς των εἶχον φθάσει μέχρι τῆς Αἰγύπτου. Άλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ἡ Αἴγυπτος μᾶς εἶναι γνωστή.

Η Αἴγυπτος εἶναι μεγάλη στενόμακρος πεδιάς εἰς τὸ μέσον ἐρήμων καὶ κατέχει τὴν βορειοανατολικήν γωνίαν τῆς Ἀφρικῆς. Τὴν χώραν διαρρέει ό Νειλος ποταμός, ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους τοῦ κόσμου. Κάθε χρόνον, ἀπὸ τὸν Ἰούλιον μέχρι τοῦ Νοεμβρίου, πλημμυ-

ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ ΘΑΛΑΣΣΑ

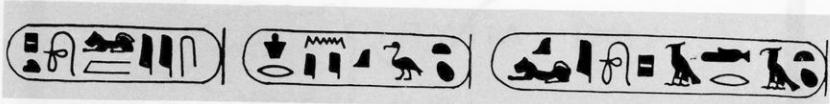

ρίζει καὶ ἡ Ἰλύς, τὴν δποίαν ἀφήνουν τὰ ὕδατα, ὅταν ἀποσύρωνται, καθιστᾶ τὸ ἔδαφος γονιμώτατον. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ Ἡρόδοτος δνομάζει τὴν Αἴγυπτον **δῶρον τοῦ Νείλου**.

Οἱ κάτοικοι ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐφρόντισαν μὲν δραυλικὰ ἔργα, δεξαμενάς, ὑδατοφράκτας καὶ διώρυγας νὰ χρησιμοποιήσουν κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ. Ἐκαλλιέργουν δύο φορὰς τὸ ἔτος δημητριακὰ καὶ λαχανικά. Ἐκεῖ ἐφύοντο ὁ φοίνιξ, ὁ λωτὸς καὶ τὸ πολυτιμότατον φυτόν, ὁ πάπυρος, ἀπὸ τὴν κατεργασίαν τοῦ δποίου παρήγετο ὁ διμώνυμος χάρτης τῶν ἀρχαίων. Καὶ ἡ κτηνοτροφία ἦτο ἔξισου ἀνεπτυγμένη. Ἀγέλαι βιῶν καὶ προβάτων ἔβοσκον εἰς τὰ ἀπέραντα λιβάδια.

ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ. ΤΑ ΙΕΡΟΓΛΥΦΙΚΑ. Οἱ Αἴγυπτοι ἥσαν Σημῆται καὶ ἥλθον πιθανώτατα ἀπὸ τὴν Ἀσίαν διὰ τῆς σημερινῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ. Τοὺς προσείλκυσεν ὁ πλοῦτος τῆς χώρας. Ὦμοιάζον πρὸς τοὺς σημερινοὺς Φελλάχους, οἱ δποίοι εἶναι ἀπόγονοί των. Κύριον ἐπάγγελμα εἶχον τὴν γεωργίαν.

Οἱ Αἴγυπτοι εἶχον κοινωνικὴν ὄργανωσιν. Τὴν ἀριστοκρατίαν ἀπετέλουν οἱ μεγάλοι γαιοκτήμονες. Οἱ γεωργοὶ ἥσαν δουλοπάροικοι εἰς τὰ κτήματα τῶν γαιοκτημόνων καὶ ἀνῆκον εἰς τὴν τελευταίαν τάξιν. Οἱ Ἱερεῖς ἥσαν ἀνδρες σοφοὶ μὲν μεγάλην θέσιν εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ ἀπετέλουν ἰδιαιτέραν τάξιν. Ἀνώτατος ἀρχῶν ἦτο ὁ βασιλεὺς, ὁ δποῖος ἔθεωρεῖτο θεὸς μὲν ἀνθρωπίνην μορφήν. Ὁ βασιλεὺς ἐκυβέρνα τὸ κράτος ὡς ἀπόλυτος μονάρχης καὶ ὠνομάζετο **Φαραὼ**.

‘Ιερογλυφικά.

‘Η Ἰστορία τοῦ Ἡροδότου καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἥσαν παλαιότερον αἱ μόναι πηγαὶ διὰ τὴν ἀρχαίαν ἴστορίαν τῆς Αἴγυπτου. Κατὰ τὰς ἀρχὰς ὅμως τοῦ 19ου αἰῶνος Γάλλοι σοφοὶ κατώρθωσαν νὰ ἀναγνώσουν τὴν γραφὴν τῶν ἀρχαίων Αἴγυπτίων. ‘Η γραφὴ αὐτὴ εἶναι παράδοξος, διότι ὡς γράμματα ἔχρησιμοποιεῖ εἰκόνας. Οἱ Αἴγυπτοι δηλαδὴ παρίστανον μὲ εἰκόνας τὰ ἵδια τὰ πράγματα,

τὰ ὄποια ἥθελον νὰ φανερώσουν. Τὰ γραπτὰ αὐτὰ μνημεῖα ὡνομάσθησαν **ἱερογλυφικά**.

Πλείσται ἐπιγραφαὶ εύρεθησαν εἰς ἀρχαῖα αἰγυπτιακὰ μνημεῖα. Ή ἀνάγνωσις τῶν ἐπιγραφῶν αὐτῶν καθὼς καὶ τὰ πλούσια ἐκ τῶν ὀνασκαφῶν εύρήματα διεφώτισαν πολὺ τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ. ‘Η Αἴγυπτος κατ’ ἀρχὰς ἦτο διηρημένη εἰς πολλὰ κρατίδια. Μὲ τὸν καιρὸν τὰ μικρὰ αὐτὰ κράτη συνηνώθησαν εἰς δύο βασίλεια, τὸ βασίλειον τῆς Κάτω Αἰγύπτου καὶ τὸ βασίλειον τῆς Ἀνω Αἰγύπτου. Τέλος τὰ δύο αὐτὰ βασίλεια συνεχωνεύθησαν εἰς ἓνα καὶ τοιουτοτρόπως ἐσχηματίσθη τὸ ἀρχαιότερον κράτος τοῦ κόσμου. Τὴν ἔνωσιν ὀλοκλήρου τῆς Αἰγύπτου εἰς ἓνα κράτος ἐπέτυχον οἱ βασιλεῖς τῆς **Μέμφιδος**, ἡ ὁποία ἔκειτο βορειοδυτικῶς τοῦ Καΐρου. Τὸ παλαιότερον αὐτὸν βασίλειον τῆς Αἰγύπτου ὡνομάσθη ἀρχαῖον **κράτος τῆς Μέμφιδος**.

Πρώτη πρωτεύουσα τῆς Αἰγύπτου ἦτο ἡ Μέμφις. Εἰς αὐτὴν εἶχον τὴν ἔδραν των οἱ παλαιότεροι βασιλεῖς, οἱ ὄποιοι ἦσαν ἴκανοι καὶ δραστήριοι ἡγεμόνες. Τὴν δύναμιν τῶν Φαραώ αὐτῶν φανερώνουν οἱ σωζόμενοι πλησίον τῆς Μέμφιδος βασιλικοὶ τάφοι τῆς ἐποχῆς των, αἱ περιφημοὶ **πυραμίδες**.

Περὶ τὸ 2100 π.Χ. ὁ ἄρχων τῶν Θηβῶν εἰς τὴν Ἀνω Αἴγυπτον ἔγινεν ἀνεξάρτητος καὶ κατώρθωσε νὰ ἔνωσῃ τὴν Ἀνω καὶ Κάτω Αἴγυπτον ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν του. Πρωτεύουσα τῆς Αἰγύπτου ἔγιναν αἱ **Θῆβαι** καὶ τὸ κράτος, τὸ ὄποιον ἰδρύθη, ὡνομάσθη **μέσον κράτος τῶν Θηβῶν**. Οἱ Φαραώ τῶν Θηβῶν εἶχον δύναμιν καὶ πλούτον, διεξήγαγον νικηφόρους πολέμους καὶ ἔκτισαν μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα.

’Αλλὰ περὶ τὸ 1800 π.Χ. οἱ **Υκσώς**, λαός νομαδικὸς ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, ὑπέταξαν τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐκυριάρχησαν εἰς αὐτὴν ἐπὶ δύο περίπου αἰῶνας. Οἱ ὑποτελεῖς εἰς τοὺς **Υκσώς** ἡγεμόνες τῶν Θηβῶν κατώρθωσαν νὰ ἐκδιώξουν τοὺς κατακτητὰς (1580 π.Χ.). Αἱ Θῆβαι ἔγιναν πάλιν πρωτεύουσα τοῦ κράτους. Τοιουτοτρόπως ἰδρύθη τὸ **νέον κράτος τῶν Θηβῶν**. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἡ δύναμις τῶν Φαραώ μὲ τὰς μεγάλας κατακτήσεις εἰς τὴν Ἀσίαν ἦτο

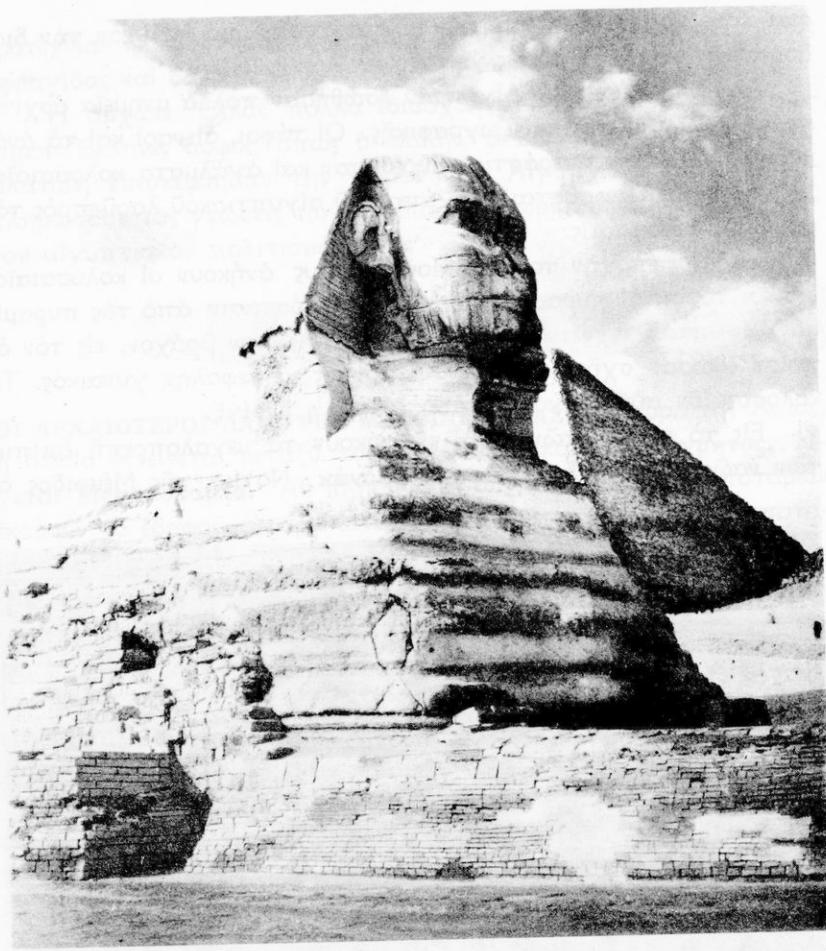
4000 π.Χ.

μεγίστη. Ἐνδοξότερος ἐξ ὅλων εἶναι δὲ **Ραμσῆς Β'** (1292 - 1225 π.Χ.), τὸν ὅποιον οἱ "Ἐλληνες ὡνόμασαν **Σέσωστριν**. Ἐπ' αὐτοῦ τὸ νέον κράτος τῶν Θηβῶν ἔφθασεν εἰς μεγάλην ὀκμήν. Μετὰ τὸν Ραμσῆν Β' ἀρχίζει ἐποχὴ παρακμῆς. Οἱ ἱερεῖς ἀπέκτησαν μεγάλην δύναμιν καὶ τέλος δὲ ἀρχιερεύς τοῦ "Αμμωνος ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον. Ἐμφύλιοι πόλεμοι ἔξιστένισαν τὴν χώραν καὶ ἡ Αἴγυπτος ὑπετάχθη εἰς τοὺς Ἀσσυρίους (670 π.Χ.). Μετ' ὀλίγον δὲ Ψαμμήτιχος, ἡγεμὼν τῆς Σάιδος εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Νείλου, ἔξεδίωξε τοὺς Ἀσσυρίους καὶ ἴδρυσε τὸ κράτος τῆς **Σάιδος** εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Νείλου. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ σπουδαιοτέρου ἀπὸ τοὺς διοδόχους του, τοῦ **Ἀμάσιος Β'**, τοῦ φιλέλληνος Φαραὼ, ἡ Ναύκρατις ἐμεγαλύνθη καὶ κατέστη, κέντρον ἐμπορίου. Ἡ δύναμις ὅμως τῶν Φαραὼ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς εἶχεν ἔξασθενήσει καὶ δὲν ἡδυνήθησαν νὰ ἀντιταχθοῦν εἰς τὴν κατακτητικὴν ὁρμὴν τῶν Περσῶν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας Καμβύσης ὑπέταξε τὴν Αἴγυπτον, ἡ ὅποια παρέμεινεν ὑπὸ τὴν περσικὴν κυριαρχίαν μέχρι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

525 π.Χ.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ. TEKNAI KAI EPISTHMAI. Οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον πολλούς θεούς. Ἐλάτρευσαν διάφορα ζῷα, ἵδιας τὸν ταῦρον. Ἐλάτρευσαν ἀκόμη τὸν ποταμὸν Νεῖλον. Πρὸ πάντων ὅμως ἐθεοποίησαν τὰς φυσικὰς δυνάμεις. Ἀνώτατος θεός των ἦτο δὲ ὁ ἥλιος, δὲ **Ρᾶ**, εἰς τὸν ὅποιον ἤσαν ἀφιερωμένοι οἱ ὀβελίσκοι. Μεγάλος θεός ἦτο καὶ δὲ **Αμμων** (Ζεὺς) τῶν Θηβῶν μὲ περίφημον μαντεῖον εἰς ὅσσιν τῆς λιβυκῆς ἐρήμου. Μεταξὺ τῶν ἄλλων θεῶν πολὺ ἐλατρεύοντο δὲ **Οσιρις** καὶ ἡ σύζυγός του **Ισις**, οἱ ὅποιοι ἐσυμβόλιζον τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀναγέννησιν τῆς φύσεως.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἐλάτρευον καὶ τοὺς νεκρούς των καὶ ἐφρόντιζον νὰ διατηροῦνται ἀφθαρτα τὰ νεκρὰ σώματα. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν οἱ νεκροὶ ἐταριχεύοντο καὶ ἐψυλάσσοντο ὡς μούμιαι εἰς ὀσφαλεῖς τάφους. Προσέτι ἐπίστευον ὅτι ἡ ψυχὴ ἔξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχῃ, ἐφ' ὅσον τὸ σῶμα δὲν καταστρέφεται. Ὁ νεκρὸς ἐπρεπε νὰ μείνῃ ἀφθαρτος διὰ νὰ ζήσῃ καὶ ἡ ψυχή, ἡ ὅποια περιπλανᾶται εἰς ἄλλα σώματα ζῷων ἢ ἀνθρώπων καὶ κατόπιν ἐπιστρέφει εἰς τὸ παλαιὸν

Αἱ πυραμίδες καὶ ἡ μεγάλη Σφίγξ.

σῶμα. Ὁ αἰγυπτιακὸς λαὸς δηλαδὴ πρῶτος ἐπίστευσεν εἰς τὴν λεγομένην **μετεμψύχωσιν**.

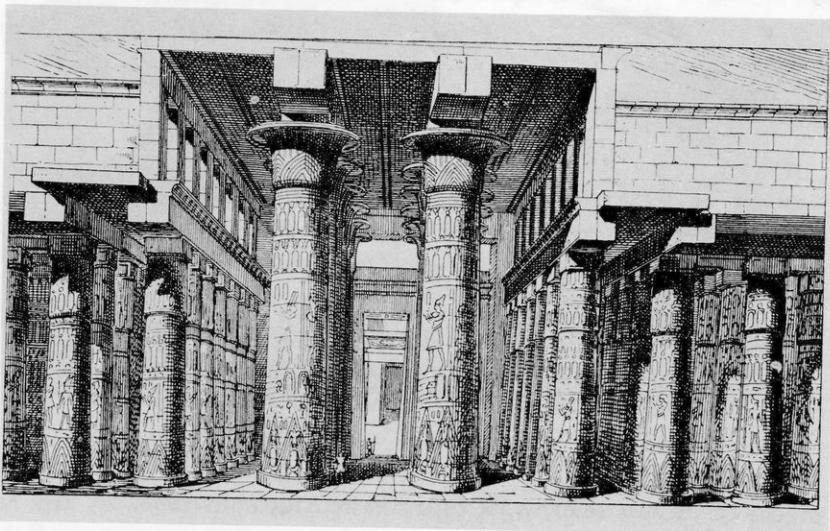
Ἡ πρόοδος τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὰς πρακτικὰς τέχνας, ὑφαντικήν, βαφικήν, μεταλλουργίαν καὶ ὑαλουργίαν ὑπῆρξε μεγάλη. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας, τὴν ἰατρικήν, τὴν ἀστρονομίαν καὶ τὰ μαθηματικὰ ἡ ἐπίδοσίς των εἶναι ἀξία θαυμασμοῦ. Εἶχον γραφήν, ἀνεκάλυψαν τὸ ἡλιακὸν ἔτος τῶν 365 ἡμερῶν καὶ πρῶτοι αὐτοὶ κατε-

σκεύασσαν χάρτην ἐκ παπύρου, μὲ τὸν ὅποιον διηυκόλυνον τὴν διάδοσιν τῆς γραφῆς εἰς τοὺς γειτονικοὺς λαούς.

Ἄπο τὴν ἀρχαίαν Αἴγυπτον ἔσωθησαν πολλὰ μνημεῖα ἀρχιτεκτονικῆς, γλυπτικῆς καὶ ζωγραφικῆς. Οἱ τάφοι, οἱ ναοὶ καὶ τὰ ἀνάκτορα εἶναι κτήρια τεράστια. Εύρεθησαν καὶ ἀγάλματα κολοσσιαῖα. Ἐξ ὅλων αὐτῶν φαίνεται ἡ ἀγάπη τοῦ αἰγυπτιακοῦ λαοῦ πρὸς τὰς ὄγκωδεις διαστάσεις.

Εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀρχαίου κράτους ἀνήκουν οἱ κολοσσιαῖοι λίθινοι τάφοι, αἱ πυραμίδες. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὰς πυραμίδας Αἰγύπτιοι τεχνῖται ἐσκάλισαν ἔνα πελώριον βράχον, εἰς τὸν ὅποιον ἔδωσαν σχῆμα καθημένου λέοντος μὲ κεφαλὴν γυναικός. Τὸ κολοσσιαῖον αὐτὸν ἔργον εἶναι ἡ **Μεγάλη Σφίγξ**.

Εἰς τὸ κράτος τῶν Θηβῶν ἀνήκουν τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐρείπια τῶν ναῶν τοῦ **Λουξορ** καὶ τοῦ **Καρνάκ**. Νοτίως τῆς Μέμφιδος οἱ

‘Υπόστυλος αἱθουσα τοῦ ναοῦ τοῦ Καρνάκ.

Φαραὼ κατεσκεύασσαν τεράστιον οἰκοδόμημα, τὸ ὅποιον οἱ “Ἐλληνες ὠνόμασαν **Λαβύρινθον**. Ἐπιγραφαί, ἀγάλματα, ἀνάγλυφα καὶ τοιχογραφίαι στολίζουν τὰ αἰγυπτιακὰ μνημεῖα. Ἄλλα καὶ μὲ τὴν μι-

κροτεχνίαν ἡσχολήθησαν οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι. Κατεσκεύασαν ἴδιως σφραγίδας καὶ δακτυλιολίθους θαυμασίας τέχνης.

Ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς πολλὰ ἐδιδάχθη ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Περί φημοι Ἐλληνες σοφοί, ὅπως ὁ Θαλῆς, ὁ Σόλων, ὁ Πυθαγόρας, ὁ Πλάτων, ἐπεσκέφθησαν τὴν χώραν τῶν Αἰγυπτίων, διὰ νὰ συμπληρώσουν τὰς γνώσεις των καὶ διὰ νὰ γνωρίσουν τὸν πολυθρύλητον αἰγυπτιακὸν πολιτισμόν.

2. ΒΑΒΥΛΩΝΙΟΙ ΚΑΙ ΑΣΣΥΡΙΟΙ

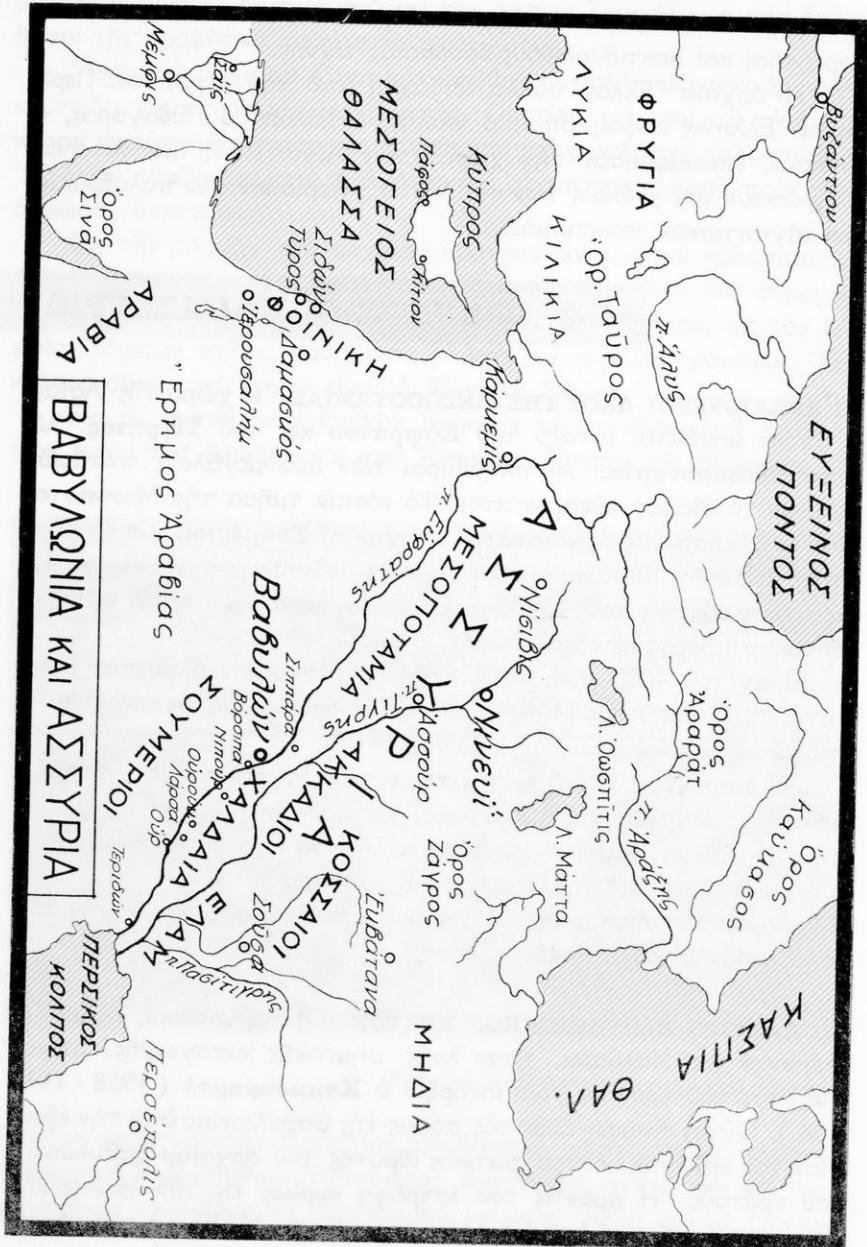
ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΟΙ ΛΑΟΙ ΤΗΣ ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑΣ. Ἡ χώρα τῆς Ἀσίας, ἡ ὅποια ἔκτεινεται μεταξὺ τοῦ **Εύφρατου** καὶ τοῦ **Τίγρητος**, λέγεται **Μεσοποταμία**. Αἱ πλήμμυραι τῶν δύο μεγάλων ποταμῶν ἔκαμνον τὸ ἔδαφος εὐφορώτατον. Τὸ νότιον τμῆμα τῆς Μεσοποταμίας κατώκησαν εἰς ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν οἱ **Σουμέριοι**, λαὸς γεωργικός, ὁ ὅποιος δὲν ἀνῆκεν οὕτε εἰς τοὺς Ἰνδοερωπαίους οὕτε εἰς τοὺς Σημίτας. Οἱ Σουμέριοι ἀνέπτυξαν προηγμένον πολιτισμόν, ὁ ὅποιος φθάνει πέραν τοῦ 4000 π.Χ. καὶ ἀπετέλεσε τὴν βάσιν δλου τοῦ μετέπειτα πολιτισμοῦ τῆς Μεσοποταμίας. Ἡ σφηνοειδής γραφὴ εἶναι ἡ σπουδαιοτέρα ἐφεύρεσις τῶν Σουμέριων.

4000 π.Χ.

Ἡ διαρκής πολιτικὴ ἐνότης τῆς νοτίου Μεσοποταμίας, ἡ ὅποια ὀνομάζετο **Βαβυλωνία** ἢ **Χαλδαία**, κατωρθώθη διὰ τῆς πόλεως Βαβυλῶνος. Αὕτη αὐξηθεῖσα εἰς δύναμιν ἦνωσεν ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν τῆς τοὺς λαοὺς τῆς νοτίου Μεσοποταμίας καὶ τοιουτορόπως ἐλαβε τὴν ἀρχὴν του τὸ ἀρχαῖον βαβυλωνιακὸν κράτος.

2000 π.Χ.

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΝ ΒΑΒΥΛΩΝΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ. Οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ ὅποιοι ἐλέγοντο καὶ **Χαλδαῖοι**, ἥσαν λαὸς σημιτικῆς καταγωγῆς. Μέγας βασιλεὺς τοῦ κράτους των ὑπῆρξεν ὁ **Χαρμουραμπὶ** (1958 - 1917 π.Χ.). Οὗτος ἦνωσεν ὄλας τὰς πόλεις τῆς Βαβυλωνίας ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν του καὶ ἔγινεν ὁ πραγματικὸς ἰδρυτὴς τοῦ ἀρχαίου βαβυλωνιακοῦ κράτους. Ἡ φροντίς του ἐστράφη κυρίως εἰς τὴν ἐσωτερικὴν δργάνωσιν καὶ τὸν ἐκπολιτισμὸν τῆς χώρας. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιό-

τερον ἔργον τοῦ Χαμμουραμπὶ εἶναι ἡ νομοθεσία του, ἡ ὅποία εὔ-
ρεθη χαραγμένη εἰς λιθίνην στήλην καὶ φανερώνει ἀνωτέραν περὶ
δικαιοσύνης ἀντίληψιν διὰ τὴν ἐποχήν του. Διὰ τοῦτο θεωρεῖται
ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους νομοθέτας τοῦ κόσμου, ὅπως ὁ Μωϋσῆς. Αἱ
διατάξεις τῆς νομοθεσίας του ἥσαν πολὺ αὐστηρά. Ἰδού μερικαί :

"Αν διός ἐκτύπησε τὸν πατέρα, νὰ τοῦ ἀποκόψουν τὰς χεῖρας.
"Αν κανεὶς κλέψῃ βόδι ἢ πρόβατον ἢ χοῖρον ἀπὸ κάποιον καὶ δὲν
ἔχῃ νὰ τὰ πληρώσῃ εἰς τὸ δεκαπλάσιον, πρέπει νὰ θανατωθῇ.

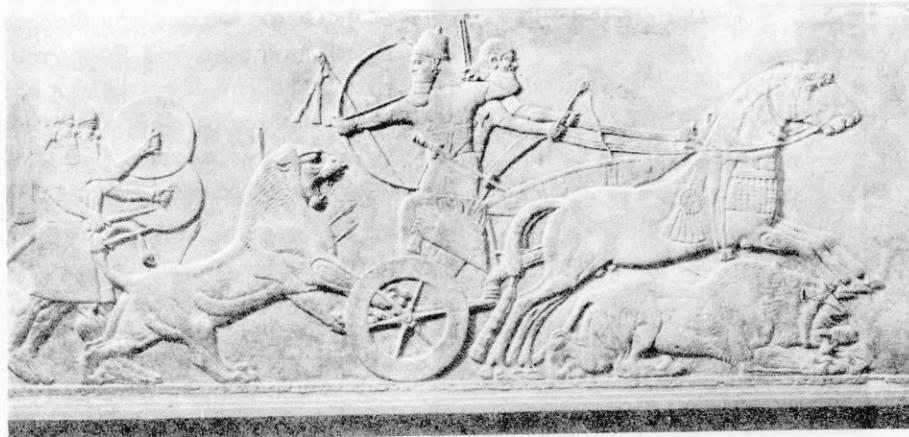
Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χαμμουραμπὶ ἤρχισεν ἡ παρακμή. Οἱ
Χετταῖοι ἐπέδραμον ἐκ δυσμῶν, κατέλυσαν τὴν
δυναστείαν του καὶ διέλυσαν τὸ ἀρχαῖον βαβυ-
λωνιακὸν κράτος.

ΤΟ ΑΣΣΥΡΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ. Οἱ Ἀσσύριοι ἐξηπλώθησαν εἰς τὴν βό-
ρειον Μεσοποταμίαν, ἡ ὅποία ἀπὸ αὐτοὺς ὠνομάσθη Ἀσσυρία. Ἡ
χώρα εἶναι ὀρεινὴ καὶ εἰς αὐτὴν ζοῦν σήμερον οἱ Κοῦρδοι. Οἱ Ἀσσύ-
ριοι εἶχον τὴν ἴδιαν γλῶσσαν, τὴν ἴδιαν γραφὴν καὶ τὸν ἕδιον πο-
λιτισμὸν μὲ τοὺς Βαβυλωνίους.

Κατ' ἀρχὰς οἱ Ἀσσύριοι ἥσαν ὑπήκοοι τῶν Βαβυλωνίων, κα-
τόπιν ὅμως ἡ δύναμις των ηύξηθε καὶ τότε ἔγιναν ἀνεξάρτητοι.
Πρῶτος μέγας κατακτητὴς βασιλεύς των ὑπῆρχεν ὁ Τεγλατφαλα-
σάρ Α' περὶ τὸ 1100 π.Χ. Οὗτος ἐνίκησε τοὺς Βαβυλωνίους καὶ ὑπέ-

1731 π.Χ.

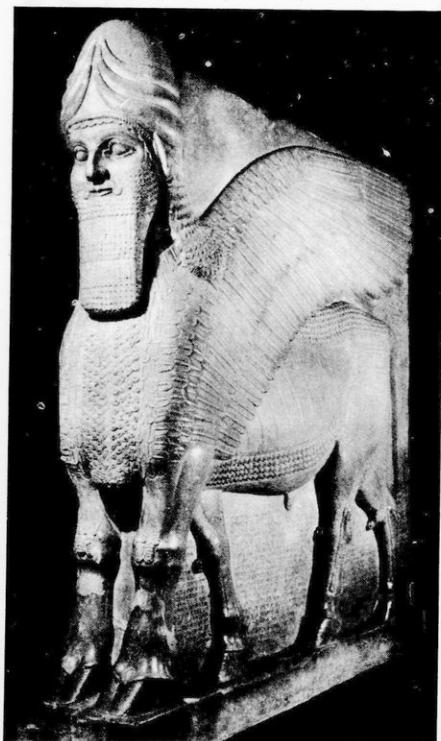
Κυνήγιον λεόντων. (ἀσσυριακὸν ἀνάγλυφον).

ταξει τὴν χώραν των. Τὸ μέγα ὀσσυριακὸν κράτος ἔξετείνετο ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἀπὸ τὴν Ἀρμενίαν μέχρι τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου.

‘Η μεγαλυτέρα ἄκμὴ τῆς ὀσσυριακῆς αὐτοκρατορίας συμπίπτει μὲ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀσσουρμπανιμπάλ (668 - 626 π.Χ.), τὸν δόποιον οἱ Ἑλληνες ὡνόμασαν **Σαρδανάπαλον** καὶ διηγήθησαν πολλὰ διὰ τὴν τρυφηλὴν ζωὴν του. ‘Ο Ἀσσουρμπανιμπάλ ὑπῆρξε μέγας πολεμιστὴς καὶ προστάτης τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ὑπετάγη ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ ὀσσυριακὴ αὐτοκρατορία ἔλαβε τὴν μεγαλυτέραν ἔκτασιν. Τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους Νινευὶ ἐστόλισε μὲ λαμπροὺς ναοὺς καὶ ἀνάκτορα. Ἡ βιβλιοθήκη τῶν ἀνακτόρων ἀπετελέσθη ἀπὸ χιλιάδας πλίνθων μὲ σφηνοειδῆ γράμματα.

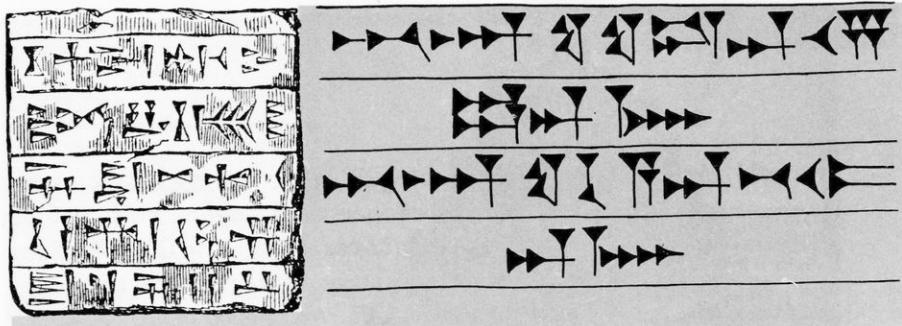
ΤΟ ΝΕΟΝ ΒΑΒΥΛΩΝΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ.

Μετὰ τὸν Ἀσσουρμπανιμπάλ τὸ ὀσσυριακὸν κράτος παρήκμασε καὶ οἱ Βαβυλώνιοι ἀνέκτησαν τὴν ἔλευθερίαν των. Ἰδρυσαν τότε τὸ λεγόμενον **νέον βαβυλωνιακὸν κράτος**.

Περίφημος βασιλεὺς τοῦ κράτους τούτου ὑπῆρξεν ὁ **Ναβουχοδονόσωρ** (604 - 561 π.Χ.). Οὗτος ἐνίκησε τὸν Φαραὼ **Νεκᾶ** πλησίον τοῦ Εύφρατου, ἐκυρίευσε τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ἀπήγαγε τοὺς Ἐβραίους εἰς τὴν ἔβδομηκονταετῆ βαβυλώνιον αἰχμαλωσίαν. Ἔστόλισε

Πτερωτὸς ταῦρος. Κολοσσιαῖον ἄγαλμα μὲ μορφὴν Ἀσσυρίου βασιλέως. Οἱ πτερωτοὶ ταῦροι ἐτοποθετοῦντο πρὸ τῶν πυλῶν τῶν ἀνακτόρων ὡς φρουροί.

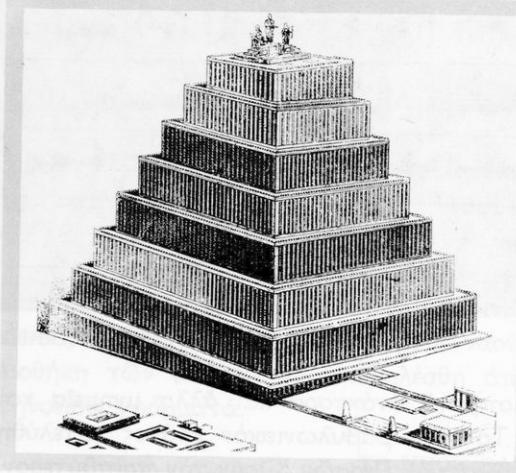
Σφηνοειδής γραφή.

τὴν Βαβυλῶνα μὲν μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα καὶ ἄλλα μνημεῖα καὶ τὴν ὡχύρωσε μὲν τείχη. Τὸ νέον βαβυλωνιακὸν κράτος κατελύθη τὸ 539 π.Χ. ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν Κῦρον τὸν πρεσβύτερον.

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΠΗΓΑΙ. ΣΦΗΝΟΕΙΔΗΣ ΓΡΑΦΗ. Οἱ Ἀσσύριοι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι ἦσαν λαοὶ συγγενεῖς καὶ ἥλθον πιθανῶς ἀπὸ τὴν Ἀραβίαν. Διὰ τοὺς λαοὺς αὐτοὺς αἱ παλαιότεραι γνώσεις μᾶς περιωρίζοντο εἰς ὅσα γράφουν ὁ Ἡρόδοτος καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη. Κατὰ τὰ μέσα ὅμως τοῦ παρελθόντος αἰῶνος Εύρωπαῖοι σοφοὶ κατώρθωσαν νὰ ἀναγνῶσουν τὴν περίεργον καὶ πολὺ δύσκολον γραφήν των. Ἡ γραφὴ αὐτὴ εἶναι ἡ σπουδαιοτέρα ἐφεύρεσις τῶν Σουμερίων. Οἱ Σουμέριοι ἔθεσαν τὰς βάσεις τοῦ πολιτισμοῦ, ὁ δόποιος ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Μεσοποταμίαν.

Οἱ Βαβυλώνιοι καὶ οἱ Ἀσσύριοι ἔχαρασσον τὰ γράμματά των μὲ δὖν ἐργαλεῖον ἐπάνω εἰς χλωρὰς πλίνθους. Αἱ πλίνθοι κατόπιν ἐψήνοντο καὶ τὰ γράμματα ἔμενον ἀνεξάλειπτα. Ἐπειδὴ τὰ γράμματα αὐτὰ ὁμοιάζουν μὲ σφῆνας, ἡ γραφὴ τοῦ εἰδούς αὐτοῦ ὀνομάσθη **σφηνοειδής**. Βιβλιοθῆκαι ὀλόκληροι εύρεθησαν ἀπὸ πλίνθους μὲ σφηνοειδῆ γράμματα. Ἡ ἀνάγνωσις τῆς παραδόξου αὐτῆς γραφῆς καὶ αἱ ἀνασκαφαὶ μᾶς ἀπεκάλυψαν τὴν ζωὴν καὶ τὸν σπουδαῖον πολιτισμὸν τῶν δύο αὐτῶν λαῶν.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΒΑΒΥΛΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΑΣΣΥΡΙΩΝ. Ἡ θρησκεία τῶν Βαβυλωνίων καὶ τῶν Ἀσσυρίων ἦτο ἀστρολατρία.

Ασσυριακός ναός. Πύργος μὲ πολλὰ πατώματα. Εἰς τὴν κορυφὴν τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν.

Ανώτατος θεός των ἦτο ὁ **Βῆλος** (ἥλιος), ὁ κύριος τοῦ κόσμου. Ναὸς τοῦ θεοῦ τούτου ἦτο τὸ περίφημον οἰκοδόμημα τῆς Π. Διαθήκης, ὁ πύργος τῆς Βαβέλ. Οἱ Ἱερεῖς τῶν Βαβυλωνίων (Χαλδαίων) ὡνομάζοντο **Μάγοι** καὶ ἐνῷ κατεγίνοντο εἰς τὴν ἀστρολογίαν, διότι ἐπίστευον ὅτι ἡδύναντο νὰ προΐδουν τὸ μέλλον ἀπὸ τὰς κινήσεις τῶν ἀστέρων, εὗρον τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς ἀστρονομίας. Οἱ Ἱερεῖς των ἡσχολοῦντο μὲ τὴν μαντικὴν καὶ εἶχον μεγίστην δύναμιν. Εἰς τὴν τελευταίαν τάξιν ἀνῆκεν ὁ λαός, ὁ ὄποιος εἰργάζετο διὰ τὸν βασιλέα, τοὺς Ἱερεῖς καὶ τοὺς εὐγενεῖς.

Οἱ Βαβυλώνιοι ἀπὸ τὰς ἐπιστήμας ἐκαλλιέργησαν τὴν ἀστρονομίαν καὶ τὰ μαθηματικά. Οἱ Ἀσσύριοι πρῶτοι κατεσκεύασαν πολεμικὰ ἄρματα καὶ πολεμικὰς μηχανάς. Ὁ πολιτισμὸς τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν Βαβυλωνίων φανερώνεται κυρίως εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν γλυπτικήν. Οἱ Βαβυλώνιοι κατεσκεύαζον τὰ κτήριά των μὲ πλίνθους, διότι ἡ χώρα των εἶναι ἀμμώδης. Οἱ Ἀσσύριοι τοὺς ἔμιμηθησαν. Εἰς τὴν γλυπτικὴν ἀνέπτυξαν πρωτοτυπίαν καὶ διεκρίθησαν εἰς τὴν παράστασιν τῶν θηρίων καὶ ἴδιως τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ ὠραιοτέρου ἐξ αὐτῶν, τοῦ λέοντος.

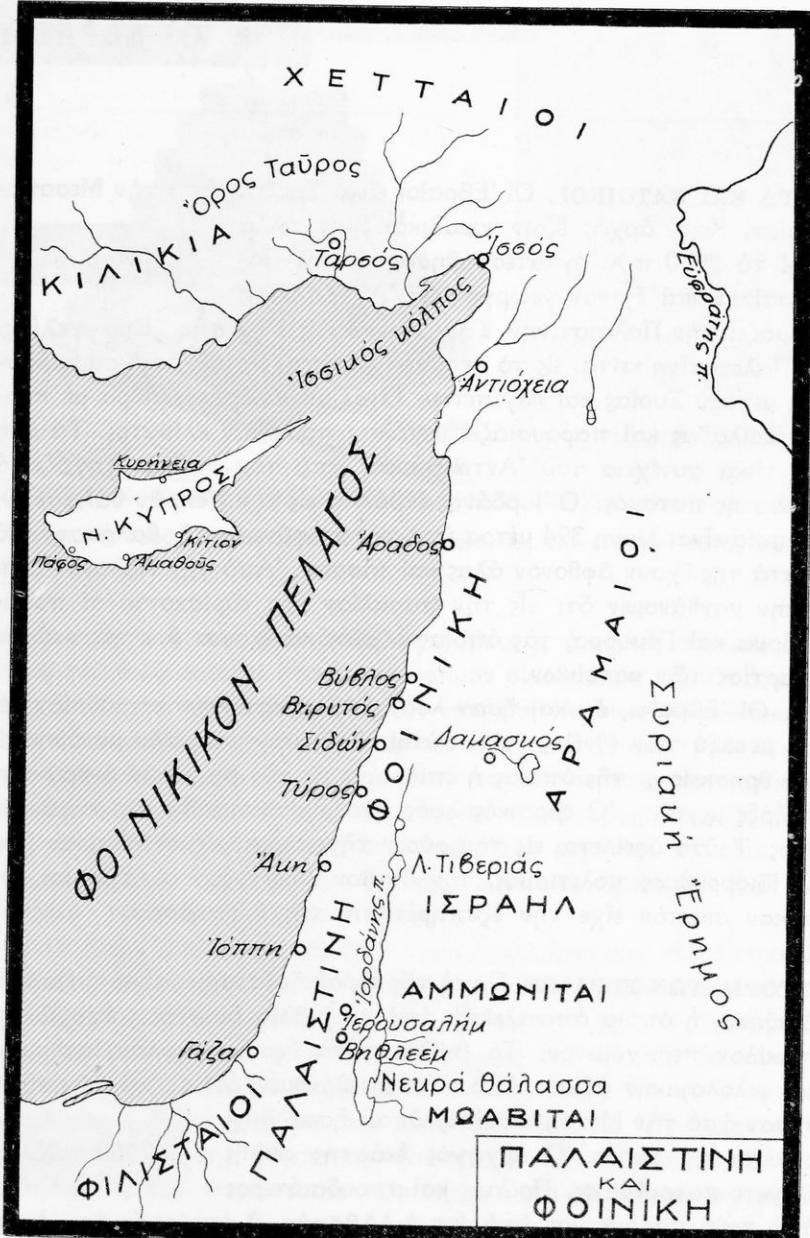
3. ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ

ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ. Οι Έβραϊοι είναι Σημῆται ἀπὸ τὴν Μεσοποταμίαν. Κατ' ἀρχὰς ἔζων νομαδικὸν βίον, ὅλλα περὶ τὸ 2000 π.Χ. ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ ἔγιναν γεωργοί. Ἡ Ἀγία Γραφὴ ὀνομάζει τὴν Παλαιστίνην **Γῆν Χαναὰν** ἢ **Γῆν τῆς Ἐπαγγελίας**. Ἡ Παλαιστίνη κεῖται εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου θαλάσσης μεταξὺ Συρίας καὶ Αἰγύπτου. Είναι μικρὰ ὁρεινὴ χώρα μὲ πολλὰς κοιλάδας καὶ παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν κλίματος. Τὰ ὅρη τῆς είναι συνέχεια τοῦ Ἀντιλιβάνου, ἀπὸ τὸν ὅποιον πηγάζει ὁ Ἰορδάνης ποταμός. Ὁ Ἰορδάνης ἐκβάλλει εἰς τὴν **Νεκρὰν θάλασσαν**, ἥ ὅποια είναι λίμνη 394 μέτρα ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Τὰ ὄρη τῆς ἔχουν ἀφθονον ἄλας καὶ πίσσαν. Ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην μανθάνομεν ὅτι εἰς τὴν παραλίαν τῆς εύρισκοντο αἱ πόλεις Σόδομα καὶ Γόμορρα, τὰς ὅποιας ὁ Θεὸς κατέκαυσε διὰ τὰς πολλὰς ἀμαρτίας τῶν κατοίκων.

Οἱ Έβραῖοι, ἀν καὶ ἦσαν λαὸς μικρός, κατέχουν σπουδαίαν θεσιν μεταξὺ τῶν ἔθνῶν, διότι αὐτοὶ ἐδημιούργησαν τὴν μονοθεϊστικὴν θρησκείαν, τῆς ὅποιας ἡ ἐπίδρασις εἰς τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων ὑπῆρξε μεγάλη. Ὁ ἔβραϊκὸς λαὸς ἦτο μυστικοπαθής καὶ εὐφάνταστος. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν φύσιν τῆς χώρας, εἰς τὴν ὅποιαν ἔζη. Ὁ ἴδιόρρυθμος πολιτισμός, τὸν ὅποιον ἀνέπτυξαν οἱ Έβραῖοι, ὡς κύριον σκοπὸν εἶχε τὴν ἔξυπηρέτησιν τῆς θρησκείας.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ. Πηγὴ τῆς ἔβραϊκῆς ιστορίας είναι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ἥ ὅποια ἀποτελεῖται ἀπὸ 49 βιβλία διαφόρων ἐποχῶν μὲ ποικίλον περιεχόμενον. Τὰ βιβλία αὐτὰ ἔχουν μεγάλην ιστορικὴν καὶ φιλολογικὴν ἀξίαν. Ἀπὸ αὐτὰ μανθάνομεν, ὅτι οἱ Έβραῖοι ἔξεκίνησαν ἀπὸ τὴν Μεσοποταμίαν, ὅπου ἦσαν διηρημένοι εἰς φυλάς. Ὁ ἀρχηγὸς ἐκάστης φυλῆς ἐλέγετο **πατριάρχης**. Πρῶτος καὶ σπουδαιότερος ἀπὸ τοὺς πατριάρχας ὑπῆρξεν ὁ **Αβραάμ**, ὁ ὅποιος ἔφυγε μὲ τὴν

2000 π.Χ.

φυλήν του ἀπὸ τὴν Μεσοποταμίαν καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν γῆν
Χαναάν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀβραὰμ οἱ Ἐβραῖοι ἐπανήρχισαν τὴν πταλαιάν νομαδικὴν ζωὴν, ἔως ὅτου κατέληξαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἐγκατεστάθησαν. Κατὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον διαμονὴν των, ἡ ὁποία διήρκησε περὶ τὰ 500 ἔτη, ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ ἔγιναν λαὸς ἴσχυρός. Τοῦτο ἀνήσυχησε τοὺς Φαραώ, οἱ ὁποῖοι ἦρχισαν νὰ πιέζουν αὐτοὺς σκληρῶς. Τότε παρουσιάσθη μεταξύ των ἔξαιρετικὸς ἀνήρ, ὁ **Μωϋσῆς**, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν σοφίαν καὶ τὴν διορατικότητά του ἔσωσε τοὺς Ἐβραίους ἀπὸ τοὺς Φαραώ. Ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ τοὺς ὡδήγησε πρὸς βορρᾶν διὰ μέσου τῆς ἀραβικῆς ἐρήμου. 'Αλλ' ὁ Μωϋσῆς ἀπέθανε πρὶν πατήσῃ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τὴν ὁποίαν μακρόθεν μόνον εἶδεν ἀπὸ τὴν κορυφὴν ὅρους ἀπέναντι τῆς Ἱεριχοῦ. 'Ο Μωϋσῆς ὑπῆρξε καὶ μέγας νομοθέτης. "Ἐθεσε νόμους συμφώνως μὲ τὰς ἐντολάς, τὰς ὁποίας ἐλαβεν ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸ δρος Σινᾶ κατὰ τὴν πορείαν πρὸς τὴν Παλαιστίνην. Οἱ νόμοι αὐτοὶ ἐρρύθμιζον τὴν κοινωνικὴν συμβίωσιν τῶν Ἐβραίων.

Οἱ Ἐβραῖοι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μωϋσέως διέβησαν τὸν Ἰορδάνην παρὰ τὴν Ἱεριχώ μὲ ἀρχηγὸν τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναοῦ καὶ κατέλαβον τὴν Παλαιστίνην. Μέγαν κίνδυνον διέτρεξαν ἀπὸ τοὺς πολεμικοὺς Φιλισταίους, οἱ ὁποῖοι κατεῖχον τὴν νότιον παραλίαν. Τοὺς Φιλισταίους κατώρθωσε νὰ συντρίψῃ ὁ σπουδαιότερος βασιλεὺς τῶν Ἐβραίων, ὁ **Δαβίδ**. Οὗτος ἔξέτεινε τὰ σύνορα τοῦ κράτους καὶ ἔκτισε τὴν Ἱερουσαλήμ, τὴν ὁποίαν ἔκαμε πρωτεύουσαν. 'Ο Δαβίδ ἦτο καὶ ἔξοχος ποιητής, ὅπως δεικνύουν οἱ ἐμπνευσμένοι ψαλμοί του.

'Ο Σολομὼν, υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Δαβίδ, ὄνομαστὸς διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν δικαιοσύνην του, ἔξικολούθησε τὸ ἔργον τοῦ πατρός του. Ἐκτὸς ἀλλων σημαντικῶν ἔργων κατεσκεύασε καὶ τὸ μεγαλοπρεπέστατον ἀρχιτεκτονικὸν μνημεῖον τοῦ ἐβραϊκοῦ λαοῦ, τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ. 'Ο ναὸς οὗτος κατεστράφη κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Τίτου (70 μ.Χ.).

Μετὰ τὸν Σολομῶντα ἀρχίζει ἡ παρακμὴ τῶν Ἐβραίων. Οἱ Ἀσύριοι, οἱ Βασυλώνιοι, οἱ Πέρσαι ὑπὸ τὸν Κῦρον, οἱ Μακεδόνες κατόπιν, κατέκτησαν ἀλληλοδιαδόχως τὴν χώραν.

1400 π.Χ.

1010 π.Χ.

4. ΟΙ ΦΟΙΝΙΚΕΣ

ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ. Φοινίκην ώνόμαζον οἱ "Ελληνες τὴν στενὴν λωρίδα γῆς, ἡ ὅποια ἔκτείνεται μεταξὺ τῆς παραλίας τῆς Συρίας καὶ τῆς δασώδους ὁροσειρᾶς τοῦ Λιβάνου. Σπουδαιότεραι πόλεις τῆς Φοινίκης ἦσαν ἡ **Αραδος**, ἡ **Βύβλος**, ἡ **Βηρυτός**, ἡ **Σιδών** καὶ ἡ **Τύρος**.

Οἱ Φοίνικες εἶχον πολλὰς σχέσεις μὲ τοὺς Ἐλληνας. Οἱ μῦθοι, οἱ ὅποιοι σώζονται, μαρτυροῦν ὅτι πλεῖστα στοιχεῖα πολιτισμοῦ εἰσήγαγον εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ τὸ ἀλφάβητον, τὸ ὅποιον διὰ τοῦτο ώνομάσθη φοινικικόν.

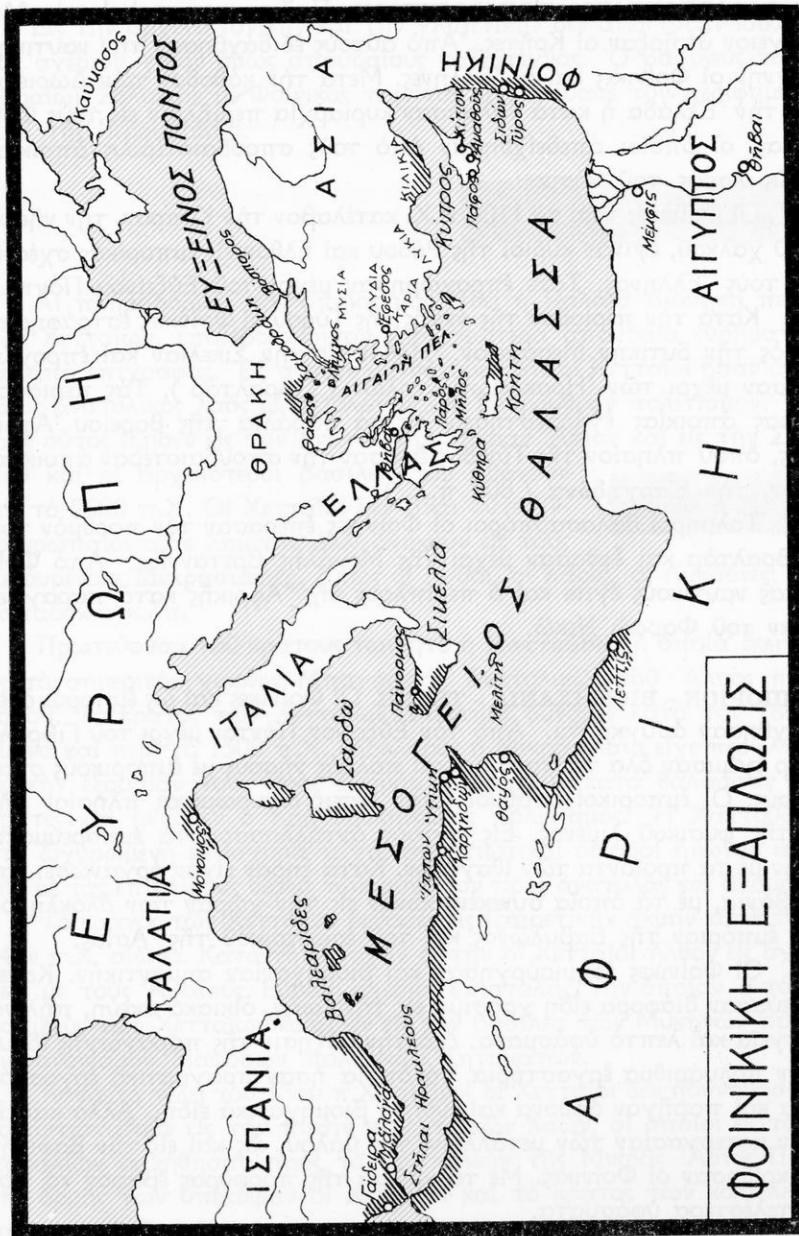
Οἱ Φοίνικες ἦσαν Σημῆται. Ἡ φύσις τῆς χώρας τοὺς ἔκαμε νὰ στραφοῦν εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Τὸ ὄρος Λίβανος ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς ἀφθονον καὶ ἀρίστην ξυλείαν διὰ τὴν κατασκευὴν πλοίων. Ὡς ἐμποροὶ ἐταξίδευον μόνον διὰ τὸ κέρδος καὶ ἀπέκρυπτον ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὰς θαλασσίας ὁδοὺς καὶ τὰς χώρας, τὰς ὅποιας ἀνεκάλυπτον.

Οἱ Φοίνικες ἐλάτρευσαν τὰ οὐράνια σώματα. Κυριώτεροι θεοὶ των ἦσαν ὁ **Βάαλ** (ἥλιος), θεὸς τοῦ φωτός, καὶ ἡ **Ἄστράπη** (σελήνη), θεὰ τῆς γονιμότητος, τὴν ὅποιαν οἱ "Ελληνες ἐταύτιζον μὲ τὴν Ἀφροδίτην. Ἡ λατρεία τῶν Φοινίκων ἦτο βάρβαρος, διότι ἔξιλέωνον τοὺς θεοὺς μὲ τὴν θυσίαν τῶν τέκνων των.

Αἱ πόλεις τῆς Φοινίκης ἔμειναν αὐτόνομοι καὶ ἐκυβερνῶντο κατ' ἀρχὰς ἀπὸ βασιλεῖς καὶ ἀργότερον ἀπὸ πλουσίους ἐμπόρους. Ἡ Σιδών καὶ ἡ Τύρος προώδευσαν περισσότερον καὶ κατέλαβον ἔξιχουσαν θέσιν μεταξὺ αὐτῶν.

Κατ' ἀρχὰς ἀνεπτύχθη ἡ Σιδών (1100 π.Χ.), ἡ ὅποια ἔγινε σπουδαία ἐμπορικὴ ἀγορὰ καὶ ἀπέκτησε μέγαν πλοῦτον. Τὰ πλοιά της ἐταξίδευσαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, περιέπλευσαν τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἔφθασαν εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον.

Πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὴν Σιδώνα ἀνεδείχθη ἀργότερον ἡ Τύρος. Οἱ Τύριοι διηγύνθησαν εἰς τὴν δυτικὴν Μεσόγειον, ὅπου ἴδρυσαν πολυαριθμούς ἀποικίας. Μὲ τὰ πλοιά των διεξῆγον τὸ ἐμπόριον τῆς ἀνατολῆς μὲ τὰς χώρας τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. Ἡ Τύρος ἔφθασεν εἰς μεγίστην ἀκμὴν κατὰ τὸν 8ον π.Χ. αἰώνα.

ΦΟΙΝΙΚΙΚΗ ΕΞΑΓΓΛΩΣΣΙΣ

Η ΘΑΛΑΣΣΟΚΡΑΤΙΑ ΤΩΝ ΦΟΙΝΙΚΩΝ. Πρῶτοι ναυτικοί είς τὴν Μεσόγειον ύπηρξαν οἱ Κρῆτες. Ἀπὸ αὐτοὺς ἐδιδάχθησαν τὴν ναυτικὴν τέχνην οἱ Φοίνικες καὶ οἱ Ἑλληνες. Μετὰ τὴν κάθιδον τῶν Δωριέων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ κατὰ θάλασσαν κυριαρχία περιῆλθεν εἰς τοὺς Φοίνικας, οἱ δποῖοι ἀπεδείχθησαν ἀπὸ τοὺς σπουδαιοτέρους ἀποικιακούς λαοὺς τοῦ κόσμου.

Οἱ Φοίνικες περὶ τὸ 1100 π.Χ. κατέλαβον τὴν Κύπρον, τὴν νῆσον τοῦ χαλκοῦ, ἔγιναν κύριοι τῆς Ρόδου καὶ ἥλθον εἰς ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τοὺς Ἑλληνας. Τότε ἐπροχώρησαν μέχρι τοῦ Εὔξείνου Πόντου.

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς τῆς Τύρου οἱ Φοίνικες ἐστράφησαν πρὸς τὴν δυτικὴν Μεσόγειον. Ἦλθον εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἐπροχώρησαν μέχρι τῶν Ἡρακλίων Στηλῶν (Γιβραλτάρ). Τὰς περισσότερας ἀποικίας ἐγκατέστησαν εἰς τὰ παράλια τῆς βορείου Ἀφρικῆς, ὅπου πλησίον τῆς Τύνιδος ἔκτισαν τὴν σπουδαιοτέραν ἀποικίαν των, τὴν **Καρχηδόνα** (800 π.Χ.).

Τολμηροὶ θαλασσοπόροι οἱ Φοίνικες ἐπέρασαν τὸν πορθμὸν τοῦ Γιβραλτάρ καὶ ἔφθασαν μέχρι τῆς Μεγάλης Βρεταννίας. Ἀπὸ Φοίνικας ναυτικούς ἔγινε καὶ ὁ περίπλους τῆς Ἀφρικῆς κατὰ παραγγελίαν τοῦ Φαραὼ Νεκὼ.

ΕΜΠΟΡΙΟΝ - ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ - ΤΕΧΝΗ. Οἱ Φοίνικες καὶ ὡς ἐμποροὶ ἀνεδείχθησαν ἀσύγκριτοι. Ἀπὸ τὸν Εὔξεινον Πόντον μέχρι τοῦ Γιβραλτάρ ἐγέμισαν ὅλα τὰ παράλια καὶ πολλὰς νῆσους μὲ ἐμπορικούς σταθμούς. Οἱ ἐμπορικοὶ σταθμοὶ ἦσαν θέσεις ὡχυρωμέναι πλησίον τῆς ἀκτῆς φυσικοῦ λιμένος. Εἰς αὐτοὺς ἀντήλασσον τὰ ἐμπορεύματά των μὲ τὰ προϊόντα τῶν ιθαγενῶν. Κατὰ ξηρὰν εἶχον ὅργανώσει καραβάνια, μὲ τὰ δποῖα συνεκέντρων εἰς τὴν χώραν των δλόκληρον τὸ ἐμπόριον τῆς Βαβυλῶνος καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀσίας.

Οἱ Φοίνικες ἐδημιούργησαν καὶ βιομηχανίαν σημαντικήν. Κατεσκεύασαν διάφορα εἰδῆ χρήσιμα εἰς τὴν ζωήν, οἰκιακὰ σκεύη, πήλινα ἀγγεῖα καὶ λεπτὰ ὑφάσματα. Διὰ τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγῆς ἴδρυσαν πολυάριθμα ἐργαστήρια, τὰ δποῖα ἦσαν πραγματικά ἐργοστάσια καὶ παρῆγον ἀφθονα καὶ εὐθηνὰ βιομηχανικὰ εἰδη. Ἄλλα καὶ εἰς τὴν κατεργασίαν τῶν μετάλλων, τῆς ὑάλου, ὡς καὶ εἰς τὴν βαφικὴν διεκρίθησαν οἱ Φοίνικες. Μὲ τὸ χρῶμα τῆς πορφύρας ἔβαφον τὰ πολυτελέστερα ὑφάσματα.

Είς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν γλυπτικὴν δὲν ἀνέπτυξαν ἴδικόν των σχέδιον, εἶχον ὅμως σπουδαίους καλλιτέχνας. Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἐβραίων Σολομὼν μὲ Φοίνικας τεχνίτας κατεσκεύασε τὸν περίφημον ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ.

5. ΟΙ ΧΕΤΤΑΙΟΙ

Αἱ πληροφορίαι, τὰς ὁποίας μᾶς δίδει ἡ Παλαιὰ Διαθήκη περὶ τῶν Χετταίων, ἐπεβεβαιώθησαν ἀπὸ νεώτερα σπουδαῖα εύρήματα καὶ ἀπὸ ἐπιγραφάς. Ἐξ αὐτῶν μανθάνομεν ὅτι οἱ Χετταῖοι ἦσαν ἀρχαῖος ἀνατολικὸς λαὸς μὲ ἀξιόλογον καὶ ἴδιόρρυθμον πολιτισμόν. Ὁ λαὸς οὗτος ἔζησεν εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν Συρίαν καὶ οἱ ἀρχαιότεροι βασιλεῖς του φθάνουν ἔως τὸ 2000 π.Χ. Οἱ Χετταῖοι δὲν εἶναι οὔτε Ἰνδοευρωπαῖοι οὔτε Σημῖται, ἀλλ᾽ ἀνήκουν εἰς τοὺς καλούμενους **Μικρασιάτας**, ὅπως οἱ Λυδοί, οἱ Κάρες, οἱ Λυκάονες, οἱ Καπαδόκαι κ.λπ.

Πρωτεύουσα τοῦ κράτους των ἦτο ἡ **Χαττοῦσα**, ἡ ὁποία ἔκειτο εἰς τὸ σημερινὸν χωρίον Μπογάζκιοϊ, ἀνατολικῶς τοῦ "Άλυος ποταμοῦ". Τὸ κράτος τῶν Χετταίων ἀπέκτησε δύναμιν κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα καὶ περὶ τὸ 1500 π.Χ. δόλόκληρος ἡ Μικρὰ Ἀσία εἶχε περιέλθει εἰς τὴν ἔξουσίαν του. Πρὸς δυσμὰς ἐπεκράτουν κατὰ θάλασσαν οἱ Κρῆτες καὶ ἦκμαζεν δι Κρητομυκηναϊκὸς πολιτισμός. Ἡ Χαττοῦσα ἦτο ὡχυρωμένη μὲ ἰσχυρὰ τείχη, στρατιωτικαὶ δὲ δόδοι ἦνωνον αὐτὴν μὲ τὰς ἐπικαίρους θέσεις τῶν συνόρων πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμάς.

Τὸ κράτος τῶν Χετταίων ἔφθασεν εἰς ἔξαιρετικὴν ἀκμὴν κατὰ τὸν 14ον π.Χ. αἰῶνα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν οἱ Χετταῖοι ἥλθον εἰς σχέσεις μὲ τοὺς Ἀχαιούς. Εὐρέθη σχέδιον ἐπιστολῆς, τὴν ὁποίαν ὁ τότε βασιλεὺς τῶν Χετταίων ἔστειλεν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Μυκηνῶν πρὸς διακανονισμὸν διαφόρων πολιτικῶν ζητημάτων.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 13ου π.Χ. αἰῶνος οἱ Χετταῖοι δὲν ἦδυνήθησαν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὴν πίεσιν μεσογειακῶν λαῶν, οἱ δροῦοι ἐκ τῶν παραλίων ἐκινήθησαν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Πρὸ τῆς ὁρμῆς των ὑπέκυψαν οἱ Χετταῖοι καὶ τὸ κράτος των κατελύθη περὶ τὸ 1200 π.Χ.

2000 π.Χ.

6. ΜΗΔΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΣΑΙ

ΟΙ ΛΑΟΙ ΤΟΥ ΔΥΤΙΚΟΥ ΙΡΑΝ. ΤΟ ΟΡΟΠΕΔΙΟΝ ΤΟΥ ΙΡΑΝ. Κατά τούς χρόνους τής μεγάλης μεταναστεύσεως τῶν Ἰνδοευρωπαίων, λαοὶ ἀνήκοντες εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν ὁμοφυλίαν κατῆλθον πρὸς νότον ἀπὸ τὰς πεδιάδας τῆς κεντρικῆς Εύρωπης. Ἀπὸ αὐτούς ἐν τμῆμα, τὸ ὅποῖον ἀπέτελουν οἱ **Μῆδοι** καὶ οἱ **Πέρσαι**, ἐγκατεστάθη εἰς τὸ δυτικὸν Ἰράν καὶ ἐν ἄλλῳ εἰσέβαλεν εἰς τὰς Ἰνδίας. Οἱ Μῆδοι, οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Ἰνδοὶ ἀποτελοῦν ἔνα κλάδον τῆς μεγάλης Ἰνδοευρωπαϊκῆς οἰκογενείας λαῶν, τοὺς λεγομένους **Ἀρίους**. Τὸ δροπέδιον τοῦ Ἰράν μὲ τεραστίαν ἔκτασιν ἀπλώνεται μεταξὺ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τῆς λίμνης Ἀράλης πρὸς βορρᾶν καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ Ωκεανοῦ πρὸς νότον. “Ολη ἡ χώρα τοῦ Ἰράν λέγεται **Ἀριανή**.

ΤΟ ΜΗΔΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ. Τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ δυτικοῦ Ἰράν κατέχει ἡ Μηδία καὶ τὸ νότιον ἡ Περσία. Ἡ Μηδία εἶναι χώρα πλήρης ἀγρίων ὀρέων μὲ πολλὰς εὐφόρους κοιλάδας. Ἡ Περσία ὀρεινὴ καὶ αὐτή, ἔχει μεγάλας πεδιάδας, αἱ ὅποιαι εἶναι εὐφορώταται.

Πρωτεύουσα τῆς Μηδίας εἶναι τὰ **Ἐκβάτανα**. Οἱ Μῆδοι κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. ἡνάγκασαν καὶ τοὺς ὁμοφύλους τῶν Πέρσας νὰ ὑποταχθοῦν εἰς αὐτούς. Ὁ βασιλεὺς τῶν Μήδων **Κυαξάρης** συνεννοηθεὶς μὲ τοὺς Βαθυλωνίους ὑπέταξε τὴν Ἀσσυρίαν καὶ ἡ Μηδία ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν. Πρὸς δυσμὰς τὸ μηδικὸν κράτος ἔφθασε μέχρι τοῦ “Ἀλυος πτοταμοῦ, διὰ τοῦ ὅποίου ἔχωρίζετο ἀπὸ τὸ βασίλειον τῶν Λυδῶν.

Τελευταῖος βασιλεὺς τῶν Μήδων ὑπῆρξεν ὁ **Ἀστυάγης** (584-550 π.Χ.), υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Κυαξάρου. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του οἱ Πέρσαι μὲ ἀρχηγὸν τὸν **Κῦρον** κατέλυσαν τὴν ἔξουσίαν τῶν Μήδων καὶ ἀνεκήρυξαν αὐτὸν βασιλέα. Ἀπὸ τότε Μῆδοι καὶ Πέρσαι συνεχωνεύθησαν καὶ τὸ κράτος των ὀνομάσθη ἀδιαφόρως **μηδικὸν ἢ περσικὸν** κράτος. Παλαιότερα πρωτεύουσά του ἦσαν αἱ **Πασαργάδαι**, κατόπιν ἡ **Περσέπολις** καὶ τέλος τὰ **Σοῦσα**.

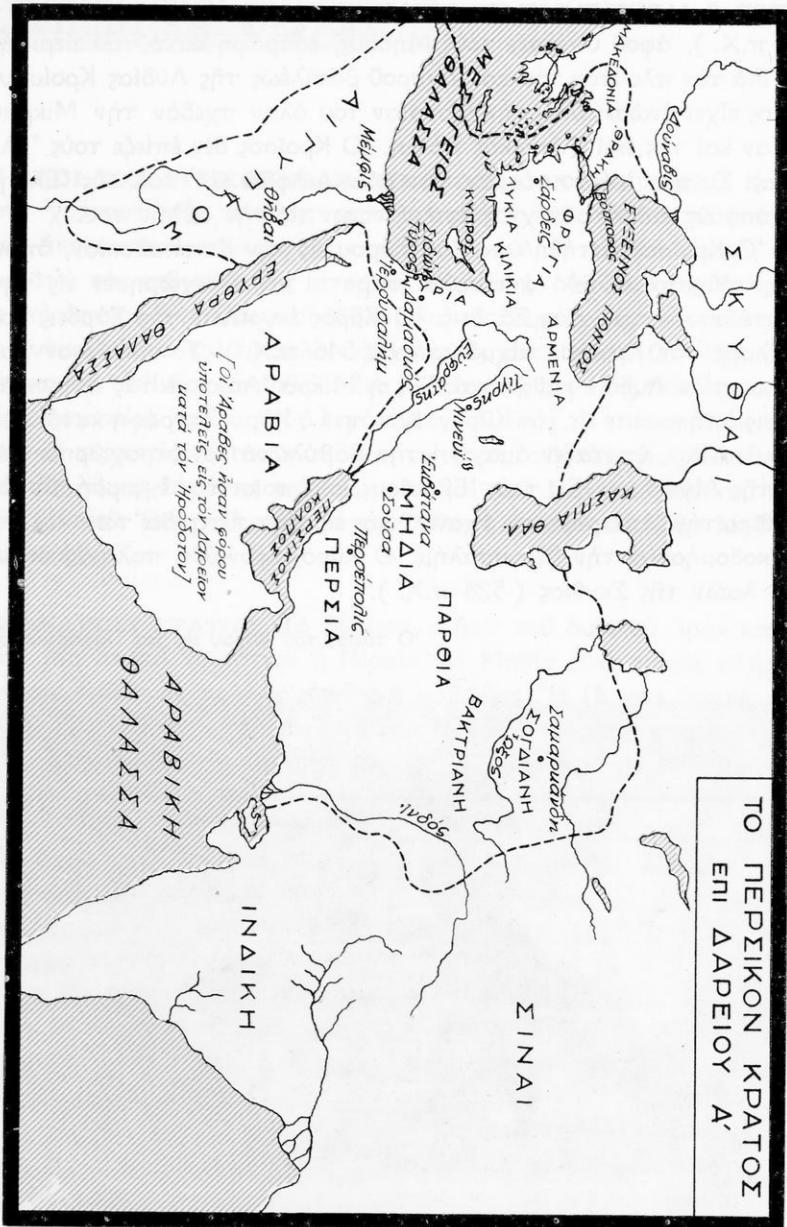
ΚΥΡΟΣ Ο ΙΔΡΥΤΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΣΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ. 'Ο Κύρος Α' (556 - 528 π.Χ.), ἀφοῦ ὑπέταξε τοὺς Μήδους, ἐστράφη κατὰ τοῦ περιφῆμου διὰ τὸν πλοῦτόν του καὶ ἴσχυροῦ βασιλέως τῆς Λυδίας Κροίσου. Οὗτος εἶχεν ἐνώσει ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν του ὅλην σχεδὸν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὰς ἑκεῖ ἐλληνικὰς πόλεις. 'Ο Κροίσος δὲν ἐπίεζε τοὺς "Ἐλληνας. Συνεβούλευετο τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ πολλοὺς "Ἐλληνας σοφούς καὶ καλλιτέχνας ἐφιλοξένησεν εἰς τὴν αὐλήν του.

'Ο Κροίσος ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Κύρου εἰς τὴν Καππαδοκίαν, ὅπου συνηντήθησαν οἱ δύο ἀντίπαλοι στρατοὶ καὶ ὑπεχώρησεν εἰς τὴν πρωτεύουσάν του, τὰς Σάρδεις. 'Ο Κύρος ἐκυρίευσε τὰς Σάρδεις καὶ συνέλαβε τὸν Κροίσον αἷχμαλωτον (546 π.Χ.). Τὸ πλούσιον βασίλειον τῶν Λυδῶν καθὼς καὶ ὅλη ἡ Μικρὰ Ἀσία μὲ τὰς ἐλληνικὰς πόλεις ὑπήκουσαν εἰς τὸν Κύρον. Κατόπιν δὲ Κύρος ἐστράφη κατὰ τῶν Βαβυλωνίων, ὑπέταξεν ἀμαχητὶ τὴν Βαβυλῶνα καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Αἰγύπτου. Εἰς τοὺς Ἐβραίους, οἱ δόποῖοι τὸν ἔχαιρέτισαν ὡς ἔλευθερωτήν, ἐπέτρεψε νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν πατρίδα των καὶ νὰ ἀνοικοδομήσουν τὴν Ιερουσαλήμ. 'Ο Κύρος ἐφονεύθη πολεμῶν ἐναντίον λαῶν τῆς Σκυθίας (528 π.Χ.).

'Ο τάφος τοῦ Κύρου εἰς τὰς Πασαργάδας.

ΤΟ ΠΕΡΣΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ
ΕΠΙ ΔΑΡΕΙΟΥ Δ'

‘Ο τάφος του, τὸν ὅποιον ὁ Ἰδιος εἶχεν ἀνεγείρει εἰς τὰς Πασαργάδας, σφύζεται μέχρι σήμερον. ’Επ’ αὐτοῦ ὑπάρχει ἐπιγραφὴ μὲ σφηνοειδῆ γράμματα, ἡ ὅποια λέγει : « Ὡ οὐλθρωπε, ἐγὼ Κύρος εἰμι ὁ Καμβύσου, ὁ τὴν ἀρχὴν Πέρσαις καταστησάμενος καὶ τῆς Ἀσίας βασιλεύσας. Μή οὖν φθονήσῃς μοι τοῦ μνήματος ».

‘Ο Κύρος ὑπῆρξε μέγας στρατηγός, ἔξοχος πολιτικὸς καὶ φιλάνθρωπος πρὸς τοὺς ἡττημένους ἔχθρούς του. ‘Ο Ἀθηναῖος ἴστορικὸς **Ξενοφῶν** ἔγραψεν ὀλόκληρον σύγγραμμα ἀναφερόμενον εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὰς ἀρετὰς του, ὑπὸ τὸν τίτλον « Κύρου παιδεία ».

ΤΟ ΠΕΡΣΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΚΥΡΟΝ. Τὸ κατακτητικὸν ἔργον τοῦ Κύρου συνεπλήρωσεν ὁ υἱός του Καμβύσης (528 - 521 π.Χ.), ὁ ὅποιος ὑπέταξε τὴν Αἴγυπτον, τὴν Λιβύην καὶ τὴν Κυρηναϊκήν. Μετὰ τὸν Καμβύσην ὄνομαστὸς βασιλεὺς τῶν Περσῶν ὑπῆρξεν ὁ Δαρεῖος Α' ὁ ‘Υστάσπου (521 - 485 π.Χ.). Εἰς αὐτὸν τὸ περσικὸν κράτος ὀφείλει τὴν διοικητικήν του ὄργανωσιν, τὴν ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων του, τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δύναμίν του. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἥρχισεν ἡ ἐπίθεσις τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὅποιαν ἔξηκολούθησεν ὁ νιός καὶ διάδοχός του **Ξέρξης Α'**.

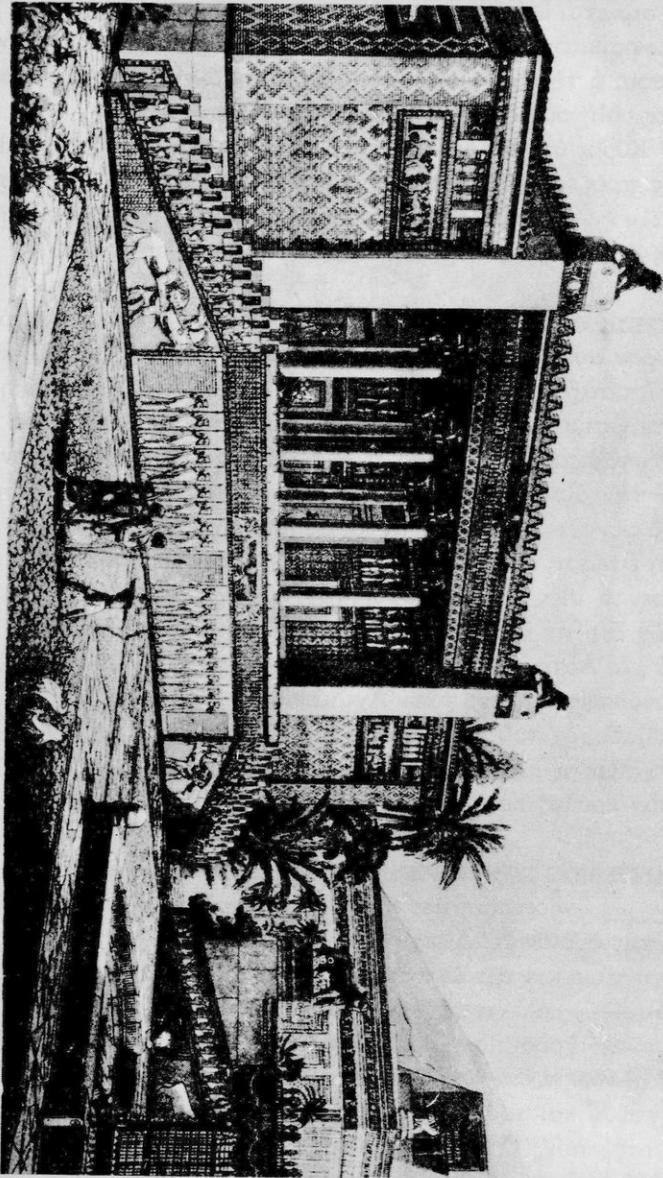
Τὸν Ξέρξην διεδέχθησαν κατὰ σειρὰν ὁ ‘Αρταξέρξης Α', ὁ Δαρεῖος Β', ὁ ‘Αρταξέρξης Β' καὶ ὁ ‘Αρταξέρξης Γ'. Τελευταῖος βασιλεὺς τῆς δυναστείας αὐτῆς τῶν Ἀχαιμενιδῶν ὑπῆρξεν ὁ διάδοχος τοῦ ‘Αρταξέρξου Γ', Δαρεῖος Γ' ὁ Κοδομανὸς (336 - 330 π.Χ.). Ἐπ' αὐτοῦ τὸ περσικὸν κράτος κατελύθη ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

330 π.Χ.

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ. Οἱ Πέρσαι ἀνέπτυξαν ἀξιόλογον πολιτισμόν. ‘Ως Ἰνδοευρωπαῖοι εἶχον τὰ χαρίσματα τῶν λαῶν τῆς μεγάλης αὐτῆς δόμοεθνίας. Διεκρίνοντο διὰ τὴν ὁξείαν ἀντίληψιν, τὸ ἀνήσυχον πνεῦμα καὶ τὴν ἀγάπην των πρὸς τὸ ὥρασιον. Ἀπὸ τοὺς λαούς, τοὺς ὅποιούς κατέκτησαν, παρέλαβον ὅ,τι ἐνόμιζον χρήσιμον.

Εἰς τὴν θρησκείαν διαφέρουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνατολικούς λαούς. Ἐπίστευον ὅτι ὁ κόσμος εἶναι ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν τῶν δυνάμεων τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, αἱ ὅποιαι εὐρίσκονται εἰς αἰώνιον πόλεμον μεταξύ των. ‘Ο θεὸς τοῦ ἀγαθοῦ, ὁ **Ἄχουρα Μάσδα**, εἶναι ὁ πλάστης τοῦ κόσμου καὶ ἔχει ὡς βοηθούς τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς ἐναρέ-

Περικλέου δινάκτορου. (Δυτικάδασις).

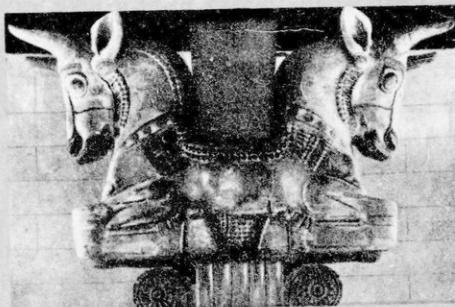
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τους ἀνθρώπους. Ὁ θεὸς τοῦ κακοῦ, ὁ Ἀριμάν, ἀκολουθεῖται ἀπὸ πλήθος πονηρῶν πνευμάτων καὶ προσπαθεῖ νὰ καταστρέψῃ τὸν κόσμον. Νικητὴς ἀπὸ τὴν πάλην αὐτὴν θὰ ἔξελθῃ ὁ ἀγαθὸς θεὸς τοῦ φωτός.

Κύριον στοιχεῖον τῆς λατρείας τῶν Περσῶν εἶναι τὸ πῦρ καὶ διὰ τοῦτο ἡ θρησκεία αὐτὴ ὡνομάσθη πυρολατρία. Αἱ προσευχαὶ ἐγίνοντο εἰς τὸ ὑπαίθρον ἐπὶ τῶν ύψηλῶν ὁρέων. Οἱ θεοί των δὲν εἶχον ναοὺς καὶ ἀγάλματα. Ἰδρυτὴς τῆς θρησκείας εἶναι ὁ Ζαρατούστρας (Ζωροάστρης, 7ος π.Χ. αἰών), ἡ δὲ διδασκαλία του περιέχεται εἰς τὸ ιερὸν βιβλίον τῶν Περσῶν, τὴν Ζένδ - Ἀβέσταν.

Οἱ Πέρσαι εἶχον δύο κοινωνικάς τάξεις, τοὺς γαιοκτήμονας εὐγενεῖς καὶ τοὺς δουλοπαροίκους γεωργούς. Ἡ πρώτη τάξις ἦτο προνομιούχος καὶ κατελάμβανεν ὅλας τὰς ἀνωτέρας θέσεις. Ἐξ ἄλλου μεγάλην δύναμιν εἶχον οἱ ἱερεῖς, οἱ ὅποιοι ὡνομάζοντο μάγοι. Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἦτο ἀπόλυτος μονάρχης καὶ εἶχε τὴν ἀπαίτησιν νὰ τὸν προσκυνοῦν οἱ ὑπήκοοί του.

“Οσα ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα διεσώθησαν μᾶς ἐκπλήσσουν μὲ τὴν μεγαλοπρέπειάν των. Θαυμάσιαι αἴθουσαι τελετῶν καὶ ὑποδιοχῶν, ἀνάγλυφοι παραστάσεις, πλῆθος κομψῶν κιόνων, πλουσία διακόσμησις μαρτυροῦν τὸν πλοῦτον, τὴν δύναμιν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν Περσῶν βασιλέων.

Περσικὸν κιονόκρανον.

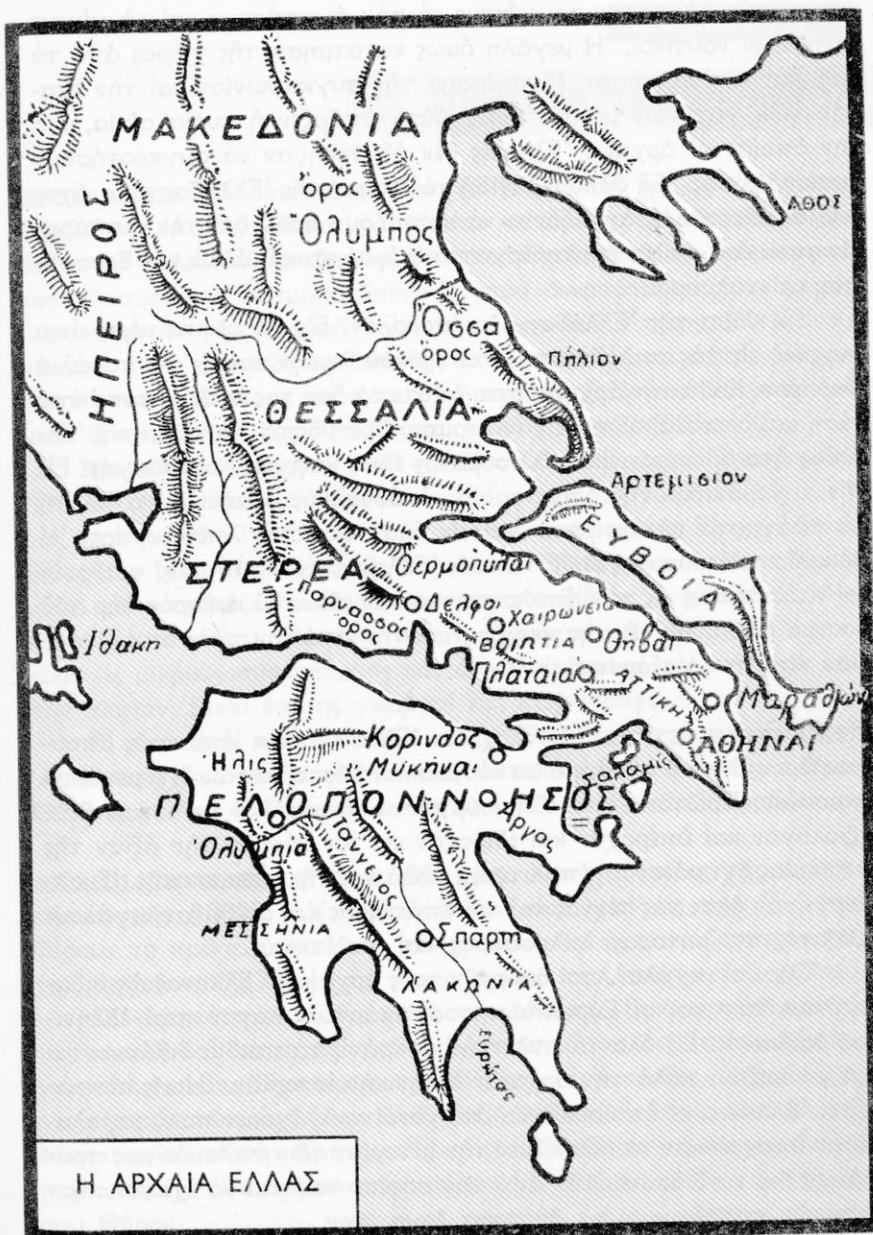
Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΣ

ΘΕΣΙΣ ΚΑΙ ΕΚΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ. Η Ελλάς εύρισκεται εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῆς λεγομένης σήμερον βαλκανικῆς χερσονήσου. Η Μακεδονία, ἡ Ἡπειρος καὶ ἡ Θεσσαλία ἀποτελοῦν τὴν λεγομένην βόρειον Ἑλλάδα, ἡ ὅποια χωρίζεται ἀπὸ τὴν Στερεάν Ἑλλάδα διὰ τῶν κόλπων Ἀμβρακικοῦ καὶ Μαλιακοῦ. Η στερεά Ἑλλάς περιλαμβάνει τὴν Ἀττικήν, τὴν Βοιωτίαν, τὴν Φωκίδα, τὴν Λοκρίδα καὶ τὴν Αιτωλίαν καὶ Ἀκαρνανίαν. Η Πελοπόννησος εἶναι χερσόνησος, ἡ ὅποια συνέδετο μὲ τὴν Στερεάν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου. Λακωνία, Μεσσηνία, Ἀρκαδία, Ἡλις, Ἀχαΐα, Κορινθία καὶ Ἀργολίς ἀποτελοῦν τὰ μικρότερα μέρη τῆς Πελοποννήσου.

Τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος εἶχεν ἔγκατασταθῆ καὶ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αιγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους, ἀλλὰ δὲν περιωρίσθη εἰς αὐτὰ τὰ ὄρη. Διὰ τῶν ἀποικιῶν του ἔξηπλώθη εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τοῦ Εὔξείνου Πόντου, εἰς τὴν Σικελίαν καὶ εἰς ὅλα τὰ παράλια τῆς Μεσογείου.

Η ΦΥΣΙΣ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ. ΤΟ ΚΛΙΜΑ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ. Η Ελλάς εἶναι χώρα δρεινή. Τὰ 3/4 τοῦ ἐδάφους της σκεπάζονται ἀπὸ ὅρη, τὰ διποῖα διασταυρώνονται κατὰ τοιοῦτον τρόπον μεταξύ των, ὥστε νὰ σχηματίζουν μικράς καὶ μεγάλας πεδιάδας. Αἱ πεδιάδες αὐταὶ διαρρέονται ὑπὸ ποταμῶν καὶ εἶναι καταλληλοὶ πρὸς καλλιέργειαν. Η μεγαλυτέρα πεδιάς εἶναι ἡ θεσσαλική. Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Πηνειοῦ καὶ εἶναι καταλληλοτάτη διὰ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ἵπποτροφίαν. Ἄλλαι μικρότεραι πεδιάδες εἶναι τῆς Μακεδονίας, τῶν Θηβῶν, τῆς Μεσσηνίας καὶ τοῦ ποταμοῦ Εύρωτα. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος ἐκτείνονται μέχρι τῆς θαλάσσης καὶ σχηματίζουν ἀποτόμους ἀκτάς.

Η θάλασσα περιβάλλει τὴν χώραν ἐξ ἀνατολῶν, ἐκ νότου καὶ ἐκ δυσμῶν, εἰσχωρεῖ βαθέως εἰς τὴν ξηράν καὶ σχηματίζει κόλπους, πορθμούς, πολλοὺς λιμένας καὶ ὄρμους. Η στενὴ ἐπαφὴ τῶν Ἑλλή-

νων μὲ τὴν θάλασσαν τοὺς ἔκαμε νὰ τὴν ἀγαπήσουν καὶ νὰ γίνουν ἐπιτήδειοι ναυτικοί. Ἡ μεγάλη ὅμως κατάτημασις τῆς χώρας ἀπὸ τὰ ὅρη καὶ τὴν θάλασσαν ἔδυσχέραινε τὴν συγκοινωνίαν καὶ τὴν ἐπαφὴν τῶν γειτόνων μεταξύ των. Αὐτὸ ὑπῆρξεν ἡ κυρία αἰτία, διὰ τὴν ὅποιαν οἱ ἀρχαῖοι "Ἐλληνες δὲν ἡδυνήθησαν νὰ συγκροτήσουν ἐνιαῖον κράτος. Ἐξ ἄλλου, ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἄγονον, οἱ κάτοικοι ἡναγκάζοντο νὰ κοπιάζουν πολὺ διὰ τὴν συντήρησιν των. Διὰ τοῦτο ἔγιναν ἐργατικοί, ἐφευρετικοί, ἀλλὰ καὶ δραστήριοι καὶ τολμηροί.

Τὸ κλῖμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι ποικίλον. Εἰς τὰ ὅρεινὰ μέρη εἶναι ψυχρόν, εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ ἑστωτερικοῦ θερμὸν καὶ εἰς τὰ παράλια εὔκρατον. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὅπότε τὰ ὅρη τῆς ἐκαλύπτοντο ἀπὸ δάση καὶ οἱ ποταμοί της εἶχον περισσότερα ὕδατα, τὸ κλῖμα τῆς Ἑλλάδος ἦτο δροσερώτερον. Ὁ οὐρανὸς εἶναι καθαρὸς καὶ διαυγής. Εἰς τὴν καθαρότητα τῆς ἀτμοσφαίρας ὁ ὀφθαλμὸς συνηθίζει νὰ βλέπῃ τὰ πράγματα μὲ ἀκρίβειαν καὶ εἰς ὅλας των τὰς λεπτομερείας. Ἡ ποικιλία τοῦ κλίματος καθίστα τοὺς "Ἐλληνας ὑγιεῖς, εύφυεις, φαιδροὺς καὶ εὐαισθήτους εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ ὥραίου. Ὁ καθαρὸς ἀήρ τοῦ βουνοῦ ἐνέβαλλεν εἰς τὴν ψυχήν των τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ. Οἱ ἀρχαῖοι "Ἐλληνες εἶναι ἀπὸ τοὺς σπουδαιοτέρους λαοὺς τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ ἡ ἱστορία των ἔχει μεγάλην σημασίαν. Πρῶτοι αὗτοί ἐδημιούργησαν ἔθνικὸν καὶ πολιτικὸν βίον ἀξιόλογον καὶ ὑπέροχον καὶ ἐδίδαξαν εἰς τὸν κόσμον τὴν ἀξίαν τῆς ἐλευθερίας ὅχι μόνον τῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς πνευματικῆς. Ἔκαλλιέργησαν ὅλας τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ ἀνέδειξαν μεγάλους καλλιτέχνας, ρήτορας, φιλοσόφους καὶ πολιτικούς.

"Ολοὶ οἱ μεγάλοι λαοὶ θεωροῦν τοὺς ἀρχαίους "Ἐλληνας ὡς διδασκάλους των καὶ οἱ Εύρωπαῖοι σοφοὶ κάμνουν λόγον περὶ ἐλληνικοῦ θαύματος. Εἰς ὅλα τὰ πολιτισμένα κράτη τὰ παιδιά διδάσκονται καὶ γνωρίζουν καλὰ τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν ἱστορίαν. Ἡμεῖς οἱ νεώτεροι "Ἐλληνες, οἱ ὅποιοι εἴμεθα ἀπόγονοί των, ἔχομεν πολὺ μεγαλυτέραν ὑποχρέωσιν νὰ μελετῶμεν τὴν ἱστορίαν τῶν παλαιῶν μας προγόνων διὰ νὰ διδασκώμεθα ἀπὸ τὴν σοφίαν των καὶ νὰ ἔχωμεν πάντοτε ὡς παράδειγμα τὰ ἀθάνατα ἔργα των.

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΠΡΟΕΛΛΗΝΕΣ. Παλαιοιλιθική ἐποχή. "Ανθρωποι καὶ ζῶα τῆς παλαιοιλιθικῆς ἐποχῆς φαίνεται ὅτι ἔζησαν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Αὐτὸ ἐδίδαξαν τὰ παλαιοιλιθικὰ εύρήματα κυρίως τῆς Θεσσαλίας. Τρομακτικοὶ κατακλυσμοὶ καὶ σεισμικαὶ δονήσεις, ποὺ ἀνεστάτων τότε χωρὶς διακοπὴν τὴν γῆν, ἐσταμάτησαν τὴν ζωὴν τοῦ παναρχαίου ἐκείνου κόσμου. Πότε ἀκριβῶς ἐνεφανίσθησαν οἱ πρωτόγονοι αὗτοὶ ἀνθρώποι εἰς τὴν χώραν μας καὶ πόσον διήρκεσεν ἡ ζωὴ των δὲν γνωρίζομεν. 'Οπωσδήποτε ὅμως θὰ ἔζησαν πολὺ πρὸ τοῦ 6000 π.Χ.

Νεολιθική ἐποχὴ (6000 - 3000 π.Χ.). Εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα (Μακεδονίαν, Θεσσαλίαν, Βοιωτίαν, Ἀργολίδα κ.λπ.), εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ δλίγον ἀργότερον εἰς τὴν Κρήτην ἀνευρίσκονται. Ἱχνη τῆς νεολιθικῆς περιόδου. Οἱ ἀνθρώποι τώρα ἔχουν μάθει νὰ κατεργάζωνται διὰ λειάνσεως τὸν λίθον, τὸ ξύλον, τὰ κόκκαλα. Τὰ μέταλλα τοὺς εἶναι ἀκόμη ἄγνωστα. Ἀρχίζουν νὰ κατοικοῦν εἰς μικροὺς συνοικισμοὺς καὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὸ κυνήγιον καὶ τὴν ἀλιείαν. Είναι ἐπίσης γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι.

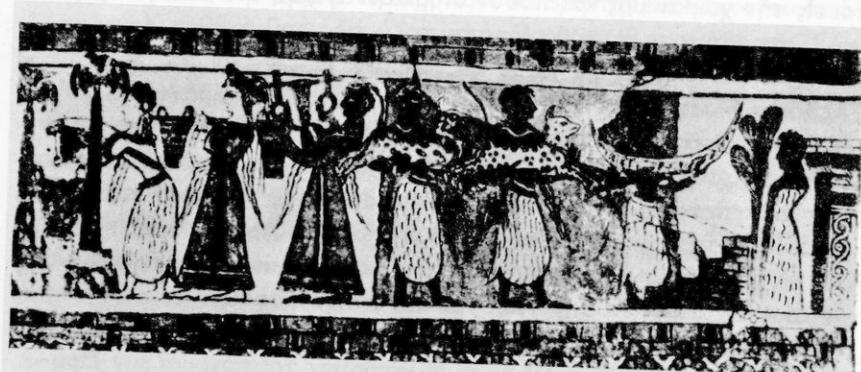
Οἱ νεολιθικοὶ αὗτοὶ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦσαν "Ἑλληνες. 'Ανηκον εἰς τὴν λευκὴν φυλὴν καὶ οἱ ιστορικοὶ τοὺς ὀνομάζουν **Προέλληνας**. Είναι οἱ **Πελασγοὶ** τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν παραδόσεων.

ΑΙΓΑΙΟΙ. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΙΓΑΙΩΝ. Κατὰ τὸ τέλος τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς (3000 π.Χ.) εἰσβάλλουν νέοι λαοὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Φέρουν τὸ πρῶτον μέταλλον, τὸν χαλκόν, καὶ ἐγκαινιάζουν τὴν τρίτην περίοδον τῆς ἐλληνικῆς προϊστορίας, τὴν ἐποχὴν τοῦ χαλκοῦ.

Οἱ νέοι κάτοικοι ἥλθον ἀπὸ τὴν Ἀσίαν. 'Εγκατεστάθησαν εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου, ὅπου ἀνέπτυξαν ἀξιόλογον πολιτισμόν. 'Ιδιαιτέρως προώδευσαν αἱ Κυκλαδεῖς. Σπουδαιότερον κέντρον τῶν Κυκλαδῶν ὑπῆρξεν ἡ Μῆλος, ἡ ὅποια εἶχε συχνὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν Κρήτην. 'Η κρητικὴ ἐπίδρασις φαίνεται εἰς τὰς παραστάσεις τῶν ἀγγείων ὅχι μόνον τῆς Μήλου, ἀλλὰ καὶ τῆς νήσου Θήρας.

Πολὺ ἐνωρίς οἱ κάτοικοι τῶν Κυκλαδῶν ἐπεδόθησαν εἰς τὸ ἐμπόριον. Μὲ τὰ πλοιάρια των ἑταξίδευσαν εἰς ὅλους τοὺς λιμένας τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους. Τὰ προϊόντα των ἡσαν παντοῦ περιζήτητα. Πρῶτοι αύτοὶ ἦνοι ξαν τὸν θαλάσσιον δρόμον πρὸς τὴν Δύσιν. Πρὶν ἀπὸ τοὺς Κρῆτας, τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τοὺς Φοίνικας, οἱ **Κυκλαδῖοι**, τολμηροὶ θαλασσοπόροι, ἔγνώρισαν τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας.

Τὸν προελληνικὸν αὐτὸν κόσμον τοῦ Αἰγαίου οἱ ιστορικοὶ ὡνόμασαν **Αἰγαίους** καὶ τὸν πολιτισμὸν των **Αἰγαίων πολιτισμὸν**. Οἱ Αἰγαῖοι ἀνήκουν εἰς ἴδιαίτερον κλάδον τῆς λευκῆς φυλῆς, τὸν ὃποιον ὄνομάζουν μεσογειακὴν φυλήν.

Κρήτες προσφέροντες σπονδήν, μόσχους καὶ πλοίον εἰς νεκρόν.

Η ΚΡΗΤΗ. Ἡ εὔφορος γῆ, τὸ γλυκὺ κλῖμα, πρὸ πάντων ὅμως ἡ πρινομιοῦχος γεωγραφική της θέσις, κατέστησαν συντόμως τὴν Κρήτην κυρίαρχον δύναμιν μεταξὺ τῶν Αἰγαίων. Εἰς τὸ κέντρον τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου, εἰς ἵσην σχεδὸν ἀπόστασιν ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα κέντρα τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, ἡ Κρήτη κατεῖχεν ἴδεωδη θέσιν διὰ νὰ ἀναπτύσσῃ πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις τὸ ἐμπόριόν της καὶ νὰ ἐλέγχῃ μὲ τὸν στόλον της τὴν θάλασσαν. Ἡτο ἐπίσης ἡ γέφυρα ἐπικοινωνίας μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως.

ΘΑΛΑΣΣΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΤΩΝ ΚΡΗΤΩΝ. Ἡ νῆσος, ἵδιως τὸ ἀνατολικόν της μέρος, κατωκεῖτο ἀπὸ πυκνὸν πληθυσμόν. Εἰς τὰ

βόρεια καὶ νότια παράλια εἶχον δημιουργηθῆ πολλοὶ συνοικισμοί. Αἱ πόλεις ἡσαν ἀνοχύρωτοι. Δὲν ἐφοβοῦντο ἐπιδρομὴν οὔτε ἀπὸ τὴν ἔηράν οὔτε ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Οἱ πολεμικοὶ στόλοι τῶν Κρητῶν ἐκυριάρχουν εἰς τὴν Μεσόγειον.

Λαὸς μὲν πάθος πρὸς τὴν θάλασσαν οἱ Κρῆτες προώδευσαν γρήγορα εἰς τὴν ναυτικήν τέχνην καὶ ὑπῆρξαν διδάσκαλοι τῶν Φοινίκων καὶ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ ναυτικά. Τὰ ναυπηγεῖά των ἦσαν φημισμένα. "Οπως οἱ Κυκλαδῖοι, διεκρίνοντο καὶ αὐτοὶ διὰ τὸ ἐμπορικὸν των δαιμόνιον. Τὰ προϊόντα τῆς κρητικῆς γῆς (λάδι, κρασί, σύκα κ.λπ.) καὶ τὰ εἴδη τῆς μεταλλοτεχνίας (ὅπλα, ἔργαλεῖα, κοσμήματα, οἰκιακὰ σκεύη) μετεφέροντο εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Μεσογείου. Μεγάλην φήμην εἶχον ἀποκτήσει καὶ τὰ ἔργα τῆς ἀγγειοπλαστικῆς των.

Αἱ σχέσεις τῶν Κρητῶν μὲν τοὺς ξένους λαοὺς δὲν ἦσαν πάντοτε φιλικαί. "Ἀλλοτε ἐπεκοινώνουν μαζὶ των ὡς φίλοι καὶ ἄλλοτε ὡς κατακτηταί. Γραπτὰ μνημεῖα, ἀρχαιολογικὰ εύρήματα καὶ μυθικαὶ παραδόσεις, μᾶς πληροφοροῦν διτὶ οἱ Κρῆτες εἶχον κάμει αἰσθητὴν τὴν παρουσίαν των εἰς τὴν Αἴγυπτον, τὴν Φοινίκην, τὴν Κύπρον, τὸν Λιβανὸν καὶ τὴν Παλαιστίνην. Ἀλλὰ καὶ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας δὲν ἦσαν ἀγνωστά εἰς αὐτούς. Μὲ τὰς Κυκλαδᾶς καὶ τὰς ἀκτὰς τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος εἶχον τακτικὴν ἐπικοινωνίαν. Τὰ μεγάλα κέντρα τῆς Πελοποννήσου, Μυκῆναι καὶ Τίρυνς, ἐδέχθησαν τὴν ἐπίδρασίν των. Οἱ μῦθοι περὶ φόρου ἐπτὰ νέων καὶ ἐπτὰ νεανίδων εἰς τὸν βασιλέα τῆς Κρήτης Μίνωα ἐκ μέρους τῶν Ἀθηναίων μαρτυρεῖ στενὴν σχέσιν τῶν Κρητῶν μὲ τὴν Ἀττικήν. Τὰ κρητικὰ πλοῖα ἔφθανον ἀκόμη ἔως τὴν Λιβύην πρὸς νότον καὶ τὰ παράλια τῆς Ἰσπανίας πρὸς δυσμάς. Οἱ ύλικὸς πλοῦτος τῆς Κρήτης ηὔξανε καταπληκτικῶς καὶ παραλλήλως ἔξελίσσετο ὁ πολιτισμός της.

ΤΑ ΑΝΑΚΤΟΡΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ. Περὶ τὸ 2000 π.Χ. ἡ Κρήτη εἶχε φθάσει εἰς μεγάλην ἀκμήν. Οἱ ἡγεμόνες τῶν ισχυροτέρων πόλεων ἀνεγείρουν μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα. Εἰς τὴν **Κνωσόν** καὶ τὴν **Φαιστόν**, τὰς δύο παλαιοτέρας πόλεις ὀλοκλήρου τῆς Εύρωπης, τὰ ἀνάκτορα ἀποτελοῦν μεγάλα οἰκοδομικὰ συγκροτήματα. Γύρω ἀπὸ μίαν κεντρικὴν αὐλὴν πολύπλοκοι διάδρομοι δόηγοῦν εἰς τὰ βασιλικὰ διαμερίσματα, εἰς αἰθούσας ὑποδοχῆς, γραφεῖα, βωμούς, ἔργαστήρια καὶ ἀποθήκας.

Ανάκτορον Κνωσοῦ. Ανατολική πτέρυξ. Ο κορμὸς τῶν κιόνων λεπτύνεται πρὸς τὰ κάτω.

Τὰ κτήρια ἡσαν πολυώροφα καὶ ἔχρησίμευον ὡς κατοικία ὅχι μόνον τοῦ βασιλέως καὶ τῆς οἰκογενείας του, ἀλλὰ καὶ πολυαριθμου προσωπικοῦ αὐλικῶν, θεραπόντων, δούλων, τεχνιτῶν καὶ ἄλλων ἀνθρώπων τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἀνωτάτου ἀρχοντος. Υπῆρχεν ἐπίστης εἰς τὰ ἀνάκτορα σύστημα διοχετεύσεως τῶν ὑδάτων πολὺ ἀξιόλογον διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Οἱ Ἑλληνες ἐνεθυμοῦντο ἀργότερον τὰ ἀνάκτορα τῆς Κνωσοῦ καὶ τὰ ὠνόμαζον «Λαβύρινθον». Κατὰ τὴν ἀντίληψιν των, ἡ ἔξοδος ἀπὸ τὰ περίπλοκα ἐκεῖνα ἀνάκτορα ἦτο ἐντελῶς ἀκατόρθωτος χωρὶς τὴν βοήθειαν δῆγοῦ. Ἀπὸ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἀντίληψιν ἔπλασαν τοὺς μύθους τοῦ Λαβυρίνθου καὶ τοῦ Μινωταύρου, ἀνθρώπου μὲ κεφαλὴν ταύρου.

Περὶ τὸ 1700 π.Χ. ἴσχυροὶ σεισμοὶ κατέρριψαν εἰς ἐρείπια τὰ ἀνάκτορα καὶ τὰς πόλεις τῆς Κρήτης. Μία δευτέρα γενικὴ καταστροφὴ σημειώνεται περὶ τὸ 1500 π.Χ. Τὴν φορὰν αὐτὴν ὠφείλετο εἰς

τὴν τρομακτικὴν ἔκρηξιν τοῦ ἡ-
φαιστείου τῆς Θήρας. Πελώρια
κύματα ἔφθασαν μὲν μεγάλην τα-
χύτητα εἰς τὰς βορείους ἀκτὰς
τῆς Κρήτης καὶ ἐντὸς δλίγων
λεπτῶν ἀνήρπασαν δλους τοὺς
παραλίους συνοικισμούς. Σει-
σμοὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νή-
σου συνεπλήρωσαν τὴν κατα-
στροφήν.

Ἄπὸ τότε ὁ κρητικὸς πολι-
τισμὸς ἀρχίζει νὰ παρακμάζῃ.
Μόνον ἡ Κνωσὸς διέρχεται μίαν
νέαν περίοδον ἀκμῆς, ποὺ διαρ-
κεῖ ἐκατὸν ἀκόμη ἔτη. Αἱ ἄλλαι
πόλεις ἀναγνωρίζουν τὴν ἔξου-
σίαν της. Ἐν τούτοις κατὰ τὸν
τελευταῖον αὐτὸν αἰῶνα οἱ ἡγε-
μόνες τῆς Κνωσοῦ δὲν ἥσαν
Κρῆτες. Τὸν βασιλικὸν θρόνον κατεῖχον ξένοι πρίγκιπες, οἱ Ἀχαιοί.
Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Κρήτης, οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι "Ἐλληνες
ἔθεσαν πόδα εἰς τὴν νῆσον καὶ ἐγκατεστάθησαν κυρίαρχοι εἰς τὴν
Κνωσόν.

Πηλίνη πινακίς μὲ έλληνικὴν
γραμμικὴν γραφήν.

Η ΚΡΗΤΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ. Τὸ ἱστορικὸν αὐτὸ γε-
γονὸς ἀπεκάλυψεν ἡ ἀνάγνωσις τῆς κρητικῆς γραφῆς, τῆς καλουμέ-
νης γραμμικῆς γραφῆς Β'. Πράγματι, ἡ μέχρι πρὸ δλίγου ἀκατάλη-
πτος γραμμικὴ γραφὴ τῶν πηλίνων πινακίδων, ποὺ εύρεθησαν θαμ-
μέναι ὑπὸ τὰ ἐρείπια τοῦ τελευταίου ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ, ἀπε-
δείχθη ὅτι ἡτο γραφὴ ἔλληνική. Ἡ ἀνεύρεσις παρομοίων πινακίδων
εἰς τὰς Μυκήνας, τὴν Πύλον καὶ ἄλλα κέντρα τῶν Ἀχαιῶν, ἐπεβεβαί-
ωσαν τὰ συμπεράσματα ἀπὸ τὴν σπουδαιοτάτην αὐτὴν ἀνακάλυψιν.

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΚΡΗΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ. Πρὶν ἀπὸ με-
ρικὰς δεκαετίας δὲν ἐγνωρίζομεν σχεδὸν τίποτε διὰ τὸν κόσμον, ποὺ
ἔζησε καὶ ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Κρήτην. Μόλις τὸ 1893 ὁ "Ἀγγλος ὀρ-

Τύπος γυναικός της Κρήτης. Άπο τοιχογραφίαν της Κνωσοῦ. (Η λεγομένη « Παρισιάνα »).

μαρτυροῦν ὅτι εἰς τὴν Κρήτην ἔζησεν ἔνας χαρούμενος λαός. Ἐδῶ ἀπτεικονίζονται σκηναὶ συμποσίων καὶ χορῶν, ἐκεῖ παριστάνονται θρησκευτικαὶ πομπαί, ἀγῶνες καὶ ταυρομαχίαι. Ἡ ζωὴ τῆς φύσεως καὶ τοῦ ὑπαίθρου εἴλκουσαν ἰδιαιτέρως τοὺς Κρῆτας καλλιτέχνας. Ἀνθρώποι τοῦ ἄγρου, ζῶα καὶ φυτά, ἀκόμη καὶ ὁ κόσμος τοῦ θαλασσίου

Κρητικὰ ἀγγεῖα μὲν ἀπλὰ σχέδια καὶ ωραίαν διακόσμησιν ἀπὸ τὸν φυτικὸν καὶ θαλάσσιον κόσμον.

χαιολόγος "Εβανς" καὶ ἀργότερον ἄλλοι "Ελληνες" καὶ ξένοι σοφοὶ ἀνέσκαψαν τὰ ἐρείπια τῆς Κρήτης καὶ ἔφεραν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἔνα προϊστορικὸν κόσμον μὲ πολιτισμὸν γεμάτον φῶς καὶ ζωηρὰ χρώματα, ποτισμένον μὲ τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς. Εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ τὰς ἀπλᾶς οἰκίας, εἰς τὰ ἔργα τέχνης καὶ τὰ προϊόντα τῶν ἐργαστηρίων των οἱ Κρῆτες ἀπετύπωσαν τὸν ζωηρὸν καὶ εὐθυμον χαρακτῆρά των. "Ολαὶ αἱ παραστάσεις, ποὺ διεσώθησαν εἰς τοὺς τοίχους τῶν ἐρειπωμένων οἰκοδομημάτων ἢ εἰς τὰ πολύχρωμα σκεύη τῆς ἀγγειοπλαστικῆς, δέν εἶναι παρὰ στιγμιότυπα τῆς καθημερινῆς ζωῆς καὶ

Ακροβατικά γυμνάσια ἐπὶ ταύρου. (Τοιχογραφία ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ).

βυθοῦ, εύρισκονται μὲ πολλὴν φυσικότητα ἀπεικονισμένα εἰς τὰ ἔργα των.

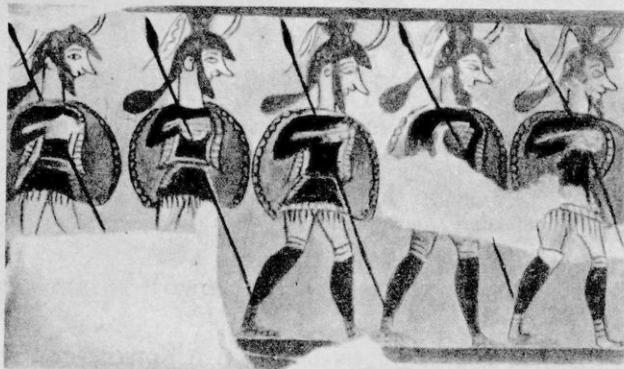
“Ολα αὐτὰ ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ Κρήτη, παρὰ τὰς καταστροφάς ποὺ ὑπέστη, ἔδοκίμασε καὶ μακρὰς περιόδους εὐημερίας. Εἰς τὸ διάστημα αὐτῶν τῶν περιόδων ἐδημιούργησεν ἐκεῖνον τὸν λαμπρὸν πολιτισμόν, που δικαίως ἀνεγνωρίσθη ὡς ὁ πρῶτος πραγματικὸς πολιτισμὸς τῆς Εύρωπης.

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ. Ἐνῷ οἱ ἡγεμόνες τῆς Κρήτης ἔκτιζον τὰ πρῶτα μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορά των, ἡ ἡπειρωτικὴ Ἑλλάς, ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν ἔως τὴν Πελοπόννησον, κατεκλύζετο ἀπὸ νέους πληθυσμούς. Ἡ γλῶσσά των ήτο Ἑλληνική. Ἀνῆκον εἰς μίαν μεγάλην οἰκογένειαν λαῶν, τὴν Ἰνδοευρωπαϊκήν, ἀπὸ τὴν ὃποιαν κατάγονται οἱ σπουδαιότεροι λαοὶ τοῦ κόσμου, “Ἐλληνες, Ρωμαῖοι, Γάλλοι, Ἀγγλοι, Γερμανοί. Εἰς τὴν χώραν μας κατῆλθον ἀπὸ τὰς πεδιάδας τῆς κεντρικῆς Εύρωπης, ὃπου περιεπλανῶντο ἐπὶ αἰώνας. Ἡσαν πολυάριθμοι καὶ καλῶς ὥπλισμένοι. Πρῶτοι αὐτοὶ ἔφερον ἴππους. Ἡ ἐπικράτησίς των δὲν συνήντησε μεγάλην δυσκολίαν. Γρήγορα ἐπέβαλον τὴν γλῶσσάν των.

Οἱ πρῶτοι αὐτοὶ Ἐλληνες, οἱ Ἀχαιοί, ὅπως ὡνομάζοντο, ἔμα-

2000 π.Χ.

θον πολλά ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους, τοὺς Αἰγαίους, οἱ δόποιοι ἥσαν περισσότερον πρωδευμένοι. Ἰδρυσαν πόλεις, ἔκτισαν ἀνάκτορα διὰ τοὺς ἡγεμόνας τῶν καὶ ἡσχολοῦντο μὲ ἐπιτυχίαν εἰς τὸ ἐμπόριον. Ὡς λαὸς πολεμιστῶν οἱ Ἀχαιοὶ ἔτρεφον ἴδιαιτέραν ἀγάπην πρὸς τοὺς ἵππικοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς πολεμικάς περιπτείας.

Μυκηναῖοι πολεμισταί. (Απὸ ἀγγεῖον τῶν Μυκηνῶν)

ΜΥΚΗΝΑΙ. ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΩΝ ΑΧΑΙΩΝ. Περὶ τὸ 1600 π.Χ. τὸ σημαντικώτερον ἀχαιϊκὸν κράτος, τὸ κράτος τῶν Μυκηνῶν, εἶχεν ἀποκτήσει μέγα ὄνομα. Οἱ Μυκηναῖοι συνηγωνίζοντο τοὺς Κρῆτας εἰς τὸν πολιτισμόν. Τὰ ἦθη, ἡ θρησκεία καὶ πρὸ πάντων ἡ τέχνη τῶν Μυκηναίων εἶχον ἦδη δεχθῆ εἰς μέγαν βαθμὸν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν αἱ σχέσεις Κρήτης καὶ Μυκηνῶν γίνονται πολὺ στεναί.

Ολίγον ἀργότερον οἱ Μυκηναῖοι ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν τῆς Αἴγυπτου. Ἡ συμμετοχή τῶν εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν Φαραώ κατὰ τῶν

βαρβάρων ‘Υκσώς ὑπῆρξε πολύτιμος. Ἐξ ἵσου σημαντική ἦτο καὶ ἡ ἀμοιβή των. Ἐπιστρέφοντες ἔφεραν μαζί των μεγάλας ποσότητας χρυσοῦ.

Οἱ βασιλεῖς τῶν Μυκηνῶν ἔθεωροῦντο ὅτι ἐπλεον εἰς τὸν χρυσόν. Ο “Ομηρος ὄνομάζει τὴν πρωτεύουσαν τῶν Ἀχαιῶν « πολύχρυσον

Μυκήνην ». Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ἔφεραν καὶ ἐν νέον ὅπλον, τὸ πολεμικὸν ὅρμα.

Περὶ τὸ 1500 π.Χ. μετὰ τὴν τρομερὰν καταστροφὴν τῆς Κρήτης Μυκηναῖοι καταλαμβάνουν τὴν νῆσον καὶ γίνονται ἡγεμόνες τῆς. Εἶναι δὲ ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὥποιαν ὅλα τὰ ἀχαϊκὰ κράτη ἀναγνωρίζουν τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν δύναμιν τῶν Μυκηνῶν.

1500 π.Χ.

Ο περιπετειώδης χαρακτήρ των ὥθει τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ πρὸς ἄλλας τολμηρὰς ἐπιχειρήσεις. Κυριαρχοῦν εἰς τὸ Αἴγαιον μὲ τὸν στόλον των καὶ ἄλλοτε ὡς ἔμποροι, ἄλλοτε ὡς θαλασσοπόροι κινοῦνται πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς Μεσογείου. Τὰ ἀχαϊκὰ προϊόντα (λάδι, κρασί, ἔργα κεραμεικῆς καὶ μεταλλοτεχνίας κ.λπ.) εὑρίσκουν ἀγορὰς ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον ἕως τὴν Κάτω Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἰσπανίαν. Ἀκόμη καὶ μονίμους ἐγκαταστάσεις ἐπιχειροῦν οἱ Ἀχαιοὶ εἰς τὴν Ρόδον, τὴν Κύπρον καὶ τὰς μικρασιατικὰς ἀκτάς.

ΜΥΚΗΝΑ·Ι·ΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ. ΑΙ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ.

Ο πολιτισμὸς τῶν Ἀχαιῶν εἶχεν ἔξαπλωθῆ σχεδὸν εἰς ὅλοκληρον τὴν Ἑλλάδα. Σπουδαῖα κέντρα του ἦσαν αἱ Μυκῆναι καὶ ἡ Τίρυνς εἰς τὴν Ἀργολίδα, ἡ Πύλος εἰς τὴν Μεσσηνίαν, δὲ ὁ Ὁρχομενὸς καὶ αἱ Θῆβαι εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἡ Ἰωλκὸς εἰς τὴν Θεσσαλίαν.

Ἡ πύλη τῶν λεόντων. Ἡ είσοδος εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Μυκηνῶν μὲ τὰ ἑκατέρωθεν κυκλώπεια τείχη.

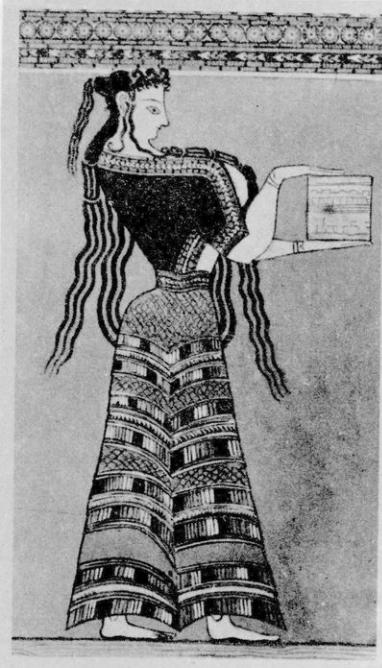
Περισσοτέραν δύναμην και ἀκτινοβολίαν εἶχεν ὁ πολιτισμὸς τῶν Μυκηνῶν. Διὰ τοῦτο οἱ ἀρχαιολόγοι δόλοκληρον τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἀχαιῶν ὠνόμασαν μυκηναϊκὸν πολιτισμόν.

Πρὶν ἀπὸ ἔνα περίπου αἰώνα (1876) ὁ γερμανὸς σοφὸς ‘Ἐρεῖ-
κος Σλῆμαν, παρακινηθεὶς ἀπὸ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν “Ομηρον,
ἥλθεν εἰς τὰς Μυκήνας καὶ ἔκαμεν ἀνασκαφὰς εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν
Μυκηνῶν. Ἀνεκάλυψε τότε τάφους Μυκηναίων βασιλέων μὲν ἐκπλη-
κτικοὺς θησαυροὺς μεγάλης ἀρχαιολογικῆς ἀξίας (χρυσᾶ κοσμήμα-
τα, χρυσᾶς προσωπίδας, πολυτίμους λίθους, χρυσοποίκιλτα ὅπλα,
ἀργυρᾶ καὶ χάλκινα ἀγγεῖα κ.λπ.). Οἱ Μυκηναῖοι εἰς τὴν τέχνην
ἐδέχθησαν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ. Σήμερον γενικῶς
πιστεύεται ὅτι ὁ μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς δόφείλει μὲν πολλὰ εἰς τὴν
Κρήτην, ἀλλὰ παρουσιάζει καὶ σημαντικὰς διαφορὰς ἀπὸ τὸν πολι-
τισμὸν τῆς.

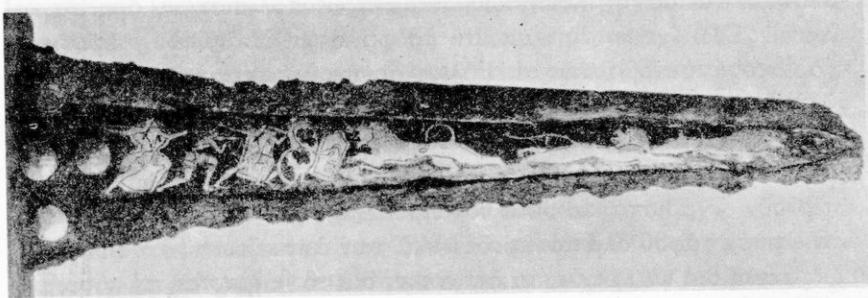
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΜΥΚΗΝΑΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ.

Οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀχαιῶν, ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο ἔχθρικὰς ἐπιδρομάς, πολὺ συχνὰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἔκτιζον τὰ ἀνάκτορά των ἐπάνω εἰς ὡχυρωμέ-
νας ἀκροπόλεις. Τὰ πελώρια τεί-
χη τῶν ἀκροπόλεων, κτισμένα μὲν ὑπερμεγέθεις ὁγκολίθους χωρὶς ἀμ-
μοκονίαν, τόσην ἐντύπωσιν ἐπρο-
ξένησαν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους
“Ελληνας, ὡστε τὰ ἔθερησαν ὡς
ἔργα μυθικῶν γιγάντων, τῶν Κυ-
κλώπων, καὶ τὰ ὠνόμασαν κυκλώ-
πεια. Εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς Τί-
ρυνθος τὸ πάχος τῶν τειχῶν φθά-
νει εἰς δύο μέρη μέχρι 17,5 μέτρα.
Ἐντὸς τῶν τειχῶν ὑπῆρχον στε-
νοὶ διάδρομοι καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικόν
των ἤνοιγοντο μικρὰ δωμάτια.

‘Η κυρία μὲν τὴν πυξίδα. (Τοιχογραφία
ἀνακτόρου τῆς Τίρυνθος).

Τὸ μυκηναϊκὸν ἀνάκτορον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ λαβυρίνθωδη ἀνάκτορα τῆς Κρήτης, εἶναι ἀπλοῦν καὶ λιτόν. Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνακτόρου συνεκεντροῦτο γύρω ἀπὸ ἐν κεντρικὸν κτήριον μὲν ἔνα ὄροφον.

Ἐγχειρίδιον μυκηναϊκόν. (Παράστασις κυνηγίου λεόντων μὲν ἐπικολλήσεις χρυσοῦ καὶ ἀργύρου).

Τοῦτο εἶχε σχῆμα δρθιογώνιον καὶ ὀπετελεῖτο ἀπὸ τρία μέρη, τὴν αἴθουσαν, τὸν πρόδομον καὶ τὸ κυρίως μέγαρον. Ἡ αἴθουσα ἦτο στοὰ μὲ δύο κίονας ἀνοικτή, πρὸς τὴν αὐλήν. Ὁ πρόδομος ἦτο δωμάτιον πρὸ τοῦ κυρίως μεγάρου. Εἰς τὸ μέσον τοῦ κυρίως μεγάρου εύρισκετο χαμηλὴ κυκλικὴ ἑστία, διὰ νὰ θερμαίνῃ καὶ συγχρόνως νὰ φωτίζῃ, διότι παράθυρα δὲν ὑπῆρχον. Ἐφωτίζετο μόνον ἀπὸ τὴν εἴσοδον. Τὸν τύπον αὐτὸν τοῦ μεγάρου ἔφερον οἱ Ἀχαιοὶ ἀπὸ τὴν

Μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα.

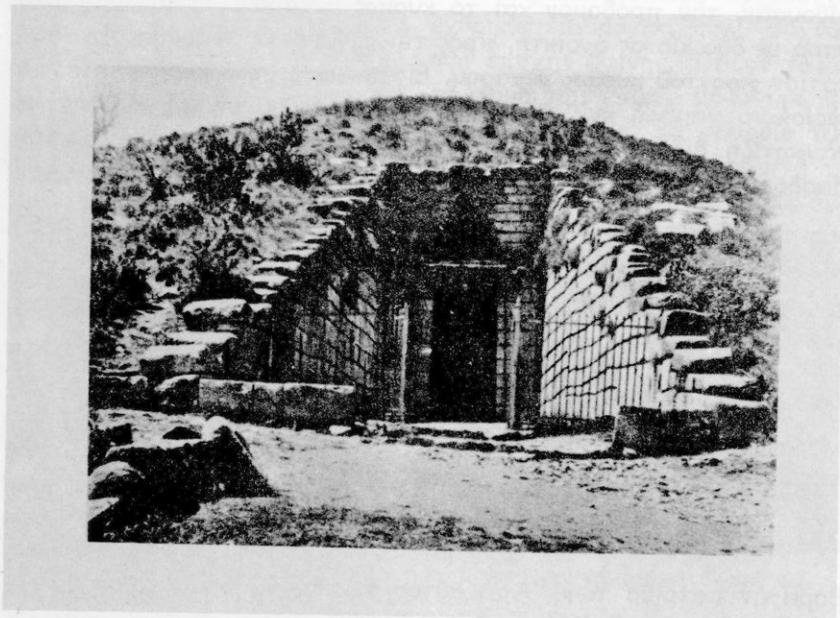

βορειὴν πατρίδα των. Ἀπὸ αὐτὸν ἀνεπτύχθη βραδύτερον τὸ ὠραῖον σχέδιον τοῦ Ἑλληνικοῦ ναοῦ.

Ἄλλ' οἱ Ἀχαιοὶ ἡσαν πρωτίστως λαὸς γενναίων πολεμιστῶν.

"Οταν ἥλθον εἰς ἐπαφήν μὲ τοὺς Κρῆτας, ἔθαύμασαν τὴν τέχνην των. Εἰς τὰς τοιχογραφίας ὅμως τῶν ἀνακτόρων καὶ εἰς τὰ ἔργα τῆς μυκηναϊκῆς γλυπτικῆς καὶ μεταλλοτεχνίας εἰκονίζονται ώς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σκηναὶ μάχης, κυνηγίων, παρατάξεις πολεμιστῶν, ἄρματα καὶ ἵπποι. Ἐδῶ ἔχομεν νὰ κάμωμεν προφανῶς μὲ λαόν, τὸν δποίον ηύχαριστουν ὑπερβολικὰ αἱ πολεμικαὶ περιπέτειαι.

Καὶ εἰς ἄλλας ἀντιλήψεις διέφερον οἱ Ἀχαιοὶ ἀπὸ τοὺς Κρῆτας. Οἱ Κρῆτες ἐνδιεφέροντο περισσότερον διὰ τὴν καλὴν ζωὴν εἰς τὸν παρόντα κόσμον. Οἱ Ἀχαιοὶ, ὅπως ἀκριβῶς οἱ Αἰγύπτιοι, ἤθελον νὰ περνοῦν εὐχάριστα καὶ μετὰ θάνατον. Διὰ τοῦτο οἱ νεκροὶ ἔχρειάζοντο εἰς τὸν τάφον ὅλα τὰ προσωπικά των ἀντικείμενα: τὰ ἐπιτραπέζια σκεύη διὰ νὰ πίνουν, τὰ ὅπλα των διὰ νὰ μάχωνται, τὰ κοσμήματά των διὰ νὰ ἐπιβάλλωνται. Οἱ τάφοι τῶν Ἀχαιῶν ἦσαν ἄλλοτε λαξευμένοι εἰς τὸν βράχον καὶ ἄλλοτε κτιστοὶ ὑπὸ τὴν γῆν μὲ πέτρινον θόλον. Οἱ θολωτοὶ τάφοι προωρίζοντο διὰ τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς πρίγκιπας.

Θολωτὸς τάφος. 'Ο θησαυρὸς τοῦ Ἀτρέως.

ΚΑΘΟΔΟΣ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ. Περὶ τὸ 1100 π.Χ. ἐσήμανε τὸ τέλος τοῦ μυκηναϊκοῦ κόσμου. Τρομερὰ καταστροφὴ ἔπληξεν ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τὴν Ἑλλάδα. Δὲν ἡσαν σπάνιαι εἰς τὴν χώραν μας αἱ ἀναστατώσεις κατὰ τοὺς τρεῖς τελευταίους αἰῶνας τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ (1400 - 1100 π.Χ.). Ἐξ αἰτίας τῆς πιέσεως ἄλλων λαῶν ἀπὸ βορρᾶ, διάφοροι ἑλληνικοὶ λαοί, Ἡπειρῶται, Θεσσαλοί καὶ ἄλλοι, ἡναγκάζοντο νὰ μετακινοῦνται νοτιώτερον καὶ νὰ ἀναζητοῦν νέας περιοχὰς πρὸς ἐγκατάστασιν. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως δὲν ἐπρόκειτο ἀπλῶς περὶ μετακινήσεως λαοῦ. Ἡ εἰσβολὴ τῶν Δωριέων, οἱ ὅποιοι κατὰ κύματα κατέκλυσαν τὴν Ἑλλάδα περὶ τὸ 1100 π.Χ., προεκάλεσε τὴν μεγαλυτέραν ἀναστάτωσιν εἰς τὴν χώραν.

1100 π.Χ.

Οἱ Δωριεῖς, λαὸς ποιμενικός, συγγενῆς πρὸς τοὺς Ἀχαιούς, ἔφερον σιδηρᾶ ὅπλα καὶ ἡσαν ρωμαλεύτεροι τῶν Ἀχαιῶν. Διὰ μέσου τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς κεντρικῆς Ἑλλάδος ἔφθασαν μέχρι τῆς Πελοποννήσου. Διέβησαν τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Ἀργολίδα, τὴν Λακωνίαν καὶ τὴν Μεσσηνίαν. Ἀλλὰ δωρικὰ φῦλα ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Φωκίδος καὶ τῆς Αἰτωλίας, τῆς Ἀχαΐας καὶ τῆς Ἡλείας. Αἱ μυκηναϊκαὶ ἀκροπόλεις δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀναχαιτίσουν τὴν δόρμήν των, αἱ πόλεις τῶν Ἀχαιῶν ἐπυρπολήθησαν. Ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ Πελοπόννησος ἔγινε δωρική, πλὴν τῆς Ἀρκαδίας, ὅπου διετηρήθησαν οἱ Ἀχαιοί. Ἡ ισχυροτέρα δωρικὴ φυλὴ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Εύρωτα τῆς Λακωνίκης. Εἶναι οἱ Λάκωνες ἡ Σπαρτιάται, οἱ ὅποιοι ἔγιναν ὀνομαστοὶ κατὰ τοὺς ιστορικοὺς χρόνους. Παντοῦ οἱ Δωριεῖς κατέστρεφον τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἀχαιῶν. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους ἐζήτησαν νέαν πατρίδα εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἴγαίου καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ ἄλλοι ποὺ ἐμειναν ἔγιναν δουλοπάροικοι ἢ εἴλωτες, ὅπως τοὺς ὠνόμαζον οἱ Σπαρτιάται.

Ἀργότερον αἱ λεπτομέρειαι τῆς δωρικῆς μεταναστεύσεως εἶχον λησμονηθῆ καὶ οἱ Δωριεῖς, διὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὴν καταγωγὴν των ἀπὸ τὸν μυθικὸν ἥρωα Ἡρακλέα, ἔπλασαν τὸν μῦθον ὅτι ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Δωριέων ἦτο κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν, δηλαδὴ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἡρακλέους, τοὺς ὅποιους εἶχεν ἐκδιώξει ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον ὁ βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν Εύρυσθεύς.

Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΘΟΔΟΝ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΣ. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς δωρικῆς εἰσβολῆς δὲν ἔβράδυναν νὰ φανοῦν. "Οπου ἐγκατεστάθησαν οἱ Δωριεῖς, ἡ πρόοδος ἐσταμάτησεν, ἡ τέχνη ὥπισθιδρόμησε καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐπανῆλθον εἰς τὰς πρωτογόνους συνηθείας. Τὰ ἀγγεῖα τώρα εἶναι χονδροειδῆ καὶ μεγάλα μὲ ἀτέχνους παραστάσεις ἢ ἀπλᾶ γεωμετρικὰ σχέδια (κύκλους, γραμμὰς κ.λπ.), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ κομψὰ κρητομυκηναϊκὰ ἀγγεῖα μὲ τὰς φυσικωτάτας παραστάσεις. Ἡ θαλασσοκρατία περιῆλθεν εἰς τοὺς Φοίνικας. Ἡκολούθησαν κύματα μεταναστεύσεων πρὸς τὰς νήσους καὶ τὰ μικρασιατικὰ παράλια.

Ἄπὸ τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Βοιωτίαν **Αἰολεῖς**, Ἀχαιοὶ δηλαδὴ ποὺ ωμίλουν τὴν αἰολικὴν διάλεκτον, διέπλευσαν τὸ Αἴγαον καὶ κατέλαβον τὰς νήσους **Λέσβον** καὶ **Τένεδον**. Ἐκ τούτων ὅρμωμενοι, μετὰ μακροὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἐγχωρίους, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν ἀπέναντι παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου ἴδρυσαν αἰολικὰς ἀποικίας ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης. Σπουδαιοτέρα αἰολικὴ ἀποικία ἦτο ἡ **Μυτιλήνη** εἰς τὴν Λέσβον.

Ἄλλοι ἀποικοὶ μὲ τὸ ὄνομα **Ιωνεῖς** ἀναχωρήσαντες ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν, τὴν Εὔβοιαν καὶ τὰ βορειοανατολικὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου κατέλαβον τὰς **Βορείους Κυκλαδας**, ἔπειτα τὰς μεγάλας νήσους **Χίον** καὶ **Σάμον** καὶ τέλος τὰς ἀπέναντι τῶν νήσων τούτων μικρασιατικὰς ἀκτάς. Δώδεκα ιωνικαὶ πόλεις ἤκμασαν τότε (**Ιωνικὴ δωδεκάπολις**), αἱ δόποιαι βραδύτερον ἡνώθησαν εἰς δμοσπονδίαν, τὸ «**κοινὸν τῶν Ιώνων**» μὲ κέντρον τὸν ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Μυκάλης. Ἀπὸ τὰς πόλεις αὐτὰς ἐπισημότεραι ἦσαν ἡ **Μίλητος**, ἡ **Φώκαια**, ἡ **Ἐφεσος** καὶ ἡ **Χίος**. Ἡ **Σμύρνη**, ἀποικία αἰολικὴ κατ' ὄρχχας, κατέληφθη ἀπὸ τοὺς γείτονας **Ιωνας** καὶ περιελήφθη εἰς τὴν ιωνικὴν δωδεκάπολιν.

Τέλος, **Δωριεῖς** ἀποικοὶ κατέλαβον τὰς νήσους **Κύθηρα**, **Μῆλον**, καὶ **Θήραν**, ἔπειτα τὴν **Ρόδον**, τὴν **Κῶ** καὶ τὴν νότιον παραλίαν τῆς Καρίας. Εἰς τὴν Καρίαν ἴδρυσαν τὴν **Κνίδον** καὶ τὴν **Ἀλικαρνασ-**

σόν, αἱ ὁποῖαι μὲ τὴν Κῶ καὶ τρεῖς πόλεις τῆς Ρόδου ἀπετέλεσαν σύν-
δεσμον, τὴν δωρικὴν ἔξαπολιν, μὲ κέντρον τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλ-
λωνος εἰς τὸ **Τριόπιον** ἀκρωτήριον.

Ἡ Μικρὰ Ἀσία ἔγινε τώρα τὸ κέντρον τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτι-
σμοῦ. Οἱ "Ἐλληνες ἄποικοι δὲν ἦσθανθσαν ποτὲ ὡς ζένοι εἰς τὰς νέας
χώρας των. Τὴν νέαν των πατρίδα ἔβλεπον ὡς προέκτασιν τῆς πα-
τρικῆς ἐλληνικῆς γῆς. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἡγάπησαν. Ἐκαλλιέργησαν
τὰ εὔφορα ἐδάφη τῆς, ἀνέπτυξαν τὸ ἐμπόριον καὶ προώδευσαν πολὺ^ν
εἰς τὰς τέχνας. Ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἦσαν ἀσφαλεῖς. Ὁ στόλος των
συνηγωνίζετο τοὺς Φοίνικας, διέπλεε τὸ Αἴγασιον καὶ παρεῖχεν ἀσφά-
λειαν εἰς τοὺς νέους κατοίκους. Ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν ἐν τούτοις ὁ κίν-
δυνος ἐπιθέσεως ἥτο μεγαλύτερος. Μὲ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς εἴ-
χον σχέσεις καὶ ἔμαθον πολλὰ ἀπὸ αὐτούς.

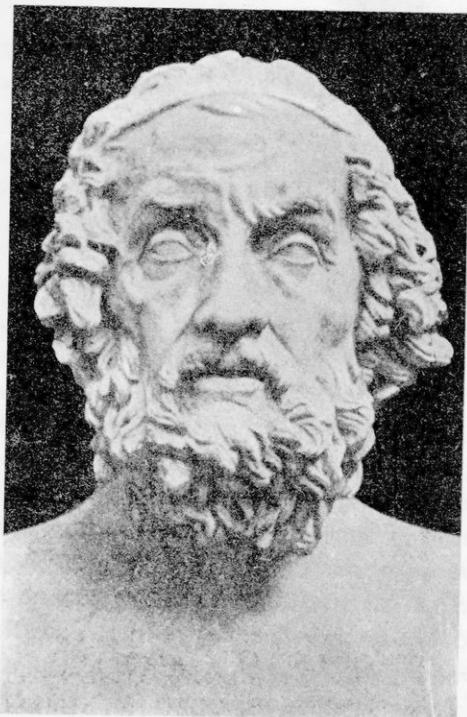

Γεωμετρικὰ ἄγγεια.

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΦΥΛΑΙ ΚΑΙ ΔΙΑΛΕΚΤΟΙ. Οἱ "Ἐλληνες μετὰ τὰς μετανα-
στεύσεις παρουσιάζονται διηρημένοι εἰς τέσσαρας φυλάς, τοὺς Ἀ-
χαιούς, τοὺς "Ιωνας, τοὺς Δωριεῖς καὶ τοὺς Αἰολεῖς. Αἰολεῖς ὠνομάσθη-
σαν οἱ Ἀχαιοί, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὰς μεταναστεύσεις ἐγκατεστάθησαν
εἰς τὴν Λέσβον καὶ τὴν ἀπέναντι παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ
ῶμίλουν τὴν αἰολικὴν διάλεκτον. Μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸς ὠνομάσθησαν
κατόπιν εἰς τὴν κυρίως "Ἐλλάδα ὅσοι δὲν ἦσαν "Ιωνεῖς καὶ Δωριεῖς.
Παρέμεινεν ὅμως καὶ ἡ ἀνάμνησις τῶν Ἀχαιῶν. Διὰ τοῦτο ἐθεωρή-
θησαν οἱ Αἰολεῖς ὡς ἀποτελοῦντες τετάρτην φυλήν.

Ἐπειδὴ τὰ διάφορα ἑλληνικὰ φῦλα εἰς διαφόρους χρόνους κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔγκατεστάθησαν εἰς τόπους ποικίλους κατὰ τὸν φυσικὸν σχῆματισμὸν καὶ τὸ κλῖμα, διὰ τοῦτο ἐσχηματίσθησαν πολλαὶ τοπικαὶ διάλεκτοι. Αἱ κυριώτεραι διάλεκτοι τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι τρεῖς, ἡ αἰολική, ἡ Ἰωνική καὶ ἡ δωρική. Ἐκ τῆς Ἰωνικῆς κατόπιν προῆλθε καὶ τετάρτη διάλεκτος, ἡ ἀττική, ἡ ὅποια διακρίνεται διὰ τὴν χάριν καὶ τὴν ἀκρίβειαν εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν νοημάτων. Αἱ διαφοραὶ ὅμως τῶν διαλέκτων δὲν ἥσαν τόσον μεγάλαι, ὥστε οἱ ὁμιλοῦντες τὴν μίαν ἐξ αὐτῶν νὰ μὴ δύνανται νὰ κατανοήσουν τὰς ἄλλας. Τὰ φιλολογικὰ ἔργα ἑκάστης φυλῆς δὲν ἔθεωροῦντο ὅτι ἀνῆκον μόνον εἰς αὐτήν, ἀλλὰ εἰς ὅλον τὸ ἔθνος καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες τὰ ἔθαύμαζον καὶ τὰ ἐμάνθανον.

ΤΑ ΕΠΙ ΤΟΥ ΟΜΗΡΟΥ ΚΑΙ Ο ΤΡΩΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Οἱ Ἕλληνες εἴχον φέρει μαζί των εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ὅχι μόνον τὴν θέλησιν νὰ θεμελιώσουν νέαν ζωὴν μακρὰν ἀπὸ τὰς προγονικὰς των ἐστίας, ἀλλὰ καὶ ὅλην τὴν κληρονομίαν τῶν πατέρων των, τὴν θρησκείαν, τὰς συνηθείας, τὰς παραδόσεις των. Τὰ δημοτικά των τραγούδια, τὰ ἔπη, ὅπως τὰ ὠνόμαζον, ἥσαν πολὺ ἀγαπητά εἰς τοὺς ἀποίκους, διότι τοὺς ὑπενθύμιζον τὰ ἡρωικὰ κατορθώματα καὶ τὰς περιπτείας τῶν προγόνων των. Οἱ ἀοιδοί, δηλαδὴ οἱ τραγουδισταὶ τῶν ποιημάτων αὐτῶν, ἐπεδείκνυον τὴν τέχνην των εἰς τὰς αὐλὰς

‘Ο “Ομηρος.

Μονομαχία Ἀχιλλέως καὶ Ἐκτορος. (Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου).

τῶν βασιλέων, τὰ συμπόσια καὶ τὰς λαϊκὰς πανηγύρεις μέσα εἰς ἀτμόσφαιραν συγκινήσεων καὶ ἔθνικῆς ὑπερηφανείας.

’Απὸ τὸν κύκλον αὐτὸν τῶν τραγουδιῶν ἐνεπνεύσθη καὶ ὁ μεγαλύτερος ποιητής τῶν αἰώνων, ὁ **Ομηρος**, διὰ νὰ συνθέσῃ τὰ δύο μεγάλα ἔπη του, τὴν **Ιλιάδα** καὶ τὴν **Οδύσσειαν**. Πότε καὶ ποῦ ἔζησεν ὁ **Ομηρος**, δὲν γνωρίζομεν. Κατὰ τὰς ἀρχαίας παραδόσεις ἔγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην ἢ τὴν Χίον καὶ ἔζησε κατὰ τὸν 9ον αἰώνα π.Χ.

Εἰς τὴν **Ιλιάδα** μᾶς διηγεῖται τὸν Τρωικὸν πόλεμον. Η **Οδύσσεια** περιγράφει τὰς θαλασσίας περιπλανήσεις τοῦ πανούργου βασιλέως τῆς **Ιθάκης** Οδυσσέως μετὰ τὴν ἀλωσιν τῆς Τροίας ἀπὸ τοὺς **Ἐλληνας**. Η φαντασία τοῦ ποιητοῦ ἐπλούτισε τὰ γεγονότα τοῦ Τρωικοῦ πολέμου μὲ πολλοὺς θρύλους καὶ μυθικὰς διηγήσεις. Εν τούτοις αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ **Ἐρρίκου Σλῆμαν** εἰς τὴν Τροίαν ἀπέδειξαν ὅτι αἱ διηγήσεις ἔκειναι εἶχον ιστορικὴν βάσιν.

Πράγματι, περὶ τὸ 1200 π.Χ. τὸ μικρασιατικὸν κράτος τῆς Τροίας, ἥτο πολὺ ισχυρὸν καὶ πρωδευμένον. Ἐπροστατεύετο ἀπὸ ισχυρὰ τείχη καὶ περιέκλειε μεγάλους θησαυρούς. Τὴν δύναμιν καὶ τὰ πλούτη του ὕφειλεν εἰς τὴν γεωγραφικήν του θέσιν. Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ **Ἐλλησπόντου**, ὅπου εύρισκετο, ἔκλειε τὸν ἐμπορικὸν δρόμον πρὸς τὸν **Εὔξεινον** Πόντον καὶ ἡνάγκαζε τοὺς διερχομένους ἀπὸ τὰ στενά τῶν Δαρδανελλίων νὰ πληρώνουν βαρεῖς φόρους.

Ἐναντίον τοῦ ἀπαραδέκτου αὐτοῦ ἀποκλεισμοῦ οἱ **Ἐλληνες** ἀνέλαβον πολεμικὴν ἐπιχείρησιν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ βασιλέως τῶν Μυκηνῶν **Ἀγαμέμνονος**. Μετὰ δεκαετεῖς ἀγῶνας ἡ Τροία ἐκυριεύθη καὶ παρεδόθη εἰς τὰς φλόγας (1184 π.Χ.). Οἱ θριαμβευταὶ **Ἐλληνες** εἰσέδυσαν εἰς τὸν **Εὔξεινον** Πόντον καὶ ἐπραγματοποίησαν τὴν πρώτην ἐμπορικὴν ἐπικοινωνίαν των μὲ τοὺς λαούς τοῦ βορρᾶ.

Η ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΟΜΗΡΙΚΩΝ ΕΠΩΝ. Τὰ ἔπη τοῦ Ὁμήρου εἶναι ποιητικὰ ἀριστουργήματα. Οἱ Ἑλληνες τὰ ἐθαύμαζον καὶ τὰ περιέβαλλον μὲ μεγάλην ἀγάπην. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὰ δημητικὰ ποιήματα ἥσαν τὸ κυριώτερον σχολικὸν βιβλίον. "Ἄν δὲν ἐσώζοντο μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, δὲν θὰ ἔγνωρίζομεν σχεδὸν τίποτε διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἥθη τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἴναι δηλαδὴ ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ ιστορικαὶ πηγαί. Αἱ διηγήσεις τοῦ Τρωικοῦ πολέμου καὶ τῶν περιπλανήσεων τοῦ Ὀδυσσέως πάντοτε ἐφρονημάτιζον τοὺς Ἑλληνας. Παρουσιάζουν τὸν ἐλληνισμὸν ἡνωμένον εἰς κοινούς ἀγῶνας καὶ συμβολίζουν τὴν ἐφευρετικότητα καὶ τὸν ἡρωικὸν καὶ ἀκατάβλητον χαρακτῆρα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ο ΒΙΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΕΤΑ ΤΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΕΙΣ. Μὲ τὴν κάθιδον τῶν Δωριέων ἐσταμάτησαν πλέον αἱ ἐπιδρομαὶ ἐλληνικῶν φύλων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἐξ ἄλλου οἱ Ἑλληνες ἀποικοὶ ἔθεσαν τὰς βάσεις τοῦ νέου πολιτισμοῦ, ποὺ ἀνεπτύχθη ἐκεῖ. Σιγὰ σιγὰ ἡρχισε νὰ διαμορφώνεται εἰς τὰς πόλεις ἡ κοινωνία, ὅπως ἀκριβῶς τὴν γνωρίζομεν ἀπὸ τὰ δημητικὰ ποιήματα.

Οἱ Ἑλληνες τῶν δημητικῶν χρόνων (9ου καὶ 8ου αἰώνος π.Χ.) ἥσαν διηρημένοι εἰς δύο κοινωνικὰς τάξεις, τοὺς εὐγενεῖς ἢ ἀρίστους ὅπως ἐλέγοντο, καὶ τὸν λαόν. Οἱ εὐγενεῖς κατεγίνοντο μὲ τὰ πολεμικὰ καὶ συμμετεῖχον εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως. Ἀπὸ τὸν λαὸν προήρχοντο οἱ γεωργοί, οἱ ποιμένες καὶ οἱ τεχνῖται.

Τὸ κράτος ἐκυβέρνα ὁ **βασιλεύς**. Ἡ ἔξουσία του ἦτο κληρονομικὴ (**πατριαρχικὴ βασιλεία**). Εἰς τὴν ἀσκησιν τῶν καθηκόντων του ἐθίσθεετο καὶ ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς. Μὲ τὸν καιρὸν οἱ εὐγενεῖς ἀπέκτησαν μεγάλην δύναμιν, περιώρισαν τὴν βασιλικὴν ἔξουσίαν καὶ ἀνέλαβον αὐτοὶ τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους (**ἀριστοκρατία**).

Οἱ κάτοικοι ἡσχολοῦντο κυρίως μὲ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Ἡ οἰκιακὴ βιοτεχνία ἦτο ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη. Ἐνδύματα, ἔπιπλα, σκεύη καὶ ἀγροτικὰ ἔργαλεία κατεσκευάζοντο εἰς τὸν οἶκον ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας. Καὶ ἡ πλέον σκληρὰ ἐργασία δὲν ἐθεωρεῖτο ἐντροπή. Ἀλλὰ πρὸ πάντων ὅλοι ἐφρόντιζον νὰ εἶναι καλοὶ πολεμισταί. Ἐλάτρευον τοὺς ἥρωας καὶ ἐθεώρουν τὴν πολεμικὴν ἀνδρείαν ὡς τὴν σπουδαιοτέραν ἀρετήν.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Η ΠΑΛΑΙΟΤΑΤΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ. Η θρησκεία τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους εἶναι λατρεία τῶν φυσικῶν δυνάμεων. Κατὰ

Κεφαλὴ τοῦ Διός.

Ἡ Ἡρα

πρῶτον εἶχον θεοποιήθη τὰ δύο κυριώτερα στοιχεῖα τῆς φύσεως, δὲ Οὐρανὸς καὶ ἡ Γῆ. Βαθμηδὸν ἡ φυσιολατρία περιέλαβεν ὅλας τὰς φυσικὰς δυνάμεις καὶ τὰ φυσικὰ φαινόμενα, ἥλιον, ὥκεανόν, πτοταμούς, πηγάς, ἀστραπάς, ἀνέμους κ.λπ. Εἰς τοὺς θεούς των οἱ Ἑλληνες ἔδωσαν ἀργότερα ἀνθρωπίνην μορφήν. Τοὺς ἐφαντάσθησαν ὡς ἀνθρώπους, ἀλλὰ μεγαλυτέρους, ὥραιοτέρους καὶ ἰσχυροτέρους. Ἐπροσωποποίησαν ἀκόμη καὶ τὰς ἡθικὰς δυνάμεις. Ο Ζεὺς π.χ. προσωποποιεῖ τὴν φρόνησιν, ἡ Ἀθηνᾶ τὴν σοφίαν κ.λπ. Διὰ τοὺς θεούς των ἔπλασαν πολλοὺς ὥραιούς μύθους, οἱ δποῖοι φανερώνουν

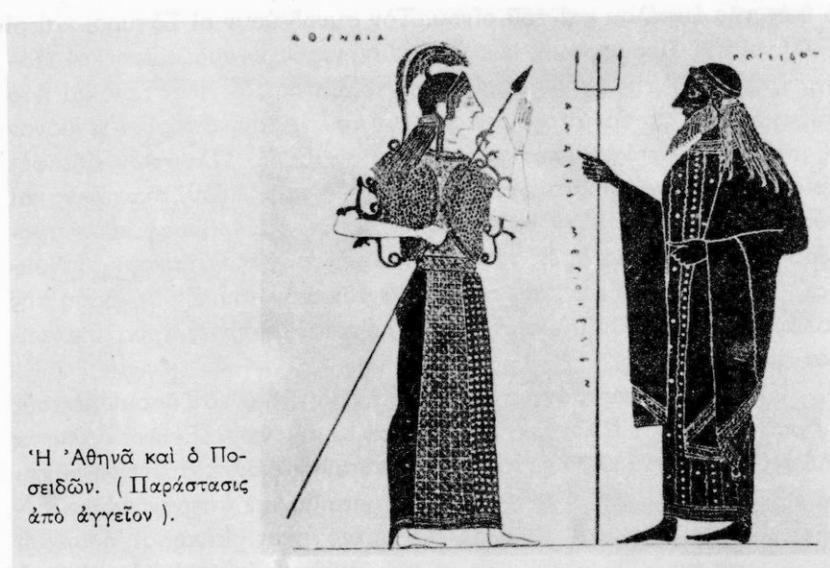
τὴν δύναμιν τῆς φαντασίας καὶ τὴν καλαισθησίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ΟΙ ΟΛΥΜΠΙΟΙ ΘΕΟΙ. Ἀπὸ τοὺς πολλοὺς θεούς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων δώδεκα ἡσαν οἱ μεγαλύτεροι, οἱ ὅποιοι εἶχον τὴν κατοικίαν των εἰς τὸ ὑψηλότερον καὶ θαυμασιώτερον ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ ὅρη, τὸν "Ολυμπον. Διὰ τοῦτο ἐλέγοντο Ὁλύμπιοι.

Αινώτερος ὅλων, πατήρ καὶ βασιλεὺς θεῶν καὶ ἀνθρώπων, εἶναι ὁ **Ζεύς**, θεὸς τοῦ οὐρανοῦ. Ἡ δύναμίς του εἶναι ἀκαταμάχητος καὶ αἱ βουλαί του ἀνεξιχνίαστοι. Ἡ "Ηρα σύζυγος τοῦ Διός, εἶναι θεὰ τοῦ γάμου. Οἱ ἀδελφὸς τοῦ Διὸς **Ποσειδῶν** εἶναι ὁ θεὸς τῆς θαλάσσης. Κρατεῖ τὴν τρίαιναν μὲ τὴν ὅποιαν προκαλεῖ τὴν τρικυμίαν καὶ σείει τὴν γῆν. Ἡ **Ἀθηνᾶ**, κόρη τοῦ Διός, ἔξελθούσα πάνοπλος ἐκ τῆς κεφαλῆς του, εἶναι ἡ θεὰ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἐργασίας. Κρατεῖ ἀσπίδα καὶ δόρυ καὶ φέρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κράνος. Ὁ **Ἀπόλλων** εἶναι ὁ ὠραιότερος ἔξι ὅλων, θεὸς τοῦ φωτὸς καὶ τῆς μουσικῆς. Παίζει τὴν κιθάραν, τὴν δὲ μουσικήν του συνοδεύουν μὲ τὸ ἄσμά των αἱ **Μοῦσαι**, αἱ κόραι τοῦ Διός, καὶ τοιουτοτρόπως φαιδρύνουν τοὺς θεούς τοῦ Ὁλύμπου. Ἡ ἀδελφὴ τοῦ **Ἀπόλλωνος** **"Ἄρτεμις**, εἶναι ἡ παρθένος θεὰ τῆς σελήνης, τοῦ κυνηγίου καὶ τῶν δασῶν. Ὁ **"Ἄρης**, νέος γιγαν-

·Ο 'Απόλλων.

τόσωμος, ἀγριωπός καὶ πάνοπλος, εἶναι δὲ θεὸς τοῦ πολέμου. Εἰναι μισητός, διότι τοῦ ἀρέσουν αἱ φιλονικίαι καὶ ἡ αἰματοχυσία. Οὐ "Ηφαιστος εἶναι δὲ θεὸς τοῦ πυρὸς καὶ τῆς μεταλλοτεχνίας. Εἰναι χωλὸς καὶ εἰς τὰ ὑπόγεια ἐργαστήρια του κατασκευάζει τοὺς κεραυνούς τοῦ Διός. Η 'Αφροδίτη ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν ἀφρόν τῆς θαλάσσης μὲ κάλλος ἀπαράμιλλον. Εἶναι δὲ θεὰ τῆς γυναικείας ὥραιότητος. Η Δημήτηρ, ἀδελφὴ τοῦ Διός, εἶναι δὲ θεὰ τῆς γεωργίας καὶ τῆς γονιμότητος τῆς γῆς. Οὐ 'Ερμῆς, ὁ ἀγγελιαφόρος τοῦ Διός, φορεῖ πτερωτὰ πέδιλα καὶ κρατεῖ τὸ κηρύκειον. Εἶναι δὲ θεὸς τοῦ ἔμπορίου (κερδῶσ) καὶ τῶν γραμμάτων (λόγιος). Οὐ 'Ερμῆς συνώδευε καὶ τὰς ψυχὰς τῶν νεκρῶν εἰς τὸν "Αδην (ψυχοπομπός). Η 'Εστία, θεὰ καὶ προστάτις τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς, λατρεύεται εἰς ὅλας τὰς οἰκίας μὲ ιδιαίτερον δι' αὐτὴν βωμόν.

ΑΛΛΟΙ ΚΑΤΩΤΕΡΟΙ ΘΕΟΙ. ΟΙ ΗΜΙΘΕΟΙ. Η ΛΑΤΡΕΙΑ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἐκτὸς τῶν δώδεκα δόλυμπίων θεῶν, ἐπίστευον καὶ εἰς πολλούς ἄλλους κατωτέρους θεούς τῆς γῆς, τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Κάτω Κόσμου. Ο πλέον ἀγαπητὸς ἀπὸ τοὺς θεούς τῆς γῆς ἦτο διόνυσος,

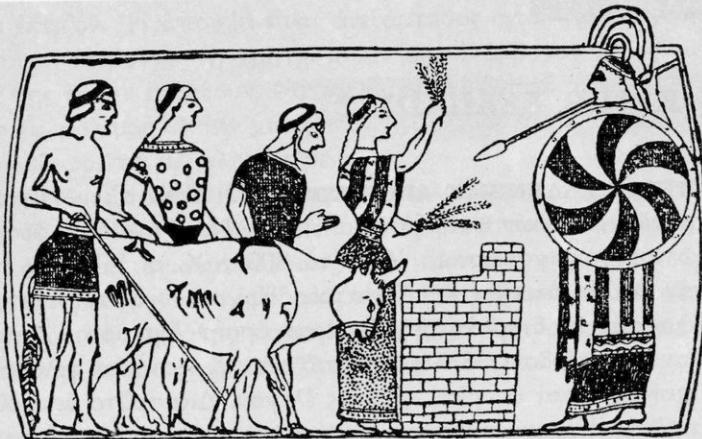
ὅς θεὸς τῆς ἀμπέλου καὶ τοῦ οἴνου. Τὸν συνοδεύουν οἱ Σάτυροι καὶ οἱ Σειληνοί. Ἡ **Περσεφόνη**, κόρη τῆς Δήμητρος, δύνομαζομένη καὶ **Κόρη**, ἥτο ἡ θεὰ τῆς ἀνθήσεως. Τὴν εἰχεν ἀρπάσει ὁ Πλούτων καὶ ἥτο σύζυγός του εἰς τὰ ὑπόγεια βασίλεια τοῦ "Ἄδου, ὃπου ἔμενε μόνον ἔξι μῆνας καὶ κατόπιν ἐπέστρεφεν εἰς τὴν γῆν. Ὁ **Πλούτων** ἀδελφὸς τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος, εἶναι ὁ θεὸς τοῦ "Ἄδου, σκοτεινὸς καὶ δύστροπος. Τὴν εἰσόδον τοῦ "Άδου φυλάσσει ὁ **Κέρβερος**, κύων τρομερός. Εἰς τὰ σπήλαια, εἰς τὰ δάση καὶ τὰς πηγὰς κατώκουν αἱ Νύμφαι. Κάθε δένδρον καὶ κάθε ρεῦμα εἶχε τὸν θεόν του. Εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης κατοικοῦν αἱ **Νηρηΐδες**, θαλάσσιαι θεότητες προστατεύουσαι τοὺς πλέοντας.

Οἱ θεοὶ ὅμως κατήρχοντο καὶ εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ ζήσουν μὲ τοὺς ἀνθρώπους, διότι ἐζήλευν τὴν ὡραίαν ζωήν των. Ἐνίστη μάλιστα ἐνυμφεύοντο γυναῖκας θυητὰς καὶ ἀπὸ τὸν γάμον αὐτὸν ἐγενώντο παιδιά μὲ ὑπερανθρώπους ἰδιότητας. Εἶναι οἱ ἥρωες ἢ ήμιθεοί, ὅπως ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησέος, ὁ Μίνως καὶ ἄλλοι.

Ἐξ ἄλλου οἱ ἀρχαῖοι "Ελληνες ἐλάτρευον καὶ τοὺς νεκρούς των, διότι ἐπίστευον ὅτι ἔξηκολούθουν νὰ ζοῦν εἰς τὸν "Άδην καὶ ἡδύναντο νὰ τοὺς ὠφελήσουν ἢ νὰ τοὺς βλάψουν. Ἐκάστη οἰκογένεια ἐτίμα τοὺς νεκρούς προγόνους της διὰ νὰ τυγχάνῃ τῆς προστασίας των. Τοὺς ἔθαπτον συνήθως εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας.

Ἡ Ἀρτεμις.

Θυσία εις τὴν Ἀθηνᾶν.

Ἐπειδὴ οἱ ἀρχαῖοι ἐφαντάσθησαν τοὺς θεούς των μὲ ἀνθρωπίνας ἀδυναμίας, διὰ νὰ ἔχουν τὴν εὐμένειάν των ἕκαμνον, ὅ, τι θὰ προεκάλει τὴν εὐχαριστησίν των. Ἔδιδον δηλαδὴ εἰς αὐτούς δῶρα, καρπούς, δύγγεια, κοσμήματα κ.ἄ. Εἰς ἔξαιρετικάς περιστάσεις ἔθυσίαζον πρὸς τιμήν των ζῶα. Μὲ τὴν θυσίαν σκοπὸν εἶχον ἄλλοτε μὲν νὰ εὐχαριστήσουν τὸν θεὸν καὶ ἄλλοτε νὰ τὸν παρακαλέσουν διὰ νὰ ἐπιτύχουν κάτι. Ἡ παράκλησις αὐτὴ ἐλέγετο **προσευχὴ**. Μὲ θυσίας λοιπὸν καὶ προσευχὰς οἱ ἀρχαῖοι Ἐλληνες ἐλάτρευον τοὺς θεούς των.

ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΣ. Οι τρεῖς αἰώνες μετά τὴν κάθισδον τῶν Δωριέων ὑπῆρχαν διὰ τὴν ‘Ελλάδα περίοδος ἀναμονῆς καὶ ἐσωτερικῆς ὁργανώσεως. ’Απὸ τὸ 800 π.Χ. οἱ “Ελληνες ἐνεφανίσθησαν πάλιν ἀκμαῖοι καὶ δυνατοί. ”Ηρχισαν νὰ ταξιδεύουν εἰς τὴν θάλασσαν μὲ διαρκῶς μεγαλυτέραν ὅρμην ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ κέρδους, ὀλλὰ καὶ ἀπὸ περιέργειαν καὶ φιλομάθειαν «κατ’ ἐμπορίαν καὶ θεωρίαν», ὅπως ἔλεγον. Διὰ τοῦτο θεωροῦνται ως οἱ πρῶτοι ἔξερευνηταὶ τῆς ἀρχαιότητος. ’Αντιπάλους εἶχον τοὺς Φοίνικας, τοὺς ὄποιος ὅμως κατώρθωσαν νὰ ἐκτοπίσουν καὶ νὰ μείνουν αὐτοὶ κυρίαρχοι εἰς τὴν θάλασσαν. Κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα ἐπανελήφθη ἡ ὅρμη τῶν Ἐλλήνων πρὸς ἀποικισμὸν μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἔξαπλωσίν των εἰς ὅλας τὰς ἀκτὰς τοῦ Εὔξείνου Πόντου καὶ τῆς Μεσογείου. Οἱ ἀρχαῖοι “Ελληνες εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἀποικιακὸς λαὸς τῆς ἀρχαιότητος.

Τὰ αἴτια τοῦ δευτέρου ἐλληνικοῦ ἀποικισμοῦ, ὁ ὄποιος διήρκεσεν ἀπὸ τὸν 8ον μέχρι τοῦ 6ου αἰῶνος εἶναι τὰ ἔξῆς :

1) ‘Η αὕξησις τοῦ πληθυσμοῦ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἐλλάδος καὶ ἡ ἀνεπάρκεια τῶν προϊόντων τῆς γῆς διὰ τὴν διατροφήν των. 2) Αἱ πολιτειακαὶ μεταβολαὶ εἰς τινας πόλεις ἡνάγκαζον τὰς πολιτικὰς μερίδας, αἱ ὅποιαι ἡττῶντο, νὰ ἐκπατρίζωνται καὶ νὰ ἀναζητοῦν νέαν πατρίδα καὶ 3) Τὸ φύσει ἔρευνητικόν, ἐμπορικὸν καὶ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα τῶν Ἐλλήνων.

Οἱ ἀποικοὶ ἀνεχώρουν ἐκ τῆς πόλεώς των ἔπειτα ἀπὸ Ἱεροτελεστίαν καὶ μὲ μεγάλην πομπήν. ‘Η μητρόπολις, ἡ πόλις δηλαδὴ ποὺ ἀπέστελνεν ἀποίκους, ἐπροστάτευεν ἐπισήμως τὸν ἀποικισμόν. Διώριζε τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἀποστολῆς, τὸν **οἰκιστήν**, ὅπως ἐλέγετο, ὁ ὄποιος ἦτο ἀπὸ τὰς ἀρχαιοτέρας οἰκογενείας. Οὗτος ἔφερε τὸ **ἱερὸν πῦρ**, τὸ ὄποιον οἱ ἀναχωροῦντες ἐλάμβανον ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς ‘Εστίας καὶ ὠδήγει τοὺς ἀποίκους εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἔπρεπε νὰ ἐγκατασταθοῦν. Κατὰ τὴν ἐγκατάστασίν των εἰς τὴν νέαν πατρίδα ἐτέλουν θρη-

σκευτικήν τελετήν καὶ ἐτοποθέτουν τὸ ιερὸν πῦρ εἰς τὸν ναόν, τὸν ὅποιον ἔκτιζον. Ἡ ἀποικία εἶναι ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὴν μητρόπολιν. Οἱ ἀποικοὶ ἐσέβοντο τὴν μητρόπολιν καὶ ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς ἑορτὰς τῆς ἢ τὴν ἐβοήθουν, ἐὰν ἐκινδύνευεν. Ἐνίστε ὅμως ἡ ἀποικία ἤρχετο εἰς πόλεμον μὲ τὴν μητρόπολιν. Πόλεμος ἀποικίας καὶ μητρο-πόλεως ἔθεωρεῖτο μεγάλη ἀσέβεια.

Δύο εἰδὴ ἀποικιῶν ὑπῆρχον. Αἱ παλαιότεραι ἀποικίαι, εἰς τὰς ὅποιας οἱ "Ἐλληνες μετέβησαν διὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν μονίμως, ἐλέγοντο ἀποικίαι ἐγκαταστάσεως. Αἱ νεώτεραι, αἱ ὅποιαι ἰδρυθῆσαν, ὅταν ἀνεπτύχθη τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία, εἰς τὰ παράλια τῶν χωρῶν τῆς μεγάλης παραγωγῆς, ἥσαν ἐμπορικοὶ σταθμοὶ καὶ ὀνομάζοντο ἀποικίαι ἐκμεταλλεύσεως.

ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΔΥΣΕΩΣ. Οἱ πρῶτοι ἀποικοὶ ἐστράφησαν ἥδη κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα πρὸς τὴν Δύσιν. Τὰ παράλια τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ Σικελίας, παρὰ τὴν ἀντίστασιν τῶν ἐντοπίων καὶ τὸν ἔχθρικὸν συναγωνισμὸν τῶν Καρχηδονίων, ἐκαλύψθησαν συντόμως ἀπὸ Ἑλληνικὰς ἀποικίας. Πρῶτοι οἱ Κορίνθιοι ἐτόλμησαν νὰ ἐπεκτείνουν τὰς ναυτικὰς καὶ ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις των μέχρι Σικελίας. Κατέλαβον καὶ ἀπόρκισαν τὴν Κέρκυραν, διὰ νὰ διευκολύνουν τὸν πλοῦν των μεταξὺ Πελοποννήσου καὶ Ἰταλίας. Κατόπιν Κορίνθιοι καὶ Κερκυραῖοι ἔκτισαν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας τὴν Ἀπολλωνίαν καὶ τὴν Ἐπίδαμνον.

'Απὸ τὰς ἀποικίας τῆς Ἰταλίας ἀρχαιοτάτη ἦτο ἡ **Κύμη**, κτισθεῖσα ἀπὸ Χαλκιδεῖς τῆς Εύβοίας εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Καμπανίας. 'Υπὸ τῆς Κύμης κατόπιν ἔκτισθη ἡ **Παρθενόπη** (σήμερον Νεάπολις). 'Ἄχαιοι ἀποικοὶ ἀπὸ τὴν βορειοδυτικὴν Πελοπόννησον ἔκτισαν εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος τὴν **Σύβαριν** καὶ τὸν **Κρότωνα**. Χαλκιδεῖς τῆς Εύβοίας ἰδρυσαν τὴν πρώτην ἀποικίαν, τὴν **Νάξον**, εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς Σικελίας. 'Η Νάξος βραδύτερον ἔκτισε νοτιώτερον τὰς πόλεις **Κατάνην** καὶ **Λεοντίνους**. Χαλκιδεῖς ἐπίσης ἰδρυσαν εἰς τὰς δύο παραλίας τοῦ πορθμοῦ μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Σικελίας τὸ **Ρήγιον** καὶ τὴν **Ζάγκλην**, ἡ ὅποια ἀργότερον ἐδέχθη Μεσσηνίους φυγάδας καὶ μετωνομάσθη Μεσσήνη. Αἱ **Συρακοῦσαι**, ἡ ὀνομαστὴ πόλις τῆς Σικελίας, μοναδικὴ ἀποικία τῶν Κορινθίων εἰς τὴν νῆσον, ἀνεπτύχθη τόσον πολύ, ὥστε ἔγινε μία ἀπὸ τὰς μεγάλας πόλεις τῆς ἀρχαιότητος.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΑΣ

Κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα Δωριεῖς καὶ Ἰωνες συνηγωνίζοντο εἰς τὴν Ἰδρυσιν ἀποικιῶν ἐπὶ τῶν Ἰταλικῶν καὶ σικελικῶν ἀκτῶν. Τότε ἀκριβῶς ἡ Σπάρτη Ἰδρυσε τὸν Τάραντα, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁμιωνύμου κόλπου, ἐνῷ Ρόδιοι καὶ Κρῆτες ἔκτισαν εἰς τὴν νότιον παραλίαν τῆς Σικελίας τὴν Γέλαν, ἐκ τῆς ὅποιας προῆλθεν ὁ Ἀκράγας. Ολόκληρος ἡ Κάτω Ἰταλία ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀποικιῶν εἶχεν ὅψιν Ἑλληνικὴν καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Μεγάλη Ἐλάσ.

Περὶ τὰ 600 π.Χ. Ἰωνες θαλασσοπόροι ἀπὸ τὴν Φώκαιαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπροχώρησαν ἀκόμη δυτικώτερον καὶ ἐγκατέστησαν ἐμπορικούς σταθμούς εἰς τὰ παράλια τῆς Γαλατίας (σήμερον Γαλλίας). Ἡ Μασσαλία, ἀποικία τῶν Φωκαέων, ἔγινε σπουδαῖον Ἑλληνικὸν κέντρον εἰς τὴν δυτικὴν Μεσόγειον καὶ οἱ Ἑλληνες ναυτι-

κοι τὴν ἔχρησιμοποίουν ὡς ὁρμητήριον καὶ σταθμὸν ἀνεφοδιασμοῦ διὰ τὰ μακρινὰ μέχρι τῶν Ἡρακλείων Στηλῶν (σήμερον Γιβραλτάρ) ταξίδιά των.

ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΕΥΞΕΙΝΟΥ. Ἀπὸ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. οἱ Ἑλληνες ἥρχισαν νὰ ἀναζητοῦν καλυτέραν τύχην πρὸς βορρᾶν. Τὰ παρόλια τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, πλούσια εἰς ἑυλείσαν καὶ μέταλλα, ἐδέχθησαν τότε ἀποίκους ἀπὸ τὴν Ἐρέτριαν καὶ τὴν Χαλκίδα, ἐκ τῆς ὅποιας ὡνομάσθη ἡ χαλκιδικὴ χερσόνησος. Ἡ Ὁλυνθος, ἀποικία τῶν Χαλκιδέων, καὶ ἡ Ποτείδαια, τὴν ὅποιαν ἀργότερον ἴδρυσαν οἱ Κορίνθιοι εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Παλλήνης, ἥσαν αἱ σπουδαιότεραι ἀποικίαι τῆς Μακεδονίας. Πρὸς ἀνατολὰς καθ' ὅλην τὴν θρακικὴν παραλίαν ἐκτίσθησαν ἄλλαι ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, ὡς τὰ Ἀβδηρα, καὶ κατελήφθησαν αἱ πρότερον ὑπὸ τῶν Φοινίκων κατεχόμεναι νῆσοι Σαμοθράκη καὶ Θάσος.

'Απὸ πολὺ ἐνωρὶς οἱ Ἑλληνες εἶχον ἀντιληφθῆναι τὴν σημασίαν τοῦ ἐμπορικοῦ δρόμου, δὸς ὅποιος διὰ μέσου τῶν στενῶν τοῦ Ἑλλησπόντου ὡδήγει πρὸς τὰ ἀφιλόξενα ἄλλὰ κερδοφόρα παράλια τοῦ Εὔξείνου. Οἱ μῦθοι τοῦ Τρωικοῦ πολέμου καὶ τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας εἰναι ἀπήχησις τῶν μακροχρονίων ἀγώνων τῶν Ἑλλήνων νὰ προσεγγίσουν εἰς ἑκείνας τὰς γεμάτας μυστήριον περιοχάς. Τώρα ποὺ εἶχον ἀνάγκην μακρινῶν σταθμῶν διὰ τὴν διεξαγωγὴν ἐμπορίου, δὲν ἐβράδυναν νὰ ἀποικίσουν τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἑλλησπόντου, τοῦ Βοσπόρου καὶ τῆς δυμιχλώδους θαλάσσης τοῦ Εὔξείνου.

Λέσβιοι ιδρύουν τὴν Σηστόν, Μιλήσιοι τὴν Ἀβυδον καὶ τὴν Κύζικον, Φωκαεῖς τὴν Λάμψακον, Μεγαρεῖς τὴν Χαλκηδόνα καὶ ἀπέναντι αὐτῆς τὸ Βυζάντιον.

'Ολίγον ἀργότερον τολμηροὶ ἐμποροὶ ἀπὸ τὴν Μίλητον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰσδύουν εἰς τὸν τρικυμιώδη Εὔξεινον Πόντον καὶ κάμουν τὴν ἀρχὴν τῶν μεγάλων ἀποικιστικῶν ἐπιχειρήσεων, τὰς ὅποιας ὡργάνωσεν ἑκεῖ ἡ Μίλητος κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα.

Εἰς τὰ νότια παράλια τοῦ Εὔξείνου, εἰς θέσιν ἐπικαιροτάτην, Μιλήσιοι ιδρύουν περὶ τὸ 630 π.Χ. τὴν Σινώπην, ἡ ὅποια τόσον πολὺ ἥκμασεν, ὡστε ἀπώκισεν ὅλην τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν μέχρι τῆς Κολχίδος. Σπουδαιόταται ἀποικίαι τῆς Σινώπης εἰς τὸ μέρος αὐτὸῦ ἥσαν ἡ Ἀμισδός καὶ ἡ Τραπεζοῦς.

Πρὸς βορρᾶν, εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς βαρβάρου Σκυθίας (νοτίου Ρωσίας) ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Μιλησίων ἡ Ὀλβία. Εἰς τὴν Ταυρικὴν χερσόνησον (σημ. Κριμαίαν) ἰδρύθησαν τὸ Παντικάπαιον (σημ. Κέρτς), ἡ Φαναγόρεια καὶ ἡ Τάναϊς εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ δμωνύμου ποταμοῦ, τοῦ σημερινοῦ Δόν.

Τέλος, πρὸς δυσμάς, εἰς θέσιν ἐπίκαιρον ἐπὶ τῆς εύρωπαϊκῆς παραλίας τοῦ Εὔξείνου, νοτίως τοῦ "Ιστρου ποταμοῦ (σημ. Δουνάβεως), οἱ Μιλήσιοι ἰδρύουν τὰς πόλεις "Ιστρον, Τόμους (σημ. Κωνστάντζαν), 'Οδησσόν (σημ. Βάρναν) καὶ 'Απολλωνίαν.

Τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα τῶν Μιλησίων ἔξεμεταλλεύετο θαυμασίως τὰς πλουσίας εἰς πρώτας ὅλας περιοχὰς τοῦ Εὔξείνου. "Ολαι αἱ ἀποικίαι τοῦ Εὔξείνου ἥσαν κυρίως σταθμοὶ ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἔγιναν ἀξιόλογα ἐμπορικὰ κέντρα.

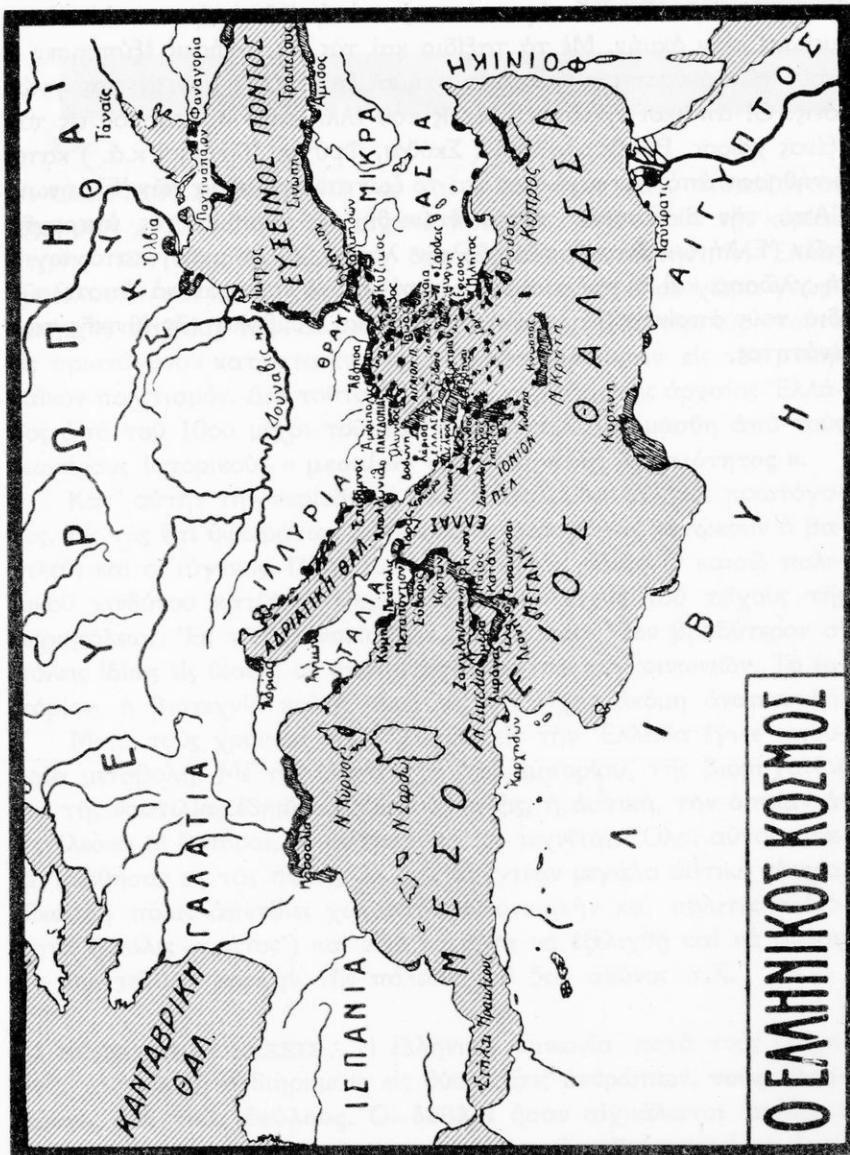
ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΑΦΡΙΚΗΣ. Τὸν πρὸς νότον θαλάσσιον δρόμον, γνωστὸν εἰς τοὺς προγόνους των Ἀχαιούς, δὲν περιεφρόνησαν οἱ "Ελληνες τοῦ 7ου αἰῶνος. Ἐπὶ τοῦ φιλέλληνος Φαραὼ Ψαμμητίχου Μιλήσιοι ἴδρυσαν τὴν Ναύκρατιν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου. Ἡ πόλις ἐδέχθη βραδύτερον ἀποίκους ἀπὸ διάφορα σημεῖα τῆς Μεσογείου καὶ ἀπέβη σπουδαῖον διεθνὲς κέντρον ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας.

Τὴν ἴδιαν περίπου ἐποχὴν οἱ "Ελληνες ἐστράφησαν καὶ πρὸς τὴν γειτονικὴν Λιβύην. Δωρεῖς ἀπὸ τὴν νῆσον Θήραν ἴδρυσαν ἐκεῖ τὴν **Κυρήνην** (631 π.Χ.), εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν σημερινὴν Τρίπολιν. Ἡ Κυρήνη, λόγω τῆς μεγάλης κινήσεως τῶν προιόντων της καὶ ἴδιως τοῦ **σιλφίου**, δόνομαστῆς θεραπευτικῆς βιτάνης, ἀπέκτησε πλούτη καὶ ἔγινε συντόμως πολὺ ἵσχυρά.

Μὲ τὴν ἴδρυσιν ἀποικιῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Λιβύην οἱ "Ελληνες κατέφεραν καίριον πλῆγμα κατὰ τῶν ἀνταγωνιστῶν των Φοινίκων. Τὸν θαλάσσιον δρόμον ἀπὸ Φοινίκης μέχρι Γιβραλτάρ δὲν ἤλεγχον πλέον οἱ πονηροὶ Φοίνικες, ἀλλ' οἱ εὐφυεῖς "Ελληνες.

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΥ ΔΙΑ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΝ. Περὶ τὰ μέσα τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος τὸ πρὸς τὰς ἀποικίας ρεῦμα τῶν "Ελλήνων ἐσταμάτησεν. Ἐπὶ τρεῖς περίπου αἰῶνας ἡ "Ελληνικὴ φυλὴ εἶχεν ἔξαπλωθῆ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης. Ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ Εὔξείνου Πόντου ἔως τὸν πορθμὸν τοῦ Γιβραλτάρ ὡμιλεῖτο ἡ ἐλληνικὴ γλῶσ-

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

σα καὶ ἐκυκλοφόρει τὸ ἑλληνικὸν νόμισμα. Τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία προώδευσαν ἀφαντάστως καὶ ἡ ἑλληνικὴ ναυτιλία ἐσημείωσε νέαν ἀκμήν. Μὲ τὰ ταξίδια καὶ τὰς ἔξερευνήσεις ἐξύπνησεν δυοῦς τῶν ἀνθρώπων καὶ αἱ ἐπιστῆμαι ἐπλουτίσθησαν μὲ νέας γνώσεις. Οἱ ἄποικοι ἔγιναν οἱ φορεῖς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὰς ἔνεας χώρας. Βάρβαροι λαοὶ (Σκύθαι, Φρύγες, Ἰλλυριοὶ κ.ἄ.) κατεκτήθησαν ἀπὸ τὴν εὐγένειαν καὶ τὸ ζωντανὸν πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων. Ἀπὸ τὴν διασποράν αὔτὴν ἔτονώθη τὸ αἴσθημα τῆς ὑπεροχῆς τῶν Ἑλλήνων ἔναντι τῶν ἄλλων λαῶν. Ἡ ἑλληνικὴ καταγωγή, ἡ γλῶσσα καὶ ὁ πολιτισμός των οὐδέποτε ἐπαυσαν νὰ ἀποτελοῦν διὰ τοὺς ἄποικους ἱεράν κληρονομίαν καὶ σύμβολα τῆς ἐθνικῆς των ἔνότητος.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ

ΟΙ ΟΜΗΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ. Ό θρος καὶ δὲ οὐαὶ πάτερ π.Χ. ὀνομάζονται δόμηρικοὶ χρόνοι, διότι τὰ δόμηρικὰ ποιήματα ἀποτελοῦν τὴν κυρίαν πηγὴν τῶν πληροφοριῶν μας διὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν. Ἡ Ἑλλὰς ἔξακολουθεῖ καὶ κατὰ τοὺς δόμηρικοὺς χρόνους νὰ εἴναι χώρα γεωργική. Ἡ εἰσβολὴ τῶν Δωριέων (1100 π.Χ.), οἱ δόποιοι εύρισκοντο εἰς πρωτόγονον κατάστασιν, ἔφερεν ὀπισθοδρόμησιν εἰς τὸν μυκηναϊκὸν πόλιτισμόν. Διὰ τοῦτο ἡ χρονικὴ περίοδος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 10ου μέχρι τοῦ 8ου αἰῶνος π.Χ. ὠνομάσθη ἀπὸ τοὺς νεωτέρους ιστορικούς « μεσαίων τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος ».

Κατ’ αὐτὴν τὴν περίοδον ἡ ζωὴ ἔξακολουθεῖ νὰ εἴναι πρωτόγονος. Εἰς τὰς ἐπὶ ύψωμάτων ὁχυρωμένας ἀκροπόλεις κατώκουν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ εὐγενεῖς. Πέριξ ἔμενεν ὁ λαὸς καὶ μόνον ἐν καιρῷ πολεμικοῦ κινδύνου κατέφευγε πρὸς ἀσφάλειαν ἐντὸς τοῦ τείχους τῆς ἀκροπόλεως. Ἐκ τῶν συνοικισμῶν αὐτῶν προῆλθον βραδύτερον αἱ πόλεις ἴδιως εἰς θέσεις, αἱ δόποιαι ἥσαν κέντρα συγκοινωνιῶν. Τὸ ἐμπόριον, ἡ βιοτεχνία καὶ ἡ ναυτιλία δὲν εἶχον ἀκόμη ἀναπτυχθῆ.

Μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ὀμήρου εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔγινε σπουδαία μεταβολή. Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ναυτιλίας ἐδημιουργήθη νέα τάξις, ἡ ἀστική, τὴν δόποιαν ἀπετελέσαν οἱ ἔμποροι, οἱ ναυτικοὶ καὶ οἱ τεχνῖται. « Ολοὶ αὗτοὶ συνεκεντρώθησαν εἰς τὰς πόλεις, αἱ δόποιαι ἔγιναν μεγάλα ἀστικὰ κέντρα. Ἐκάστη πόλις ἀπετέλει χωριστὴν οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν ἐνότητα (πόλις - κράτος) καὶ εἶχε τὰ μέσα νὰ ἔξελιχθῇ καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν τελείαν μορφὴν τῆς πόλεως τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ. »

ΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ ΤΑΞΕΙΣ. Η Ἑλληνικὴ κοινωνία κατὰ τοὺς δόμηρικοὺς χρόνους ἦτο διηρημένη εἰς δύο τάξεις ἀνθρώπων, τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς δούλους. Οἱ δοῦλοι ἥσαν αἰχμάλωτοι πολέμου. Η καλλιέργεια τῶν κτημάτων καὶ ἡ βοσκὴ τῶν ποιμνίων ἥσαν ἔργα τῶν δούλων.

Οι ἑλεύθεροι ἔξι ἄλλου διηροῦντο εἰς δύο τάξεις, αἱ ὅποῖαι διέφερον πολὺ μεταξύ των, εἰς τοὺς γαιοκτήμονας εὐγενεῖς καὶ τὸν λαόν. Οἱ εὐγενεῖς ἐλέγοντο ἄνακτες, ἡγήτορες, βουληφόροι, γέροντες. Ἡ λέξις γέρων δὲν ἐσήμανε τὸν μεγαλύτερον κατὰ τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ τὸν ἔχοντα τὸ ἀξίωμα τοῦ ἄρχοντος. Διοῦλοι ὑπηρέτουν τοὺς εὐγενεῖς εἰς τὰς οἰκίας των. Μετὰ τῶν δούλων συνυπηρέτουν ὡς μισθωτοὶ εἰς τὰς οἰκίας καὶ ἐκαλλιέργουν τοὺς ἀγροὺς τῶν πλουσίων καὶ πτωχοὶ ἑλεύθεροι, οἱ ὅποιοι ἐλέγοντο θῆτες. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ γῆ ἀπετέλει τὸν κυριώτερον πλοῦτον. Ἡ Ἑλλὰς ἦτο χώρα γεωργική.

Πλὴν τῶν γαιοκτημόνων εὐγενῶν καὶ τῶν θητῶν ὑπῆρχε καὶ τρίτη τάξις ἑλευθέρων, οἱ ὅποιοι ἐλέγοντο δημιουργοί. Αὗτοὶ ἤσκουν δημοσίᾳ τέχνην τινά, ἥσαν δηλαδὴ χαλκεῖς, σκυτοτόμοι, ἀσιδοί, μάντεις, ἰατροί, κήρυκες.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ. Τὸ ἀρχαιότατον πολίτευμα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦτο ἡ αληρονομικὴ βασιλεία. Ἐπίστευον δτὶ ὁ βασιλεὺς κατήγετο ἀπὸ ἥρωα ἢ καὶ θεὸν καὶ ὅτι ἐλάμβανε τὴν δύναμίν του ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Δία. Ὡς ἐκ τούτου τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως ἐθεωρεῖτο ιερόν. Ἡ βασιλεία ἦτο μὲν κληρονομική, ἀλλ’ ἀπητεῖτο ὁ βασιλεὺς νὰ ἔχῃ καὶ ἄλλα προσόντα, σύνεσιν, σωματικὴν ρώμην καὶ πολεμικὴν ἀνδρείαν.

Ἡ δύναμις τῶν βασιλέων κατὰ τοὺς διμηρικούς χρόνους δὲν ἦτο ἀπόλυτος, ὅπως κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐποχήν. Ὁ βασιλεὺς ἔξηκολούθει μὲν νὰ ἔχῃ κατὰ τὸν πόλεμον ἀπειροτονοῦ ἔξουσίαν, ἀλλ’ ἐν καιρῷ εἰρήνης ἡ δύναμις του περιωρίζετο ὑπὸ τῶν εὐγενῶν. Ὁ σάκις δηλαδὴ ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ σπουδαίαν ἀπόφασιν διὰ τὴν πόλιν προσεκάλει τοὺς εὐγενεῖς εἰς συμπόσιον, κατὰ τὸ ὅποιον συνεζητοῦντο τὰ σοβαρὰ ζητήματα τῆς πόλεως καὶ ἐλαμβάνοντο ἀποφάσεις (βουλὴ γερόντων). Ἐνίστε συνεκάλει καὶ τὸν λαὸν εἰς ἐκκλησίαν (ἀγορὰ δήμου), διὰ νὰ ἀκούσῃ τὴν γνώμην του. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν πρῶτος ὁ βασιλεὺς ἔξεθετε τὰ ἀποφασισθέντα, οἱ δὲ γέροντες, ἦτοι οἱ σύμβουλοι τοῦ βασιλέως, ἔδιδον τὰς ἀναγκαίας ἔξηγήσεις. Ψηφιφορία δὲν ἔγινετο, ἀλλ’ ὁ λαὸς διὰ βοῆς ἐπεδοκίμαζεν ἣ ἐξέφραζε τὴν ἀποδοκιμασίαν του, ἀν ἡ ἀπόφασις δὲν ἤρεσκεν εἰς αὐτόν.

‘Ο βασιλεὺς εἶχε καὶ τὴν δικαστικὴν ἔξουσίαν, ἡ ὅποια ὅμως ἦτο

περιωρισμένη. Σπανίως οἱ ἄνθρωποι προσέφευγον εἰς τὸν βασιλέα, διὰ νὰ λύσῃ τὰς διαφοράς των, διότι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐπέκρατει ἡ αὐτοδικία. Πάντες τότε ὡπλοφόρουν, διὰ νὰ δύνανται νὰ ὑπερασπίζουν τὸν ἑαυτόν των κατὰ τῆς βίας καὶ τῆς ἀδικίας. Τὸ ἀδίκημα καὶ ἴδιως ὁ φόνος ἐνδιαφέρει τὰς δύο οἰκογενείας, τοῦ ἀδικήσαντος καὶ τοῦ ἀδικηθέντος, καὶ ἡ τιμωρία διὰ τὸν φόνον ἦτο προσωπικὴ ὑπόθεσις τῶν συγγενῶν τοῦ φονευθέντος. ‘Ο φονεὺς ἥδυνατο νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐκδίκησιν, ἀν ἡ οἰκογένεια τοῦ φονευθέντος ἐδέχετο νὰ λάβῃ χρηματικὴν ἀποζημίωσιν, ἀλλως ἡναγκάζετο νὰ φύγῃ μακρὰν τῆς πατρίδος καὶ νὰ ζῇ ὡς φυγάς.

Κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. ἡ βασιλεία κατηργήθη εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα καὶ διετηρήθη μόνον εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν Μακεδονίαν. Εἰς τὴν Σπάρτην ἡ βασιλεία διετηρήθη μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων, ἀλλὰ τὰ δικαιώματά της περιωρίσθησαν κατὰ πολὺ. ‘Ολη ἡ διοίκησις τῆς πόλεως μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς βασιλείας περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν εὐγενῶν, τῶν ἀρίστων, ὅπως ἐλέγοντο. Τὸ οὕτω διαμορφωθὲν πολίτευμα ὀνομάζεται ἀριστοκρατικόν.

’Αλλὰ μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου, τῆς ναυτιλίας καὶ τῆς βιομηχανίας, οἱ ἔμποροι, οἱ ναυτικοὶ καὶ οἱ βιομήχανοι ἤρχισαν νὰ προσδεύουν οἰκονομικῶς καὶ ἤθελον νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν διοίκησιν. Εἰς πολλὰ μέρη οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἡναγκάσθησαν νὰ μοιρασθοῦν τὴν ἔξουσίαν μὲ αὐτούς, τοὺς ἰσχυροὺς τοῦ χρήματος, καὶ τὸ πολίτευμα μετεβλήθη εἰς ὀλιγαρχικόν.

‘Η ὀλιγαρχία ἦτο μισητὴ εἰς τὸν λαόν. Διὰ τοῦτο ἀρχίζει σφοδρὸς ἀγών μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ πολλὰ ἐλληνικὰ κράτη ταράσσονται ἀπὸ στάσεις, δηλαδὴ πολιτικὰς ἔριδας. Εἰς πολλὰ μέρη ἐπικρατεῖ ὁ λαός, ὁ δῆμος, ὅποτε λαμβάνει εἰς χεῖράς του τὴν ἔξουσίαν καὶ ἐπιβάλλει τὴν δημοκρατίαν.

Πολλάκις ὅμως κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πολιτικῶν ταραχῶν φιλόδοξοι ἄνδρες ἔκ τῆς τάξεως τῶν εὐγενῶν ἔδειξαν εὔνοιαν πρὸς τὸν λαόν καὶ μὲ τὴν βοήθειάν του κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν τὴν ἀρχὴν καὶ νὰ γίνουν τύραννοι. Τὸ νέον πολίτευμα ὀνομάζεται τυραννίς.

ΟΙ ΝΟΜΟΘΕΤΑΙ. ‘Ο λαός κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πάλης του ἐναντίον τῶν εὐγενῶν διὰ τὴν συμμετοχήν του εἰς τὴν διοίκησιν, ἐπρο-

χώρησε κατά στάδια εἰς τὴν πλήρη πολιτικήν του ἀποκατάστασιν. Κατ' ἀρχὰς ἔζήτει γραπτούς νόμους, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν αὐθαιρετὸν ἐρμηνείαν τῶν ἀγράφων ἐθίμων ἐκ μέρους τῶν εὐγενῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον εἰς χεῖράς των τὴν δικαιοσύνην. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἐπήρχετο συμβιβασμὸς μεταξὺ τῶν ἀντιμαχομένων καὶ τότε ἀνετίθετο εἰς ἄνδρα ἐπιφανῆ κοινῆς ἐμπιστοσύνης νὰ ρυθμίσῃ τὰς διαφοράς των καὶ νὰ γράψῃ νόμους. Οἱ ἐπιφανεῖς αὐτοὶ ἄνδρες ὡνομάσθησαν **νομοθέται**.

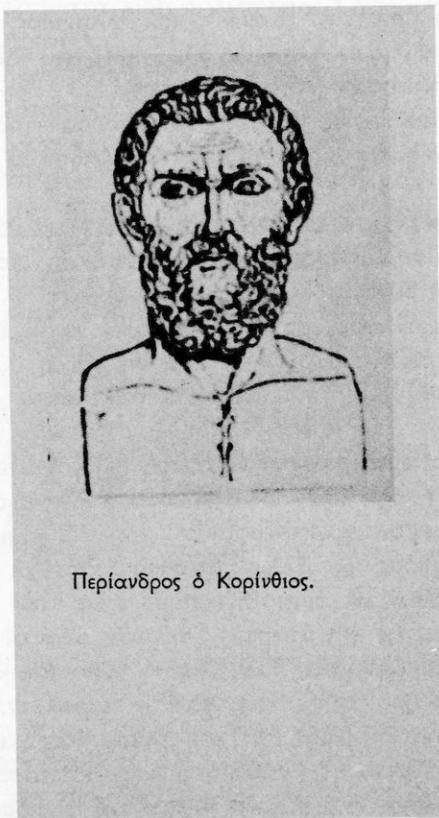
‘Ως ἀρχαιότερος ἀπὸ τοὺς γνωστούς νομοθέτας θεωρεῖται ὁ **Ζάλευκος**, ὁ ὅποιος κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. ἔθεσε νόμους εἰς τοὺς Λοκροὺς τῆς Κάτω Ἰταλίας. Οἱ νόμοι του, οἱ ὅποιοι ἦσαν πολὺ αὐστηροί, ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἡθικὴν τάξιν τοῦ ἴδιωτικοῦ καὶ τοῦ δημοσίου βίου. ’Εξ ἄλλου μεγάλην φήμην ἀπέκτησεν ὁ **Χαρώνδας**, νομοθέτης εἰς τὴν Κατάνην τῆς Σικελίας. ‘Η νομοθεσία του ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ πολλὰς πόλεις τῆς Σικελίας καὶ τῆς Κάτω Ἰταλίας. ’Αλλοι δνομαστοὶ νομοθέται ἦσαν ὁ Πιττακὸς εἰς τὴν Μυτιλήνην, ὁ Δράκων καὶ ὁ Σόλων εἰς τὰς Ἀθήνας. ‘Η γραπτὴ νομοθεσία εἰσήχθη εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ μόνον ἡ Σπάρτη ἐξηκολούθησε νὰ κυβερνᾶται κατὰ τὰ παλαιὰ ἔθιμα.

Οἱ σοφοὶ οὗτοι ἄνδρες διετύπωσαν εἰς συντόμους φράσεις χρησιμωτάτας διὰ τὸν βίον συμβουλάς, τὰ λεγόμενα **ἀποφθέγματα**. Εἰς αὐτὰ περιέλαβον τὸ καταστάλαγμα τῆς προσωπικῆς των πείρας καὶ τῆς φιλοσοφικῆς ἐκ μέρους των παρατηρήσεως τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Οἱ ἐπισημότεροι ἔξ αὐτῶν εἶναι οἱ γνωστοὶ ὡς ἑπτὰ σοφοὶ τῆς Ἐλλάδος : **Θαλῆς** ὁ **Μιλήσιος**, **Πιττακὸς** ὁ **Μυτιληναῖος**, **Βίας** ὁ **Πριηνεύς**, **Κλεόβουλος** ὁ **Ρόδιος**, **Σόλων** ὁ **Ἀθηναῖος**, **Περίανδρος** ὁ **Κορίνθιος**, καὶ **Χίλων** ὁ **Λακεδαιμόνιος**. Τὸ ἀπόφθεγμα «*Γνῶθι σαυτόν*», δηλαδὴ νὰ ἔξετάσῃς καὶ νὰ γνωρίσῃς καλὰ τὸν ἑαυτόν σου, οἱ ἱερεῖς τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν τὸ ἔθεσαν ὡς προμετωπίδα τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος.

ΟΙ ΤΥΡΑΝΝΟΙ. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς τυράννους ἀπεδείχθησαν ἄξιοι τῆς ὑπερτάτης ἀρχῆς, τὴν δόποίαν διὰ τῆς βίας κατέλαβον. ’Εκυβέρνησαν τὴν πατρίδα των μὲ σύνεσιν, ἔκαμαν ἔργα μεγάλα καὶ ἔγιναν δνομαστοὶ μεταξὺ ὅλων τῶν Ἑλλήνων. ’Ο Φείδων εἰς τὸ **Ἀργος**, ὁ Πολυκράτης εἰς τὴν Σάμον, ὁ Κύψελος καὶ ὁ νιός του Περίανδρος εἰς

τὴν Κόρινθον, ὁ Κλεισθένης εἰς τὴν Σικυῶνα καὶ ὁ Πεισίστρατος εἰς τὰς Ἀθήνας εἶναι μεταξὺ τῶν τυράννων, τοὺς ὅποιους πολὺ ἐπήνεσαν οἱ ἀρχαῖοι διὰ τὴν λαμπρὰν διαχείρισιν τῆς ἔξουσίας των.

Οἱ διάδοχοι ὄμως φύτῶν ἔκαμαν κατάχρησιν τῆς ἔξουσίας πρὸς ἴδιαν ὡφέλειαν καὶ ἐπέβαλον καθεστῶτα βίας καὶ τρομοκρατίας. Νέοι πολιτικοὶ ἀγῶνες ἥρχισαν τότε ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ διὰ τὴν ἀνατροπὴν τῶν τυράννων καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῆς δημοκρατίας. Ἡ ἐποχὴ τῆς τυραννίδος, ἀρχίζει κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα καὶ φθάνει περίπου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 6ου αἰῶνος π.Χ. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννίδος εἰς μὲν τὰς Ἰωνικὰς πόλεις ιδρύθησαν δημοκρατίαι, εἰς δὲ τὰς δωρικὰς ὀλιγαρχίαι.

Περίανδρος ὁ Κορίνθιος.

Η ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ. Ἀπὸ τὸν 8ον αἰῶνα π.Χ. καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἐπομένων δύο αἰώνων (7ου καὶ 6ου) αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔγνωρισαν μεγάλην ἀκμήν. Οἱ κάτοικοι των διεκρίθησαν ὡς δραστήριοι ἔμποροι καὶ τολμηροὶ θαλασσοπόροι. Ἡσαν πρωταγωνισταὶ εἰς τὴν Ἰδρυσιν ἀποικιῶν. Ἡγάπων τὰ ὥραια πράγματα καὶ ἡσχολοῦντο μὲν τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας. Ἐκεῖ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔγεννηθησαν τότε μεγάλοι ποιηταὶ καὶ μουσικοί, μαθηματικοί καὶ φιλόσοφοι. Ἀπὸ ἐκεὶ μετεφυτεύθη ἀργότερον εἰς τὰ ἐδάφη τῆς μητροπολιτικῆς Ἐλλάδος δι σπόρος, ἀπὸ τὸν ὅποιον θὰ ἀναπτυχθῇ διαμπρὸς πολιτισμὸς τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ.

ΙΩΝΙΑ ΚΑΙ ΙΩΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ. Οἱ Ἰωνεῖς ἀπεδείχθησαν δραστηριώτεροι καὶ ἰκανώτεροι ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀποίκους. Τόση ἦτο ἡ δύναμις των, ὥστε δὲ λίγον κατ' ὀλίγον ἐπεξέτειναν τὴν κυριαρχίαν των πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς νότον εἰς βάρος τῶν Αἰολέων καὶ Δωριέων. Ἡ αἰολικὴ Σμύρνη καὶ ἡ δωρικὴ Ἀλικαρνασσός ἐδέχθησαν ἵσχυρὰν τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἰωνῶν καὶ ἔγιναν κέντρα Ἰωνικά.

Τὸ Ἰωνικὸν στοιχεῖον ὑπερεῖχε παντοῦ. Οἱ καλύτεροι ἔμποροι, οἱ ἐμπειρότεροι ναυτικοί, οἱ ἔξοχώτεροι σοφοί καὶ καλλιτέχναι ἔζων εἰς τὴν Ἰωνίαν. Αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις ἐφημίζοντο διὰ τὰ πλούτη καὶ τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐμφάνισίν των. Ὁ Ἰωνικὸς πολιτισμὸς ἐσκίαζε τὰς πρόδοις τῶν ἄλλων ἀποίκων. Οὔτε οἱ Αἰολεῖς οὔτε οἱ Δωριεῖς ἦσαν εἰς θέσιν νὰ ἀμφισβητήσουν ἀπὸ τοὺς Ἰωνας τὰ πρωτεῖα. Ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς ὑπεροχῆς τελικῶς ὅλοι οἱ Ἐλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὡνομάσθησαν Ἰωνεῖς καὶ δι γεωγραφικὸς ὄρος Ἰωνία περιέλαβεν ὁλόκληρον τὴν μικρασιατικὴν παραλίαν. Γενικῶς ὅλαις αἱ πόλεις τῆς Ἰωνίας πρόωδευσαν συντόμως. Μερικαὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτάς, ὅπως ἡ Μίλητος, ἡ Ἐφεσος, ἡ Φώκααια παρουσίασαν ἔξαιρετικὴν ἀκμήν. Ἐπίσης διεκρίθησαν ἴδιαιτέρως αἱ νῆσοι Σάμος, Χίος καὶ Λέσβος.

Η ΜΙΛΗΤΟΣ. Μεγάλη και πλουσία ἐμπορική πόλις εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰωνίας ὑπῆρξεν ἡ **Μίλητος**. Κτισμένη παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ κατεῖχε προνομούχον γεωγραφικὴν θέσιν. Ἡ παραλία της ἐσχημάτιζε τέσσαρας φυσικούς λιμένας, ἐνῷ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὰς μεγάλας ἀγορὰς τῆς Φρυγίας καὶ τῆς Καρίας διηκόλυνε τὸ ρεῦμα τοῦ Μαιάνδρου ποταμοῦ. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς πόλεως ἥλθε γοργή. Κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. οἱ Μιλήσιοι ἐσχεδίασαν νὰ ἐπεκτείνουν τὸ ἐμπόριόν των πέραν ἀπὸ τὴν στενὴν λεκάνην τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰς γειτονικὰς περιοχὰς τῆς Μικρᾶς Ασίας. Εἰς τὴν τόλμην καὶ τὴν ἱκανότητά των ὀφείλεται ὀλόκληρος ὁ ἀποικισμὸς τοῦ Εὔξείνου. Τὰ ἀγροτικὰ καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα τῆς Μιλήτου (λάδι, κρασί, ἄγγεια, ὑφάσματα, εἰδῆ πολυτελείας) ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ Εὔξείνου ἔως τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα ἐγνώριζον συνεχῆ ζήτησιν καὶ συνεσώρευον εἰς αὐτὴν πλούτη.

Οἱ Μιλήσιοι δὲν ἦσαν μόνον ἐμπόροι καὶ ναυτικοί. Ἐφρόντιζον ἐξ Ἰσού νὰ καλλιεργοῦν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Εἰς τὴν Μίλητον ἐγεννήθησαν οἱ τρεῖς μεγάλοι φιλόσοφοι, **Θαλῆς**, **Ἀναξίμανδρος** καὶ **Ἀναξιμένης**, ὁ ιστορικὸς **Έκαταῖος** καὶ ὁ ποιητὴς **Φωκυλίδης**. Τὴν εἰρηνικὴν ζωὴν τῶν Μιλησίων διετάρασσον ἐν τούτοις κατὰ διαστήματα ὀξεῖς πολιτικοὶ ἀνταγωνισμοί. Πλούσια ἀριστοκρατικὰ γένη ἐνηλλάσσοντο εἰς τὴν ἔξουσίαν, ἔως ὅτου κατὰ τὰ τέλη τοῦ βου αἰῶνος π.Χ. τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως ἀνέλαβεν ἡ δραστηρία τάξις τῶν ἐμπόρων.

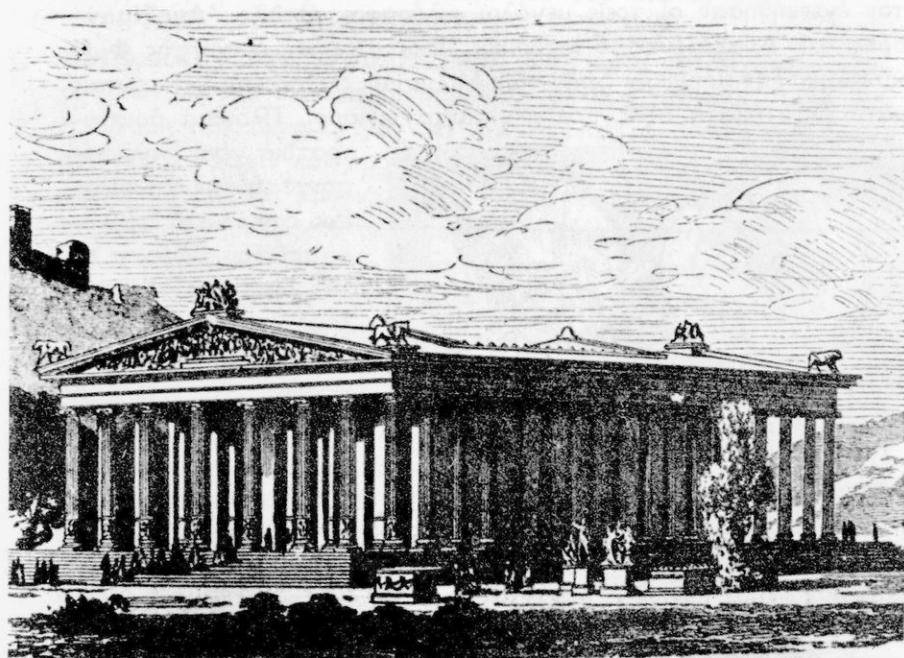
Νόμισμα Μιλήτου.

ΕΦΕΣΟΣ ΚΑΙ ΦΩΚΑΙΑ. Ἡ **Ἐφεσος** μὲ τοὺς τέσσαρας ναοὺς τῆς προστάτιδός της θεᾶς Ἀρτέμιδος συνηγωνίζετο εἰς λαμπρότητα καὶ ἀκμὴν τὴν Μίλητον. Οἱ **Ἐφέσιοι** κατεγίνοντο μὲ ἐπιτυχίαν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ αἱ τράπεζαι των ἦσαν ἀνοικταὶ ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς βαρβάρους ἡγεμόνας τῆς Λυδίας καὶ τῆς Περσίας, μὲ τοὺς ὅποιους εἶχον στενὰς σχέσεις.

‘Η Ἔφεσος ἐγένυνησε καὶ μεγάλους φιλοσόφους καὶ ποιητάς. Ὁ βαθυστόχαστος φιλόσοφος **Ἡράκλειτος** καὶ ὁ γλυκὺς ποιητής **Καλλίνος** ἦσαν Ἐφέσιοι. Ἡ πλουσία Ἔφεσος ἔπεισεν ἀργότερον θῦμα τῶν ἀρπακτικῶν διαθέσεων τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας Κροίσου.

‘Η **Φώκαια**, πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἐρμου ποταμοῦ, ἐφημίζετο διὰ τοὺς ἐφευρετικούς καὶ τολμηρούς ναυτικούς της. Τὰ γοργοτάξιδα πλοιοῖα των, αἱ περίφημοι **πεντηκόντοροι** μὲ τὰ πενήντα κουπιά, διέσχιζον ἀπὸ τὸ ἐν ἄκρον ἔως τὸ ἄλλο τὴν Μεσόγειον, ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ἔως τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἰσπανίαν. Πρῶτοι οἱ Φωκαῖς ἐτόλμησαν νὰ ἴδρυσουν ἀποικίαν εἰς τὰ παράλια τῆς Γαλλίας, τὴν Μασσαλίαν, καὶ πρῶτοι αὐτοί, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐπέρασαν τὰς Ἡρακλείους Στήλας (Γιβραλτάρ) καὶ ἀντεμετώπισαν τὸν ἀχανῆ ὥκεανόν.

‘Ο ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος εἰς τὴν Ἔφεσον. (’Αναπαράστασις).

ΣΑΜΟΣ ΚΑΙ ΧΙΟΣ. Ἡ Σάμος ἡ-
κολούθησε τὴν πρόοδον τῶν πό-
λεων τῆς μικρασιατικῆς παραλίας.
Ο συναγωνισμὸς μὲ τὴν Μίλητον
ἔφερε τοὺς Σαμίους ναυτικούς καὶ
ἐμπόρους εἰς τὴν Προποντίδα, τὰς
ἀκτὰς τῆς Κιλικίας, τὴν Ναύκρατιν
τῆς Αἰγύπτου, τὴν Κυρήνην καὶ
τὴν Σικελίαν. Μὲ τὴν Κόρινθον καὶ
τὴν Χαλκίδα ἡ Σάμος εἶχε συνά-
ψει συμμαχίαν.

Ἄπο τὸ 533 π.Χ. τὴν νῆσον
έκυβέρνα ὁ **Πολυκράτης**, ὁ ὄποιος
συνεδύαζεν ἀρετὰς καὶ ἐλαττώμα-
τα. Ἡτο κυβερνήτης εὐφυής, δρα-
στήριος μὲ μεγάλα σχέδια καὶ φι-
λοδοξίας. Ἀλλὰ συγχρόνως ἦτο ἀπάνθρωπος εἰς τοὺς πολιτικοὺς
του ἀντιπάλους, αὐταρχικὸς καὶ ἀνήσυχος. Εἶχεν ἀπεριόριστον ἔξου-
σίαν καὶ ἐνέπνεε φόβον εἰς ὅσους ἀντετίθεντο εἰς τὴν πολιτικήν του.
Διὰ τοῦτο ὠνομάσθη **τύραννος**. Παρ' ὅλα τὰ ἐλαττώματά του ὁ
Πολυκράτης είναι γνωστὸς εἰς τὴν ίστορίαν ὡς τύραννος μὲ ἀγάπην
καὶ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν χώραν του. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πολυκράτους
ἡ Σάμος ἐγνώρισεν ἡμέρας λαμπράς. Ἀνεπτύχθη ἡ γεωργία, τὸ ἐμ-
πόριον καὶ ἡ βιομηχανία. Τὰ ὑφαντὰ τῆς νήσου ἔγιναν περιζήτητα.
Ἄπο τὰ ἐργαστήρια μεταλλουργίας ἔξήρχοντο θαυμάσια ἐργα τέ-
χνης, ἰδίως ἀφ' ὅτου δύο Σάμιοι καλλιτέχναι, ὁ **Ροίκος** καὶ ὁ **Θεό-
δωρος**, ἔχρησιμοποίησαν διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν μεταλλοεδένιαν
τὴν μέθοδον νὰ χύνουν λειωμένον ὀρείχαλκον εἰς κοίλους τύπους διὰ
τὴν κατασκευὴν ἀγαλμάτων καὶ ἄλλων ἐργών τέχνης. Ἡ πόλις τῆς
Σάμου ἀπέκτησε μέγα ὑπόγειον ὑδραγωγεῖον καὶ ὁ λιμήν της ἐπρο-
στατεύθη μὲ πρόχωμα ἀσυνήθων διαστάσεων. Μὲ βάσιν παλαιὰ
σχέδια τοῦ Ροίκου ἐκτίσθη τὸ **Ηραῖον**, περίλαμπτος ναὸς πρὸς
τιμὴν τῆς πολιούχου θεᾶς Ἡρας. Τὰ ἐργα αὐτά, γνωστὰ ὡς « ἐργα
Πολυκράτεια », ἔξετέλεσαν Σάμιοι καὶ ξένοι μηχανικοὶ προσκληθέν-
τες ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ὄψις τῆς πόλεως ἥλλαξε καὶ
ἐνεκαινιάσθη νέα ἐποχὴ εὐημερίας διὰ τοὺς κατοίκους.

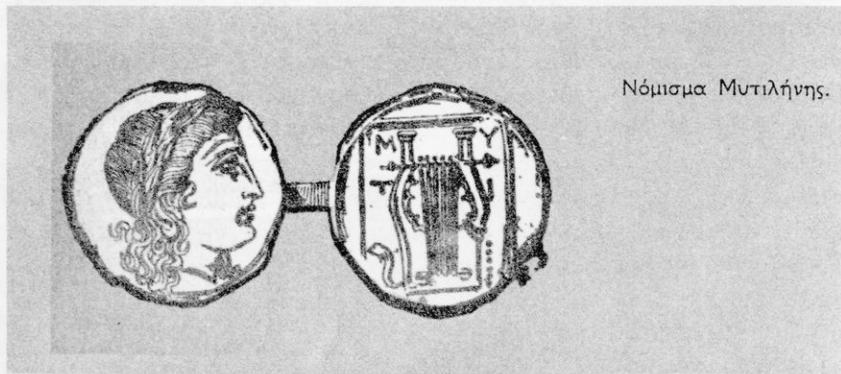

‘Ο Πυθαγόρας.

Εις τὴν Σάμον ἔζη τότε καὶ ὁ περίφημος μαθηματικὸς καὶ φιλόσοφος Πυθαγόρας. Οὗτος καταγόμενος ἀπὸ ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν ἦλθεν εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὸν Πολυκράτην καὶ ἐγκατέλειψε τὴν νῆσον, καταφυγών εἰς Κρότωνα τῆς Κάτω Ἰταλίας, ὅπου ἴδρυσε τὴν περιώνυμον φιλοσοφικὴν Σχολήν του.

Παράλληλον πρὸς τὴν Σάμον ἀκμὴν εἶχε καὶ ἡ **Χίος**. Οἱ κάτοικοι τῆς διεκρίθησαν ὡς ἔμποροι καὶ βιομήχανοι. Ἡσαν οἱ πρῶτοι, ποὺ ἐπεδόθησαν εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν δούλων, οἱ δποῖοι ἥσαν ἀπαραίτητοι διὰ τὰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις των. Μὲ τὰς Ἐρυθρὰς ἐπὶ τῆς ἀπέναντι μικρασιατικῆς ἀκτῆς ἡ Χίος εἶχε στενὰς σχέσεις, ὅχι ὅμως πάντοτε φιλικάς. Παρὰ τὰς συχνὰς πολιτικὰς μεταβολὰς οἱ Χιοὶ ἐκυβερνῶντο μὲ καλοὺς νόμους, οἱ δποῖοι, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἔχρησίμευσαν ὡς πρότυπον εἰς τὸν Ἀθηναϊον νομοθέτην Σόλωνα.

Η ΛΕΣΒΟΣ. Ἡ αἰολικὴ **Λέσβος** μὲ κυριωτέρας πόλεις τὴν Μυτιλήνην καὶ τὴν Μήθυμναν, ἐσημείωσεν ἴδιαιτέραν πρόοδον. Τὴν μεγαλυτέραν δραστηριότητα παρουσίασεν ἡ Μυτιλήνη. Ἡτο ἡ μόνη πόλις τῆς Λέσβου, ἡ δποία ἔλαβε μέρος εἰς τὸν ἀποικισμὸν τῶν Ἑλλήνων. Δὲν ἐπεχείρησαν ὅμως μακρινὰ ταξίδια οἱ Μυτιληναῖοι. Περιωρίσθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἐλλησπόντου καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Τρωάδος. Ἔκτισαν τὰς πόλεις Μάδυτον καὶ Σηστὸν καὶ τὴν Αἶνον παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἐβρου ποταμοῦ.

Τὸ ὡραῖον κλῖμα τῆς Λέσβου, ἡ ἀσφαλής γεωγραφική της θέσις καὶ οἱ ἄνετοι ὅροι ζωῆς, ποὺ ἀνεπτύχθησαν ἐκεῖ ἀπὸ τὴν προσοδοφόρον καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου, ἀπεμάκρυναν τοὺς Λεσβίους ἀπὸ

τὰ πολεμικὰ καὶ τοὺς ἔτρεψαν εἰς τὰς διασκεδάσεις καὶ τὰς ἀπολαύσεις. Δύο Λέσβιοι ποιηταί, ὁ Ἀλκαῖος καὶ ἡ Σαπφώ, ἔψαλλον εἰς τοὺς τρυφεροὺς στίχους των τὴν ἀμεριμνὸν ζωὴν τῶν συμπατριωτῶν των. Μόνον αἱ πολιτικαὶ ταραχαὶ διέκοπτον τὴν ἀμεριμνήσιαν των. Πράγματι συχναὶ ἡσαν αἱ διαμάχαι μεταξὺ τῶν ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν, διὰ νὰ καταλάβουν τὴν ἔξουσίαν. Δὲν ἔλειψαν καὶ οἱ τύραννοι ἀπὸ τὴν ἴστορίαν τῆς νῆσου. Τότε οἱ ἄγῶνες ἐγίνοντο ὅδύτεροι καὶ διεταράσσετο ἡ ἡσυχία τῶν κατοίκων.

Περὶ τὸ 590 π.Χ. εἰς μίαν ἔξαιρετικὰ κρίσιμον στιγμὴν τὴν ἔξουσίαν ἀνέλαβεν ὁ δίκαιος καὶ γενναῖος **Πιττακός**. Καὶ ἄλλοτε εἶχεν ἐπιδείξει τὰς ἀρετὰς του, ὅταν ἐνίκησεν εἰς μονομαχίαν τὸν ἀρχηγὸν τῶν Ἀθηναίων, οἱ δόποιοι ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβουν τὴν αἰολικὴν κτῆσιν τῆς Τροίας. Τώρα διωρίσθη **αἰσυμνήτης**, δηλαδὴ διαιτητὴς τῶν διαφορῶν τῶν ἀντιπάλων παρατάξεων καὶ ἐπέτυχε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν καὶ τὴν γαλήνην εἰς τὴν νῆσον. "Εθεσε σοφοὺς νόμους καὶ ἐκυβέρνησε τὴν πατρίδα του ἐπὶ δέκα ἔτη μὲ σύνεσιν καὶ ἀνιδιοτέλειαν. Δικαίως ἐθεωρήθη ὡς ἔνας ἀπὸ τοὺς ἐπτά σοφοὺς τῆς Ἑλλάδος.

Η ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. 'Η μητροπολιτική 'Ελλάς, ὅπως καὶ ἡ μικρασιατική, παρέμειναν μέχρι τέλους χωρισμέναι εἰς μικρὰ κράτη. 'Εκάστη πόλις ἔθετεν ὑπεράνω ὅλων τὴν διατήρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας της. Τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθησαν πολλὰ κρατίδια (πόλεις - κράτη), τὰ δόποια δὲν κατώρθωσαν νὰ ἔνωθοῦν καὶ νὰ ἀποτελέσουν κράτος ἔνιαῖον.

Δύο ἦσαν τὰ κυριώτερα αἴτια τοῦ γεγονότος αὐτοῦ, τὰ ἔξῆς : 1) 'Η μεγάλη κατάτμησις τῆς χώρας ἀπὸ τὰ ὅρη, τοὺς ποταμοὺς καὶ τὴν θάλασσαν εἶχε δημιουργήσει χώρους κλειστοὺς εἰς τὴν συγκοινωνίαν καὶ τὴν ἐπαφὴν τῶν κατοίκων μεταξύ των. 'Η γεωγραφικὴ διάσπασις ἐπόμενον ἦτο νὰ φέρῃ καὶ τὴν πολιτικὴν διάσπασιν. 2) 'Η διαχείρισις τῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους ἀπὸ τοὺς ίδιους τοὺς πολίτας καὶ ὅχι, ὅπως γίνεται σήμερον, ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους των (βουλευτάς, πληρεξουσίους κ.λπ.). 'Αλλὰ μὲ τοιούτου εἴδους προσωπικὴν διοίκησιν μόνον μικρὰ κράτη κυβερνῶνται.

Εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους ὁφείλεται ἡ ἀδυναμία τῆς ἀρχαίας 'Ελλάδος νὰ ἀποτελέσῃ κράτος ἔνιαῖον καὶ ἰσχυρόν.

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ. Μετὰ τὰς μεταναστεύσεις ἡ κατάστασις εἰς τὴν μητροπολιτικὴν 'Ελλάδα ἥλλαξε. Τὰ παλαιὰ ἰσχυρὰ μυκηναϊκὰ κέντρα παρεχώρησαν τὴν θέσιν των εἰς νέας πόλεις. 'Εξ αὐτῶν ἄλλαι προώδευσαν καὶ ἐπλούτησαν ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας. "Αλλαι, ὅσαι ἔμειναν μέχρι τέλους γεωργικαί, καθυστέρησαν εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ δὲν ἔλαβον ἐνεργόν μέρος εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἱστορίαν.

'Η Πελοπόννησος, ἔνεκα τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν κατὰ μέγα μέρος ἀκαταλλήλων διὰ τὴν ναυτιλίαν ἀκτῶν της, παρέμεινεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γεωργικὴ. Εἰς τὰς μεγάλας περιφερείας της, 'Αργολίδα, 'Αχαΐαν, 'Ηλιδα, 'Αρκαδίαν καὶ Μεσσηνίαν, ἀπὸ τὸν 8ον ἔως τὸν 6ον αἰῶνα π.Χ. ἡ πρόοδος δὲν ἦτο μεγάλη. 'Αντιθέτως, συ-

χναὶ ἡσαν αἱ στάσεις τῶν παλαιῶν κατοίκων Ἀχαιῶν, διὰ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν κατακτηῶν Δωριέων. Ἡ Σπάρτη εἰς τὴν Λακωνικήν, ἔγινε τὸ ἴσχυρότερον κράτος τῆς Πελοποννήσου καὶ ἡ Κόρινθος μαζὶ μὲ τὴν Σικυῶνα, ἀπετέλεσαν τὰς μόνας ναυτικὰς καὶ ἐμπορικὰς πόλεις, αἱ ὅποιαι συνηγωνίσθησαν τοὺς Ἰωνας καὶ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας τῆς μητροπολιτικῆς Ἐλλάδος εἰς τὴν ἴδρυσιν ἀποικιῶν.

ΤΟ ΑΡΓΟΣ. Ο ΦΕΙΔΩΝ. Τὸ Ἀργος εἶναι ἀρχαιοτάτη πόλις, κειμένη εἰς τὸ μέσον τῆς Ἀργολικῆς πεδιάδος, εἰς τοὺς πρόποδας ἀκροπόλεως, ἡ ὅποια ἐλέγετο Λάρισα. Κατὰ τὴν δωρικήν κατάκτησιν οἱ Δωριεῖς συνεβιβάσθησαν μὲ τοὺς παλαιοτέρους κατοίκους τοῦ Ἀργούς, τοὺς Ἀχαιούς, καὶ ταχέως συνεχωνεύθησαν μὲ αὐτούς. Οἱ Ἀργεῖοι δὲν ἐλησμόνησαν τὴν δόξαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ ἐθεώρουν τοὺς ἑαυτούς των κληρονόμους τοῦ κράτους τῶν Μικηνῶν. Διὰ τοῦτο εἶχον τὴν ἀξίωσιν νὰ εἶναι ἡγεμόνες τῆς Πελοποννήσου. Κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα π.Χ., πρὶν ἡ Σπάρτη φθάσῃ εἰς τὴν μεγίστην τῆς δύναμιν, τὸ Ἀργος ἦτο ἡ ἴσχυροτέρα πόλις τῆς Ἐλλάδος. Ἡ Τροιζήν, ἡ Αἴγινα, αἱ Κλεωναί, ὁ Φλιοῦς, ἡ Σικυών καὶ ἄλλαι πόλεις ἀπετέλουν ὁμοσπονδίαν, τῆς ὅποιας προϊστάτο τὸ Ἀργος.

Κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. ἐβασίλευσεν εἰς τὸ Ἀργος ὁ **Φείδων** ἀπὸ τὸ γένος τῶν Ἡρακλειδῶν. Ὁ Φείδων συνεκέντρωσεν εἰς χειράς του ὅλην τὴν ἔξουσίαν καὶ ἔγινε τύραννος. Ἐπ’ αὐτοῦ τὸ Ἀργος ἔφθασεν εἰς μεγίστην ἀκμήν. Ὁλόκληρος ἡ ἀνατολικὴ Πελοπόννησος διετέλει ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν του. Ὁ Φείδων ὑπῆγαγε τὴν Κόρινθον εἰς τὴν ἀργολικήν ὁμοσπονδίαν καὶ εἰσβαλὼν μὲ στρατὸν εἰς τὴν Ἡλιδα ἀφήρεσεν ἀπὸ τοὺς Ἡλείους τὴν προεδρίαν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων.

Πρῶτος ὁ Φείδων ἔκοψεν εἰς τὴν Ἐλλάδα νομίσματα ἴδρυσας νομισματοκοπεῖον εἰς τὴν Αἴγιναν, ἡ ὅποια ἦτο, μετὰ τὴν Κόρινθον, ἡ ἐμπορικώτερά ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς ἀργολικῆς ὁμοσπονδίας. Ἐπίστης, αὐτὸς πρῶτος ἔκανόνισε τὰ μέτρα τῶν ξηρῶν καὶ τῶν ὑγρῶν προϊόντων.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φείδωνος τὸ Ἀργος ἔχασε διὰ παντὸς τὴν ἔξωτερικήν του δύναμιν. Οἱ Σπαρτιάται ἀφήρεσαν ἀπὸ τοὺς

’Αργείους τὴν Κυνουρίαν καὶ τὴν Θυρεάτιν, οἱ δὲ Ἡλεῖοι βιοηθούμενοι ὅπὸ τοὺς Σπαρτιάτας ἀνέλαβον τὴν προστασίαν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων. Οἱ Ἡλεῖοι παρὰ τὸν περιορισμὸν τῆς δυνάμεως τῶν διετήρησαν τὰς ἀξιώσεις τῶν περὶ ἡγεμονίας εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν ἀντίθεσίν τῶν πρὸς τὴν Σπάρτην.

Η ΚΟΡΙΝΘΟΣ. Ἡ Κόρινθος κατωκεῖτο ἦδη ἀπὸ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους. Τότε εἶχεν ἀραιὸν πληθυσμὸν καὶ ἡ κυρία ἀσχολία τῶν κατοίκων τῆς ἦτο ἡ γεωργία. Σημασίαν ἤρχισε νὰ ἀποκτῷ ἡ Κόρινθος, ὅταν οἱ Ἑλληνες ἔμποροι ἀντελήφθησαν τὴν σπουδαιότητα τῆς μικρᾶς λωρίδος τοῦ Ἰσθμοῦ, ὃ δόποιος πράγματι δὲν ἔχωριζεν, ἀλλὰ ἦνωντε τὴν θάλασσαν τοῦ Αἰγαίου μὲ τὸ Ἰόνιον καὶ τὴν δυτικὴν Μεσόγειον. Αὔτὸ συνέβη πολὺ ἀργότερον, τὸν 8ον αἰῶνα π.Χ.

’Απὸ τὴν ἐποχὴν ἑκείνην ὁ Ἰσθμὸς καὶ ἡ περιοχὴ τῆς Κορίνθου ἔγιναν τὸ σημεῖον, ὅπου συνηντῶντο ὁ ἑλληνικὸς καὶ ὁ μεσογειακὸς κόσμος. Ὁ ἔμπορικὸς δρόμος ἀπὸ τὴν βόρειον πρὸς τὴν νότιον Ἑλλάδα διήρχετο διὰ μέσου τῆς Κορίνθου καὶ τὰ πλοῖα, ὅσα κατηυθύνοντο πρὸς ἀνατολὰς ἢ δυσμὰς ἔχρησιμοποίουν πολὺ συχνὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἰσθμοῦ. Οἱ δύο λιμένες τῆς Κορίνθου, τὸ **Λέχαιον** ἐπὶ

τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ αἱ **Κεγχρεαὶ** ἐπὶ τοῦ Σαρωνικοῦ, ἀκριβῶς εἰς τὰ δύο ἄκρα τοῦ Ἰσθμοῦ, ἀπέκτησαν μεγάλην κίνησιν. Δρόμος ἐστρωμένος διὰ μεγάλων πωρίνων πλακῶν, ὃ περίφημος **Διολκός**, ἦνωντε τοὺς δύο λιμένας καὶ οἱ ναυτικοί, διὰ νὰ συνεχίσουν τὸ ταξίδιόν των ἀπὸ τὴν μίαν θάλασσαν εἰς τὴν ἄλλην, ἔσυρον τὰ πλοῖα τῶν ἐπάνω εἰς τὴν ἐπίπεδον ἐπιφάνειάν του.

Τὴν πόλιν τῆς Κορίνθου, ἡ δόποια ἦτο κτισμένη εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν θάλασσαν εἰς τοὺς πρόποδας ἀποκρήμνου λόφου, ἐπροστάτευεν ἡ ἀκρόπολις τῆς, ὃ **Ἀκροκόρινθος**. Σειρὰ τειχῶν περιέβαλε τὴν πόλιν, ἐκ τῶν δόποιών σπουδαιότερα ἦσαν τὰ **Μακρὰ**

Κορινθιακὸν ἀγγεῖον. (Οἰνοχόη).

τείχη. Αύτὰ τὰ τείχη ἦνων τὴν πόλιν μὲ τὸν λιμένα εἰς τὸν Κορινθιακόν.

ΠΕΡΙΑΝΔΡΟΣ. ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ. Ἡ Κόρινθος εἶχε τὴν ιδίαν πολιτικήν ἔξελιξιν μὲ τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Ἀφοῦ ἐπὶ ἓνα αἰῶνα ἐκυβερνήθη ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν τῶν Βακχιαδῶν, ἐδοκίμασεν ἐν συνεχείᾳ καὶ τοὺς τυράννους. Ὁ **Κύψελος** περὶ τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνος, ἴδρυσε δυναστείαν τυράννων, γνωστὴν ὡς δυναστείαν τῶν Κυψελιδῶν. Εἰς τὴν ἔξουσίαν τὸν διεδέχθη ὁ υἱός του **Περίανδρος**, ἡγεμὼν εὐφυῆς καὶ δραστήριος, ἔνας ἐκ τῶν ἔπτα σοφῶν τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὰ 44 ἔτη τῆς τυραννίδος του (627 - 583 π.Χ.) ἡ Κόρινθος ἔξειλίχθη εἰς μεγάλην δύναμιν. Ὁ στόλος τῶν Κορινθίων ἐφωδιάσθη μὲ νέα εὐκίνητα πλοῖα, τὰς **τριήρεις**, καὶ ἐκυριάρχησεν εἰς τὴν θάλασσαν. Τὰ κορινθιακὰ προϊόντα (εἰδὴ πολυτελείας, ὑφαντά, ἀγγεῖα, ἀρώματα κ.λπ.) κατέκτησαν τὰς ἔνας ἀγοράς.

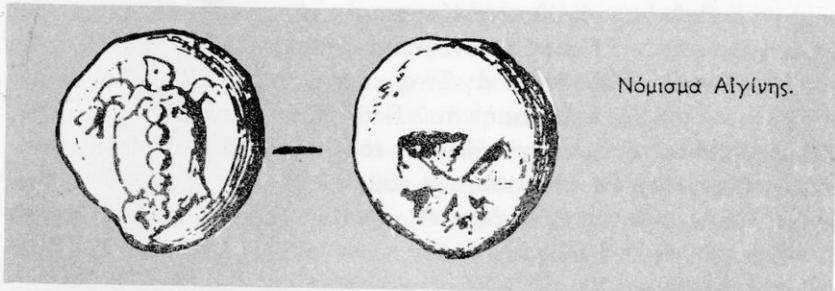
Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κέρκυραν καὶ τὰς Συρακούσας, τὰς πρώτας ἀποικιακὰς κτήσεις τῆς Κορίνθου ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν Βακχιαδῶν, νέαι ἀποικίαι ἰδρύθησαν εἰς τὴν ἀκαρνανικὴν καὶ ἡπειρωτικὴν παραλίαν, ἡ Λευκάς, τὸ Ἀνακτόριον, ἡ Ἀμβρακία, ἡ Ἀπολλωνία. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ τυράννου ἐστράφη περισσότερον πρὸς τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Περικαλλεῖς ναοὶ ἐστόλισαν τὴν πόλιν, ὥραῖα οἰκοδομήματα ἐκτίσθησαν, ἀγάλματα ἔξαιρετικῆς τέχνης ἐστήθησαν εἰς τοὺς δημοσίους χώρους. Πανελλήνιον φήμην ἀπέκτησαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του τὰ **"Ισθμια**, δηλαδὴ οἱ ἀγῶνες, τοὺς ὅποιους ἐτέλουν οἱ Κορίνθιοι εἰς τὸν Ἰσθμὸν πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος. Γενικῶς ἡ Κόρινθος, πολυάνθρωπος, ὃσον ποτὲ ἀλλοτε, ἐδοκίμασε τότε περίοδον εὐημερίας, δυνάμεως καὶ πλούτου. Εἰς καμμίαν ἀλλην πόλιν δὲν ἐδαπανῶντο τόσον μεγάλα ποσά, ὃσον εἰς τὴν Κόρινθον καὶ πουθενά ἀλλοῦ οἱ ἀνθρωποι δὲν ἐπεδίδοντο τόσον πολὺ εἰς τὰς διασκεδάσεις. Διὰ τοῦτο ἡ παροιμία ἔλεγεν: « Οὐ παντὸς πλεῖν εἰς Κόρινθον », δηλαδὴ δὲν ἡμπτορεῖ ὁ καθένας νὰ ταξιδεύσῃ εἰς τὴν Κόρινθον.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν τυράννων ἡ Κόρινθος ἔπαισε νὰ παίζῃ πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὴν ιστορίαν τῆς Ἑλλάδος. Εύρισκετο πάντοτε ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς Σπάρτης καὶ ἔμεινεν εἰς τὴν πελοποννησιακὴν συμμαχίαν.

Η ΣΙΚΥΩΝ. Είς ἀπόστασιν 4 χιλιομέτρων δυτικῶς τῆς Κορίνθου ἡ Σικύων δὲν ὑστέρησεν ἀπὸ τὴν γείτονά της. Κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. ὁ Ὁρθαγόρας ἔξεβαλεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν ἀριστοκρατίαν τῶν Δωριέων καὶ ἔγινε τύραννος. Ἀπὸ τότε καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν ἐνὸς αἰῶνος ἡ Σικύων ὑπὸ τοὺς Ὁρθαγορίδας ἔγνωρισεν ἡμέρας λαμπράς. Ἀνεπτύχθησαν τὸ ἐμπόριον, αἱ τέχναι καὶ τὰ γράμματα. Ἐπὶ Κλεισθένους, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ βου αἰῶνος π.Χ., ἡ πόλις ἔγινε κέντρον φιλοσόφων καὶ καλλιτεχνῶν.

Η ΑΙΓΙΝΑ. Ἡ ἄγονος νῆσος Αἴγινα κατώκειτο ἀπὸ Δωριεῖς. Περὶ τὸ 750 π.Χ. ὁ τύραννος τοῦ Ἀργους Φείδων ὑπεχρέωσε τοὺς Αἰγινήτας νὰ γίνουν ὑπήκοοι του. Τότε ἰδρύθη εἰς τὴν νῆσον τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν νομισματοκοπεῖον. Ἔκεī ἔκοπτον ἀργυρᾶ νομίσματα, τὰ ὅποια ἔφερον ἀποτυπώματα χελώνης καὶ ὀνομάζοντο διὰ τοῦτο χελῶναι. Γενικῶς ἡ βιομηχανία τοῦ μετάλλου ἤκμασε πολὺ εἰς τὴν Αἴγιναν. Εἰς τὰ ἔργαστήριά της είργαζοντο χιλιάδες δούλων καὶ τὰ προϊόντα τῆς μεταλλοτεχνίας μετεφέροντο ἀπὸ τοὺς τολμηρούς Αἰγινήτας ναυτικούς εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου.

Συγχρόνως, ἡ Αἴγινα, ἐπειδὴ ἐστερεῖτο τῶν ἀπαραιτήτων ἄγαθῶν διὰ νὰ θρέψῃ τὸν πληθυσμὸν της, ἥτο ἡναγκασμένη νὰ εἰσάγῃ ἀπὸ τὸ ἔξωτερικὸν σιτηρά καὶ ἄλλα εἴδη διατροφῆς. Ο λιμόν της ἥτο ἐλεύθερος εἰς ὅλους. Ἐπὶ δύο αἰῶνας ἡ ἐμπορικὴ ναυτιλία τῆς

Αἰγίνης κατεῖχεν εἰς τὸ Αἴγαῖον τὰ πρωτεῖα. Δὲν ἐπεχείρησαν ὅμως οἱ Αἰγινῆται ἀποικιστικὰς ἔξορμήσεις. Ἡρκοῦντο νὰ μεταφέρουν διὰ τῶν πλοίων των τὰ ἐμπορικὰ φορτία καὶ νὰ διατηροῦν καλάσ σχέσεις μὲ ὅλους. Κόσμημα τῆς νῆσου ἀπετέλεσε κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα π.Χ. ὁ ὡραῖος ναὸς τῆς προστάτιδός της Ἀφαίας Ἀθηνᾶς.

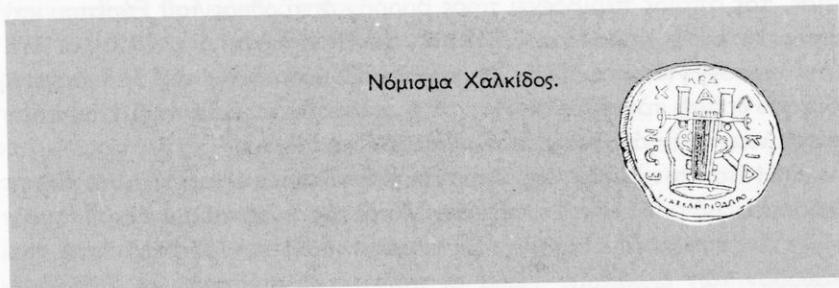
‘Η Αἴγινα εἶχε σοβαροὺς ἀνταγωνιστάς, τὴν Χαλκίδα, τὴν Κόρινθον, τὴν Σάμον. ‘Ο ἀνταγωνισμὸς ἴδιως τῶν Ἀθηνῶν τὴν ἔφερε τελικῶς εἰς τὴν παρακμήν.

ΤΑ ΜΕΓΑΡΑ. Τὴν μεγάλην ἀκμήν των παρουσίασαν τὰ Μέγαρα κατὰ τὸν 7ον καὶ 6ον αἰῶνα. Τότε ἰδρυσαν καὶ τὰς ἀποικίας των εἰς τὴν Σικελίαν καὶ τὸ Βυζάντιον εἰς τὴν ἀκτὴν τοῦ Βοσπόρου, διὰ τοῦ ὅποιου ἐκράτουν τὰς κλεῖδας τοῦ Εὔξείνου Πόντου.

Οἱ Μεγαρεῖς ἥσαν καλοὶ γεωργοί, σπουδαῖοι τεχνῆται κεραμικῶν ἔργων καὶ φημισμένοι ύφαντουργοί. Περισσότερον ὅμως διεκρίθησαν ὡς ἐμποροὶ καὶ ναυτικοί. Περὶ τὸ 640 π.Χ. τὴν ἔξουσίαν κατέλαβεν ὁ τύραννος Θεαγένης. Ἀργότερον τὰ Μέγαρα περιεπλάκησαν εἰς πολέμους πρὸς τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Μίλητον, διὰ νὰ ἔξασθενήσουν τελικῶς ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν Ἀθηναίων.

Τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι ἀνεπτύχθησαν καὶ εἰς τὰ Μέγαρα, ὅπως καὶ εἰς τὰς ἄλλας Ἑλληνικὰς πόλεις. Μεγαρεῖς ἥσαν ὁ φιλόσοφος Εὐκλείδης καὶ ὁ ποιητὴς Θέογνις, τὸ δὲ θεατρικὸν εἶδος τῆς κωμῳδίας φαίνεται ὅτι εἰς τὰ Μέγαρα εἶχε κάμει μεγάλας προόδους.

Η ΕΥΒΟΙΑ. Εἰς τὴν Ἰωνικὴν Εὔβοιαν διεκρίνοντο ἥδη ἀπὸ τὸν 8ον αἰῶνα π.Χ. δύο πόλεις : ἡ Χαλκὶς καὶ ἡ Ἐρέτρια. Τὸ Ληλάντιον πεδίον, ἡ εὔφορος δηλαδὴ πεδιάς ποὺ κεῖται μεταξὺ Χαλκίδος καὶ Ἐ-

ρετρίας, ἔδιδεν εἰς τοὺς πλουσίους γαιοκτήμονας, τοὺς ὀνομαζομένους ἵπποβότας, ὑλικὸν πλοῦτον καὶ δύναμιν. Κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα τίποτε δὲν διετάραξε τὴν ἀρμονικὴν συνεργασίαν καὶ τὴν εὐγενῆ ἀμιλλαν τῶν δύο πόλεων. Τὰ πλούσια ἀργιλοφόρα καὶ χαλκοφόρα μεταλλεία τῶν ἔδωσαν εἰς τοὺς Χαλκιδεῖς καὶ τοὺς Ἐρετριεῖς τὰ μέσα

νὰ ξναπτύξουν ἀξιόλογον μεταλλουργικὴν βιομηχανίαν. Τὰ προϊόντα της (ὅπλα, ἀγγεῖα καὶ τρίποδες) ἐκυκλοφόρουν παντοῦ.

Πολὺ ἐνωρὶς ἐπεχείρησαν τολμηράς ἀποικιστικάς ἔξορμήσεις. Οἱ Χαλκιδεῖς προηγήθησαν δὲ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν ἀποικισμὸν τῆς Δύσεως. Ἐγκατεστάθησαν, ὅπως εἴδομεν, εἰς τὰ ἀνατολικὰ παράλια τῆς Σικελίας, καὶ εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν ἰδρυσαν τὴν Κύμην καὶ τὸ Ρήγιον. Ἐξ ἄλλου οἱ Ἐρετριεῖς ἐγκατεστάθησαν μέχρι τῆς Κερκύρας καὶ μαζὶ μὲ τοὺς Χαλκιδεῖς ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Χαλκιδικῆς.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 7ου αἰῶνος τὸ Ληλάντιον πεδίον ἀπὸ ἀσήμαντον ἀφορμὴν ἔγινε θέατρον σκληρῶν πολεμικῶν συγκρούσεων μεταξὺ Ἐρετρίας καὶ Χαλκίδος. Οἱ πόλεμοι ἐτάραξεν ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα καὶ εἶχε καταστρεπτικάς συνεπείας καὶ διὰ τὰς δύο πόλεις. Αἱ ἀποικιακαὶ ἐγκαταστάσεις των εὐρέθησαν ἐκτεθειμέναι εἰς τὰς ὁρέεις τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.

Ἡ Εύβοια, ὅπως ἡ Αἴγινα, ἔκοψεν ἴδιον τῆς νόμισμα καὶ εἰσήγαγεν ἴδικά της μέτρα καὶ σταθμά. Τὸ νομισματικὸν καὶ μετρικόν της σύστημα παρέλαβον κατόπιν καὶ αἱ δύο μεγάλαι ἐμπορικαὶ πόλεις, ἡ Κόρινθος καὶ αἱ Ἀθῆναι.

ΒΟΙΩΤΙΑ ΚΑΙ ΦΩΚΙΣ. Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Εύβοεῖς οἱ Βοιωτοὶ δὲν εἶχον ἐπίδοσιν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν. Αἱ ἀκταὶ τῆς Βοιωτίας, τὰς ὁποίας περιβρέχει πρὸς βορρᾶν ὁ πορθμὸς τοῦ Εύριπου καὶ πρὸς νότον ὁ Κορινθιακὸς κόλπος, ἥσαν ἐντελῶς ἀκατάλληλοι διὰ τὴν προσέγγισιν πλοίων. Ἡ μεγάλη βοιωτικὴ πεδιὰς ἦτο ἀρκετὴ διὰ νὰ θρέψῃ τὸν πληθυσμὸν καὶ ἡ πλουσία ἐσοδεία της ίκανοποιεῖ ἀπολύτως τὰς ἀνάγκας τῶν Αἰολέων κατοίκων.

Ἡ Βοιωτία, μολονότι γεωργική, ἐγνώρισεν ἔξαιρετικὴν ἄνθησιν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ἀπὸ τὴν μυκηναϊκὴν ἥδη ἐποχὴν εἶχεν ἀναπτύξει ἀξιόλογον πολιτισμόν, ποὺ συνεχίσθη καὶ μετὰ τὴν κάθισδον τῶν Δωριέων. Τώρα αἱ πόλεις τῆς Βοιωτίας, αἱ Θῆβαι, ὁ Ὁρχομενός, αἱ Πλαταιαί, ἡ Τανάγρα κ.ἄ. ἡμιλλῶντο εἰς πλοῦτον καὶ δύναμιν. Ἡ ισχυροτέρα ἐξ δὲ τῶν, αἱ Θῆβαι, ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὴν ἰδρυσιν ὁμοσπονδίας ἡ κοινοῦ, ὅπως ἐλέγετο, τῶν βοιωτικῶν πόλεων. Τὸ κοινὸν διηγόμενον οἱ **Βοιώταρχοι**, δύο ἀρχηγοὶ ἐκλεγόμενοι ἀνὰ πᾶν ἔτος.

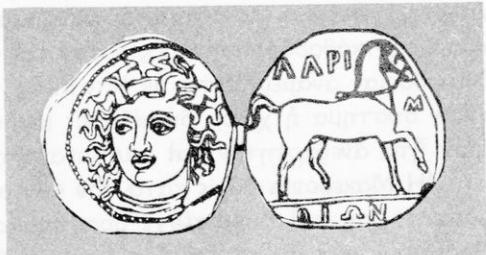
‘Η Φωκίς ήτο ἀσήμαντος ἀγροτική περιφέρεια. ’Εν τούτοις τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν προσείλκυεν εἰς τὴν μικρὰν αὐτὴν γωνίαν προσκυνητὰς ἀπὸ ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰς ἔνας χώρας. ’Εκεῖ, εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Παρνασσοῦ, ἔσπευδον ἴδιωται καὶ ἄρχοντες, διὰ νὰ λάβουν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ θεοῦ ἀπάντησιν εἰς τὰ ζητήματά των.

ΘΕΣΣΑΛΙΑ. ‘Η Θεσσαλία φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ἡ πατρὶς τῶν παλαιοτέρων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους ἥκμασεν ἐκεῖ ἡ Ἰωλκός, τὸ ὄρμητήριον τῶν Ἀργοναυτῶν.

‘Η θεσσαλικὴ πεδιάς εἶναι εὔφορος καὶ πλουσία καὶ διὰ τοῦτο ἡ Θεσσαλία παρέμεινε πάντοτε γεωργική. Τὴν ἐκυβέρνων μεγαλοκτηματίαι εὐγενεῖς. Τὰ κτήματα τῶν εὐγενῶν ἐκαλλιέργουν οἱ πενέσται, δηλ. οἱ παλαιοὶ κάτοικοι τῆς χώρας, οἱ δόποιοι παρέμειναν μετὰ τὴν δωρικὴν εἰσβολήν. Μεγάλας ἐκτάσεις τοῦ θεσσαλικοῦ κάμπου ἐκάλυπτον τὰ σιτηρά, ἐνῷ τὴν περιοχὴν διέτρεχον καλῶς γυμνασμένοι πολεμικοὶ ἵπποι.

’Ισχυραὶ ἀριστοκρατικαὶ οἰκογένειαι ἦσαν οἱ Ἀλευάδαι τῆς Λαρίσης καὶ οἱ Σκοπάδαι τῆς Κραννῶνος. ’Η Θεσσαλία δὲν εἶχε μεγάλας πόλεις. ’Η Φάρσαλος, ἡ Λάρισα, ἡ Κραννών, αἱ Φεραὶ εἶναι γεωργικαὶ καὶ κωμοπόλεις. ’Αργὰ αἱ πόλεις τῆς Θεσσαλίας ἐσχημάτισαν ὁμοσπονδίαν, τῆς δόποιας προϊστατο, κατόπιν ἐκλογῆς μεταξὺ τῶν εὐγενῶν, δὲ **Ταγός**. Οὗτος εἶχεν ἀπόλυτον ἔξουσίαν κατὰ τὸν πόλεμον καί, ἀναλόγως μὲ τὰς ἱκανότητάς του, ἡμποροῦσε νὰ ἀσκῇ τὰ δικαιώματά του ἰσοβίως.

Οἱ Θεσσαλοὶ εύρισκοντο εἰς συνεχῆ ἐπαφήν μὲ τὰς Ἕλληνικὰς πόλεις τοῦ νότου. ’Ηδη ἀπὸ τὸν δον αἰῶνα ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν τῆς Ἑλλάδος. ’Εν τούτοις δὲν ἐπηρεάσθησαν ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. ’Η Θεσσαλία ἔμεινεν δόπισω εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὰ γράμματα.

Νόμισμα Λαρίσης.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ. Η Μακεδονία ἔχωρίζετο ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν διὰ τῶν δρεινῶν ὅγκων τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν Καμβουνίων. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας διέσχιζον ὑψηλὰ ὅρη, μεταξὺ τῶν ὅποιων ἡ πλοῦντο εὔφοροι πεδιάδες. Διὰ μέσου τῶν ὁρέων ἔρρεον ποταμοί, οἱ ὅποιοι καθίστων τὰς ὁρεινὰς κοιλάδας ἔξαιρετικὰ προσφόρους εἰς τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν.

Οἱ Μακεδόνες δὲν ἦσθαν θῆσαν ποτὲ ἴδιαιτέραν κλίσιν πρὸς τὴν θάλασσαν. Αἱ παραθαλάσσιαι περιοχαὶ ἐστεροῦντο καλῶν λιμένων. Ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας οἱ Μακεδόνες ἔζησαν ἀπομονωμένοι ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπον Ἑλλάδα καὶ τὸν πολιτισμόν της. Ἡσαν ἀπόγονοι τῶν Δωριέων ἔκεινων, οἱ ὅποιοι ἀπεκόπησαν ἀπὸ τοὺς δμοφύλους τῶν κατὰ τὴν κάθιδόν των πρὸς νότον καὶ παρέμειναν εἰς τὰ ἐδάφη τῆς Μακεδονίας ἀναμειχθέντες μὲν ἐντοπίους πληθυσμούς. Κατὰ τὸ ἐλληνικὸν σύστημα ἡ χώρα διηγέρθη εἰς μικρὰ κρατίδια. "Εκαστον κρατίδιον ἦτο ἀνεξάρτητον καὶ ἐκυβερνᾶτο ἀπὸ ἴδικόν του βασιλέα.

Η Μακεδονία μόλις κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα ἔξηλθεν ἀπὸ τὴν ἀπομόνωσίν της καὶ συμμετέσχε δραστηρίως εἰς τὴν ζωήν τοῦ ἔθνους. Προηγουμένως ὅμως ὑπῆρξεν ὁ κυματοθραύστης, ἐπάνω εἰς τὸν ὅποιον συνετρίβησαν ἀλλεπάλληλοι ἀπὸ βορρᾶ ἐπιδρομαὶ βαρβάρων, ποὺ ἤπειλουν τὴν Ἑλλάδα. Οἱ συνεχεῖς ἀγῶνες πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐστοίχησαν εἰς τοὺς Μακεδόνας τὴν καθυστέρησίν των εἰς τὸν πολιτισμόν. Μὲ τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς οἱ Μακεδόνες ἔγιναν οἱ σωτῆρες τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ της, τὸν ὅποιον οἱ ἕδοι ἀργότερον διὰ τῶν κατακτήσεων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἔκαμαν κτῆμα δλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος.

Νόμισμα Ἀκαρνανίας.

ΗΠΕΙΡΟΣ — ΑΙΤΩΛΙΑ ΚΑΙ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ. Οἱ Ἡπειρῶται, ὅπως οἱ Μακεδόνες, ἀπομονωμένοι μέσα εἰς τὰ δύσβατα ὅρη των, ἔζησαν μακρὰν τῆς ἐλληνικῆς ζωῆς. Ἐν τούτοις εύρισκοντο εἰς στενὴν ἐπαφὴν μὲ τοὺς Μακεδόνας, μὲ τοὺς ὅποιούς τοὺς συνέδεον κοινοὶ ἀγῶνες κατὰ τῶν βαρβάρων Ἰλλυριῶν.

Οἱ ἀρχαῖοι ἐλληνικοὶ θρῦλοι ἔθεωρουν τὴν Ἡπειρὸν ὡς κοιτίδα τῆς ἐλλη-

νικῆς φυλῆς. Πρόγυματι ἀπὸ τὴν Ἡπειρον ἐπέρασαν σχεδὸν οἱ περισσότεροι Ἑλληνικοὶ λαοί. Εἰς τὰς νέας ἐστίας των μὲ συγκίνησιν ἐνεθύμοῦντο τὸ περίφημον μαντεῖον τῆς Δωδώνης, τὸ ἀρχαιότερον Ἑλληνικὸν μαντεῖον. Ἐκεῖ, ἀπὸ τὸν ψίθυρον τῶν φύλλων τῆς Ἱερᾶς δρυὸς οἱ Ἱερεῖς τοῦ Δωδωναίου Διὸς ἐμάντευον τὰς θελήσεις τοῦ θεοῦ καὶ ἔδιδον χρησμούς εἰς τοὺς προσφεύγοντας ἀπὸ κάθε γωνίαν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς προσκυνητάς.

Πρὸς νότον τῆς Ἡπείρου αἱ περιοχαὶ τῆς Αίτωλίας καὶ Ἀκαρναίας παρουσίαζον τὰ ἴδια μὲ τὴν Ἡπειρον χαρακτηριστικά. Γεωργικαὶ καὶ κτηνοτροφικαὶ παρέμειναν ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλον τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς μέχρι τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων.

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΥΣΕΩΣ

ΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΣΙΚΕΛΙΑΣ. Αἱ ἀποικίαι τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας εἶχον τὴν πολιτικὴν ἔξελιξιν τῆς μητροπόλεως. Ἡ ἔξουσία περιῆλθε κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν, ἐπειτα εἰς τοὺς τυράννους καὶ τέλος εἰς τὸν λαόν. Ἡ μετάβασις ἀπὸ τὸ ἐν πολίτευμα εἰς τὸ ἄλλο δὲν ἔγινεν ὅμαλῶς. Προηγήθησαν συγκρούσεις καὶ ἐσημειώθησαν ταραχαί, αἱ ὅποιαι προεκάλεσαν ἀναστατώσεις εἰς τὰς πόλεις. Οἱ πολιτικοὶ ἀνταγωνισμοὶ ἐβοήθησαν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς **ρητορικῆς**, ἡ ὅποια ἐγεννήθη εἰς τὴν Σικελίαν, ἀλλὰ βραδύτερον μετεφυτεύθη εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τοὺς σοφιστάς.

Μαζὶ μὲ τὴν ρητορικὴν ἐκαλλιεργήθησαν καὶ αἱ ἄλλαι ἐπιστῆμαι. Αἱ φιλοσοφικαὶ σχολαὶ τοῦ **Πυθαγόρου** εἰς τὸν Κρότωνα καὶ τοῦ **Εενοφάνους** τοῦ **Κολοφωνίου** εἰς τὴν Ἐλέαν τῆς Ἰταλίας εἶχον πολλοὺς μαθητὰς καὶ ἀνέδειξαν σπουδαίους ἄνδρας, μεταξὺ τῶν ὅποιων ἔχεισαν θέσιν κατέχουν οἱ φιλόσοφοι **Παρμενίδης** καὶ **Ἐμπεδοκλῆς**. Τὰ μαθηματικὰ καὶ ἡ πολιτικὴ ἐπιστήμη ἔλαβον ἐπίσης ἀνάπτυξιν ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν Ἰώνων σοφῶν, ἐγκατεστημένων εἰς τὰς ἀποικίας τῆς Δύσεως.

Παραλλήλως ἦνθησαν καὶ αἱ τέχναι. Εἰς τὴν τέχνην τῶν Ἐλλήνων τῆς Δύσεως ἐπικρατεῖ ὁ βαρύς δωρικὸς ρυθμός. Τὰ σωζόμενα μνημεῖα προδίδουν τὴν προσπάθειαν τῶν Ἐλλήνων καλλιτεχνῶν ὑπὲρ τοῦ μέτρου καὶ τῆς ἀρμονίας, τὰ ὅποια χαρακτηρίζουν τὸν "Ἐλληνας τῆς κυρίως Ἐλλάδος. Οἱ "Ἐλληνες τῆς Δύσεως ἡγάπων τὸ κολοσσιαῖον, τὸ βαρύ καὶ τὸ πολυτελές.

ΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ: ΚΥΜΗ. Ἡ Κύμη, ἡ ἀρχαιοτέρα ἐλληνικὴ ἀποικία τῆς Δύσεως, ἀπετέλεσε τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Ἰταλίας καὶ μετέφερεν ἐκεῖ τὸ ἐλληνικὸν ἀλφάβητον. Δὲν ἦτο εὔκολος ἡ ζωὴ διὰ τοὺς Χαλκιδεῖς κατοίκους τῆς πόλεως. Οἱ βάρβαροι γείτονές των Τυρρηνοὶ ἤσαν διαρκεῖς ἀπειλὴ καὶ αἱ συγκρούσεις τῶν πολεμικῶν των μὲ τοὺς στόλους τῶν Καρχηδονίων ἤσαν συχναὶ καὶ πεισματώδεις. Ἐν τούτοις

οἱ ναυτικοὶ καὶ οἱ ἐμπτοροὶ τῆς Κύμης εἶχον ἔξαιρετικὰ ὡργανωμένον εἰσαγωγικὸν καὶ ἔξαγωγικὸν ἐμπόριον.

Προϊόντα τῆς Ἰταλίας, ἵδιως σῖτος, μετεφέροντο εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἑλληνικὰ προϊόντα (ἀγγεῖα, σκεύη, ὅπλα κ.λπ.) ἐγέμιζον τὰς ἴταλικὰς ἀγοράς. Οἱ ἐμπτορικοὶ δρόμοι τῆς Ἰταλίας ἔφερον τοὺς Κυμαίους εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς Τυρρηνούς, τοὺς Λατίνους καὶ ἄλλους ἐγχωρίους. Οἱ Κυμαῖοι ἔγιναν διδάσκαλοί των. Τοὺς ἐδίδαξαν τὸ ἀλφάβητον τῆς Χαλκίδος καὶ τοὺς ἐμύησαν εἰς τὸν πολιτισμόν. Ἡ Κύμη εἶχε γίνει πρόδρομος τῆς Ρώμης.

ΣΥΒΑΡΙΣ — ΚΡΟΤΩΝ — ΤΑΡΑΣ. Ἀπὸ τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἰταλίας σπουδαιότεραι ἦσαν ἡ Σύβαρις, ὁ Κρότων καὶ ὁ Τάρας.

Ἡ Σύβαρις εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος ἀπέκτησε γρήγορα τὴν φήμην πλουσίας καὶ πολυανθρώπου πόλεως. Τὰ πλούτη τῆς ὥφειλεν εἰς τὴν καταπληκτικὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους τῆς. Ὁ σῖτος καὶ ἡ ἄμπελος κατελάμβανον ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς καλλιεργησίμου γῆς καὶ ἀπέδιδον πολλὰ εἰς τοὺς κατοίκους. Οἱ Συβαρῖται εἶχον ἀναπτύξει ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τοὺς γείτονάς των καὶ τὰς πόλεις τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Ἰδιαίτεροι δεσμοὶ τοὺς συνέδεον μὲ τοὺς Μιλησίους.

Περίφημοι διὰ τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν ἦσαν αἱ ἕορται τῆς Συβάρεως. Οἱ Συβαρῖται ἡγάπων ὑπερβολικὰ τὴν χλιδὴν καὶ διὰ τοῦτο ἀπέκτησαν κακὸν ὄνομα μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων. Ἀργότερα, ἔξι αἰτίας πολιτικῶν διαφορῶν, περιεπλάκησαν εἰς πόλεμον μὲ τὴν γειτονικὴν πόλιν Κρότωνα. Ἡ Σύβαρις ὑπέκυψε καὶ παρεδόθη εἰς τὰς φλόγας (510 π.Χ.).

Ὀλίγον νοτιώτερον ὁ **Κρότων**, εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς σημερινῆς χερσονήσου τῆς Καλαβρίας, διετήρησε τὸν αὐστηρὸν χαρακτῆρα τῶν Ἀχαιῶν ἀποίκων του. Οἱ Κροτωνιᾶται ἐπλούτησαν ἀπὸ τὰς εὐφόρους γαίας των καὶ τὴν κτηνοτροφίαν, ἀλλὰ δὲν παρεσύρθησαν ποτὲ εἰς τὴν τρυφηλὴν ζωὴν. Ἕγάπησαν τὸν ἀθλητισμὸν καὶ διεκρίθησαν ἐπανειλημμένως εἰς τοὺς Ὀλυμπιακούς ἀγῶνας. Τὸν θαυμασμὸν ὅλων τῶν Ἑλλήνων εἶχεν ἀποσπάσει ὁ Ὀλυμπιονίκης

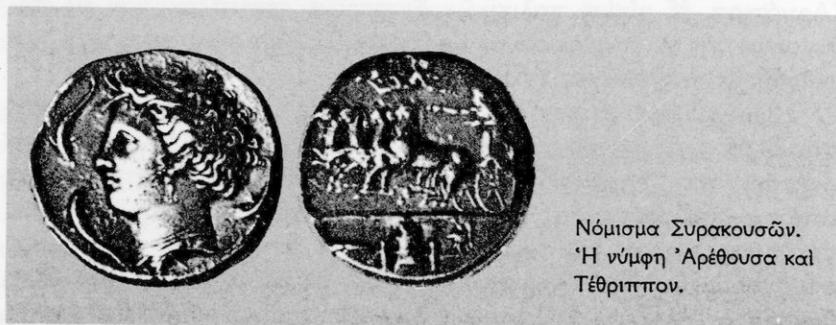
Νόμισμα Κρότωνος.

Μίλων ὁ Κροτωνιάτης, ὁ ὀνομαστότερος ἀπὸ τοὺς ἀθλητὰς τῆς ἀρχαιότητος. Διὰ τὴν ὑπερφυσικήν του δύναμιν διηγήθησαν πολλά.

Ἐπὶ τοῦ Λακινίου ἀκρωτηρίου οἱ ἀποικοὶ ἔκτισαν πρὸς τιμὴν τῆς Ἡρας ναόν, ὁ δόποιος ἔγινε τὸ θρησκευτικὸν κέντρον τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἰταλίας. Ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ βου αἰῶνος π.Χ. τὴν πόλιν ἐκυβέρνων οἱ μαθηταὶ τοῦ ἐγκατασταθέντος ἐκεῖ φιλοσόφου Πυθαγόρου. Κατήγοντο ἀπὸ ἀριστοκρατικὰς οἰκογενείας καὶ διετήρησαν ἐπὶ μακρὸν τὴν ἔξουσίαν.

Ο Τάρας, εἰς τὸν βόρειον μυχὸν τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, ἦτο ἀποικία δωρική. Οἱ Λάκωνες κάτοικοί του εἶχον φέρει μαζί των τοὺς θεούς καὶ τὰς συνθήεις τῆς πατρίδος τῶν. Μὲ τὴν ἐργατικότητά των ἡ πόλις ἀπέκτησε πλοῦτον καὶ δύναμιν. Οἱ Ταραντῖνοι ἐκαλλιέργουν τὴν γῆν, ἡσχολοῦντο μὲ τὴν ἀλιείαν καὶ εἶχον ἀναπτύξει σημαντικῶς τὴν βιομηχανίαν. ἔργων ἀγγειοπλαστικῆς. Περιφέρμα ἔξ ἄλλου ἥσαν τὰ ὑφαντουργείά των καὶ τὰ ἐργαστήρια βαφῆς τῶν ὑφασμάτων. Ἡ παραγωγὴ πορφύρας ἀπὸ θαλάσσια κογχύλια ἦτο ἀποκλειστικὴ εἰδικότης τῶν Ταραντίνων. Διεξήγον ἐμπόριον μὲ ὅλας τὰς χώρας τῆς Μεσογείου καὶ κατέβαλλον κάθε προσπάθειαν διὰ νὰ ἔξασφαλίσουν τὴν πρόοδον καὶ τὴν διαρκῆ ἀκμὴν τῆς πόλεως των.

ΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΣΙΚΕΛΙΑΣ : ΣΥΡΑΚΟΥΣΑΙ. Αἱ Συρακοῦσαι εἶναι ἡ μόνη ἀποικία τῶν Κορινθίων εἰς τὴν Σικελίαν. Ἡ πόλις ἰδρύθη περὶ τὰ μέσα τοῦ 8ου αἰῶνος (734 π.Χ.) καὶ πολὺ ταχέως ἔγινεν ἡ πολυανθρωποτέρα καὶ πλουσιωτέρα πόλις τῆς νήσου. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνος ἀνεπτύχθησαν πολὺ τὸ ἐμπόριον, ἡ βιομηχανία, ἡ ναυτιλία καὶ αἱ τέχναι. Συρακούσιοι τεχνῖται κατειργάζοντο τὸν σί-

Νόμισμα Συρακουσῶν.
Ἡ νύμφη Ἀρέθουσα καὶ
Τέθριππον.

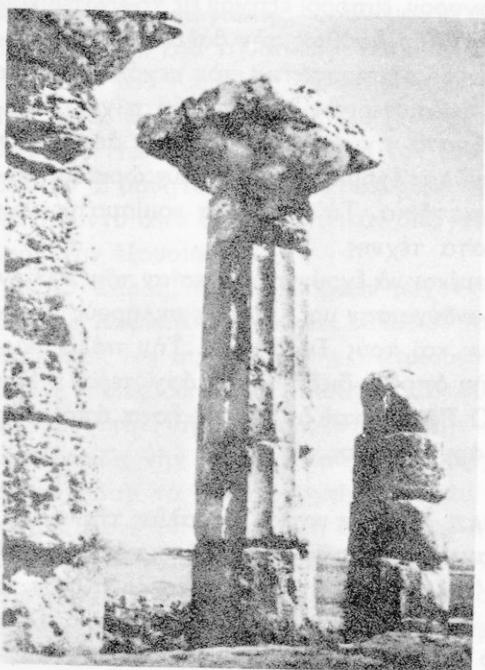
δηρον, τὸν χαλκὸν καὶ τὸν ἄργυρον, ἐμποροὶ ἔξῆγον εἰς τὸ ἔξωτερικὸν σῖτον καὶ οἶνον, ναυτικοὶ διέσχιζον ἀφόβως τὴν θάλασσαν τῆς Μεσογείου. Ἡ μικρὰ νῆσος Ὀρτυγία ἐπροστάτευε τὸν μεγάλον λιμένα τῶν Συρακουσῶν, ἐνῷ πρὸς τὸ ἔξωτερικὸν ἐκτεταμένον τεῖχος, περιβάλλον τὰ πέντε μεγάλα τμήματα τῆς πόλεως, παρεῖχεν ἀσφάλειαν εἰς τοὺς κατοίκους. Αἱ Συρακοῦσαι ἐφημίζοντο διὰ τοὺς ὠραίους ναούς, τὰ θέατρα καὶ τὰ γυμναστήρια. Τὰ θαυμάσια νομίσματά των ἦσαν ἀληθινὰ ἀριστουργήματα τέχνης.

Αἱ Συρακοῦσαι, πρωωρισμέναι νὰ ἔχουν τὴν ἡγεσίαν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῆς νήσου, ἐρριψοκινδύνευσαν μαζί των εἰς σκληροὺς πολέμους πρὸς τοὺς Καρχηδονίους καὶ τοὺς Τυρρηνούς. Τὴν πόλιν ἐκύβερνησεν ἡ ἀριστοκρατία, τὴν δποίαν διεδέχθησαν ἀργότερον (5ον αἰῶνα π.Χ.) οἱ τύραννοι. Ὁ Γέλων καὶ ὁ Ἰέρων ἦσαν ἀπὸ τοὺς δόνομαστοὺς τυράννους τῆς ἀρχαιότητος.

ΣΕΛΙΝΟΥΣ — ΓΕΛΑ — ΑΚΡΑΓΑΣ. Ἐπὶ τῆς νοτίου παραλίας τῆς νήσου, ἐστραμμέναι πρὸς τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Καρχηδόνος, ἥκμαζον αἱ πόλεις **Σελινοῦς**, **Γέλα** καὶ **Ἀκράγας**. Ἡ δυτικωτέρα ἔξ αὐτῶν, ὁ Σελινοῦς, ἰδρύθη τὸ 629 π.Χ. ἀπὸ Μεγαρεῖς. Εἶχε δύο λιμένας, διπλῆν ἀκρόπολιν καὶ ἐτέμνετο ἀπὸ ὡραίας λεωφόρους μὲ θαυμάσιον ἀποχετευτικὸν σύστημα. Τὰ περίχωρά της ἐκαλύπτοντο ἀπὸ ἐλαιόδενδρα. Κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα ἔφθασεν εἰς ἀνθηρὰν οἰκονομικὴν κατάστασιν. Ἐξαιρετικὴν ἐντύπωσιν προκαλοῦν σήμερον τὰ ἐρείπια ἐννέα μεγάλων ναῶν, χαρακτηριστικῶν διὰ τὴν τέχνην τῶν Ἑλλήνων τῆς Δύσεως.

Δωρικαὶ ἦσαν αἱ δύο ἄλλαι πόλεις, Γέλα καὶ Ἀκράγας. Τὴν Γέ-

Ἐρείπια ναοῦ τοῦ Σελινοῦντος.

λαν ἔκτισαν τὸ 690 π.Χ. Κρῆτες καὶ Ρόδιοι. Ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τῆς ἀριστοκρατίας καὶ προώδευσε ταχέως. Ἡ γεωργία ἦτο ἡ κυριωτέρα ἀσχολία τῶν κατοίκων της. Ἡ ἔλλειψις καλοῦ λιμένος δὲν ἤμποδισε τὴν Γέλαν νὰ ἀναπτυχθῇ ἐμπορικῶς.

Ο 'Ακράγας, ἀποικία τῶν Ροδίων, εἰς τὸ μέσον μεταξὺ Γέλας καὶ Σελινοῦντος, ἀπέκτησε πλοῦτον ἀπὸ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου καὶ τῆς ἐλαίας. Αἱ ἀγοραὶ τῆς Μεσογείου καὶ αὐταὶ ἀκόμη τῆς ἀντιπάλου Καρχηδόνος ἐπρομηθεύοντο οἶνον καὶ ἔλαιον ἀπὸ τὸν 'Ακράγαντα. Εἰς τὴν πόλιν συνεσωρεύοντο θησαυροί, οἱ δόποιοι τὴν ἐστόλισαν μὲν ὥραῖα κτήρια, ναούς καὶ θέατρα. Μετὰ τὰς Συρακούσας ὁ 'Ακράγας ἔγινεν ἡ ἴσχυροτέρα πόλις τῆς Σικελίας. Ὁνομαστὸς διὰ τὴν ἀγριότητά του ἔγινεν ὁ 'Ακραγαντίνος τύραννος Φάλαρις (605 αἰών π.Χ.).

Η ΣΠΑΡΤΗ

Η ΛΑΚΩΝΙΚΗ. Οι Σπαρτιάται, ή ισχυροτέρα δωρική φυλή, ἐγκατεστάθησαν, ὅπως είδομεν, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Εύρωτα τῆς Λακωνικῆς. Ἡ Λακωνική εἶναι στενή καὶ ἐπιμήκης πεδιάς μεταξὺ δύο ὑψηλῶν ὁρέων μὲν ἀποτόμους κατωφερείας, τοῦ Ταῦγέτου πρὸς δυσμάς καὶ τοῦ Πάρνωνος πρὸς ἀνατολάς. Ἡ πεδιάς αὐτὴ ἔχει μορφὴν κοιλώματος καὶ διὰ τοῦτο «κοίλη Λακεδαίμων» ἐλέγετο ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους. Διὰ μέσου τοῦ κοιλώματος ρέει ὁ μικρὸς ποταμὸς Εύρωτας.

Τὸ ἔδαφος τῆς Λακωνικῆς ἥτο ἀρκετὰ εὔφορον καὶ παρῆγε σιτηρά. Εἰς τοὺς λόφους τῆς ἐφύετο ἡ ἄμπελος καὶ τὰ ὅρη τῆς ἥσαν κατάλληλα διὰ τὴν κτηνοτροφίαν. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ ἀκταί της δὲν ἔχουν καλοὺς λιμένας, διὰ τοῦτο δὲν ἀνεπτύχθησαν ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ χώρα ἔμεινε γεωργική. Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Εύρωτα ἴδρυθη τὸ ισχυρότερον στρατιωτικὸν κράτος τῆς Ἑλλάδος μὲ πρωτεύουσαν τὴν Σπάρτην.

Ἡ κοιλὰς τοῦ Εύρωτα καὶ ὁ Ταῦγετος

ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΤΗΣ ΛΑΚΩΝΙΚΗΣ. Οἱ κατακτηταὶ Δωριεῖς ἐκ τῆς πόλεως Σπάρτης ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὅχθης τοῦ Εύρωτα ὀνομάσθησαν Σπαρτιᾶται. Αὐτοὶ ἡσαν οἱ κυρίαρχοι, οἱ ὅποιοι εἶχον εἰς χεῖράς των τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Οἱ Σπαρτιᾶται ἀπετέλουν τὸν διαρκῆ στρατὸν τῆς πολιτείας καὶ ἡσχολοῦντο μόνον μὲ τὰς δημοσίας ὑποθέσεις. "Εζων ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τῶν κτημάτων των, διότι κάθε Σπαρτιάτης εἶχε τὸν κλῆρον του, τὸν ὅποιον, ἐπειδὴ ἀνῆκεν εἰς τὴν οἰκογένειαν, δὲν ἦδύνατο νὰ πωλήσῃ.

"Η Λακωνικὴ ἔμοιράσθη εἰς **αλήρους** (κομμάτια γῆς) μεταξὺ τῶν νικητῶν. Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι Ἀχαιοί, οἱ ὅποιοι ὑπεδουλώθησαν, ἔγιναν **εἴλωτες**, δηλαδὴ δοῦλοι τῶν νέων των κυρίων καὶ κατενεμήθησαν εἰς κάθε κλῆρον περισσότεροι τοῦ ἑνὸς μὲ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά των. "Ησαν ὑποχρεωμένοι νὰ καλλιεργοῦν τὸν κλῆρον τοῦ κυρίου των καὶ νὰ παραδίδουν εἰς αὐτὸν ὡρισμένον ποσὸν ξηρῶν καὶ ὑγρῶν καρπῶν. Οἱ εἴλωτες ὑπηρέτουν εἰς τὸν στρατὸν ὡς ψιλοί, δηλαδὴ ἐλαφρῶς ὠπλισμένοι, δι' ἀνδραγαθίαν δὲ ἦδύναντο νὰ ἐλευθερωθοῦν καὶ τότε κατετάσσοντο εἰς τοὺς **νεοδαμώδεις**, δηλαδὴ εἰς τὴν τάξιν τῶν νέων πολιτῶν.

"Αλλοι ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς ἐγκατεστάθησαν ὡς μικροϊδιοκτῆται εἰς τὰ ὄρεινά μέρη καὶ ἔζων εἰς μικρὰς κωμοπόλεις. "Ησαν ἐλεύθεροι πολῖται καὶ ὑπεχρεοῦντο εἰς στρατιωτικὴν θητείαν. Αὐτοὶ ὀνομάσθησαν **περίοικοι**, ἡσχολοῦντο δὲ μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς τέχνας. Σπαρτιᾶται καὶ περίοικοι ἡσαν Δωριεῖς καὶ ὀνομάζοντο μὲ τὸ κοινὸν ὄνομα **Λακεδαιμόνιοι**.

Οἱ εἴλωτες ἡσαν πολὺ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κατακτητάς, τοὺς ὅποιούς ἐμίσουν. "Ο κίνδυνος ἐπαναστάσεως ἐκ μέρους τῶν εἰλώτων καὶ ἡ ὁρμὴ τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς ἀπόκτησιν νέων χωρῶν ἐπέβαλλον εἰς αὐτοὺς τὴν καθαρῶς στρατιωτικὴν ὄργάνωσιν τῆς πολιτείας των. "Η Σπάρτη ὡμοίαζε μὲ διαρκὲς στρατόπεδον.

Ο ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ. Οἱ Ἀρχαῖοι ἀπέδιδον τὴν ὄργάνωσιν τοῦ σπαρτιατικοῦ κράτους καὶ τὴν αὐστηρὰν νομοθεσίαν του εἰς ἓνα σοφὸν νομοθέτην, τὸν **Λυκοῦργον**. Περὶ τοῦ βίου του διηγήθησαν πολλοὺς μύθους καὶ μάλιστα, ὅτι τὸν ἐνεθάρρυνε πολὺ εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ ἡ Πυθία, ὅταν ὁ Λυκοῦργος μετέβη εἰς τοὺς Δελφούς, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην τοῦ Ἀπόλλωνος. « Τί νὰ σὲ ὀνομάσω θεὸν ἢ ἀνθρώπον »

εἶπεν εἰς αὐτὸν ἡ Πυθία καὶ τὸν ἐβεβαίωσεν, ὅτι οἱ νόμοι του θὰ ἀναδείξουν τὴν Σπάρτην εἰς μεγάλην καὶ ἴσχυράν δύναμιν. Σήμερον δὲ Λυκοῦργος θεωρεῖται μυθικὸν πρόσωπον. Τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης δὲν εἶναι ἔργον ἑνὸς νομοθέτου, ἀλλὰ διῆλθε μακρὸν στάδιον ἀναπτύξεως, ἕως ὅτου λάβῃ τὴν δριστικήν του μορφήν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει κατὰ τοὺς ιστορικοὺς χρόνους.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ. Ἡ Σπάρτη εἶχε δύο βασιλεῖς, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν παράδοσιν κατήγοντο ἀπὸ τὸν Ἡρακλέα. Οἱ δύο βασιλεῖς κατ' ἀρχὰς συνεκέντρωσαν ὄλας τὰς ἔχουσίας, θρησκευτικήν, στρατιωτικήν, δικαστικήν. Εἰς τὸν πόλεμον ἦσαν ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ καὶ εἶχον μεγάλην δύναμιν. Πολὺ ἐνωρὶς ὅμως ἡ ἔχουσία των ἔξησθένθησε καὶ διετήρησαν μόνον τιμητικὰ δικαιώματα. Προήδρευον εἰς τὴν γερουσίαν, εἶχον διπλῆν μερίδα εἰς τὰ συσσίτια, τιμητικὴν θέσιν εἰς τοὺς ἀγῶνας, μεγαλύτερον κλῆρον καὶ μεγαλύτεραν μερίδα εἰς τὰ λάφυρα τοῦ πολέμου. "Ολοι ἔστηκάνοντο ἐνώπιον των καὶ ὅταν ἀπέθησκον ἐθάπτοντο μὲν μεγάλην ἐπισημότητα.

ΤΗ ΓΕΡΟΥΣΙΑ. Τὸ κράτος κυβερνᾶσθαι συμβούλιον γερόντων, ἡ σπαρτιατικὴ «γερουσία». Τὴν γερουσίαν ἀπετέλουν 28 ἵσοβια μέλη ἀπὸ τοὺς συμπληρώσαντας τὸ 60ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των.

ΤΗ ἘΚΚΛΗΣΙΑ. Ἡ ἐκκλησία τοῦ δῆμου ὧνομάζετο Ἀπέλλα καὶ ἀπετελεῖτο ἐξ ὄλων τῶν πολιτῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἡλικίαν ἄνω τῶν 30 ἔτων. Συνήρχετο κατὰ πᾶσαν πανσέληνον εἰς τὸ ὑπαιθρον καὶ ἔργον εἶχε νὰ ἀποφασίζῃ περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, νὰ ἐκλέγῃ τοὺς γέροντας εἰς τὴν γερουσίαν, τοὺς ἐφόρους καὶ τοὺς παιδονόμους, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὴν ἐπιμέλειαν τῶν παιδῶν τῆς Σπάρτης καὶ νὰ ψηφίζῃ τοὺς νόμους. Αἱ ἀποφάσεις τῆς ἐλαμβάνοντο μόνον διὰ βοῆς χωρὶς συζήτησιν.

Λυκοῦργος.

Οι "Εφοροί. Εις τὴν Σπάρτην τὴν ἀνωτέραν ἔξουσίαν εἶχον οἱ 5 ἔφοροι. Ἐξελέγοντο κατ' ἔτος ύπὸ τῆς ἑκκλησίας τοῦ δήμου. Κατ' ἄρχας μὲν εἶχον ἀστυνομικὰ καθήκοντα, κατόπιν ὅμως συνεκέντρωσαν δλην τὴν ἔξουσίαν καὶ ἔγιναν παντοδύναμοι. Ἐπέβλεπον τοὺς ἄρχοντας, τοὺς ὅποιους ἡδύναντο νὰ παύουν, τοὺς βασιλεῖς, τοὺς ὅποιους ἡδύναντο νὰ εἰσάγουν εἰς δίκην, τοὺς πολίτας διὰ νὰ τηροῦν τὰς παλαιάς συνηθείας καὶ τοὺς νόμους. Εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἔρχωνται εἰς διαπραγματεύσεις μὲ ξένους καὶ νὰ συνοδεύουν τὸν βασιλέα κατὰ τὴν ἐκστρατείαν, διὰ νὰ τὸν ἐπιβλέπουν. Τέλος οἱ ἔφοροι εἶχον τὴν διαχείρισιν τῶν δημοσίων χρημάτων καὶ ἐπέβλεπον τὴν ἀγωγὴν τῶν νέων.

Η ΣΠΑΡΤΙΑΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ. Ἡ ἀγωγὴ τῶν πολιτῶν εἰς τὴν Σπάρτην εἶναι σύμφωνος μὲ τὸν στρατιωτικὸν τῆς χαρακτῆρα. Ο Σπαρτιάτης ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεώς του ἀνῆκεν εἰς τὴν πολιτείαν. Τὰ νεογέννητα παιδιά ἔξητάζοντο ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας καὶ ὅσα εύρισκοντο ἀσθενικὰ καὶ ἀνάπτηρα δὲν ἐνεγράφοντο εἰς τὸν κατάλογον τῶν Σπαρτιατῶν, ἔχανον δηλαδὴ τὰ πολιτικά των δικαιώματα. Τὰ ὑγιᾶ καὶ ἀρτιμελῆ ἀπεδίδοντο εἰς τὴν μητέρα των, ἥ δοποία τὰ ἀνέτρεφε μέχρι τοῦ ἐβδόμου ἔτους. Ἀπὸ τὴν ἡλικίαν αὐτὴν τὰ παρελάμβανεν ἥ πολιτεία καὶ αὐτὴ ἐφρόντιζε νὰ τὰ ἀναθρέψῃ, ὅπως ἦθελεν.

Ἡ ἀνατροφὴ τῶν παίδων ὑπὸ τῆς πολιτείας σκοπὸν εἶχε νὰ κάμη τὰ σώματά των εὔρωστα μὲ τὰς γυμναστικὰς ἀσκήσεις καὶ τὴν σκληραγωγίαν, διὰ νὰ γίνουν καλοὶ στρατιῶται. Συνήθιζον νὰ ὑπομένουν εὐκόλως τὴν πεῖναν, τὴν δίψαν, τὸ ψῦχος, τὸν καύσωνα, τὴν ἀγρυπνίαν. Ἐβάδιζον ἀσκεπτεῖς καὶ ἀνυπόδητοι καὶ ἐφόρουν τὸ αὐτὸ ἔνδυμα χειμῶνα καὶ θέρος. Διὰ νὰ συνηθίζουν νὰ ὑποφέρουν κάθε σωματικὸν πόνον ἀγογγύστως, εἰς ὡρισμένας ἑορτὰς τὰ ἐμαστίγωνον μέχρις αἷματος. Ἐπέτρεπον εἰς αὐτὰ ἀκόμη καὶ νὰ κλέπτουν ἴδιως φαγώσιμα, διὰ νὰ συμπληρώνουν τὴν τροφήν των. Τοιουτοτρόπως ἐσυνήθιζον εἰς τὴν πονηρίαν τοῦ πολέμου. Ἐὰν ὅμως συνελαμβάνοντο νὰ κλέπτουν, ἐτιμωροῦντο αὐστηρῶς διὰ τὴν ἀνεπιτηδειότητά των. Ἔκοιμῶντο καθ' ὅμαδας εἰς τὸ ὑπαιθρὸν ἐπάνω εἰς κλίνας ἀπὸ καλάμια, τὰ ὅποια ἔκοπτον ἀπὸ τὰς ὅχθας τοῦ Εύρώτα. Ἐγυμάζοντο συνεχῶς εἰς τὸν δρόμον, τὴν πάλην, τὸ ἄλμα, τὸν δίσκον καὶ τὸ ἀκόντιον.

‘Η καθαρῶς στρατιωτική ἀγωγὴ τῶν παιδῶν περιώριζε τὴν πνευματικήν των μόρφωσιν. Ἐμάνθανον μόνον ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, ἀπεστήθιζον τοὺς νόμους τοὺς ἀποδιδομένους εἰς τὸν Λυκοῦργον καὶ ἡσκοῦντο εἰς τὸ νὰ ἄδουν πατριωτικὰ ἄσματα καὶ νὰ χορεύουν χορούς πολεμικούς. “Οταν κατὰ τὰς ἑορτὰς ἔχόρευον, ἐσχηματίζοντο τρεῖς χοροί, τῶν γερόντων, τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν παιδῶν.

Καὶ οἱ μὲν γέροντες ἔχόρευον καὶ ἔψαλλον πρῶτοι :

‘Ημεῖς ἡμεθα κάποτε γενναῖα παλληκάρια.

Οἱ ἄνδρες ἔψαλλον :

Τώρα εἰμεθα ἡμεῖς, καὶ ἂν θέλησ, ἡμπορεῖς νὰ δοκιμάσῃς.

Καὶ οἱ παῖδες ἀπήντων :

‘Ημεῖς θὰ γίνωμεν πολὺ καλύτεροί σας.

Ἐδιδάσκοντο προσέτι οἱ νέοι νὰ εἶναι σεμνοί, νὰ σέβωνται τοὺς γέροντας, νὰ ἴστανται ὡς ὅγαλματα καὶ σιωπηλοὶ ἐνώπιον τῶν ἀρχόντων καὶ νὰ ἐκφράζουν μὲ συντόμους φράσεις σπουδαίας σκέψεις. Αὐτὸς ἐλέγετο **λακωνισμός**.

Καὶ τὰ κορίτσια τῶν Σπαρτιατῶν ἀνετρέφοντο δημοσίᾳ ὅπως οἱ νέοι. Ἔγυμνάζοντο καὶ αὐτὰ δόμοίως καὶ εἶχον ὡς μόνον ἔνδυμα ἓνα χιτῶνα, ποὺ ἔφθανε μέχρι τῶν γονάτων, διὰ νὰ ἔχουν ἐλευθερίαν εἰς τὰς κινήσεις των. Ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰς ἑορτὰς καὶ παρευρίσκοντο εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν ἀνδρῶν, ἐνῷ οἱ ἄλλοι “Ελληνες περιώριζον τὰς γυναῖκας εἰς τὴν οἰκίαν. Μὲ τὴν ἀνατροφὴν αὐτὴν αἱ γυναῖκες τῶν Σπαρτιατῶν ἐγίνοντο δυναταὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ γενναῖαι εἰς τὴν ψυχήν, πραγματικαὶ γυναῖκες πολεμιστῶν, αἱ δόποιαι ἐθεώρουν ὡς καθῆκον νὰ παρορμοῦν τοὺς ἀνδρας των εἰς τὴν μάχην. ‘Η μήτηρ, ὅταν παρέδιδε τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν σιόν της, τοῦ ἐλεγεν : « “Ἡ τὰν ἦ ἐπὶ τᾶς », δηλαδὴ ἦ νὰ φέρης τὴν ἀσπίδα ὀπίσω νικητῆς ἦ νὰ σὲ φέρουν ἐπάνω εἰς αὐτὴν νεκρόν.

Ο ΣΠΑΡΤΙΑΤΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ. ‘Ο Σπαρτιάτης ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ μεχρι τοῦ ἑξηκοστοῦ ἔτους ἦτο στρατιώτης καὶ ἐλάμβανε μέρος εἰς τὸν πόλεμον, δ ὁποῖος ἦτο δι’ αὐτὸν πανήγυρις. Ἐθεώρει καθῆκόν του νὰ μάχεται καὶ νὰ ἀποθινήσκῃ ὑπὲρ πατρίδος. Κατὰ τὴν μάχην ἔμενε σταθερὸς εἰς τὴν θέσιν του καὶ ἦ ἐνίκα ἦ ἐπιπτε νεκρός. ‘Η ἐγκατάλειψις τῆς θέσεως ἐθεωρεῖτο ὡς μεγάλη ἐντροπή καὶ δ «τρέσας», ὅπως

Σπαρτιάται ὄπλιται.

έλέγετο ό δειλός, ποὺ ἔφευγεν ἀπὸ τὴν μάχην ἢ ἔρριπτε τὴν ἀσπίδα του, περιεφρονεῖτο ἀπὸ ὅλους.

Τὸ κύριον σῶμα τοῦ σπαρτιατικοῦ στρατοῦ ἀπετέλουν οἱ ὄπλιται, οἱ ὄποιοι ἔφερον ἀμυντικὰ καὶ ἐπιθετικὰ ὄπλα. ‘Ως ἀμυντικὰ ὄπλα εἶχον τὸ κράνος, διὰ νὰ προφυλάττῃ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπον, τὸν θώρακα, διὰ νὰ προφυλάττῃ τὸ στῆθος, τὰς κνημῖδας, διὰ νὰ προφυλάττουν τοὺς πόδας καὶ ἀσπίδα στρογγύλην, διὰ νὰ προστατεύῃ τὸ σῶμα. ‘Ως ἐπιθετικὰ ὄπλα εἶχον δόρυ μακρὸν καὶ ξίφος βραχύ.

Οἱ ὄπλιται παρετάσσοντο ό εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου οὔτως, ὥστε τὸ δεξιὸν ἑκάστου νὰ καλύπτεται ἀπὸ τὸ ἀριστερὸν ἄκρον τῆς ἀσπίδος τοῦ παραστάτου. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐσχηματίζετο ἐν συμπαγὲς τεῖχος, ἡ **σπαρτιατικὴ φάλαγξ**, ἡ ὄποια ἐβάδιζεν εἰς τὴν μάχην μὲ τὸν ἥχον αὐλοῦ, ἐνῷ ἔψαλλε τὸν **παιᾶνα**, πολεμικὸν ἐμβατήριον. ‘Η Σπάρτη, ἀντιθέτως πρὸς τὰς ἄλλας Ἑλληνικὰς πόλεις ἔμεινεν ἀτείχιστος, διότι ὡς τείχη ἔχρησίμευον ἡ ἀνδρεία καὶ τὰ στήθη τῶν πολιτῶν της.

Ο ΒΙΟΣ ΤΩΝ ΣΠΑΡΤΙΑΤΩΝ. Οἱ Σπαρτιάται ἦσαν πολὺ ὁλιγαρκεῖς, εἰς τοῦτο δὲ συνετέλουν πολὺ τὰ λεγόμενα συσσίτια. ‘Ολοι δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ 20οῦ μέχρι τοῦ 60οῦ ἔτους ἔτρωγον μαζὶ καὶ διέμενον ἀνὰ 15 εἰς σκηνὰς καὶ ὅχι εἰς τὰς οἰκίας των. Τὰ κοινὰ αὐτὰ δεῖπνα ἐλέγοντο **συσσίτια**. Τὸ φαγητὸν ἦτο πολὺ ἀπλοῦν. ‘Η κυριωτέρα τροφή των ἦτο ό μέλας **ζωμὸς** ἀπὸ χοιρινὸν κρέας, ξίδι καὶ ἀλάτι. ‘Εντὸς αὐτοῦ ἔβαπτον τὸν κρίθινον ἄρτον των. ‘Η συμμετοχὴ εἰς

τὰ συσσίτια ἥτο ύποχρεωτική δι’ ὅλους, ἀκόμητ καὶ διὰ τοὺς βασιλεῖς. Διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν συσσιτίων ὁ καθένας ἥτο ύποχρεωμένος νὰ συνεισφέρῃ ἀνάλογον ποσὸν ἀπὸ τὰ εἰσοδήματά του. “Οταν κανεὶς λόγω πενίας δὲν ἥτο εἰς θέσιν νὰ παρέχῃ τὴν εἰσφορὰν διὰ τὴν κοινὴν τροφήν, ἔχανε τὰ πολιτικά του δικαιώματα. Ἡ κοινὴ αὐτὴ ζωὴ τῶν νέων τῆς Σπάρτης συνετέλει καὶ εἰς τὴν μεταξύ των ἀνάπτυξιν τοῦ αἰσθήματος τῆς φιλίας.

‘Ο βίος τῶν Σπαρτιατῶν, καθὼς βλέπομεν, ἥτο καθαρῶς στρατιωτικός. ‘Ολα εἰς τὴν Σπάρτην, ἀνατροφὴ παιδῶν, ἔθιμα, νόμοι, σκοπὸν ἔχουν νὰ κάμουν τοὺς πολίτας σκληραγγημένους καὶ ἀνδρείους στρατιώτας. Διὰ νὰ μὴ νοθευθῇ μὲ ξένας συνηθείας ἡ αὐστηρὰ στρατιωτικὴ ἀγωγὴ τῶν πολιτῶν, ἀπηγορεύοντο εἰς τοὺς Σπαρτιάτας τὰ ταξίδια ἔξω τῆς χώρας των. Καὶ εἰς τοὺς ξένους, οἱ ὄποιοι ἐπεσκέπτοντο τὴν Σπάρτην, δὲν ἐπετρέπετο νὰ μείνουν πολὺν χρόνον. Τὴν ἀποδημίαν καθίστα ἀδύνατον καὶ τὸ νόμισμα τῆς Σπάρτης, τὸ δόπιον ἥτο σιδηροῦν. Λόγω τοῦ βάρους του ἥτο δύσχρηστον καὶ δυσμετακόμιστον, ὡς τοιοῦτον δὲ οὐδεμίαν κυκλοφορίαν εἶχε πέραν τοῦ σπαρτιατικοῦ κράτους. Ἡ χρῆσις τῶν σιδηρῶν νομισμάτων ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ κάμῃ τοὺς πολίτας νὰ μὴ εῖναι φιλάργυροι καὶ νὰ ἀδιαφοροῦν διὰ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὸν πλοῦτον. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν τῆς ζωῆς τῶν πολιτῶν της ἡ Σπάρτη ἔγινε μεγάλη δύναμις καὶ διετηρήθη ἀκμαία, ὅταν αἱ ἄλλαι ἑλληνικαὶ πόλεις περιῆλθον εἰς παρακμήν.

ΟΙ ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ. ‘Η Σπάρτη εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ ὄριά της, διότι ὁ πληθυσμός της εἶχεν αὐξηθῆ καὶ ἥτο ἀναγκαία ἡ

ἀπόκτησις νέου ἐδάφους πρὸς διανομήν. Ἐκτὸς τούτου καὶ ἡ στρατιωτικὴ τῶν Σπαρτιατῶν ἀγωγὴ ἥσθάνετο τὸν πόλεμον ὡς ἀνάγκην. Ἡ κατακτητικὴ των ὁρμὴ ἐστράφη πρὸς δυσμὰς ἐναντίον τῆς γειτονικῆς καὶ εὐφόρου Μεσσηνίας. Ἔγιναν δύο μακροχρόνιοι πόλεμοι κατὰ τὸν 8ον καὶ τὸν 7ον αἰῶνα, οἱ ὅποιοι ὀνομάζονται **Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι**.

Κατὰ τὸν πρῶτον Μεσσηνιακὸν πόλεμον (743 - 724 π.Χ.) οἱ Μεσσήνιοι, μὴ δυνάμενοι νὰ διατηρήσουν τὴν ὑπαιθρον, ἀπεισύρθησαν εἰς τὸ ὄχυρὸν φρούριον τῆς Ἰθώμης καὶ ἐκεῖ ἔζηκολούθησαν ἀνθιστάμενοι ὑπὸ τὸν βασιλέα **Ἀριστόδημον**. Οἱ Σπαρτιᾶται κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν τὴν Ἰθώμην μετὰ εἰκοσαετῆ γενναίων ἀμυναν τῶν Μεσσηνίων καὶ νὰ γίνουν κύριοι δλοκλήρου τῆς Μεσσηνίας. Ἡ πλουσία πεδιάς της ἐμοιράσθη εἰς κλήρους μεταξὺ τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ δὲ Μεσσήνιοι ἔγιναν εἰλωτες.

Ἐπὶ ὁγδοήκοντα ἔτη ἐστέναζον οἱ Μεσσήνιοι ὑπὸ τὸν σπαρτιατικὸν ζυγόν. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνος ἀρχίζει ὁ δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (645 - 622 π.Χ.). Οἱ Μεσσήνιοι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ νεαροῦ **Ἀριστομένους**, ὁ ὅποιος κατήγετο ἀπὸ βασιλικὸν αἷμα, ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, τοὺς ἐνίκησαν καὶ τοὺς ἐξεδίωξαν ἐκ τῆς Μεσσηνίας. Οἱ Σπαρτιᾶται ἔχασαν τὸ θάρρος των καὶ περιῆλθον εἰς φοβερὰν ἐσωτερικὴν κρίσιν, ἀπὸ τὴν ὅποιαν τοὺς ἔσωσεν ὁ **Ἀθηναῖος** ποιητὴς **Τυρταῖος**. Μὲ τὰ ἐνθουσιώδη πολεμικὰ τραγούδια του ἡλέκτρισε τὴν ψυχὴν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἐξήγειρε τὸ πατριωτικόν των φρόνημα. Εἰς τὰ τραγούδια αὔτα ὑμνεῖται ἡ πολεμικὴ ἀνδρεία καὶ ὁ ἡρωικὸς θάνατος τοῦ νέου εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῆς μάχης. «Εἶναι ὡραῖον πρᾶγμα, λέγει ὁ Τυρταῖος, νὰ σκοτωθῇ γιὰ τὴν πατρίδα στὴν πρώτη γραμμὴ ἔνα παλληκάρι ποὺ πολεμάει σὰν γενναῖος ἄνδρας».

Καὶ ἀλλοῦ λέγει :

«Ἡ ἀνδρεία εἶναι τὸ καλύτερο καὶ ὡραιότερο στολίδι καὶ αὐτὸ ἀξίζει νὰ φέρῃ ἔνα νέο παλληκάρι».

Οἱ Σπαρτιᾶται ὡρμησαν κατὰ τῶν Μεσσηνίων καὶ τοὺς ἐνίκησαν μετὰ μακροὺς ἀγῶνας. Τότε ὁ ἡρωικὸς **Ἀριστομένης** μὲ πολλοὺς ὀπαδούς του ἡναγκάσθη νὰ φύγῃ μακρὰν τῆς πατρίδος. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Μεσσηνίους κατέφυγον εἰς τὴν Ζάγκλην τῆς Σικελίας, ὅπου εὗρον νέαν πατρίδα καὶ τὴν μετωνόμασαν Μεσσήνην. Ἄλλοι

μετέβησαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν. "Οσοι ἔμειναν ἔγιναν εῖλωτες καὶ ἐκαλλιέργουν τοὺς ἄγρους τῶν Σπαρτιατῶν.

Η ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ. Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Μεσσηνίας ἡ κατακτητική ὁρμὴ τῆς Σπάρτης ἐστράφη κατὰ τῶν βορείων γειτόνων της Ἀρκάδων καὶ Ἀργείων, ἀλλὰ συνήντησεν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν. Ἡ Σπάρτη μετέβαλε τότε τὴν κατακτητικὴν πολιτικὴν της καὶ προσεπάθησε νὰ αὐξήσῃ μὲ συμμαχίας τὴν δύναμιν της. Πολλοὶ λαοὶ καὶ πολλαὶ πόλεις τῆς Πελοποννήσου, οἱ Ἀρκάδες, οἱ Ἡλεῖοι, ἡ Κόρινθος, ἡ Σικυών καὶ ἄλλαι, πλὴν τοῦ Ἀργους, ἔγιναν σύμμαχοί της. Εἰς τὴν συμμαχίαν αὐτὴν προσεχώρησαν καὶ πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ τὰ Μέγαρα καὶ ἡ νῆσος Αἴγινα. Κάθε πόλις τῆς συμμαχίας εἶχε τὴν ἀνεξαρτησίαν της, ἀλλ᾽ ἥτο πότερον μένη νὰ ἀκολουθῇ τὴν Σπάρτην εἰς τὸν πόλεμον. Τοιουτοτρόπως ἰδρύθη ἡ **πελοποννησιακὴ συμμαχία** κατὰ τὸν δον αἰῶνα π.Χ., ἡ ὅποια ἀπέβη ἡ πρώτη στρατιωτικὴ δύναμις τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ἥτο ἡ ἰσχυροτέρα στρατιωτικὴ ὀργάνωσις, τὴν ὅποιαν διέθετον οἱ Ἐλληνες ἐναντίον τῶν Περσῶν. Τὴν πελοποννησιακὴν συμμαχίαν διηγήθυνε συμβούλιον ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῶν συμμαχικῶν πόλεων.

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

Η ΑΤΤΙΚΗ. Η 'Αττική είναι μικρὰ τριγωνικὴ χερσόνησος εἰς τὰ ΝΑ. τῆς Στερεᾶς Ἐλλάδος, ἡ ὅποια ἀπολήγει εἰς τὸ Σουύνιον ἀκρωτήριον. Τὰ ὅρη Πάρνης καὶ Κιθαιρῶν χωρίζουν τὴν Ἀττικὴν ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν καὶ τὰ ὄντα τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου τὴν βρέχουν ἐξ ἀνατολῶν, δυσμῶν καὶ νότου. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μεταξὺ τῶν ὁρέων, τὰ ὅποια τὴν διατέμνουν, σχηματίζονται 4 πεδιάδες, τῶν Ἀθηνῶν, τῶν Μεσογείων, τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῆς Ἐλευσῖνος. Πρὸς ἀνατολὰς ὑψώνονται δὲ Ὅμηττός καὶ τὸ Πεντελικόν, ὅρη ὀνομαστά, τὸ πρῶτον διὰ τὸ μέλι του καὶ τὸ δεύτερον διὰ τὰ μάρμαρά του.

Τὰ ὅρη τῆς Ἀττικῆς τὴν παλαιὰν ἐποχὴν ἐκαλύπτοντο ἀπὸ δάση καὶ οἱ ποταμοί της Κηφισὸς καὶ Ἰλισός, οἱ ὅποιοι σήμερον είναι χείμαρροι, εἶχον περισσότερα ὄντατα. Τὸ ἔδαφός της δὲν είναι γόνιμον καὶ εἰς τοὺς λόφους της ἐκαλλιεργεῖτο ἡ ἀμπελος καὶ ἐφύετο ἡ ἐλαία. Αἱ ἀκταί της ἔχουν καλοὺς λιμένας καὶ καθὼς εἰσχωρεῖ βαθέως εἰς τὴν θάλασσαν ἡ Ἀττικὴ ἦτο πρωρισμένη νὰ κυριαρχήσῃ τοῦ θαλασσίου δρόμου ἀπὸ τοῦ Εὔξείνου Πόντου μέχρι τῆς δυτικῆς Μεσογείου θαλάσσης. Διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοί της, γεωργοὶ κατ' ἀρχάς, ἐστράφησαν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἔγιναν σπουδαῖοι ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι. Τὸ γλυκὺ κλῖμα τῆς Ἀττικῆς, ἥπιώτερον κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἐπέδρασεν εἰς τοὺς κατοίκους καὶ τοὺς ἔκαμε ζωηρούς, δραστηρίους καὶ εὐφυεῖς.

Η ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ. Οἱ παλαιότεροι κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς φθάνουν μέχρι τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς. Κατὰ τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους ἡ Ἀκρόπολις τῶν Αθηνῶν ἦτο ἡ ἔδρα τοῦ ἡγεμόνος τῆς πόλεως. Ἐκτὸς τῶν Αθηνῶν καὶ ἄλλαι μικρότεραι πόλεις τῆς Ἀττικῆς ἀπετέλουν ἀνεξάρτητα κρατίδια. Ἀπὸ τὰς πόλεις αὐτὰς αἱ Ἀθῆναι ἦσαν τὸ σπουδαιότερον στρατιωτικὸν καὶ πολιτικὸν κέντρον.

Οι παλαιότεροι "Ελληνες, οί όποιοι είχον ἔγκατασταθῆ εἰς τὴν Ἀττικήν, είναι οἱ Ἰωνες, συγγενεῖς τῶν Ἰώνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ Ἰωνες ἥνωσαν πρῶτον τοὺς κατοίκους τῆς πεδιάδος τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἔπειτα ἥνάγκασαν καὶ τοὺς ἄλλους κατοίκους τῆς Ἀττικῆς νὰ ἔνωθοῦν μὲ τὰς Ἀθήνας. Κατέλυσαν τὰ βουλευτήρια καὶ τὰς χωριστὰς κυβερνήσεις τῶν διαφόρων πόλεων καὶ ἴδρυσαν κοινὰς ἀρχὰς εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἔξηνάγκασε τοὺς εὐγενεῖς γαιοκτήμονας, οἱ όποιοι μέχρι τότε ἔζων πλησίον τῶν κτημάτων των, νὰ ἔγκαταλείψουν τὰ χωρία των καὶ νὰ ἔγκατασταθοῦν πέριξ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Εἰς ἀνάμυνσιν τοῦ συνοικισμοῦ αὐτοῦ οἱ Ἀθηναῖοι ἐτέλουν ἑορτήν, τὰ **Συνοίκια**. Τότε ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Ἰώνων, διηρέθησαν εἰς τέσσαρας φυλάς.

Τὸν συνοικισμὸν τῶν Ἀθηνῶν ἐπέτυχε κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ αιθικὸς βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων Θησεύς, ὁ όποιος εἶναι διὰ τοὺς Ἰω-

νας ὅ, τι εἶναι ὁ ἥρως Ἡρακλῆς διὰ τοὺς Δωριεῖς. Οὐ Θησεὺς μὲ τὴν σωματικὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐφευρετικότητά του προσέφερε σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς. Ἔκαθάρισε τὴν χώραν ἀπὸ τοὺς ληστάς καὶ ἀπήγλασε τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τὸν φόρον τῶν ἔπτα νέων καὶ ἔπτὰ νεανίδων, ποὺ ἐπλήρωνον εἰς τὸν βασιλέα τῆς Κρήτης Μίνωα.

Οἱ Ἀθηναῖοι, γεωργοὶ κατ’ ἀρχάς, ἔγιναν, ὅπως εἴδομεν, μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου σπουδαῖοι ναυτικοὶ καὶ ἔμπτοροι. Δύο μεγάλοι λιμένες ἀνεπτύχθησαν τότε εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἀττικῆς, τὸ Φάληρον κατ’ ἀρχὰς καὶ ὁ Πειραιεὺς κατόπιν. Οὐ Πειραιεὺς τόσον ἐμεγάλωσεν, ὡστε ἔγινεν ἡ δευτέρα μετὰ τὰς Ἀθήνας πόλις τῆς Ἀττικῆς.

Πολιοῦχος τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἦτο ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ θεὰ τῆς σοφίας, τὴν ὃποίαν κατ’ ἔξοχὴν ἐλάτρευσαν οἱ Ἀθηναῖοι. Διὰ τὴν προστασίαν τῆς πόλεως ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἐπλασαν τὸν μῦθον τῆς φιλονικίας τῆς μὲ τὸν θεὸν τῆς θαλάσσης Ποσειδῶνα. Τὴν διαφοράν των ἔλυσαν οἱ ἄλλοι θεοί, οἱ ὅποιοι ἐδικαίωσαν τὴν Ἀθηνᾶν. Τοιουτορόπως ἡ Ἀθηνᾶ ἔλαβεν ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν της τὴν Ἀττικὴν καὶ ἔδωσε τὸ ὄνομά της εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Υπὸ τὴν σκέπην της αἱ Ἀθῆναι ἐκαλλιέργησαν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, ἀπέκτησαν δύναμιν καὶ πλοῦτον καὶ προήγαγον εἰς μέγιστον βαθμὸν τὸν ἐλληνικὸν πολιτισμόν.

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΟΝ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ. Τὸ ἀρχαιότερον πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν, ὅπως καὶ ὄλων τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, ἦτο ἡ κληρονομικὴ βασιλεία. Ἀνώτατος ἄρχων τῆς χώρας ἦτο ὁ βασιλεύς, ὁ ὅποιος ἐκύβερνα τὸ κράτος μὲ συμβούλιον εὐγενῶν, τὸν "Ἀρειον Πάγον. Ὡς τελευταῖος βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν ἀναφέρεται ὁ Κόδρος, ὁ ὅποιος, ὅταν οἱ Δωριεῖς εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικήν, ἐθυσιάσθη ἐκουσίως, διὰ μὴ ὑποδουλωθῆ ἡ πατρίς του.

Τοὺς βασιλεῖς διεδέχθησαν εἰς τὴν ἔξουσίαν οἱ γαιοκτήμονες εὐγενεῖς. Ἀπὸ τὸ 683 π.Χ. ἐξελέγοντο κατ’ ἔτος ἐννέα ἄρχοντες, οἱ ὅποιοι ἀπετέλουν τὴν κυβέρνησιν τῶν Ἀθηνῶν. Αὔτοὶ ἦσαν ὁ ἄρχων, ἀπὸ τὸν ὅποιον ὡνομάζετο τὸ ἔτος (ἐπώνυμος ἄρχων), ὁ βασιλεὺς, τοῦ ὅποιου ἡ ἔξουσία περιωρίσθη εἰς θρησκευτικά μόνον καθήκοντα, ὁ πολέμαρχος διὰ τὰ πολεμικὰ καὶ οἱ ἐξ θεσμοθέται διὰ τὰς δικαστικὰς ὑποθέσεις. Τὸ παλαιὸν συμβούλιον τοῦ βασιλέως, ὁ

"Αρειος Πάγος, ἐξηκολούθησε νὰ ὑπάρχῃ. Ἐπετελεῖτο ἀπὸ τοὺς διατελέσαντας ἄρχοντας, οἱ ὅποιοι μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἀρχῆς των ἐγίνοντο ἰσόβια μέλη τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ο Ἀρειος Πάγος ἐξέλεγε τοὺς ἄρχοντας, εἶχε τὴν ἐποπτείαν τῆς διοικήσεως διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, ἀπεφάσιζε περὶ ὅλων τῶν σπουδαίων ὑποθέσεων τῆς πολιτείας καὶ ἐδικαιοῦτο νὰ τιμωρῇ πάντα παρεκτρεπόμενον.

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΤΑΡΑΧΑΙ. Ο ΚΥΛΩΝ. Τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν ἦτο ἀριστοκρατικόν, διότι ὅλη ἡ διοίκησις τῆς πόλεως συνεκεντρώθη εἰς τὰς χείρας τῶν εὐγενῶν ἢ εὐπατριδῶν. Τὸ ἄλλο πλῆθος, τὸ ὅποιον ἀπετελεῖτο ἀπὸ γεωργούς, ἐμπόρους, ναυτικούς, τεχνίτας καὶ χειρώνακτας, δὲν ἔλαμβανε μέρος εἰς τὴν διοίκησιν. Ἡ κατάστασις τῶν γεωργῶν ἦτο ἀθλία. "Οσοι ἔξ αὐτῶν ἥσαν ἀκτήμονες καὶ εἰργάζοντο ώς ἐργάται εἰς τὰ κτήματα τῶν εὐπατριδῶν, ἥσαν ὑποχρεωμένοι νὰ πληρώνουν ώς ἐνοίκιον εἰς τοὺς κυρίους τὸ 1/6 ἀπὸ τὸ εἰσόδημά των καὶ ἔλεγοντο ἔκτημόριοι ἢ πελάται. "Αν δὲ κύριος τῆς γῆς δὲν ἔλαμβανε τὸ μίσθωμα, ἥδυνατο νὰ πωλήσῃ ώς δούλους καὶ τοὺς γεωργούς καὶ τὰ παιδιά των.

Ἄλλὰ καὶ ἡ θέσις τῶν μικροκτηματιῶν γεωργῶν δὲν ἦτο εὐχάριστος, ίδιως ἔνεκα τῶν σκληρῶν νόμων περὶ δανείων. Τὰ δάνεια ἔδίδοντο μὲν ὑποθήκην τὰ σώματα τῶν δανειζομένων. "Οσοι ἔξ αὐτῶν δὲν ἥδυναντο νὰ πληρώσουν τὸ χρέος των ἐγίνοντο δοῦλοι τῶν δανειστῶν. Οἱ μικροκτηματίαι γεωργοὶ εὑρίσκοντο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ δανείζωνται κατὰ τοὺς χρόνους τῆς κακῆς ἐσοδείας. Ὡσαύτως οἱ τεχνίται ἥσαν ὑποχρεωμένοι νὰ συνάπτουν δάνεια κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνεργίας. Ὡς ἐκ τούτου καὶ οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ τεχνίται ἔδυσφόρους πολὺ κατὰ τῶν εὐγενῶν. Τὴν δυσαρέσκειαν αὐτὴν ἐπέτεινεν ἡ πλήρης στέρησις πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης ὑπὸ τῶν εὐγενῶν κατὰ παλαιά ἄγραφα ἔθιμα συμφώνως πρὸς τὰ συμφέροντά των.

Ἐπὸ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. παρουσίασε σημαντικὴν πρόοδον ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἡ Ἀττικὴ ἔπαυσε νὰ εἴναι γεωργικὴ χώρα. Οἱ ἐμπόροι, οἱ ναυτικοί καὶ οἱ βιοτέχναι ἐπλούτησαν καὶ δὲν ἦνειχοντο τὴν μειονεκτικήν των θέσιν ἔναντι τῶν εὐγενῶν. "Ολος λοιπὸν δὲ λαὸς ἦτο δυστηρεστημένος ἔναντίον των.

’Απὸ τὴν δυσαρέσκειαν αὐτὴν προεκλήθησαν ἐσωτερικαὶ ταράχαι. Οἱ λαὸς ἔζήτει κυρίως γραπτούς νόμους καὶ ἐστασίαζε. Τὴν κατάστασιν αὐτὴν ἡθέλησε νὰ ἐκμεταλλευθῇ ὁ Κύλων, πλούσιος Ἀθηναῖος εὐπατρίδης, διὰ νὰ γίνη τύραννος τῶν Ἀθηνῶν. Πρὸς τοῦτο βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις ὀπαδῶν του καὶ τοῦ πενθεροῦ του Θεαγένους, τυράννου τῶν Μεγάρων, κατέλαβεν αἰφνιδίως τὴν Ἀκρόπολιν. Οἱ Ἀλκμεωνίδης ἄρχων Μεγακλῆς τὸν ἐπολιόρκησεν, ἀλλ’ ὁ λαὸς δὲν ἔξηγέρθη, ὅπως ἥλπιζεν ὁ Κύλων, καὶ ἡ ἀπόπειρα ἀπέτυχεν. Οἱ Κύλων καὶ ὁ ἀδελφός του διέφυγον, οἱ ὀπαδοί του ὅμως ἡναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσουν καὶ νὰ παραδοθοῦν εἰς τὸν Μεγακλέα. Παρὰ τὴν συνθήκην οἱ περισσότεροι ἐσφάγησαν, ἐνῷ κατήρχοντο ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν. Ἡ πρᾶξις αὐτὴ ἔθεωρήθη ὡς ἀσέβεια εἰς τοὺς θεοὺς καὶ ὀνομάσθη **Κυλώνειον ἄγος**. Ἐπειδὴ τότε ἐνέσκηψεν εἰς τὴν πόλιν λοιμός, πρὸς ἀποτροπήν του οἱ Ἀλκμεωνίδαι, οἱ ὀποῖοι εἶχον θεωρηθῆ ὡς ἐναγεῖς, δηλ. κατηραμένοι, κατεδικάσθησαν εἰς ίσοβιον ἔξορίαν. Πλὴν τούτου, ἐκλήθη, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ σοφὸς γέρων Ἐπιμενίδης, ὁ ὀποῖος μὲ θυσίας ἐκαθάρισε τὴν πόλιν.

636 π.Χ.

Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΟΥ ΔΡΑΚΟΝΤΟΣ. Ἡ κατάστασις τοῦ λαοῦ οὐδόλως μετεβλήθη καὶ μετὰ τὴν ἀπόπειραν τοῦ Κύλωνος. Αἱ ταραχαὶ ἔξηκολούθουν καὶ ὅταν ἔφθασαν εἰς ἐπικίνδυνον σημεῖον ἡναγκάσθησαν οἱ εὔπατρίδαι νὰ ὑποχωρήσουν καὶ νὰ ἀναθέσου τὸ 621 εἰς τὸν εὐπατρίδην Δράκοντα νὰ συντάξῃ νέους νόμους.

621 π.Χ.

Οἱ Δράκων μὲ τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος, τὴν ὀποίαν ἔκαμεν, ἔδωσε πολιτικὰ δικαιώματα εἰς ὅσους ἡδύναντο νὰ ὑπηρετοῦν εἰς τὸν στρατόν· οὗτοι ὡπλίζοντο μὲ ἴδικά των ἔξοδα. Ἀπέκλεισε δηλαδὴ τοὺς θῆτας καὶ τοὺς δούλους. Τοὺς νόμους του, οἱ ὀποῖοι περιελάμβανον τὰ ἔως τότε ἄγραφα ἔθιμα, ἔχαραξεν εἰς λιθίνας πλάκας καὶ τὰς ἐτοποθέτησεν εἰς τὴν ἀγοράν. Ἄλλὰ τότε ἐφάνη πόσον τὰ ἔθιμα αὐτὰ ἦσαν αὐστηρά. Διὰ τοῦτο οἱ μεταγενέστεροι “Ἐλληνες ἔλεγον, ὅτι οἱ νόμοι τοῦ Δράκοντος ἐγράφησαν μὲ αἷμα καὶ ὅχι μὲ μελάνην. Καὶ σήμερον, ὅταν θέλωμεν νὰ δηλώσωμεν ὅτι ἔνας νόμος εἶναι πολὺ αὐστηρός, τὸν ὀνομάζομεν **δρακόντειον νόμον**.

Ο ΣΟΛΩΝ. Οἱ νόμοι τοῦ Δράκοντος δὲν ἐβελτίωσαν τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν. Ἀντιθέτως ἐστερέωσαν τὴν μεγάλην ἀνισότητα μεταξὺ εὐπατριδῶν καὶ λαοῦ. Τὰ χρέη τῶν ἀγροτῶν ηὔξανον καὶ ὅσοι δὲν ἡδύναντο νὰ τὰ πληρώσουν, ἔγι-

594 π.Χ.

νοντο δοῦλοι. Διὰ τοῦτο αἱ ταραχαῖ

ἐξηκολούθουν καὶ ἡ πόλις περιῆλθεν εἰς κίνδυνον. Τότε αἱ ἀντιμαχόμεναι μερίδες κατώρθωσαν νὰ συνεννοηθοῦν καὶ ἔξελεξαν τὸν Σόλωνα ἄρχοντα μὲ ἀπεριόριστον ἔχουσίαν (594), διὰ νὰ μεταβάλῃ τὸ πολίτευμα καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν συνδιαλλαγήν των.

‘Ο Σόλων κατήγετο ἀπὸ ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν, ἀλλὰ διὰ τὴν μετρίαν περιουσίαν καὶ τὴν σοφίαν του ἦτο ἀρεστὸς εἰς τὸν λαόν. Εἶχεν ἀποκτήσει μεγάλην πεῖραν, διότι, ὅταν ἦτο νέος, ἔκαμε πολλὰ ταξίδια καὶ ἐγνώρισε τὰ ἥθη καὶ τοὺς νόμους διαφόρων χωρῶν. Ἐκτὸς τούτου, μὲ τὰ πατριωτικά του ποιήματα εἶχεν ἔξεγείρει τὴν φιλοπατρίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ εἶχε γίνει αῖτιος νὰ ἀνακτήσουν τὴν Σαλαμῖνα ἀπὸ τοὺς Μεγαρεῖς. Μὲ τοὺς στίχους του : «Ἄσ πᾶμε στὴ Σαλαμῖνα νὰ πολεμήσωμεν γιὰ τὸ ἀγαπημένο μας νησὶ καὶ νὰ βγάλωμεν ἀπὸ ἐπάνω μας τὴν μεγάλην ντροπὴ » τόσον πολὺ ἐνεθουσίασε τοὺς συμπολίτας του, ὥστε ὠρμησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του κατὰ τῶν Μεγαρέων, τοὺς ἐνίκησαν καὶ ἀνέκτησαν τὴν νῆσον.

Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΟΥ ΣΟΛΩΝΟΣ. Πρῶτον νομοθετικὸν ἔργον τοῦ Σόλωνος ἦτο ἡ κατάργησις ὅλων τῶν χρεῶν, ἰδιωτικῶν καὶ δημοσίων, καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ δανεισμοῦ μὲ ὑποθήκην τὰ σώματα τῶν δανειζομένων. ‘Ο νόμος αὐτὸς ὠνομάσθη **σεισάχθεια**, ἢτοι ἀπόσεισις τοῦ βάρους, τὸ δποῖον ἐπίειζε τὸν λαόν. Συγχρόνως, διὰ νὰ διευκολύνῃ τὰς συναλλαγὰς καὶ νὰ ἀνακουφίσῃ τοὺς ζημιωθέντας ἀπὸ τὴν σεισάχθειαν εὐπόρους, μετέβαλε τὸ νομισματικὸν σύστημα. ‘Η μνᾶ ἀντὶ τῆς τιμῆς τῶν 70 δραχμῶν ποὺ εἶχε, ἐτιμᾶτο τώρα 100 δραχμάς.

‘Ο Σόλων.

Έξ αλλου ό Σόλων, διά νὰ συγκρατήσῃ τὰς πλεονεκτικὰς τάσεις τῶν εὐγενῶν, ὡρισέ διά νόμου ἀνώτατον ὄριον κτηματικῆς περιουσίας, μεγαλύτερον τοῦ δποίου ούδεις ἐπετρέπετο νὰ ἔχῃ. Τοιουτοτρόπως ή Ἀττικὴ ἔγινε χώρα μικροκτηματιῶν.

Μέχρι τοῦ Σόλωνος ή διαιρέσις τῶν πολιτῶν εἰς τάξεις ἐστηρίζετο εἰς τὴν καταγωγὴν καὶ ἀπεκλείετο ή προαγωγὴ εἰς ἀνωτέραν τάξιν ἐκείνων, οἱ δποῖοι ἀπέκτων μεγαλυτέραν περιουσίαν. Ό Σόλων κατήργησε τὴν παλαιάν διαιρέσιν καὶ διήρεσε τοὺς πολίτας εἰς τέσσαρας τάξεις μὲ βάσιν τὴν κτηματικήν των περιουσίαν, δηλαδὴ μετέτρεψε τὸ πολίτευμα εἰς **τιμοκρατικόν**.

Ἡ νέα διαιρέσις περιελάμβανε : 1) τοὺς **πεντακοσιομεδίμνους** μὲ ἑτήσιον εἰσόδημα 500 μεδίμνων σίτου, οἵνου ἢ ἐλαίου. (‘Ο μέδιμνος ἡτο μέτρον χωρητικότητος ἵσον πρὸς 48 περίπου χιλιόγραμμα). 2) Τοὺς **τριακοσιομεδίμνους** ἢ **ἴππεῖς** μὲ ἑτήσιον εἰσόδημα 300 μεδίμνων ἀπὸ τὰ ἴδια προϊόντα. 3) Τοὺς **διακοσιομεδίμνους** ἢ **ζευγίτας** μὲ εἰσόδημα 200 μεδίμνων καὶ 4) τοὺς **θῆτας** μὲ εἰσόδημα κάτω τῶν 200 μεδίμνων ἢ μὲ κανὲν εἰσόδημα. Ἀνάλογος ὑπῆρξε καὶ ἡ κατάταξις τῶν ἐμπόρων μὲ βάσιν τὰ ἔσοδά των εἰς χρῆμα. Δι’ αὐτοὺς ἐλήφθη ὡς βάσις ἡ δραχμή, ἡ δποία ὑπελογίσθη ἵση πρὸς ἓνα μεδίμνον. “Οσοι ἀνῆκον εἰς τὰς δύο πρώτας τάξεις ὑπηρέτουν εἰς τὸν στρατὸν ὡς ὁπλῖται καὶ ὡς ἱππεῖς, οἱ ζευγίται ὡς ὁπλῖται καὶ οἱ θῆτες ὡς ψιλοί ἢ ὡς ναῦται.

Ο Σόλων ἀναλόγως τῆς τάξεως εἰς τὴν δποίαν ἀνῆκεν ἕκαστος καθώρισε τὰ φορολογικὰ βάρη καὶ τὰ πολιτικά του δικαιώματα. Αἱ τρεῖς ἀνώτεραι τάξεις ἔφερον ὅλα τὰ βάρη τῆς πολιτείας, ἀλλὰ καὶ ἔξ αὐτῶν ἔξελέγοντο οἱ ἀρχοντες. Μόνον οἱ ἐννέα ἀρχοντες ἔξελέγοντο ἀπὸ τοὺς πεντακοσιομεδίμνους καὶ τοὺς ἱππεῖς. Οἱ θῆτες ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου καὶ εἰς τὰ δικαστήρια.

ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ ΤΟΥ ΣΟΛΩΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ.

Ο Σόλων ἔκαμε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου κυρίαρχον σῶμα τῆς ἀθηναϊκῆς πολιτείας. “Ολοι οἱ πολίται καὶ τῶν τεσσάρων τάξεων, ἡλικίας ἄνω τῶν 20 ἑτῶν, ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Αύτὴ ἔψήφιζε τοὺς νόμους, ἔξελεγε τοὺς ἀρχοντας καὶ τοὺς δικαστάς, ἔζητει παρ’ αὐτῶν εὐθύνας μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἀρχῆς των, ὡριζε τοὺς φόρους, ἀπεφάσιζε περὶ πολέμου, περὶ εἰρήνης καὶ περὶ συμμαχιῶν. Ή ἐκκλη-

σία τοῦ δήμου συνήρχετο τρεῖς τούλάχιστον φοράς τὸν μῆνα μέχρι
μὲν τοῦ 5ου αἰῶνος εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς ἀγορᾶς, ἀπὸ τὸν 5ον δὲ
αἰῶνα εἰς τὴν Πνύκα. Πᾶς πολίτης ἡδύνατο νὰ λάβῃ τὸν λόγον, οἱ
μεγαλύτεροι ὅμως κατὰ τὴν ἡλικίαν εἶχον προτεραιότητα.

‘Ο Σόλων διετήρησε τὴν βουλήν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἴδρυσει ὁ
Δράκων, ἀλλὰ τὴν διωργάνωσε συστηματικώτερον. ‘Η βουλὴ ἦτο
ἐν συμβούλιον ἀπὸ 400 μέλη ἡλικίας ἄνω τῶν 30 ἑτῶν, τὰ ὅποια
ἔξελέγοντο κατ’ ἔτος, καὶ ἔξεδις προβουλεύματα περὶ παντὸς ζη-
τήματος, τὸ ὅποιον ἐπρόκειτο νὰ συζητηθῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ
δήμου. ‘Η βουλὴ δηλαδὴ ἦτο ἀρχὴ προβουλευτική.

Μέγα βῆμα πρὸς τὴν δημοκρατίαν εἶναι ἡ ἴδρυσις ὑπὸ τοῦ Σό-
λωνος μεγάλου λαϊκοῦ δικαστηρίου, τὸ ὅποιον ὠνομάζετο **‘Ηλιαία**.
Εἰς τὴν ‘Ηλιαίαν, ἐλάμψανον μέρος καὶ οἱ θῆτες. Ἀπετελεῖτο ἀπὸ 6000
δικαστάς, κληρουμένους κατ’ ἔτος ἐκ τῶν ἔχοντων ἡλικίαν ἄνω τῶν
30 ἑτῶν. Δὲν συνεδρίαζον ὅλοι ὁμοῦ, ἀλλὰ διηροῦντο εἰς δέκα τμή-
ματα ἐκ 500 δικαστῶν ἕκαστον, ἔμενον δὲ καὶ 1000 ὡς ἀναπληρωμα-
τικοί. Κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν ἀρχόντων ἐπετρέπετο ἔφεσις εἰς
τὴν ‘Ηλιαίαν καὶ ἡ κρίσις τῆς ἦτο τελεσίδικος.

Ἐπειδὴ πολλάκις ἡ πόλις ἐταράσσετο ἀπὸ στάσεις, μερικοὶ δὲ
πολίται ἤσαν ἀδιάφοροι, ὁ Σόλων ἔθεσε νόμον, διὰ τοῦ ὅποιου ἐκη-
ρύσσετο ἄτιμος, δηλαδὴ ἐστερεῖτο τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων ἐκεῖ-
νος, ὁ ὅποιος κατὰ τὴν στάσιν ἐτήρει οὐδετερότητα. Μὲ τὸν νόμον
αὐτὸν ἥθελησε νὰ προφυλάξῃ τὴν πολιτείαν ἀπὸ τὴν ἐπικράτησιν
τῶν πονηρῶν. Ἐπίστης ὑπεχρέωντες τοὺς γονεῖς νὰ μορφώνουν τὰ τέ-
κνα των καὶ ἐπέβαλεν εἰς ἕκαστον Ἀθηναῖον νὰ ἔχῃ ἐν ἐπάγγελμα.

Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος ἐγράφησαν εἰς τετραγώνους ξυλίνας στή-
λας, στενούμενας πρὸς τὰ ἄνω καὶ στρεφομένας περὶ ἄξονα, αἱ ὅποιαι
ἔλέγοντο **κύρβεις** καὶ ἐτοποθετήθησαν εἰς τὴν βασίλειον στοάν. Οἱ
πολίται ὠρκίσθησαν ὅτι θὰ τοὺς τηρήσουν. ‘Ἄλλ’ ὁ Σόλων μὲ τὴν
νομοθεσίαν του ὡς δίκαιος διαιτητής δὲν ἤρεσεν εἰς οὐδεμίαν ἐκ τῶν
ἀντιπάλων μερίδων. ‘Ο λαὸς ἤλπιζεν ἀναδασμὸν τῆς γῆς, οἱ δὲ εὐ-
πατρίδαι ἐδυσφόρουν διὰ τὴν κατάργησιν τῶν χρεῶν. Διὰ νὰ ἀπο-
φύγῃ τὰς ἐνοχλήσεις πρὸς μεταβολὴν τῶν νόμων του, ὁ Σόλων ἀνε-
χώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν. Κατὰ τὴν ἀποδημίαν του, ἡ ὅποια διήρκεσε 10
ἔτη, ἐπεσκέφθη πολλὰς χώρας, μεταξὺ τῶν ὅποιων καὶ τὴν Λυδίαν
τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου συνηντίθη μὲ τὸν βασιλέα Κροῖσον.

Ο ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΣ. Μετά τὴν ἀποδημίαν τοῦ Σόλωνος οἱ Ἀθηναῖοι μόνον ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἔμειναν ἡσυχοι. Κατόπιν αἱ ταραχαὶ ἐπανελήφθησαν. Τρία κόμματα, οἱ Πεδιακοί, οἱ Παράλιοι καὶ οἱ Διάκριοι διεμορφώθησαν τότε, τὰ ὅποια ὡνομάσθησαν ἀπὸ τὰ μέρη εἰς τὰ ὅποια κατέφουν ἢ εἶχον τὰ κτήματά των οἱ ἀνήκοντες εἰς αὐτά. Τὸ κόμμα τῶν Πεδιακῶν ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν μεγάλων ἴδιοκτητῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον τὰ κτήματά των εἰς τὴν εὔφορον πεδιάδα τοῦ Κηφισοῦ. Οἱ Πεδιακοὶ ἦσαν δυστρεστημένοι ἀπὸ τὴν νομοθεσίαν τοῦ Σόλωνος καὶ μὲ ἀρχηγὸν τὸν Λυκοῦργον ἐπεδίωκον τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος εἰς ὀλιγαρχικόν. Εἰς τὸ κόμμα τῶν Παραλίων ἀνῆκον οἱ ἔμπτοροι, οἱ ναυτικοί, οἱ ἐπαγγελματίαι καὶ ἐκ τῶν ἀγροτῶν, ὅσοι ἀπέκτησαν μὲ τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος μετρίαν περιουσίαν. Αὗτοὶ ἀπετέλουν τὴν μέσην τάξιν καὶ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἀλκμεωνίδην Μεγακλέα ἦσαν ὑπέρ τῆς διατηρήσεως τοῦ πολιτεύματος τοῦ Σόλωνος. 'Ωνομάσθησαν « Παράλιοι », ἐπειδὴ εἶχον τὰ κτήματά των εἰς τὰ νοτιοανατολικὰ παράλια τῆς Ἀττικῆς. Τὸ τρίτον κόμμα τῶν Διακρίων περιέλαβεν ὅσους μὲ τὴν ἀποκοπὴν τῶν χρεῶν ἔχασαν τὴν περιουσίαν των καὶ ἔκείνους, οἱ ὅποιοι κατέφουν τὰ πρὸς βορρᾶν καὶ ἀνατολὰς ὅρεινά μέρη τῆς Ἀττικῆς. Αὕτα τὰ μέρη ὡνομάζοντο Διακρία. Οἱ Διάκριοι ἦσαν οἱ περισσότεροι καὶ ἐπεδίωκον τὴν κατάργησιν τῶν προνομίων τῶν εὐγενῶν καὶ νέον ἀναδασμὸν τῆς γῆς. 'Αρχηγὸν εἶχον τὸν εὐπατρίδην Πεισίστρατον, ὁ ὅποιος ἀπὸ φιλοδοξίαν τοὺς ἐκολάκευεν.

'Ο Πεισίστρατος ἦτο φιλόδοξος, ἀλλ' ἵκανὸς πολιτικὸς καὶ στρατηγός. Εἶχε διαπρέψει εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Μεγαρέων πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Σαλαμῖνος. Μὲ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τοὺς καλοὺς τρόπους του ἐκέρδισε τὴν συμπάθειαν τοῦ λαοῦ. 'Ἐπέτυχε νὰ τοῦ δοθοῦν κατόπιν ἀποφάσεως τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου πεντήκοντα σωματοφύλακες, διὰ νὰ μὴ κινδυνεύῃ ἡ ζωὴ του ἀπὸ τοὺς πολιτικούς του ἀντιπά-

λους. Μὲ τοὺς σωματοφύλακας αὐτούς, τοὺς ὄποιους τηὔξησεν εἰς 400, κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὴν Ἀκρόπολιν καὶ νὰ γίνη τύραννος τῶν Ἀθη-

νῶν (560). Δὲν παρέμεινεν ὅμως ἐπὶ πολὺν χρόνον, διότι Πεδιακοὶ καὶ Παράλιοι συνεννοήθησαν καὶ ἐπέτυχον νὰ τὸν ἐκδιώξουν. Μετά τινα χρόνον συμφιλιώθεις μὲ τὸν Μεγακλέα, τοῦ ὅποιού τὴν θυγατέρα ἔλαβε σύζυγον, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀρχήν. 'Αλλ' ἔξεδιώχθη διὰ δευτέ-

560 π.Χ.

ρων φοράν καὶ ἔμεινε πολλὰ ἔτη μακράν τῆς Ἀττικῆς. Μὲ μισθοφορικὸν στρατὸν ἴδιον του καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Ἐρετριέων κατώρθωσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχὴν (546), τὴν ὅποιαν διετήρησε μέχρι τέλους τοῦ βίου του.

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΥ.

Ο Πεισίστρατος ἡσκησε φιλειρηνικὴν πολιτικὴν. Ἐνίσχυσε τὴν ναυτικὴν ἐπιρροὴν τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ ἐσταθεροποίησε τὴν κυριαρχίαν των εἰς τὸ Σίγειον καὶ εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Τροίας. Ἐβοήθησε τὸν Μιλτιάδην, θείον τοῦ νικητοῦ τοῦ Μαραθῶνος Μιλτιάδου, νὰ ἀποκίσῃ τὴν θρᾳκικὴν χερσόνησον καὶ τὰς νήσους Λῆμνον καὶ Ιμβρον. Μὲ τὴν πολιτικὴν του αὔτὴν ὁ Πεισίστρατος ἔθεσε τὰ θεμέλια τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς κατὰ θάλασσαν κυριαρχίας τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ κυβέρνησις τοῦ Πεισίστρατου ὑπῆρξεν ἡπία καὶ δικαία. Πρὸς τοὺς ἔχθρούς του δὲν ἐφάνη ἐκδικητικός. Μόνον τὴν Ἰσχυρὰν οἰκογένειαν τῶν Ἀλκμεωνιδῶν καὶ ὀλίγους ἄλλους ἔξωρισεν. Ἐκυβέρνησε σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος καὶ τίποτε δὲν ἐπεδίωξε διὰ τὸν ἑαυτόν του. Ἐδάνειζεν εἰς τοὺς γεωργοὺς χρήματα, διὰ νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν καὶ νὰ πληρώνουν τακτικὰ τὸν φόρον. Διὰ νὰ μὴ καταβαίνουν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παραμελοῦν τοὺς ἀγρούς των, ὥρισε τοὺς κατὰ δήμους δικαστάς, οἱ ὅποιοι περιήρχοντο τὴν χώραν καὶ διέλυσον τὰς διαφοράς των. Ἡ σώφρων πολιτικὴ του συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἀναπτυχθοῦν εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὰ μέσα τοῦ δου αἰῶνος τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιοτεχνία.

Ο Πεισίστρατος ἦτο φίλος τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ἐστόλισε τὴν πόλιν μὲ σπουδαῖα καλλιτεχνικὰ ἔργα. Ἀνέθεσεν εἰς φί-

Ἀθηναῖος Ιππεύς.

λους του ποιητάς νὰ συλλέξουν καὶ καταγράψουν τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα, τὰ ὅποια μέχρι τότε ἀπηγγέλλοντο κατὰ τμῆματα ὑπὸ τῶν ποιητῶν καὶ κατὰ τὰς περιστάσεις μετεβάλλοντο. Κατεσκεύασεν ὄδοις καὶ ὑδραγωγεῖα καὶ ἔθεσε τὰ θεμέλια τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ Ὄλυμπίου Διός, ὁ ὅποιος συνεπληρώθη μετὰ πολλοὺς αἰῶνας (138 μ.Χ.) ἀπὸ τὸν φιλέλληνα Ρωμαῖον αὐτοκράτορα Ἀδριανόν. Τότε ἴδρυθη βιβλιοθήκη καὶ κατεσκευάσθησαν ἡ κρήνη Καλλιρρόη, ἡ νέα ἀγορά, ὁ ναὸς τοῦ Διονύσου. Οἱ ναοὶ καὶ τὰ ἔργα γλυπτικῆς μιμοῦνται τὴν Ἰωνικὴν τέχνην. Εἰς τὴν μεγάλην ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων ἔδωσε λαμπροτέραν μορφὴν μὲ τὴν εἰσαγωγὴν μουσικῶν ἀγώνων. Γενικῶς δὲ Πεισίστρατος μὲ τὴν δημοκρατικὴν μᾶλλον παρὰ τυραννικὴν διοίκησίν του ἐπέτυχε νὰ ἐνώσῃ ὅλους τοὺς Ἀθηναίους καὶ νὰ ἀφήσῃ τὴν καλυτέραν ἀνάμνησιν διὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ.

ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΙΔΑΙ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πεισιστράτου (527 π.Χ.) ἡ ἀρχὴ περιῆλθεν ὁμαλῶς εἰς τὸν πρεσβύτερον υἱόν του Ἰππίαν, ὁ ὅποιος κατ’ ἀρχὰς ἐκυβέρνησε μὲ σύνεσιν καὶ πραότητα, ὥπως ὁ πατήρ του. "Οταν ὅμως μετά τινα ἔτη δύο εὔγενεις νέοι, ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων, ἐφόνευσαν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων διὰ προσωπικοὺς λόγους τὸν ἀδελφόν του Ἰππαρχον, ὁ Ἰππίας ἔγινε σκληρότατος. Τότε οἱ ἔξοριστοι Ἀλκμεωνίδαι βοηθούμενοι ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Κλεομένην ἐπολιόρκησαν τὸν Ἰππίαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὸν ἡνάγκασαν νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Ἀσίαν (510 π.Χ.). Τοιουτοτρόπως αἱ Ἀθῆναι ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς τυραννίδος.

ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΚΛΕΙΣΘΕΝΟΥΣ. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννίδος ἥρχισαν πάλιν ταραχαί. Ἰδίως ἐστασίαζον οἱ φίλοι τῶν τυράννων ὑπὸ τὸν Ἰσαγόραν καὶ οἱ δημοκρατικοὶ ὑπὸ τὸν Ἀλκμεωνίδην Κλεισθένην. Ἀπὸ τὸν ἀνταγωνισμὸν αὐτὸν τῶν κομμάτων ὑπερίσχυσεν δὲ Κλεισθένης (508 π.Χ.), ὁ ὅποιος μετερρύθμισε τὸ πολίτευμα τοῦ Σόλωνος ἐπὶ τὸ δημοκρατικώτερον.

Καὶ πρῶτον ἔχορήγησεν εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς, ἔγχωρίους καὶ ξένους, πολιτικὰ δικαιώματα. Ἡ παλαιὰ διαίρεσις εἰς 4 φυλάς, ἡ ὅποια ἦτο ἀριστοκρατικὴ καὶ ἔξυπηρέτει τοπικὰ συμφέροντα, κατηργήθη. Τώρα δὲ Κλεισθένης, διήρεσεν ὅλην τὴν Ἀττικὴν

εις δέκα φυλάς. Έκάστη φυλή περιελάμβανε δέκα δήμους. Μὲ τὴν νέαν δηλαδὴ διαιρεσιν ἡ Ἀττικὴ εἶχεν 100 δήμους. Διὰ νὰ ἀναμείξῃ τοὺς πολίτας οὕτως, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ διάκρισις μεταξύ τῶν, εἰς ἕκαστην φυλὴν περιέλαβε πολίτας ἀπὸ ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας, παραλίους, πεδιακούς καὶ διακρίους.

‘Αλλὰ καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν βουλευτῶν ηὔξησεν ὁ Κλεισθένης εἰς πεντακοσίους ἀντὶ τετρακοσίων. Έκάστη φυλὴ ἔξελεγε 50 βουλευτὰς ἀπὸ τοὺς δημότας τῆς, οἱ δόποιοι εἶχον τὴν ἔξουσίαν ἐπὶ 36 ἡμέρας. Τὸ ἔτος εἶχε διαιρεθῆ εἰς 10 τμήματα. Κυρίαρχον σῶμα ἦτο ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἡ δόποια ἀπεφάσιζε περὶ πολέμου, περὶ εἰρήνης καὶ περὶ συμμαχιῶν. Καθώρισεν ἐπίσης νὰ ἐκλέγωνται κατ’ ἔτος δέκα στρατηγοί, ἔνας ἐξ ἕκαστης φυλῆς. Οἱ στρατηγοὶ ἀπετέλουν τὸ κυριώτερον ἀξιώματα τῆς πολιτείας.

‘Ο Κλεισθένης, διὰ νὰ ἔξασφαλίσῃ τὴν πολιτείαν ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς τυραννίδος, ἔθεσε τὸν περὶ ἔξοστρακισμοῦ νόμον. Πᾶς πολίτης, ὁ δόποιος διὰ τὴν μεγάλην πολιτικήν του δύναμιν καθίστατο ἐπικίνδυνος εἰς τὴν πολιτείαν, ἔξωρίζετο ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ δέκα ἔτη. Τὸ δικαίωμα τοῦ ἔξοστρακισμοῦ εἶχεν ἡ ἐκκλησία. Κατ’ ἀρχὰς ὁ νόμος ἔφηρμόσθη ἐπὶ τῶν φίλων καὶ συγγενῶν τοῦ Πεισιστράτου. Βραδύτερον ὅμως ἔγινε κατάχρησις ἐκ μέρους τῶν κομμάτων καὶ συνήθως ἔξωστρακίζετο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἀσθενεστέρου κόμματος. Μὲ τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ πολιτεύματος ἔγινε πλήρης δημοκρατικὴ ἔξισωσις τῶν πολιτῶν καὶ διὰ τοῦτο ὁ Κλεισθένης θεωρεῖται ὡς ὁ κύριος ἰδρυτής τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας.

Αἱ τολμηραὶ μεταβολαὶ τοῦ Κλεισθένους ἤρεθισαν τοὺς ἀριστοκρατικούς, ὁ δὲ ἀρχηγὸς τῶν Ἰσαγόρας ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης. ‘Ο βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Κλεομένης δύο φορὰς ἔξεστράτευσε κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλ’ ἀπέτυχε καὶ ἡ ναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ἀπρακτος. ’Απὸ τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἀφωσιώθησαν εἰς τὴν τήρησιν τοῦ πολιτεύματος τοῦ Κλεισθένους καὶ κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν τὴν πρώτην θέσιν μεταξύ τοῦ ἐλληνικοῦ κόσμου.

Η ΕΝΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

ΤΟ ΚΟΙΝΟΝ ΟΝΟΜΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. Οι κάτοικοι της Ελλάδος μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 7ου αἰῶνος π.Χ. δὲν εἶχον κοινὸν ὄνομα. Εἰς τὰ ποιήματα τοῦ 'Ομήρου ὀνομάζονται 'Αχαιοί, Δαναοί, 'Αργεῖοι. Μόνον ἐν μέρος ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Φθίας εἰς τὴν νότιον Θεσσαλίαν, ὅπου ἔβασιλευεν δὲ 'Αχιλλεύς, ὀνομάζει δὲ 'Ομηρος 'Ελληνας.

Τὸ ὄνομα "Ελληνες κατὰ πᾶσαν πιθανότητα προῆλθεν ἀπὸ τοὺς Σελλοὺς ἢ 'Ελλούς, οἱ δόποιοι κατώκουν τὴν Ελλοπίαν τῆς 'Ηπείρου, ὅπου ἔκειτο ἡ Δωδώνη μὲ τὸ περιφήμον μαντεῖόν της. Ἐκεῖθεν κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους τὸ ὄνομα αὐτὸς ἔξηπλώθη μέχρι τῆς Φθίας. Μὲ τὰς μεταναστεύσεις ἥρχισε νὰ διαδίδεται καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέρη, ἀλλὰ κοινὸν εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς κυρίως Ελλάδος καὶ τῶν ἀποικιῶν ἔγινεν μόνον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 7ου αἰῶνος π.Χ.

Οἱ "Ελληνες, διὰ νὰ ἔξηγήσουν τὸ κοινὸν ὄνομα καὶ τὴν διαίρεσίν των εἰς φυλάς, ἔπλασαν τὸν μῦθον τοῦ "Ελληνος ώς κοινοῦ προγόνου ὅλων τῶν 'Ελλήνων. Τοῦ "Ελληνος υἱοὶ ἦσαν δὲ Δῶρος, δὲ Αἴολος καὶ δὲ Ξούθος. Ἐκ τοῦ Ξούθου ἐγεννήθησαν δὲ 'Αχαιός καὶ δὲ 'Ιων. Δῶρος, Αἴολος, 'Αχαιός καὶ 'Ιων ἦσαν οἱ παλαιοὶ πρόγονοι τῶν Δωριέων, τῶν Αἰολέων, τῶν 'Αχαιῶν καὶ τῶν 'Ιώνων. Οἱ "Ελληνες ὅλους τούς ξένους λαούς τοὺς ὠνόμασαν βαρβάρους.

ΗΘΙΚΟΙ ΔΕΣΜΟΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. Οἱ "Ελληνες, ὅπως εἴδομεν, ἔμειναν χωρισμένοι εἰς πολλὰς ἀνεξαρτήτους πολιτείας καὶ ποτὲ δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀποτελέσουν ἔνιατον κράτος. Παρὰ τὴν διαίρεσιν αὐτὴν καὶ τὴν ἔξαπλωσίν των εἰς ἀπομεμακρυσμένας καὶ ποικίλας χώρας εἶχον πλήρη συνείδησιν ὅτι ἀνῆκον εἰς ἓνα καὶ τὸ αὐτὸς ἔθνος. 'Αδιάσπαστοι ἡθικοὶ δεσμοὶ συνέδεον τοὺς "Ελληνας τόσον στενῶς μεταξύ των, ὡστε ὅλοι ἔθεώρουν τοὺς ἑαυτούς των ώς μέλη ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔθνους. Τοιοῦτοι δεσμοὶ ἦσαν ἡ κοινὴ καταγωγή, ἡ κοινὴ γλῶσσα, ἡ κοινὴ θρησκεία, τὰ κοινὰ ἥθη καὶ ἔθιμα, ἡ, ὅπως λέγει δὲ 'Ηρόδοτος, « τὸ ὅμαιμον καὶ τὸ ὅμογλωσσον καὶ τὰ κοινὰ τῶν θεῶν ἴδρυματα καὶ αἱ θυσίαι καὶ τὰ ὅμοτροπα ἥθη ».

‘Ο πνευματικὸς σύνδεσμος τῶν Ἐλλήνων ποτὲ δὲν ἔλειψε καθ’ ὅλον τὸν βίον τοῦ ἔθνους. Εἰς τὴν διατήρησίν του συνετέλεσε πολὺ ἡ θρησκεία μὲ τὰ ἀποτελεσματικά μέσα, τὰ δόποια διέθετε. Τὰ μέσα αὐτὰ ἦσαν τὰ μαντεῖα, αἱ ἀμφικτιονίαι καὶ οἱ πανελλήνιοι ἄγῶνες.

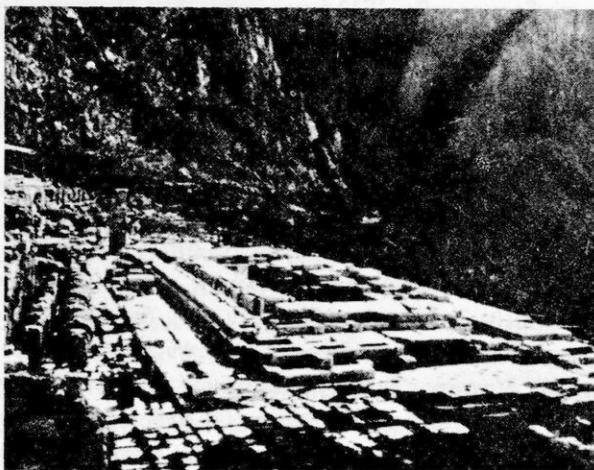
MANTEIA. Οἱ ἀρχαῖοι Ἐλληνες ἐπίστευον ὅτι οἱ θεοὶ μὲ διάφορα σημεῖα προεμήνυον εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν. Τοιαῦτα σημεῖα ἦσαν ἀσυνήθη φυσικὰ φαινόμενα, ὅπως αἱ ἀστραπαί, αἱ βρονταί, οἱ σεισμοί, αἱ ἐκλείψεις τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἥλιου, τὰ δόποια ἐλέγοντο **διοσημίαι**. Διὰ τὴν ἑξήγησίν των ὅμως ἔχρειάζετο ἴδιαιτέρα ἱκανότης. ‘Ωρισμένοι ἄνθρωποι μὲ τὴν εὔνοιαν τῶν θεῶν εἶχον τὴν χάριν νὰ δύνανται ἐκ τῶν διοσημιῶν νὰ κατανοοῦν τὴν θέλησίν των καὶ νὰ προλέγουν τὰ μέλλοντα. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἐλέγοντο **μάντεις**. ’Αλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῶν θυσιαζομένων ζῷων καὶ ἀπὸ τὴν πτῆσιν τῶν οἰωνῶν, δηλ. τῶν σαρκοφάγων ὀρνέων, προσεπάθουν νὰ μάθουν τὴν θείαν θέλησιν. ‘Η μαντικὴ τέχνη εἶχε σπουδαίαν ἐπίδρασιν εἰς τὸν δημόσιον καὶ εἰς τὸν ἴδιωτικὸν βίον τῶν ἀρχαίων Ἐλλήνων. Κυρίως ὅμως τὴν θέλησιν τῶν θεῶν διὰ τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν ἐμάνθανον οἱ Ἐλληνες εἰς Ἱεροὺς τόπους, ὅπου ἐπίστευον ὅτι παρίσταντο ἀօράτως αὐτοὶ οἱ θεοί. Αὔτοὶ οἱ Ἱεροὶ τόποι ὠνομάζοντο **μαντεῖα** καὶ συνέρρεον εἰς αὐτὰ ἄνθρωποι ἀπὸ διάφορα μέρη διὰ νὰ λάβουν χρησμόν.

MANTEION ΤΩΝ ΔΕΛΦΩΝ. Μαντεῖα ὑπῆρχον πολλὰ εἰς τὴν Ἐλλάδα. Ἀρχαιότερον ἔξ ὅλων ἦτο τὸ μαντεῖον τοῦ Διὸς εἰς τὴν Δωδώνην τῆς Ἡπείρου. ’Αλλὰ τὸ δονομαστότερον ἔξ αὐτῶν, τὸ δόποιον πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἔθνικὴν ἐνότητα τῶν Ἐλλήνων, ἦτο τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν.

Τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἔκειτο εἰς τὰς νοτίους κλιτούς τοῦ Παρνασσοῦ ἐν μέσῳ ἀποτόμων βράχων καὶ ἦτο ναὸς ἀφιερωμένος εἰς τὸν Ἀπόλλωνα. Ἐκ τῶν βράχων ἀνέβλυζον πηγαὶ δροσεροῦ ὕδατος, μεταξὺ τῶν δόποίων κυριωτέρα ἦτο ἡ **Κασταλία**. ‘Η ἱέρεια, ἡ ὃποίᾳ ἔλεγε τοὺς χρησμούς, ὠνομάζετο **Πυθία**. Προηγουμένως ἐλούετο εἰς τὴν Κασταλίαν πηγὴν, κατόπιν ἐμαστοῦσε φύλλα δάφνης καὶ στεφανωμένη προσήρχετο εἰς τὸ Ἱερόν.

Ἐκεῖ ἐκάθητο ἐπὶ τρίποδος τοποθετημένου ὑπεράνω χάσματος,

Ἐρείπια τοῦ ναοῦ
τοῦ Ἀπόλλωνος
εἰς Δελφούς.

ἐκ τοῦ ὅποίου ἀνήρχοντο ἀναθυμιάσεις. Αἱ ἀναθυμιάσεις καὶ τὰ φύλλα τῆς δάφνης ἔφερον τὴν Πυθίαν εἰς ἕκστασιν καὶ ἐλεγε λόγους ἀσαφεῖς. Ἐπὸ τοὺς λόγους αὐτοὺς οἱ παριστάμενοι ἵερεῖς κατήρτιζον τοὺς χρησμούς, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἔμμετροι, σύντομοι καὶ συνήθως διφορούμενοι.

Οἱ ἵερεῖς ἦσαν ἄνδρες συνετοί, πεπειραμένοι καὶ εύφυεις. Ἔγνώριζον πολὺ καλὰ τὴν κατάστασιν τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων καὶ διὰ τῶν χρησμῶν παρεῖχον εἰς τὰς πόλεις, αἱ ὅποιαι προσέφευγον εἰς τὸ μαντεῖον, τὰς καταλλήλους συμβουλάς. Διὰ τοῦτο τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἔγινε ταχέως πανελλήνιον καὶ σπουδαῖον κέντρον ἔθνικῆς ἐνότητος τῶν Ἑλλήνων. Ἡ φήμη του ἦτο τεραστία. Ὁχι μόνον Ἑλληνες, ἀλλὰ καὶ ξένοι ἤρχοντο ἀπὸ διάφορα μέρη διὰ νὰ ζητήσουν χρησμόν, ἔφερον δὲ πλουσιώτατα δῶρα. Αἱ δωρεαὶ καὶ τὰ ἀφιερώματα ἦσαν τόσον πολλά, ὡστε οἱ Δελφοὶ ἐστολίσθησαν ταχέως μὲ λαμπρὰ οἰκοδομήματα καὶ καλλιτεχνικούς θησαυρούς. Οἱ θησαυροὶ ἦσαν οἰκοδομήματα τῶν διαφόρων πόλεων, τὰ ὅποια ἔκτιζον, διὰ νὰ φυλάσσουν ἐντὸς αὐτῶν τὰ ἀφιερώματά των εἰς τὸν θεόν.

ΑΜΦΙΚΤΙΩΝΙΑΙ. Εἰς μερικὰ κεντρικὰ Ἱερὰ τῆς Ἑλλάδος προσήρχοντο διὰ νὰ προσφέρουν θυσίας ὅχι μόνον οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως, ὅπου εύρισκετο τὸ Ἱερόν, ἀλλὰ καὶ οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ πόλεων, οἱ περι-

οικοι ἡ ἀμφικτίονες, ὅπως ἐλέγοντο. Διὰ τοῦτο τὴν διοργάνωσιν τῶν κοινῶν ἑορτῶν καὶ τὴν προστασίαν τῶν συμφερόντων τοῦ ἱεροῦ εἶχον ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν γειτονικῶν πόλεων. Τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθη μεταξὺ τῶν πόλεων αὐτῶν ἐν εἴδος θρησκευτικοῦ συνδέσμου, ὁ ὅπτοις κατὰ μικρὸν ἔφερε καὶ τὴν πολιτικὴν των ἔνωσιν, ὑπὸ μορφὴν σημερινῆς ὁμοσπονδίας. 'Ο θρησκευτικὸς αὐτὸς σύνδεσμος ἦ δόμοσπονδία ὡνομάζετο ἀμφικτιονία καὶ εἶχε κέντρον τὸ ἱερόν.

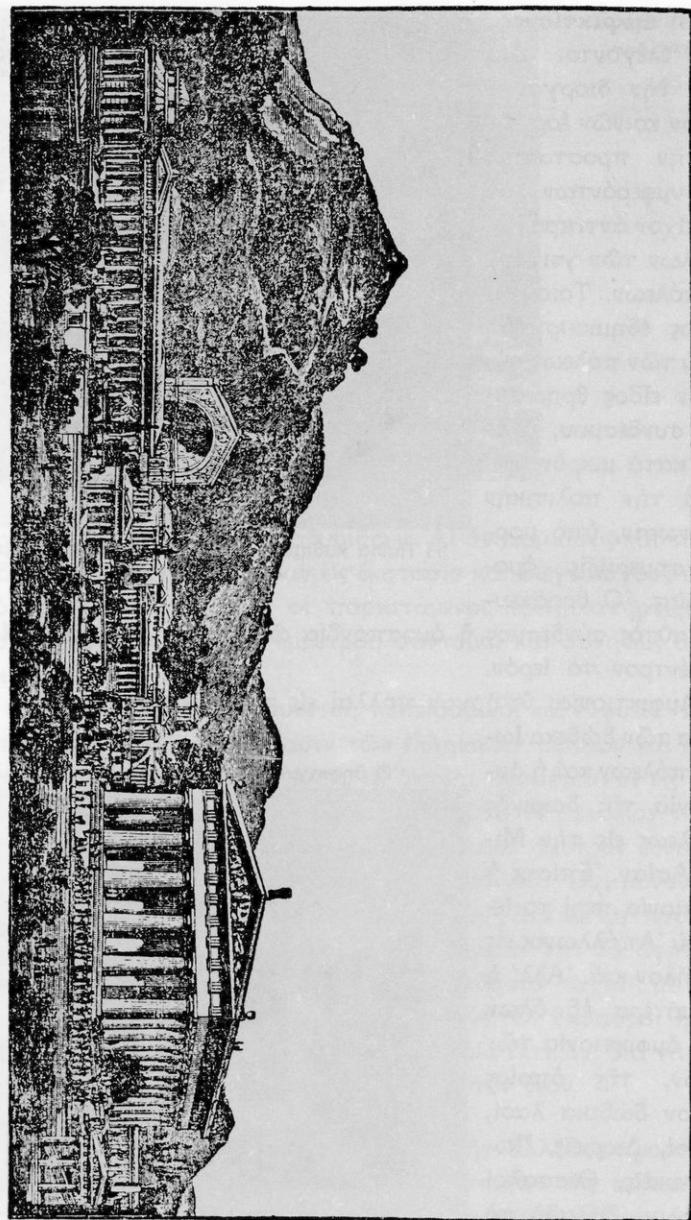
'Αμφικτιονίαι ὑπῆρχον πολλαὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἡ ἀμφικτιονία τῶν δώδεκα ιωνικῶν πόλεων καὶ ἡ ἀμφικτιονία τῆς δωρικῆς ἔξαπόλεως εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἐπίστης ἡ ἀμφικτιονία περὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς τὴν Δῆλον κ.ἄ. 'Αλλ' ἡ ἐπισημοτέρα ἐξ ὅλων ἦτο ἡ ἀμφικτιονία τῶν Δελφῶν, τῆς δόποιας μετεῖχον δώδεκα λαοί, Βοιωτοί, Δωριεῖς, Ἰωνεῖς, Φωκαῖς, Θεσσαλοί καὶ ἄλλοι, δηλαδὴ τὸ

Ἡ Πυθία καθημένη ἐπὶ τοῦ τρίποδος χρησμοδοτεῖ.

'Ο θησαυρὸς τῶν Ἀθηναίων εἰς τοὺς Δελφούς.

* Αποψης της Ολυμπίας. (Αναπαράστασις).

μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἑλλάδος. Τόσον ἦτο τὸ ἀξίωμα της μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, ωστε τὴν δελφικὴν ἀμφικτιονίαν ἐνόουν, ὅταν ἔκαμνον λόγον περὶ ἀμφικτιονικοῦ συνεδρίου.

"Εκαστος λαὸς ἕστελλε κατ' ἔτος εἰς τὸ συνέδριον δύο ἀντιπροσώπους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς ἐλέγετο **ἱερομνήμων** καὶ ὁ ἔτερος **πυλαγόρας**. Τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον συνήρχετο δύο φορὰς τὸ ἔτος, τὸ μὲν ἔαρ εἰς τοὺς Δελφούς, τὸ δὲ φθινόπωρον εἰς τὴν Ἀνθήλην παρὰ τὰς Θερμοπύλας. Εἶχε τὴν ἐποπτείαν τοῦ ἱεροῦ τῶν Δελφῶν, διεχειρίζετο τὰ κτήματα καὶ τοὺς θησαυρούς του, διηγήθυνε τοὺς πυθικοὺς ἀγῶνας καὶ ἡδύνατο νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον ἐναντίον ἑκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔβλαπτον τὴν ιεράν περιουσίαν. Πολλάκις ἐπενέβαινεν ὡς διαιτητὴς καὶ ἐφρόντιζε νὰ λύῃ τὰς ἀναφυομένας διαφορὰς μεταξὺ τῶν λαῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν τὸ συνέδριον. "Ητο δηλαδὴ τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον εἰς τὴν ἐποχὴν του ἐν εἶδος Ὁργανισμοῦ 'Ηνωμένων Ἐθνῶν.

ΟΙ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΑΓΩΝΕΣ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες εἶχον τὴν συνήθειαν νὰ τελοῦν εἰς διαφόρους πόλεις θρησκευτικάς πανηγύρεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐλάμβανον μέρος ὄχι μόνον οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἐπανηγύριζον, ἀλλὰ καὶ οἱ περίοικοι. Κατὰ τὰς μεγάλας πανηγύρεις εἰς τὰ πανελλήνια ιερά συνέρεον ἔορτασται ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ παρακολουθήσουν ἢ νὰ λάβουν μέρος εἰς τὰς θρησκευτικὰς τελετάς, νὰ ψάλουν τὰ τραγούδια τῆς ἴδιαιτέρας των πατρίδος, νὰ σύρουν τοὺς χορούς της, νὰ ἀγωνισθοῦν τέλος μὲ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας εἰς εὐγενεῖς ἀθλητικούς ἀγῶνας.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀθλητικούς αὐτοὺς ἀγῶνας εἴλκουν περισσότερον τὴν ἐλληνικὴν νεότητα, ἀπέκτησαν μεγάλην φήμην καὶ κατέστησαν συντόμως **Πανελλήνιοι**. Διὰ νὰ ἀγωνισθῇ κανεὶς εἰς αὐτοὺς ἔπρεπε νὰ εἴναι Ἑλλην. Οἱ βάρβαροι δὲν εἶχον δικαίωμα συμμετοχῆς. Ἡ νεανική χάρις, τὸ κάλλος, ἡ σωματικὴ δύναμις καὶ ἡ εὐφυΐα τῶν Ἑλλήνων ἀγωνιστῶν προεκάλουν τὸν θαυμασμὸν ὅλων.

Οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες ἤσαν τέσσαρες : 1) τὰ **Πύθια**, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο εἰς τοὺς Δελφούς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀνὰ τετραετίαν, 2) τὰ **Ισθμια**, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος ἀνὰ τριετίαν, 3) τὰ **Νέμεα**, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο εἰς τὴν Νεμέαν τῆς Ἀργολίδος πρὸς τιμὴν τοῦ

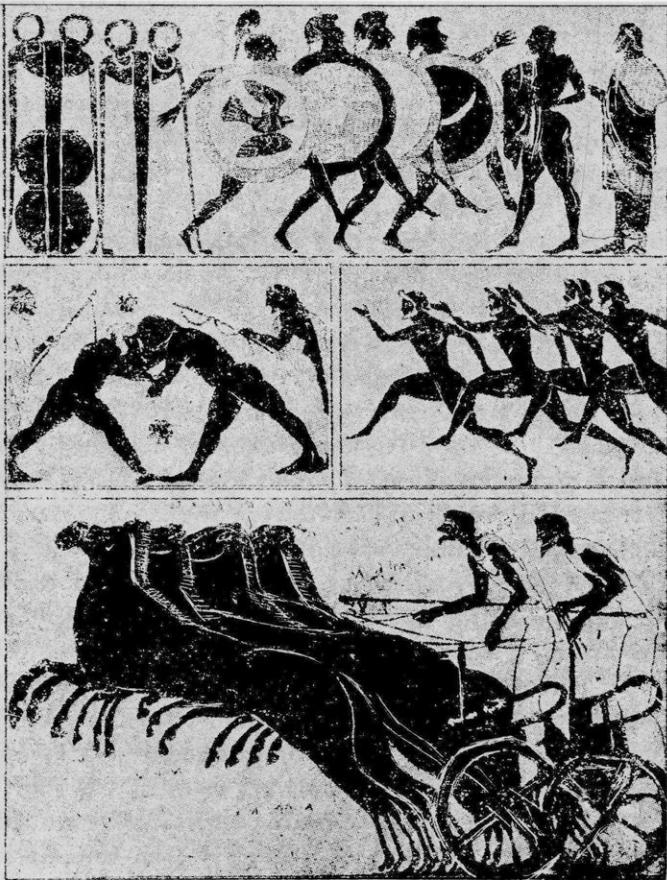
Διός ἀνὰ διετίαν καὶ 4) τὰ Ὀλύμπια ἢ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, οἱ ὅποιοι ἐτελοῦντο ἀνὰ τετραετίαν εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Ὀλυμπίας πρὸς τιμὴν τοῦ Διός.

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἀγώνων κήρυκες ἐκήρυσσον ἀνὰ τὰς ἑλληνικὰς χώρας τὴν κατάπαυσιν τῶν ἔχθροπραξιῶν, τὴν ἐκεχειρίαν, ὅπως ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Οἱ Ἑλληνες ἐγκατέλειπον τὰς ἔριδας καὶ τὰ μίση των καὶ ἔσπευδον εἰς τοὺς Ἱεροὺς τόπους τῶν ἀγώνων. Ἐκεῖ ἡ στάθμαντο τὴν ἀδελφικὴν συγγένειαν μεταξύ των, ἐθυσίαζον εἰς τοὺς ἴδιους θεούς, ἐστεφάνων τοὺς ἴδιους ἥρωας, ἤκουον τοὺς ποιητάς, τοὺς ἴστορικούς, ἐθαύμαζον τοὺς καλλιτέχνας.

Οἱ ἀγῶνες δὲν ἦσαν χρηματικοί, ἀλλὰ στεφανῖται, δηλαδὴ ὡς βραβεῖα ἐδίδοντο εἰς τοὺς νικητὰς ἀπλοῖ στέφανοι, οἱ ὅποιοι ἐσυμβόλιζον τὴν ἡθικὴν σημασίαν τῆς νίκης. Ἐξαιρετικὴ ἦτο ἡ ἐντύπωσις τῶν ξένων ἀπὸ τὰ βραβεῖα αὐτά. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ξέρξου ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὅποια συνέπεσε μὲ τὴν ἐποχὴν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, οἱ Πέρσαι ἔξεπλάγησαν, ὅταν ἐπληροφορήθησαν, ὅτι τὸ βραβεῖον, διὰ τὸ ὅποιον διηγωνίζοντο οἱ Ἑλληνες, ἦτο ἀπλοῦς κλάδος ἐλαίας. Ἐμειναν ἴστορικοὶ οἱ λόγοι τοὺς ὅποιους ἀπηγόρυθνε τότε πρὸς τὸν Μαρδόνιον κάποιος ἀπὸ τοὺς Πέρσας ἀξιωματούχους: «Παπαῖ, Μαρδόνιε, ἐπὶ ποίους ἄνδρας ἤγαγες μαχησομένους ἡμᾶς, οἵ οὐ περὶ χρημάτων τὸν ἀγῶνα ποιοῦνται, ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς;» (‘Ηρόδοτος).

ΤΑ ΟΛΥΜΠΙΑ. Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελοῦντο ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος εἰς τὴν Ὀλυμπίαν πρὸς τιμὴν τοῦ Διός κατὰ μῆνα Ἰούλιον καὶ διήρκουν πέντε ἡμέρας. Ἡ ἰδρυσίς των ἀπεδίδετο εἰς τὸν Ἡρακλέα. Τὰ Ὀλύμπια ἦσαν ἡ ἀρχαιοτέρα καὶ λαμπροτέρα ἀπὸ τὰς πανελληνίους ἑορτάς.

Ἡ Ὀλυμπία κεῖται εἰς τὴν Ἡλιδα, ἐκεῖ ὅπου ἐνώνονται οἱ ποταμοὶ Ἄλφειός καὶ Κλάδεος, μεταξύ κοιλάδος καὶ καταφύτων λόφων. Εἰς τὸν Ἱερὸν χῶρον τῆς Ὀλυμπίας, δὲ ὅποιος ἐλέγετο Ἀλτις, ὑψοῦτο μαρμάρινος δὲ μεγαλοπρεπῆς ναὸς τοῦ Διός, ἐντὸς τοῦ ὅποιου ὑπῆρχε τὸ κολοσσιαῖον χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τοῦ θεοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἔργον τοῦ Φειδίου. Ἡ Ἀλτις εἶχε γεμίσει ἀπὸ ναούς, ἡρῷα καὶ ἀγάλματα, διότι κάθε πόλις ἐφιλοτιμήθη νὰ ἰδρύσῃ ἐκεῖ κάτι τὸ ἱδιαίτερον. Βορειοανατολικῶς τῆς Ἀλτεως ἦτο τὸ στάδιον,

Σκηναί ἀπὸ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας.

ὅπου ἐτελοῦντο οἱ ἀθλητικοὶ ἀγῶνες.

Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν οἱ Ἱερεῖς ἔθυσίαζον εἰς τοὺς θεοὺς καὶ οἱ Ἐλλανοδίκαι, δηλαδὴ οἱ κριταὶ τῶν ἀγώνων, οἱ δόποιοι ἥσαν Ἡλεῖοι, ώρκίζοντο ὅτι θὰ εἶναι δίκαιοι καὶ ἀμερόληπτοι εἰς τὸ ἔργον των. Τέλος οἱ ἀγωνισταὶ ἔδιδον ἐνόρκως τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι ἐγυμνάσθησαν συμφώνως πρὸς τὸν νόμον καὶ ὅτι θὰ ἀγωνισθοῦν τιμίως καὶ χωρὶς δόλον.

Αἱ ἑπόμεναι τρεῖς ἡμέραι διετίθεντο εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἀγώ-

νισμάτων. Τὸ ἀγωνιστικὸν πρόγραμμα ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπλουτίζετο καὶ περιέλαβεν ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ ἀγωνίσματα: δρόμον, πάλην, ἄλμα, δισκοβολίαν, ἀκόντισιν, πυγμαχίαν, πυγμὴν καὶ πάλην. Θεαματικὰ ἦσαν τὰ ἀγωνίσματα τῆς ἵπποδρομίας καὶ τῆς τεθρίππου ἀρματοδρομίας. Ὁ ἀγὼν ἦτο σκληρός. Οἱ Ὀλυμπιονῖκαι ἔχειροκροτοῦντο ἐνθουσιωδῶς καὶ οἱ Ἰδιοὶ ἡσθάνοντο μεγάλην τιμὴν διὰ τὴν νίκην των.

Κατὰ τὴν πέμπτην καὶ τελευταίαν ἡμέραν ἐγίνετο ἡ ἀπονομὴ τῶν βραβείων. Παῖς ἀμφιθαλῆς, τοῦ ὁποίου δηλαδὴ καὶ οἱ δύο γονεῖς εὐρίσκοντο ἐν ζωῇ, ἕκοπτεν ἀπὸ τὴν παλαιοτάτην ἀγριελαίαν τῆς Ἱερᾶς Ἀλτεως, τὸν κότινον, ὃπως ἐλέγετο, 17 κλάδους, διὰ νὰ κατασκευασθοῦν οἱ στέφανοι τῶν νικητῶν εἰς τὰ 17 ἀγωνίσματα τὰ ὁποῖα ἔβραβεύοντο. Οἱ στέφανοι ἐτοποθετοῦντο ἐπὶ τραπέζης πρὸ τοῦ βωμοῦ τοῦ Διός. Ὁ κήρυξ ἐνώπιον τοῦ συνηγμένου πλήθους ἔξεφώνει τὸ ὄνομα καὶ τὴν πατρίδα τοῦ νικητοῦ. Ὁ νικητὴς προσήρχετο καὶ οἱ Ἑλλανοδίκαι ἐπέθετον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του τὸν στέφανον, ἀνέγραφον δὲ τὸ ὄνομά του καὶ τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος του εἰς τοὺς ἐπισήμους καταλόγους. Τοῦτο ἀπετέλει μεγίστην δόξαν καὶ δι' αὐτὸν καὶ διὰ τὴν πατρίδα του. Οἱ Ὀλυμπιονῖκαι ἔωρταζον τὴν νίκην των μὲ θυσίας καὶ ἐπινίκια συμπόσια.

Ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ νικητοῦ εἰς τὴν πατρίδα ἦτο μέγα γεγονός. Ἐν μέσῳ τῶν ἐπευφημιῶν τῶν συμπολιτῶν του εἰσῆρχετο εἰς τὴν πόλιν ἐν πομπῇ ἐπάνω εἰς ἄρμα, τὸ ὄποιον ἔσυρον τέσσαρες λευκοὶ ἵπποι καὶ κατέθετε τὸν στέφανον τῆς νίκης εἰς τὸν ναὸν τοῦ πολιούχου θεοῦ. Μερικαὶ πόλεις κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Ὀλυμπιονικῶν ἐκρήμνιζον μέρος τοῦ τείχους, διὰ νὰ εἰσέλθῃ θριαμβευτικῶς ὁ νικητής. Μὲ αὐτὸ ἥθελον νὰ δείξουν ὅτι ἡ πόλις, ἡ ὁποία ἔχει τοιούτους ἀθλητάς, δὲν χρειάζεται τείχη. Καθ' ὅλον του τὸν βίον ὁ Ὀλυμπιονίκης ἔθεωρείτο πρόσωπον Ἱερόν, ἐτρέφετο ἀπὸ τὸ δημόσιον, ἦτο ἀπηλλαγμένος παντὸς φόρου καὶ εἶχε τιμητικὴν θέσιν κατὰ τὰς ἑορτὰς καὶ εἰς τὸ θέατρον. Εἰς τὴν Σπάρτην εἶχε καὶ τιμητικὴν θέσιν κατὰ τὴν μάχην πλησίον τοῦ βασιλέως ὡς ὑπασπιστής του.

Ἡ ὀλυμπιακὴ τετραετία ὠνομάζετο **Ὀλυμπιάς**. Οἱ Ἑλληνες εἶχον τὰς Ὀλυμπιάδας ὡς βάσιν διὰ τὸν ὑπολογισμὸν κοινῆς χρονολογίας. Αἱ Ὀλυμπιάδες ἥρχιζον ἀπὸ τὸ 776 π.Χ., διότι ἀπὸ τότε ἥρχισαν νὰ καταγράφωνται τὰ ὀνόματα τῶν Ὀλυμπιονικῶν.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Η ΠΟΙΗΣΙΣ. ΤΟ ΗΡΩΙΚΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΝ ΕΠΟΣ. Τὸ εἶδος τῆς ποιήσεως, τὸ δόποιον ἔξυμνησε τοὺς ἡρωας βασιλεῖς καὶ ἐκαλλιεργήθη εἰς τὰς αὐλάς των, εἶναι τὸ **ἡρωικὸν** ἔπος. Κορυφαῖος ἀντιπρόσωπος τοῦ ἡρωικοῦ ἔπους ὑπῆρχεν ὁ "Ομηρος. Αἱ μακραὶ εἰς στίχους διηγήσεις του ἔτερπον τοὺς ἀκροατάς, οἱ δόποιοι ἐπίστευον εἰς τοὺς παλαιοὺς μύθους καὶ ηὐχαριστοῦντο νὰ ἀκούουν τὰ κατορθώματα καὶ τὰς περιπτείας τῶν προγόνων τῶν βασιλέων των. Μέτρον τοῦ ἡρωικοῦ ἔπους εἶναι τὸ **δακτυλικὸν** ἔξαμετρον.

"Ἐνα αἰῶνα μετὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ ἡρωικοῦ ἔπους ἀνεπτύχθη εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, καὶ μάλιστα εἰς τὴν Βοιωτίαν, νέον εἶδος ἐπικῆς ποιήσεως μὲν χαρακτῆρα διδακτικόν, τὸ δόποιον ὡνομάσθη **διδακτικὸν** ἔπος. Ἡ βασιλεία εἶχε καταλυθῆ καὶ τὴν ἔξουσίαν εἰχον εἰς χειράς των οἱ γαιοκτήμονες εὐγενεῖς, οἱ δόποιοι ἐπίεζον τὸν λαόν. Εἰς τὴν σκληρὰν αὐτὴν ἐποχὴν ἐγεννήθη τὸ διδακτικὸν ἔπος. "Ἐργον του δὲν εἶναι νὰ τέρψῃ καὶ νὰ συγκινήσῃ, ὅπως τὸ ἡρωικόν, ἀλλὰ νὰ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους. Τὴν τεχνικήν του τελειότητα ὀφείλει εἰς τὸν δεύτερον μεγάλον ποιητὴν τῆς Ἑλλάδος, τὸν **Ἡσίοδον**. Ὁ Ἡσίοδος ἐγεννήθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ 8ου αἰῶνος π.Χ. εἰς τὴν "Ασκραν τῆς Βοιωτίας, ὅπου μετώκησεν ὁ πατήρ του ἐκ τῆς Κύμης τῆς Αἰολίδος.

Εἰς τὸ ἔνα ἐκ τῶν πότιμάτων του, τὴν « Θεογονίαν », ὁ Ἡσίοδος διδάσκει τοὺς ἀνθρώπους πῶς ἔγινεν ὁ κόσμος καὶ πῶς ἐγεννήθησαν οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου. Εἰς τὸ ἄλλο ποίημά του μὲ τὸν τίτλον « "Ἐργα καὶ Ἡμέραι » ὁ ποιητὴς συμβουλεύει τὸν ἀδελφόν του νὰ ζῇ ἐντίμως διὰ τῆς ἐργασίας, τῆς δόποίας τὴν ἀξίαν ἔξυμνει.

'Ο Ἡσίοδος λέγει ὅτι ἡ ἐποχὴ του εἶναι ὁ σιδηροῦς αἰών, κατὰ τὸν δόποιον ἡ Αἰδώς καὶ ἡ Νέμεσις ἐπέταξαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τοὺς θεούς. Γλῶσσα καὶ μέτρον τοῦ διδακτικοῦ ἔπους εἶναι τὰ ἴδια μὲ τοῦ ἡρωικοῦ.

Η ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ. Ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 8ου αἰῶνος π.Χ. συνέβησαν

"Αρπα καὶ λύρα.

εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, καθώς καὶ εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰς νήσους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, μεγάλαι πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ μεταβολαῖ. Ἡ βασιλεία ἔξελιπτε σχεδὸν παντοῦ, τὴν δὲ ἀρχὴν ἔλαβον εἰς χεῖράς των οἱ εὐγενεῖς. Σφοδροὶ ἀγῶνες ἐπηκολούθησαν μεταξὺ τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ λαοῦ, ὁ ὄποιος μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ναυτιλίας εἶχεν εὔπορησει καὶ ἤθελε νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν διοίκησιν.

Εἰς τὴν νέαν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν κατάστασιν ἀναπτύσσεται τὸ αἰσθῆμα τῆς προσωπικότητος καὶ ἡ προσοχὴ τῶν Ἑλλήνων στρέφεται εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ παρόντος καὶ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ἐχρειάζετο νέα ποίησις διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὰ αἰσθήματα, τὰ πάθη καὶ τὰς σκέψεις τῶν πολιτῶν, ποίησις προσωπική, ἡ ὅποια ὠνομάσθη **λυρική**, ἀπὸ τὸ κυριώτερον τῶν συνοδευόντων αὐτὴν μουσικῶν ὄργανων, τὴν λύραν. Ὁ 7ος καὶ ὁ 6ος αἰώνειναι ἐποχὴ τῆς λυρικῆς ποιήσεως. Ἡ λυρικὴ ποίησις ἔνεκα τοῦ διαφόρου χαρακτῆρος τῶν ἑλληνικῶν φύλων, ἀπὸ τὰ ὅποια ἐκαλλιεργήθη, ἔλαβε διαφόρους μορφάς. Τὰ κυριώτερα εἰδὴ τῆς λυρικῆς ποιήσεως εἰναι ἡ **ἔλεγεία**, ὁ **ἴαμβος**, ἡ **ῳδὴ** καὶ ἡ **χορικὴ** ποίησις. "Εκαστον ἐκ τῶν εἰδῶν τούτων ἔχει ἴδιαίτερα μέτρα καὶ συστήματα μετρικά, ἡ δὲ μουσικὴ συνδέεται μὲ αὐτὰ στενῶς.

ΕΛΕΓΕΙΑ - ΙΑΜΒΟΣ - ΩΔΗ. Ἡ ἔλεγεία κατ' ἀρχὰς ἦτο ᾖσμα θρηνῶδες,

συνιδευόμενον ύπό αύλοῦ, ἔπειτα δὲ ἐλαβε ποικίλον περιεχόμενον καὶ ἔκφρασιν. Ἀνεπτύχθη τὸ πρῶτον ἀπὸ τοὺς Ἱωνας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ τὰς μεγάλας πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς μεταβολάς, αἱ δόποιαι ἡρχισαν ἀπὸ τὸν 8ον π.Χ. αἰῶνα. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κυρίως Ἐλλάδα κατὰ τὰς πολιτικὰς μεταβολὰς ἔγινε χρῆσις τοῦ εἰδους αὐτοῦ τῆς λυρικῆς ποιήσεως.

‘Ο ἐλεγειακὸς ποιητὴς ἐκφράζει ἴδιας σκέψεις καὶ αἰσθήματα λαμβάνων ἀφορμὴν ἀπὸ τὰς περιπτετείας τοῦ δημοσίου ἢ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου. Ἐπειδὴ εἰς τὴν ποίησίν του ἀφθονοῦν αἱ γνῶμαι καὶ τὰ ἀποφθέγματα, διὰ τοῦτο ἡ ἐλεγειακὴ ποίησις λέγεται καὶ γνωμική.

‘Η ἐλεγεία εἶναι ποίημα σύντομον. Ἀποτελεῖται ἀπὸ δίστιχα, τὰ δόποια ἐπαναλαμβάνονται μέχρι τέλους τοῦ ποιήματος καὶ φέρουν τὸν τύπον μικρᾶς στροφῆς. Ὁ πρῶτος στίχος τοῦ διστίχου εἶναι δακτυλικὸν ἔξαμετρον καὶ ὁ δεύτερος δακτυλικὸν πεντάμετρον. Ἔνεκα τῆς ἐπικῆς γλώσσης καὶ τοῦ μέτρου ἡ ἐλεγειακὴ ποίησις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μετάβασις ἀπὸ τοῦ ἔπους εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν. Ἀπὸ τὴν ἐλεγείαν ἀργότερον ἀνεπτύχθη τὸ ἐπίγραμμα. Ἀναλόγως τῆς ὑποθέσεως ἡ ἐλεγεία ἦτο πολεμική, πολιτική, ἥθική κ.λπ. Πολεμικὰς ἐλεγείας ἐποίησαν ὁ **Καλλίνος** ὁ Ἐφέσιος περὶ τὸ 650 π.Χ. καὶ ὁ γνωστὸς εἰς ἡμᾶς ποιητὴς **Τυρταῖος** κατὰ τὸν δεύτερον Μεσσηνιακὸν πόλεμον. Ὁ ποιητὴς **Μίμνερμος** ὁ **Κολοφώνιος** μὲν ἐλεγείας ἔψαλλε τοὺς πόθους του καὶ τὰς ἀπολαύσεις τῆς νεότητος. Πολιτικὰς ἐλεγείας ἐποίησαν ὁ περίφημος νομοθέτης τῶν Ἀθηνῶν **Σόλων** καὶ ὁ **Θεόγνις** ὁ **Μεγαρεὺς** (540 - 470 π.Χ.), φανατικὸς ἀριστοκρατικός.

‘Ο ἱαμβὸς εἶναι σατιρικὴ ποίησις διὰ τῆς ὅποιας σκώπτονται τὰ ἐλαττώματα καὶ αἱ κακίαι τῶν ἀνθρώπων μὲ σκοπὸν τὴν ἥθικήν των βελτίωσιν. Ἔνιοτε ἡ ποίησις αὐτὴ ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν ποιητῶν πρὸς ἐκδίκησιν κατὰ τῶν προσωπικῶν των ἐχθρῶν. Περίφημος ἱαμβογράφος ὑπῆρξεν ὁ **Ἀρχίλοχος** ὁ **Πάριος** (725 - 650 π.Χ.). Συνέθεσεν ἱαμβούς μὲ τοὺς ὅποιους ἔξεδικήθη τοὺς ἐχθρούς του καὶ τοὺς ἔφερεν εἰς ἀπόγνωσιν. Πολλοὶ νεώτεροι ποιηταὶ ἐμιμήθησαν τὸν Ἀρχίλοχον, μεταξύ δὲ αὐτῶν καὶ ὁ ρωμαῖος ποιητὴς **Ὀράτιος**.

Τὴν τελείαν μορφὴν τῆς λυρικῆς ποιήσεως χαρακτηρίζει ἡ θερμὴ ἐκδήλωσις τῶν ἀτομικῶν τοῦ ποιητοῦ συγκινήσεων, χαρᾶς, λύπης, ἀγάπης, μίσους, φιλίας. Ἡ ποίησις αὐτὴ εἶναι προσωπική, τὴν ἐκαλ-

Αλκαῖος καὶ Σαπφώ.

λιέργησαν δὲ οἱ Αἰολεῖς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ πρὸ πάντων οἱ Λέσβιοι. Οὐσιῶδες στοιχεῖόν της εἶναι ἡ μουσική, μορφὴ δὲ ποιητικὴ ἡ ώδη, προωρισμένη νὰ ψάλλεται. Γλῶσσα τῆς ώδης εἶναι ἡ αἰολικὴ διάλεκτος, ὁ δὲ ρυθμὸς γοργὸς καὶ ζωηρός. Ἐπιφανέστεροι ἐκ τῶν ποιητῶν τῆς κατηγορίας αὐτῆς εἶναι ὁ **Άλκαῖος**, ἡ **Σαπφώ** καὶ ὁ **Άνακρέων**. Ο **Άλκαῖος** (περὶ τὸ 600 π.Χ.) ἐγεννήθη εἰς τὴν Μυτιλήνην καὶ ἀνῆκεν εἰς ἀριστοκρατικὴν οἰκογένειαν. Τὰ πολιτικοῦ περιεχομένου ποιήματά του ὠνόμασαν **στασιωτικά**.

Ολίγον νεωτέρα τοῦ **Άλκαίου** εἶναι ἡ **Σαπφώ** ὅπο τὴν Ἐρεσσὸν τῆς Λέσβου. Τὰ ποιήματά της ἔχουν τόσην συναισθηματικότητα, χάριν καὶ περιπάθειαν, ὥσην οὐδενὸς ἄλλου ποιητοῦ. Ἡ **Σαπφώ** ἦτο μεγάλη ποιήτρια. Ἐθαυμάσθη καὶ ἐτιμήθη εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα δύνομασθεῖσα **δεκάτη Μοῦσα**, **Λεσβία ἀηδῶν** καὶ **ἀδελφὴ τῶν Χαρίτων**.

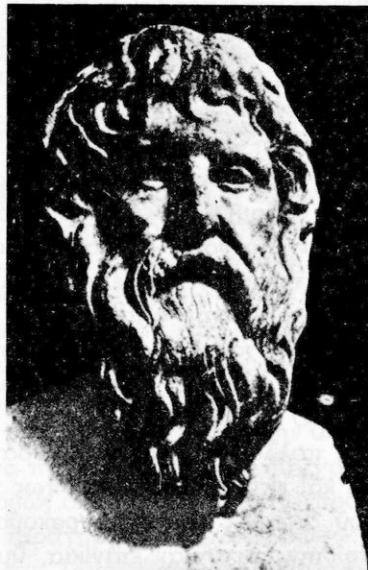
Ο **Άνακρέων** ὁ **Τήιος** (περὶ τὸ 560 π.Χ.) ὕμνησε τὴν νεότητα, τὸν οἶνον, τὴν χαρὰν τοῦ συμποσίου καὶ γενικῶς τὴν καλὴν ζωήν.

ΤΟ ΧΟΡΙΚΟΝ ΆΣΜΑ. Χορικὸν ἄσμα λέγεται, τὸ ἄσμα τὸ ἀδόμενον ὑπὸ χοροῦ. Θέμα ἔχει τὴν πανηγυρικὴν ἔξυμνησιν τῶν θεῶν, τῶν ἡρώων, τῶν ἔξοχων ἀνδρῶν καὶ τῶν νικητῶν εἰς ἀγῶνας καὶ πανηγύρεις. Δέν ἐκφράζει, ὅπως ἡ κυρίως λυρικὴ ποίησις, τὰ πάθη καὶ τὰ συναισθήματα ἐνὸς προσώπου, ἀλλὰ διερμηνεύει τὰς ἴδεας καὶ τὰ συναισθήματα τοῦ πλήθους. Τὸν χορὸν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἄσματος συνώδευεν ὁ αὐλός, ὁ ὄποιος εἶχε γίνει δημοφιλῆς ἀπὸ τὰς διονυσιακὰς ἑορτάς. 'Ο χαρακτὴρ τοῦ χορικοῦ ἄσματος εἶναι μεγαλοπρεπέστερος ἀπὸ τὰ ἄλλα εἴδη τῆς λυρικῆς ποιήσεως. Ποιητικὴ μορφὴ καὶ ἐδῶ εἶναι ἡ ὥδη, ἀλλ' αἱ στροφαί της εἶναι μεγάλαι καὶ τεχνικαί, ἄδονται δὲ ὑπὸ χοροῦ, ὁ ὄποιος ὄρχεῖται συνήθως περὶ βωμὸν μὲν μέτρα καὶ ρυθμοὺς ποικιλωτάτους.

'Η χορικὴ ποίησις ἐκαλλιεργήθη τὸ πρῶτον ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς καὶ κατόπιν διεδόθη, λόγω τοῦ γενικοῦ χαρακτῆρός της, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους "Ἐλληνας. Διάλεκτον ἔχει τὴν δωρικὴν μὲ πολλοὺς ἐπικοὺς καὶ αἰσιοδοκούς τύπους. Αἱ ὥδαι της ἔχουν διάφορα ὄνόματα ἔνεκα τοῦ ποικίλου περιεχομένου των, παιᾶνες, ὕμνοι, προσόδια, παρθένια, ἐγκώμια, ἐπινίκια, ἐπιθαλάμια, σκόλια καὶ διθύραμβοι. 'Ο παιάν ἦτο ὕμνος πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα θριαμβευτικὸς διὰ τὴν νίκην· ἐψάλλετο δὲ εἰς ἑορτὰς καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Εἰς τὴν χορικὴν ποίησιν διεκρίθησαν ὁ Ἀλκμάν, ὁ Στησίχορος, ὁ Ἀρίων, ὁ Σιμωνίδης ὁ Κεῖος καὶ ὁ ἐπισημότερος ὄλων, ὁ Πίνδαρος.

'Ο Ἀλκμάν (630 π.Χ.) ἀπὸ τὰς Σάρδεις τῆς Λυδίας ἐζήσεν εἰς τὴν Σπάρτην. Τὰ χορικά του συνωδεύοντο ἀπὸ αὐλὸν καὶ εἶχον μεγάλην διάδοσιν. "Ἐγραψε ποικίλα ποιήματα, ὕμνους, παιᾶνας κ.λπ.

'Ο Στησίχορος ὁ Ιμεραϊος (ἀπὸ τὴν Ἰμέραν τῆς Σικελίας)

‘Ο Ἀνακρέων.

ήκμασε κατά τάς ἀρχὰς τοῦ βου αἰῶνος π.Χ. Μὲ τὴν γόνιμον καὶ τολμηρὰν φαντασίαν του ἀνύψωσε τὴν ὡδὴν εἰς περίτεχνον εἶδος προσθέσας εἰς τὴν στροφήν καὶ ἀντιστροφήν, τὴν ἐπωδόν. Ἀπὸ τούς χορούς του, τούς ὅποιους ὁ ἴδιος ἤσκει καὶ οἱ ὅποιοι ἔγιναν ἀγαπητοί, ὡνομάσθη Στησίχορος.

Ο Ἄριων ὁ Μήθυμναῖος (ἀπὸ τὴν Μήθυμναν τῆς Λέσβου) εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ διθυράμβου, χορικοῦ ἄσματος ἀφιερωμένου εἰς τὸν Διόνυσον. Ἡκμασε κατά τάς ἀρχὰς τοῦ βου αἰῶνος π.Χ. καὶ εἶχε στενὴν σχέσιν μὲ τὴν αὐλὴν τοῦ τυράννου τῆς Κορίνθου Περιάνδρου, εἰς τὴν ὅποιαν ἔζησε τὸν περισσότερον χρόνον τῆς ζωῆς του. Ἐκ τοῦ διθυράμβου προῆλθεν ἡ τραγῳδία, περὶ τῆς ὅποιας θὰ γίνη λόγος εἰς τὴν ἐπομένην περίοδον τῆς ἐλληνικῆς ιστορίας.

Ο Σιμωνίδης ὁ Κεῖος (556 - 468 π.Χ.) διέμεινεν εἰς τὰς αὐλὰς πολλῶν φιλομούσων τυράννων ὅχι μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Σικελίαν, ὅπως τοῦ Θήρωνος εἰς τὸν Ἀκράγαντα καὶ τοῦ Ἱέρωνος εἰς τὰς Συρακούσας, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ἔγραψε μὲ πολλὴν ἐπιτυχίαν ἐπινίκια, ὕμνους, παιᾶνας, θρήνους, διθυράμβους, σκόλια καὶ ἐπιγράμματα εἰς τοὺς πεσόντας κατά τὰς μάχας τῶν περσικῶν πολέμων.

Ο Πίνδαρος (515 - 446 π.Χ.) εἶναι ὁ μέγιστος τῶν Ἑλλήνων λυρικῶν ποιητῶν. Ἡτο Θηβαῖος ἀπὸ εὔπορον καὶ εὐγενῆ οἰκογένειαν. Ἔγραψεν ἐπινικίους ὡδάς, αἱ ὅποιαι καὶ διεσώθησαν. Εἰς αὐτὰς ἔξυμνεῖ τοὺς νικητὰς τῶν τεσσάρων πανελλήνιων ἀγώνων μὲ πυκνότητα ἰδεῶν καὶ μεγίστην ποιητικὴν ἔξαρσιν. Διὰ τοῦ Πινδάρου ἡ λύρικὴ χορικὴ ποίησις ἔφθασεν εἰς τὴν μεγίστην τῆς ἀκμήν.

Ο ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ. Οι Ἑλληνες κατ' ἀρχὰς ἐκαλλιέργησαν τὸν ποιητικὸν λόγον. Τὸ ἴδιον συμβαίνει μὲ δλους τοὺς λαοὺς εἰς τὴν νηπιακὴν ἥλικιαν των, κατὰ τὴν ὅποιαν παρουσιάζει μεγάλην δύναμιν ἡ φαντασία. "Οταν μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου προήχθη εἰς τοὺς "Ἑλληνας ἡ κρίσις, ἔστρεψαν περισσότερον τὴν προσοχήν των εἰς τὰς πρακτικὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς, τὰς ὅποιας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔξυπηρετήσῃ ἡ ποίησις. Τότε ἀρχίζει νὰ διαμορφώνεται ὁ πεζὸς λόγος.

"Οπως εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ποιήσεως, οὕτω καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πεζοῦ λόγου προηγήθησαν οἱ Ἱωνες. Τὰ πρῶτα ἔργα δη-

λαδή τοῦ πεζοῦ λόγου ἐγράφησαν εἰς τὴν Ἰωνικὴν διάλεκτον. Αὕτη ἔγινε κατὰ τὸν δόνα π.Χ. γλῶσσα κοινή, ἡ ὁποία ἀνεγιγνώσκετο καὶ ἐγράφετο ἀπὸ ὅλους τοὺς "Ἐλληνας. Διὰ τῆς Ἰωνικῆς διαλέκτου, τῆς πρώτης κοινῆς γλώσσης τῶν Ἐλλήνων, μετεδόθησαν αἱ γνώσεις, τὰς ὁποίας ἤρχισε νὰ ἀποκτᾶ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα.

ΟΙ ΛΟΓΟΓΡΑΦΟΙ. ΕΚΑΤΑΙΟΣ Ο ΜΙΛΗΣΙΟΣ. Τὸ ἔργον τῆς ἐλληνικῆς ἴστοριογραφίας, πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς εἰς πεζὸν λόγον, τὸ ἔξεπλήρωνεν ἡ ἐπικὴ ποίησις μὲ τὰς μυθώδεις καὶ φανταστικὰς διηγήσεις. Μὲ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ πεζοῦ λόγου ἐνεφάνη καὶ τὸ πρῶτον ἴστορικὸν ύλικόν, δηλαδὴ ἐπιγραφαὶ διάφοροι, ἀναγραφαὶ τοῦ γένους καὶ τῶν πράξεων τῶν διαφόρων ἀρχόντων, ἀναγραφὴ τῶν ὀνομάτων τῶν νικητῶν εἰς τοὺς πανελληνίους ἀγῶνας, συνθῆκαι, νόμοι καὶ ἄλλαι δημόσιαι πράξεις. Τὴν πρώτην αὐτὴν ἴστορικὴν ύλην ἤρχισαν νὰ ἐρευνοῦν ἀπὸ τὸν δόνα π.Χ. οἱ "Ιωνες πρὸς συγγράφην διαφόρων γεγονότων. Τὸ ύλικὸν ὅμως αὐτὸ ἐπλούτισαν μὲ προφορικὰς παραδόσεις καὶ μὲ ἴδικάς των παρατηρήσεις καὶ σκέψεις.

Τοὺς πρώτους ἴστορικοὺς ὡνόμασαν **λογογράφους**, διότι τὴν ἴστορικὴν διήγησιν ἐκάλεσαν λόγον, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἐπικὰς ἀφηγήσεις. Οἱ λογογράφοι ἀπέβλεπον κυρίως εἰς τὴν τέρψιν τῶν ἀνθρώπων καὶ δὲν ἔχώριζον τὸ θαυμαστὸν ἀπὸ τὸ φυσικόν, τὸ μυθῶδες ἀπὸ τὸ πραγματικόν, τὸ ψευδὲς ἀπὸ τὸ ἀληθές. Τὸ κριτικὸν πνεῦμά των δὲν εἶχεν ἀναπτυχθῆ ἀρκετά. Ἐπέρασε πολὺς καιρὸς διὰ νὰ φανῇ ὁ πρῶτος πραγματικὸς ἴστορικός, ὁ Ἡρόδοτος. Τὰ ἔργα τῶν λογογράφων ἦσαν πλήρη λέξεων καὶ φράσεων ποιητικῶν καὶ διὰ τοῦτο ἀποτελοῦν μετάβασιν ἀπὸ τὸν ποιητικὸν λόγον εἰς τὸν πεζόν. Οἱ λογογράφοι ἦσαν "Ιωνες, ἔζησαν μετὰ τὸ 600 π.Χ. καὶ ἐγραψαν γενεαλογίας, κτίσεις πόλεων καὶ περιγραφὰς τῆς γῆς.

"Επισημότερος ἐκ τῶν λογογράφων ἦτο ὁ **Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος** (545 - 475 π.Χ.). Ἐταξίδευσε πολὺ καὶ εἶχεν ἀποκτήσει μεγάλην πείραν. "Ἐγραψε δύο μεγάλα ἔργα, τὰς **«Γενεαλογίας»** καὶ τὴν **«Γῆς περίοδον»** δηλαδὴ περιήγησιν τῆς γῆς. Εἰς τὰς **«Γενεαλογίας»** ἀφηγεῖτο, ἀπὸ τοῦ Δευκαλίωνος καὶ ἐντεῦθεν, τὴν ἴστορίαν τῶν μεγάλων μυθολογικῶν οἰκογενειῶν, πρὸς τὰς ὁποίας συνέδεον οἱ "Ἐλληνες τὸ ἀπώτερον παρελθόν των. Ἡ **«Γῆς περίοδος»** περιλαμβάνει ὅ,τι εἶδε καὶ ἔμαθεν ἀπὸ τὰς πολλὰς χώρας, τὰς ὁποίας

περιηγήθη. Μὲ τὸ ἔργον του αὐτὸ ὁ Ἐκαταῖος ἔγινεν δὲ πατήρ τῆς Ἑλληνικῆς γεωγραφίας.

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ. Οἱ Ἑλληνες ἀπὸ τὴν παλαιοτάτην ἀκόμη ἐποχὴν ἐζήτησαν νὰ ἔξηγήσουν τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου. Μὲ τὴν ζωηρὰν καὶ δροσερὰν φαντασίαν των ἐπλασαν περὶ αὐτοῦ θελκτικώτατους μύθους. "Οταν ὅμως προώδευσαν πνευματικῶς, δὲν ἤρκοῦντο πλέον εἰς τὰς περὶ κόσμου ἔρμηνείας τῶν μύθων.

Πρῶτοι οἱ Ἑλληνες τῶν Ἰωνικῶν πόλεων προσεπάθησαν νὰ εὕρουν λογικὴν ἔξήγησιν τῶν φυσικῶν φαινομένων. Οἱ τοιοῦτοι ἐλέγοντο **φιλόσοφοι** καὶ ἐπειδὴ ἡ σχολοῦντο μὲ τὴν ἔρευναν τῆς φύσεως ὠνομάσθησαν **φυσικοὶ φιλόσοφοι**. Τῶν φιλοσόφων τούτων διεκρίθησαν τρεῖς σχολαῖ : ἡ Ἰωνικὴ, ἡ **Πυθαγόρειος** καὶ ἡ Ἐλεατικὴ. Τῆς Ἰωνικῆς σχολῆς ἰδρυτὴς ὑπῆρξεν ὁ **Θαλῆς** ὁ **Μιλήσιος**. Τρεῖς Μιλήσιοι φιλόσοφοι ἔγιναν ὀνομαστοί, ὁ **Θαλῆς**, ὁ **Ἀναξίμανδρος** καὶ ὁ **Ἀναξιμένης**. Ἐκ τούτων ὁ Θαλῆς (624 - 548 π.Χ.) ὡς ἀρχικὴν οὔσιαν τῶν ὄντων ἐθεώρει τὸ **ὕδωρ**, ὁ **Ἀναξίμανδρος** (616 - 545 π.Χ.), ὁ ὄποιος εἶχε γνώσεις ἀστρονομικὰς καὶ γεωμετρικάς, παρεδέχετο ως ἀρχὴν τοῦ κόσμου τὸ **ἄπειρον** καὶ ὁ **Ἀναξιμένης** (585 - 528 π.Χ.) τὸν **ἀέρα**. Εἰς τὴν Ἰωνικὴν σχολὴν ἀνῆκε καὶ ὁ **Ἡράκλειτος** ὁ **Ἐφέσιος** (544 - 484 π.Χ.), ὁ ὄποιος ἐπίστευεν ὅτι τὸ πῦρ εἶναι ἡ μόνη ἀρχικὴ αἰτία τῶν ὄντων. Τὰς σκέψεις του διετύπωσεν εἰς σύντομα καὶ δυσκολονόητα ἀποφθέγματα καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθη **σκοτεινὸς φιλόσοφος**. « Πάντα ρεῖ, πάντα χωρεῖ καὶ οὐδὲν μένει » εἶπεν ὁ **Ἡράκλειτος**, ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου τίποτε δὲν εἶναι μόνιμον καὶ σταθερόν.

Ἡ **Πυθαγόρειος** σχολὴ, ἡ ὄποια ἰδρύθη εἰς τὸν Κρότωνα τῆς Κάτω Ἰταλίας ἀπὸ τὸν Σάμιον **Πυθαγόραν**, προσεπάθει νὰ ἀποδείξῃ ως ἀρχὴν τοῦ κόσμου τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν **ἀρμονίαν**.

Τὴν Ἐλεατικὴν σχολὴν ἴδρυσεν εἰς τὴν Ἐλέαν τῆς Κάτω Ἰταλίας ὁ **Ξενοφάνης** ὁ **Κολοφώνιος** (570 - 480 π.Χ.), ὁ ὄποιος ἐπίστευεν ὅτι ὁ κόσμος εἶναι ἐν ὅν αἰώνιον καὶ ἀμετάβλητον καὶ αὐτὸ εἶναι ὁ θεὸς (πανθεϊσμός). Μαθητής του ὑπῆρξεν ὁ **Παρμενίδης** ὁ **Ἐλεάτης** (540 - 470 π.Χ.), ὁ ἐπισημότερος τῶν Ἐλεατῶν. Κατ' αὐτὸν μόνον ἡ νόησις μᾶς παρέχει τὴν ἀλήθειαν, ἐνῷ αἱ αἰσθήσεις εἶναι πηγὴ πάσης πλάνης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ. Ή πορεία τὴν ὅποιαν ἡκολούθησε τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα ἀπὸ τὰς πρώτας του ἐκδηλώσεις παρουσιάζει μεγαλειώδη ἔξελιξιν πρὸς τὰ ἄνω.

Κατ’ ἀρχὰς μὲ τὴν ἐπικήν ποίησιν ἔξυμνησε τὰς ἀνδραγαθίας τῶν πολεμιστῶν καὶ τὰς περιπετείας τῶν θαλασσοπόρων ἢ διετύπωσε χρησίμους διὰ τὸν βίον συμβουλάς. Κατόπιν ἐπροχώρησεν εἰς τὴν ποιητικὴν διατύπωσιν τῶν πόθων καὶ τῶν συναισθημάτων του. Συνέθεσεν ὑμνούς, διὰ νὰ ἔξαρῃ τὰ μεγάλα πολεμικὰ γεγονότα καὶ ὃδάς, διὰ νὰ τιμήσῃ τοὺς νικητὰς τῶν πανελλήνιων ἀγώνων.

’Αφοῦ ἔχρησιμοποίησε τὴν ποίησιν διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὸ ὥραῖον ἀνεζήτησε τὴν ἀλήθειαν περὶ τοῦ κόσμου, τὴν ὅποιαν ἥρχισε νὰ διατυπώνῃ εἰς πεζὸν λόγον.

Τοιουτοτρόπως τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα μὲ τὴν ἀσύγκριτον δημιουργικότητά του ἔκαμε τὴν Ἐλλάδα κατὰ τὸ τέλος τοῦ βου αἰῶνος π.Χ. νὰ κατέχῃ τὸ ἀνώτερον ἐπίπεδον τοῦ πολιτισμοῦ ἀπὸ ὅλους τοὺς συγχρόνους λαούς.

‘Ο Ηράκλειτος.

ΑΚΜΗ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΗΔΙΚΟΙ "Η ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ ΚΑΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ. Οι Πέρσαι ἀπετέλουν ἔνα ἀπὸ τοὺς σπουδαιοτέρους ἀνατολικούς λαούς. Ἡσαν Ἰνδοευρωπαῖοι, ὅπως εἴδομεν, μὲ προηγμένον πολιτισμόν. Οι Πέρσαι δὲν ἐπίεζον τοὺς διαφόρους λαούς τοῦ ἀπεράντου κράτους των. Ἡσαν μάλιστα ἀνεκτικοὶ ἀπέναντι των καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὰς θρησκευτικάς των ἀντιλήψεις.

Ἡ θρησκεία τῶν Περσῶν εἶναι θρησκεία ἡθική. Βαθεῖα εἶναι ἡ πίστις των εἰς τὸν ἀγαθὸν θεόν, τὸν Ἀχουρα Μάσδα, τὸν θεὸν τοῦ φωτός, Ἡ πίστις ἔβοήθησε τοὺς βασιλεῖς των εἰς τὸν ἀγῶνα των ἑναντίον τοῦ ψεύδους. Ἡ περσικὴ θρησκεία ἐτέθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους. Οι Πέρσαι δὲν ἐθεοποίησαν τοὺς βασιλεῖς των, ὅπως συνέβη μὲ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοὺς Βαβυλωνίους.

Ἡ ἀλήθεια ἀποτελεῖ τὸν κύριον σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς τῶν Περσῶν. Ὁ Ἡρόδοτος λέγει τὰ ἔξῆς : « Οἱ Πέρσαι μορφώνουν τὰ τέκνα των ἀπὸ τὸ πέμπτον ἔτος μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ, τὰ διδάσκουν δὲ τρία πράγματα μόνον : νὰ ἴππεύουν, νὰ τοξεύουν καὶ νὰ λέγουν τὴν ἀλήθειαν . . . Ὡς τὸ αἰσχρότερον πρᾶγμα θεωροῦν τὸ ψεῦδος, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον τὸ νὰ ὀφείλῃ κανεὶς χρέος. Καὶ τοῦτο διὰ πολλούς καὶ διαφόρους λόγους, πρὸ πάντων ὅμως, ὅπως λέγουν, διότι κατ' ἀνάγκην ἐκεῖνος ποὺ ὀφείλει, συμβαίνει νὰ λέγῃ καὶ κάπτοι ψέμα ».

Ἐπίσης ἔργα ἀνωτέρου πολιτισμοῦ εἶναι τὸ εὔρυ ὁδικὸν δίκτυον, τὸ ὅποιον ἦρχιζεν ἀπὸ τὰς Σάρδεις καὶ ἔφθανεν ἕως τὰ Σοῦσα, καθὼς καὶ τὸ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα τῆς διοικήσεως τοῦ Δαρείου. Ἐξ ἄλλου τὰ σωζόμενα ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα μὲ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν μεγαλοπρέπειάν των εἶναι οἱ καλύτεροι μάρτυρες τοῦ περσικοῦ πολιτισμοῦ.

‘Ο πολιτισμὸς ὅμως τῶν Περσῶν καθὼς καὶ τῶν ἄλλων ἀνατολι-

κῶν λαῶν δὲν ἡδυνήθη νὰ ἐπιζήσῃ καὶ ἔξελιπτε μαζὶ μὲ τὸν κόσμον, ὁ ὄποιος τὸν ἐδημιούργησε. Τοῦτο συνέβη, διότι τὰ κράτη των πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν παρέμειναν στάσιμα. Διετήρησαν μέχρι τέλους τὸ ἀπολυταρχικὸν πολίτευμα καὶ τὴν ἴδιαν κοινωνικὴν ὀργάνωσιν. Οἱ Πέρσαι καὶ οἱ ἄλλοι ἀνατολικοὶ λαοὶ δὲν εἶχον ἀποκτήσει συνείδησιν τῆς ἀξίας των καὶ τῆς ἀξίας τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας.

Διάφοροι τῶν Περσῶν καὶ ὅλων τῶν ἀνατολικῶν λαῶν ἦσαν οἱ Ἑλληνες. 'Ο ἐλεύθερος πολιτικὸς των βίος καὶ αἱ πλούσιαι φυσικαὶ ἀρεταὶ των ἐνέπνευσαν εἰς αὐτοὺς ὑψηλὸν καὶ γενναῖον φρόνημα. 'Ο, τι κυρίως τοὺς ἀπησχόλει ἦτο ἡ διατήρησις τῆς ἐλευθερίας των καὶ ἡ βελτίωσις τοῦ πνευματικοῦ καὶ ψυχικοῦ των κόσμου. Διὰ τοῦτο ὁ πολιτισμός, τὸν ὄποιον ἀνέπτυξαν, εἶναι αἰώνιος καὶ πανανθρώπινος.

Τὸ μέγα καὶ ἀπέραντον περσικὸν κράτος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ. ἐπεχείρησε νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα. Τότε οἱ Ἑλληνες εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ διεξαγάγουν ἀγῶνα φοβερὸν καὶ ἄνισον ἐναντίον τῶν Περσῶν. Πάρα τὴν ἀνισότητα τοῦ ἀγῶνος ἡ νίκη των ὑπῆρξε περιφανής. Οἱ Πέρσαι ἀπὸ τὸ συντριπτικὸν κτύπημα τῶν Ἑλλήνων οὐδέποτε κατόπιν κατώρθωσαν νὰ συνέλθουν.

Τὴν μεγαλειώδη αὐτὴν καὶ τιτανικὴν πάλην Ἑλλήνων καὶ Περσῶν θὰ παρακολουθήσωμεν εἰς τὰ ἐπόμενα.

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΣΩΝ. 'Αφ' ὅτου τὸ περσικὸν κράτος ἐξηπλώθη μέχρι τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ασίας, αἱ βλέψεις τῶν Περσῶν βασιλέων ἐστράφησαν πρὸς τὴν Μεσόγειον. Εἶχον τὴν γνώμην ὅτι, διὰ νὰ εἶναι ἀσφαλές τὸ ἀπέραντον κράτος των, ἔπρεπε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης, ἥ διποιά περιέβρεχε τὰ δυτικὰ παράλια τῆς αὐτοκρατορίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν Μεσόγειον ἐκυριάρχουν οἱ Ἑλληνες. 'Ητο ἀνάγκη ἐπομένως ὁ μικρὸς ἀλλὰ δραστήριος αὐτὸς λαὸς νὰ ἔχαφαινισθῇ ἢ νὰ συγχωνευθῇ μὲ τοὺς ἄλλους λαούς, οἱ ὄποιοι ἀπῆρτιζον τὴν ισχυρὰν περσικὴν αὐτοκρατορίαν. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἐκινητοποίησαν ὅλας τὰς ὑλικὰς των δυνάμεις, τὰς ὄποιας οἱ Ἑλληνες ἀντιμετώπισαν μὲ ἀνεπαρκῆ πολεμικὴν προπαρασκευήν, ἀλλὰ μὲ ψυχὴν καὶ φρόνημα ἀκατάβλητον.

Μὲ τοὺς μηδικούς ἢ περσικούς πολέμους ἀρχίζει ἡ λαμπροτέρα

περίοδος τῆς ἔθνικῆς μας ιστορίας. Οἱ μεγάλοι πρόγονοι μας μὲ τὸν ἀπαράμιλλον ἡρωισμὸν τῶν ἔσωσαν τότε τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅλην τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τὴν ὑποδούλωσιν εἰς τοὺς Ἀσιάτας. Διὰ τοῦτο τὰ μεγάλα γεγονότα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἀποτελοῦν σπουδαιότατον σταθμὸν εἰς τὴν ιστορίαν δλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος.

ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 6ου π.Χ. ΑΙΩΝΟΣ. Ο ΔΑΡΕΙΟΣ.
 'Ο Δαρεῖος Α' ὑπῆρξεν ὁ ὄργανωτὴς τοῦ ἀπεράντου περσικοῦ κράτους, τὸ δποῖον ἀπὸ τὰ σύνορα τῶν Ἰνδιῶν ἔφθανε μέχρι τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ τῆς Λιβυκῆς ἐρήμου. Διήρεσεν αὐτὸν εἰς εἴκοσι διοικητικὰς περιφερείας, τὰς σατραπείας, καὶ εἰς ἑκάστην διώρισε διοικητήν, τὸν σατράπην, μὲ μεγάλα δικαιώματα. Ἐφήρμοσε δηλαδὴ σύστημα διοικήσεως, τὸ δποῖον σήμερον λέγομεν **ἀποκεντρωτικόν**. 'Ο σατράπης ἀπέστελλε τοὺς εἰσπραττομένους φόρους εἰς τὰ Σοῦσα καὶ εἶχε πάντοτε ἔτοιμον στρατὸν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ βασιλέως. 'Ο περσικὸς στόλος ἀπετελεῖτο ἀπὸ φοινικικά, αἰγυπτιακὰ καὶ πλοῖα τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐπιθεωρηταὶ περιοδεύοντες εἰς τὰς σατραπείας ἀνέφερον εἰς τὸν βασιλέα περὶ τῆς διοικήσεως τῶν σατραπῶν. Τοιουτοτρόπως ὁ Πέρσης μονάρχης εἶχε πάντοτε ἀκριβῆ εἰκόνα τῆς καταστάσεως τοῦ κράτους του.

Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς συγκινωνίας κατεσκεύασεν ὁδούς, αἱ δποῖαι συνέδεον τὴν πρωτεύουσαν Σοῦσα μὲ τὰς σατραπείας, εἰς ώρισμένας δὲ ἀποστάσεις ὑπῆρχον καταλύματα, οἱ λεγόμενοι σταθμοί. Εἰς αὐτοὺς ἔμενον πάντοτε ὑπάλληλοι τοῦ κράτους, εἶδος ταχυδρόμων, οἱ δποῖοι μετέδιδον τὰς διαταγὰς τοῦ βασιλέως.

'Ἐξ ἀλλοῦ, διὰ νὰ διευκολύνῃ τὸ ἐμπόριον ἔκοψε χρυσᾶ καὶ ἀρ-

Δαρεῖος Α'. ('Απὸ περσικὸν ἀνάγλυφον).

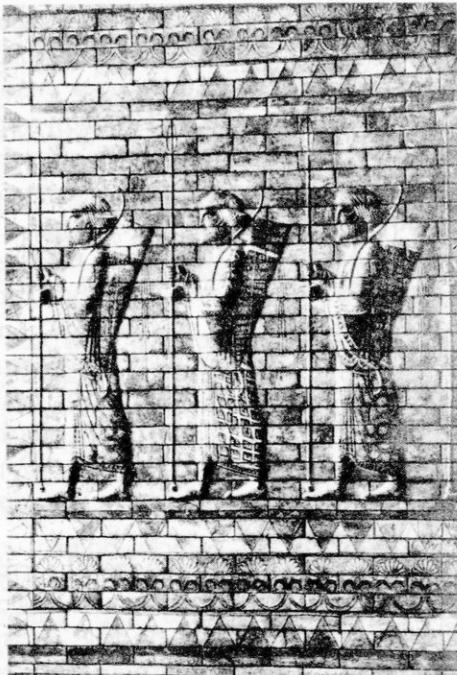
γυρᾶ νομίσματα. Μεγάλην κυκλοφορίαν καὶ μεταξὺ τῶν Ἐλλήνων εἶχον οἱ δαρεικοί, χρυσᾶ νομίσματα· μὲ τὴν προτομὴν τοῦ Δαρείου.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Δαρείου ἡ Περσία ἦτο ἡ μεγαλύτερα καὶ ἵσχυροτέρα δύναμις. Δι’ αὐτὸν οἱ Ἐλληνες ὀνόμασαν τὸν Δαρεῖον «μέγαν βασιλέα», ἐξηκολούθησαν δὲ νὰ ὀνομάζουν τοιουτοτρόπως ὅλους τοὺς μετ’ αὐτὸν Πέρσας βασιλεῖς.

ΑΙ ΙΩΝΙΚΑΙ ΠΟΛΕΙΣ ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΑΣ. Αἱ ιωνικαὶ πόλεις, καθὼς εἴδομεν, μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Λυδίας ὑπὸ τοῦ Κύρου ἔγιναν καὶ αὐταὶ ὑπῆκοοι τῶν Περσῶν. Αἱ ἐπισημότεραι μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν ἡ Φώκαια, ἡ Ἐφεσος, ἡ Μίλητος καὶ ἡ Σμύρνη.

Οἱ Ἐλληνες τῶν ιωνικῶν πόλεων, αἱ ὅποιαι τότε ἥκμαζον ὑπὸ τὴν ἔχουσίαν τοῦ Κροίσου, εἶχον αὐτονομίαν. Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν εἰς τοὺς Πέρσας ἔχασσαν τὴν αὐτονομίαν καὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ ζοῦν σύμφωνα μὲ τοὺς περσικοὺς νόμους. Ὁ Δαρεῖος διώρισεν εἰς τὰς ιωνικὰς πόλεις ἐμπίστους του Ἐλληνας ὡς διοικητὰς μὲ ἀπόλυτον ἔχουσίαν, οἱ ὅποιοι ἐλέγοντο **τύραννοι**. Οὗτοι ἐφρόντιζον νὰ ἐκτελοῦν πιστῶς τὰς ἐντολάς του. Αἱ ιωνικαὶ πόλεις ἔφερον βαρέως τὸν περσικὸν ζυγὸν καὶ ἐζήτουν εὐκαιρίαν νὰ τὸν ἀποτινάξουν.

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΔΑΡΕΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΣΚΥΘΩΝ. Ὁ Δαρεῖος ἐπεχείρησε νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ ἀπέραντον κράτος του μὲ νέας κατακτήσεις. Κατὰ τὸ ἔτος 514 π.Χ. ἔξεστράτευσε μὲ μεγάλας δυνάμεις ἐναν-

Πέρσαι πολεμισταί. (Παράστασις ἐπὶ βερνικωμένων πλίνθων εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Σούσων).

τίον τῶν Σκυθῶν, οἱ ὅποιοι ἔζων πέραν τοῦ Δουνάβεως εἰς τὴν σημειωτὴν νότιον Ρωσίαν. Ὁ στόλος του ἀποτελούμενος ἀπὸ Ἰωνικὰ καὶ νησιωτικὰ σκάφη ἐπλευσεν εἰς τὸν Δούναβιν, διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ γέφυραν. Ἐπὶ τοῦ στόλου ἐπέβαινον οἱ τύραννοι τῶν Ἰωνικῶν πόλεων, μὲ τοὺς ὅποιους συνεστράτευσεν ἀναγκαστικῶς καὶ ὁ ἡγεμὼν τῆς θρακικῆς χερσονήσου Ἀθηναῖος **Μιλτιάδης**.

514 π.Χ.

Ο Δαρεῖος διῆλθε διὰ τῆς Θράκης, καθυπέταξε τὰς θρακικὰς φυλὰς καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν Δούναβιν, ὅπου εὗρεν ἐτοίμην τὴν γέφυραν καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Σκυθίαν. Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις του ὅμως ἐναντίον τῶν Σκυθῶν ἡναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἀτάκτως. Τοῦτο ἐπληροφορήθησαν οἱ "Ελληνες οἱ φυλάσσοντες τὴν γέφυραν εἰς τὸν Δούναβιν καὶ τότε ὁ Μιλτιάδης προέτρεψε νὰ τὴν διαλύσουν. Τοιούτοις πρόποτες θά ἐπετύγχανον τὴν πλήρη καταστροφὴν τοῦ Δαρείου, ἀλλ' ὁ τύραννος τῆς Μιλήτου Ἰστιαῖος ἀντέδρασε καὶ ἡ γέφυρα διετηρήθη.

Η ἐκστρατεία τοῦ Δαρείου κατὰ τῶν Σκυθῶν ἀπέτυχε καὶ ὁ ἕδιος καταδικόμενος ἀπὸ τοὺς Σκύθας διέβη τὴν γέφυραν καὶ διὰ τῆς Θράκης ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀσίαν. Η Θράκη ὅμως, αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου καθώς καὶ ἡ Μακεδονία ἔγιναν φόρου ὑποτελεῖς εἰς τοὺς Πέρσας.

Η ΙΩΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ. Ο Ἰστιαῖος εἶχεν ἀποκτήσει τὴν εὔνοιαν τοῦ Δαρείου, ἀλλὰ κατόπιν ἐθεωρήθη ἐπικίνδυνος ἔνεκα τῆς μεγάλης δυνάμεως του καὶ ὁ Δαρεῖος τὸν ἐκάλεσεν εἰς τὰ Σοῦσα, διὰ νὰ τὸν ἔχῃ δῆθεν σύμβουλόν του. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν του ἐκυβέρνα τὴν Μίλητον ὁ γαμβρός του Ἀρισταγόρας ὡς ἐπίτροπος αὐτοῦ.

Ο Ἀρισταγόρας παρακινθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰστιαίου ἐπεισε πέτησε τὰς Ἰωνικὰς πόλεις νὰ ἐπαναστατήσουν. Κατὰ συμβουλὴν του ἔξεδίωξαν

τοὺς τυράννους καὶ ἡρχισαν νὰ ἐτοιμάζουν στρατόν. Συγχρόνως ἐσκέφθη νὰ ζητήσῃ βοήθειαν ἀπὸ τὴν Ἐλλάδα. Κατ' ἄρχας ἥλθεν εἰς τὴν Σπάρτην, ἀλλ' οἱ διστακτικοὶ Σπαρτιᾶται ἥρνηθησαν τὴν ζητουμένην συνδρομήν. Τότε ὁ Ἀρισταγόρας ἐστράφη πρὸς τοὺς Ἀθηναῖους. Αὐτοὶ ὡς ὄμφυλοι τῶν Ἰώνων καὶ ὡς φίλοι καὶ ὑπερασπισταὶ τῆς ἐλευθερίας ἔστειλαν 20 πλοῖα μὲ δλίγον στρατόν. Εἰς αὐτὰ προσέθε-

499 π.Χ.

σαν άλλα 5 οι 'Ερετριεῖς. Οι Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρετριεῖς ἤλθον εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου ἦνώθησαν μὲ τοὺς ἐπαναστάτας.

"Ολοι μαζὶ ἐβάδισαν κατὰ τῶν Σάρδεων, πρωτευούσης τῆς σατραπείας, καὶ τὰς ἐκυρίευσαν εὐκόλως. Ἡ ἀκρόπολις ὅμως ἀντέστη. Ἐνῷ οἱ ἐπαναστάται ἐπολιόρκουν τὴν ἀκρόπολιν, αἰφνιδίᾳ πυρκαϊὰ κατέκαυσε τὴν πόλιν. Οἱ Ἑλληνες ἦναγκάσθησαν νὰ ἀποχωρήσουν. Κατὰ τὴν ἀποχώρησίν των ἐνικήθησαν πλησίον τῆς Ἐφέσου ἀπὸ τοὺς Πέρσας. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρετριεῖς ἐγκατέλειψαν τοὺς Ἰωνας, οἱ δόποιοι ἔξηκολούθησαν τὸν ἄγῶνα μόνοι.

'Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἐπανάστασις εἶχεν ἐπεκταθῆ μέχρι τοῦ Βυζαντίου. Οἱ Πέρσαι ἐλαθούν δραστήρια μέτρα καὶ ὁ περσικὸς στόλος κατέ-

494 π.Χ.

στρεψε τὸν Ἰωνικὸν παρὰ τὴν νῆσον **Λάδην**, πλησίον τῆς Μιλήτου. Μετ' ὀλίγον οἱ Πέρσαι ἐκυρίευσαν καὶ ἔκαυσαν τὴν Μίλητον. Ἡ λύπη τῶν Ἀθηναίων διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς Ἰωνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς Μιλήτου ὑπῆρξε μεγάλη. "Οταν ἀργότερον ἐπαίχθη εἰς τὸ θέατρον τὸ δρᾶμα τοῦ ποιητοῦ Φρυνίχου «Μιλήτου ἀλωσις», ἡ συγκίνησίς των ὑπῆρξε τόση, ώστε «εἰς δάκρυα ἐπεσε τὸ θέατρον», κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, «καὶ ἔζημίωσαν Φρύνιχον χιλίαις δραχμαῖς ὡς ἀναμνήσαντα οἰκεῖα κακά».

'Ἡ Ἰωνικὴ ἐπανάστασις εἶχε θλιβερὸν τέλος. Κατέστρεψε τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἔγινεν ἀφορμὴ τῶν περσικῶν πολέμων.

Ο ΑΜΥΝΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

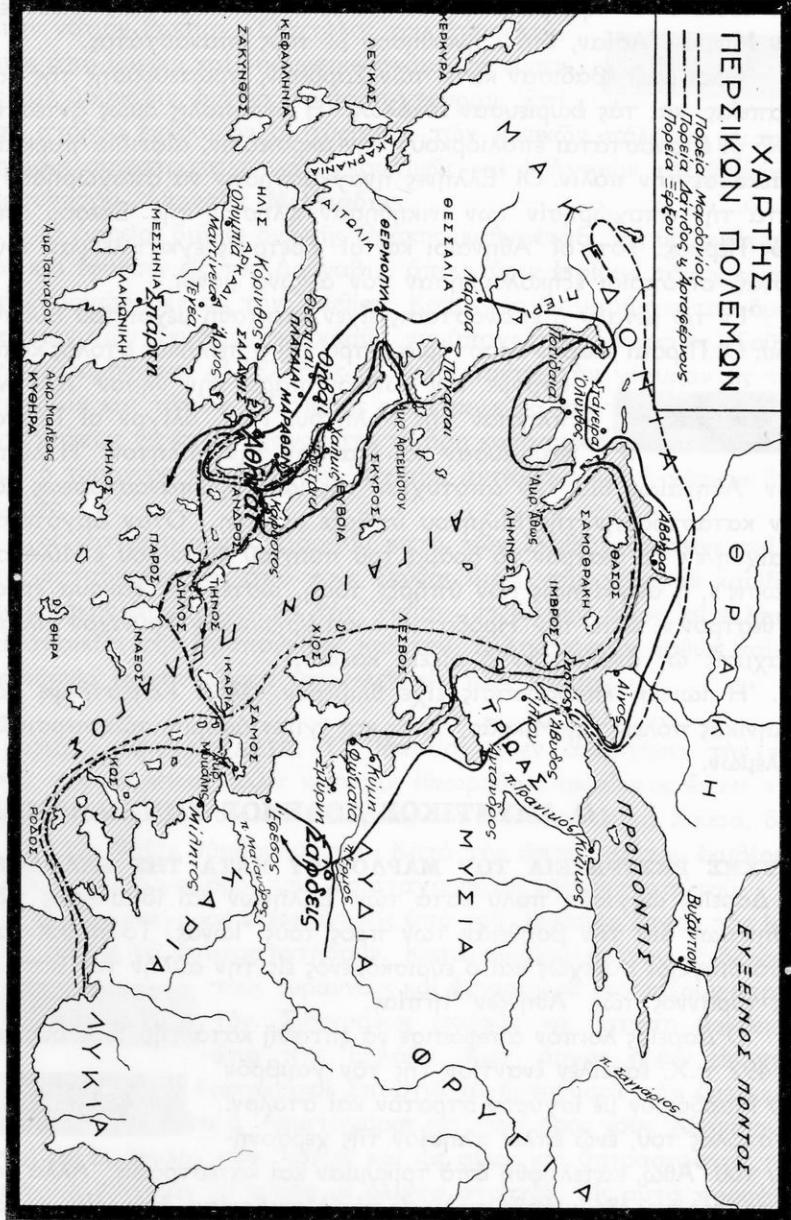
ΑΤΥΧΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΑΡΔΟΝΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. 'Ο Δαρεῖος ὥργισθη πολὺν κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἴδιαιτέρως τῶν Ἀθηναίων διὰ τὴν βοήθειάν των πρὸς τοὺς Ἰωνας. Τὸ πάθος του αὐτὸ διήγειρε συνεχῶς καὶ ὁ εύρισκόμενος εἰς τὴν αὔλην του ἔκπτωτος τύραννος τῶν Ἀθηνῶν Ἰππίας.

'Ο Δαρεῖος λοιπὸν ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Ἐλλάδος καὶ τὸ 492 π.Χ. ἔστειλεν ἐναντίον της τὸν γαμβρόν του Μαρδόνιον μὲ ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ στόλον. 'Ο στόλος του, ἐνῷ ἔπλεε πλησίον τῆς χερσονήσου τοῦ Ἀθω, κατελήφθη ἀπὸ τρικυμίαν καὶ κατεστράφη. 'Αλλὰ καὶ ὁ στρατός του ἐδοκιμάσθη πολὺ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπου εἶχε σοβα-

492 π.Χ.

ΧΑΡΤΗΣ ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

— Γέφεια Μαρδονίου
— Γέφεια Ζαγρός ψηλοτερέσσιου
— Γέφεια Σαρδίου

ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΠΟΝΤΟΣ

ρὰς ἀπωλείας. Ὡς ἐκ τούτου ὁ Μαρδόνιος ἡναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ἄπρακτος.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ. ΜΑΡΑΘΩΝ. Ὁ Δαρεῖος ἐπέμεινεν εἰς τὴν προγματοποίησιν τῶν σχεδίων του νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα καὶ διέταξε νὰ ἐτοιμασθῇ νέος στρατὸς καὶ στόλος. Τὸν στρατὸν αὐτὸν συνήθροισε καὶ ἐπεβίβασεν εἰς 600 πολεμικὰ πλοῖα καὶ πολλὰ φορτηγά τὴν ἄνοιξιν τοῦ 490 π.Χ.

Ἄρχηγον τῆς ἐκστρατείας διώρισε τὸν Δάτιν καὶ τὸν Ἀρταφέρνην. Αὐτοὶ ἡκολούθησαν διαφορετικὴν ὁδὸν ἀπὸ τὸν Μαρδόνιον. Ἐπλευσαν διὰ τοῦ Αιγαίου πελάγους καὶ τῶν ἐλληνικῶν νήσων καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Εὔβοιαν, ὅπου ἐκυρίευσαν καὶ κατέστρεψαν τὴν Ἐρέτριαν. Ὑστερον ἐπλευσαν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα κατὰ συμβουλὴν τοῦ γέροντος Ἰππίου, τὸν ὁποῖον εἶχον μαζὶ των ὡς σύμβουλον.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἡτοιμάσθησαν νὰ τοὺς ἀποκρούσουν. Ἐστειλαν ἀμέσως εἰς τὴν Σπάρτην τὸν ταχυδρόμον Φειδιππίδην, διὰ νὰ ζητήσῃ βοήθειαν. Ὁ Φειδιππίδης ὡμίλησεν εἰς τοὺς ἐφόρους μὲ πνεῦμα πανελλήνιον: «Λακεδαιμόνιοι, εἴπεν, οἱ Ἀθηναῖοι σᾶς παρακαλοῦν νὰ τοὺς βοηθήσετε καὶ νὰ μὴ ἀδιαφορήσετε νὰ ὑποδουλωθῆτε ἀπὸ ἄνδρας βαρβάρους ἀρχαιοτάτη ἐλληνικὴ πόλις» (Ἡρόδο-

“Ἐλλην ὁπλίτης.

τος). Οι Σπαρτιάται εβράδυναν διὰ θρησκευτικούς λόγους νὰ κινητοποιηθοῦν. Ἀπὸ τοὺς ἄλλους "Ελληνας μόνον οἱ Πλαταιεῖς ἔστειλαν αὐθορμήτως ὅλην τὴν δύναμίν των ἐκ 1.000 ὁπλιτῶν.

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ. Ἀθηναῖοι καὶ Πλαταιεῖς ἐν ὅλῳ 10.000 παρετάχθησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα ἀπέναντι τῶν Περσῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν δέκα στρατηγῶν, μεταξὺ τῶν ὅποιών ὑπερεῖχεν ὁ Μιλτιάδης. Ἐπρεπε νὰ ἐπιτεθοῦν τὸ ταχύτερον, εἴπεν ὁ Μιλτιάδης εἰς τὸ πολεμικὸν συμβούλιον, καὶ τὴν γνώμην του αὐτὴν κατώρθωσε ταχέως νὰ τὴν ἐπιβάλῃ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους.

Κατὰ πρότασιν τοῦ **'Αριστείδου**, ἐνὸς ἐκ τῶν 10 στρατηγῶν, ὅλοι ἀνεγνώρισαν ὡς ἀρχιστράτηγον τὸν Μιλτιάδην. Ὁ Μιλτιάδης ἐφῆρμοσε τὸ ἔντης στρατηγικὸν σχέδιον. Εἰς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τιμῆς ἔνεκα παρέταξε τοὺς Πλαταιεῖς. Διὰ νὰ ἔξισθη τὸ μῆκος τῆς παρατάξεως του πρὸς τὸ ἔχθρικὸν μέτωπον εἰς μὲν τὸ κέντρον ἐτοποθέτησεν ὀλίγους ἄνδρας, ἀντιθετῶς δὲ ἐπύκνωσε τὰς πτέρυγας.

"Οταν ἐδόθη τὸ σύνθημα, οἱ Ἀθηναῖοι ὥρμησαν μὲ τόσον ἐνθουσιασμόν, ὥστε οἱ Πέρσαι τοὺς ἐνόμισαν τρελλούς. Ἡ σύγκρουσις ὑπῆρξε φοβερά. Οἱ Ἀθηναῖοι διέσπασαν τὰς τάξεις τῶν Περσῶν καὶ

490 π.Χ.

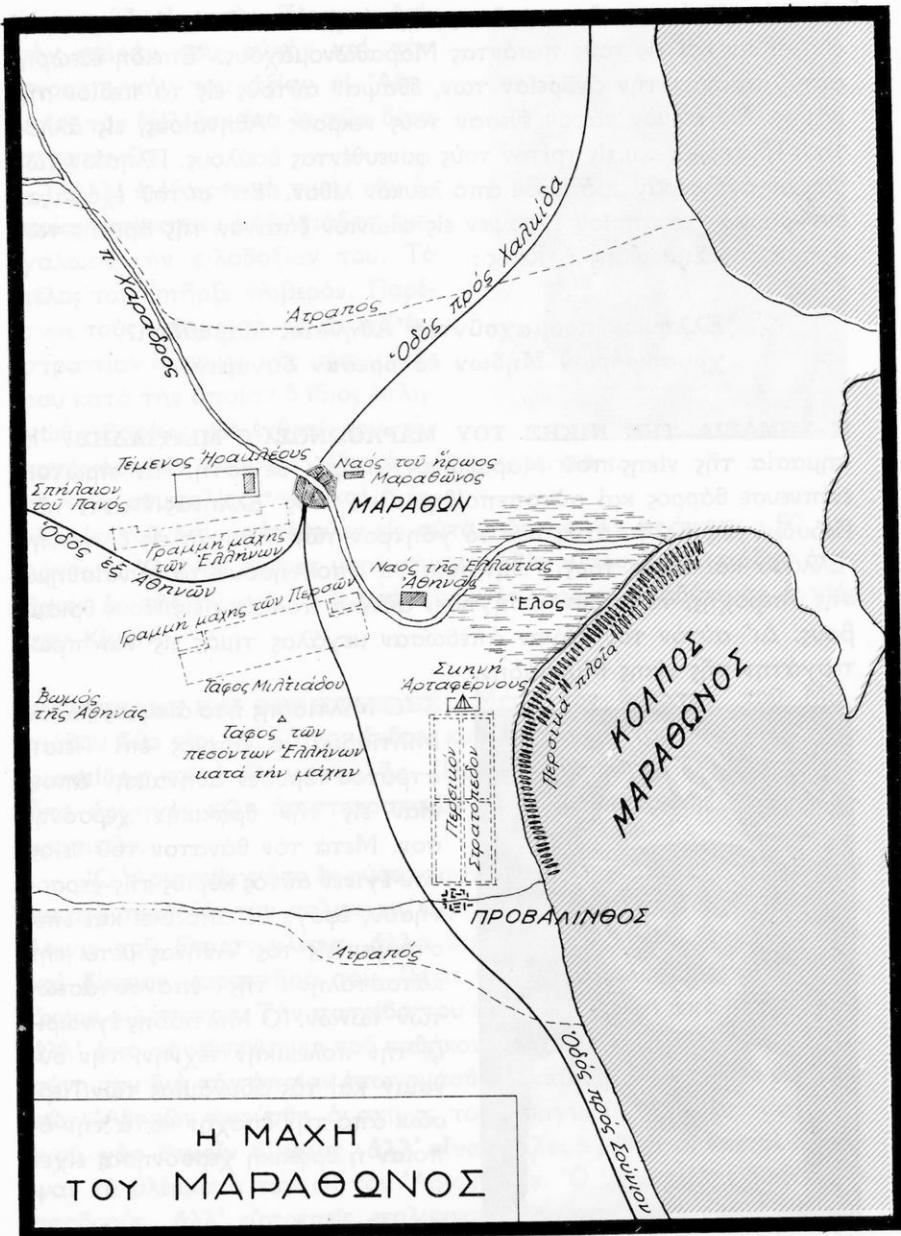
τοὺς κατεδίωξαν μέχρι τῶν πλοίων, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ τοὺς ἐμποδίσουν νὰ ἐπιβιβασθοῦν. Ἐπετυχον μόνον νὰ κυριεύσουν 7 πλοῖα.

Ἀπὸ τοὺς Πέρσας 6.400 ἐπεσαν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης. Ἀθηναῖοι δὲ ἐφονεύθησαν 192.

Ο περσικὸς στόλος διηυθύνθη πρὸς τὸ Φάληρον μὲ τὴν ἴδεαν, ὅτι θὰ εὗρισκε τὰς Ἀθήνας χωρὶς ὑπερασπιστὰς καὶ θὰ τὰς κατελάμβανεν εὐκόλως. Ὁ Μιλτιάδης ἐνονήσας τὸ ἔχθρικὸν σχέδιον ἔσπευσεν ἀμέσως μὲ τὸν στρατὸν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παρετάχθη πλησίον τῆς φαληρικῆς ἀκτῆς. Οἱ Πέρσαι, ὅταν εἶδον ἀπὸ μακρὰν νὰ ἀστράπτουν ὑπὸ τὸν λαμπτρὸν φθινοπωρινὸν ἥλιον τὰ νικηφόρα ὅπλα τῶν Ἀθηναίων, ἔφυγον ἐντροπιασμένοι εἰς τὴν Ἀσίαν.

Τὴν ἐπομένην τῆς μάχης ἔφθασαν εἰς τὰς Ἀθήνας 2.000 Σπαρτιάται, ἀλλ’ ἥτο πλέον ἀργά. Ἐν τούτοις ἐπεσκέφθησαν τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ συνεχάρησαν τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὸ μέγα κατόρθωμα.

Ἐκ τῶν πλοουσίων λαφύρων τὸ δέκατον προσέφερον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τοὺς θεούς. Ἐξαιρετικῶς ἐτίμησαν τὸν Μιλτιάδην, δ ὁποῖος μὲ τὸ

εύφυες σχέδιον του ἔγινεν αῖτιος τῆς νίκης. Μοναδικὴν ἐπίσης τιμὴν ἀπένειμαν καὶ εἰς τοὺς πεσόντας Μαραθωνομάχους. Ἐπειδὴ ἐθεώρησαν ὑπέροχον τὴν ἀνδρείαν των, ἔθαψαν αὐτοὺς εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης. Εἰς κοινὸν τάφον ἔθεσαν τοὺς νεκροὺς Ἀθηναίους, εἰς ἄλλον τοὺς Πλαταιεῖς καὶ εἰς τρίτον τοὺς φονευθέντας δούλους. Πλησίον τῶν τάφων ἀνήγειραν τρόπαιον ἀπὸ λευκὸν λίθουν. Ἐπ’ αὐτοῦ ἔχάραξαν ἐπίγραμμα, τὸ δποῖον ἔγραψεν εἰς αἰώνιον ἔπαινον τῆς ἀρετῆς των δ ποιητὴς Σιμωνίδης ὁ Κεῖος :

**Ἐλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι
χρυσοφόρων Μήδων ἐστόρεσαν δύναμιν.**

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ. Ο ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ. Ἡ σημασία τῆς νίκης τοῦ Μαραθῶνος ὑπῆρξε μεγίστη. Ἐν πρώτοις ἐνέπινευσε θάρρος καὶ αὐτοπεποίθησιν εἰς τοὺς Ἑλληνας ἔναντι τῶν Περσῶν. Ἐξ ἄλλου ἀνύψωσε τὸ γόητρον τῶν Ἀθηνῶν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔκαμε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀποκτήσουν τὸ συναίσθημα τῆς ὑπεροχῆς, τὸ δποῖον ὡδήγησεν αὐτοὺς πολλάκις εἰς νέους θριάμβους. Δι’ αὐτὸν τὸν λόγον ἀπέδωσαν μεγάλας τιμᾶς εἰς τὸν πρωτεργάτην τῆς νίκης Μιλτιάδην.

‘Ο Μιλτιάδης ἦτο ἀνεψιός ἄλλου Μιλτιάδου, ὁ δόποιος ἐπὶ Πεισιστράτου ἴδρυσεν ἀθηναϊκὴν ἀποικίαν εἰς τὴν θρᾳκικὴν χερσόνησον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ θείου του ἔγινεν αὐτὸς κύριος τῆς χερσονήσου, ἔφυγε δὲ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ιώνων. ‘Ο Μιλτιάδης ἐγνώριζε τὴν πολεμικὴν τέχνην, τὴν δύναμιν καὶ τὰς ἀδυναμίας τῶν Περσῶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν δόποιαν ἡ θρᾳκικὴ χερσόνησος εἶχεν

Μιλτιάδης.

ύποταχθῆ εἰς τοὺς Πέρσας. Διὰ τὴν πεῖράν του αὐτὴν καὶ τὴν στρατηγικήν του ἀξίαν οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἔξελεξαν ἔνα ἐκ τῶν δέκα στρατηγῶν.

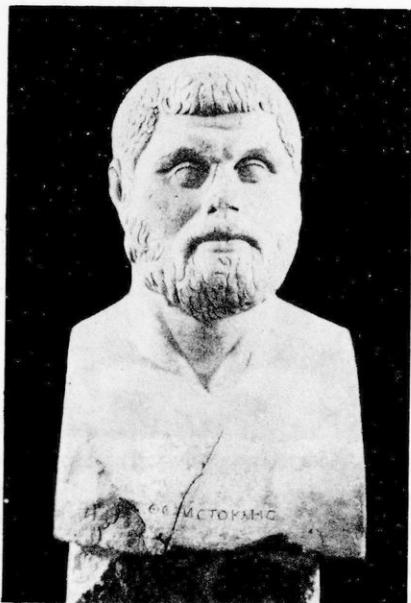
Ἄλλ' ἡ ἔξαιρετική τιμή, τὴν δόποιαν ἀπέκτησεν ὁ Μιλτιάδης, ἐμεγάλωσε τὴν φιλοδοξίαν του. Τὸ τέλος του ὑπῆρξε θλιβερόν. Παρέσυρε τοὺς Ἀθηναίους εἰς ἀτυχῆ ἐκστρατείαν ἐναντίον τῆς νήσου Πάρου κατὰ τὴν δόποιαν ὁ ἕδιος ἐπληγώθη βαρέως. Οἱ ἔχθροι του τὸν κατηγόρησαν τότε, ὅτι ἔξηπάτησε τοὺς συμπολίτας του καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἐπέβαλεν εἰς αὐτὸν ὡς ποινὴν πρόστιμον 50 ταλάντων. Ὁλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν καταδίκην του ὁ Μιλτιάδης ἀπέθανεν ἐκ τῆς πληγῆς. Τὸ πρόστιμον ἐπλήρωσε βραδύτερον ὁ νιός του Κίμων.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΚΑΙ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιλτιάδου δύο νέοι καὶ ἔνοχοι ἄνδρες κυριαρχοῦν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς. Ἡσαν ἀντίπαλοι. Οἱ Ἀριστείδης ἦτο ἀρχηγὸς τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς τῶν δημοκρατικῶν.

Οἱ Ἀριστείδης ἦτο ἐκ φύσεως συντηρητικὸς καὶ ἀπεστρέφετο τοὺς νεωτερισμοὺς εἰς τὴν πολιτείαν. Δὲν εἶχε τὴν εὐρεῖαν πολιτικὴν ἀντίληψιν τοῦ Θεμιστοκλέους, ἀλλὰ διεκρίνετο διὰ τὸν ἥρεμον, εὔθυνον καὶ δίκαιον χαρακτῆρά του. Ἡτο προσέτι ἀφιλοχρήματος καὶ εἰς ἄκρον φιλόπατρις. Τὴν πατρίδα του ὑπηρέτησεν ὅχι ἀπὸ φιλοδοξίαν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν τοῦ καθήκοντος. Παροιμιώδης ἦτο ἡ δίκαιοσύνη του διὰ τὴν δόποιαν ἐπωνομάσθη δίκαιος. Ὁταν εἰς τὸ θέατρον τῶν Ἀθηνῶν ἡκούσθη ὁ στίχος τοῦ τραγικοῦ ποιητοῦ Αἰσχύλου «οὐ γάρ δοκεῖν δίκαιος, ἀλλ' εἴναι θέλει», ὅλοι οἱ θεαταὶ ἐστρεψαν τὰ βλέμματά των εἰς τὸν Ἀριστείδην. Οἱ Ἀριστείδης διεξήγαγε σφιδρούς, ἀλλ' εὐπρεπεῖς πολιτικούς ἀγῶνας πρὸς τὸν ἀντίπα-

Ἀριστείδης.

Θεμιστοκλῆς.

λόν του, τὸν Θεμιστοκλέα, δόποιος εἰς τὸ τέλος κατώρθωσε νὰ τὸν ἔξορίσῃ.

Αντίθετος πρὸς τὸν Ἀριστείδην ὑπῆρξεν δόθεμιστοκλῆς, εἰς ἐκ τῶν μεγαλοφυεστέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του. Ἡτο πολὺ φιλόδοξος καὶ φίλαρχος, ἀλλὰ διεκρίνετο διὰ τὸν προβλεπτικὸν του νοῦν, τὸν δόποιον συνώδευεν ἔκτακτος δραστηριότης. Κατὰ τὸν μεγάλον Ἀθηναῖον ἱστορικὸν Θουκυδίδην « δόθεμιστοκλῆς ἦτο ἄξιος θαυμασμοῦ περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον, διότι εἰς τὸ πρόσωπόν του ἀπεδείχθη κατὰ τρόπον ἀναμφισβήτητον ἡ μεγάλη ἄξια τῆς μεγαλοφυΐας του ».

Μόνον δόθεμιστοκλῆς ἔθεωρει τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος

ώς ἀρχὴν νέων ἀγώνων πρὸς τοὺς βαρβάρους. Διὰ τοῦτο προβλεπτικῶτατα ἐζήτει ἐνίσχυσιν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῆς πόλεως. Μόνον μὲ ἴσχυρὸν στόλον, ἔλεγεν, οἱ Ἀθηναῖοι θὰ ἥδυναντο νὰ ἀποκρούσουν τὸν μέγαν περσικὸν κίνδυνον. Εἰς τὸ πρόγραμμά του συνήντησε σφοδρὰν ἀντίδρασιν ἀπὸ τοὺς ἀριστοκρατικούς. Οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἐφοβοῦντο ὅτι μὲ τὴν στρατολογίαν τῶν θητῶν, οἱ δόποιοι θὰ ἥταν ἀπαραίτητοι διὰ τὴν δημιουργίαν ἴσχυροῦ στόλου, οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ θὰ ἀπέκτων μεγάλην πολιτικὴν δύναμιν εἰς βάρος τῆς ἰδικῆς των.

Ο Θεμιστοκλῆς κατώρθωσε νὰ ἔξορίσῃ τὸν Ἀριστείδην καὶ τότε ἔθεσεν εἰς ἔφαρμογήν τὸ ναυτικόν του πρόγραμμα. Ὁχύρωσε τὸν φυσικὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς. Μὲ τὰ εἰσοδήματα ἀπὸ τὰ μεταλλεία τοῦ Λαυρίου κατεσκεύασε 200 τριήρεις καὶ ἔκαμε τὰς Ἀθήνας τὴν ἴσχυροτέραν ναυτικὴν δύναμιν τῆς Ἑλλάδος. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς μεγαλοφυΐας πολιτικῆς καὶ τῆς ἔξαιρετικῆς δραστηριότητός του ἐφάνησαν κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος.

Ο ΞΕΡΕΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΕΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. Ἡ πρόβλεψις τοῦ Θεμιστοκλέους ἀπεδείχθη δόρθη. Ὁ Δαρεῖος ἐταράχθη μὲν ἀπὸ τὴν ἥτταν τοῦ στρατοῦ του εἰς τὸν Μαραθώνα, ἐπέμεινεν ὅμως εἰς τὸ σχέδιόν του περὶ ὑποταγῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἀναλάβῃ ὁ Ἰδιος τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐκστρατείας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν προπαρασκευῶν ἀπέθανε καὶ τὸν διεδέχθη ὁ υἱός του Ξέρξης (485 π.Χ.), ὁ ὄποιος ἦτο ἀλαζών, ἀνόητος καὶ δειλός.

‘Ο Ξέρξης διέταξε γενικήν καθ’ ὅλον τὸ κράτος στρατολογίαν καὶ ἔτοιμασίαν πολεμικῶν καὶ φορτηγῶν πλοίων μὲ τὰ ἀπαραίτητα ἐφόδια. Μετὰ τέσσαρα ἔτη συνεκεντρώθη τεραστία δύναμις, ἡ ὅποια, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ἀπετελεῖτο ἀπὸ 1.700.000 πεζούς, 80.000 ἵππεις, 1207 πολεμικὰ καὶ 3000 μεταγωγικά. ‘Ο Ξέρξης ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῆς μεγάλης στρατιᾶς καὶ ἔξεκινησεν ἀπὸ τὰς Σάρδεις τὴν ἀνοιξιν τοῦ 480 π.Χ. “Οταν ἔφθασεν εἰς τὸ μεταξὺ Ἀβύδου καὶ Σηστοῦ στενὸν μέρος τοῦ Ἑλλησπόντου, διέβη τὰς γεφύρας, αἱ ὅποιαι εἶχον κατασκευασθῆ ἐκεῖ κατὰ διαταγὴν του, καὶ διεπεραίωθη εἰς τὴν Εὐρώπην. Κατόπιν ἐβάδισε διὰ τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας, χωρὶς νὰ συναντήσῃ καμμίαν ἀντίστασιν. Ἡ τεραστία στρατιὰ ἐσκόρπιζε παντοῦ τὸν τρόμον καὶ τὴν ἀπελπισίαν.

480 π.Χ.

ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΣΘΜΟΝ. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅταν ἔμαθον τὰς ἔτοιμασίας τοῦ Ξέρξου, ἡρώτησαν τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ ἔλαβον τὸν χρησμόν, ὅτι μόνον τὰ ἔυλινα τείχη θὰ τοὺς σώσουν. Διάφοροι ἐρμηνεῖαι ἐδόθησαν, ἀλλ’ ἐπεκράτησεν ἡ γνώμη τοῦ Θεμιστοκλέους, ὅτι ἔυλινα τείχη ἦσαν τὰ πλοια. Ἀπεφάσισαν τότε ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι, ὅσοι ἦδυναντο νὰ φέρουν ὅπλα, νὰ εἰσέλθουν εἰς τὰ πλοῖα, διὰ νὰ ἀγωνισθοῦν ὑπὲρ τῆς πατρίδος των καὶ ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος.

Συγχρόνως Ἀθηναῖοι καὶ Σπαρτιᾶται συνεκάλεσαν πανελλήνιον συνέδριον εἰς τὸν Ἰσθμόν, ὃπου ὅλαι σχεδὸν αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἔστειλαν ἀντιπροσώπους. Τὸ ἔθνος διὰ πρώτην φορὰν παρουσιάσθη ἦνωμένον εἰς μίαν δύναμιν πρὸ τοῦ κοινοῦ κινδύνου. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἡ ἔνωσις αὐτή, οἱ Ἀθηναῖοι ἐθύσιασαν τὰ πρωτείᾳ των. Ἐδέχθησαν νὰ γίνουν οἱ Σπαρτιᾶται ἀρχηγοί τοῦ ἀγῶνος ὅχι μόνον κατὰ ξηράν, ἀλλὰ

481 π.Χ.

καὶ κατὰ θάλασσαν, μολονότι αὐτοὶ εἶχον τὸν ἴσχυρότερον στόλον.

Κατ' ἀρχὰς οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ συνεδρίου ἀπεφάσισαν νὰ ἐμποδίσουν τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ξέρξου εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Πρὸς τοῦτο ἔστειλαν διὰ θαλάσσης στρατιωτικὴν δύναμιν, ἡ ὥποια κατέλαβε θέσεις ἐπικαίρους εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν. Ἀλλὰ τὸ σχέδιον αὐτὸ τῆς ἀμύνης ἐγκατελείφθη, διότι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐφοβήθησαν μήπως περικυκλωθοῦν ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἔχθρῶν. Ὁ στρατὸς ἐπεβιβάσθη ἐκ νέου εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Ἰσθμόν. Τότε ἀπεφασίσθη νὰ καταληφθῇ τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν διὰ νὰ σταματήσῃ ἡ περσικὴ προέλασις. Συγχρόνως δὲ ἐλληνικὸς στόλος ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ πλεύσῃ εἰς τὸ βορειότερον ἀκρωτήριον τῆς Εύβοίας, τὸ Ἀρτεμίσιον, διὰ νὰ ματαιώσῃ τὴν εἴσοδον τοῦ περσικοῦ στόλου εἰς τὸν Μαλιακὸν κόλπον.

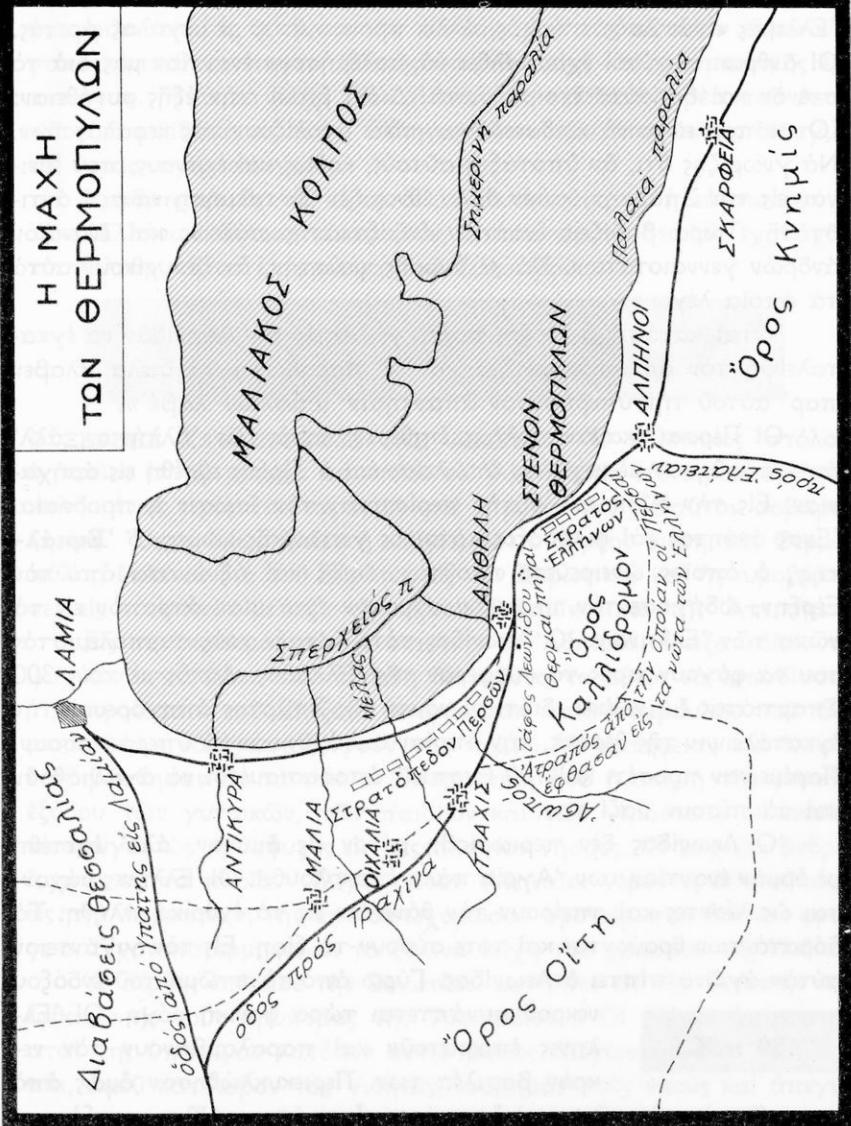
Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Λεωνίδας μὲ 300 Σπαρτιάτας καὶ ἄλλους 7000 Ἑλληνας κατέλαβε τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, διὰ νὰ σταματήσῃ τὴν περσικὴν προέλασιν συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν τοῦ πανελλήνου συνεδρίου.

Ἐξ ἄλλου στόλος ἀπὸ 300 πολεμικὰ πλοῖα, ἐκ τῶν ὅποιων τὰ 150 ἡσαν ἀθηναϊκά, ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτιάτου Εὐρυβιάδου περιέμενε τὸν περσικὸν εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον. Ναύαρχος τῶν Ἀθηναίων ἦτο δὲ Θεμιστοκλῆς.

Οἱ Ξέρξης, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὰς Θερμοπύλας, ἤμαθεν ὅτι ὀλίγοι Ἑλληνες ὑπὸ τὸν Λεωνίδαν κατεῖχον τὸ στενόν, διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν κάθοδόν του πρὸς νότον. Πλησίον τοῦ στενοῦ ὑπῆρχον θερμαὶ πηγαί. Ἐξ αὐτοῦ καὶ τὸ ὅνομα Θερμοπύλαι. Σήμερον δὲν ὑπάρχει πλέον στενόν, διότι μετεβλήθη τὸ σχῆμα τῆς παραλίας ἐκ τῶν προσχώσεων τοῦ Σπερχειοῦ.

Οἱ Ξέρξης ἐνόμισεν ὅτι οἱ ὀλίγοι Ἑλληνες φρουροὶ θὰ ἐτρέποντο εἰς φυγὴν, μόλις θὰ ἔβλεπον τὴν μυρμηκιάν τοῦ στρατοῦ του. Ἡπατίθη ὅμως καὶ ἔστειλεν ἔνα κατάσκοπον ἵππεα νὰ ἴδῃ πόσοι ἡσαν καὶ τί ἔκαμνον. Οἱ ἵππεις ἐπέστρεψε καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Ξέρξην, ὅτι ὀλίγοι Σπαρτιάται ἐφύλασσον ἐκεῖ καὶ ἀπὸ αὐτούς ἄλλοι ἐγυμνάζοντο καὶ ἄλλοι ἐκτενίζοντο. Οἱ Ξέρξης ἐκάλεσε τότε τὸν ἐξόριστον βασιλέα τῆς Σπάρτης Δημάρατον, δὲ ὅποιος ἤκολούθει τὸν περσικὸν στρατὸν ώς σύμβουλος τοῦ βασιλέως, καὶ ἐζήτησε νὰ

Η ΜΑΧΗ
ΤΑΝ ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ

τοῦ ἔξηγήσῃ ὅσα συνέβαινον εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων.
‘Ο Δημάρατος, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, τοῦ ἀπήντησε: « Βασιλεῦ, οἱ Ἑλληνες εἶναι λαὸς πτωχός, ἀλλὰ προικισμένος μὲν μεγάλας ἀρετάς. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἔχουν ἔλθει νὰ πολεμήσουν ἐναντίον μας διὰ τὸ στενὸν καὶ δι’ αὐτὸ ἐτοιμάζονται. Διότι ἔχουν τὴν ἔξῆς συνήθειαν: “Οταν πρόκειται νὰ κινδυνεύσουν, τότε στολίζουν τὰς κεφαλάς των. Νὰ γνωρίζῃς ὅτι, ἀν ὑποτάξῃς αὐτούς, καθὼς καὶ ἑκείνους, ποὺ ἔμειναν εἰς τὴν Σπάρτην, κανέν αλλο ἔθνος δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ σοῦ ἀντισταθῇ. Τώρα βαδίζεις ἐναντίον ἐνδοξοτάτης πόλεως καὶ ἐναντίον ἀνδρῶν γενναιοτάτων. Νὰ μὲ θεωρῇς ψεύστην, ἀν δὲν γίνουν αὐτὰ τὰ ὄποια λέγω».

“Οταν κατόπιν ὁ Ξέρξης παρήγγειλεν εἰς τὸν Λεωνίδαν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἄσκοπον ἀγῶνα καὶ νὰ παραδώσῃ τὰ ὅπλα, ἔλαβεν παρ’ αὐτοῦ τὴν ὑπερήφανον ἀπάντησιν « μολὼν λαβέ ».

Οἱ Πέρσαι ἔκαμαν πολλὰς ἐπιθέσεις κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ’ ἀπεκρούσθησαν μὲν μεγάλας ἀπωλείας καὶ ὁ Ξέρξης εύρεθη εἰς ἀμηχανίαν. Εἰς τὴν δύσκολον αὐτὴν περίστασιν τὸν ἔσωσεν ἡ προδοσία. “Ενας ἀνόητος καὶ φιλόδοξος κάτοικος γειτονικῆς κώμης, ὁ Ἐφιάλτης, ὁ ὄποιος ὠνειρεύετο πλοῦτον, τιμᾶς καὶ ἀξιώματα ἀπὸ τὸν Ξέρξην, ὡδήγησε τὸν περσικὸν στρατὸν ἀπὸ μίσιν ἀτραπὸν εἰς τὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων. ‘Ο Λεωνίδας τότε διέταξε τοὺς συμπολεμιστάς του νὰ φύγουν πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Ἑλλάδος. Αὔτὸς μὲ τοὺς 300 Σπαρτιάτας ἔμεινε ἑκεῖ, διότι οἱ νόμοι τῆς Σπάρτης ἀπηγόρευον τὴν ἔγκατάλειψιν τῆς θέσεως, τὴν ὄποιαν διετάχθησαν νὰ ὑπερασπίσουν. Παρέμειναν προσέτι καὶ 700 Θεσπιεῖς ἀποφασισμένοι νὰ ἀγωνισθοῦν καὶ νὰ πέσουν μαζί του.

‘Ο Λεωνίδας δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς ἄμυναν, ἀλλ’ ἐπετέθη μὲ δόρμὴν ἐναντίον των. Ἀγρία πάλη ἐπακολουθεῖ. Οἱ Ἑλληνες μάχονται ὡς λέοντες καὶ σπείρουν τὸν θάνατον εἰς τὰ ἔχθρικὰ πλήθη. Τὰ δόρατά των θραύσονται καὶ τότε σύρουν τὰ ξίφη. Εἰς τὸν γιγάντειον αὐτὸν ἀγῶνα πίπτει ὁ Λεωνίδας. Γύρω ἀπὸ τὸ πτῶμα τοῦ ἐνδόξου

νεκροῦ συνάπτεται τώρα φονικὴ μάχη. Οἱ “Ἑλληνες ἐπικρατοῦν καὶ παραλαμβάνουν τὸν νεκρὸν βασιλέα των. Περιεκυλώθησαν ὅμως ἀπὸ παντοῦ καὶ πολεμοῦντες μὲ ὅ,τι μέσον εἶχον ἐπεσαν ὅλοι μεταξὺ σωροῦ ἔχθρικῶν πτωμάτων.

480 π.Χ.

‘Η ήρωική θυσία τῶν ὀλίγων ἀγωνιστῶν τῶν Θερμοπυλῶν εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος ἐμεινεν αἰώνιον καὶ ἀσύγκριτον παράδειγμα φιλοπατρίας δι’ ὅλον τὸν κόσμον. Διὰ τὰς κατόπιν ἐλληνικὰς γενεάς ἀπετέλεσε πιηγὴν ἔθνικής ὑπερηφανείας καὶ πατριωτικῆς ἐμπνεύσεως. ’Απὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων τὸ « μολὼν λαβέ » τοῦ Λεωνίδου μεταδίδεται εἰς τοὺς “Ελληνας ὄλων τῶν ἐποχῶν ὡς δίδαγμα καὶ προσταγὴ καὶ χρέος.

Βραδύτερον εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐθυσιάσθησαν, ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν ‘Ελλήνων ὑψώσει κενοτάφιον, ἐπάνω εἰς τὸ δποῖον ἔχαράχθη τὸ πολυθρύλητον ἐπίγραμμα τοῦ Σιμωνίδου:

“Ω̄ ξεῖν”, ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῇδε κείμεθα τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι.

Ο ΞΕΡΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΕΦΕΙ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ. ‘Ο ἐλληνικὸς στόλος, δὸ όποιος ἐν τῷ μεταξὺ παρέπλεε τὸ Ἀρτεμίσιον, συνεκρούσθη ἐπανειλημένως πρὸς τὸν περσικὸν καὶ ἐπροξένησεν εἰς αὐτὸν σοβαρὰς ζημίας. “Οταν ὅμως ἥλθεν ἡ εἰδῆσις ὅτι ὁ Ξέρξης διέβη τὰς Θερμοπύλας, ἐπλευσε διὰ τοῦ Εύριπου εἰς τὸν Σαρωνικὸν καὶ ἤγκυροβόλησεν εἰς τὸ στενὸν μεταξὺ τῆς νήσου Σαλαμῖνος καὶ τῆς Ἀττικῆς.

Εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμὴν οἱ Ἀθηναῖοι ἔδειξαν ὅλον τὸ ψυχικὸν μεγαλεῖόν των. Ἐπειδὴ δὲν ἥδυναντο μόνοι νὰ ἐμποδίσουν τὴν προέλασιν τοῦ Ξέρξου, ἀπεφάσισαν κατὰ συμβουλὴν τοῦ Θεμιστοκλέους νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλιν. Μὲ κατήφειαν καὶ θλῖψιν ἐπεβιβάσθησαν εἰς τὰ πλοῖα. Σπαρακτικὴ ἦτο ἡ σκηνὴ τῆς γενικῆς ἔξόδου τῶν γυναικῶν, τῶν παιδίων καὶ τῶν γερόντων, οἱ δόποιοι κατέφυγον ὡς πρόσφυγες εἰς τὰς πλησίον νήσους. Οἱ μάχιμοι ἀνδρες ἐμειναν εἰς τὰ πλοῖα. Ὁλίγοι μόνον Ἀθηναῖοι γέροντες ἐκλείσθησαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν δποίαν ὠχύρωσαν προχείρως μὲ ξύλινον φράγμα. Εἶχον παρερμηνεύσει τὰ ξύλινα τείχη τοῦ χρησμοῦ τῆς Πυθίας.

‘Ο Ξέρξης ἐπέρασε τὴν Βοιωτίαν, κατῆλθεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἔφθασεν εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως. Οἱ ὀλίγοι ὑπερασπισταί της ὑπέκυψαν κατόπιν ἀντιστάσεως ὀλίγων ἡμερῶν. Οἱ Πέρσαι, ἀφοῦ κατέλαβον τὰς Ἀθήνας, ἐσύλησαν τοὺς ναοὺς καὶ ἀπεγύμνωσαν τὰς οἰκίας τῶν πλουσίων. Τέλος ἔθεσαν πῦρ καὶ κατέκαυσαν τὴν πόλιν καὶ τοὺς ναοὺς τῆς Ἀκροπόλεως.

ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΙΣ ΣΑΛΑΜΙΝΑ. 'Ο περσικός στόλος, ἀφοῦ παρέπλευσε τὴν Εὔβοιαν καὶ τὸ Σούνιον, ἐστάθμευσεν εἰς τὸ Φάληρον. Τότε οἱ ναύαρχοι τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου εἰς τὴν Σαλαμῖνα συνῆλθον εἰς πολεμικὸν συμβούλιον, διὰ νὰ ἀποφασίσουν τί ἔπρεπε νὰ κάμουν εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμήν. 'Αλλ' εὐθὺς ἦξ ἀρχῆς διεφώνησαν.

Οἱ Πελοποννήσιοι προέτειναν νὰ πλεύσουν εἰς τὸν Ἰσθμόν, ὅπου ἦτο ὁ στρατός, διότι ἂν ἐνικῶντο εἰς τὴν Σαλαμῖνα διέτρεχον τὸν κίνδυνον νὰ ἀποκλεισθοῦν εἰς τὴν νῆσον. 'Ο Θεμιστοκλῆς ὑπεστήριξεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ναυμαχήσουν εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος, ὅπου τὰ βαρέα καὶ δυσκίνητα σκάφη τῶν Περσῶν δὲν θὰ ἡδύνωντο εὐκόλως νὰ κινηθοῦν. 'Ο Πλούταρχος διηγεῖται ὅτι ὁ Εύρυβιάδης εἰς τὴν ἔξαψιν τῆς συζητήσεως ἐσήκωσε τὴν ράβδον του, διὰ νὰ κτυπήσῃ τὸν Θεμιστοκλέα. 'Ατάραχος ὁ Θεμιστοκλῆς τὸν ἐκράτησεν ἀκίνητον μὲ τὴν ἀπάντησίν του « **πάταξον μέν, ἄκουσον δέ** ».

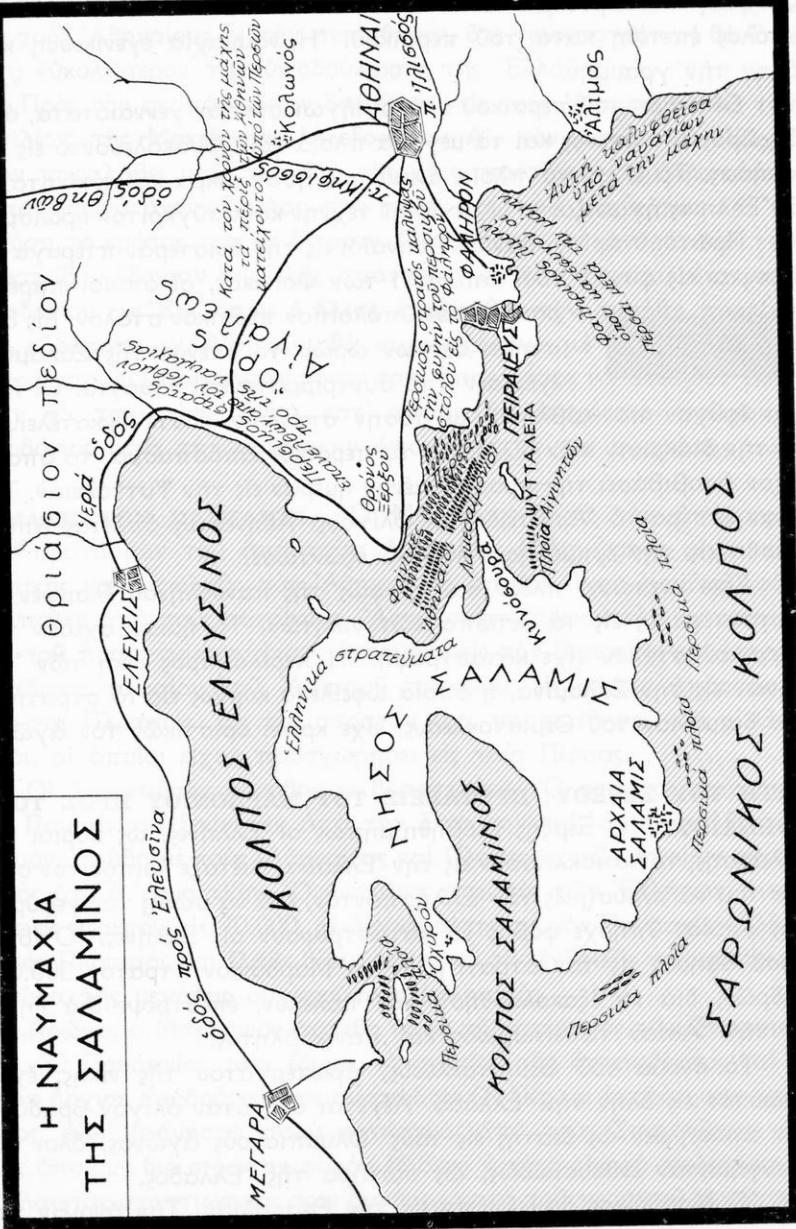
'Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ξέρξης μὲ τὴν ἰδέαν, ὅτι συνέφερεν εἰς αὐτὸν νὰ κλείσῃ τοὺς "Ἐλληνας εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος καὶ νὰ καταστρέψῃ ὅλα τὰ πλοιά των, διέταξε τὸν στόλον τὴν ἰδίαν νύκτα νὰ τοὺς κυκλώσῃ. Τὴν κύκλωσιν ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς ναυάρχους ὁ Ἀριστείδης, ὃ δποῖος εἶχεν ἔλθει ἐπίτηδες μὲ μικρὸν πλοιάριον ἀπὸ τὴν Αἴγιναν, ὅπου ἦτο ἔξοριστος. Τότε οἱ "Ἐλληνες ἤναγκάσθησαν νὰ ναυμαχήσουν. "Ηρχισαν λοιπὸν νὰ λαμβάνουν καταλλήλους θέσεις ἀπέναντι τῆς ἔχθρικῆς παρατάξεως.

Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ἀπέναντι ὅρους Αἴγαλεω, περιστοιχισμένοις ἀπὸ τὰ ἄριστα περσικὰ τάγματα, ἐκάθητο ἐπὶ ἀργυρόποδος θρόνους ὁ Ξέρξης, διὰ νὰ ἐπιβλέπῃ τὸν ἀγῶνα.

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ. 'Η πρωία τῆς ἐπομένης ἡμέρας, 22ας Σεπτεμβρίου τοῦ 480 π.Χ., εὗρε τοὺς ἔχθρικοὺς στόλους ἀντιμετώπους. 'Ο Ἑλληνικὸς στόλος ἀπετελεῖτο ἀπὸ 300 πλοιαῖς, ἐκ τῶν δποίων τὰ 180 ἀθηναϊκά, ὃ δὲ περσικὸς ἀπὸ 1000. Πρῶτα ὥρμησαν οἱ "Ἐλληνες ψάλλοντες τὸν πολεμικὸν παιᾶνα:

**"Ω παῖδες, Ἐλλήνων ἵτε, ἐλευθεροῦτε πατρίδα,
ἐλευθεροῦτε δὲ παῖδας, γυναικας, θεῶν τε πατρώων ἔδη
θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών.**

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ

Οι Ἀθηναῖοι προσέβαλον τὰ φοινικικά πλοϊα καὶ κατόπιν ὅλος ὁ στόλος ἐπετέθη κατὰ τοῦ περσικοῦ. Ἡ ναυμαχία ἐγενικεύθη καθ' ὅλην τὴν γραμμήν.

Οἱ ἄνδρες τοῦ περσικοῦ στόλου ἡγωνίσθησαν γενναιότατα, ἀλλ' ὁ χῶρος ἦτο στενὸς καὶ τὰ μεγάλα πλοϊά των ἐδυσκολεύοντο εἰς τὰς κινήσεις. Τὰ ἑλληνικά πλοϊα ἀντιθέτως ἦσαν μικρὰ καὶ εὐκίνητα, οἵ δὲ Ἐλληνες ἡγωνίζοντο μὲν μεγάλην τέχνην καὶ ἀσύγκριτον ἡρωισμόν.

Πρῶτοι ὑπερίσχυσαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς ἀπέναντι των Φοίνικας, οἵ διποῖοι παρέσυ-

480 π.Χ. ραν καὶ τὸν ὑπόλοιπον περσικὸν στόλον. Εἰς διάστημα ὀλίγων ὥρων τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος ἐγέμισεν ἀπὸ συντρίμματα καὶ ναυάγια. Οἱ Πέρσαι ἔφυγον πανικόβλητοι μὲν τόσην σπουδῆν, ὡστε ἐγκατέλειψαν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Ἐλλήνων τὸ περσικὸν ἀπόσπασμα, τὸ διποῖον εἶχον ἀποβιβάσει τὴν προηγουμένην ἡμέραν εἰς τὴν Ψυττάλειαν. Τὴν ἴδιαν ἑσπέραν ὁ Ἀριστείδης μὲν ὀλίγους Ἀθηναίους ὀπλίτας ἀπεβίβασθη εἰς τὴν ἐρημόνησον καὶ τὸ ἔξωντωσε.

Εἶχε νυκτώσει πλέον καὶ τὸ φῶς τῆς πανσελήνου ἔλαμψεν ὡς φωτοστέφανος εἰς τὰ μέτωπα τῶν νικητῶν. Τὸ δημιουργεόν τοῦ περσικοῦ στόλου εἶχε καταστραφῆ. Ἡ περίλαμπρος νίκη τῶν Ἐλλήνων εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ἡ διποία ὠφείλετο κυρίως εἰς τὸ στρατηγικὸν δαιμόνιον τοῦ Θεμιστοκλέους, εἶχε κρίνει δριστικῶς τὸν ἀγῶνα.

ΦΥΓΗ ΤΟΥ ΣΕΡΞΟΥ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΡΔΟΝΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΘΗΝΑΙΟΥΣ. Ό Ξέρξης ἐφοβήθη μήπως οἱ Ἐλληνες, ὡς κύριοι τῆς θαλάσσης, τὸν ἀποκλείσουν εἰς τὴν Ἐλλάδα. Διέταξε λοιπὸν τὸν στόλον του νὰ πλεύσῃ εἰς τὸν Ἐλλήσποντον, διὰ νὰ σώσῃ τὰς γεφύρας, τὰς διποίας ὑπῆρχε φόβος νὰ καταστρέψουν οἱ Ἐλληνες. Ο Ἱδιος, ἀφοῦ ἀφῆσεν εἰς τὸν στρατηγόν του Μαρδόνιον στρατὸν 300.000 ἀνδρῶν, διὰ νὰ ἔξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον, ἐπέστρεψε διὰ ξηρᾶς εἰς τὴν Ἀσίαν ταπεινωμένος καὶ πανικόβλητος.

Τὸ ὄνομα τοῦ Θεμιστοκλέους, πρωτεργάτου τῆς νίκης, ἔγινε γνωστὸν εἰς ὅλην τὴν Ἐλλάδα. Λέγεται ὅτι, ὅταν ὀλίγον βραδύτερον προσῆλθεν ὡς θεατής εἰς τούς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ὅλοι τὸν ἐπευφήμησαν ἐνθουσιωδῶς, ὡς σωτῆρα τῆς Ἐλλάδος.

Ο Μαρδόνιος διεχείμασεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Τὴν ἄνοιξιν τοῦ

479 π.Χ., πρὶν ἀρχίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις, ἐπεδίωξε νὰ κάμη συμμόχους του τοὺς Ἀθηναίους μὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι τοιουτοτρόπως θὰ ἐπιτύχῃ εὔκολώτερον τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος.

Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν διεβίβασεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους διὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀλεξάνδρου Α', τὸν ὅποιον οἱ Πέρσαι εἶχον παραλάβει μαζὶ τῶν διὰ τῆς βίας, προτάσεις συμφερωτάτας. ‘Υπεσχέθη νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὴν πόλιν καὶ τοὺς ναούς των καὶ νὰ αὐξήσῃ τὸ κράτος των εἰς ἔκτασιν. Οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ πρότασιν τοῦ Ἀριστείδου ἔδωσαν τὴν ἔγχης ἀπάντησιν εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Μαρδονίου : «’Εφ’ ὅσον ὁ ἥλιος ἀκολουθεῖ τὴν συνήθη πορείαν του, οὐδέποτε οἱ Ἀθηναῖοι θὰ συμμαχήσουν μὲ τοὺς Πέρσας » (‘Ηρόδοτος). Παρεκάλεσεν μόνον τοὺς Σπαρτιάτας νὰ στείλουν βοήθειαν τὸ ταχύτερον, διότι κατ’ αὐτῶν θὰ ἐστρέφετο πρῶτον ὁ Μαρδόνιος μετὰ τὴν ἀρνητικὴν ἀπάντησιν εἰς τὰς προτάσεις των.

Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΠΛΑΤΑΙΩΝ. ‘Ο Μαρδόνιος μετὰ τὴν ἀπόρριψιν τῶν προτάσεών του ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Ἀττικῆς καὶ κατέλαβε τὰς Ἀθήνας, αἱ ὅποιαι εἶχον ἐγκαταλειφθῆ καὶ πάλιν ἀπὸ τοὺς κατοίκους. Ἀφοῦ συνεπλήρωσε τὴν καταστροφὴν τοῦ προηγουμένου ἔτους ἀπεσύρθη εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐστρατοπέδευσε πλησίον τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὰς Πλαταιάς. Εἰς τὸν στρατόν του προσετέθησαν καὶ οἱ Θηβαῖοι, οἱ δόποιοι εἶχον προσχωρήσει εἰς τοὺς Πέρσας.

Οἱ Σπαρτιάται ἐκινήθησαν δραστηρίως. ‘Ο στρατὸς των ὑπὸ τὸν Παυσανίαν ἔξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Σπάρτην καὶ, ἀφοῦ διῆλθε τὸν Ἰσθμόν, ἦνώθη μὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ Πλαταιεῖς, τῶν δοποίων στρατηγὸς ἦτο ὁ Ἀριστείδης. ‘Ο ἦνωμένος στρατὸς τῶν Ἑλλήνων, ἀνερχόμενος περίπου εἰς 70.000, μὲ ἀρχιστράτηγον τὸν Παυσανίαν ἤλθεν εἰς τὰς Πλαταιὰς καὶ ἔλαβε θέσιν ἀπέναντι τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως. ‘Η ὥρα τῆς μεγάλης συγκρούσεως ἐπλησίαζε.

Πρῶτος ὁ Μαρδόνιος ἐπετέθη κατὰ τῆς πτέρυγος τῶν Σπαρτιατῶν. ‘Ο Παυσανίας τότε ἔδωσε τὸ σημεῖον τῆς ἀντεπιθέσεως καὶ ὁ ἄγων ἤρχισε σφοδρὸς καὶ πεισματώδης. Οἱ Πέρσαι ἐπολέμησαν γενναίως, ὅλλα ἐφάνησαν πολὺ κατώτεροι ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας, εἰς τοὺς ὅποιους διὰ πρώτην φορὰν ἔδιδετο ἡ εὐκαιρία νὰ πολεμήσουν μὲ ὅλας τὰς στρατιωτικάς των δυνάμεις κατὰ τοῦ περσικοῦ στρατοῦ.

‘Ο Μαρδόνιος μαχόμενος μεταξύ τῶν πρώτων ἐφονεύθη καὶ οἱ Πέρσαι ἥρχισαν νὰ φεύγουν πανικόβλητοι. ’Ἐν τῷ μεταξύ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον τρέψει εἰς φυγὴν τοὺς ἀπέναντι τῶν Θηβαίους ὄπλιτας. Οἱ Πέρσαι καταδιωκόμενοι ἐκλείσθησαν ἐντὸς ξυλίνου τείχους, τὸ δποῖον εἶχε κατασκεύασει ὁ Μαρδόνιος ὅπισθεν τοῦ στρατοπέδου του. ’Αλλὰ καὶ τὸ τεῖχος ἐκυριεύθη.

‘Η νίκη τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς Πλαταιάς ὑπῆρξεν ἀποφασιστική. ’Ο περσικὸς στρατὸς εἶχεν δριστικῶς συντριβῆ καὶ κάθε κίνδυνος ἀπὸ τὴν Ἀσίαν εἶχεν ἐκλείψει. Οἱ Θηβαῖοι ἐτιμωρήθησαν σκληρῶς διὰ τὴν διαγωγὴν των. ’Υπερχρεώθησαν νὰ παραδώσουν τοὺς ἀρχηγούς, οἱ δποῖοι συνεβούλευσαν τὴν συμμαχίαν μὲ τὸν Πέρσας. ’Εξ αὐτῶν οὐδεὶς διέφυγε τὸν θάνατον.

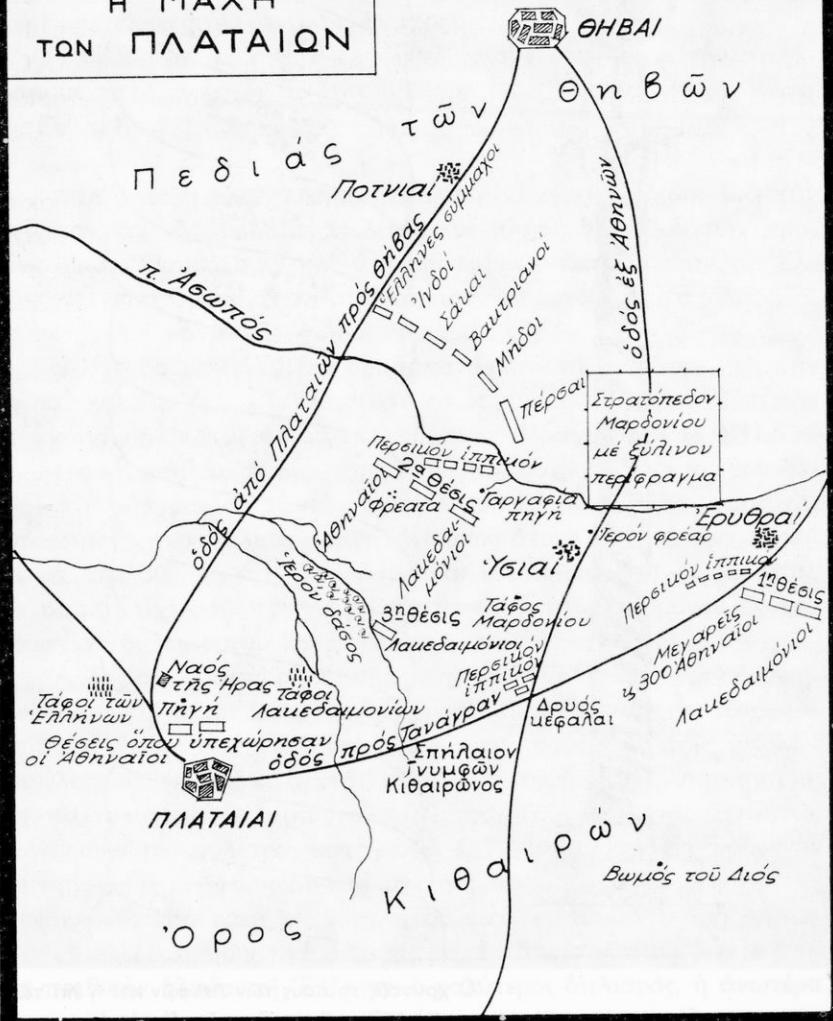
’Απὸ τὰ πλούσια λάφυρα οἱ “Ἑλληνες κατεσκεύασαν καὶ ἀφιέρωσαν εἰς τὸν ναὸν τῶν Δελφῶν χρυσοῦν τρίποδα, ὁ δποῖος ἐστηρίζετο ἐπὶ τρικεφάλου χαλκίνου ὅφεως. ’Επίσης μέγα μέρος τῶν λαφύρων ἔδωσαν εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον Παυσανίαν.

Οἱ σύμμαχοι δὲν παρέλειψαν νὰ τιμήσουν καὶ τοὺς Πλαταιεῖς. ’Η πόλις των ἐκηρύχθη Ἱερὰ καὶ ἀπαραβίαστος, ἀπεφασίσθη δὲ νὰ τελοῦνται ἀνὰ πενταετίαν εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης πανελλήνιοι ἀγῶνες, τὰ **Ἐλευθέρια**.

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΜΥΚΑΛΗΣ ΚΑΙ Η ΜΑΧΗ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΙΜΕΡΑΝ. Τὴν ἡμέραν τῆς νίκης τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς Πλαταιάς ὁ ἐλληνικὸς στόλος κατετρόπωσε τοὺς Πέρσας εἰς τὴν Μυκάλην, ἀκρωτήριον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπέναντι τῆς Σάμου.

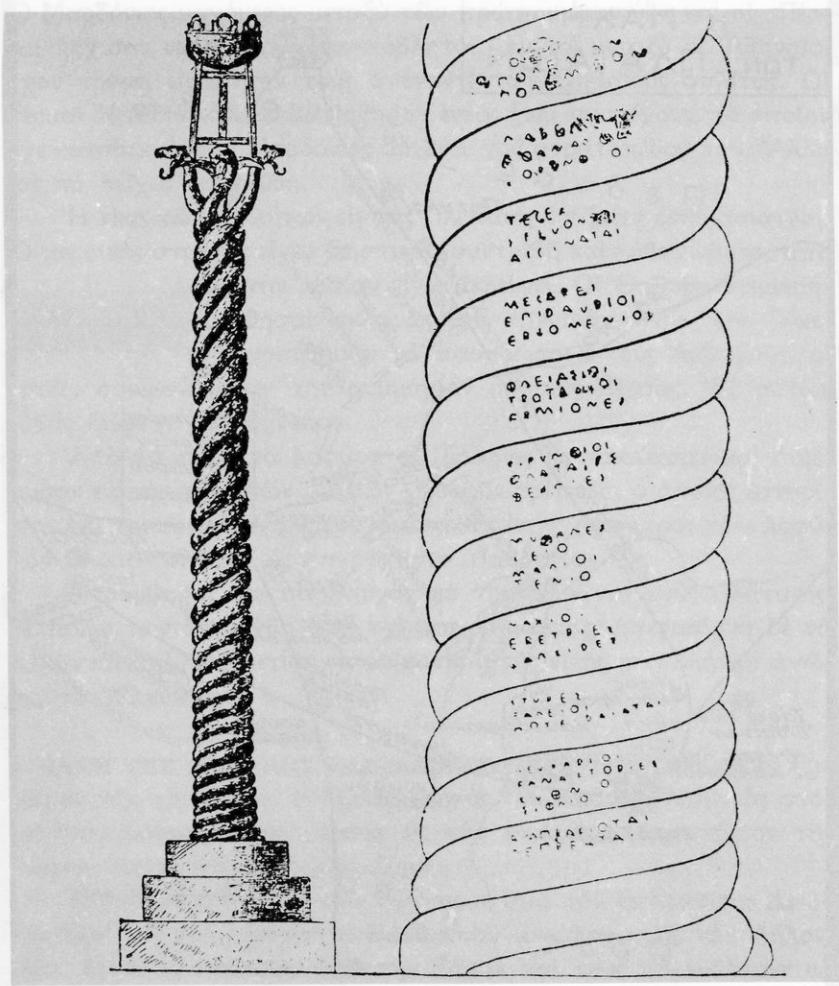
’Ο ἡνωμένος στόλος τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν Σπαρτιάτην **Λεωτυχίδην** καὶ τὸν Ἀθηναῖον **Ξάνθιππον** ἐνσυλόχει εἰς τὴν Δῆλον. ’Εκεῖ ἔφθασαν πρέσβεις ἀπὸ τὴν Σάμον καὶ τοὺς παρεκάλεσαν νὰ ἔλθουν εἰς βοήθειαν τῶν νήσων καὶ τῶν πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διὰ νὰ ἀποτινάξουν τὸν περσικὸν ζυγόν. ’Ο Λεωτυχίδης καὶ ὁ Ξάνθιππος ἔπλευσαν εἰς τὴν Μυκάλην, ὅπου ἦτο ἡγκυροβολημένος ὁ περσικὸς στόλος. Μόλις ἔμαθον οἱ Πέρσαι ὅτι ἔρχονται ἐναντίον τῶν οἱ “Ἑλληνες ἔσυραν τὰ πλοιά των εἰς τὴν ξηράν, ὅπου εἶχον συγκεντρώσει ἵσχυρὰν στρατιωτικὴν δύναμιν. Οἱ “Ἑλληνες μὲ δόλιγον στρατόν, τὸν δποῖον ἀπεβίβασαν, ἐνίκησαν καὶ διεσκόρπισαν

Η ΜΑΧΗ
ΤΩΝ ΠΛΑΤΑΙΩΝ

τοὺς τετραπλασίους βαρβάρους καὶ κατέκαυσαν τὸν στόλον τῶν.

Ἐξ ἦσον βαρύν ἀγῶνα μὲ τοὺς Ἐλληνας τῆς κυρίως Ἐλλάδος εἶχον ἀναλάβει καὶ οἱ Ἐλληνες ἄποικοι τῆς Σικελίας ἐναντίον τῶν Καρχηδονίων, οἱ δόποιοι ἐν συνεννοήσει μὲ τοὺς Πέρσας ἐπεχείρησαν νὰ τοὺς ὑποδουλώσουν.

‘Ο χρυσοῦς τρίπους τῶν Δελφῶν καὶ ἡ ἐπὶ τῶν σπειρῶν τῶν ὄφεων ἐπιγραφή.

Πρὸ τοῦ κοινοῦ κινδύνου συνηγάθησαν τότε ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν **Γέλων** καὶ τοῦ Ἀκράγαντος **Θήρων**. Εἰς μεγάλην μάχην παρὰ τὴν Ἰμέραν ἐνίκησαν τὸν πολυπληθέστερον στρατὸν τῶν Καρχηδονίων καὶ ἐπυρπόλησαν τὸν στόλον των. Λέγεται ὅτι ἐν μό-

νον πολεμικὸν πλοϊον ἐσώθη καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τὴν θαλασσοκράτειραν Καρχηδόνα τὴν μεγάλην συμφοράν.

Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων τῆς Σικελίας συνέπεσε κατὰ τὴν παράδοσιν μὲ τὴν νίκην τῶν Ἑλλήνων τῆς κυρίως Ἑλλάδος εἰς τὰ ὅδατα τῆς Σαλαμίνος.

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. Ὁ μέγας ἄγων διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐτελείωσε μὲ πλήρη θρίαμβον τῶν πρόγονων μας. Θαυμάζομεν καὶ ἀποροῦμεν πῶς κατώρθωσαν οἱ Ἑλληνες νὰ συντρίψουν τοὺς ἴσχυροτάτους στρατούς καὶ στόλους, οἱ ὅποιοι ἥλθον κατὰ τῆς χώρας των.

Οἱ Ἡρόδοτος λέγει, ὅτι οἱ Πέρσαι ἐφάνησαν κατώτεροι εἰς τὴν εὐφυῖαν καὶ τὴν δρθῆν ἐκτίμησιν τῶν πραγμάτων, ἀπειροὶ δὲ εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Πράγματι, ἐνῷ δὲ Περσικὸς στρατός ἐπολέμησε μὲ ἔξαιρετικὴν ἀνδρείαν, οἱ ἀρχηγοί του δὲν εἶχον τὴν εὔστροφίαν νὰ τὴν ἐκμεταλλευθοῦν. Ὁ Ξέρξης, ἐκτὸς τῆς προσωπικῆς του δειλίας, ἐφάνη ἀνίκανος ἀκόμη καὶ νὰ ἀντιληφθῇ καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς συστάσεις καὶ ὑποδείξεις τοῦ Δημαράτου, τὸν ὅποιον εἶχε μαζί του ὡς σύμβουλον. Ἐστηρίζετο μόνον εἰς τὴν τεραστίαν δύναμίν του κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν.

Ἄλλος σπουδαῖος λόγος τῆς νίκης τῶν Ἑλλήνων εἶναι τὸ ὑψηλὸν φρόνημα, τὸ ὅποιον ἐκαλλιέργησε καὶ ἀνέπτυξεν εἰς αὐτοὺς ὁ ἐλεύθερος ἔθνικός των βίος. Τοὺς διαφόρους λαούς, ἀπὸ τοὺς ὅποιούς ἀπετελεῖτο ὁ περσικὸς στρατός, συνέδεε μόνον ἡ τυφλὴ ὑποταγὴ εἰς τὴν παντοδύναμον θέλησιν τοῦ αὐθέντου. Τοὺς Ἑλληνας ἀντιθέτως ἦνωνεν ἡ κοινὴ φυλετικὴ καταγωγὴ καὶ ἐκίνει ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἡ ἀφοσίωσις καὶ στοργὴ πρὸς τὴν ἄγονον γῆν, τὴν ὅποιαν ἐκληροδότησαν εἰς αὐτοὺς οἱ πατέρες των.

Ἐξ ὅλου, ἡ σωματικὴ ἀσκησις, εἰς τὴν ὅποιαν ὑπεβάλλοντο ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν οἱ Ἑλληνες, ὁ καλύτερος ὅπλισμός, ἡ ἀνωτέρα στρατιωτικὴ δργάνωσις τῆς Ἑλλάδος καὶ ιδιαιτέρως τὸ ναυτικὸν ὑπῆρχαν σοβαρώτατοι παράγοντες τῆς νικηφόρου ἐκβάσεως τοῦ ἀγῶνος. Οἱ Ἀθηναῖοι παρουσίασαν κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν περίοδον ἀρχηγούς τοῦ στόλου των ἀνδρας ἔξοχους. Εἰς τὴν Σαλαμίνα, ὅπου οἱ ἀνδρες τῶν περσικῶν πλοίων ἡγωνίσθησαν γενναιότατα, ἐσωσε τὴν Ἑλλάδα ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Θεμιστοκλέους. Οὗτος ἀντελή-

φθη ἔγκαίρως ποῦ θὰ ἐκρίνετο ὁ ἄγων καὶ ἕκεῖ συνεπύκνωσε τὸ ἥ-
μισυ τῆς δυνάμεως του. Ἀντιθέτως οἱ Πέρσαι, δχι μόνον ἡσαν ἔνοι
πρὸς τὴν ναυτικὴν τέχνην, ἀλλ’ ἐστεροῦντο καὶ ἔνιαίας διοικήσεως
κατὰ τὴν ὥραν τῆς ναυμαχίας. Πλὴν τούτου, ὁ περσικὸς στόλος ἀπε-
τελεῖτο ἀπὸ πλοῖα καὶ πληρώματα, τὰ δποῖα ἔδιδον οἱ ἀλλοεθνεῖς
ὑπῆρκοι τοῦ κράτους (Φοίνικες, "Ιωνες κ.λπ.). Δὲν ὑπῆρχεν ἐπομέ-
νως ὁ ἀπαραίτητος διὰ τὴν νίκην ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ δρᾶσις τῶν
πληρωμάτων εἶχεν ὡς κίνητρον τὸν φόβον ἢ τὴν ἐπίδειξιν.

Πρωτίστως ὅμως ὁ θρίαμβος τῶν Ἐλλήνων, ὁφείλεται εἰς τὸ ὑ-
ψηλόν των φρόνημα καὶ εἰς τὴν πίστιν των εἰς τὴν ἴδεαν τῆς πατρί-
δος καὶ τὴν ἀξίαν τῆς ἐλευθερίας.

Τὸ τέλος τῶν ἐνδόξων ἀμυντικῶν ἄγωνων τῶν Ἐλλήνων κατὰ
τῶν Περσῶν ἔγινεν ἢ ἀρχὴ νέας καὶ μεγάλης ἐποχῆς διὰ τὴν Ἐλλάδα.

τὸ τέλος τῶν ἐνδόξων ἀμυντικῶν ἄγωνων τῶν Ἐλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν ἔγινεν ἢ ἀρχὴ νέας καὶ μεγάλης ἐποχῆς διὰ τὴν Ἐλλάδα.

Η ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΗΓΕΜΟΝΙΑ

ΟΙ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ

‘Ο νικηφόρος ὀμυντικὸς ἄγῶν τῶν ‘Ελλήνων κατὰ τῶν Περσῶν ἐνέπνευσεν εἰς αὐτοὺς αὐτοπεποίθησιν καὶ τοὺς κατέστησεν ὑπερηφάνους. Δὲν ἔβράδυνεν ὅμως νὰ δημιουργηθῇ καὶ ἀντιζηλία μεταξὺ ’Αθηνῶν καὶ Σπάρτης. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔθεώρουν τοὺς ἑαυτούς των πρωτεργάτας τῆς νίκης. Αὔτοὶ ἐκέρδισαν τὴν πρώτην νίκην εἰς τὸν Μαραθῶνα, εἰς αὐτοὺς κυρίως ὡφείλετο ἡ νίκη τῆς Σαλαμίνος, αὔτοὶ ὑπεβλήθησαν εἰς τὰς μεγαλυτέρας θυσίας. Οἱ Σπαρτιάται ἔξι ἄλλου ἐπίστευον, ὅτι μὲ τὸν πειθαρχικὸν καὶ γενναῖον στρατόν των ἔξησφάλισαν τὴν ἐλευθερίαν τῆς ‘Ελλάδος.

‘Αλλ’ ἡ συνεργασία τῶν ‘Ελλήνων καὶ μετὰ τὰς νίκας των κατὰ τῶν Περσῶν δὲν διεσπάσθη. ‘Ο πόλεμος ἔξικολούθησεν ὑπὸ νέαν μορφήν. ”Εγινεν ἐπιθετικός. ’Αντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς ἐπιθέσεως τῶν ‘Ελλήνων ἦτο ἡ ἐδίωξις τῶν Περσῶν ἀπὸ τὸ Αἴγαον καὶ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ασίας. ‘Ο ἐπιθετικὸς πόλεμος διήρκεσε 30 ἔτη καὶ ἐτελείωσε μὲ τὴν ἀπαλλαγὴν ὅλων τῶν ‘Ελλήνων ἀπὸ τὴν περσικὴν κυριαρχίαν.

ΟΧΥΡΩΣΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν ἐπέστρεψαν εἰς τὰς Ἀθήνας, εὗρον αὐτὰς κατεστραμμένας. ’Αφοῦ ἐπεδόθησαν εἰς πρόχειρον ἀνοικοδόμησιν τῶν ἐρειπίων, ἀπεφάσισαν κατὰ συμβουλὴν τοῦ Θεμιστοκλέους νὰ περιτειχίσουν τὴν πόλιν. Εἰς τοῦτο ἀντέδρασαν οἱ Σπαρτιάται, διότι δῆθεν τὰ τείχη ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμεύσουν ως ὁρμητήρια τῶν Περσῶν εἰς ἐνδεχομένην ἐπιδρομήν των.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν εἰς τὴν Σπάρτην τὸν Θεμιστοκλέα, ὁ ὅποιος διὰ τῆς ἐπιτηδειότητός του κατώρθωσε νὰ ματαιώσῃ τὰ σχέδιά των καὶ ἡ πόλις ἐτειχίσθη. ”Οταν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν

Σπάρτην συνεπλήρωσε τὰ ὄχυρωματικὰ ἔργα τῶν Ἀθηνῶν. Κατόπιν ωχύρωσε καὶ τὸν Πειραιᾶ, τὸν ὅποιον κατέστησεν ἰσχυρότατον πολεμικὸν ναύσταθμον καὶ ἐμπορικὸν λιμένα ἀσφαλέστατον.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Παυσανίου ἐξεδίωξε τοὺς Πέρσας ἀπὸ τὰς νῆσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ ἀπτηλευθέρωσε τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Αἱ πόλεις αὐταὶ μετὰ τῶν νήσων εἰσῆλθον εἰς τὴν συμμαχίαν. Ἐπειτα ὁ συμμαχικὸς στόλος ἔπλευσεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, κατόπιν δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Προποντίδα καὶ ἐκυρίευσε τὸ Βυζάντιον. Τοιουτορόπως ἀποκατεστάθη ἡ συγκοινωνία μεταξὺ τοῦ Εὔξείνου πόντου καὶ τῆς Ἐλλάδος.

Ο Παυσανίας ἀπὸ τὰς μεγάλας τιμὰς καὶ τὴν δόξαν εἶχε γίνει πολὺ ἔγωιστής καὶ ὑπερήφανος. Δὲν ἦθελε νὰ ὑπακούῃ εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του, ἥρχισε νὰ ζῇ πολυτελῶς καὶ κατεπίεζε τοὺς συμμάχους. Διὰ τὴν διαγωγὴν του αὐτὴν οἱ Σπαρτιᾶται τὸν ἀνεκάλεσαν καὶ ἐπειδὴ ἀπεδείχθη, ὅτι εύρισκετο εἰς συνενόησιν μὲ τὸν Ξέρξην, τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον. Τοιοῦτον οἰκτρὸν τέλος εἶχεν ὁ νικητής τῶν Πλαταιῶν Παυσανίας (467 π.Χ.).

Ο Θεμιστοκλῆς, ὁ νικητής τῆς Σαλαμῖνος, ἀπέθανεν ἐπίσης ἀδόξως. Βίαιος τὸν χαρακτῆρα, ταχέως περιῆλθεν εἰς ὀξεῖαν ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς πολιτικούς του ἀντιπάλους. Ἄλλὰ καὶ ἡ Σπάρτη εἰργάζετο διὰ τὴν ἔξοντωσίν του, διότι τὸν ἐθεώρει ἐπικίνδυνον ἀνταγωνιστήν.

Τὸ 472 π.Χ. ἐπεκράτησαν εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ ἀριστοκρατικοί, τῶν ὁπίσιων ἀρχηγὸς ἦτο ὁ **Κίμων**, υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου, φίλος τῶν Σπαρτιατῶν. Ο Κίμων, κατόπιν συνενοήσεως μὲ τοὺς ἄλλους πολιτικούς ἔχθρούς τοῦ Θεμιστοκλέους, κατώρθωσε νὰ τὸν ἔξορίσῃ (471 π.Χ.).

*Οστρακον μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τοῦ πατρός του.

‘Ο Θεμιστοκλῆς κατέφυγεν εἰς τὸ Ἀργος. Οἱ Σπαρτιάται τὸν κατηγόρησαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὡς δῆθεν συνένοχον τοῦ Παυσανίου, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον. Συγχρόνως ἀπὸ κοινοῦ μὲ τοὺς Σπαρτιάτας ἐπεδίωξαν νὰ τὸν συλλάβουσιν. Ἡναγκάσθη τότε ὁ Θεμιστοκλῆς νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀρταξέρξου, ὁ ὅποιος εἶχε διαδεχθῆ τὸν Ξέρην. ‘Ο Ἀρταξέρξης τὸν ἐδέχθη μὲ ἔξαιρετικὰς τιμάς, τοῦ παρεχώρησε μάλιστα καὶ τρεῖς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διὰ νὰ συντηρῆται ἀπὸ τὰς προσόδους των. Εἰς μίαν ἔξ αὐτῶν, τὴν Μαγνησίαν, εἰς τὴν ὅποιαν καὶ διέμενε, ἀπέθανεν ἐκ νόσου, ὅπως λέγει ὁ Θουκυδίδης, τὸ 459 π.Χ. εἰς ἥλικιαν 64 ἑτῶν. Οἱ συγγενεῖς του μετεκόμισαν τὰ δύτα του κρυψίως εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ἔθαψαν εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς.

Η ΑΘΗΝΑ·Ι·ΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ. ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ. Μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Παυσανίου οἱ σύμμαχοι ἐστράφησαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους στρατηγούς Ἀριστείδην καὶ Κίμωνα καὶ τοὺς παρεκάλεσαν νὰ ἀναλάβουν τὴν ἡγεμονίαν των. Οἱ Σπαρτιάται ἀπεσύρθησαν ἐκ τῆς συμμαχίας. Τοὺς ἐμίμήθησαν καὶ οἱ ἄλλοι Πελοποννήσιοι. Τοιουτοτρόπως τὸν ἐπιθετικὸν πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν ἔξικολούθησαν οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τοὺς νησιώτας καὶ τοὺς λοιποὺς Ἑλληνας.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέθεσαν εἰς τὸν Ἀριστείδην, τὸν ὅποιον διώρισαν ἀρχηγὸν τοῦ συμμαχικοῦ στόλου, τὴν ὀργάνωσιν τῆς συμμαχίας. ‘Ο δίκαιος οὗτος ἀνήρ καθώρισε τὸ ποσὸν τοῦ στρατοῦ ἢ τῶν πλοίων ἢ τῶν χρημάτων, τὰ ὅποια θὰ ἔπρεπε νὰ δίδῃ ἐκάστη πόλις διὰ τὴν συμμαχίαν μὲ τόσην ἀμεροληψίαν, ὥστε δὲν ἥκουσθη κανὲν ἀπολύτως παράπονον.

Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐσχηματίσθη ἡ πρώτη ἀθηναϊκὴ συμμαχία, ἡ ὅποια, ἐπειδὴ εἶχεν ἔδραν τὴν νῆσον Δῆλον, ὧνομάσθη **συμμαχία τῆς Δήλου**. Εἰς τὴν συμμαχίαν ἔλαβον μέρος ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων οἱ νησιώται καὶ οἱ Ἑλληνες τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀντιπρόσωποι αὐτῶν συνήρχοντο κατὰ περιόδους εἰς τὴν Δῆλον καὶ ἀπεφάσιζον μὲ ἵσοψηφίαν διὰ τὰς ὑποθέσεις τῆς συμμαχίας. Εἰς τὴν νῆσον ὑπῆρχε καὶ τὸ κοινὸν ταμεῖον, οἱ διαχειρισταὶ τοῦ ὅποιου ὧνομάζοντο **Ἑλληνοταμίαι** καὶ ἡσαν Ἀθηναῖοι. Τὸ ποσὸν τῆς ἐτησίας συμμαχικῆς εἰσφορᾶς ἦτο κατ’ ἀρχὰς 460 τάλαντα. Μετὰ δέκα ἔτη ὁ Ἀριστείδης,

478 π.Χ.

Κεφαλή τοῦ Κίμωνος.

ό δίκαιος ὄργανωτής τῆς πρώτης ἀθηναϊκῆς συμμαχίας, ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας πιτωχότατος (468 π.Χ.).

Ο ΚΙΜΩΝ. ‘Ο Κίμων εἶχε χάσει μικρὸς τὸν πατέρα του Μιλτιάδην. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς νεότητός του ὁ βίος του ἦτο ἀτακτος. Ἀργότερον ἀπέβαλε τὰς κακὰς συνηθείας καὶ μετεβλήθη εἰς πολίτην χρηστὸν καὶ γενναιόφρονα. Κατὰ σύστασιν τοῦ Ἀριστείδου ἀφωσιώθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα τῆς πολιτείας.

Πρῶτος ὁ Κίμων ὥρμησε πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ παρέσυρε καὶ τοὺς ἄλλους νὰ τὸν ἀκολουθήσουν, ὅταν ὁ Θεμιστοκλῆς, πολιτικός του ἀντίπαλος, προσεπάθει νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλιν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ προελαύνοντος Ξέρξου. Νέος ἀκόμη ἐπολέμησε μὲ γενναιότητα εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμίνος.

‘Ο Κίμων εἰς ὅλην τὴν ζωὴν του ὑπῆρξεν ἀδωροδόκητος καὶ πρὸς τοὺς συμπολίτας του πολὺ γενναιόδωρος. Τὴν περιουσίαν του ἔκαμε κοινὸν κτῆμα τοῦ λαοῦ. Εἰς τοὺς τρόπους ἦτο ἀπλοῦς, σοβαρὸς καὶ ἀπεστρέφετο τὴν πολυλογίαν. Ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀριστοκρατικὴν μερίδα. Μετὰ τὴν ἔξορίαν τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστείδου (468 π.Χ.) ὁ Κίμων ἔγινεν ὁ ἀδιαφιλονίκητος ἡγέτης τῆς ἀθηναϊκῆς πολιτείας καὶ διέπρεψεν ὡς πολιτικὸς καὶ ὡς στρατηγός.

Κατ’ ἀρχὰς ἀπηλευθέρωσεν ὄλας τὰς πόλεις τῶν θρακικῶν παραλίων καὶ τῆς Χαλκιδικῆς, αἱ ὅποιαι προσετέθησαν εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν. Μετὰ ταῦτα ἐστράφη κατὰ τῆς νήσου Σκύρου, τὴν ὅποιαν κατεῖχον οἱ **Δόλοπες**, φοβεροὶ πειραταί. ‘Ο Κίμων ἐνίκησε τοὺς πειρατὰς καὶ κατέλαβε τὴν Σκύρον, ὅπου ἐγκατέστησεν Ἀθηναίους κληρούχους.

ΑΙ ΝΙΚΑΙ ΤΟΥ ΚΙΜΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ. ΚΙΜΩΝΕΙΟΣ ΕΙΡΗΝΗ. Ὁ Κίμων, ἀφοῦ ἐστερέωσε τὴν ἀθηναϊκὴν ἡγεμονίαν εἰς τὸ Αἴγαιον, ἐστράφη κατὰ τῶν Περσῶν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διὰ νὰ ἀπελευθερώσῃ τὰς ἔκει Ἑλληνικὰς πόλεις ἀπὸ τὸν ζυγόν των.

‘Ο Κίμων ὡς ἀρχηγὸς τοῦ συμμαχικοῦ στόλου ἔξεδιώξε τὸ 467 π.Χ. τοὺς Πέρσας ἀπὸ διαφόρους πόλεις τῶν παραλίων τῆς Καρίας καὶ Λυκίας. Τὸν περσικὸν στόλον, ὁ ὅποιος ἀπετελεῖτο ἀπὸ 200 πολεμικὰ πλοῖα κατὰ τὸ πλεῖστον φοινικικά, κατέστρεψεν εἰς ἀποφασιστικὴν ναυμαχίαν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐρυμέδοντος ποταμοῦ εἰς τὴν Παμφυλίαν. Ἀμέσως κατόπιν ἀπεβίβασε στρατὸν εἰς τὴν ἔστρατον τὴν ξηρὰν καὶ διεσκόρπισε τὸ παρατεταγμένον εἰς τὴν παραλίαν πεζικὸν τῶν Περσῶν.

467 π.Χ.

‘Ο Κίμων ἀπέθανε τὸ 449 π.Χ. πολιορκῶν τὸ Κίτιον τῆς Κύπρου (σημερινὴν Λάρνακα). Καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος ἐνίκησε τὸν περσικὸν μετὰ βραχεῖαν ναυμαχίαν παρὰ τὴν Σαλαμῖνα τῆς Κύπρου. Τὰ πολεμικὰ κατορθώματα τοῦ Κίμωνος τόσον φόβον ἐνέπνευσαν εἰς τοὺς Πέρσας, ὥστε εἰς τὸ Αἴγαιον ἔπαυσεν ὁ πλοῦς περσικῶν πλοίων καὶ ὁ περσικὸς στρατὸς ἀπεσύρθη ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐκ τούτου προῆλθεν ὁ θρῦλος ὅτι συνωμολογήθη εἰρήνη μεταξύ Περσῶν καὶ Ἀθηναίων, ἡ ὅποια ἔφερε τὸ ὄνομα **Κιμώνειος εἰρήνη**. Πράγματι ὅμως ἐπρόκειτο περὶ τῆς εἰρήνης τοῦ Καλλίου, ὁ ὅποιος μετέβη εἰς Σοῦσα πρὸς συνομολόγησιν ταύτης.

449 π.Χ.

ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΧΑΝΟΥΝ ΤΗΝ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΝ ΤΩΝ. Ἡ παράτασις τοῦ πολέμου ἐστενοχώρει τοὺς συμμάχους, οἱ ὅποιοι ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον φιλήσυχοι ἔμποροι καὶ ναυτικοί. Διὰ τοῦτο, ὅταν ἐξέλιπεν ὁ κίνδυνος ἐκ μέρους τῶν Περσῶν, ὅσαι πόλεις ἔδιδον πλοῖα καὶ ἀνδρας προέτειναν νὰ δίνουν ἀντὶ τούτων μόνον χρήματα. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἔφεραν ἀντίρρησιν. Μὲ τὰ χρήματα αὐτὰ κατεσκεύασαν ἴσχυρὸν στόλον, εἰς τὸν ὅποιον τὰ πληρώματα ἦσαν Ἀθηναῖοι πολῖται καὶ μισθοφόροι. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπῆλθε βαθεῖα μεταβολὴ εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν. Δι’ αὐτῆς οἱ Ἀθηναῖοι ἔγιναν εἰς τὴν πραγματικότητα κυρίαρχοι τῶν συμμάχων των.

Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου αἱ συμμαχικαὶ πόλεις εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προσαρμόσουν τὰ πολιτεύματά των πρὸς τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοιουτοτρόπως ἔχασαν καὶ τὴν αὐτονομίαν των. Μόναι αἱ νῆσοι Χίος, Λέσβος, Σάμος παρέμειναν πραγματικοὶ σύμμαχοι. Τὸ συμμαχικὸν ταμεῖον μετεκομίσθη εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ μόνη πλέον ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων ἀπεφάσιζε διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν πόρων του.

Τοιουτοτρόπως ἔδημιουργήθη τὸ μέγα ναυτικὸν κράτος τῶν Ἀθηνῶν, τὸ ὄποιον κατὰ τὰ μέσα τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος περιελάμβανεν ἑκτὸς τῆς Ἀττικῆς, τὴν Εὔβοιαν, τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου. Συγχρόνως ἔξηπλώθη καὶ εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τὴν ὄποιαν περιέλαβε τὰ Μέγαρα, τὴν Βοιωτίαν, τὴν Φωκίδα καὶ τὴν Λοκρίδα.

Ο ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ. Εἴδομεν ὅτι ἡ ἀντιζηλία μεταξὺ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης ἔξεδηλώθη ἀμέσως μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν. Ἡ ἴδρυσις καὶ ὁργάνωσις τοῦ μεγάλου ἀθηναϊκοῦ κράτους προεκάλεσε μεταξὺ τῶν δύο πόλεων ὁξὺν ἀνταγωνισμὸν διὰ τὴν ἡγεμονίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἐφ' ὅσον τὰς Ἀθήνας ἔκυβέρνων οἱ ἀριστοκρατικοί, αἱ σχέσεις Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης ἦσαν καλαί. Οἱ Σπαρτιάται εἰς ὅλας τὰς διαπραγματεύσεις των μὲ τὸν Κίμωνα ἔδειξαν πνεῦμα διαλλακτικόν. Ὁ Κίμων ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὴν πολιτικὴν τῆς ταπεινώσεως τῆς Σπάρτης. Διὰ τοῦτο ὑπεστήριξεν αἴτησιν τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους περὶ ἀποστολῆς βοηθείας, ὅταν ἐπιέζοντο ἀπὸ τοὺς Μεσσηνίους κατὰ τὸν τρίτον μεσσηνιακὸν πόλεμον (464 - 455 π.Χ.). Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν πρὸς ἐνίσχυσιν 4.000 ὀπλίτας ὑπὸ τὸν ὕδιον τὸν Κίμωνα, ἀλλ' οἱ Σπαρτιάται τοὺς ἀπέπεμψαν μετ' ὀλίγον μὲ διαφόρους προφάσεις. Οἱ δημοκρατικοὶ ἀντίπαλοι τοῦ Κίμωνος τὸν διέβαλον ὡς αἴτιον τῆς προσβολῆς καὶ ἐπέτυχον τὴν ἔξορίαν του (461 π.Χ.).

Ἡ μοιραία σύγκρουσις Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης ἔγινεν εἰς τὴν Τανάγραν τῆς Βοιωτίας (457 π.Χ.). Κατὰ τὴν μάχην ἐνίκησαν οἱ Σπαρτιάται. Καίτοι ὅμως νικηταὶ ἔκριναν φρόνιμον νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Σπάρτην. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔξι ἄλλους ἀνεκάλεσαν τὸν Κίμωνα ἐκ τῆς ἔξορίας κατὰ πρότασιν τοῦ Περικλέους καὶ αἱ Ἀθῆναι μὲ τὴν συμ-

φιλίωσιν τῶν δύο ἐπιφανεστάτων πολιτικῶν, τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ Κίμωνος, ἀνέκτησαν τὴν ἐπιβολήν των. Ἡ Βοιωτία ἡ ναγκάσθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν. Τὴν Βοιωτίαν ἡ κοιλούθησαν κατόπιν ἡ Φωκίς καὶ ἡ Λοκρίς. Τὸ 455 π.Χ. παρεδόθη ἡ Αἴγινα καὶ ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Τολμίδην, παραπλεύσας τὴν Πελοπόννησον, ἔκαυσε τοὺς λιμένας τῶν Σπαρτιατῶν, Μεθώνην καὶ Γύθειον. Ἡ Σπάρτη ἡ ναγκάσθη νὰ συνάψῃ πενταετῆ εἰρήνην (451 π.Χ.).

‘Αλλὰ μετ’ ὀλίγον ὁ πόλεμος ἐπανελήφθη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνικήθησαν εἰς τὴν Κορώνειαν (447 π.Χ.) ἀπὸ τοὺς ἐπαναστατήσαντας Βοιωτούς. Φωκεῖς, Λοκροὶ καὶ Μεγαρεῖς ἀπεσύρθησαν ἀπὸ τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν. Μὲ ὑποκίνησιν τῆς Σπάρτης ἐπανεστάτησε καὶ ἡ Εὔβοια. Κατὰ τῆς νήσου ἐστάλη ὁ Περικλῆς καὶ τὴν ἔξηνάγκασε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν συμμαχίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ σπαρτιατικὸς στρατὸς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Ἐλευσῖνος.

Τὸν κίνδυνον τοῦ πολέμου ἀπεμάκρυνεν ὁ Περικλῆς. Δι’ ἐνεργειῶν του συνωμολογήθη εἰρήνη διὰ 30 ἔτη μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν. Εἶναι αἱ τριακοντούτεις σπονδαί, ὅπως τὰς ὄνομάζει ὁ Θουκυδίδης.

445 π.Χ.

Ο ΠΕΡΙΚΛΗΣ. ‘Ο Περικλῆς ἦτο ύιός τοῦ Ξανθίππου, τοῦ νικητοῦ τῆς Μυκάλης, καὶ τῆς Ἀγαρίστης, ἀνεψιᾶς τοῦ Κλεισθένους. Ἡρχισε τὸ πολιτικόν του στάδιον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστείδου. Εἶχεν ἴσχυρὸν πολιτικὸν ἀντίπαλον τὸν Κίμωνα, τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἀριστοκρατικῶν, ἐνῷ αὐτὸς ἦτο ἐπὶ κεφαλῆς τῆς δημοκρατικῆς μερίδος μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ πολιτικοῦ Ἐφιάλτου.

Σοβαρὸς καὶ ἀτάραχος ὁ Περικλῆς οὐδέποτε ἐκολάκευσε τὸν λαόν, εἰς τὸν δόποιον ἥσκει μεγάλην ἐπιρροὴν μὲ τὴν συναρπαστικὴν εὐγλωττίαν του. Διὰ τὴν εὐφράδειαν, τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ παραστήματος, εἰς τὸ δόποιον ἔδιδε μεγαλυτέραν ἐπιβολὴν τὸ κράνος, καὶ τὸν ἥρεμον χαρακτῆρά του οἱ Ἀθηναῖοι τὸν παρωμοίασαν μὲ τὸν Δία καὶ τὸν ὡνόμασαν **Ολύμπιον**. Οἱ ποιηταὶ ἔλεγον ὅτι, ὅταν ὡμίλει ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς ἐκκλησίας, ἥστραπτεν, ἐβρόντα καὶ συνεκλόνιζε τὴν Ἑλλάδα.

‘Ο Περικλῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος ἐξελέγετο κατ’ ἔτος στρατηγὸς καὶ ἡ σχεδὸν μοναρχικὴ ἔξουσία του ἐντὸς δημοκρατικοῦ

Περικλῆς.

πολιτεύματος ὡφείλετο εἰς τὴν ἔξαιρετικήν προσωπικότητά του. 'Ο Θουκυδίδης ἔξαίρων τὰ μεγάλα πολιτικά προσόντα τοῦ Περικλέους λέγει ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἡ πολιτεία « ἐγίγνετό τε λόγω μὲν δημοκρατία, ἔργῳ δὲ ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς ἀρχή ».

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ.

'Ο Περικλῆς, διὰ νὰ μὴ νοθεύεται τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα μὲ τὴν μὴ συμμετοχὴν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τῶν πτωχῶν πολιτῶν, εἰσήγαγε διὰ νόμου τὸν ἐκκλησιαστικόν, δικαστικὸν καὶ βουλευτικὸν μισθόν. Εἰς τοὺς πολίτας δηλαδή, οἱ δόποιοι ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ἢ ἐκληρώνοντο δικασταὶ ἢ ἔξελέγοντο βουλευταί, ἐδίδετο ἀποζημιώσις.

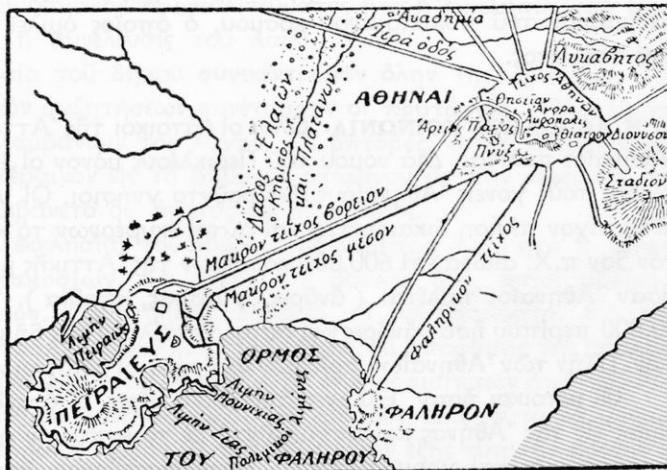
'Αλλὰ καὶ διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ἡθικὴν ἔξυψωσιν τῶν συμπολιτῶν του ἐφρόντισεν δὲ Περικλῆς. 'Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του τὸ θέατρον ἦτο λαϊκὸν σχολεῖον. "Ἐπρεπε λοιπὸν οἱ πολῖται ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν κοινωνικῶν τάξεων νὰ δύνανται νὰ παρακολουθοῦν τὰς θεατρικὰς παραστάσεις. Πρὸς τοῦτο μὲ εἰδικὸν νόμον ὑπεχρέωσεν δὲ Περικλῆς τὴν πολιτείαν νὰ πληρώνῃ εἰς κάθε πτωχὸν τὸ ἀντίτιμον τοῦ εἰσιτηρίου διὰ τὸ θέατρον. Τὰ χρήματα αὐτὰ ἐλέγοντο **θεωρικά**.

'Ο Περικλῆς εἶχε πρόγραμμα νὰ ἔνωσῃ ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηνῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἔπαινεν ἡ διαιρεσίς τῆς Ἑλλάδος εἰς πολλὰ μικρὰ κράτη μὲ ἀντιζηλίας καὶ πολέμους μεταξύ των. Κατόπιν προτάσεώς του ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἐψήφισε νὰ προσκληθοῦν εἰς τὰς Ἀθήνας ἀντιπρόσωποι ἀπὸ ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις. Εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν τοῦ Περικλέους οἱ Σπαρτιᾶται ἀντέδρασαν καὶ τὸ σχέδιόν του ἐναυάγησε.

Μεγάλην ἐπίστης σημασίαν ἔδιδεν ὁ Περικλῆς εἰς τὴν κατὰ θάλασσαν ὑπεροχὴν τῶν Ἀθηνῶν, τὴν ὅποιαν μὲ κάθε τρόπον προσεπάθησε νὰ αὐξήσῃ. Διὰ τὴν ἀξίαν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως ἔλεγε : « Μέγα τὸ τῆς θαλάσσης κράτος » (Θουκυδίδης). Ἐσκέφθη λοιπὸν νὰ συνδέσῃ στενώτερον καὶ ἀσφαλέστερον τὰς Ἀθήνας μὲ τὴν θάλασσαν. Καὶ ὁ Κίμων προτιγουμένως εἶχε δείξει παρομοίαν φροντίδα. Ἐκτισε δηλαδὴ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἕως τὸν Πειραιᾶ ἀφ' ἐνὸς καὶ μέχρι τοῦ (Παλαιοῦ) Φαλήρου ἀφ' ἐτέρου τὰ λεγόμενα μακρὰ τείχη, τὸ βόρειον καὶ τὸ νότιον ἡ Φαληρικόν, ὅπως ὠνομάζοντο. Ὁ Περικλῆς διὰ νὰ ἔξασφαλίσῃ καλύτερον τὸν μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν τειχῶν εὐρὺν διάδρομον ἔκτισε τὸ λεγόμενον μέσον τείχος. Εἰς τὸν χῶρον μεταξὺ τῶν τειχῶν ἥδυναντο νὰ εύρισκουν ἀνέτως ἄσυλον εἰς περίπτωσιν ἔχθρικῆς ἐπιδρομῆς οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς μὲ ὅλην τὴν κινητὴν περιουσίαν των.

Καὶ διὰ τὸν καλλωπισμὸν τῶν Ἀθηνῶν ἐφρόντισεν ἐπίστης ὁ Περικλῆς. Ἐστόλισε τὴν Ἀκρόπολιν μὲ καλλιτεχνικὰ μνημεῖα, τὰ ὅποια ἔδωκαν εἰς αὐτόν, εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς ὄλοκληρον τὴν Ἑλάδα ἀφθαρτὸν δόξαν.

Σχέδιον τῶν μακρῶν τειχῶν.

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

1. Η ΛΑΜΠΡΑ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΙΑ

Μετά τούς περσικούς πολέμους ἀρχίζει διὰ τὴν Ἑλλάδα περίοδος μεγάλης ἀκμῆς. Οἱ Ἑλληνες ἀνοικοδομοῦν τὰς πόλεις των, ἀνεγείρουν τοὺς ναούς των καὶ κτίζουν ἄλλους ὡραιότερους, καλλιεργοῦν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας, δσον ποτὲ ἄλλοτε.

Ἡ μεγαλυτέρα καὶ σημαντικωτέρα πρόοδος ἐσημειώθη εἰς τὰς Ἀθήνας, αἱ δόποιαι τότε ἔφθασαν εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς δυνάμεως καὶ τῆς πνευματικῆς ἀκμῆς. Ὁ σπουδαιότερος δημιουργὸς τοῦ ἀθηναϊκοῦ μεγαλείου ὑπῆρξεν ὁ Περικλῆς, ὁ μεγαλύτερος πολιτικὸς τῆς ἀρχαιότητος. Δι’ αὐτὸν τὸν λόγον τὴν λαμπρὰν πεντηκονταετίαν, ἡ ὁποίᾳ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ τέλος τῶν περσικῶν πολέμων καὶ τελειώνει μὲ τὴν ἔναρξιν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, τὴν ὠνόμασαν **αἰώνα τοῦ Περικλέους**. Ὁ αἰώνα τοῦ Περικλέους εἶναι ὁ **χρυσοῦς αἰώνα** τῶν Ἀθηνῶν. Τὰ ἔξαιρετικὰ ἔργα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς προκαλοῦν τὸν θαυμασμὸν τοῦ πολιτισμένου κόσμου, ὁ ὁποῖος ὅμιλει περὶ Ἑλληνικοῦ θαύματος.

α) Η ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ. Ὄλοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς δὲν ἥσαν Ἀθηναῖοι πολῖται. Διὰ νόμου τοῦ Περικλέους μόνον οἱ ἔχοντες ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς Ἀθηναίους ἔθεωροῦντο γνήσιοι. Οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται εἶχον πλήρη δικαιώματα καὶ αὐτοὶ ἐκυβέρνων τὸ κράτος. Κατὰ τὸν 5ον π.Χ. αἰώνα ἐπὶ 600.000 κατοίκων τῆς Ἀττικῆς μόνον 140.000 ἥσαν Ἀθηναῖοι πολῖται (ἄνδρες, γυναῖκες, παιδία). Ἀπὸ αὐτοὺς 30.000 περίπου ἥσαν ἄνδρες καὶ αὐτοὶ ἀπετέλουν τὸν δῆμον τῶν Ἀθηνῶν. Πλὴν τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν ὑπῆρχον οἱ μέτοικοι καὶ οἱ δοῦλοι.

Οἱ μέτοικοι ἥσαν Ἑλληνες ἀπὸ ἄλλα μέρη, οἱ δόποιοι ἔμενον μονίμως εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἥσχολοῦντο μὲ τὸ ἐμπόριον ἢ μὲ ἐργασίας βιομηχανικὰς καὶ χρηματιστικάς. Ἐπροστατεύοντο ἀπὸ τὸ κράτος,

άλλα δέν ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν διοίκησιν οὔτε ἐπετρέπετο νὰ ἔχουν ἀκίνητον περιουσίαν. Ἡσαν ὅμως ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπηρετοῦν εἰς τὸν στρατόν. Ἐπλήρωνον φόρον, τὸ μετοίκιον, δώδεκα ἀττικὰς δραχμάς ἐτησίως.

Οἱ δοῦλοι ἡσαν ἢ βάρβαροι ἀγορασμένοι μὲ χρῆμα ἢ ἀπόγονοι δούλων ἢ αἰχμάλωτοι πολέμου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους εἰς τὴν Ἀττικὴν ἡσαν περισσότεροι ἀπὸ 200.000. Οἱ δοῦλοι ἔμενον εἰς τὰς οἰκίας τῶν κυρίων των καὶ ἔκαμνον διαφόρους ἔργασίας. Ἀλλοι ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς τὰ ἔργοστάσια, ὅπου εἰργάζοντο μόνον διὰ τὴν τροφήν των. Δὲν εἶχον κανὲν δικαίωμα. Ὁ κύριος μετεχειρίζετο τὸν δοῦλον, ὅπως ἤθελε, μόνον δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ τὸν φονεύσῃ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους ἡ θέσις τῶν δούλων ἐβελτιώθη. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐθεώρουν αὐτοὺς ὡς μέλη τῆς οἰκογενείας των καὶ τοὺς ὀνόμαζον **οἰκέτας** καὶ **παῖδας**. Ὅσοι δοῦλοι ἔμάνθανον γράμματα προσελαμβάνοντο ἀπὸ τὸ κράτος ὡς ὑπάλληλοι, ίδιως λογισταί. Ἐπίστης δοῦλοι, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ Σκύθαι, ἡσαν δλοι οἱ ἀστυνομικοὶ ὑπηρέται. Ἐφερον τόξον καὶ μαστίγιον καὶ ἐπέβλεπον τὴν τάξιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἰς τὰ δικαστήρια καὶ εἰς τοὺς δημοσίους τόπους.

β) ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον πολίτευμα **δημοκρατικόν**. Ὄλοι οἱ πολίται εἶχον ἵσα δικαιώματα καὶ αὐτοὶ ἐκυβέρνων τὸ κράτος. Κυρίαρχον ὅργανον τοῦ πολιτεύματος ἦτο ἢ **ἐκκλησία τοῦ δήμου**, δηλαδὴ ἢ συνέλευσις τοῦ λαοῦ.

Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου συνεκέντρων ὅλην τὴν ἔξουσίαν. Τὸ πρόγραμμα τῶν συζητήσεων συνέτασσον οἱ **πρυτάνεις**. Ὄλοι εἶχον δικαιώματα νὰ λαμβάνουν τὸν λόγον. Οἱ **ρήτορες**, ὅπως ἐλέγοντο οἱ διμιοῦντες, ἀνέβαινον εἰς τὸ βῆμα μὲ στέφανον εἰς τὴν κεφαλήν. Ἡ ἀπόφασις ἐλαμβάνετο δι' ἀνατάσεως τῆς χειρός.

Μετὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου σπουδαιοτέρα ἀρχὴ ἦτο ἢ **βουλὴ τῶν πεντακοσίων**. Τὸ ἔργον τῆς βουλῆς ἦτο, ὅπως εἴδομεν, **προβουλευτικόν**. Προητοίμαζε δηλαδὴ τὰ νομοθετήματα, διὰ τὰ ὅποια θὰ ἀπεφάσιζεν ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου. Αἱ ἀποφάσεις τῆς βουλῆς ἐλέγοντο **προβουλεύματα**. Μόνον μετὰ τὴν ψήφισίν των ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ἐγίνοντο νόμοι τοῦ κράτους. Διὰ τοῦτο τὰ ψηφίσματα τῆς ἐκκλησίας ἐφερον εἰς τὴν ἀρχὴν τὴν ἔξης τυπικὴν φράσιν: « Ἔδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ ».

Οι 50 βουλευταὶ ἑκάστης φυλῆς ἐκυβέρνων τὸ κράτος ἐπὶ 36 ἡμέρας καὶ ὠνομάζοντο τότε πρυτάνεις, ἡ φυλή των πρυτανεύουσα καὶ ὁ χρόνος τῆς ἀρχῆς πρυτανεία. Ἡ σειρὰ τῶν πρυτάνεων ὥριζετο διὰ κλήρου. Διὰ κλήρου ἐπίσης ἔξελέγετο καθ' ἑκάστην ἐκ τῶν πρυτάνεων ὁ πρόεδρός των, ὁ ὅποιος ἐκαλεῖτο ἐπιστάτης τῶν πρυτάνεων. Οἱ ἐπιστάτης ἐκράτει τὴν σφραγίδα τῆς πόλεως, τὰς κλεῖδας τοῦ δημοσίου θησαυροῦ καὶ προήδρευεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἡτο μὲ ἄλλους λόγους ὁ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀθηναϊκήν πολιτείαν. Οἱ πρυτάνεις ἐτρέφοντο δημοσίᾳ δαπάνῃ εἰς τὸ πρυτανεῖον, πλησίον τοῦ βουλευτηρίου.

”Ἄλλο σοβαρώτατον ἔργον τῆς βουλῆς ἦτο ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐκκλησίας. Εἶχε δηλαδὴ ἡ βουλὴ καὶ τὴν ἐκτελεστικὴν ἔξουσίαν, τὴν ὅποιαν σήμερον ἀσκεῖ ἡ κυβέρνησις.

γ) ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΟΙ. Οἱ δέκα στρατηγοὶ ἡσαν οἱ ἐπισημότεροι ἄρχοντες. Ἐξελέγοντο δι’ ἐν ἔτος, κατ’ ἀρχὰς μὲν ἔνας ἑξ ἑκάστης φυλῆς, ἀπὸ δὲ τοῦ 487 π.Χ. καὶ ἔκκαις μόνον οἱ ἔννεα. Ὁ δέκατος στρατηγὸς ἔξελέγετο ἀδιακρίτως φυλῆς ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἀθηναίους πολίτας καὶ ἦτο τρόπον τινὰ ὁ ἀρχιστράτηγος. Οἱ οὔτως ἐκλεγόμενος στρατηγὸς ἦτο συνήθως ἡ σπουδαῖος πολιτικὸς ἢ ἐπιφανῆς στρατιωτικός, ὅπως π.χ. ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Κίμων, ὁ Περικλῆς.

Οἱ στρατηγοὶ καθὼς καὶ οἱ ταμίαι ἡσαν οἱ μόνοι ἄρχοντες, οἱ δηποῖοι ἔξελέγοντο διὰ ψηφοφορίας (*αἱρετοί*) καὶ ὅχι διὰ κλήρου (*κυαμευτοί*). Ἡ ἐπανεκλογή των ἐπετρέπετο χωρὶς κανένα περιστρισμόν. Οἱ στρατηγοί, ἐκτὸς τῆς διοικήσεως τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου καὶ γενικῶς τῆς φροντίδος διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας, διηγύθυνον καὶ τὴν ἔξωτερικὴν πολιτικήν. Ἐδέχοντο τοὺς ἔνους πρεσβευτὰς καὶ τὴν ἡδύναντο νὰ συνάπτουν συνθήκας. Ἔνιοτε ὁ λαὸς ἔχορήγει εἰς αὐτοὺς εύρυτάτην δικαιοδοσίαν καὶ τότε ἐλέγοντο στρατηγοὶ αύτοκρατορεῖς.

2. ΑΙ ΠΟΛΕΜΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

α) Ο ΣΤΡΑΤΟΣ. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον στρατὸν ἀποτελούμενον ἀπὸ πεζοὺς καὶ ἵππεις. Οἱ πεζοὶ ἡσαν ἡ ἴσχυροτέρα καὶ πολυαριθμοτέρα δύναμις, ἐνῷ οἱ ἵππεις ἡσαν ὀλίγοι. Ἡ πολεμικὴ ἀξία τοῦ ἱππικοῦ

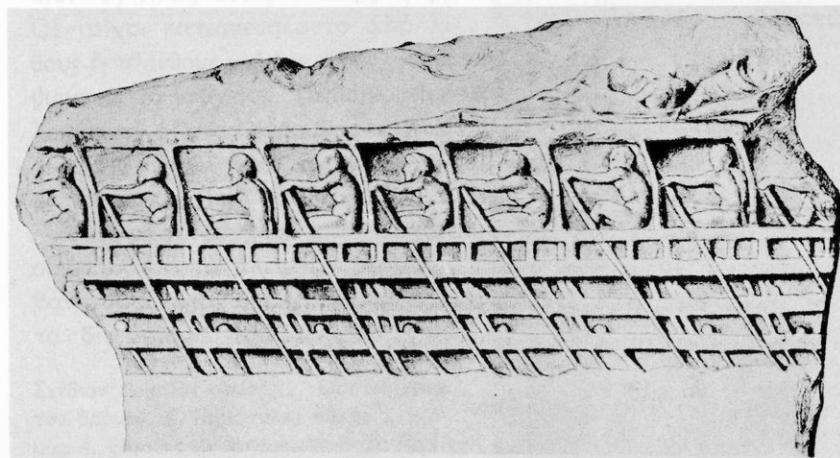
ἥτο μικρά, ἀλλὰ διὰ τὴν λαμπρότητα, τὴν ὁποίαν προσέδιδεν εἰς τὰς θρησκευτικὰς πομπὰς καὶ τὰς λοιπὰς πανηγύρεις, ἐτίμων πολὺ αὐτὸ τὸ σῶμα οἱ Ἀθηναῖοι. Οἱ δπλῖται ἀνήρχοντο εἰς 13.000 καὶ διεκρίνοντο διὰ τὴν ἀνδρείαν των εἰς τὰς μάχας.

Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὴν φρούρησιν τοῦ ἔκτεταμένου κράτους των εἰσήγαγον τὸ σύστημα τῆς **κληρουχίας**. Οἱ κληροῦχοι ἦσαν πτωχοὶ Ἀθηναῖοι, τοὺς ὁποίους ἐγκαθίστα ἡ κυβέρνησις εἰς ἐπίκαιρα σημεῖα, διὰ νὰ χρησιμεύουν ὡς φρουροὶ καὶ νὰ ἐπιβλέπουν τοὺς συμμάχους. Εἰς τὴν νέαν των πατρίδα οἱ κληροῦχοι διετήρουν ὅλα τὰ δικαιώματα τοῦ Ἀθηναίου πολίτου.

β) Ο ΣΤΟΛΟΣ. Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος ἐπεδόθησαν μὲν μεγαλύτερον ζῆλον εἰς τὴν ναυτικὴν τέχνην, τὴν ὁποίαν ἐτελειοποίησαν. Πολεμικὰ πλοῖα ἦσαν αἱ **τριήρεις**. Ἐκτὸς τῶν τριήρων ὑπῆρχον καὶ τὰ **δριλιταγωγὰ** ἢ **ἴππαγωγὰ** πλοῖα διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν **ἴππων**. Τὰ φορτηγὰ πλοῖα ἐλέγοντο **δλικάδες** ἢ **στρογγύλα πλοῖα** ἢ ἀπλῶς **πλοῖα**. Τὴν διοίκησιν τοῦ στόλου, ὡς εἶδομεν, εἶχον οἱ στρατηγοί.

Οἱ Ἀθηναῖοι κατέστησαν τὸν Πειραιᾶ μέγαν πολεμικὸν λιμένα. Κατεσκεύασαν ἐκεῖ ναυπηγεῖα καὶ ὑπόστεγα ἐπὶ τῆς παραλίας, τοὺς

Τριήρης. (Μαρμάρινον ἀνάγλυφον ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν).

λεγομένους νεωσοίκους. Εις αύτοὺς ἀνεσύροντο καὶ ἐφυλάσσοντο τὰ πλοῖα, διὰ νὰ μὴ ὑφίστανται φθορὰν εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Πειραιεὺς ἥτο δὲ ναύσταθμος τοῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν.

3. ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

ΕΣΟΔΑ ΚΑΙ ΕΞΟΔΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ. Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὰς μεγάλας δαπάνας τῆς διοικήσεως τοῦ κράτους καὶ τοῦ ἔξοπλισμοῦ διέθετον ἔσοδα, τὰ δόποια προήρχοντο ἀπὸ τοὺς φόρους καὶ ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρίου, τῆς νήσου Θάσου καὶ τῆς Θράκης, ἀπὸ τὸν φόρον τῶν μετοίκων, ἀπὸ τὰ χρηματικὰ πρόστιμα κατὰ τὰς δίκας. Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον εἰσόδημα εἶχε τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τὰς χρηματικὰς εἰσφορὰς τῶν συμμάχων μετὰ τὴν ἴδρυσιν τῆς ἀθηναϊκῆς συμμαχίας. Αἱ χρηματικαὶ αὐταὶ πρόσοδοι ἀνῆλθον ἐπὶ Περικλέους εἰς 600 τάλαντα. Ἐκτὸς τῶν **τακτικῶν** ἔσόδων ὑπῆρχον καὶ τὰ **ἐκτακτα**. Τὰ ἔσοδα αὗτὰ προήρχοντο ἀπὸ ἐκτάκτους ἐπιβαρύνσεις, τὰς δόποιας ἐπέβαλεν ἡ πολιτεία εἰς πλουσίους πολίτας.

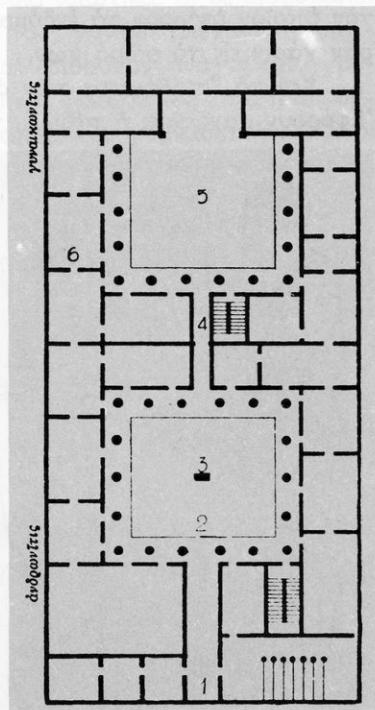
Ἡ ἀθηναϊκὴ πολιτεία, πλὴν τῶν δαπανῶν τῆς διοικήσεως καὶ τοῦ ἔξοπλισμοῦ, εἶχε καὶ ἄλλα πρόσθετα ἔξοδα. Σοβαρὰ ποσὰ διετίθεντο διὰ τὰς ἔօρτας καὶ ἰδίως διὰ τὰ θεωρικά. Σημαντικὸν ἐπίστης ποσὸν ἐδαπάνα ἡ πόλις δι' ἡμερησίαν ἀποζημίωσιν τῶν ἀναπήρων τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἀνικάνων πρὸς ἐργασίαν. Οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ ὡνομάζοντο **ἀδύνατοι**.

Η ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΖΩΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

1. Η ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Αἱ κατοικίαι τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, ἀκόμη καὶ τῶν πλουσιωτέρων, δὲν παρεῖχον τὰς ἀνέσεις τῶν σημερινῶν κατοικιῶν, αἱ δόποιαι εἶναι προϊὸν τῆς μεγάλης τεχνικῆς προόδου τοῦ τελευταίου αἰώνος. Ἐν τούτοις ἡ ἀθηναϊκὴ οἰκία, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς οἰκίας τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν πόλεων, ἥτο ἀρκετὰ περιποιημένη. Διὰ τοῦτο ὁ Περικλῆς εἰς τὸν περίφημον Ἐπιτάφιον του, ἐκτὸς τῆς πολιτικῆς, ἔγκωμιάζει καὶ τὴν ἴδιωτικὴν ζωὴν τῶν Ἀθηνῶν. « Καὶ ἐναντίον τῶν κόπων, λέγει, ἐφροτίσαμεν νὰ εὔρωμεν πλεῖστα μέσα ἀνακουφίσεως . . . μὲ τὸ νὰ χρησιμοποιοῦμεν εὐπρεπεῖς ἴδιωτικάς κατοικίας ».

Γενικῶς αἱ οἰκίαι τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν ἦσαν μικραὶ καὶ ἰσόγειοι, ἀλλ᾽ ὑγιειναί, εὐάρεοι καὶ εὐήλιοι. Οἱ τοῖχοι κατεσκευάζοντο ἀπὸ λίθους ἢ πλίνθους καὶ δὲν εἶχον παράθυρα εἰς τὸ ἰσόγειον. Τὰ δωμάτια ἐλάμβανον φῶς καὶ ἀέρα ἀπὸ τὴν αὐλὴν. Αἱ μεγαλύτεραι οἰκίαι ἀνῆκον εἰς τοὺς πλουσίους καὶ μερικαὶ ἐστολίζοντο μὲ τοιχογραφίας. Ἡ ἀρχαϊα οἰκία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περιελάμβανε δύο εὐρύχωρα διαμερίσματα, τὸ διαμέρισμα τῶν ἀνδρῶν (ἀν-

Σχέδιον ἀρχαϊας οἰκίας. 1. Εἰσοδος ἀπὸ τὸν δρόμον. 2. Περίστυλος αὐλὴ. 3. Βωμός. 4. Εἰσοδος εἰς γυναικωνίτιν. 5. Περίστυλος αὐλὴ γυναικωνίτιδος. 6. Θάλαμοι.

δρών, ἀνδρωνῖτις) καὶ τὸ διαμέρισμα τῶν γυναικῶν (γυναικών, γυναικωνῖτις). Εἰς τὸ μέσον τῆς αὐλῆς ὑπῆρχε βωμὸς καὶ πλησίον αὐτοῦ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἔρκείου Διός.

Οἱ ἄνδρες τὰς περισσοτέρας ὥρας τῆς ἡμέρας διήρχοντο ἐκτὸς τῆς οἰκίας εἰς τὰς παλαίστρας καὶ εἰς τὴν ἀγοράν, ὅπου συνεζήτουν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως καὶ ἐπὶ ἀλλων ἐνδιαφερόντων ζητημάτων. Αἱ γυναῖκες παρέμενον εἰς τὰς οἰκείας ἐργαζόμεναι.

2. Η ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ. Ἡ ἐνδυμασία ὅλων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦτο πολὺ ἀπλῆ. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐφόρουν τὰ ἴδια περίπου ἐνδύματα. Τὰ συνήθη φορέματά των ἦσαν δὲ **χιτῶν** καὶ τὸ **ιμάτιον**. Τὸν χιτῶνα ἐφόρουν κατάσαρκα, ὅπως τὸ σημερινὸν ὑποκάμισον. Τὸ ιμάτιον, εἶδος σημερινοῦ ἐπανωφορίου, ἐφέρετο ἐπὶ τοῦ χιτῶνος. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπρόσεχον πολὺ διὰ τὴν καλαίσθητον ἐμφάνισίν των. Αἱ γυναῖκες ἰδίως διέθετον ὅλην τὴν ἐφευρετικότητά των εἰς τὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον ἐφόρουν τὰ ἐνδύματα αὐτά, διὰ νὰ προσδίδουν ἰδιαιτέραν χάριν εἰς τὸ σῶμά των.

Καὶ τὰ ὑποδήματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦσαν πολὺ ἀπλᾶ. Ἐφόρουν σανδάλια ἢ πέδιλα, τὰ ὅποια ἀπετελοῦντο ἐξ ἐνὸς δερμα-

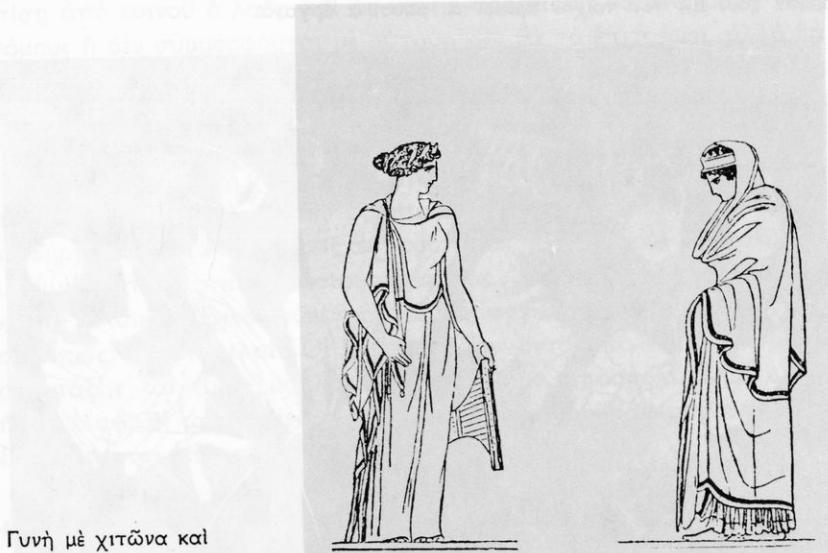
‘Ανήρ μὲ χιτῶνα
καὶ ἀνήρ μὲ ιμάτιον.

τίνου πέλματος καὶ ἐδένοντο μὲν ἴμάντας εἰς τὰ σφυρά. Τὰ ἔχρησιμο-
ποίουν εἰς ἐπισήμους ἐμφανίσεις (ἐπισκέψεις, πανηγύρεις κ.λπ.),
διότι συνήθως ἄνδρες καὶ γυναῖκες περιεπάτουν ἀνυπόδητοι.

3. ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ.

Τὰ παιδία μέχρις ἑπτά ἐτῶν ἔμενον εἰς τὰ σπίτια των, ὅπου ἔπαι-
ζον, ὅπως σήμερον. "Οταν ἐμεγάλωνον τὰ μὲν ἄρρενα ἐστέλλοντο
εἰς κατωτέρους διδασκάλους, διὰ νὰ διδαχθοῦν τὰ πρῶτα γράμματα,
τὰ δὲ κορίτσια ἡσχολοῦντο μὲ τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας. Σκοπὸς τῆς μορ-
φώσεως τῶν νέων εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο ἡ ἀρμονικὴ ἀνάπτυξις τῶν
πνευματικῶν καὶ σωματικῶν δυνάμεων των, διὰ νὰ γίνουν τέλειοι
ἄνθρωποι, « καλοὶ κἀγαθοί », ὅπως ἔλεγον. Αἱ Ἀθῆναι δὲν ἐπεδίω-
κον μὲ τὴν μόρφωσιν νὰ παρασκευάσουν ἀποκλειστικῶς στρατιώτας,
ὅπως συνέβαινε μὲ τὴν Σπάρτην.

Τὰ σχολεῖα δὲν ἦσαν δημόσια, ἀλλὰ ἴδιωτικά, οἱ δὲ διδάσκαλοι
ἴδιωται, οἱ ὅποιοι ἐπληρώνοντο ἀπὸ τοὺς γονεῖς. Ἐλέγοντο γραμ-
ματισταὶ (γραμματοδιδάσκαλοι) καὶ ἐδίδασκον ἀνάγνωσιν, γρα-
φήν, ἀριθμητικήν καὶ γεωμετρίαν. Εἰδίκοι διδάσκαλοι, οἱ ὅποιοι ἐλέ-
γοντο παιδοτρίβαι, ἐδίδασκον τὰ παιδιά τὴν γυμναστικήν. "Αλλοι

Γυνὴ μὲ χιτῶνα καὶ
γυνὴ μὲ ἴμάτιον.

ξδίδασκον μουσικήν καὶ ἐλέγοντο **κιθαρισταί**. Οἱ μαθηταὶ ἐμάνθανον νὰ ἀπαγγέλλουν ποιήματα μεγάλων ποιητῶν, τὰ δόποια ἀπεστήθιζον. Ἀπὸ τὸ δωδέκατον ἔτος ἐπεδίδοντο εἰς ἀσκήσεις εἰς τὰς παλαιότερας καὶ τὰ δημόσια γυμνάσια (γυμναστήρια). Καὶ κατὰ τὸ στάδιον τῆς σωματικῆς ἀσκήσεως συνεπλήρωντο τὴν μόρφωσίν των. Ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια, δημόσια ἦ ἴδιωτικά, δὲν ὑπῆρχον. Οἱ ἔφηβοι ὅμως τῶν Ἀθηνῶν ἡδύναντο νὰ συμπληρώσουν τὴν μόρφωσίν των εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς τὰ γυμναστήρια καὶ εἰς τὰς δόδοὺς ἀκόμη, διότι εἰς τὰς Ἀθήνας συνέρρεον τότε ὄλοι οἱ σοφοί, διὰ νὰ ἐπιδείξουν τὴν σοφίαν των. Οἱ νέοι ἐν τούτοις τῶν πλουσιωτέρων οἰκογενειῶν, ὅσοι ἴδιως ἡσθάνοντο ἔλξιν πρὸς τὴν πολιτικήν, προσέφευγον εἰς τοὺς λεγομένους **σοφιστάς**, οἱ δόποιοι ἐδίδασκον τὴν πολιτικήν τέχνην μὲν μεγάλα δίδακτρα.

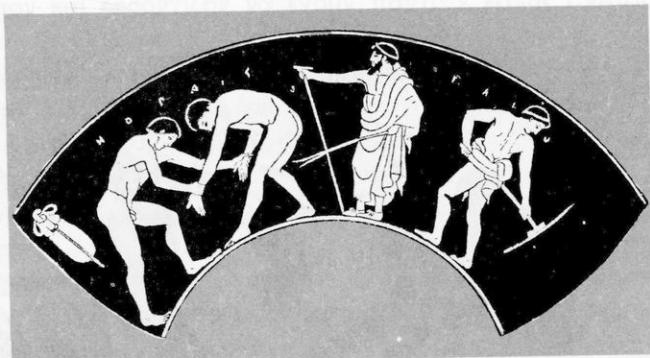
Οἱ νέοι ἐστρατεύοντο εἰς ἥλικιαν 18 ἔτῶν, ὅτε καὶ ἐνεγράφοντο εἰς τὸν κατάλογον τῶν πολιτῶν. Μόλις ἐστρατεύοντο ἐλάμβανον ἀπὸ

Σχολεῖον. (Ἀπὸ ἀγγεῖον τοῦ ἀγγειογράφου Δούριδος).

Εἰς τὸ μέσον διδάσκαλος μὲν ἀνοικτὸν τὸ βιβλίον ἀκούει τὸν μαθητὴν νὰ ἀπαγγέλῃ ποίημα. Ἀριστερὰ ἀλλος διδάσκει μουσικήν. Δεξιὰ δοῦλος παιδαγωγὸς ἀναμένει τὸν μαθητὴν, διὰ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν οἰκίαν του. Εἰς τὸν τοῖχον κρέμονται μουσικὰ ὅργανα.

Παλαιάστρα

τὸν ἀρμόδιον ἄρχοντα τὰ ὅπλα καὶ ἔδιδον τὸν ἀκόλουθον ὅρκον : « Δὲν θὰ ἐντροπιάσω τὰ ὅπλα μου τὰ ἱερά, οὔτε θὰ ἐγκαταλείψω τὸν σύντροφόν μου κατά τὴν μάχην, μὲ ὅποιον καὶ ἀν ταχθῷ εἰς τὴν ἴδιαν γραμμήν. Θὰ ὑπερασπισθῶ δὲ τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὅσια καὶ μόνος μου καὶ μὲ πολλούς· τὴν δὲ πατρίδα μου δὲν θὰ τὴν παραδώσω μικροτέραν, ἀλλὰ μεγαλυτέραν καὶ ἵσχυροτέραν ἀπὸ δῆσην θὰ τὴν παραλάβω. Καὶ θὰ ὑπακούω προθύμως εἰς τοὺς ἔκαστοτε δικαστὰς καὶ θὰ συμμορφοῦμαι μὲ τοὺς κειμένους νόμους καὶ μὲ οίουσδήποτε ἀλλούς θεσπίσῃ ἀπὸ κοινοῦ δ λαός· καὶ ἀν κανεὶς προσπαθῇ νὰ ἀνατρέψῃ τοὺς νόμους ἢ δὲν συμμορφοῦται μὲ αὐτούς, δὲν θὰ τὸ ἐπιτρέψω, ἀλλὰ θὰ τοὺς ὑπερασπίσω καὶ μόνος καὶ μὲ πολλούς. Καὶ θὰ τιμῶ τὰ ἱερά τῆς πατρίδος μου. Μάρτυρες δι' αὐτὰ ἂς είναι οἱ θεοὶ Ἀγλαυρος, Ἐνυάλιος, Ζεύς, Αὔξω, Θαλλώ, Ἡγεμόνη ».

‘Η στρατιωτικὴ θητεία ἦτο διετής. Τὴν κυρίαν δύναμιν τοῦ στρατοῦ ἀπετέλουν οἱ δόπλιται, οἱ δόποιοι ἥσαν βαρέως ὠπλισμένοι καὶ προήρχοντο ἀπὸ τὰς τρεῖς εὐπορωτέρας τάξεις, τοὺς πεντακοσιομεδίμνους, τοὺς ἵππεις καὶ τοὺς ζευγίτας. ‘Ως δόπλιται ἐστρατεύοντο καὶ οἱ μέτοικοι. ’Εκτὸς τῶν δόπλιτῶν εἰς τὸν στρατὸν ὑπηρέτουν καὶ οἱ ἵππεις καὶ οἱ ψιλοί. Οἱ ἵππεις προήρχοντο ἀπὸ τὰς δύο ἀνωτέρας τάξεις καὶ εἶχον μᾶλλον διακοσμητικὴν ἀποστολήν. Οἱ ψιλοί ἥσαν ἐλαφρῶς ὠπλισμένοι (πελτασταί, σφενδονῆται, τοξόται) καὶ ἐλαμβάνοντο ἀπὸ τὴν τελευταίαν τάξιν τῶν θητῶν.

4. BIOMHΧANIA KAI EMPIORION. ‘Η Ἀττικὴ ἦτο χώρα ἄγονος καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐστρεψαν τὴν προσοχήν των πρὸς τὴν βιομηχανικὴν

Ἐσωτερικὸν σιδηρουργείου. (Ἄπὸ ἀγγεῖον). Δύο δοῦλοι ἔργαζονται ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ ἴδιοκτήτου τοῦ ἐργαστηρίου. Μεταξὺ τοῦ δούλου καὶ τοῦ ἴδιοκτήτου εἰκονίζεται ἐπισκέπτης.

ἀνάπτυξιν τῆς πόλεως. Κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα π.Χ. οἱ Ἀθῆναι εἶναι μεγάλη βιομηχανική πόλις. Σπουδαίαν ἴδιως ἔξελιξιν ἔσημείσωσεν ἡ κεραμευτική. Τὰ περίφημα ἀττικὰ ἀγγεία κυριαρχοῦν εἰς τὴν παγκόσμιον ἀγοράν. Ἐκτὸς τῆς κεραμευτικῆς καὶ ἡ ναυπηγική, ἡ βιομηχανία τῶν μετάλλων, τῶν ὅπλων, τῶν οἰκιακῶν ἐπίπλων, τῶν ὑφασμάτων, τῶν ἀρωμάτων εἶχον μεγάστην ἀνάπτυξιν.

Ἡ βιομηχανικὴ ἀνάπτυξις εἶχεν ως ἀποτέλεσμα τὴν ἀκμὴν τοῦ ἐμπορίου. Εἰς τοῦτο ἐβοήθει καὶ ἡ ἐπικαιροτάτη θέσις τοῦ Πειραιῶς, δό όποιος εἶχε γίνει δ σπουδαιότερος λιμὴν τῆς Μεσογείου. Ἐξ ἄλλου οἱ Ἀθηναῖοι ἥσαν λαὸς ναυτικός, ἡ δὲ ναυτιλία ἔχει μεγάλην συγγένειαν μὲ τὸ ἐμπόριον. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι ἔγιναν μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου οἱ πρῶτοι ἐμποροὶ τῆς Ἑλλάδος.

Σπουδαίας ἐμπορικὰς συναλλαγὰς εἶχον ἴδιως μὲ τὰς χώρας τοῦ Εὔξεινου Πόντου, διότι ἀπὸ ἐκεῖ πρὸ πάντων ἐπρομηθεύοντο τὸν ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἄγονον Ἀττικὴν σῆτον. Διὰ νὰ ἔξασφαλίσουν μάλιστα τὴν ἀνεμπόδιστον εἴσοδον εἰς τὸν Εὔξεινον, κατέλαβον τὴν θρα-

κικήν χερσόνησον καὶ ἐφρόντιζον νὰ ἔχουν πάντοτε καλὰς σχέσεις μὲ τὸν βασιλέα τῆς Θράκης.

Σῖτον ἐπρομηθεύοντο οἱ Ἀθηναῖοι ἅμποροι καὶ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Ἐκτὸς τοῦ σίτου εὗρισκον ἐκεῖ τὰ περιζήτητα προϊόντα τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῶν νήσων τοῦ Ἰνδικοῦ ὥκεανοῦ καὶ ἴδιως μπαχαρικά. Καὶ μὲ τοὺς κατοίκους τῶν παραλίων τῆς Μακεδονίας εἶχον ἐπίσης οἱ Ἀθηναῖοι συναλλαγάς. Ἀπὸ τὴν περιοχὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Στρυμόνος καὶ Νέστου, ὃπου οἱ Ἀθηναῖοι κατεῖχον μεταλλεῖα, ἐπρομηθεύοντο ξυλείαν πρὸς ναυπήγησιν πλοίων. Εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου ἴδρυσαν καὶ περίφημον ἀποικίαν, τὴν Ἀμφίπολιν.

Εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν ἔξι ἄλλους οἱ Ἀθηναῖοι ἴδρυσαν ἀποικίαν, τοὺς Θουρίους, καὶ ἔξετειναν τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγάς των μέχρι τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Τυρρηνίας. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ἤρχισαν νὰ συναγωνίζωνται ἐπιτυχῶς τοὺς Κορινθίους, οἱ ὅποιοι εἶχον προτηγηθῆ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἅμποροι μάλιστα ἐπροχώρησαν μέχρι τῶν παραλίων τῆς Γαλατίας καὶ τῆς Ἰσπανίας.

Τοιουτοτρόπως οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τὰ ἐκλεκτὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας των καὶ τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα συνεκέντρωσαν εἰς χεῖράς των τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἐμπορίου. Νομίσματα παντὸς εἴδους ἐκυκλοφόρουν εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν ἀγοράν. Διὰ τὴν ἀνταλλαγὴν των καὶ διὰ τὴν χορήγησιν ἐμπορικῶν καὶ ναυτικῶν δανείων ἐδημιουργήθησαν τὰ ἐπαγγέλματα τοῦ ἀργυραμοιβοῦ καὶ τοῦ τραπεζίτου.

5. ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΕΟΡΤΑΙ ΚΑΙ ΠΑΝΗΓΥΡΕΙΣ. Οἱ Ἀθηναῖοι σχετικῶς μὲ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας εἶχον τὰς περισσοτέρας ἑορτάς. Αἱ ἐπισημότεραι ἦσαν τὰ **Παναθήναια**, τὰ **Διονύσια** καὶ τὰ **Ἐλευσίνια**. τὰ δποῖα ἐτελοῦντο μὲ ἔξαιρετικὴν λαμπρότητα. Ὁ Περικλῆς ἐφρόντισε διὰ νόμου νὰ δίδωνται χρήματα εἰς τοὺς ἀπόρους ἀπὸ τὸ δημόσιον ταμεῖον, διὰ νὰ μετέχουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς ἑορτὰς καὶ νὰ μὴ δοκιμάζουν πικρίαν.

Τὰ **Παναθήναια**, ἡ μεγίστη ἀθηναϊκὴ ἑορτή, ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς ἀνὰ τέσσαρα ἔτη κατὰ μῆνα Ἰούλιον. Ἐντόπιοι καὶ ἔνοι προσήρχοντο ἀθρόοι εἰς τὴν ἑορτήν, διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὴν τελετὴν καὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ νὰ θαυμάσουν τὴν μεγαλοπρέπειαν, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν τῆς πόλεως. Ἡ ἑορτὴ διήρκει ἔξι ἡμέρας. Τὰς πρώτας ἡμέρας ἐγίνοντο ἀγῶνες μουσικοί, ἀθλητικοί, ἵππικοι,

Παναθηναϊκός ἀμφορεύς.

άρματοδρομικοί, ναυτικοί. Τὸ βραβεῖον διὰ τὸν νικητὴν ἦτο ὀμφορεὺς μὲ ἔλαιον ἀπὸ τὰς Ἱερὰς ἑλαίας τῆς Ἀθηνᾶς, τὰς μορίας, ὅπως ἐλέγοντο. Ἐπίσης ἐγίνετο ἄγῶν εὐανδρίας, κατὰ τὸν ὅποιον ἐνίκα ἡ φυλή, ἡ ὅποια παρουσίαζε τοὺς ρωμαλεωτέρους ἄνδρας ἢ τοὺς ἀκμαιοτέρους γέροντας. Κατὰ τὴν τελευταίαν νύκτα τῶν Παναθηναίων ἐγίνετο λαμπαδηδρομία.

Ἄλλὰ τὸ σπουδαιότερον καὶ θεαματικώτερον μέρος τῆς ἑορτῆς ἦτο ἡ πομπὴ τῶν Παναθηναίων, ἡ ὅποια ἐγίνετο τὴν τελευταίαν ἡμέραν. Κατ’ αὐτὴν οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέβαινον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, διὰ νὰ προσφέρουν εἰς τὴν πολιοῦχον θεάν τὸν κίτρινον μάλλινον πέπλον, τὸν ὅποιον εἶχον ὑφάνει εὐγενεῖς παρθένοι τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ πομπὴ ἔξεκίνει ἀπὸ τὸν Κεραμεικὸν καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς ἐπροχώρει εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Προηγεῖτο πλοιοῖν κινούμενον ἐπὶ τροχῶν μὲ τὸν πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς κρεμασμένον εἰς τὸν ἰστόν του. Ἡκολούθουν οἱ

ἄρχοντες καὶ οἱ Ἱερεῖς. Μετὰ τούτους αἱ κανηφόροι καὶ κατόπιν τὰ πρὸς θυσίαν ζῶα. Ἡκολούθουν προσέτι ἀντιπρόσωποι τῶν συμμάχων καὶ τῶν ξένων, γέροντες μὲ κλάδους ἑλαίας, οἱ μέτοικοι μὲ τὰς γυναῖκας των. Τὴν μακρὰν συνοδείαν ἔκλειον ἵππεῖς, οἱ ὅποιοι μὲ δυσκολίαν συνεκράτουν τοὺς ζωηροὺς ἵππους των. Πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς Ἀκροπόλεως ὁ πέπλος κατεβιβάζετο καὶ μετεκομίζετο εἰς τὸν Παρθενῶνα. Ἐπηκολούθουν θι σίαι καὶ γενικὴ εὐωχία. Τὴν πομπὴν ἀπηθανάτισαν εἰς τὴν ζωφόρον τοῦ Παρθενῶνος ὁ Φειδίας καὶ οἱ μαθηταί του.

Τὰ Διονύσια ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου, θεοῦ τοῦ οἴνου καὶ τῆς βλαστήσεως. Ἐωρτάζοντο τὸν Μάρτιον μὲ μεγάλην εὐθυμίαν. Νέοι μετημφεισμένοι εἰς Σατύρους ἔλεγον πειρακτικοὺς λόγους εἰς οἰονδήποτε χωρὶς νὰ παρεξηγοῦνται. Ἡτο καὶ αὐτὸς τρόπος λατρείας πρὸς τὸν θεόν, ὁ ὅποιος ἡγάπα τὰς διασκεδάσεις καὶ τὸν γέλωτα. Πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ ἐψάλλετο ἐνθουσιῶδες δάσμα, τὸ ὅποιον ἐλέγετο διθύραμβος. Κατὰ τὰ Διονύσια ἐπαίζοντο εἰς τὸ θέατρον νέα δραματικὰ ἔργα.

Τὰ Ἐλευσίνια ἐτελοῦντο κατ' ἔτος εἰς τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Περσεφόνης. Διήρκουν 9 ἡμέρας. Κατὰ τὰς πρώτας πέντε ἐγίνοντο καθαρμοί, θυσίαι καὶ προσευχαί. Τὴν ἕκτην μεγάλη πομπὴ ἔξεκίνει ἀπὸ τὸν Κεραμεικὸν καὶ διὰ τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ ἔφθανεν εἰς τὴν Ἐλευσῖνα. Κατὰ τὴν διάβασιν τῆς γεφύρας τοῦ Κηφισοῦ ἐγίνοντο οἱ λεγόμενοι γεφυρισμοί, πειράγματα δηλαδὴ καὶ ἀστεῖσμοὶ πρὸς τοὺς διαβάτας. Ἡ πομπὴ ἔφθανε τὴν νύκτα εἰς τὴν Ἐλευσῖνα καὶ τὸ πλῆθος διενυκτέρευεν εἰς τὸν εὐρύτατον περίβολον τοῦ ναοῦ. Κατὰ τὰς ἐπομένας νύκτας ἐγίνοντο μυστικὰ τελεταὶ ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς Δήμητρος, τὰ λεγόμενα Ἐλευσίνια μυστήρια

6. ΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ. Ἡ ἀθηναϊκὴ πολιτεία, διὰ νὰ ἀνακουφίζεται ἀπὸ τὰς δαπάνας, ἐπέβαλλεν εἰς τοὺς εὔπόρους πολίτας ὥρισμένας ἑκτάκτους ὑποχρεώσεις. Αἱ ἰδιαίτεραι αὐταὶ ὑποχρεώσεις τῶν εὐπόρων Ἀθηναίων πολιτῶν ἐλέγοντο λειτουργίαι καὶ ἀπετέλουν τρόπον τινὰ εἰδικὴν φορολογίαν τῶν πλουσίων. Αἱ σπουδαιότεραι ἔξι αὐτῶν ἦσαν ἡ χορηγία, ἡ γυμνασιαρχία, ἡ ἀρχιθεωρία καὶ ἡ τριηραρχία.

Ἡ χορηγία ἦτο πολὺ δαπανηρὰ λειτουργία. Ὁ ἀναλαμβάνων αὐτὴν ὠνομάζετο χορηγός. Αὐτὸς ὑπεχρεοῦτο νὰ εὕρῃ τὰ κατάλληλα πρόσωπα διὰ τὸν χορόν, ὁ δόπιος προωρίζετο διὰ τοὺς λυρικοὺς ἢ δραματικοὺς ἀγῶνας, νὰ τὰ μισθοδοτῇ καὶ νὰ τὰ συντηρῇ, ἐφ' ὅσον χρόνον ἥσκοῦντο. Ἐπὶ πλέον ὑπεχρεοῦτο νὰ εὕρῃ καὶ νὰ μισθοδοτῇ τὸν κατάλληλον χοροδιάσκαλον. Ἐάν τὸ δρᾶμα ἐνίκα εἰς τὸν δραματικὸν ἀγῶνα, ὁ χορηγὸς ἐλάμβανεν ὡς βραβεῖον ἀπλοῦν στέφανον ἀπὸ κισσόν. Πρὸς διαιώνισιν τῆς νίκης του ἀνέθετε χάλκινον τρίποδα μὲν ἀναμηστικὴν ἐπιγραφὴν εἰς τὸν Διόνυσον ἢ τὸν Ἀπόλλωνα. Αὐτοὶ οἱ τρίποδες ἐλέγοντο χορηγικοὶ καὶ τὰ καλλιτεχνικὰ μνημεῖα, ἐπὶ τῶν δόπιοι τοὺς ἐτοποθέτουν, χορηγικά. Σώζεται ὡραιότατον χορηγικὸν μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους, τὸ δόπιον σήμερον δόνομάζεται κοινῶς φανάρι τοῦ Διογένους.

Ὁ πολίτης, ὁ δόπιος ἀνελάμβανε τὴν λειτουργίαν τῆς γυμνασιαρχίας, ἐλέγετο γυμνασίαρχος. Αὐτὸς κατέβαλλεν ὅλα τὰ ἔξοδα διὰ τὴν ἄσκησιν καὶ τὴν διατροφὴν τῶν ἀγωνιστῶν τῆς λαμπαδηδρομίας.

υπολογισμούς. Ἡ ἀρχιθεωρία συνίστατο εἰς τὴν ἀνάληψιν τῆς δαπάνης διὰ τὰς θεωρίας. Ἐλέγετο δὲ θεωρία ἡ ἀποστολὴ ἀντιπροσώπων ἐκ μέρους τῶν ἐλληνικῶν πόλεων εἰς τὰς πανελλήνιους ἔορτάς ἢ τοὺς ἵεροὺς τόπους, ὅπως εἰς τὴν Δῆλον. Οἱ ἀντιπρόσωποι ὥνομάζοντο θεωροί.

Ἐκ τῶν δαπανηροτέρων λειτουργιῶν ἦτο ἡ τριηραρχία. Ὁ τριηραρχὸς παρελάμβανεν ἀπὸ τὴν πολιτείαν κενὴν τριήρη καὶ ὑπεχρεοῦτο νὰ τὴν ἔξοπλίσῃ καὶ νὰ τὴν συντηρῇ ἐξ ίδίων του.

Ἐπειδὴ διάφοροι ταῦτα αποκαλοῦνται, παραγγέλματα, διοίκηση, διοίκησις, βαθμοί, μέραν. Κατ’ εὐθὺς εἰ "Αἴγαρος" διεῖδεν εἰς πολιτικὴν τελείαν ἄλλην τριηραρχίαν, οὐτούτην διεῖδεν τὴν τριηραρχίαν τῆς ελληνικῆς πόλεως, σταθμάντην σε αὐτού τοῦ μέρους. Αἴγαρος διεῖδεν την τριηραρχίαν τῆς ελληνικῆς πόλεως, σταθμάντην σε αὐτού τοῦ μέρους. Εἶτα διεῖδεν την τριηραρχίαν τῆς ελληνικῆς πόλεως, σταθμάντην σε αὐτού τοῦ μέρους. Αἴγαρος διεῖδεν την τριηραρχίαν τῆς ελληνικῆς πόλεως, σταθμάντην σε αὐτού τοῦ μέρους. Πανδέκτης διεῖδεν την τριηραρχίαν τῆς ελληνικῆς πόλεως, σταθμάντην σε αὐτού τοῦ μέρους. Οι ιλίγαρχοι διεῖδεν την τριηραρχίαν τῆς ελληνικῆς πόλεως, σταθμάντην σε αὐτού τοῦ μέρους. Ταῦτα διεῖδεν την τριηραρχίαν τῆς ελληνικῆς πόλεως, σταθμάντην σε αὐτού τοῦ μέρους. Ταῦτα διεῖδεν την τριηραρχίαν τῆς ελληνικῆς πόλεως, σταθμάντην σε αὐτού τοῦ μέρους. Ταῦτα διεῖδεν την τριηραρχίαν τῆς ελληνικῆς πόλεως, σταθμάντην σε αὐτού τοῦ μέρους. Ταῦτα διεῖδεν την τριηραρχίαν τῆς ελληνικῆς πόλεως, σταθμάντην σε αὐτού τοῦ μέρους. Ταῦτα διεῖδεν την τριηραρχίαν τῆς ελληνικῆς πόλεως, σταθμάντην σε αὐτού τοῦ μέρους. Ταῦτα διεῖδεν την τριηραρχίαν τῆς ελληνικῆς πόλεως, σταθμάντην σε αὐτού τοῦ μέρους. Ταῦτα διεῖδεν την τριηραρχίαν τῆς ελληνικῆς πόλεως, σταθμάντην σε αὐτού τοῦ μέρους. Ταῦτα διεῖδεν την τριηραρχίαν τῆς ελληνικῆς πόλεως, σταθμάντην σε αὐτού τοῦ μέρους. Ταῦτα διεῖδεν την τριηραρχίαν τῆς ελληνικῆς πόλεως, σταθμάντην σε αὐτού τοῦ μέρους. Ταῦτα διεῖδεν την τριηραρχίαν τῆς ελληνικῆς πόλεως, σταθμάντην σε αὐτού τοῦ μέρους.

Ο ΑΙΩΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

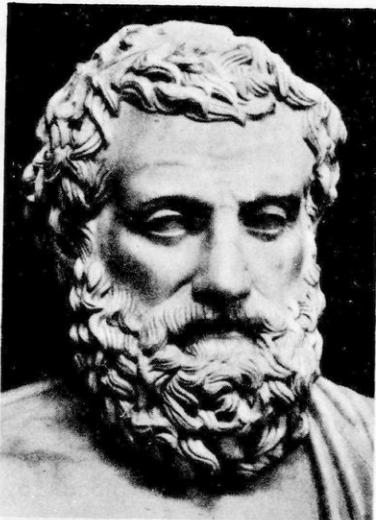
1. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΚΜΗ

Κατά τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ., μὲ τὸν ὅποῖον συμπίπτει ἡ πολιτικὴ δρᾶσις τοῦ Περικλέους, αἱ Ἀθῆναι ἔφθασαν εἰς μεγίστην ἀκμήν. Ὁχι μόνον ἡ ὁμαδικὴ καὶ ἀτομικὴ δραστηριότης ὑπῆρξεν ἔντονος εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς πολιτικῆς, οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν ἔφθασεν εἰς μοναδικὴν τελειότητα. Δι’ αὐτό, ὅταν λέγωμεν αἰώνιον τοῦ Περικλέους, ἐννοοῦμεν τὴν λαμπροτέραν περίοδον ὥχι μόνον τῆς ἑλληνικῆς ιστορίας, ἀλλ’ διοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος.

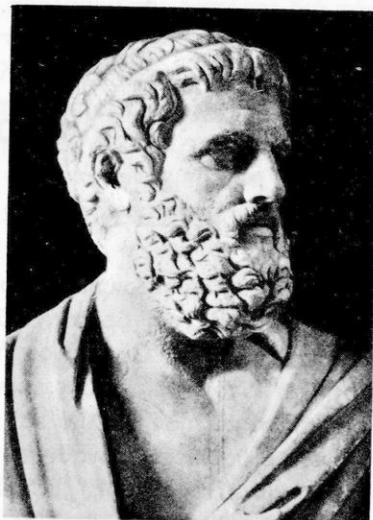
Η ΠΟΙΗΣΙΣ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους ἀνεπτύχθη τὸ καθαρῶς ἑλληνικὸν δημιούργημα, ἡ **δραματικὴ ποίησις**. Ἡ ποίησις αὐτὴ εἶναι ἔντεχνος συνδυασμὸς τῆς ἐπικῆς καὶ τῆς λυρικῆς ποιήσεως καὶ συνδέεται στενῶς μὲ τὴν λατρείαν καὶ τοὺς μύθους τοῦ Διονύσου. Ἐπειδὴ ἀπὸ τοὺς μύθους αὐτοὺς ἀλλοι μὲν ἔχουν ὑπόθεσιν θλιβεράν, ἀλλοι δὲ φαιδράν, ἐγεννήθησαν δύο εἰδῆ δραματικῆς ποιήσεως, ἡ **τραγῳδία** καὶ ἡ **κωμῳδία**. Οἱ ἐνδισότεροι τραγικοὶ ποιηταὶ τῶν Ἀθηνῶν εἶναι κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ὁ **Αἰσχύλος**, ὁ **Σοφοκλῆς** καὶ ὁ **Εύριπίδης**.

‘Ο Αἰσχύλος ὑπῆρξε ποιητικὴ μεγαλοφυῖα καὶ τὰ ἔργα του δημιουργήματα ὑψηλῆς καὶ δυνατῆς ἐμπνεύσεως. Τὰ πρόσωπα τῶν τραγῳδιῶν του εἶναι ὑπερφυσικά, δηλαδὴ δὲν συναντῶνται εἰς τὰς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων. Μαραθωνομάχος, ἀλλὰ πρὸ πάντων Σαλαμινομάχος δὲ ίδιος, ἔγραψε καὶ ιστορικὴν τραγῳδίαν, τοὺς **Πέρσας**, διὰ νὰ ἔξυμνήσῃ τὴν νίκην τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Σαλαμῖνα.

‘Ο Σοφοκλῆς εἶναι ὁ γνησιώτερος ἀντιπρόσωπος τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους. Ἀγαπᾷ τὸ μέτρον καὶ τὴν ἀρμονίαν εἰς τὴν διαγραφὴν τῶν χαρακτήρων. Παρουσιάζει εἰς τὰ ἔργα του μορφὰς ἴδαινικάς, τὰς ὅποιας πρέπει νὰ φροντίζουν νὰ φθάσουν οἱ ἀνθρωποι.

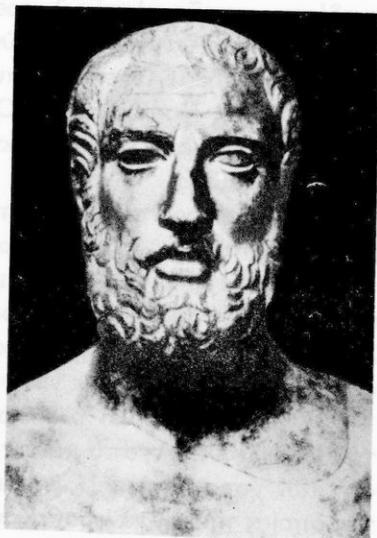
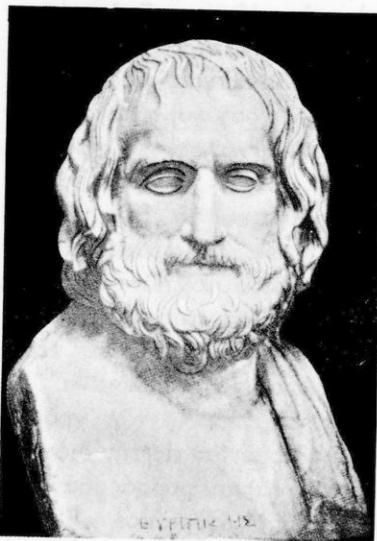

Αισχύλος.

Σοφοκλῆς.

αντοι σι φύγειται τοι χωσάνειαν! Ήστι μάκτης κηρί έπειδη πάντοποι ή
τίτλοι επέριπον Η', επερίπειν διαταμενοι δι παργανόντειρε πάνουράθε γένη
Εύριπίδης. ποιη γλωσσαν δεῖτι ίσαι γέρατα Αριστοφάνης. αυτο χωρεται τοιε

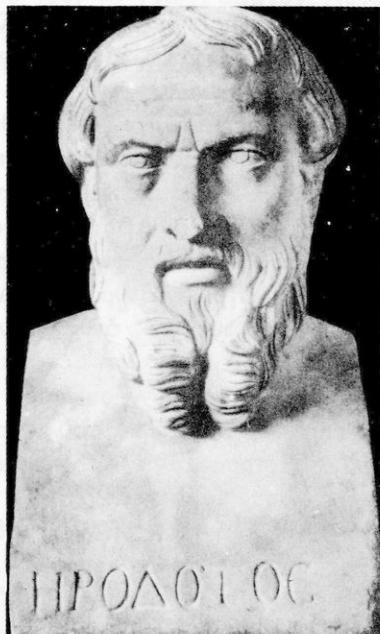
‘Ο Εύριπίδης ἔμφανίζει τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὰς τραγῳδίας του, ὅπως πράγματι εἶναι καὶ ὅχι ὅπως ἔπρεπε νὰ εἶναι, ἐπειδὴ δὲ πολλάκις ἐκφράζουν καὶ φιλοσοφικὰς ἴδεας, ὡνομάσθη ἀπὸ σκηνῆς φιλόσοφος.

‘Απὸ τοὺς κωμικούς ποιητὰς ἔξοχώτερος εἶναι ὁ **Ἀριστοφάνης** Τὴν σάτιράν του δὲν διέφυγεν οὔτε αὐτὸς ὁ Σωκράτης, τοῦ ὄποιου εἶχε παρεξηγήσει τὴν διδασκαλίαν. ‘Απὸ τοὺς ποιητὰς διασύρει ὑπερβολικὰ τὸν Εύριπίδην. Συντηρητικός εἰς τὰς ἀντιλήψεις του δὲν ἥδυνατο νὰ ἀνεχθῇ καινοτομίας.

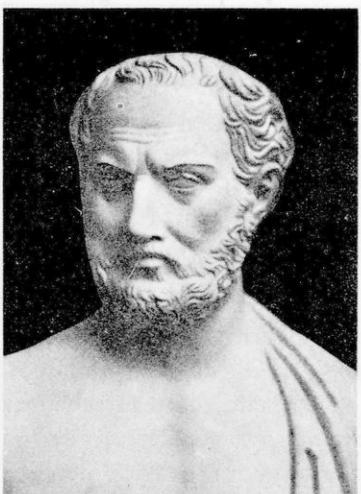
Η ΙΣΤΟΡΙΑ. Πατὴρ τῆς πραγματικῆς ἱστορίας ὑπῆρξεν ὁ **Ἡρόδοτος** ἀπὸ τὴν Ἀλικαρνασσὸν (484 - 425 π.Χ.). Οἱ περσικοὶ πόλεμοι, μὲ τοὺς ὄποιους συμπίπτει ἡ παιδικὴ του ἡλικία, τὸν συνεκίνησαν πολύ. Διὰ τοῦτο ἡθέλησε νὰ ἐκθέσῃ τὰ αἴτια, τὰς ἀφορμάς, τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ἔξελιξίν των. Συγχρόνως ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ διηγηθῇ καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν λαῶν, οἱ ὄποιοι, ὡς ὑπῆρκοι τῶν Περσῶν, ἐλαβον μέρος εἰς τὴν τιτανικὴν πάλην Εὐρώπης καὶ Ἀσίας. Διὰ νὰ συγκεντρώσῃ πληροφορίας περὶ ὅσων ἐπρόκειτο νὰ διηγηθῇ, περιῆλθεν ὅλας τὰς τότε γνωστὰς χώρας τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης.

Κατὰ τὴν ἐκθεσιν τῶν γεγονότων, παρὰ τὴν προσπάθειάν του, καὶ ὁ Ἡρόδοτος εἰς πολλὰ σημεῖα εἶναι ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὰς μυθικὰς διηγήσεις τῶν πρὸ αὐτοῦ ἱστοριογράφων. Γενικῶς ὅμως λέγει τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ διήγησίς του εἶναι ἀπλῆ καὶ εὐχάριστος. Τὸ ἔργον του ἔχει ἀξίαν, διότι ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ἐθνικήν μας ἱστορίαν.

‘Η Ἱστορία λαμβάνει ἐπιστημονικὴν μορφὴν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Περικλέους. Τότε ἔζησεν ὁ μεγα-

Εργασία του πρώτου μουσείου ‘Ἡρόδοτος.

Θουκυδίδης.

λύτερος ίστορικός τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ὁ **Θουκυδίδης**, ὁ δόποιος εἶναι ὁ πρῶτος **κριτικὸς ιστοριογράφος** καὶ ὁ ἐπισημότερος ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων ἀττικῶν πεζογράφων. Συνέγραψε τὴν ίστορίαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου μὲ μεγίστην ἀμεροληψίαν, σπανίαν κρίσιν καὶ ἀπαράμιλλον ἐκφραστικὴν δύναμιν. Διὰ τὰς ἀρετὰς του αὐτὰς ὁ Θουκυδίδης θεωρεῖται ὑπόδειγμα ίστορικοῦ συγγραφέως.

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῶν Ἀθηνῶν μεταξὺ ἀλλων φιλοσόφων ἥλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὁ **Ἀναξαγόρας** ἀπὸ τὴν

Ιωνίαν. 'Υπῆρξε διδάσκαλος τοῦ Περικλέους. Πρῶτος αὐτὸς ἐκήρυξεν ὅτι ὁ νοῦς ζωγονεῖ, κινεῖ καὶ ρυθμίζει τὰ πάντα. Κατὰ τὴν θεωρίαν αὐτὴν ὁ κόσμος παρουσιάζεται ὡς προϊὸν λογικῆς δυνάμεως.

'Αμέσως κατόπιν ἐνεφανίσθησαν οἱ **σοφισταί**. Αὔτοὶ ἦσαν ἄνθρωποι εὑρείας μορφώσεως καὶ προήρχοντο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπὸ τὰς ἀποικίας. Οἱ ἐπισημότεροι ἔξι αὐτῶν ἦσαν ὁ **Γοργίας** ὁ **Λεοντίνος**, ὁ **Πρωταγόρας** ὁ **Ἀβδηρίτης**, ὁ **Ιππίας** ὁ **Ἡλεῖος** καὶ ὁ **Πρόδικος** ὁ **Κεῖος**. Μὲ τοὺς σοφιστὰς ἡ φιλοσοφία στρέφει τὴν προσοχήν της εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ἀνθρώπον. Δὲν ὑπάρχει, ἔλεγον, ἀλήθεια παραδεκτὴ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. 'Αληθές εἶναι ὅ, τι συμφέρει εἰς τὸ ἀτομον καὶ ἀγαθὸν ὅ, τι τὸ ὡφελεῖ. Εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου εἶχον συρρεύσει κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ., ὅπως εἴδομεν, ἤσκουν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ διδασκάλου τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ρητορικῆς. Ή προσπάθεια νὰ διαστρέψουν τὰ πράγματα μὲ τὴν ρητορικὴν δεξιοτεχνίαν των (παρίσταντον τὸ δίκαιον ὡς ἄδικον καὶ ἀντιθέτως) καὶ γενικῶς ἡ νεωτερίζουσα διδασκαλία των ἀνεστάτωσε τὴν συντηρητικὴν ἀθηναϊκὴν κοινωνίαν. Διὰ τοῦτο ἀργότερον ἐθεωρήθησαν ὑπεύθυνοι τῆς παρακμῆς τῶν Ἀθηνῶν.

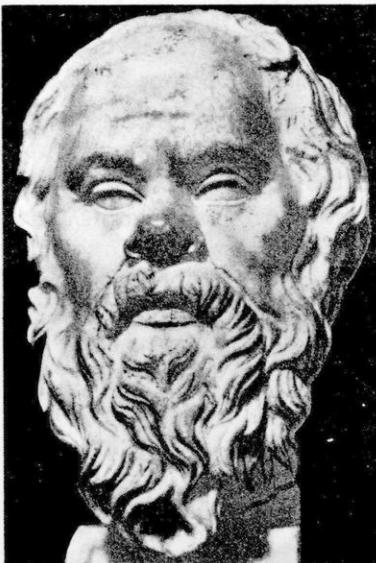
Συγχρόνως σχεδὸν μὲ τοὺς σοφιστὰς παρουσιάσθη ὁ **Σωκράτης**

(469 - 399 π.Χ.). Έγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ πτωχούς γονεῖς, τὸν λιθοξόον Σωφρονίσκον καὶ τὴν μαῖαν Φαιναρέτην. Γράμματα ἔμαθεν ὀλίγα, ἀλλ’ ἡ φύσις τὸν εἶχε προικίσει μὲν δυνατὸν νοῦν. Κατ’ ἀρχὰς ἡ κοιλούθησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρός του, ταχέως ὅμως τὸ ἐγκατέλειψε καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ἡ ὁποία δι’ αὐτοῦ ἔλαβε σπουδαίαν ἔξελιξιν.

Αντικείμενον τῆς φιλοσοφικῆς ἐρεύνης τοῦ Σωκράτους, ὅπως καὶ τῶν σοφιστῶν, εἴναι ὁ ἄνθρωπος. Ἀλλὰ κατ’ ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς σοφιστάς, ὁ Σωκράτης ἐδίδασκεν, ὅτι ὑπάρχει καὶ ἀλήθεια καὶ ἀγαθόν, τὰ ὅποια ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀντιλαμβάνονται ὅμοιως. Δι’ αὐτὸν σκοπὸν τῆς φιλοσοφίας του ἔθεσε τὴν εὔρεσιν τῶν αἰωνίων νόμων, οἱ ὅποιοι κανονίζουν τὴν διαγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν δόνηγοῦν νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθὸν καὶ νὰ ἀποφεύγῃ τὸ κακόν. Ἐδίδασκεν ἐπίστης ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἀρετὴν καὶ ὅχι τὴν ἀπατλὴν καὶ πρόσκαιρον ύλικὴν εύτυχίαν. Είναι δὲ ἀρετὴ κατὰ τὸν Σωκράτην ἡ γνῶσις. Ἡ πρώτη γνῶσις, τὴν ὅποιαν πρέπει νὰ ἀποκτήσῃ ὁ ἄνθρωπος, εἴναι ἡ γνῶσις τοῦ ἑαυτοῦ του, τὸ γνῶθι σαυτόν. Αὐτὸν ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς σωκρατικῆς διδασκαλίας.

Πλήθις νέων, ιδίως ὀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν, ἀλλὰ καὶ ώριμων ἀνθρώπων τὸν ἡκολούθει διαρκῶς καὶ ἥκουε τὴν διδασκαλίαν του, διὰ τὴν ὅποιαν οὐδέποτε ἔλαβε χρήματα. Ἐκτὸς ὅμως τῶν πολυπληθῶν θαυμαστῶν καὶ φίλων ὁ Σωκράτης ἀπέκτησε καὶ ἔχθρούς θανασίμους. Οἱ σοφισταὶ πρῶτοι, τῶν ὅποιών ἐπολέμησε τὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ἐπιφανεῖς Ἀθηναῖοι, οἱ δοποῖοι ἀπὸ πλάνην ἐθεώρουν αὐτὸν ἔχθρὸν τῆς δημοκρατίας, ἐπεδίωκον νὰ τὸν ἔξοντώσουν. Ὑπέβαλον ἐναντίον του μήνυσιν δι’ ἀσέβειαν καὶ πειρόνησιν πρὸς τὴν πολιτείαν καὶ ἐπέτυχον νὰ καταδικασθῇ εἰς θάνατον τὸ 399 π.Χ.

Σωκράτης.

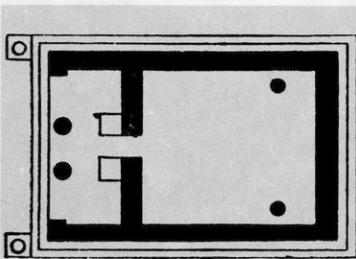

2. Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΩΝ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

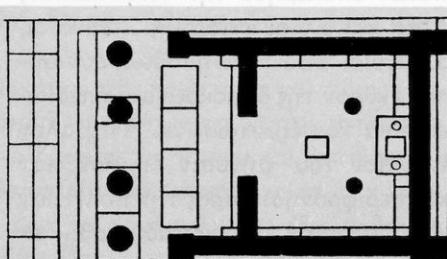
Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ. ΟΙ ΡΥΘΜΟΙ. Κατά τὸν αἰῶνα τοῦ Περικλέους ἔξ οσυ μὲ τὰ γράμματα ἀνεπτύχθησαν καὶ αἱ καλαὶ τέχναι, ἡ ἀρχιτεκτονική, ἡ γλυπτική, ἡ ζωγραφική. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔδωσεν, ὅπως γνωρίζομεν, ἀπὸ τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους ἔξαρτεα δείγματα σημαντικῆς ἀναπτύξεως. Διὰ νὰ φθάσῃ ὅμως εἰς τὴν τελειότητα τῶν μέσων τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ., ἐπέρασεν ἀπὸ πολλὰ στάδια, τὰ ὅποια δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν κυρίως εἰς τοὺς ναούς.

Οἱ ναοὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦσαν γενικῶς μικροί, διότι ἔθεωροῦντο ὡς καταικίαι τῶν θεῶν καὶ δὲν ἔχρησίμευον ὡς τόποι συγκεντρώσεως τῶν πιστῶν, ὅπως στήμερον. Ἀπὸ τὴν μορφὴν τῶν κιόνων διακρίνομεν δύο τεχνοτροπίας, δηλαδὴ δύο διαφορετικὰ σχέδια κατασκευῆς ναῶν, τὰ ὅποια λέγονται **ρυθμοί**, τὸν **δωρικὸν** καὶ τὸν **ιωνικόν**. Ὁ δωρικὸς ρυθμὸς εἶναι βαρὺς καὶ ἐπιβλητικός, ἐνῷ ὁ ιωνικὸς εἶναι ἐλαφρότερος καὶ κομψότερος.

ΜΟΡΦΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΝΑΩΝ. Κατ’ ἀρχὰς ὁ ναὸς ἦτο πολὺ ἀπλοῦς. Ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἓν ὁρθογώνιον δωμάτιον τοῦ ὅποιου οἱ δύο μακροὶ τοῖχοι ἔξειχον πρὸς ἀνατολάς. Μεταξὺ τῶν ἄκρων τῶν τοίχων αὐτῶν, τὰ ὅποια ἐλέγοντο **παραστάδες**, ἐτοποθετήθησαν δύο κίονες. Τοιουτοτρόπως ὁ ναὸς ἀπετελεῖτο ἀπὸ δύο μέρη. Τὸ πρὸς ἀνατολὰς μέρος, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἦτο ἡ εἰσοδος, ἐλέγετο **πρόδομος** ἢ **πρόναος**. Ὁ δπισθεν τοῦ προνάου κλειστὸς χῶρος ἐλέγετο **σηκός**. Εἰς τὸν σηκὸν ἐτοποθετεῖτο τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ. Ὁ ναός, ὁ ὅποιος εἶχεν αὐτὸ τὸ σχῆμα, ἐλέγετο ναὸς **ἐν παραστάσι**. Ἀργότερον κα-

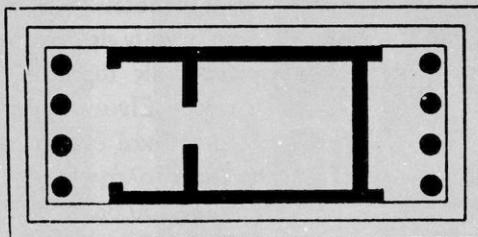

Ναὸς ἐν παραστάσι.

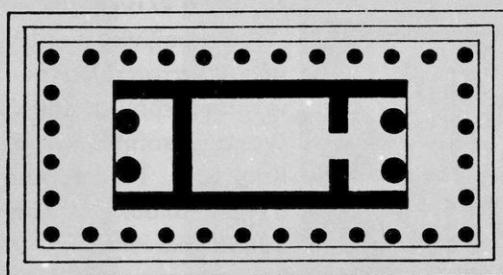

Ναὸς πρόστυλος.

Ναός ἀμφιπρόστυλος.

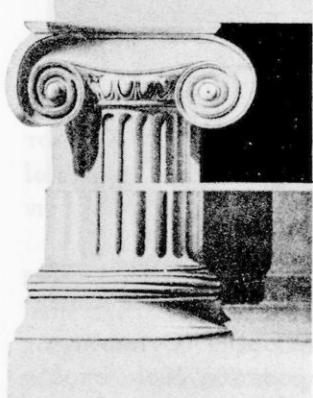
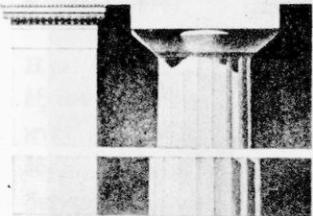

Ναός περίπτερος.

τεσκεύασαν στοάν μὲ τέσσαρας κίονας εἰς τὴν πρόσοψιν. Ὁ τοιοῦτος ναὸς ἐλέγετο **πρόστυλος**. Χάριν συμμετρίας προσετέθη ὁμοία στοά καὶ πρὸς δυσμάς, διεγόμενος **διπισθόδομος**, καὶ διατάξεις ἔγινεν **ἀμφιπρόστυλος**. Ὁ τύπος τοῦ ἀρχαίου ναοῦ διεμορφώθη ὄριστικῶς, ὅταν προσετέθη δόλογυρά του στοὰ ἀπὸ κίονας. Ἡ στοὰ τοῦ εἰδους αὐτοῦ ἐλέγετο ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους **περίστασις** ἢ **πτερὸν** καὶ διατάξεις μὲ τὸ σχῆμα αὐτὸν ὀνομάσθη **περίπτερος**.

Οἱ τοῖχοι τοῦ ναοῦ καὶ οἱ κίονες στηρίζονται εἰς βάσιν λιθόκτιστον, τὸ **κρηπίδωμα**, τὸ ὅποιον ἔχει βαθμίδας διὰ τὴν ἀνάβασιν. Πρὸ τοῦ ναοῦ ὑπῆρχε βωμός. Ἐπ’ αὐτοῦ ἐγίνοντο αἱ θυσίαι κατὰ τὰς τελετάς, ὅπότε διατίθενται συνηθροίζετο πέριξ τοῦ βωμοῦ. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ ναοῦ, τὸ ὅποιον στηρίζεται εἰς τοὺς τοίχους καὶ τοὺς κίονας μέχρι καὶ τῆς στέγης, λέγεται **θριγκός**. Ἡ στέγη τοῦ ναοῦ εἶναι ἐπικλινής καὶ σχηματίζει εἰς τὰς στενὰς πλευρὰς τρίγωνα, τὰ δόποια λέγονται **ἀετώματα**. Καὶ τὰ δύο ἀετώματα ἐστολίζοντο μὲ ἀγάλματα, τὰ δόποια παρίσταντον σκηνὰς ἀπὸ τοὺς μύθους τοὺς σχετικοὺς μὲ τὸν θεόν, εἰς τὸν ὅποιον διατίθενται.

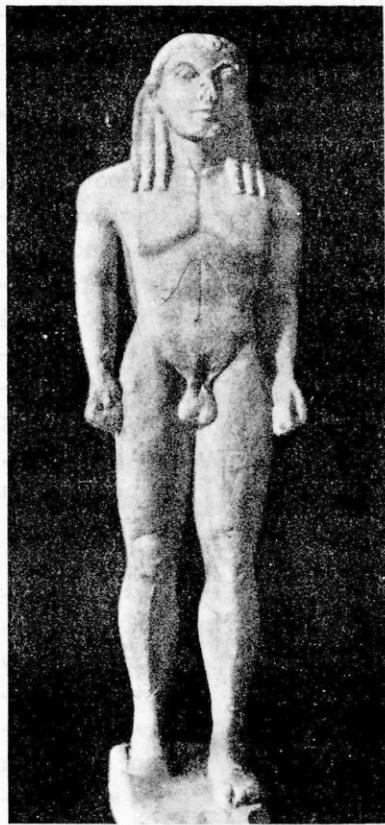

‘Ο δωρικὸς κίων στηρίζεται ἀπ’ εύθειας εἰς τὸ κρηπίδωμα καὶ φέρει αὐλακας, αἱ ὁποῖαι ἀπολήγουν εἰς ὅξεα ἄκρα. ‘Ο Ἰωνικὸς κίων στηρίζεται εἰς ὡραίαν βάσιν, ἡ ὁποία λέγεται σπεῖρα. Εἶναι ὑψηλότερος καὶ λεπτότερος τοῦ δωρικοῦ καὶ ἔχει περισσοτέρας αὐλακας, αἱ ὁποῖαι ἀπολήγουν εἰς στενὰς ταινίας. Τὸ κιονόκρανον τοῦ δωρικοῦ κίονος εἶναι πολὺ ἀπλοῦν, ἐνῷ τοῦ Ἰωνικοῦ φέρει κοσμήματα, τὰ ὁποῖα λέγονται **ἔλικες**. Βραδύτερον, ἀπὸ τὸν Ἰωνικὸν κίονα προῆλθεν ὁ πολυτελέστερος **κορινθιακὸς** μὲ καταστόλιστον κιονόκρανον. “Οπως γίνεται φανερὸν ἐκ τοῦ ὀνόματος, ὁ κίων αὐτὸς ἔχρησιμοποιήθη κατ’ ἀρχὰς εἰς τοὺς ναοὺς τῆς Κορίνθου. Τὸ κορινθιακὸν κιονόκρανον ἔχει σχῆμα καλαθίου, τὸ ὁποῖον περιβάλλεται ἀπὸ φύλλα ἀκάνθης. Τοιουτορόπως ἐδημιουργήθη καὶ τρίτος ρυθμός, ὁ κορινθιακός.

Η ΓΛΥΠΤΙΚΗ. ΑΡΧΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ. ‘Η γλυπτικὴ εἰς τὴν ‘Ελλάδα κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα π.Χ. ἔφθασεν εἰς τελειότητα, τὴν ὁποίαν κανεὶς λαός, ἀρχαῖος ἢ νέος, δὲν κατώρθωσε νὰ πλησιάσῃ. Εἰς τὴν ἀκμὴν αὐτὴν ἔφθασεν ἡ γλυπτικὴ ὕστερον ἀπὸ μακρὰς καὶ ἐπιπόνους προσπαθείας.

Τὰ πρῶτα δημιουργήματα τῆς γλυπτικῆς ἦσαν ἄτεχνα εἴδωλα ἀπὸ ξύλου μὲ τοὺς ὁφθαλμούς κλειστούς, τὰς χεῖρας προσκεκολλημένας εἰς τὸ σῶμα καὶ τοὺς πόδας ἡνωμένους, Μὲ κορμούς δένδρων δηλαδὴ ἥρχισαν οἱ τεχνῖται νὰ κατασκευάζουν ἀγάλματα θεῶν, τὰ λεγόμενα **ξόανα**. Πρῶτοι οἱ Σάμιοι καλλιτέχναι **Ροῖκος** καὶ **Θεόδωρος** τὸν βον αἰῶνα π.Χ. ἔχρησιμοποίησαν διὰ τὴν κατασκευὴν ἀγαλμάτων τὸν

Δωρικός, Ἰωνικός καὶ κορινθιακός κίων.

Κοῦρος. (Μαρμάρινον ἀρχαϊκὸν ἄγαλμα δωρικῆς τέχνης).

Κόρη. (Μαρμάρινον ἀρχαϊκὸν ἄγαλμα ιωνικῆς τέχνης).

δρείχαλκον. Ἡ τέχνη, ἡ ὅποια προηγήθη τῶν περσικῶν πολέμων, λέγεται ἀρχαϊκὴ καὶ περιλαμβάνει δύο αἰῶνας, τὸν 7ον καὶ τὸν 6ον.

Καὶ εἰς τὴν γλυπτικὴν διακρίνομεν δύο τεχνοτροπίας, τὴν δωρικὴν καὶ τὴν ιωνικήν. Ἡ δωρικὴ προτιμᾶς νὰ παριστάνῃ ἀθλητὰς γυμνούς, δυνατοὺς εἰς τὸ σῶμα, σχεδὸν ὑπερφυσικούς. Χρησιμοποιεῖ κυρίως τὸν δρείχαλκον, ὁ ὅποιος ἀποδίδει ζωηρότερον τὸ σκληραγωγημένον ἀνδρικὸν σῶμα. Οἱ ἀνδριάντες αὗτοὶ ἔχουν τὴν ἴδιαν μορφὴν καὶ ὀνομάζονται **κοῦροι**.

Μαρμάρινον ἀντίγραφον τοῦ χρυσελεφαντίνου ἄγαλματος τῆς Ἀθηνᾶς. (Ἀθηνᾶ τοῦ Βαρβακείου).

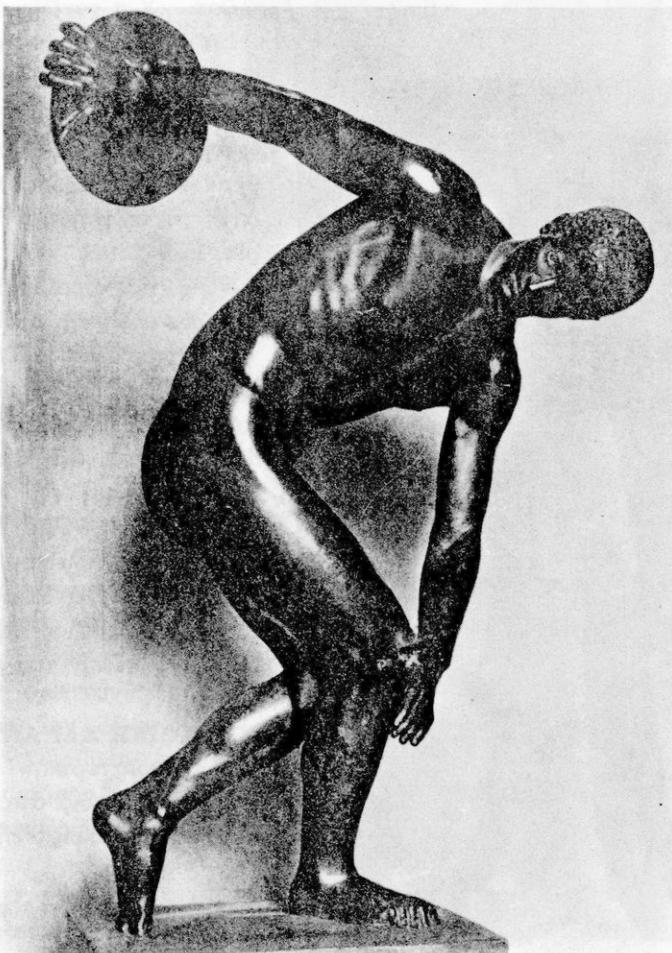
Μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων καλλιτεχνῶν τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ὁ Φειδίας, ὁ δόπιος δὲν ἔχει μόνον γλύπτης, ἀλλὰ καὶ ἀρχιτέκτων. Ἔγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅδιγον μετὰ τὸ 500 π.Χ. Τὰ δύο μετέπειτα ἔργα του εἶναι τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τοῦ Διός εἰς τὴν Ὁλυμπίαν, τὸ ἐπίσης χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὸν Παρθενώνα καὶ ἡ χαλκίνη Λημνία Ἀθηνᾶ. Πῶς ἀπεικονίζετο ὁ Ζεὺς τῆς Ὁλυμπίας σχηματίζομεν μικράν ίδεαν ἀπὸ τὰ νομίσματα τῶν Ἡλείων. Εἰς τοὺς ἀρχαίους τόσην ἐντύπωσιν ἔκαμνε τὸ ἄγαλμα αὐτό, ὥστε ἔλεγον, ὅτι ὁ Φειδίας ἀπέδωσε κατὰ τρόπον τέλειον τὴν μορφὴν τοῦ Διός, διότι ὁ Ἰδιος ὁ Ζεὺς κατέβη ἐπίτηδες ἀπὸ τὸν οὐρανόν, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον εἰς τὸν καλλιτεχνην.

Οἱ Ἱωνες ἦσαν ἀνθρωποι εὔθυμοι. Ἐθαύμαζον τὴν εὐλυγισίαν, τὴν χάριν καὶ τὴν δροσερότητα τοῦ σώματος καὶ παρέστησαν κατὰ προτίμησιν τὸ γυναικεῖον σῶμα. Ὡς ὑλικὸν μετεχειρίσθησαν τὸ μάρμαρον, διότι εἶναι καταλληλότερον, διὰ νὰ ἀποδώσῃ τὴν λευκὴν καὶ τρυφερὰν γυναικείαν σάρκα. Τὰς γυναικάς παριστάνουν μὲ πλούσιαν ἐνδυμασίαν, μὲ ὥρατον κτένισμα καὶ μὲ ἔλαφρὸν μειδίαμα εἰς τὰ χείλη. Τὸ μειδίαμα αὐτὸν εἶναι κοινὸν καὶ εἰς τοὺς κούρους καὶ δύνομάζεται ἀρχαϊκὸν μειδίαμα. Τὰ γυναικεῖα ἀγάλματα λέγονται κόραι.

ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΓΛΥΠΤΑΙ ΤΟΥ 5ΟΥ ΑΙΩΝΟΣ. Κατὰ τὸν 5ον π.Χ. αἰώνα ἔζησαν οἱ διασημότεροι γλύπται ὅλων τῶν ἐποχῶν. Οἱ ἐπιφανέστεροι ἔχει αὐτῶν, ὁ **Φειδίας** ὁ **Μύρων** καὶ ὁ **Πολύκλειτος** ἔγιναν αἰώνια πρότυπα καλλιτεχνικῆς μεγαλοφυΐας καὶ ἀσυγκρίτου ἐμπνεύσεως.

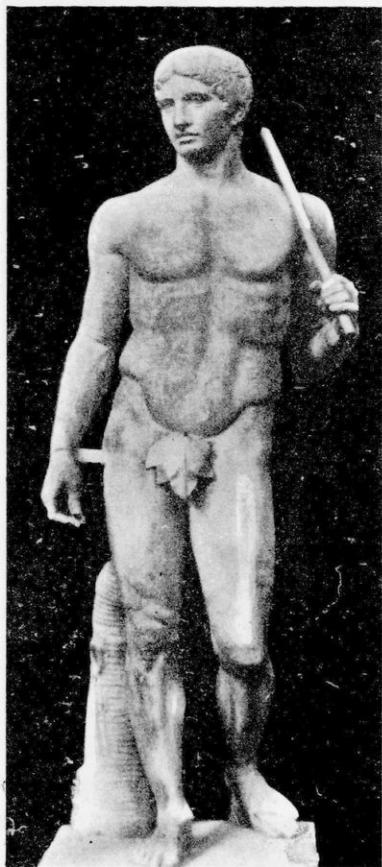
Ἐξαιρετικῆς ἐπίσης τέχνης ἦτο καὶ τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς εἰς τὸ σηκὸν τοῦ Παρθενῶνος. Ἰδέαν τοῦ ἀγάλματος λαμβάνομεν ἀπὸ μαρμάρινον ἀντίγραφον, τὴν Ἀθηνᾶν τοῦ Βαρύτακείου. Περίφημον ἄγαλμα τοῦ Φειδίου ἦτο καὶ ἡ χαλκίνη Λημνία Ἀθηνᾶ. Ὡνομάσθη Λημνία, διότι τὴν ἀφιέρωσαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν κληροῦχοι τῆς Λήμνου.

‘Ο δισκοβόλος τοῦ Μύρωνος. (Ἀντίγραφον).

‘Ο Μύρων είναι ’Αθηναῖος δόλιγον προγευέστερος τοῦ Φειδίου. Τὰ ἔργα του είναι δρειχάλκινα καὶ παρουσιάζουν μεγάλην ἐλευθερίαν εἰς τὰς κινήσεις. Ἡ χαλκῆ βοῦς, τὴν ὃποιαν εἶχε στήσει εἰς μίαν πλατεῖαν τῶν Ἀθηνῶν, προεκάλει τὸν θαυμασμὸν διὰ τὴν φυσικότητά της. Ὁραῖον ἄγαλμα τοῦ Μύρωνος ἦτο καὶ ὁ Δισκοβόλος, ἀθλητὴς ἔτοιμος νὰ ἐκσφενδονίσῃ τὸν δίσκον. Τὸν παριστᾶ εἰς μίαν στιγμαίαν στάσιν, ἡ ὅποια δεικνύει ὅτι ὁ καλλιτέχνης κατώρθωσε νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἀρχαϊκὴν παράδοσιν καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὰ ἔργα του κίνησιν καὶ ζωήν.

‘Ο Πολύκλειτος, νεώτερος τοῦ Φειδίου, κατήγετο ἀπὸ τὴν Σικυῶνα τῆς Κορινθίας. Ὡς ύλικὸν ἔχρησιμοποίει τὸν δρείχαλκον καὶ ἔγινεν ὁ διασημότερος χαλκοπλάστης τῆς σχολῆς τοῦ Ἀργους. Παρίστανεν ἴδιως νέους ἀθλητὰς μὲ δυνατὸν καὶ ὥραιον σῶμα. Ἐπρόσεχε πολὺ εἰς τὰς ὁρθὰς ἀναλογίας τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ τὰς ἴδεας του αὐτὰς ἐφήρμοσεν εἰς τὸν περίφημον Δορυφόρον, ὁ δόποιος ωνομάσθη κανὼν καὶ ἔχρησίμευεν ώς ὑπόδειγμα εἰς τοὺς κατόπιν καλλιτέχνας. Ἄλλο ἔξαίρετον ἔργον τοῦ Πολυκλείτου είναι ὁ Διαδούμενος. ‘Ο ἀνδριάς παριστᾶ ἔφθιβον, ὁ δόποιος προσπαθεῖ νὰ δέσῃ τὴν κόμην του μὲ ταινίαν.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΑΓΓΕΙΟΓΡΑΦΙΑ. Τὴν προϊστορικὴν ζωγραφικὴν γνωρίζομεν καλά ἀπὸ τὰς περιφήμους τοιχογραφίας τῆς Κρήτης καὶ

‘Ο δορυφόρος τοῦ Πολυκλείτου. (Μαρμάρινον ἀντίγραφον).

τῆς Τίρυνθος. Αἱ γνώσεις μας ὅμως διὰ τὴν ἐλληνικὴν ζωγραφικὴν τῶν ἱστορικῶν χρόνων εἰναι πολὺ περιωρισμέναι. Δι’ αὐτὴν ἔχομεν μόνον εἰδήσεις ἀπὸ ἀρχαίους συγγραφεῖς. Ἀπὸ αὐτούς μανθάνομεν περὶ τῶν ἕργων καὶ τῆς ἀξίας τῶν μεγαλυτέρων ζωγράφων τοῦ 5ου αἰῶνος π.Χ., τοῦ Πιολυγνώτου, τοῦ Ζεύξιδος καὶ τοῦ Παρρασίου, διότι οὐδεὶς πίναξ αὐτῶν σώζεται.

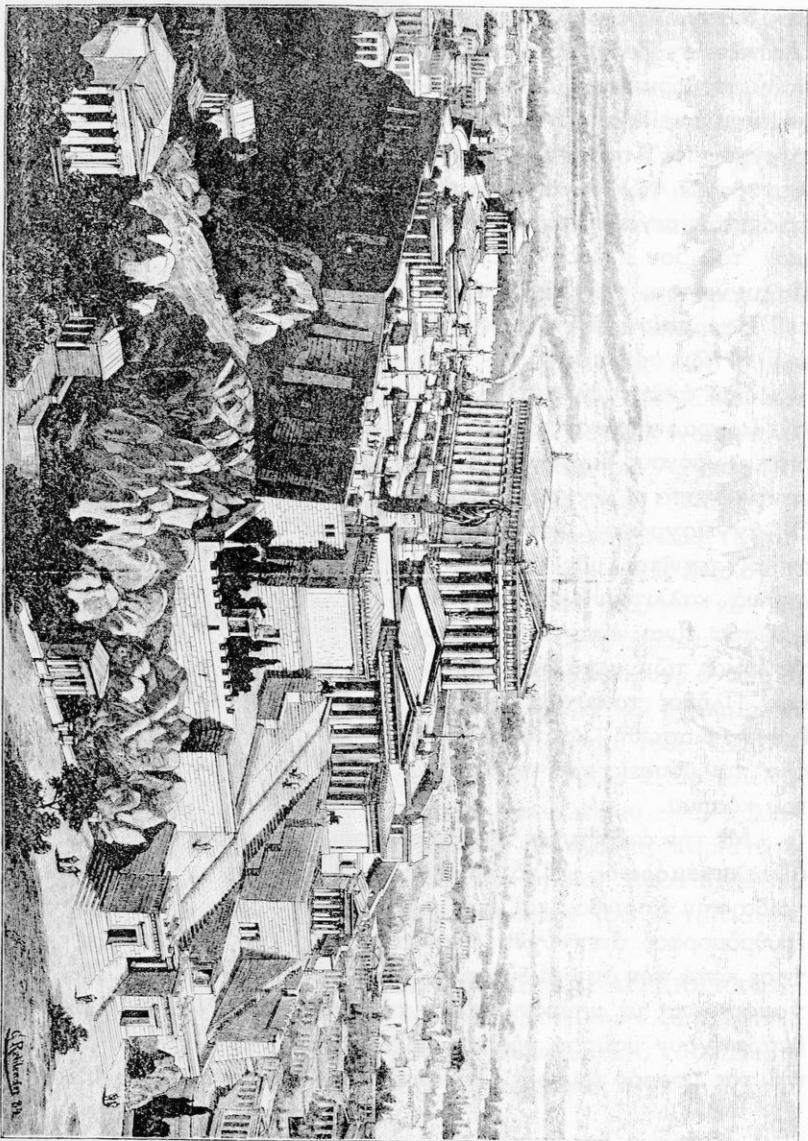
Τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐλληνικῆς ζωγραφικῆς κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους διαφωτίζουν σημαντικώτατα αἱ ἀγγειογραφίαι. Οἱ ἀγγειογράφοι, καίτοι ἡσαν ἀπλοὶ τεχνῖται, μᾶς ἀφησαν ἀληθινὰ καλλιτεχνήματα. Πολλὰ μάλιστα εἰναι ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν μεγάλων ζωγράφων. Πλῆθος τοιούτων ἀγγείων ἔχουν διασωθῆ καὶ στολίζουν ὅλα τὰ μουσεῖα τοῦ πολιτισμένου κόσμου.

Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀγγειογραφίας ἐπεκράτησαν δύο ρυθμοί, ὁ μελανόμορφος καὶ ὁ ἐρυθρόμορφος. Ὁ μελανόμορφος ἔχει πατρίδα τὴν Κόρινθον καὶ ἐκυριάρχησε κατὰ τὸν 6ον αἰῶνα π.Χ. Ὁ ἐρυθρόμορφος ἀνεπτύχθη βραδύτερον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐπεκράτησε κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα π.Χ. Τὰ μελανόμορφα ἀγγεῖα φέρουν ζωγραφισμένας μὲ μαῦρον χρῶμα τὰς μορφάς. Τὰ ἐρυθρόμορφα ἀντιθέτως ἔχουν μαῦρον χρῶμα εἰς ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἀγγείου καὶ τὰς μορφάς ἐρυθράς. Τὰ ἐρυθρόμορφα εἰναι τὰ ὥραιότερα.

Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ. Οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἤτταν τῶν Περσῶν καὶ τὴν σωτηρίαν των ἀπέδωσαν εἰς τὴν πολιούχον Ἀθηνᾶν,

Μελανόμορφος ἀμφορεύς. Ὁ Αἴας καὶ ὁ Ἄχιλλεὺς παίζουν πεσσούς. ("Ἐργον τοῦ ὀνομαστοῦ Ἀθηναίου ἀγγειογράφου τοῦ 6ου αἰῶνος Ἐξηκίου").

Η Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν. (Ἀναπαράστασις).

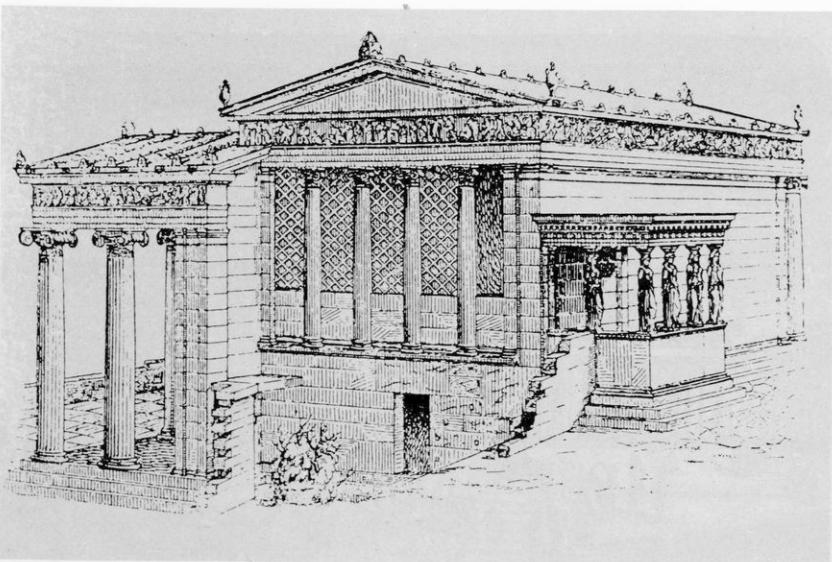

Παρθενών. (Αναπαράστασις).

εἰς τὴν δόποίαν ἥτο αἴφιερωμένη ἡ Ἀκρόπολις. Ἀπὸ εύγνωμοσύνην πρὸς τὴν θεὰν ἀπεφάσισαν νὰ κτίσουν τοὺς ἐρειπωμένους ναοὺς τῆς Ἀκροπόλεως πολυτελεστέρους καὶ ώραιοτέρους. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀνέλαβεν ὁ Περικλῆς καὶ κατώρθωσε μὲ τὴν συνεργασίαν τοῦ Φειδίου νὰ καταστήσῃ τὴν Ἀκρόπολιν τὸ λαμπρότερον καλλιτεχνικὸν μνημεῖον ὅλων τῶν αἰώνων.

Εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἀνέρχόμεθα ἀπὸ τὴν δυτικὴν πλευράν, ὅπου σήμερον ὑπάρχει λιθίνη κλίμαξ. "Οταν ἀνέλθωμεν τὴν κλίμακα, εύρισκόμεθα ἔμπροσθεν μεγαλοπρεποῦς εἰσόδου, ἡ δόποία ὧνομάζετο **Προπύλαια**. Τὴν λαμπρὰν αὐτὴν μαρμαρίνην στοάν ἔκτισεν ὁ ἀρχιτέκτων **Μνησικλῆς** Ταυτοχρόνως μὲ τὰ Προπύλαια ἔκτισθη ὁ μικρὸς ἀλλὰ κομψότατος ναὸς τῆς **Ἀθηνᾶς Νίκης** ἡ **Ἀπτέρου Νίκης**. Είναι ναὸς δῆμφιπρόστυλος ἴωνικοῦ ρυθμοῦ, εύρισκεται δὲ δεξιά μας, πρὶν διέλθωμεν τὰ Προπύλαια, ἐπὶ προεξοχῆς τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως.

"Οταν προχωρήσωμεν ἀπὸ τὰ Προπύλαια, θὰ παρατηρήσωμεν

Τὸ Ἐρέχθειον. Στοὰ τῶν Καρυατίδων. (Αναπαράστασις).

ἀριστερά μας τμήματα βάσεως τοῦ κολοσσιαίου ὄρειχαλκίνου ἀγάλματος τῆς **Προμάχου Ἀθηνᾶς**, τὸ ὅποιον κατεσκεύασεν ὁ Φειδίας. Τόσον μέγα ἦτο τὸ ὑψός του, ὡστε οἱ παραπλέοντες τὸ Σούνιον ἔβλεπον τὴν αἰχμὴν τοῦ δόρατος τῆς θεᾶς. Καθὼς προχωροῦμεν, δεξιά μας ὑψοῦται τὸ μεγαλοπρεπέστερον καὶ σεβαστότερον μνημεῖον τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ὁ **Παρθενών**. ‘Ο ναὸς αὐτὸς τῆς Ἀθηνᾶς ἐκ πεντελικοῦ μαρμάρου εἶναι τὸ τελειότερον ἔργον τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ γλυπτικῆς. ‘Ο Ἰκτῖνος καὶ ὁ Καλλικράτης ἥσαν οἱ ἀρχιτέκτονες τοῦ ναοῦ, ὁ ὅποιος εἶναι περίπτερος δωρικοῦ ρυθμοῦ. Εἰς τὸν σηκόν του ὑπῆρχε τὸ χρυσελεφάντινον ἀγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς τοῦ Φειδίου. Περίφημα διὰ τὴν ἀνυπέρβλητον τέχνην των εἶναι τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ ἀνάγλυφα, μὲ τὰ ὅποια ἐστόλισαν τὸν ναὸν ἀπὸ παντοῦ ὁ Φειδίας καὶ οἱ μαθηταί του.

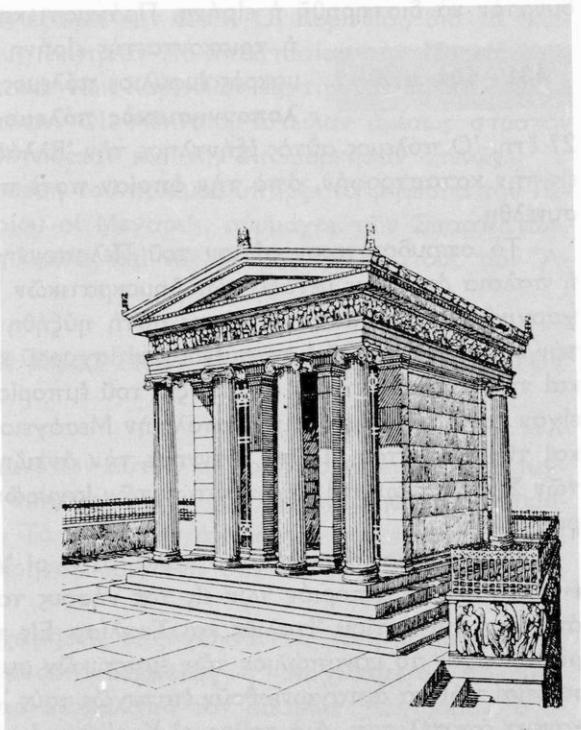
‘Απέναντι τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ Παρθενῶνος ὑπάρχει τὸ κομψότατον καὶ χαριτωμένον δημιούργημα τῆς ἀττικῆς τέχνης, τὸ **Ἐρέχθειον**, ναὸς τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος Ἐρεχθέως, ἱωνικοῦ ρυθμοῦ. Εἰς τὸν χῶρον ὅπου ἴδρυθη, ἔγινε κατὰ τὴν παράδοσιν ἡ φιλονικία τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος διὰ

τὴν κυριαρχίαν τῆς πόλεως. Τὸ λαμπρότερον τμῆμα τοῦ ναοῦ εύρισκεται εἰς τὴν νοτίαν πλευράν, ἡ ὅποια ἔχει ἐστεγασμένην προεξοχὴν ἐν εἴδει στοᾶς. Ἀντὶ κιόνων ἔξι ὥραῖς κόραι μὲ τὴν τοπικὴν ἐνδυμασίαν τῶν γυναικῶν τῆς μικρᾶς κώμης τῆς Λακωνικῆς, τῶν **Καρυῶν** (σήμερον 'Αράχοβα), ύποβαστάζουν τὴν στέγην τῆς στοᾶς. Είναι αἱ περιφήμοι **Καρυάτιδες**, ἀπὸ τὰ ζωντανώτερα καὶ θελκτικώτερα γλυπτά τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, αἱ ὅποιαι ἔχουν ἐμπνεύσει πλείστους ποιητάς καὶ ζωγράφους δλῶν τῶν ἐποχῶν.

"Οπως βλέπομεν, ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν εἶναι συγκεντρωμένα τὰ σεβαστότερα καὶ μεγαλοπρεπέστερα μνημεῖα, πρὸς τὰ ὅποια ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς κόσμος ἡσθάνετο ἔξαιρετικὸν σεβασμόν. Οἱ ἴδιοι σεβασμὸς παρακινεῖ καὶ σήμερον τοὺς πολιτισμένους ἀνθρώπους νὰ ἔρχωνται ἀπὸ τὰ πέρατα τοῦ κόσμου εὐλαβεῖς προσκυνηταὶ τῶν Ἱερῶν ἐρειπίων τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἄλλοι λέπειν ἄποινα τοῦτο
απολογεῖται τοις μεταβολαῖς τοῦ πολιτισμοῦ
τοῦ πατρικοῦ οἰκουμένης.
Τοῦτο μέντοι τοῦτο οὐδὲν
εἰπεντελέκτως πάντα τοῦτο
τοῦ πατρικοῦ οἰκουμένης.
Τοῦτο μέντοι τοῦτο οὐδὲν
εἰπεντελέκτως πάντα τοῦτο
τοῦ πατρικοῦ οἰκουμένης.
Τοῦτο μέντοι τοῦτο οὐδὲν
εἰπεντελέκτως πάντα τοῦτο
τοῦ πατρικοῦ οἰκουμένης.
Τοῦτο μέντοι τοῦτο οὐδὲν
εἰπεντελέκτως πάντα τοῦτο
τοῦ πατρικοῦ οἰκουμένης.
Τοῦτο μέντοι τοῦτο οὐδὲν
εἰπεντελέκτως πάντα τοῦτο
τοῦ πατρικοῦ οἰκουμένης.
Τοῦτο μέντοι τοῦτο οὐδὲν
εἰπεντελέκτως πάντα τοῦτο
τοῦ πατρικοῦ οἰκουμένης.
Τοῦτο μέντοι τοῦτο οὐδὲν
εἰπεντελέκτως πάντα τοῦτο
τοῦ πατρικοῦ οἰκουμένης.
Τοῦτο μέντοι τοῦτο οὐδὲν
εἰπεντελέκτως πάντα τοῦτο
τοῦ πατρικοῦ οἰκουμένης.
Τοῦτο μέντοι τοῦτο οὐδὲν
εἰπεντελέκτως πάντα τοῦτο
τοῦ πατρικοῦ οἰκουμένης.
Τοῦτο μέντοι τοῦτο οὐδὲν
εἰπεντελέκτως πάντα τοῦτο
τοῦ πατρικοῦ οἰκουμένης.
Τοῦτο μέντοι τοῦτο οὐδὲν
εἰπεντελέκτως πάντα τοῦτο
τοῦ πατρικοῦ οἰκουμένης.
Τοῦτο μέντοι τοῦτο οὐδὲν
εἰπεντελέκτως πάντα τοῦτο
τοῦ πατρικοῦ οἰκουμένης.

"Ο ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς
("Ἀπτέρου) Νίκης,
ἰωνικοῦ ρυθμοῦ.
('Αναπαράστασις).

Ο ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

1. ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΑΦΟΡΜΑΙ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

‘Η αύθαίρετος διαγωγή τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς συμμάχους συνετέλεσεν, ὡστε νὰ γεννηθοῦν μίση καὶ τὰ παλαιὰ πάθη μεταξὺ τῶν ἐλληνικῶν πόλεων νὰ ἔξαφθοῦν εἰς μέγαν βαθμόν. Τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν ἐπωφελήθησαν οἱ Σπαρτιαῖται καὶ παρουσιάσθησαν προστάται τῶν καταδυναστευομένων. ‘Υπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διατηρηθῇ ἡ εἰρήνη. Πράγματι κατὰ τὸ ἔτος 431 π.Χ.

431 – 404 π.Χ.

ἡ τριακονταετής εἰρήνη κατελύθη καὶ ἥρχισε μακρὸς ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ γνωστὸς ὡς **Πελοποννησιακὸς πόλεμος**, ὁ ὅποιος διήρκεσεν 27 ἔτη. ‘Ο πόλεμος αὐτὸς ἔξήντησε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ὀδήγησεν εἰς τὴν καταστροφήν, ἀπὸ τὴν ὅποιαν ποτὲ πλέον δὲν ἤδυνήθη νὰ συνέλθῃ.

Τὸ σπουδαιότερον αἴτιον τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἦτο ἡ παλαιὰ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν δημοκρατικῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς ὀλιγαρχικῆς Σπάρτης. ‘Η ἀντίθεσις αὐτὴ τηὔξηθη εἰς μέγαν βαθμὸν μὲ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἐκτεταμένου καὶ ἰσχυροῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὴν καταπληκτικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου των. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον κυριαρχήσει εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον μέχρι τοῦ Εὔξείνου καὶ τῆς Αἰγύπτου. Τοῦτο ἐγένενησε τὴν ἀντιζηλίαν καὶ τὸν φθόνον τῶν Σπαρτιατῶν καὶ πρὸ πάντων τῶν ἰσχυρῶν συμμάχων των Κορινθίων.

Οἱ Κορίνθιοι ἀνησύχησαν πολύ, ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἥρχισαν νὰ ἐπεκτείνουν τὸ ἐμπόριόν των εἰς τὰς νήσους τοῦ Ιονίου καὶ εἰς τὰς ἀποικίας τῆς νοτίου Ἰταλίας καὶ Σικελίας. Εἰς τὰ μέρη αὐτὰ οἱ Κορίνθιοι εἶχον τὸ μονοπώλιον τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν. Αἱ προσπάθειαι των νὰ ἀνταγωνισθοῦν ἐπιτυχῶς τοὺς Ἀθηναίους δὲν ἔφερον κανένα ἀποτέλεσμα. Διὰ τοῦτο οἱ Κορίνθιοι ἐπεδίωκον τὸν πόλεμον.

Μόλις έδόθη ἡ πρώτη ἀφορμή, ἥλθον εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Εἰς τὸ τέλος κατώρθωσαν νὰ παρασύρουν καὶ τοὺς Σπαρτιάτας, οἱ ὅποιοι παρὰ τὴν ἀνησυχίαν των διὰ τὴν ἔξαπλωσιν τῶν Ἀθηναίων, ἥσαν πάντοτε διστακτικοὶ νὰ ἀναλάβουν πόλεμον ἐναντίον των.

’Αφορμὰς εἰς τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου ἔδωσαν τὰ ἔξῆς γεγονότα: Εἰς τὴν ἀρχαίαν **Ἐπίδαμνον** (σημερινὸν Δυρράχιον), ἀποικίαν τῶν Κερκυραίων εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας, ἔγινεν ἐπανάστασις. Οἱ Κορίνθιοι ἐπενέθησαν, ἀλλ’ ἡ ἐπέμβασίς των κατέληξεν εἰς πόλεμον μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Κερκυραίων, οἱ ὅποιοι ἔζητησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἃν καὶ ἐγνώριζον, ὅτι μὲ τὸ νὰ βοηθήσουν τοὺς Κερκυραίους παρεβίαζον τὴν τριακονταετῆ εἰρήνην, ἔκριναν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ χάσουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ προσεταιρισθοῦν ὡς σύμμαχον τὴν Κέρκυραν. ‘Η νῆσος εἶχεν ἀξιόλογον ναυτικήν δύναμιν καὶ εύρισκετο εἰς ἔξαιρετικήν θέσιν. Οἱ Κορίνθιοι, διὰ νὰ ἐκδικηθοῦν τοὺς Ἀθηναίους, ἐκίνησαν εἰς ἀποστασίαν τὴν **Ποτείδαιαν**, ἡ ὅποια ἦτο μὲν ἀποικία τῶν Κορινθίων εἰς τὴν Χαλκιδικήν, ἀλλὰ σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν ἀμέσως στρατὸν καὶ στόλον εἰς τὴν Ποτείδαιαν καὶ τὴν ἐπολιόρκησαν στενῶς.

”Αλλη σοβαρὰ ἀφορμὴ τοῦ πολέμου ὑπῆρξε τὸ ψήφισμα τοῦ Περικλέους, διὰ τοῦ ὅποίου οἱ Μεγαρεῖς, σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν, ἀπεκλείοντο ἀπὸ τοὺς λιμένας καὶ τὰς ἀγορὰς τοῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν.

2. ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΕΙΣ ΣΠΑΡΤΗΝ. Η ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Κατόπιν τῶν γεγονότων αὐτῶν οἱ Κορίνθιοι ἐπέτυχον νὰ συγκληθῇ συνέδριον τῶν ἀντιπροσώπων τῆς πελοπονησιακῆς συμμαχίας εἰς τὴν Σπάρτην. Τὸ συνέδριον ἀπεφάσισε τὸν πόλεμον παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τῶν εἰρηνοφίλων, τῶν ὅποίων ἀρχηγὸς ἦτο ὁ βασιλεὺς **Ἀρχίδαμος**.

Αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις διεξήχθησαν εἰς τρεῖς περιόδους. ‘Η πρώτη περίοδος ὡνομάσθη **δεκαετῆς** ἡ **Ἀρχιδάμειος πόλεμος** (431 - 421). ”Ελαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸν βασιλέα **Ἀρχίδαμον**, ὁ ὅποιος διηύθυνε τὰς ἐπιχειρήσεις ἐναντίον τῶν Ἀθηνῶν. Κατὰ τὴν

περίοδον αύτήν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου ήσαν ἀμφίβολα.

‘Η δευτέρα περίοδος περιλαμβάνει τὴν εἰς **Σικελίαν ἐκστρατείαν** τῶν Ἀθηναίων (415 - 413), ἡ ὅποια ἀπέληξεν εἰς καταστροφήν των.

Τὴν τρίτην περίοδον ἀποτελεῖ ὁ λεγόμενος **Δεκελεικὸς πόλεμος** (413 - 404), ὁ ὅποιος ἐτελείωσε μὲ τὴν ὑποταγὴν τῶν Ἀθηνῶν.

“Ολη ἡ Ἑλλὰς διηρέθη εἰς δύο στρατόπεδα. Μὲ τὴν Σπάρτην εἶχε συνταχθῆ ὄλοκληρος σχεδὸν ἡ Πελοπόννησος, μερικαὶ πόλεις τῆς Στερεᾶς Ἐλλάδος καὶ ἀπὸ τὰς Ἰονίους νήσους ἡ Λευκάς. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔκτὸς τῶν ὑπηκόων των εἶχον ὡς συμμάχους τὴν Ναύπακτον, τοὺς Ἀκαρνανας καὶ ἀπὸ τὰς Ἰονίους νήσους τὴν Κέρκυραν, τὴν Κεφαλληνίαν καὶ τὴν Ζάκυνθον. Ἄλλ’ οἱ Σπαρτιάται εἶχον συμπαθείας καὶ μεταξὺ τῶν ὑπηκόων τῶν Ἀθηνῶν, διότι διεκήρυττον ὅτι πολεμοῦν, διὰ νὰ τοὺς ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Ἀθηναίων. Καὶ οἱ δύο ἀντίπαλοι κατήρχοντο εἰς τὸν πόλεμον μὲ ἀκμαίας δυνάμεις. Ἰσχυρότεροι οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ θάλασσαν, ύστερουν τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὴν δύναμιν κατὰ ξηράν.

3. ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΑΡΧΙΔΑΜΕΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Ο ΛΟΙΜΟΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ. Τὴν ἀνοιξιν τοῦ 431 π.Χ. ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀρχίδαμος μὲ ἰσχυρὸν στρατὸν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἤρχισε κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ κόπτῃ τὰ δένδρα καὶ νὰ καταστρέψῃ τοὺς ἀγρούς. Οἱ ἀγρόται, κατὰ συμβουλὴν τοῦ Περικλέους, εἶχον καταφύγει μέσα εἰς τὰ τείχη τῆς πόλεως, ὅπόθεν μὲ πόνον ψυχῆς παρηκολούθουν τὴν φθορὰν τῆς περιουσίας των. ‘Ο Περικλῆς εἶχε τὴν γνώμην, ὅτι κατὰ ξηράν οἱ Ἀθηναῖοι ἔπρεπε νὰ περιστρισθοῦν μόνον εἰς ἀμυναν. ‘Ο ἀθηναϊκὸς στόλος, διὰ νὰ ἀποδώσῃ τὰ ἵσα εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἔπλευσεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐλεηλάτει τὰ παράλιά της.

‘Ο Ἀρχίδαμος, μόλις ἤρχισαν νὰ λείπουν αἱ τροφαί, ἐγκατέλειψε τὴν ἐπιχείρησιν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. ‘Ο ἀθηναϊκὸς στόλος ἐπίστης, ὀφοῦ ἐλεηλάτησε τὰ εὐφορώτερα παράλια τῆς Πελοποννήσου, ἔπανέπλευσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπέρασε τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου.

Κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους τούτου οἱ Ἀθηναῖοι ἔθαψαν μὲ φροντίδα τοῦ δημοσίου τοὺς πρώτους νεκροὺς τοῦ πολέμου, ὡρίσθη δὲ ὁ Περικλῆς ἐκ μέρους τῆς πόλεως νὰ εἴπῃ « ἐπ' αὐτοῖς ἔπαινον τὸν πρέποντα ». Ὁ λόγος, τὸν ὅποιον ἔξεφώνησε τότε ὁ Ἀθηναῖος πολιτικός, εἶναι πραγματικὸν ἀριστούργημα. Ὁ Ἐπιτάφιος τοῦ Περικλέους, ὃπως λέγεται, ἀποτελεῖ ὑμνον πρὸς τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηνῶν, τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ τὸν πολιτισμόν των. « Μόνη, λέγει, ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ ὅλας τὰς σημερίνας πόλεις παρουσιάζεται εἰς τὰ μάτια τοῦ ἔρευνητοῦ ἀνωτέρα τῆς φήμης της . . . Λοιπόν, χάριν τοιαύτης πόλεως αὐτοὶ ἐδῶ γενναίως μαχόμενοι ἐφονεύθησαν, ἐπειδὴ ἔθεωρησαν χρέος των νὰ μὴ τὴν ἀφήσουν νὰ χαθῇ, καὶ δὲ καθένας ἀπὸ ὅσους μένουν εἰς τὴν ζωὴν δίκαιον εἶναι νὰ θέλῃ νὰ ὑποφέρῃ πρὸς χάριν της ». (Θουκυδίδου, Περικλέους Ἐπιτάφιος).

Τὸ δεύτερον ἔτος ὁ Ἀρχίδαμος εἰσέβαλε καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἀττικήν, δὲ στόλος τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τὸν Περικλέα ἐλεηλάτησεν ἐκ νέου διάφορα μέρη τῶν παραλίων τῆς Πελοποννήσου.

Ἄλλὰ τὸ ἔτος αὐτό, συγχρόνως περίπου μὲ τὴν εἰσβολὴν τῶν Σπαρτιατῶν, φοβερὰ ἐπιδημικὴ νόσος, **λοιμός**, ἐνέσκηψεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ. Ἡ ἐπιδημία ἔλαβε τεραστίαν ἀνάπτυξιν λόγω τοῦ συνωστισμοῦ μεταξὺ τῶν μακρῶν τειχῶν ὅλου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὑπαίθρου. Προσέβαλεν ὅλους χωρὶς διάκρισιν φύλου ἢ ήλικίας. Ὁ Θουκυδίδης, δὲ ὅποιος προσεβλήθη ἀπὸ τὸν λοιμὸν καὶ ἐσώθη, τὸν περιγράφει μὲ θαυμαστὴν ἀκρίβειαν. Ἀπὸ τὰ συμπτώματα φαίνεται, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τυφοειδοῦς πυρετοῦ. Ὁ λοιμὸς διήρκεσε μὲ μικρὰς ὑποχωρήσεις καθ' ὅλον τὸ δεύτερον καὶ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου καὶ ἐπροξένησε μεγάλην φθορὰν εἰς τὸν πληθυσμόν.

ΔΥΣΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ. ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ. Ὁ Ἀρχίδαμος ἐφοβήθη, μήπως προσβληθῇ ὁ στρατός του ἀπὸ τὴν ἐπιδημίαν καὶ ἀπεχώρησε μὲ σπουδὴν ἀπὸ τὴν Ἀττικήν. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ κατάστασις ἀπὸ τὴν ἔξαπλωσιν καὶ τὰς ἀπωλείας τοῦ λοιμοῦ ἦτο σχεδὸν ἀπελπιστική. Οἱ Ἀθηναῖοι ἤρχισαν νὰ χάνουν τὸ ἥθικόν των. Εἰς τὴν ἀπόγνωσίν των ἐστράφησαν κατὰ τοῦ Περικλέους, τὸν ὅποιον ἔθεωρουν ὑπαίτιον τῶν συμφορῶν, καὶ ἀφήρεσαν ἀπὸ

αύτὸν τὸ ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ. Χωρὶς δυσφορίαν καὶ παράπονον δό Περικλῆς ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἴδιωτικὴν ζωήν. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἔχασεν ἀπὸ τὴν νόσον τοὺς δύο σίούς του.

‘Η ἀνικανότης τῶν διαδόχων τοῦ Περικλέους ἤναγκασε τοὺς Ἀθηναίους νὰ τὸν ἐπαναφέρουν εἰς τὴν ἀρχήν. Προσεβλήθη ὅμως καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸν λοιμὸν καὶ ἀπέθανε τὸ φθινόπωρον τοῦ 429 π.Χ. εἰς ἡλικίαν 62 ἑτῶν. Οἱ θάνατοι τοῦ Περικλέους εἰς τὴν κρίσιμον ἐκείνην περίστασιν ὑπῆρξε διὰ τοὺς Ἀθηναίους ἀνεπτανόρθωτος συμφορά.

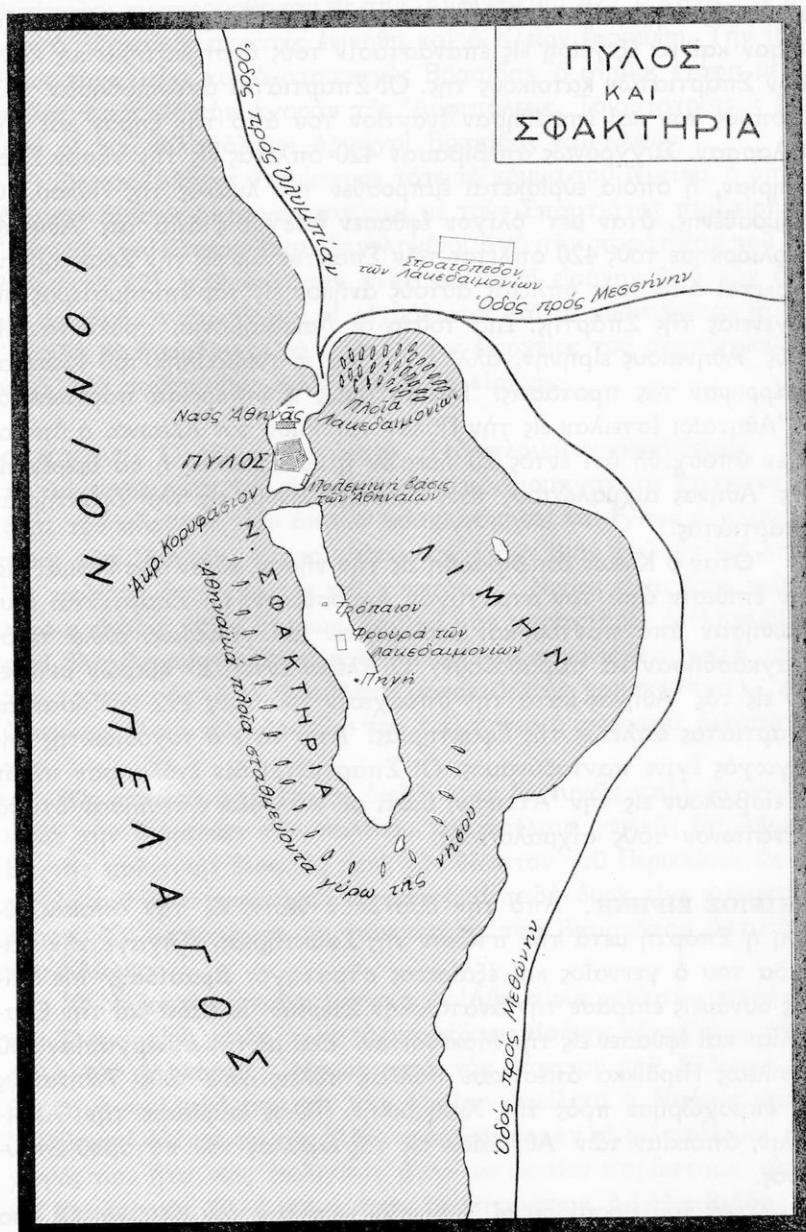
Μετὰ τὸν Περικλέα ἐπεκράτησαν πολιτικοί, οἱ ὅποιοι ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἰκανοποίησιν τῆς προσωπικῆς των φιλοδοξίας. Διὰ νὰ ἔξασφαλίζουν τὴν ἐκλογήν των εἰς τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα, ἐκολάκευσαν τὰς ἀδυναμίας τοῦ λαοῦ. Οἱ πολιτικοὶ αὐτοὶ ὡνομάζοντο **δημαρχοί**. Περίφημος δημαρχὸς τῶν χρόνων αὐτῶν ὑπῆρξεν ὁ **Κλέων**, ἀνθρωπὸς ἐμπαθέστατος καὶ τυχοδιώκτης. Κατίγετο ἀπὸ ταπεινὴν οἰκογένειαν, ἀλλ’ εἶχε πλουτήσει ὡς βιομήχανος βυρσοδέψης. Πλὴν τῶν χρημάτων διέθετε καὶ ρητορικὴν καὶ δημαρχογικὴν ἰκανότητα μοναδικὴν. Μὲ τὰ προσόντα αὐτὰ ἐπεβάλλετο εἰς τὸ πλῆθος καὶ τὸ παρέσυρεν εἰς τὰς ἱδέας του. Ἡτο ὑπὲρ τῆς ἔξακολουθήσεως τοῦ πολέμου μέχρις ἐσχάτων.

ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ. ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΠΥΛΟΥ. Κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου ὁ Ἀρχίδαμος δὲν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ λοιμοῦ, ἀλλ’ ἔξεστράτευσε κατὰ τῶν Πλαταιῶν, τὰς ὅποιας ἐπολιόρκησεν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔπεσεν ἡ Ποτείδαια καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος (428) ἀπεστάτησεν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἡ **Λέσβος**. Ἡ Μυτιλήνη ἐπολιορκήθη κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν καί, ἀφοῦ προέβαλεν ἴσχυρὰν ἀντίστασιν, ἐκυριεύθη καὶ ἐτιμωρήθη σκληρῶς. Ἡ Λέσβος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηνῶν.

Οἱ Σπαρτιᾶται μετὰ διετῆ πολιορκίαν ἐκυρίευσαν τὰς Πλαταιάς καὶ διὰ νὰ εύχαριστήσουν τοὺς συμμάχους των Θηβαίους, ἐφόνευσαν τοὺς ὀλίγους ὑπερασπιστὰς τῆς ἐνδόξου πόλεως. Ὅπο τὰς περιστάσεις αὐτὰς ὁ πόλεμος ἐγίνετο ἀγριώτερος.

Κατὰ τὴν ἐπομένην περίοδον σημαντικώτερον πολεμικὸν γεγονὸς ὑπῆρξεν ἡ κατάληψις τῆς Πύλου καὶ τῆς Σφακτηρίας ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Δημοσθένης κατέλαβε καὶ ὠχύρωσε τὸν λιμένα τῆς Πύλου (425). Ἐσχεδίαζε νὰ καταστήσῃ

ΠΥΛΟΣ
ΚΑΙ
ΣΦΑΚΤΗΡΙΑ

τὴν πόλιν ὁρμητήριον, διὰ νὰ ἀποκλείσῃ ἐκ δυσμῶν τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ ἔξεγειρῃ εἰς ἐπανάστασιν τοὺς δυσηρεστημένους κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν κατοίκους τῆς. Οἱ Σπαρτιᾶται ἀντελήφθησαν τοὺς σκοπούς του καὶ ἐπετέθησαν ἐναντίον του ἀπὸ τὴν ἔηράν καὶ τὴν θάλασσαν. Συγχρόνως ἀπεβίβασαν 420 ὁπλίτας εἰς τὴν νῆσον Σφακτηρίαν, ἡ ὅποια εύρισκεται ἐμπροσθεν τοῦ λιμένος τῆς Πύλου. Ὁ Δημοσθένης, ὅταν μετ' ὀλίγον ἔφθασεν ἐνίσχυσις ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ἐπολιόρκησε τοὺς 420 ὁπλίτας τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὴν Σφακτηρίαν. Ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς ὁπλίτας αὐτοὺς ἀνῆκον εἰς τὰς ἐπισημοτέρας οἰκογενείας τῆς Σπάρτης. Διὰ τοῦτο οἱ Λακεδαιμόνιοι προέτειναν εἰς τοὺς Ἀθηναίους εἰρήνην, ἀλλ’ αὔτοὶ κατὰ συμβουλὴν τοῦ Κλέωνος ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ πολιορκία παρετείνετο, οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν εἰς τὴν Πύλον τὸν ἔδιον τὸν Κλέωνα, δ ὅποιος εἶχεν ὑποσχεθῆ ὅτι ἐντὸς 20 ἡμερῶν ἦ θὰ ἐφόνευεν ἢ θὰ ἔφερεν εἰς τὰς Ἀθήνας αἰχμαλώτους τοὺς ἀποκλεισμένους εἰς τὴν Σφακτηρίαν Σπαρτιάτας.

“Οταν δὲ Κλέων ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν νῆσον, εὗρεν ὅλα ἔτοιμα διὰ τὴν ἐπίθεσιν ἀπὸ τὸν στρατηγὸν Δημοσθένην. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐκυκλώθησαν ἀπὸ παντοῦ καὶ ἐπολέμησαν μὲν γενναίως, ἀλλὰ τέλος ἤναγκασθησαν νὰ παραδοθοῦν. Ὁ Κλέων ἐντὸς 20 ἡμερῶν μετέφερεν εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του τοὺς 292 ἐπιζήσαντας Σπαρτιάτας ὁπλίτας τῆς Σφακτηρίας. Ἀπὸ τότε δὲ τυχοδιώκτης δημαγωγὸς ἔγινε παντοδύναμος. Οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἐτόλμησαν πλέον νὰ εἰσβάλουν εἰς τὴν Ἀττικήν, διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἡπείλησαν ὅτι θὰ ἔθανάτων τοὺς αἰχμαλώτους.

ΝΙΚΙΕΙΟΣ ΕΙΡΗΝΗ. Ἀπὸ τὴν δύσκολον θέσιν, εἰς τὴν ὅποιαν εὑρέθη ἡ Σπάρτη μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Σφακτηρίας, ἔξιγαγε τὴν πατρίδα του δὲ γενναῖος καὶ ἔξαιρετος στρατηγὸς **Βρασίδας**. Μὲ ὀλίγας δυνάμεις ἐπέρασε τὴν ἀνατολικὴν Στερεάν Ἐλλάδα καὶ τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἐκεῖ μὲ τὴν συνεργασίαν τοῦ βασιλέως Περδίκκα ἀπέσπασε πολλὰς πόλεις ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὴν Χαλκιδικήν. Τέλος ἐκυρίευσε τὴν Ἀμφίπολιν, ἀποικίαν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Στρυμόνος.

Κατὰ τοῦ Βρασίδου οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν τὸν Κλέωνα. Οἱ δύο

ἀντίπαλοι συνεκρούσθησαν εἰς τὴν Ἀμφίπολιν (422). Κατὰ τὴν μάχην ὁ ἀθηναϊκὸς στρατὸς ἐνικήθη καὶ ὁ Κλέων ἐφονεύθη. Τὴν ἴδιαν ὅμως τύχην εἶχε καὶ ὁ στρατηγὸς Βρασίδας, ὁ ὅποιος ἐτάφη μὲν γάλας τιμᾶς εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Ἀμφιπόλεως. Τοιουτοτρόπως ἔλειψαν οἱ δύο φιλοπόλεμοι ἀρχηγοὶ Βρασίδας καὶ Κλέων.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπερίσχυσε τότε τὸ κόμμα τοῦ **Νικίου**, ὁ ὅποιος ἦρχισεν ἀμέσως διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς Σπαρτιάτας περὶ εἰρήνης. Ἀθηναῖοι καὶ Σπαρτιῖται ἔξηντλημένοι ἀπὸ τὴν παράτασιν τοῦ πολέμου τὸ 421 π.Χ. ἔκλεισαν πεντηκονταετῆ εἰρήνην ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ἀποδοθοῦν ἀμοιβαίως οἱ αἰχμάλωτοι καὶ αἱ κυριευθεῖσαι πόλεις. Ἐπειδὴ δὲ ἡ εἰρήνη αὐτὴ ἔγινε μὲ τὰς ἐνεργείας τοῦ στρατηγοῦ **Νικίου**, διὰ ταῦτα ὧνομάσθη **Νικίειος εἰρήνη**.

Ο ΝΙΚΙΑΣ. ‘Ο Νικίας κατήγετο ἀπὸ πλουσίαν οἰκογένειαν. Ἀπὸ τὰ ἀργυρωρυχεῖα τοῦ Λαυρίου καὶ ἀπὸ βιομηχανικὰς ἔργασίας ηὔξησε τὸν πλοῦτον, τὸν ὅποιον ἐκληρονόμησε, καὶ ἔγινεν ὁ πλουσιώτερος τῶν Ἀθηνῶν. Καίτοι πλούσιος, διῆγε βίον ἀπλοῦν καὶ λιτόν. ‘Ως πολίτης ἦτο ἐνάρετος καὶ συνετός. ‘Ο Νικίας εἶναι ἀπὸ τοὺς ὀλίγους ἄνδρας, τῶν ὅποιών ἐπαινεῖ τὸν χαρακτῆρα ὁ Θουκυδίδης. «‘Η ὅλη διαγωγή, λέγει, τοῦ Νικίου ἦτο κανονισμένη κατὰ τοιούτον τρόπον, ώστε νὰ ἀποβλέπῃ μόνον εἰς τὴν χρηστότητα». ’Αλλ’ ὑπεράνω ὅλων τῶν ἀρετῶν του διέλαμπεν ἡ φλογερά φιλοπατρία του.

‘Ως στρατηγὸς ὁ Νικίας διεξήγαγεν ἐπιτυχῶς πολλοὺς ἀγῶνας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου καὶ ἀπέλαυε γενικῆς ὑπολήψεως. Εἰς τὴν πολιτικὴν διεκρίθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἀριστοκρατικοῦ κόμματος. Ἐπειδὴ ὅμως εἶχε χαρακτῆρα ἥπιον, δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπικρατήσῃ τοῦ βιαιοτάτου ἀντιπάλου του Κλέωνος.

‘Ο Νικίας εἶχε συμβουλεύσει τοὺς Ἀθηναίους μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Σφακτηρίας νὰ δεχθοῦν τὰς προτάσεις εἰρήνης τῶν Σπαρτιατῶν, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη. Μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλέωνος ἐπεβλήθη ἡ πολιτικὴ του, εἰς τὴν ὅποιαν ὠφείλετο ἡ Νικίειος εἰρήνη. ’Αλλὰ μετ’ δλίγον εἰς τὰς Ἀθήνας ἐπεκράτησαν οἱ φιλοπόλεμοι. Ἀρχηγός των ἦτο νέος πολιτικὸς ἀνὴρ μὲ ὠραῖον παράστημα, εὐφυής καὶ δραστήριος, ἀλλὰ καὶ πλήρης ἐλαττωμάτων, ὁ **Ἀλκιβιάδης**.

Αλκιβιάδης.

Ο ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ. 'Ο Ἀλκιβιάδης ἀνῆκεν εἰς μεγάλην οἰκογένειαν. Πολὺ ἐνωρίς ἔχασε τὸν πατέρα του Κλεινίαν, ὁ δποῖος ἐφονεύθη εἰς τὴν μάχην τῆς Κορωνείας (447) καὶ τὴν κηδεμονίαν του ἀνέλαβεν ὁ ἐκ μητρὸς συγγενής του Περικλῆς. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς νεότητός του παρηκολούθησε τὴν διδασκαλίαν τῶν σοφωτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του καὶ ἴδιαιτέρως τοῦ Σωκράτους. 'Ο Σωκράτης, παρὰ τὰς προσπαθείας του, πολὺ ὀλίγον ἐπέδρασεν εἰς τὸν ἀτίθασον χαρακτῆρα τοῦ μαθητοῦ του. 'Ο Ἀλκιβιάδης μὲ τὴν λαμπρὰν μόρφωσιν, τὴν ρητορικήν του δεινότητα, τὴν εὐφυΐαν, τούς εὐγενεῖς τρόπους καὶ τὴν ὀραιότητά του ἐγοήτευεν ὅλους.

'Αλλ' εἶχεν ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ μεγάλα ἐλαττώματα, διότι ἦτο ἀτίθασος, ὑπερβολικὰ φιλόδοξος καὶ φίλαρχος. Χάριν τῶν προσωπικῶν ἐπιδιώξεών του ἔγινεν ἀρχηγὸς τῶν δημοκρατικῶν, χωρὶς νὰ πιστεύῃ εἰς τὰς δημοκρατικὰς ἰδέας. 'Ενῷ ἦτο καὶ αὐτὸς ὑπέρ τῆς εἱρήνης, ὅπως καὶ ὁ Νικίας, ἐν τούτοις ὀμέσως σχεδὸν μετὰ τὴν ὑπογραφήν της ἐκηρύχθη ὑπέρ τῆς συνεχίσεως τοῦ πολέμου. 'Εφαντάζετο, δτι θὰ τοῦ ἐδίδετο ἡ εὐκαιρία νὰ ἀποκτήσῃ δόξαν καὶ ὄνομα. Μὲ τὴν ἀλλοπρόσαλλον πολιτικὴν καὶ τὴν ἵσχυρογνωμοσύνην του ὠδήγησε τὴν πατρίδα του εἰς μεγάλας συμφοράς.

4. ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΣΙΚΕΛΙΑΣ. 'Απὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον στρέψει τὴν προσοχὴν των πρὸς δυσμάς. Τοὺς προσείλκυεν ἡ ἐπίκαιρος θέσις τῆς Σικελίας μὲ τὰς πλουσίας Ἑλληνικὰς ἀποικίας της, μεταξὺ τῶν ὅποιων τὴν πρώτην θέσιν κατεῖχον αἱ

Συρακοῦσαι. Ἐὰν ἐγίνοντο κύριοι τῆς μεγάλης νήσου, σπουδαιότατα ἐλληνικὰ κέντρα τῆς Δύσεως θὰ περιήρχοντο εἰς τὴν ἡγεμονίαν των. Ἐξ ὅλου δὲ Πελοπόννησος θὰ ἀπεκλείετο ἀπὸ παντοῦ καὶ ἡ Σπάρτη θὰ ἦτο ὑποχείριος εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ Ἀλκιβιάδης ἐσκέφθη νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ μεγαλεπήβολον αὐτὸ σχέδιον. Καὶ ἡ εὐκαιρία δὲν ἔβραδυνε νὰ παρουσιασθῇ.

Εἰς τὴν Σικελίαν εἶχον ἀρχίσει ἔχθροπραξίαι μεταξὺ τῶν πόλεων **Ἐγέστης** καὶ **Σελινοῦντος**. Ἐπειδὴ οἱ Συρακοῦσιοι ἔβοήθουν τοὺς Σελινουστίους, οἱ Ἐγεσταῖοι ἐζήτησαν τὴν συνδρομὴν τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀλκιβιάδης ὑπεστήριξε τὴν αἵτησιν τῶν Ἐγεσταίων, τὴν δποίαν οἱ φρονιμώτεροι Ἀθηναῖοι καὶ πρὸ πάντων ὁ Νικίας ἀπέκρουν. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ὁ Νικίας ἐτόνισε τὸν μέγιστον κίνδυνον, τὸν δποῖον θὰ διέτρεχον, ἃν ἀπετύγχανον εἰς τὴν μακρινὴν αὔτὴν ἐπιχείρησιν. Οἱ φρόνιμοι λόγοι τοῦ Νικίου δὲν ἔπεισαν τοὺς Ἀθηναίους. Ἡ γοητεία καὶ τὰ ἀπατηλὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Ἀλκιβιάδου τοὺς παρέσυραν καὶ ἀπεφάσισαν τὴν ἐκστρατείαν, τὴν δποίαν ἡρχισαν νὰ ὅργανωνουν μὲ ζῆλον καὶ ἐνθουσιασμόν. Ἀμέσως ἔξελεξαν στρατηγούς τὸν Ἀλκιβιάδην, τὸν Λάμαχον καὶ τὸν Νικίαν.

Στήλη Ἐρμοῦ.

Ἄλλος δὲ αἱ πολεμικαὶ ἐτοιμασίαι εὑρίσκοντο εἰς τὸ τέλος των, ἀπροσδόκητον γεγονός συνετάραξε τὰς Ἀθήνας. Μίαν πρωίαν εὑρέθησαν κομμέναι αἱ κεφαλαὶ τῶν Ἐρμῶν. Ἡσαν δὲ αἱ Ἐρμαὶ μικραὶ τετράγωνοι στήλαι μὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἐρμοῦ εἰς τὴν κορυφὴν καὶ ἐτοπισθετοῦντο ως ὁδοδεῖκται εἰς τὰς ὁδούς. Οἱ ἀκρωτηριασμὸς τῶν Ἐρμῶν ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ως μεγάλη ἀσέβεια καὶ ως κακὸς οἰωνὸς διὰ τὴν ἐκστρατείαν. Οἱ ἔνοχοι δὲν ἀνευρίσκοντο, ἀλλ’ οἱ πολλοὶ ὑπώπτευον τὸν Ἀλκιβιάδην.

Οἱ στόλοι μὲ τὴν ἄλλην ἐκστρατευτικὴν δύναμιν ἀπέπλευσεν ἐκ τοῦ Πειραιῶς κατὰ τὰ μέσα τοῦ θέρους τοῦ 415 π.Χ. Οἱ ἀπόπλους ἔλαβε μορφὴν πανηγυρικήν. "Ολοι οἱ Ἀθηναῖοι

καὶ Πίειραιεῖς συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν παραλίαν καὶ κατευώδωσαν τοὺς ἀναχωροῦντας μὲν τὰς θερμοτέρας εὐχάς. Εἰς τὴν Κέρκυραν, ἡ δόποιά εἶχεν ὅρισθη ὡς τόπος συγκεντρώσεως, συνηθροίσθησαν 134 τριήρεις, 5.100 ὄπλιται, ἀπὸ τοὺς δόποιους 1.500 Ἀθηναῖοι, 1.300

415 π.Χ.

μισθιφόροι ψιλοί καὶ πλῆθος ἄλλο φορτηγῶν καὶ μεταγωγικῶν πλοίων. Ἀπὸ τὴν Κέρκυραν δ στόλος διημύθη εἰς τὸ Ρήγιον τῆς Ἰταλίας καὶ κατόπιν εἰς τὴν Σικελίαν. Τότε παρουσιάσθησαν αἱ πρῶται δυσκολίαι. Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς νήσου δὲν ἔδειξαν προθυμίαν νὰ βοηθήσουν τοὺς Ἀθηναῖους.

Ἄλλὰ τὸ χειρότερον ἀπὸ ὅλα ἦτο τὸ ἔξῆς : εἰς τὴν Σικελίαν κατέπλευσεν ἀπὸ τὰς Ἀθηναῖς τὸ ἱερὸν πλοϊον **Σαλαμινία**, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ παραλάβῃ τὸν Ἀλκιβιάδην, διὰ νὰ ἀπολογηθῇ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ἔχθρῶν του κατηγορίαν διὰ τὸν ἀκρωτηριασμὸν τῶν Ἐρεμῶν. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἥκολούθησε μὲ τὴν ἴδικήν του τριήρη τὴν Σαλαμινίαν, καθ' ὅδὸν ὅμως ἔδραπέτευσε καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Σπάρτην. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν κατεδίκασαν ἐρήμην εἰς θάνατον καὶ ἔδήμευσαν τὴν περιουσίαν του. Τότε ἐφάνη ὁ διεστραμμένος χαρακτήρας τοῦ Ἀλκιβιάδου. Διὰ νὰ ἔκδικηθῇ τοὺς Ἀθηναῖους, συνεβούλευσε τοὺς Σπαρτιάτας ἀφ' ἐνὸς νὰ στείλουν εἰς τὴν Σικελίαν ἰκανὸν στρατηγὸν μὲ ἴσχυρὰν δύναμιν καὶ ἀφ' ἐτέρου νὰ τειχίσουν εἰς τὴν Ἀττικὴν τὴν Δεκέλειαν καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς αὐτὴν μονίμως.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ. Οἱ δύο ἄλλοι στρατηγοὶ Νικίας καὶ Λάμαχος, ἀφοῦ ἐνίκησαν τοὺς Συρακουσίους εἰς μάχην ἐκ παρατάξεως, ἐπολιόρκησαν στενῶς τὴν πόλιν. Τότε οἱ Σπαρτιάται κατὰ συμβουλὴν τοῦ Ἀλκιβιάδου ἔστειλαν πρὸς βοήθειάν των τὸν ἐμπειροπόλεμον στρατηγὸν **Γύλιππον** μὲ δύναμιν τριῶν χιλιάδων ἀνδρῶν. Ἡ ἀφιξίς του ἀνεπτέρωσε τὸ ἡθικὸν τῶν Συρακουσίων.

Ἀντιθέτως εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων ἡ κατάστασις ἔχειροτέρευε διαρκῶς. Ὁ στρατηγὸς Λάμαχος ἐφονεύθη, ὁ δὲ Νικίας μετὰ ἐπανειλημμένας ἀποτυχίας συνέστησε δι' ἐπιστολῆς του εἰς τοὺς Ἀθηναῖους νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν ἐπιχείρησιν. Εἰς ἀπάντησιν οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν βοήθειαν ἀπὸ 70 πλοϊα καὶ 4.000 ὄπλιτας ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δημοσθένην. Ἄλλα καὶ μετὰ τὴν ἀφίξιν τῶν ἐνισχύσεων τὰ πράγματα διαρκῶς ἔχειροτέρευσον διὰ τοὺς Ἀθηναῖους. Ἡ ἐπίθε-

σις, τὴν ὅποιαν ἐνήργησαν κατὰ τῶν Συρακουσῶν, ἀπέτυχεν. Ὁ ἀ-θηναϊκὸς στόλος κατεστράφη κατὰ μέγα μέρος εἰς ἐπανειλημμένας ἀ-τυχεῖς ναυμαχίας. Ἡ θέσις τῶν Ἀθηναίων ἔγινε κρίσιμος. Μόνοι των ἔκαυσαν τὸν ὑπόλοιπον στόλον καὶ ἐπεχείρησαν νὰ ὑποχωρήσουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου. Οἱ Συρακούσιοι τούς ἐπετέθησαν ἐκ τῶν ὅπισθεν. Κατόπιν ἔξαιρετικῆς φθορᾶς καὶ ἀφαντάστου κακοπαθείας οἱ δύο Ἀ-θηναϊοὶ στρατηγοὶ ἡναγκάσθησαν νὰ παραδοθοῦν μὲ τὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ των κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον τοῦ 413 π.Χ.

Απὸ 40.000 ἄνδρας μόλις 7.000 εἶχον διασωθῆν. Ἐκ τῶν αἰχμα-λώτων ἄλλους ἔθανάτωσαν οἱ Συρακούσιοι καὶ μεταξὺ αὐτῶν τὸν Δημοσθένην καὶ τὸν Νικίαν, καὶ ἄλλους ἔρριψαν εἰς τὰ λαστομεῖα. Ἐ-κεὶ ἀπὸ τὰς κακουχίας, τὰς στερήσεις καὶ τὰς ἀσθενείας οἱ περισσότε-ροι ἀπέθανον. "Οσοι ἔζησαν ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι. Μόνον ἐλάχι-στοι κατώρθωσαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ φέρουν τὴν θλιβερὰν εἰδησιν τῆς μεγάλης συμφορᾶς. Τὸ μέγεθος τῆς καταστρο-φῆς ἔδωκεν ὁ Θουκυδίδης συμπτυκνωμένον εἰς μίαν φράσιν: « οὐδέν ἐστιν, ὅ,τι οὐκ ἀπώλετο ».

5. ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΔΕΚΕΛΕΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ. Απὸ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 413 π.Χ. ὁ πόλεμος ἐγενεύθη. Αἱ ἔχθροπραξίαι ἐπανε-λήφθησαν εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα. Σπαρτιατικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν βασιλέα Ἀγιν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικήν, ὡχύρωσε τὴν Δεκέλειαν κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ ἀπέκλεισε στενῶς τὰς Ἀ-θήνας ἀπὸ ἔνοτος.

Εἰς τὴν δύσκολον αὐτὴν στιγμὴν ἔφθασαν αἱ πληροφορίαι διὰ τὴν καταστροφήν. Μεγάλη ἀγωνία καὶ ἀπελπισία κατέλαβε τοὺς Ἀθηναίους. Ἐφοβοῦντο ὅτι ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν θὰ ἥρχετο ἀπὸ τὴν Σικελίαν ὁ νικητὴς καὶ θὰ κατελάμβανε τὰς Ἀθήνας. Ἐσύλ-λογιζόντο ἀκόμη, ὅτι ἵσως καὶ οἱ σύμμαχοι ἐκινοῦντο εἰς ἀποστασίαν ἐπωφελούμενοι ἐκ τῆς δυσκόλου θέσεώς των. Παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ Ἀθη-ναῖοι δὲν ἔχασαν ὅλως διόλου τὸ ἥθικόν των. Μετὰ τὴν πρώτην κα-τάπληξιν ἥρχισαν ἀμέσως νέας ἐτοιμασίας καὶ ἐντὸς ὀλίγου κατώ-θωσαν νὰ ἀνασυγκροτήσουν τὰς δυνάμεις των.

413 π.Χ.

Ἐν τούτοις ἡ θέσις τῶν Ἀθηναίων ἔχειροτέρευε καθημερινῶς. Οἱ Σπαρτιάται δὲν περιωρίσθησαν εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς Ἀττικῆς ἀπὸ τὴν Δεκέλειαν. Ἡρχισαν νὰ ἐτοιμάζουν ἰσχυρὸν στόλον, διὰ νὰ προσβάλουν τοὺς Ἀθηναίους καὶ κατὰ θάλασσαν. Συγχρόνως ἔστειλαν τὸν Ἀλκιβιάδην εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Διὰ τῶν ἐνεργειῶν του ἀπεστάτησαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς σημαντικωτέρους συμμάχους τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὰς νήσους τοῦ Αιγαίου καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰωνίας καὶ ἐτάχθησαν μὲ τὴν Σπάρτην.

Ἄλλ’ οἱ Σπαρτιάται ἔκαμαν καὶ κάτι ἄλλο πολὺ φοβερώτερον. Διὰ τοῦ σατράπου τῆς Ἰωνίας καὶ Καρίας Τισσαφέρνους συνεννοήθησαν μὲ τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν, ἔγιναν σύμμαχοί του καὶ ἀνεγνώρισαν τὴν περσικὴν κυριαρχίαν εἰς τὰς ἐλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Εἰς ἀντάλλαγμα ἀνέλαβεν ὁ Τισσαφέρνης νὰ μισθοδοτῇ τὰ πληρώματα τοῦ σπαρτιατικοῦ στόλου. Τοιουτοτρόπως οἱ Πέρσαι ἐπεμβαίνουν εἰς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐνισχύουν μὲ χρήματα τοὺς Σπαρτιάτας.

ΑΝΑΚΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ. Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΠΑΡΑ ΤΑΣ ΑΡΓΙΝΟΥΣΑΣ. Μετ’ ὀλίγον ὁ Ἀλκιβιάδης ἐκίνησε τὰς ὑποψίας τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἡναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν Τισσαφέρνην, εἰς τὸν ὅποῖον ἔδωκε καταστρεπτικὰς συμβουλὰς διὰ τὴν Ἐλλάδα. Παρέστησεν εἰς αὐτὸν ὅτι τὸ συμφέρον τῶν Περσῶν ἐπιβάλλει νὰ εύρισκωνται εἰς διαρκῆ πόλεμον αἱ δύο ἰσχυρότεραι ἐλληνικαὶ πόλεις, αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη. Συγχρόνως διεβεβαίωσε τοὺς ἐν Σάμῳ στρατηγούς τῶν Ἀθηναίων, ὅτι θὰ ἔκαμνε φίλους τῶν Ἀθηναίων τοὺς Πέρσας. Μὲ τὰς ἐνεργείας τῶν οὕτω παραπλανηθέντων στρατηγῶν κατώρθωσεν ὁ Ἀλκιβιάδης νὰ ἀνακληθῇ ἀπὸ τὸν Ἀθηναϊκὸν λαόν.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ ἀριστοκρατικοί, τῶν ὅποίων ἡ ἐπιρροὴ εἶχεν αὐξηθῆ, μετέβαλον τὴν δημοκρατίαν εἰς ὀλιγαρχίαν. Κετέλυσαν τὴν βουλὴν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου καὶ ἐγκαθίδρυσαν νέαν βουλὴν, τὴν λεγομένην κυβέρνησιν τῶν τετρακοσίων (411 π.Χ.). Ο στόλος δὲν ἐνέκρινε τὴν μεταβολὴν καὶ ἐπανέφερε τὴν δημοκρατίαν.

Ο Ἀλκιβιάδης, ὕστερα ἀπὸ ὀρκετὰς ἐπιτυχίας, ἐπλευσε κατὰ τὰ μέσα τοῦ 407 π.Χ. εἰς τὸν Πειραιᾶ, ὅπου ὁ λαὸς τὸν ὑπεδέχθη μὲ ἔξαλλον χαρὰν καὶ διὰ ψηφίσματος τῆς ἐκκλησίας ἀνεκήρυξεν αὐτὸν

στρατηγὸν αὐτοκράτορα, δηλαδὴ στρατηγὸν μὲ ἀπεριόριστον ἔξουσίαν. Μὲ ἰσχυρὸν στόλον ἐπλευσεν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Εἰς τὰς πρώτας του ὅμως ἐπιχειρήσεις εἶχεν ἀποτυχίας καὶ τοῦτο τὸν κατέστησεν ὑποπτὸν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἱ δποῖοι τὸν καθήρεσαν ἀπὸ τὴν στρατηγίαν. Εἰς ἀντικατάστασίν του ἐξέλεξαν δέκα στρατηγοὺς ἀπὸ τοὺς δποίους ἱκανώτερος ἦτο ὁ **Κόνων**.

Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 406 οἱ Σπαρτιᾶται ἔστειλαν ὡς ναύαρχον τὸν **Καλλικρατίδαν**, ἀνδρα μὲ πανελλήνια αἰσθήματα. Ὁ Καλλικρατίδας ἥσθάνετο ψυχικὸν πόνον διὰ τὸν ἐμφύλιον σπαραγμόν, ἀλλὰ πιστὸς εἰς τὰς ἐντολὰς τῆς πατρίδος του ἐκινήθη μὲ δραστηριότητα καὶ εἶχε σπουδάιαν ἐπιτυχίαν. Κατώρθωσε νὰ ἀποκλείσῃ τὸν ναύαρχον Κόνωνα εἰς τὸν λιμένα τῆς Μυτιλήνης.

Οἱ Ἀθηναῖοι, δταν ἔμαθον τὸ ἀτύχημα τοῦ Κόνωνος, ἦτοίμασαν ταχέως στόλον, δὲ δποῖος ἐπλευσε πρὸς τὴν Λέσβον. Ὁ Καλλικρατίδας ἄφησε μοῖραν τοῦ στόλου του νὰ πολιορκῇ τὸν Κόνωνα, αὐτὸς δὲ μὲ τὰ ὑπόλοιπα πλοῖα διημύνθη πρὸς συνάντησιν τῶν Ἀθηναίων.

Οἱ δύο στόλοι συνεκρούσθησαν πλησίον τῶν νησίδων **Ἀργινούσων**, μεταξὺ τῆς Λέσβου καὶ τῆς μικρασιατικῆς παραλίας. Μέγα μέρος τοῦ σπαρτιατικοῦ στόλου κατεστράφη, δὲ διοις δὲ ὁ ναύαρχος Καλλικρατίδας ἐπνίγη. Οἱ Σπαρτιᾶται, οἱ δποῖοι ἐπολιόρκουν τὸν Κόνωνα, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν καὶ ἀπέπλευσαν εἰς Χίον, δὲ Κόνων ἤνωθη μὲ τοὺς νικητάς.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἔδειξαν ἀξιοκατάκριτον διαγωγὴν ἔναντι τῶν νικητῶν στρατηγῶν καὶ ἡμαύρωσαν τὴν νίκην των. Ἐπειδὴ οἱ στρατηγοί, λόγω τῆς μεγάλης θαλασσοταραχῆς, δὲν ἥδυνήθησαν νὰ περισυλλέξουν τοὺς ναυαγοὺς καὶ τοὺς νεκρούς, κατηγορήθησαν ἀπὸ τοὺς δημαγωγούς διὰ παράβασιν καθήκοντος καὶ ἀνεκλήθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας. Μετὰ μικρὰν διαδικασίαν κατεδικάσθησαν ὅλοι εἰς θάνατον πλὴν τοῦ Κόνωνος, δὲ δποῖος δὲν εἶχε λάβει μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν.

406 π.Χ.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑ·Ι·ΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΙΓΟΣ ΠΟΤΑΜΟΥΣ. Μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῶν Ἀργινούσων οἱ Σπαρτιᾶται κατ' ἀπαίτησιν τῶν συμμάχων ἀνέθεσαν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου εἰς τὸν Λύσανδρον, ἀνδρα μὲ στρατηγικὴν πεῖραν καὶ ἔξαίρετον δι-

πλωματικήν εύστροφίαν. 'Ο Λύσανδρος μὲ ἐπιδεξίους ἔλιγμοὺς εἰσῆλθεν εἰς τὸν Ἐλλήσποντον καὶ ἐκυρίευσε τὴν Λάμψακον, πόλιν ἐπὶ τῆς μικρασιατικῆς παραλίας. Οἱ Ἀθηναῖοι ἡκολούθουν κατὰ πόδας τὸν Λύσανδρον καὶ ἤγκυροβόλησαν μὲ 180 πλοῖα εἰς μίαν θέσιν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τοῦ Ἐλλησπόντου, ἥ ὅποια ὠνομάζετο **Αίγας Ποταμοί**. Ἀπὸ ἑκεī ἴσχυραι μοῖραι τοῦ στόλου ἔξηρχοντο καθημερινῶς εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος καὶ ματαίως προεκάλουν τὸν Λύσανδρον εἰς ναυμαχίαν (405 π.Χ.).

Τὴν πέμπτην ἡμέραν συνετελέσθη εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην τὸ μεγαλύτερον δρᾶμα ὀλόκλήρου τοῦ πτολέμου. Ἐνῷ τὰ πληρώματα τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου ἡσαν διεσκορπισμένα εἰς τὴν ξηράν, ὁ Λύσανδρος ἐπετέθη αἰφνιδιαστικῶς κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν κατέλαβεν ὀλόκληρον. Μαζὶ μὲ τὰ πλοῖα ἥχμαλώτισε καὶ τὰ πληρώματα των ἐκ 3.000 ἀνδρῶν, τοὺς ὅποιους ἀνήλεως κατέσφαξε. Μὲ τὴν ἀπάνθρωπον αὐτὴν πρᾶξιν ἐκηλίδωσε τὸ λαμπρόν του κατόρθωμα. Μόνον ὁ Κόνων μὲ 12 πλοῖα κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ εἰς τὴν Κύπρον. Ἐξέφυγεν ἐπίστης καὶ τὸ Ἱερὸν πλοῖον τῶν Ἀθηνῶν, ἥ **Πάραλος**, ἥ ὅποια ἔφερεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν τρομεράν ἀγγελίαν. Ἡ συμφορὰ διὰ τοὺς Ἀθηναίους ὑπῆρξεν αὐτὴν τὴν φορὰν ἀνεπανόρθωτος. Ὁ Λύσανδρος, ἀφοῦ ἐκανόνισε τὰ πράγματα εἰς τὰς κτήσεις καὶ τὰς συμμαχικάς πόλεις τῶν Ἀθηνῶν, ὅπως συνέφερεν εἰς τὴν Σπάρτην, ἔπλεε πρὸς τὸν Πειραιᾶ μὲ 200 πολεμικὰ πλοῖα.

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ. Ἡτο γύνι, ὅταν ἡ Πάραλος ἔφθασεν εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἀνήγγειλε τὴν καταστροφήν. Ἀθηναῖοι καὶ Πειραιεῖς ἐβυθίσθησαν εἰς τὸ πένθος. « Δέν ἐπένθουν, λέγει ὁ Ξενοφῶν, μόνον τοὺς σκοτωμένους, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον τοὺς ἰδίους τοὺς ἔσαυτούς των, ἐπειδὴ εἶχον τὴν ἰδέαν, ὅτι θὰ πάθουν ὅ, τι κακὸν εἴχον κάμει κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου εἰς πολλοὺς ἐκ τῶν Ἐλλήνων ».

Μετ' ὀλίγον κατέπλευσεν ὁ Λύσανδρος εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἤρχισε τὴν πολιορκίαν τῶν δύο πόλεων ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Συγχρόνως οἱ βασιλεῖς Ἄγις καὶ Παυσανίας μὲ ὄλην τὴν πεζικὴν δύναμιν τῆς σπαρτιατικῆς συμμαχίας ἀπέκλεισαν τελείως τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὴν ξηράν. Οἱ Ἀθηναῖοι ὑπέμειναν μὲ καρτερίαν τὴν πολιορκίαν ἐπ' ἀρκετόν. Μόνον ὅταν αἱ τροφαὶ ἐξέλιπτον ἐντελῶς καὶ οἱ θάνατοι ἀπὸ

τὴν πεῖναν καθημερινῶς ἐπληθύνοντο, ἡναγκάσθησαν νὰ στείλουν εἰς τὴν Σπάρτην πρέσβεις περὶ εἰρήνης.

Εἰς τὸ συνέδριον τῶν συμμάχων, τὸ ὅποιον συνῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην διὰ νὰ ἀποφασίσῃ περὶ τῶν ὄρων τῆς εἰρήνης, οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Θηβαῖοι προέτειναν νὰ μὴ συνθηκολογήσουν μὲ τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ νὰ καταστρέψουν ἐντελῶς τὰς Ἀθήνας. Οἱ Σπαρτιᾶται οἵμως ἡρυνθήσαν νὰ ἔξαφανίσουν πόλιν Ἑλληνικήν, ἡ ὅποια εἶχε προσφέρει σπουδαιοτάτας ὑπηρεσίας, ὅταν ἡ Ἑλλὰς εύρεθη εἰς μέγιστον κίνδυνον.

‘Υπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης οἱ Ἀθηναῖοι συνῆψαν εἰρήνην μὲ βαρυτάτους ὄρους. ‘Υπεχρεώθησαν: 1) νὰ κρημνίσουν τὰ μακρὰ τείχη καὶ τὰ ὁχυρώματα τοῦ Πειραιῶς, 2) νὰ παραδώσουν τὸν στόλον των ἑκτὸς 12 πλοίων, 3) νὰ δεχθοῦν τὴν ἐπάνοδον τῶν ἔξορίστων διὰ πολεμικὰ ἀδικήματα καὶ 4) νὰ γίνουν σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν.

404 π.Χ.

Ο Λύσανδρος ἀπεβιβάσθη εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἀμέσως ἤρχισε νὰ κρημνίζῃ τὰ τείχη, ἐνῷ αὐλητρίδες ἔχόρευον μὲ τὴν συνοδείαν αὐλοῦ καὶ οἱ σύμμαχοι ἐπανηγύριζον. Εἶχον τὴν ἰδέαν ὅτι ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἤρχιζεν ἡ πραγματικὴ ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τοῦτο δὲ Λύσανδρος ἐπλευσεν εἰς τὴν Σάμον, ἡ ὅποια ἔμενεν ἀκόμη πιστὴ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, κατέλαβε τὴν υῆσον καὶ ἀνέθεσε τὴν κυβέρνησίν της εἰς τοὺς δλιγαρχικούς. Κατόπιν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην θριαμβευτής. ‘Εφερε μαζί του ἑκτὸς τῶν ἄλλων λαφύρων καὶ 470 τάλαντα, περισσεύματα ἐκ τῶν περσικῶν χρημάτων.

6. ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ο Πελοποννησιακὸς πόλεμος ἦτο δλέθριος διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ολη ἡ μακρά, ἐπίμονος καὶ δημιουργικὴ ἔργασία τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν περίοδον τῆς εἰρήνης ἔξεμδενίσθη. Οἱ ἀγροὶ ἐγκατελείφθησαν, ἡ ὑπαιθρος ἐδενδροτομήθη, σπουδαῖαι Ἑλληνικαὶ πόλεις μετεβλήθησαν εἰς ἔρείπια. Εξ ἄλλου μυριάδες ἀνθρωποι ἢ ἐφοινεύθησαν εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν ἢ ἀπέθανον ἀπὸ τὰς στερήσεις, τὰς κακουχίας καὶ τὰς ἐπιδημίας. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἡθικαὶ ζημίαι δὲν ἥσαν μικρότεραι ἀπὸ τὰς ὑλικάς. Οἱ Ἑλληνες διεκρίνοντο ἀνέκαθεν διὰ τὰ ἀπαλά των

ηθη. Κατὰ τὴν διάρκειαν ὅμως τοῦ πολέμου αὐτοῦ καὶ οἱ δύο ἀντίπαλοι παρεσύρθησαν εἰς ἀγριότητας, αἱ ὁποῖαι ἐκηλίδωσαν τὸν πολιτισμόν των. Ἐλησμόνησαν τὴν κοινὴν καταγωγὴν καὶ τοὺς κοινοὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν Περσῶν καὶ ἔθεσαν ὡς σκοπὸν τὴν ἔξοντωσιν τῶν ὁμοφύλων καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῆς ὥραίς των χώρας. Τὸ δίκαιον τοῦ ἴσχυροτέρου εἶναι δὲ μόνος νόμος τὸν ὅποιον ἀκολουθοῦν. "Ἐφθασαν ἀκόμη εἰς τοιοῦτον σημεῖον ταπεινώσεως οἱ "Ἐλληνες, ὡστε νὰ προκαλέσουν τὴν ἐπέμβασιν καὶ αὐτῶν τῶν Περσῶν εἰς τὸν μεταξὺ των ἀγῶνα. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐνίκησαν τοὺς Ἀθηναίους μὲ περσικὰ χρήματα.

Αὐτὰς τὰς ὑλικὰς καὶ ἡθικὰς συμφορὰς ἐπεισώρευσεν εἰς τὴν 'Ἐλλάδα δὲ Πελοποννησιακὸς πόλεμος. 'Υπῆρξε δυστύχημα διὰ τὸν ἐλληνισμόν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας, οἱ ὁποῖοι τόσον ἔξυψωσαν τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ ἐδημιούργησαν πολιτισμόν, πρὸ τοῦ ὁποίου κλίνει εὐλαβῶς τὸ γόνυ ή ἀνθρωπότης, εἶχον καὶ σοβαρὰ ἐλαττώματα. Τὰ χειρότερα ἔξι αὐτῶν ἦσαν δὲ ἐγωισμὸς καὶ ή φιλοπρωτία. Αὐτὰ προεκάλεσαν τοὺς μακροὺς ἐμφυλίους πολέμους, οἱ ὁποῖοι ὠδήγησαν τὸ ἔθνος εἰς τὴν παρακμὴν, ἔξησθένησαν τὰς δυνάμεις του καὶ ὑπέσκαψαν τὴν ἐλευθερίαν του. Τοῦτο ἀποτελεῖ διδακτικώτατον μάθημα δι' ἡμᾶς. Μόνον ή εὐγενής ἀμιλλα μεταξὺ τῶν πολιτῶν καὶ ή ἴσχυρὰ ἔθνική ἀλληλεγγύη συντηροῦν τὴν δύναμιν τῶν λαῶν καὶ ὁδηγοῦν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν εύημερίαν.

7. ΑΚΜΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΗΣ ΔΥΝΑΜΕΩΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

'Η ἀκμὴ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν λαμπρὰν πεντηκονταετίαν ὠφείλετο εἰς τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν δραστηριότητα τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ. Κυρίως ὅμως ἦτο ἔργον τῶν ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι διηγύθυνον κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην τὰς τύχας του. 'Ο Μιλτιάδης πρῶτος μὲ τὴν στρατηγικὴν ἰδιοφυίαν, τὴν φλογερὰν φιλοπατρίαν καὶ τὴν ἴσχυρὰν θέλησιν ἔθεσεν εἰς τὸν Μαραθῶνα τὰ θεμέλια τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος του. 'Ο Θεμιστοκλῆς μὲ τὸν δαιμόνιον νοῦν κατέστησε τὰς Ἀθήνας ναυτικὴν δύναμιν, ή ὁποία συνέτριψε τὸν περσικὸν στόλον καὶ ἔξησφάλισε τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. "Άλλος ὀνομαστὸς Ἀθηναῖος, δὲ Ἀριστείδης, διωργάνωσε καὶ ἐστέρεωσε τὸ ναυτικὸν κράτος τῶν Ἀθηνῶν. 'Ο ἀντάξιος πρὸς τὸν πα-

τέρα ούτε τοῦ Μιλτιάδου Κίμων προσέθεσεν εἰς αὐτὸ τὰς νησιωτικὰς καὶ τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ περιώρισε τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν μόνον εἰς τὰς κατὰ ξηρὰν κτήσεις του. “Οταν ἡ διοίκησις τῶν Ἀθηνῶν περιῆλθεν εἰς τὰς Ἰσχυρὰς χεῖρας τοῦ μεγαλοφυοῦς Περικλέους ἡ δύναμις τῶν Ἀθηνῶν ἐφθασεν εἰς τὴν ὑψίστην ἀκμήν. Ἡ ἔξαιρετικὴ ἀνθησις τῆς κοινωνικῆς, πνευματικῆς, καλλιτεχνικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς ἐδωκε δόξαν καὶ γόγτρον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὰς ἐπέβαλεν εἰς τὴν συνείδησιν ὅλων τῶν Ἐλλήνων ὡς πρώτην πόλιν τῆς Ἐλλάδος.

Μὲ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους ἐκλείπουν αἱ μεγάλαι φυσιογνωμίαι μὲ τὸν ἄγνὸν πατριωτισμὸν, τὸν ἔξοχον νοῦν, τὸν ἀκέραιον χαρακτῆρα. Τὴν θέσιν των καταλαμβάνουν κατὰ τὸ πλεῖστον δημαγωγοί, ταπεινοὶ συμφεροντολόγοι, χωρὶς πολιτικὰς ἢ ἡθικὰς ἀρχὰς, ἀνθρωποι μὲ ἕνα λόγον φαῦλοι. Αὗτοι ἐντὸς δλίγων ἐτῶν ἐσπατάλησαν ἀσκόπως τὰς δυνάμεις τῆς πόλεως καὶ προητοίμασαν τὴν παράδοσιν τῆς πατρίδος των εἰς τὴν δουλείαν τῆς Σπάρτης.

Εὔτυχείς οἱ λαοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν εύτυχίαν νὰ τοὺς κυβερνοῦν εὐφυεῖς, ἰκανοί, φιλοπάτριδες καὶ ἡθικοὶ ἄνδρες! Καὶ ἂν δὲν τοὺς δόηγοῦν πάντοτε εἰς τὴν μεγαλουργίαν, ἔξασφαλίζουν τούλαχιστον εἰς αὐτοὺς τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν προκοπήν.

Δεν μπορεῖ να γίνεται διαρροή των σημερινῶν πολιτικών στην αρχαία Ελλάδα σαν σαμαρέ της Δασκάλου της Λασσάρειας σαν σαμαρέ της Μαρτζαρίνας ή σαμαρέ της Φαραώ της Αιγύπτου σαν σαμαρέ της Αντιοχίας. Η διασταύρωση των μεγάλων αρχών της Αρχαίας Ελλάδας με την τηρητική της δημόσιας διοίκησης έχει γίνει μεγάλη σημασία. Η ιδέα της πολιτικής παραδοσίας της Αρχαίας Ελλάδας στην τηρητική της δημόσιας διοίκησης της σημερινής Ελλάδας γίνεται πιο σημαντική στην πολιτική της δημόσιας διοίκησης της σημερινής Ελλάδας. Η διασταύρωση των μεγάλων αρχών της Αρχαίας Ελλάδας με την τηρητική της δημόσιας διοίκησης έχει γίνει μεγάλη σημασία. Η ιδέα της πολιτικής παραδοσίας της Αρχαίας Ελλάδας στην τηρητική της δημόσιας διοίκησης της σημερινής Ελλάδας γίνεται πιο σημαντική στην πολιτική της δημόσιας διοίκησης της σημερινής Ελλάδας.

“Ο Αρτούρος ήταν ο πατέρας της Αριάνας η οποία την ημέρα της γέννησης της πέθανε στην πόλη της Ανάφης. Μετά από μια ώρα η μητέρα της την πήγε να παντρυώσει την άλλη γυναῖκα της οικογένειας. Ο πατέρας της πέθανε στην πόλη της Ανάφης μετά από μια ώρα η μητέρα της την πήγε να παντρυώσει την άλλη γυναῖκα της οικογένειας. Ο πατέρας της πέθανε στην πόλη της Ανάφης μετά από μια ώρα η μητέρα της την πήγε να παντρυώσει την άλλη γυναῖκα της οικογένειας. Ο πατέρας της πέθανε στην πόλη της Ανάφης μετά από μια ώρα η μητέρα της την πήγε να παντρυώσει την άλλη γυναῖκα της οικογένειας. Ο πατέρας της πέθανε στην πόλη της Ανάφης μετά από μια ώρα η μητέρα της την πήγε να παντρυώσει την άλλη γυναῖκα της οικογένειας. Ο πατέρας της πέθανε στην πόλη της Ανάφης μετά από μια ώρα η μητέρα της την πήγε να παντρυώσει την άλλη γυναῖκα της οικογένειας.

Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

ΑΙ ΝΕΑΙ ΟΛΙΓΑΡΧΙΑΙ. ΟΙ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ΤΥΡΑΝΝΟΙ. Οι Σπαρτιάται, άφοῦ ἐπέτυχον νὰ γίνουν ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος, ἐλησμόνησαν ὅλας τὰς ὑποσχέσεις περὶ ἐλευθερίας, τὰς ὅποιας εἶχον δώσει εἰς τοὺς "Ἑλληνας εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου. Πρώτη πολιτική των πρᾶξις ἦτο νὰ καταλύσουν τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα τῶν πόλεων, αἱ δόποια πρότερον ἥσαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ νὰ ἔγκαταστήσουν ὀλιγαρχικὰ κυβερνήσεις ἀπὸ τοὺς πιστότερους φίλους των. "Εστειλαν ἐπίστης εἰς ἕκαστην ἐξ αὐτῶν Σπαρτιάτην - διοικητήν, ὁνομαζόμενον ἀρμοστήν, καὶ τὰς ὑπεχρέωνον νὰ πληρώνουν φόρον μεγαλύτερον ἐκείνου, τὸν δόποιον ἔδιδον εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ Λύσανδρος παρέδωκε τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως εἰς 30 ἀπὸ τοὺς φανατικώτερους ὀλιγαρχικούς, οἱ δόποιοι ἀντικατέστησαν ὅλας τὰς ἀρχάς, ὅπως ἡθελον. Διὰ νὰ στηρίξουν τὴν ἀρχὴν των οἱ τριάκοντα, ἔχρησιμοποιούν, ἐκτὸς τῆς σπαρτιατικῆς φρουρᾶς, τὴν δόποιαν ἔγκατέστησεν ὁ Λύσανδρος, καὶ σῶμα ἵππεών ἀπὸ ὀλιγαρχικούς τῆς ἀρεσκείας των. Συγχρόνως ἐπεδίωξαν νὰ ἐπιβληθοῦν μὲ τὴν τρομοκρατίαν, τὴν ἔξορίαν καὶ τὴν σφαγήν. Κάθε πολίτην πλούσιον ἢ πτωχόν, δημοκρατικὸν ἢ ὀλιγαρχικόν, δόποιος δὲν τοὺς ἔνέπνεεν ἐμπιστοσύνην, τὸν ἐφόνευον.

Κατὰ τὸ ὀκτάμηνον διάστημα τῆς ἀρχῆς των οἱ τριάκοντα ἐφόνευσαν περισσοτέρους ἀπὸ 1.500 πολίτας, ἐνῷ πολλοὺς ἄλλους ἡ-νάγκασαν νὰ ἔγκαταλείψουν τὴν πόλιν. Διὰ τὰ βίαια μέσα καὶ τὰς φρικιαστικὰς κακουργίας των ὡνομάσθησαν **τύραννοι**. Ἡ τρομοκρατία των ἔφθασεν εἰς τὴν ἀποκορύφωσίν της, ὅταν ὁ σημαντικώτερος καὶ αἱμοβορώτερος ἀπὸ αὐτούς, ὁ **Κριτίας**, ἐθανάτωσε καὶ αὐτὸν τὸν συνάρχοντά του **Θηραμένην**.

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ. Ἀπὸ αὐτούς, οἱ δόποιοι εἴτε ἔξωρίσθησαν εἴτε μόνοι των ἔγκατέλειψαν τὰς

Αθήνας ως δημοκρατικοί, πολλοί κατέφυγον εἰς τὰς Θήβας. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Θρασύβουλος, διακριθεὶς ως στρατηγὸς κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Ὁ Θρασύβουλος δὲν ἦνείχετο νὰ βλέπῃ τὴν πατρίδα του ὑπὸ τὴν τυραννίαν τῶν 30 καὶ ἀπεφάσισε νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ.

Πρὸς τοῦτο μὲ 70 ἀπὸ τοὺς ἀνδρειοτέρους ἔξορίστους κατέλαβε τὴν **Φυλήν**, δχυρὸν φρούριον ἐπὶ τῆς Πάρνηθος. Ἐντὸς ὀλίγου ἡ δύναμις του ἐδεκαπλασιάσθη καὶ μὲ αὐτὴν ἐπροχώρησε καὶ κατέλαβε τὸν Πειραιᾶ. Ὁ Κριτίας ὥρμησεν ἐναντίον του, ἀλλ’ ἡττήθη καὶ ἐφονεύθη. Τότε οἱ ἴδιοι οἱ ὀλιγαρχικοὶ εἰς τὰς Ἀθήνας καθήρεσαν τοὺς τριάκοντα, οἱ ὅποιοι κατέφυγον εἰς τὴν Ἐλευσῖνα. Οἱ Σπαρτιάται, οἱ ὅποιοι εἶχον ἔλθει πρὸς βοήθειαν τῶν ὀλιγαρχικῶν, προετίμησαν νὰ μεσολαβήσουν διὰ τὴν συμφιλίωσιν τῶν δύο μερίδων. Χάριν αὐτῆς ἐδέχθησαν νὰ μὴ ἐπανέλθουν οἱ τριάκοντα εἰς τὰς Ἀθήνας.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Σπαρτιατῶν ἐκ τῆς Ἀττικῆς ὁ Θρασύβουλος εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔχορήγησε γενικήν ἀμνηστίαν καὶ ἐπανέφερε τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα.

403 π.Χ.

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΣ ΚΑΙ ΚΑΘΟΔΟΣ ΤΩΝ ΜΥΡΙΩΝ. ‘Ο σατράπης τῆς Λυδίας Κύρος ὁ νεώτερος, υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Δαρείου Β’, ἀπεφάσισε νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν ἀδελφόν του Ἀρταξέρξην καὶ νὰ γίνῃ αὐτὸς βασιλεύς. Τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σχεδίων του ἐβάσιζε κυρίως εἰς τὴν ἀγάπην, τὴν ὅποιαν ἔτρεφον πρὸς αὐτὸν οἱ Πέρσαι τῆς σατραπείας του, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν βοήθειαν τῶν Λακεδαιμονίων, διὰ τὰς πρὸς αὐτοὺς ὑπηρεσίας του κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Συνήθροισε λοιπὸν 100.000 περσικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Ἀριαστὸν καὶ 13.000 Ἐλληνας μισθιφόρους, οἱ ὅποιοι χάριν συντομίας ὠνομάσθησαν μύριοι. Μεταξὺ τῶν Ἐλλήνων ἀρχηγῶν διεκρίνετο ὁ Σπαρτιάτης **Κλέαρχος**. Μὲ τὰς δυνάμεις αὐτὰς ἔξεκίνησεν ὁ Κύρος ἀπὸ τὰς Σάρδεις τὴν ἄνοιξιν τοῦ 401 π.Χ. καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Περσίας. Αὕτη εἶναι ἡ περίφημος **Κύρου Ἀνάβασις**.

‘Ο Ἀρταξέρξης ἐπληροφορήθη ἐγκαίρως ἀπὸ τὸν σατράπην τῆς Καρίας Τισσαφέρνην τὰ σχέδια καὶ τὰς ἐτοιμασίας τοῦ Κύρου καὶ ἐπῆλθεν ἐναντίον του μὲ μεγάλας δυνάμεις. Οἱ δύο στρατοὶ συνεκρού-

σθησαν παρὰ τὰ **Κούναξα** τῆς Βαβυλωνίας. Κατὰ τὴν μάχην ἐνίκησαν μὲν οἱ "Ελληνες τοὺς ἀπέναντι τῶν βαρβάρους, ἀλλ' ὁ Κῦρος

401 π.Χ.

ἐφονεύθη καὶ ἡ ἐκστρατεία ἀπέτυχεν. 'Ο 'Αρταξέρξης ἐζήτησε τότε ἀπὸ τοὺς "Ελληνας νὰ τοῦ παραδώσουν τὰ ὅπλα, ἀλλ' ὁ Κλέαρχος ἔξ ὀνόματος ὅλων ἀπήγνησεν ὑπερηφάνως: « Οὐ τῶν νικῶντων τὰ ὅπλα παραδιδόναι » (Ξενοφῶντος Κύρου Ἀνάβασις).

Οι "Ελληνες ἐσκέφθησαν ὅτι μόνον συντεταγμένοι, ὅπως ἦσαν, ἢ το δυνατὸν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν πατρίδα των. Οἱ Πέρσαι προσεποιήθησαν ὅτι ἦσαν πρόθυμοι νὰ διευκολύνουν τὴν ἐπιστροφήν των, ἔως ὅτου ὁ Τισσαφέρνης κατώρθωσε μὲ δόλον νὰ φονεύσῃ τοὺς στρατηγούς των. Κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμὴν ὁ Ἀθηναῖος Ξενοφῶν, ὁ ὄποιος εἶχεν ἀκολουθήσει ὡς ἴδιώτης τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Κύρου, μὲ λόγους πατριωτικούς ἀνεπτέρωσε τὸ ἥθικὸν τοῦ ἀπηλπισμένου στρατοῦ τῶν μυρίων. Κατὰ συμβουλήν του ὁ στρατὸς ἔξελεξε νέους στρατηγούς καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τὸν Ἰδιον. Τότε ἥρχισεν ἡ πορεία διὰ μέσου τῶν ἀγνώστων καὶ χιονοσκεπῶν δρέων τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Περσίας μὲ διεύθυνσιν πρὸς τὸν Εὔξεινον. Αὐτὴ εἶναι ἡ πολυθρύλητος **Κάθιδος τῶν Μυρίων**. Μὲ τὴν ὁδηγίαν τῶν νέων στρατηγῶν καὶ πρὸ πάντων τοῦ Ξενοφῶντος οἱ μύριοι ἐβάδισαν ἐπὶ τέσσαρας μῆνας μέσα εἰς τὴν ἀγνωστὸν χώραν πολεμοῦντες πρὸς τὸ δριμύτατον ψυχος, τὴν πεῖναν, τὰς κακουχίας καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν **Τραπεζοῦντα**. "Οταν οἱ "Ελληνες ἀντίκρυσαν ἀπὸ ἐν ὅρος πλησίον τῆς Τραπεζοῦντος τὸν Εὔξεινον Πόντον, ἀπὸ τόσην χαρὰν καὶ συγκίνησιν κατελήφθησαν, ὥστε μὲ δάκρυα χαρᾶς ἐφώναζον: **θάλαττα, θάλαττα**. Ἀπὸ τὴν Τραπεζοῦντα διὰ τοῦ Εὔξεινου Πόντου ἔφθασαν εἰς τὴν Θράκην, ὅπόθεν οἱ ἐναπομείναντες 6.000 ὑπὸ τὸν Ξενοφῶντα ἐπέστρεψαν ἐκ νέου εἰς τὴν Μικρὰν Ασίαν. Ἐκεῖ ἡνώθησαν μὲ τὸν σπαρτιατικὸν στρατὸν τοῦ στρατηγοῦ Θίβρωνος, ὁ ὄποιος εἶχεν ἀποβιβασθῆ εἰς τὴν Ιωνίαν καὶ ἐπολέμει ἐναντίον τοῦ Τισσαφέρνους.

Τὸ κατόρθωμα τῶν μυρίων νὰ διέλθουν μὲ ὀλίγας σχετικῶς ἀπωλείας ἀπὸ αὐτὴν τὴν καρδίαν τῆς περσικῆς αὐτοκρατορίας ἀπέδειξεν, ὅτι, καίτοι διετήρει αὐτὴ τὴν παλαιὰν ἔκτασίν της, εύρισκετο εἰς παρακμήν.

ΠΟΛΕΜΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΣΠΑΡΤΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΣΩΝ. Ο ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ. 'Ο Ἀρ-
ταξέρξης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου, διὰ νὰ ἀνταμείψῃ τὸν Τισσα-
φέρνην, διώρισεν αὐτὸν σατράπην καὶ τῶν χωρῶν, αἱ δόποιαι ἀνῆκον
εἰς τὴν σατραπείαν τοῦ Κύρου. 'Ο Τισσαφέρνης ἐσκέφθη τότε νὰ τιμω-
ρήσῃ τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἰωνίας, διότι εἶχον ταχθῇ μὲ τὸν Κύ-
ρον. Οἱ Ἰωνεῖς ἐνόησαν τὰ σχέδια τοῦ πονηροῦ Πέρσου καὶ ἐζήτη-
σαν τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης.

Οἱ Σπαρτιάται ἐδέχθησαν εὐχαρίστως τὴν πρόσκλησιν τῶν Ἰω-
νικῶν πόλεων. Κατ' ἀρχὰς ἔστειλαν τὸν Θίβρωνα καὶ κατόπιν τὸν
Δερκυλίδαν. Ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὴν Σπάρτην ἀνηγορεύθη βασιλεὺς
ὁ Ἀγησίλαος. Οὕτος ἦτο μὲν μικρόσωμος καὶ χωλὸς εἰς τὸν ἔνα
πόδα, ὅλλα εἶχε μεγάλας ἀρετάς, αἱ δόποιαι τὸν ἀνέδειξαν ἐναὶ τῶν
μεγαλυτέρων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἡτο ἀπλοῦς εἰς τοὺς τρόπους,
εὐγενής, εὐπειθής εἰς τοὺς ἄρχοντας, στρατηγὸς ἔξοχος καὶ πρὸ πάν-
των ἀνὴρ μὲ πανελλήνια αἰσθήματα.

"Οταν ἔφθασαν εἰδήσεις εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Περ-
σῶν ἔτοιμάζει μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν, προφανῶς ἐναντίον τῆς
Σπάρτης, ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ ὁ ἕδιος εἰς τὴν Ἀσίαν. Τὸ 396
ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Ἰωνίαν, ὅπου ἐνίκησε τὸν Τισσαφέρνην κατ' ἐπα-
νάληψιν. 'Ο μέγας βασιλεὺς τόσον πολὺ ἐταράχθη ἀπὸ τὰς ἥττας
τοῦ Τισσαφέρνους, ὡστε ἐλησμόνησε τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας τοῦ
σατράπου του καὶ διέταξε νὰ τὸν ἀποκεφαλίσουν. 'Ο διάδοχος τοῦ
Τισσαφέρνους Τιθραύστης ἐφάνη πολιτικώτερος. Συνωμολόγησε μὲ
τὸν Ἀγησίλαον ἔξαμηνον ἀνακωχὴν καὶ τὸν ἐπεισεις νὰ στραφῇ κατὰ
τοῦ Φαρναβάζου, σατράπου τῆς Φρυγίας. Ἡτο καὶ αὐτὸ δεῖγμα τῆς
παραλυσίας καὶ παρακμῆς τοῦ περσικοῦ κράτους. Τὴν κατάστασιν
αὐτὴν τῆς ἄλλοτε ἰσχυρᾶς αὐτοκρατορίας εἶχεν ὑπ' ὅψιν του ὁ Ἀ-
γησίλαος καὶ ὡνειρεύετο νὰ καταλύσῃ τὸ περσικὸν κράτος. Τὰ σχέδιά
του ὅμως ἐνσυάγησαν. "Ο, τι δὲν κατώρθωσαν οἱ Πέρσαι διὰ τῶν ὅ-
πλων τὸ ἐπέτυχεν ὁ Τιθραύστης διὰ τοῦ χρήματος. Διέθεσεν εἰς τὴν
Ἑλλάδα ἄφθονον χρυσὸν καὶ κατώρθωσε νὰ ἐνώσῃ τὰς σημαντικω-
τέρας πόλεις τῆς ἐναντίον τῆς Σπάρτης.

ΟΙ ΝΕΟΙ ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΑΝΑΚΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ. Ο ΒΟΙΩΤΙΚΟΣ 'Η ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Όλιγα έτη μετά τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον παρατηρεῖται εἰς τὴν Ἑλλάδα μεγάλη μεταβολή. Αἱ Ἀθῆναι ἥρχισαν νὰ ἀναλαμβάνουν οἰκονομικῶς μὲ τὸ ἐμπόριον. Ἀλλὰ καὶ ὡς πνευματικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν κέντρον τῆς Ἑλλάδος ἔξηκολούθουν νὰ ἀσκοῦν γοητείαν εἰς ὅλον τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον.

Οἱ Κορίνθιοι ἔξι ἄλλου δὲν ὠφελήθησαν τίποτε ἀπὸ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον αὐτοὶ προεκάλεσαν. "Οταν μάλιστα εἶδον, ὅτι ἐπολέμησαν κατὰ τῶν Ἀθηναίων διὰ νὰ ὑποδουλωθοῦν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ἐγκατέλειψαν τὴν Σπάρτην καὶ προσεχώρησαν εἰς τοὺς ἔχθρούς της.

Οἱ Θηβαῖοι εἶχον ἀρχίσει νὰ δημιουργοῦν ἀξιόλογον δύναμιν καὶ δὲν ἦνείχοντο τὰς αὐθαιρεσίας τῆς Σπάρτης καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς περιφρόνησιν καὶ ἀδιαφορίαν.

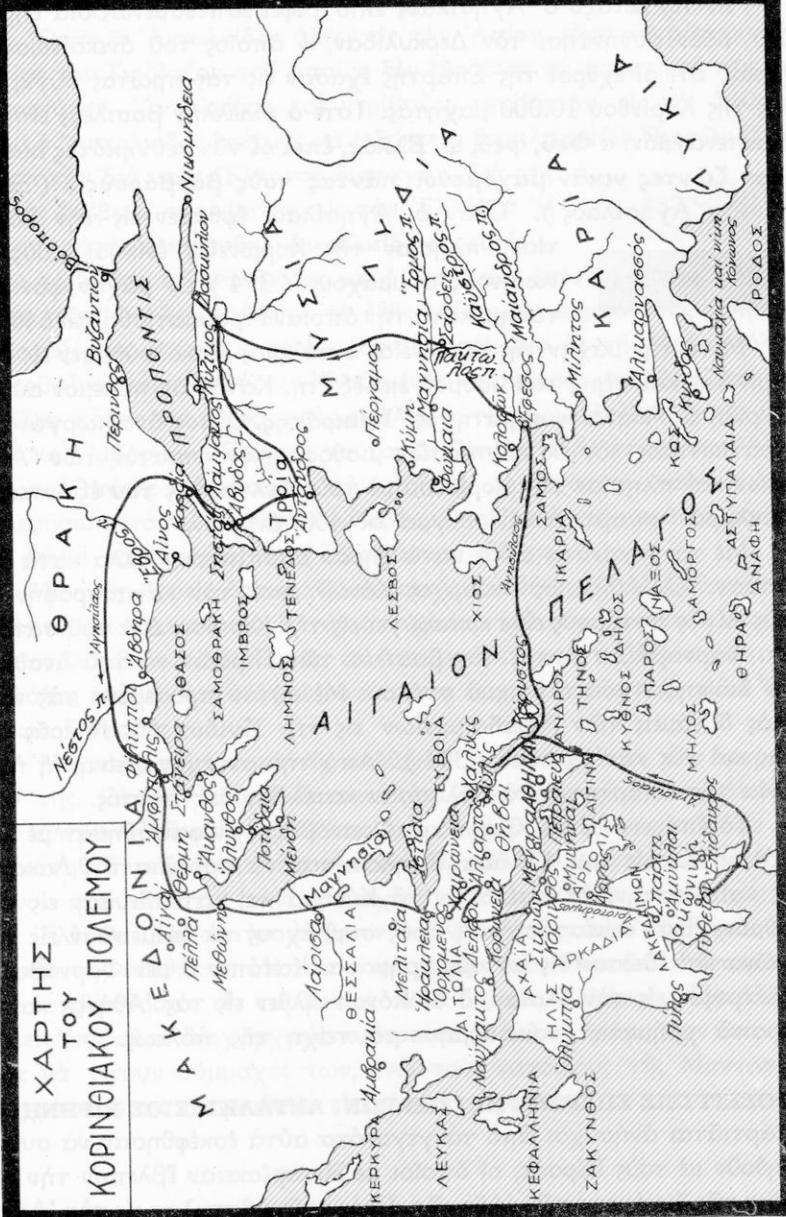
Τέλος τὸ Ἀργος, τὸ ὁποῖον πάντοτε εἶχεν ἀντιζηλίαν πρὸς τὴν Σπάρτην, ἔξηκολούθει νὰ διατηρῇ τὴν ὑπεροχήν του μεταξὺ τῶν δευτερευουσῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος.

Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους μόλις ἔφθασαν τὰ χρήματα τοῦ Τιθραύστου εἰς τὴν Ἑλλάδα, Θηβαῖοι, Κορίνθιοι καὶ Ἀργεῖοι εὔρεθησαν πρόθυμοι νὰ πολεμήσουν κατὰ τῆς Σπάρτης. Μὲ αὐτοὺς ἥνωθησαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ἀφ' ἐνὸς λόγῳ τῆς παλαιᾶς ἔχθρας των πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ἀφ' ἐτέρου διότι ἥθελον νὰ ἔξυπηρετήσουν τοὺς Θηβαίους, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἔβοήθησαν εἰς τὴν κατάλυσιν τῶν τριάκοντα. Τοιουτοτρόπως ἥρχισε νέος ἐμφύλιος πόλεμος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ λεγόμενος **Βοιωτικὸς ἢ Κορινθιακὸς** (395 π.Χ.).

Οἱ Σπαρτιάται πρὸ τοῦ μεγάλου κινδύνου ἥναγκάσθησαν νὰ ἀνακαλέσουν ἐκ τῆς Ἀσίας τὸν Ἀγησίλαον, ὁ ὁποῖος ἔσπευσεν εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς πατρίδος του.

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΚΟΡΩΝΕΙΑΣ. ΚΑΤΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΗΓΕΜΟΝΙΑΣ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ. Οἱ νέοι ἀγῶνες διεκήθησαν κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Βοιωτίαν μεταξὺ Σπαρτιατῶν καὶ Θηβαίων. "Υπὸ τὰ τείχη τῆς μικρᾶς πόλεως Ἀλιάρτου οἱ Θηβαῖοι ἐνίκησαν τὸν σπαρτιατικὸν στρατόν. Αὐτὸς ὁ στρατηγὸς Λύσανδρος ἔπεισεν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης.

**ΧΑΡΤΗΣ
ΤΟΥ
ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ**

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἀγησίλαος ἐπιστρέφει ἐσπευσμένως διὰ ξηρᾶς. Καθ' ὅδὸν συνήντησε τὸν Δερκουλίδαν, ὃ ὅποιος τοῦ ἀνεκοίνωσε μὲ χαράν, ὅτι οἱ ἔχθροὶ τῆς Σπάρτης ἔχασαν εἰς τὰς πρώτας συγκρούσεις τῆς Κορίνθου 10.000 μαχητάς. Τότε ὁ φιλέλλην βασιλεὺς εἶπε μὲ ἀναστεναγμόν: « **Φεῦ, φεῦ, ὡς Ἐλλάς, ἐπεὶ οἱ νῦν τεθνηκότες ἵκανοι ἥσαν ζῶντες νικᾶν μαχόμενοι πάντας τοὺς βαρβάρους** » (Ξενοφῶντος Ἀγησίλαος). "Οταν ὁ Ἀγησίλαος ἐφθασεν εἰς τὴν Βοιωτίαν, πλησίον τῆς Κορωνείας ἐνίκησε τοὺς ἡνωμένους συμμάχους (394) εἰς μάχην φονικωτάτην, κατὰ τὴν ὅποιαν ἐτραυματίσθη καὶ ὁ Ἰδιος.

394 π.Χ.

Μετὰ τὴν μάχην τῆς Κορωνείας ὁ πόλεμος ἔξηκολούθησεν εἰς τὴν Κορινθίαν καὶ πέριξ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐπὶ ἔξι ἔτη. Κατὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν διεκρίθη ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς **Ιφικράτης**. Οὗτος ἀναδιωργάνωσε στρατιωτικῶς τὸν ἐκ πελταστῶν μισθοφορικὸν στρατὸν τῶν Ἀθηναίων καὶ πλησίον τῆς Κορίνθου μὲ τοὺς πελταστάς του ἔξωντασεν δλόκληρον σπαρτιατικὸν τάγμα ἐκ 400 ἀνδρῶν.

Μὲ τὰ γεγονότα αὐτὰ κατὰ ξηρὰν συμπίπτουν ἄλλα κατὰ θάλασσαν. Οἱ Ἀθηναῖοι ναύαρχοι Κόνων μετὰ τὴν καταστροφὴν εἰς τοὺς Αἴγιος ποταμοὺς εἶχε καταφύγει εἰς τὴν Κύπρον. Διὰ τοῦ σατράπου Φαρναβάζου ἐπεισε πόλεμον τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν νὰ τοῦ ἀναθέσῃ τὴν διοίκησιν τοῦ περσικοῦ στόλου. Μὲ αὐτὸν προσέβαλε τὰς ναυτικὰς δυνάμεις τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὴν **Κνίδον** τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τὰς κατέστρεψεν (394). Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης κατά θάλασσαν κατελύθη διὰ παντός.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος Κόνων καὶ Φαρνάβαζος ἐνεφανίσθησαν μὲ τὸν στόλον των εἰς τὴν Ἐλλάδα, ἐλεληλάτησαν τὰ παράλια τῆς Λακωνικῆς καὶ Μεσσηνίας, κατέλαβον τὰ Κύθηρα καὶ κατέπλευσαν εἰς τὸν Ἰσθμόν. Ἐκεῖ συνέστησαν εἰς τοὺς συμμάχους νὰ ἐπιμείνουν εἰς τὸν ἄγωνα καὶ ἔδωσαν εἰς αὐτοὺς χρήματα. Κατόπιν δὲ μὲν Φαρνάβαζος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀσίαν, δὲ δὲ Κόνων ἤλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ μὲ περσικὰ χρήματα ἀνοικοδόμησε τὰ τείχη τῆς πόλεως.

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΙΣ ΣΠΑΡΤΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΣΩΝ. ΑΝΤΑΛΚΙΔΕΙΟΣ ΕΙΡΗΝΗ. Οἱ Σπαρτιάται ἀνήσυχοι ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ ἐσκέφθησαν νὰ συνεννοθοῦν μὲ τοὺς Πέρσας, οἱ δόποιοι μὲ δυσαρέσκειαν ἔβλεπον τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηνῶν. Πρὸς τοῦτο ἐστειλαν εἰς τὴν Ἀσίαν

τὸν ναύαρχον Ἀνταλκίδαν, δὲ δόποιος ἐφημίζετο διὰ τὴν πανουργίαν του. "Οταν δὲ Ἀνταλκίδας ἤλθεν εἰς τὴν Ἀσίαν, εὗρε σατράπην τῆς Ἰωνίας τὸν Τιρίβαζον, τοῦ δόποιού δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἐμπιποτοσύνην. Ἀνταλκίδας καὶ Τιρίβαζος μετέβησαν εἰς τὰ Σοῦσα, δόποιος δὲ Ἀνταλκίδας ἐπέτυχε νὰ ἔκδωσῃ δὲ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἔξευτελιστικὴν διὰ τοὺς "Ἐλληνας διαταγήν, διὰ τῆς δόποιας ἐπέβαλε τὴν εἰρήνην εἰς τὴν Ἐλλάδα. 'Η εἰρήνη αὐτὴ ὡνομάσθη Ἀνταλκίδειος εἰρήνη.

387 π.Χ.

'Απὸ τὰ Σοῦσα δὲ Ἀνταλκίδας καὶ δὲ Τιρίβαζος ἐπέστρεψαν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μὲ τὸ ἔξῆς ἐπίσημον κείμενον τῆς εἰρήνης: « Ἀρταξέρξης βασιλεὺς νομίζει δίκαιον τὰς μὲν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις ἔσαυτοῦ εἶναι καὶ τῶν νήσων Κλαζομενάς καὶ Κύπρου, τὰς δὲ ἄλλας Ἐλληνίδας πόλεις καὶ μικρὰς καὶ μεγάλας αὐτονόμους ἀφεῖναι πλὴν Λήμνου καὶ Ἰμβρου καὶ Σκύρου· ταύτας δὲ ὥσπερ τὸ ἀρχαῖον εἶναι Ἀθηναίων. 'Οπότεροι δὲ ταύτην τὴν εἰρήνην μὴ δέχονται, τούτοις ἐγὼ πολεμήσω μετὰ τῶν ταύτα βουλομένων καὶ πεζῇ καὶ κατὰ θάλατταν καὶ ναυσὶ καὶ χρήμασι ». (Ξενοφῶντος Ἐλληνικά).

Μὲ τοὺς βαρεῖς ὄρους τῆς περσικῆς συνθήκης ὑπεχρεώθησαν οἱ "Ἐλληνες νὰ ὑπακούουν εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ μεγάλου βασιλέως, δὲ δόποιος ἐλάμβανε τὸ δικαίωμα νὰ ἀναμειγνύεται εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἐλλάδος καὶ νὰ κανονίζῃ ὡς ἀνώτατος ἄρχων τὰς μεταξὺ τῶν Ἐλλήνων διαφοράς.

'Η κατακραυγὴ κατὰ τῆς συνθήκης δὲν ἐσταμάτησε τὴν ἐφαρμογὴν της. Οἱ Ἀθηναῖοι διέλυσαν τὴν νέαν συμμαχίαν, τὴν δόποιαν πρὸ δὲ λίγων ἔτῶν εἶχον ἰδρύσει καὶ οἱ Θηβαῖοι ἡναγκάσθησαν νὰ παραιτηθοῦν τῆς ἡγεμονίας των ἐπὶ τῶν ἄλλων βοιωτικῶν πόλεων. Μόνον ἡ Σπάρτη μὲ τὴν συμμαχίαν της ἔμενε πλέον κυρίαρχος εἰς τὴν Ἐλλάδα. Εἰς αὐτὴν ἀνέθεσεν δὲ Ἀρταξέρξης τὴν αὐστηρὰν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης. Μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῶν Περσῶν οἱ Σπαρτιᾶται μετεβλήθησαν εἰς τυράννους τῶν ἄλλων Ἐλλήνων. Εἰς ἄλλας πόλεις ἐπέβαλον δὲ λιγαρχικὰς κυβερνήσεις, ἄλλας ἡνάγκαζον διὰ τῆς βίας νὰ γίνουν σύμμαχοί των, ἐνῷ τοὺς κατοίκους τῆς Μαντινείας ὑπεχρέωσαν νὰ χωρισθοῦν εἰς τέσσαρας κώμας.

Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

1. ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΚΑΔΜΕΙΑΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ

‘Ο στρατηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν **Φοιβίδας** κατὰ τὸ ἔτος 382 π.Χ. ἐστάλη μὲ στρατὸν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐναντίον τῆς Ὀλύνθου, πόλεως τῆς Χαλκιδικῆς. Κατὰ τὴν διάβασίν του ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν, ἐστάθμευσε πλησίον τῶν Θηβῶν. ‘Ο ἀρχηγὸς τῶν Θηβαίων ὀλιγαρχικῶν **Λεοντιάδης** ἥλθεν εἰς συνάντησίν του καὶ προέτεινεν εἰς αὐτὸν νὰ καταλάβῃ τὴν ἀκρόπολιν τῆς πόλεως **Καδμείαν**. ‘Ο φιλόδοξος Φοιβίδας ἐδέχθη τὴν πρότασιν. Ἀμέσως εἰς μὲν τὴν ἀκρόπολιν ἐγκατέστησε σπαρτιατικὴν φρουράν, τὴν δὲ διοίκησιν τῶν Θηβῶν παρέδωκεν εἰς τὸν Λεοντιάδην. Συγχρόνως συνέλαβε καὶ ἐφυλάκισε τὸν ἀρχηγὸν τῶν δημοκρατικῶν **Ισμηνίαν**. Οἱ Θηβαῖοι δημοκρατικοὶ κατέφυγον εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου εὗρον πρόθυμον φιλοξενίαν.

382 π.Χ.

Τὴν διοίκησιν τῶν Θηβῶν παρέδωκεν εἰς τὸν Λεοντιάδην. Συγχρόνως συνέλαβε καὶ ἐφυλάκισε τὸν ἀρχηγὸν τῶν δημοκρατικῶν **Ισμηνίαν**. Οἱ Θηβαῖοι δημοκρατικοὶ κατέφυγον εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου εὗρον πρόθυμον φιλοξενίαν.

‘Η καταπάτησις τῆς εἰρήνης ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας προεκάλεσε γενικὴν ἀγανάκτησιν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Διὰ τοῦτο ἡ Σπάρτη προσεποιήθη ὅτι ἀπεδοκίμαζε τὸ πραξικόπημα τοῦ Φοιβίδου καὶ τὸν ἐτιμώρησεν, ἀλλὰ δὲν ἀπέδωσε τὴν Καδμείαν. Ἐπὶ πλέον παρέπεμψε τὸν **Ισμηνίαν** εἰς σπαρτιατικὸν δικαστήριον, τὸ δόποῖον τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον.

2. ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

Οἱ Θηβαῖοι δημοκρατικοί, οἱ δόποιοι κατέφυγον εἰς τὰς Ἀθήνας, κατώρθωσαν νὰ ἀπελευθερώσουν τὴν πατρίδα των τρία ἔτη μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Καδμείας. Μεταξὺ τῶν πατριωτῶν τούτων ἦτο καὶ ὁ **Πελοπίδας**, νέος μὲ θερμὴν φιλοπατρίαν καὶ ἔξαιρετικὴν γενναιότητα.

‘Ο Πελοπίδας καὶ ἄλλοι Θηβαῖοι ἔξοριστοι συνεννοήθησαν μυστικῶς μὲ δόμφορνας εἰς τὰς Θήβας, εἰσῆλθον κρυφίως ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ ἐφόνευσαν τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ὀλιγαρχικῶν.
Κατόπιν ἡνάγκασαν τὴν σπαρτιατικὴν φρουρὰν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Καδμείαν. Τοιουτοτρόπως οἱ ἐπαναστάται ἔγιναν κύριοι τῆς καταστάσεως καὶ ἐπανέφερον εἰς τὴν πόλιν τὴν δημοκρατίαν.

379 π.Χ.

3. ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΑΘΗΝΑΪΚΗΣ ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ Πελοπίδου εἰς τὰς Θήβας καὶ ἡ ταπείνωσις τῆς Σπάρτης ἔδωκε θάρρος εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἐσκέφθησαν λοιπὸν νὰ ἀνασυστήσουν τὴν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν, ἢ ὅποια εἶχε διαλυθῆ κατὰ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἥθελον νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῆς Σπάρτης καὶ ὡς μέσον δι’ αὐτὸν ἐθεώρουν τὴν συμμαχίαν των μὲ τοὺς Ἀθηναίους ἐντὸς τῶν διατάξεων τῆς Ἀνταλκιδέου εἰρήνης. Οὕτω τὸ Βυζάντιον, ἢ Τένεδος, ἢ Λέσβος, ἢ Χίος, ἢ Ρόδος, ἢ Εὔβοια ἔγιναν μέλη τῆς συμμαχίας. Ὡς σκοπός της ὡρίσθη ἡ προστασία τῶν ἐλληνικῶν πόλεων ἀπὸ σπαρτιατικὴν ἀπόπειραν πρὸς ἡγεμονίαν.

378 π.Χ.

Τὴν νέαν συμμαχίαν διοικεῖ συνέδριον ἀντιπροσώπων ὅλων τῶν συμμάχων, τὸ ὅποιον ἔδρευει εἰς τὰς Ἀθήνας. Αἱ συμμαχικαὶ πόλεις διατηροῦν πλήρη τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν αὐτονομίαν των, δὲν πληρώνουν φόρους καὶ ἔχουν ἵσην ψῆφον μὲ τοὺς Ἀθηναίους.

Ἡ νέα ἀθηναϊκὴ συμμαχία ἔδωκε τὴν πρώτην ἀποτελεσματικὴν ἐνίσχυσιν εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν Θηβαίων κατὰ τῆς Σπάρτης, μέχρις ὃτου ἔγιναν ἱκανοὶ νὰ τὸν διεξαγάγουν μόνοι.

4. Η ΠΑΛΗ ΜΕΤΑΞΥ ΣΠΑΡΤΗΣ ΚΑΙ ΘΗΒΩΝ

ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ ΚΑΙ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ. Ἡ μεγαλοφυΐα καὶ ὁ πατριωτισμὸς δύο ἀνδρῶν, τοῦ Πελοπίδου καὶ τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ἔφεραν τὰς Θήβας κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἰς πρωτεύουσαν θέσιν μεταξὺ τοῦ ἐλληνικοῦ κόσμου.

‘Ο Πελοπίδας κατήγετο ἀπὸ ἐπιφανῆ καὶ πλουσίαν οἰκογένειαν τῶν Θηβῶν, ἔζη δὲ βίον ἀπλούστατον. Τὸν διέκρινε φλογερά ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα, διὰ τὴν ὁποίαν διέθεσε ὅχι μόνον τὸν πλοῦτόν του, ἀλλὰ καὶ τὴν ζωὴν του. ‘Ο Πελοπίδας εἶναι ὁ ὄργανωτῆς τοῦ περιφήμου Ἱεροῦ λόχου τῶν Θηβῶν. Τὸ σῶμα τοῦτο ἀπετελεῖτο ἀπὸ 300 ἑκλεκτοὺς νέους, οἱ ὅποιοι συνεδέοντο μεταξύ των μὲ στενωτάτην φιλίαν, ἀφωσιωμένοι ὁ εἰς εἰς τὸν ἄλλον μέχρι θανάτου. ‘Ο Πελοπίδας μὲ τὸν Ἱερὸν λόχον πρῶτον ἐνίκησε τοὺς Σπαρτιάτας καὶ τοιουτότροπως ἐνίσχυσε τὸ θάρρος καὶ τὸ φρόνημα τῶν συμπατριωτῶν του.

‘Ο Ἐπαμεινώνδας κατήγετο ἀπὸ εὐγενῆ, ἀλλὰ πτωχὴν οἰκογένειαν. Ἡτο λιτοδίαιτος, ἐφρόντιζεν ὅμως πολὺ διὰ τὴν πνευματικήν του ἀνάπτυξιν. Διὰ τοῦτο ἡκροάσθη τοὺς σοφωτέρους ἄνδρας τῆς ἐποχῆς του καὶ ἀπέκτησε σπουδαίαν φιλοσοφικὴν μόρφωσιν. Καίτοι εὐφραδέστατος ρήτωρ, ἀπεστρέφετο τοὺς ἐπιδεικτικοὺς λόγους καὶ ἦτο ὀλιγόλογος μέχρις ὑπερβολῆς. Πρὸ πάντων ὅμως ὁ Ἐπαμεινώνδας ἦτο ἔξαιρετκή στρατηγικὴ μεγαλοφυΐα, Μὲ νέα πολεμικὰ σχέδια κατώρθωσε νὰ συντρίψῃ τὸν μοναδικὸν διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους στρατὸν τῆς Σπάρτης. ‘Η φιλία του μὲ τὸν Πελοπίδαν ἔμεινε παραδειγματική εἰς τὴν ίστορίαν.

Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΛΕΥΚΤΡΩΝ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔβλεπον ὅτι μὲ τὴν παράτασιν τοῦ πολέμου ἐναντίον τῆς Σπάρτης αὔτοὶ μὲν ἐφθείροντο, ἐνῷ οἱ Θηβαῖοι καθημερινῶς ἐνισχύοντο. Διὰ τοῦτο ἐνήργησαν νὰ συγκληθῇ εἰς τὴν Σπάρτην συνέδριον τῶν Ἐλλήνων, διὰ νὰ συζητήσῃ τὴν σύναψιν εἰρήνης μεταξὺ ὅλων τῶν ἐμπολέμων. Τὸ συνέδριον συνῆλθε καὶ ὡς πρῶτον διὰ τὴν εἰρήνευσιν ἐδέχθη νὰ γίνουν ὅλαι αἱ πόλεις αὐτόνομοι. ‘Αλλ’ ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν Θηβαίων Ἐπαμεινώνδας ἤρνήθη νὰ ὑπογράψῃ, διότι ὁ ὄρος αὐτὸς τῆς συνθήκης κατέλυε τὴν ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Καὶ ἡ μὲν εἰρήνη συνωμολογήθη μεταξὺ τῶν ἄλλων πόλεων, ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης **Κλεόμβροτος**, ὁ ὅποιος εὐρίσκετο μὲ στρατὸν εἰς τὴν Φωκίδα, διετάχθη νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τοὺς Θηβαίους τὴν εἰρήνην διὰ τῶν ὅπλων.

‘Η εἰσβολὴ τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὴν Βοιωτίαν κατετρόμαξε τοὺς Θηβαίους. ‘Ο Πελοπίδας καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔδωκαν θάρρος εἰς τοὺς συμπολίτας των καὶ ἐνίσχυσαν τὸ ἡθικόν των. Οἱ δύο στρατοὶ συ-

νηντήθησαν εἰς τὰ Λεῦκτρα. Εἰς τὴν μάχην, ἡ ὅποια ἔγινεν ἐκεῖ, δὲ Ἐπαμεινώνδας ἀπέδειξε τὰ μεγάλα στρατιωτικὰ προτερήματά του. Ἐφήρμοσε νέον τρόπον παρατάξεως, ίδικῆς του ἐμπνεύσεως, τὴν λεγομένην **λοξὴν φάλαγγα**. Παρέταξε δηλαδὴ εἰς μέγα βάθος καὶ ἐνίσχυσε πολὺ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ στρατεύματός του, ἀπέναντι τῆς ὅποιας ἦτο ἡ δεξιὰ τῶν Σπαρτιατῶν μὲ τὸν Κλεόμβροτον καὶ τοὺς καλυτέρους στρατιώτας του. Τὸ κέντρον καὶ ἡ δεξιὰ πτέρυξ τῆς παρατάξεως του εἶχον ταχθῇ μὲ λοξὴν διεύθυνσιν πρὸς τὰ ὄπίσω καὶ προωρίζοντο δι' ἄμυναν. Μὲ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα δὲ Ἐπαμεινώνδας ἐνήργησε τὴν ἐπίθεσιν.

371 π.Χ.

Τὸ εὐφυές σχέδιον τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἐπέτυχε καθ' ὀλοκλήριαν. Εἰς τὴν νίκην συνετέλεσε, πολὺ καὶ ὁ Πελοπίδας, ὁ ὅποιος μὲ τὸν Ἱερὸν λόχον ἐπολέμησε γενναιότατα. Κατὰ τὴν μάχην ἐφονεύθη ὁ βασιλεὺς Κλεόμβροτος, 400 γνήσιοι Σπαρτιᾶται καὶ πολλοὶ ἄλλοι Λακεδαιμόνιοι. Τὸ στρατιωτικὸν γόητρον τῆς Σπάρτης κατέρρευσε καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν καὶ ἡ κυριαρχία της εἰς τὴν Ἑλλάδα.

ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΟΥ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ. Μετὰ τὴν μάχην τῶν Λεύκτρων ἐδημιουργήθη εἰς τὴν Πελοπόννησον εὐνοϊκὴ κατάστασις διὰ τοὺς Θηβαίους. Οἱ Ἐπαμεινώνδας κατὰ πρόσκλησιν τῶν συμμάχων τὸν χειμῶνα τοῦ 370 π.Χ. ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀμέσως ὅλοι οἱ ἔχθροι τῆς Σπάρτης, Ἀρκάδες, Ἀργεῖοι, Ἃλειοι, ἥνωθησαν μαζὶ του. Κατ' ἀπαίτησίν των εἰσέβαλεν εἰς τὴν Λακωνικήν καὶ ἔφθασε πρὸ τῆς ἀτειχίστου Σπάρτης. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς δωρικῆς κατακτήσεως ἔχθρικὸν πόδι δὲν εἶχε πατῆσει εἰς τὴν Λακωνικήν.

Ἐν τούτοις δὲ Ἐπαμεινώνδας δὲν ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ τὴν Σπάρτην, διότι τὴν ὑπερήσπιζεν ὁ γηραιὸς Ἀγησίλαος. Ἐπροχώρησεν ὅμως μέχρι τοῦ Γυθείου, ἐλεηλάτησε τὴν χώραν, ἔκαυσε τὸν ναυστάθμον τῶν Λακεδαιμονίων καὶ ἐπειτα ἐπέστρεψεν εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἀρκαδίας. Τότε ἴδρυσε πλησίον τῶν συνόρων τῆς Λακωνικῆς τὴν **Μεγάλην πόλιν** (Μεγαλόπολιν), τὴν ὅποιαν ὠχύρωσε καὶ κατέστησε κοινὴν μητρόπολιν τῶν Ἀρκάδων.

Ἡ εἰσβολὴ τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἰς τὴν Πελοπόννησον εἶχε καὶ ἄλλας σοβαρὰς συνεπείας διὰ τὴν Σπάρτην. Ἡ Μεσσηνία ἀπηλευθερώθη

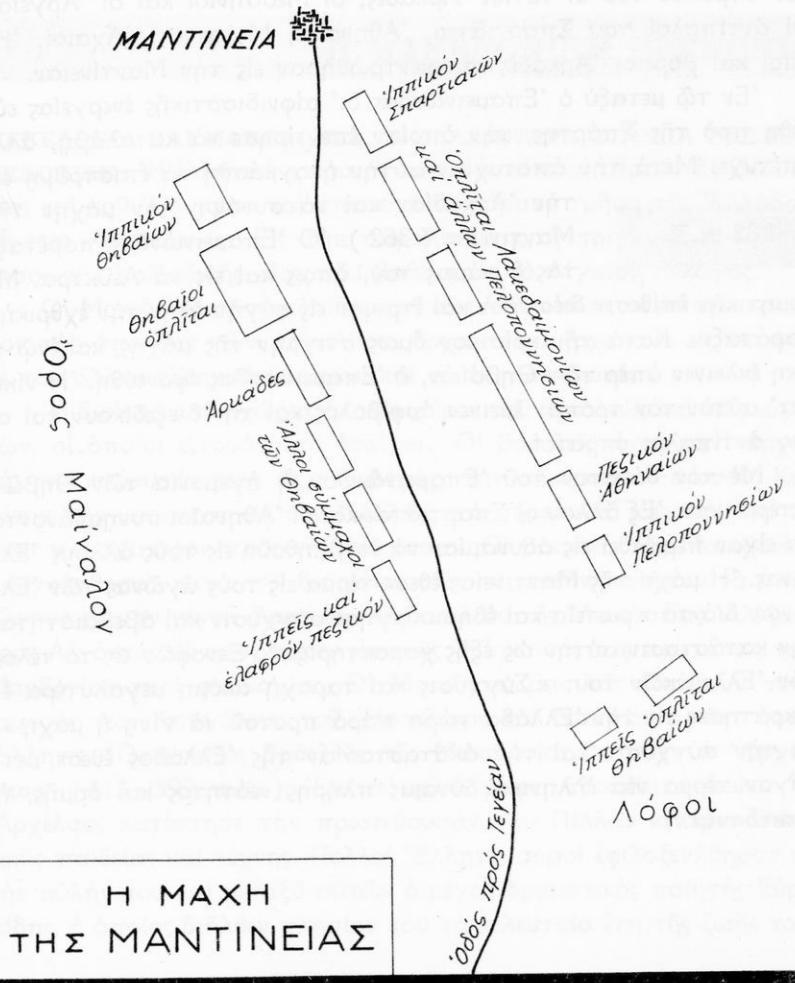
ἀπὸ τὸν σπαρτιατικὸν ζυγὸν καὶ ἀπετέλεσεν ἀνεξάρτητον κράτος. 'Η πόλις **Μεσσήνη**, ἡ ὅποια ἐκτίσθη τότε εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ἰθώμης, ἔγινε πρωτεύουσα τοῦ νέου μεσσηνιακοῦ κράτους. 'Αφοῦ περιώρισε τὴν Σπάρτην εἰς τὴν Λακωνικήν, δὲ Ἐπαμεινώνδας ἐπέστρεψε θριαμβευτὴς εἰς τὰς Θήβας.

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ. 'Ο Ἐπαμεινώνδας τὸ ἐπόμενον ἔτος (369) ἐστράφη πρὸς βορρᾶν. Κατόπιν προσκλήσεως τῶν Θεσσαλῶν ἔστειλε τὸν Πελοπίδαν μὲν στρατὸν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Θεσσαλίας προσετέθη εἰς τὴν δύναμιν τῶν Θηβῶν. 'Απὸ ἐκεῖ δὲ Πελοπίδας ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, τὴν ὅποιαν κατέστησε σύμμαχον. Διὰ νὰ ἔξασφαλίσῃ μάλιστα τὴν συμμαχίαν, ἔλαβε 30 δόμπρους ἀπὸ τὰς ἐπισημοτέρας οἰκογενείας τῆς μακεδονικῆς κοινωνίας. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ δὲ νεαρὸς Φίλιππος, υἱὸς τοῦ Ἀμύντου Γ' καὶ κατόπιν ἔνδοξος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀνησυχήσαντες ἀπὸ τὴν ραγδαίαν αὔξησιν τῆς δυνάμεως τῶν Θηβῶν συνῆψαν συμμαχίαν μὲ τὴν Σπάρτην. Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτούς αἱ περισσότεραι χῶραι μεταξὺ Θερμοπυλῶν καὶ Ἰσθμοῦ, τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Πελοποννήσου, ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Μακεδονία ἦσαν κατ' οὐσίαν ύπηρκοι τῶν Θηβῶν.

'Αλλὰ καὶ οἱ Θηβαῖοι, διὰ νὰ ἔξασφαλίσουν τὴν κυριαρχίαν των εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἐδίστασαν νὰ προκαλέσουν τὴν ἐπέμβασιν τῶν Περσῶν. 'Ο Πελοπίδας τὸ 367 π.Χ. μετέβη εἰς τὰ Σοῦσα καὶ ἐνήργησε διὰ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ μεγάλου βασιλέως εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πράγματι δὲ Πέρσης βασιλεὺς ἔξεδωκε διαταγήν, διὰ τῆς ὅποιας οἱ Θηβαῖοι ἀνεκτηρύσσοντο ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος.

'Η ἐνέργεια αὐτὴ τῶν Θηβῶν προεκάλεσε τὴν ἀντίδρασιν τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων. 'Ο τύραννος τῶν Φερῶν Ἀλέξανδρος μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῶν Ἀθηναίων ὑπέταξε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Θεσσαλίας. 'Ο Πελοπίδας ἔσπευσε μὲ στρατὸν ἐναντίον τους καὶ τὸν ἐνίκησε, ἀλλὰ ἐφονεύθη (364). 'Ο Ἐπαμεινώνδας μὲ περσικὸν χρῆμα κατεσκεύασε στόλον, διὰ νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους τὴν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσεν. 'Η ἡγεμονία τῶν Θηβῶν παρουσίαζε συμπτώματα καταρρεύσεως.

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΜΑΝΤΙΝΕΙΑΣ. ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΟΥ. Αἱ βόρειοι ἄρκαδικαὶ πόλεις μὲ τὴν ὑποκίνησιν τῶν Μαντινέων εἶχον συμμαχήσει μὲ τοὺς Σπαρτιάτας, εἰς τοὺς ὅποιούς προσεχώρησαν καὶ οἱ Ἀχαιοὶ καὶ οἱ Ἡλεῖοι. Ο Ἐπαμεινώνδας διὰ τετάρτην φορὰν

μὲ πολυνάριθμον στρατὸν διέβη τὸ Ἰσθμόν, κατῆλθε πρὸς νότον καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Τεγέαν τῆς Ἀρκαδίας. Ἐκεῖ ἥλθον καὶ ἡγώθησαν μὲ τὸν στρατὸν του οἱ νότιοι Ἀρκάδες, οἱ Μεσσήνιοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι. Οἱ ἀντίπαλοί του Σπαρτιᾶται, Ἀθηναῖοι, Μαντινεῖς, Ἀχαιοί, Ἡλεῖοι καὶ βόρειοι Ἀρκάδες συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν Μαντίνειαν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἐπαμεινώνδας δι’ αἰφνιδιαστικῆς ἐνεργείας εὐρέθη πρὸ τῆς Σπάρτης, τὴν ὅποιαν ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ, ἀλλ’ ἀπέτυχε. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν αὐτὴν ἡναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς

362 π.Χ.

τὴν Ἀρκαδίαν καὶ νὰ συνάψῃ τὴν μάχην τῆς Μαντινείας (362). Ὁ Ἐπαμεινώνδας παρέταξε τὰς δυνάμεις του, ὅπως καὶ εἰς τὰ Λεῦκτρα. Μὲ δρμητικὴν ἐπίθεσιν διέσπασε καὶ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν ὅλην τὴν ἔχθρικὴν παράταξιν. Κατὰ τὴν κρίσιμον ὅμως στιγμὴν τῆς μάχης, καὶ ἐνῷ ἡ νίκη ἔκλεινεν ὑπὲρ τῶν Θηβαίων, ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐφονεύθη. Ἡ νίκη κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ἔμεινεν ἀμφίβολος καὶ τὴν διεξεδίκουν καὶ οἱ δύο ἀντίπαλοι στρατοί.

Μὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν κατέρρευσεν. Ἐξ ἄλλου οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι συνήσθαντο ὅτι εἶχον περιέλθει εἰς ἀδυναμίαν νὰ ἐπιβληθοῦν εἰς τοὺς ἄλλους Ἑλληνας. Ἡ μάχη τῆς Μαντινείας ἔθεσε τέρμα εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων διὰ τὰ πρωτεῖα καὶ ἐδημιούργησε σύγχυσιν καὶ ἀβεβαιότητα. Τὴν κατάστασιν αὐτὴν ὡς ἔξης χαρακτηρίζει ὁ Ξενοφῶν εἰς τὸ τέλος τῶν Ἑλληνικῶν του: «Σύγχυσις καὶ ταραχὴ ἀκόμη μεγαλυτέρᾳ ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τώρα παρὰ προτοῦ νὰ γίνη ἡ μάχη». Εἰς τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν ἀκαταστασίαν τῆς Ἑλλάδος ἔθεσε μετ’ ὀλίγον τέρμα νέα Ἑλληνικὴ δύναμις πλήρης νεότητος καὶ ὄρμῆς, ἡ **Μακεδονία**.

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΗΓΕΜΟΝΙΑ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ. Η ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ. Ή έλληνική χώρα, ή όποια έκτείνεται πέραν της Θεσσαλίας καὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἀποτελεῖ τὸ βόρειον τμῆμα τῆς Ἑλλάδος, λέγεται **Μακεδονία**. Εἰς τὴν παραλίαν της, ἡ τρίγλωσσος χερσόνησος τῆς Χαλκιδικῆς εἰσχωρεῖ βαθέως εἰς τὸ Αίγαιον πέλαγος.

Οἱ Μακεδόνες μὲ τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἀθηναίων, οἱ όποιοι κατεῖχον τὰς ἀποικίας τῶν παραλίων, ἥρχισαν νὰ ἔρχωνται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ἄλλον ἔλληνικὸν κόσμον καὶ νὰ ἐκπολιτίζωνται.

Ἡ διοίκησις τῆς χώρας ἦτο εἰς χεῖρας τοῦ βασιλέως καὶ τῶν εὐγενῶν, οἱ όποιοι ὡνομάζοντο **έταῖροι**. Οἱ βασιλεῖς εἶχον κατ’ ἀρχὰς τὴν πρωτεύουσάν των εἰς τὰς **Αἰγάς**, τὴν σημερινὴν Ἑδεσσαν. Κατόπιν τὴν μετέφεραν εἰς τὴν **Πέλλαν**, τὰ σημερινὰ Γιανιτσά, διὰ νὰ εἴναι πλησιέστερον πρὸς τὴν θάλασσαν. Οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ἦναγκάσθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν περσικῶν πολέμων νὰ ὑποκύψουν εἰς τὸν μέγαν βασιλέα. Ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρος Α', ὅπως εἰδομεν, ἔφερεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου περὶ συμμαχίας. Οἱ Μακεδόνες βασιλεῖς ἔθεώρουν τοὺς ἔσωτούς των ἀπογόνους τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἐκαυχῶντο, ὅτι ἦσαν Ἑλληνες. Ὁνομαστὸς βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ὑπῆρξεν ὁ **Ἀρχέλαος** (413 - 399 π.Χ.). Ἐπ’ αὐτοῦ ἡ χώρα προώδευσε πολὺ. Ὁ **Ἀρχέλαος** κατέστησε τὴν πρωτεύουσάν του Πέλλαν κέντρον ἐλληνικῆς παιδείας καὶ τέχνης. Πολλοὶ Ἑλληνες σοφοί ἐφιλοξενήθησαν εἰς τὴν αὔλήν του καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ μέγας δραματικὸς ποιητὴς Εύριπίδης, ὁ όποιος διῆλθεν πλησίον του τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Ο Β'. Ὁ Φίλιππος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀμύντου Γ'. Εἰς τὰς Θήβας, ὅπου εἶχεν ὀδηγηθῆ ὡς ὅμηρος, πολὺ ὡφελήθη ἀπὸ τὰς σχέσεις του μὲ τὸν Πελοπίδαν καὶ πρὸ πάντων τὸν Ἐπαμεινώνδαν, τὸν όποιον ἰδιαιτέρως ἐθαύμαζεν. Ἀπὸ αὐτὸν ἐδιδάχθη τὴν πολεμικὴν τέχνην, τὴν όποιαν κατόπιν ἐφήρμοσεν ὁ ᾽διος. Ἐκεῖ εὗρε τὴν εὐκαι-

Φίλιππος Β'.

ρίαν νὰ γνωρίσῃ τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς νοτίου Ἑλλάδος. ‘Η γνῶσις αὐτὴ τοῦ ἔχρησίμευσεν ἀργότερον πολύ. ‘Ο Φίλιππος ἡγάπτα τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας καὶ ἐγοήτευε μὲ τοὺς τρόπους του. Εἶχεν ὅμως καὶ τὰ ἑλαττώματα τῶν Μακεδόνων εὐγενῶν. ‘Ητο βίαιος καὶ σκληρὸς πρὸς τοὺς ἀντιπάλους του. ‘Ηγάπτα μὲ πάθος τὸ κυνήγιον, τὰς διασκεδάσεις καὶ τὸν οἶνον. Παρ’ ὅλα αὐτὰ εἶχε προικισθῆ ἐκ φύσεως μὲ σπανίαν διπλω-

ματικὴν ἰκανότητα καὶ μὲ τὸ μέγα προσὸν νὰ διακρίνῃ ὁμέσως τὸ συμφέρον του εἰς τὰς διαφόρους περιστάσεις καὶ νὰ προχωρῇ μὲ ἀποφασιστικότητα εἰς τὴν ἔξυπηρέτησίν του. ‘Ο Φίλιππος ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος δημιουργὸς τοῦ ἐνδόξου **μακεδονικοῦ ἐλληνισμοῦ**.

“Οταν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὰς Θῆβας, ἐβασίλευεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁ ἀδελφός του **Περδίκας**. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκου ὁ Φίλιππος ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν κατ’ ἀρχὰς ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου ἀνεψιοῦ του **Ἀμύντου**, υἱοῦ τοῦ Περδίκου. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ κίνδυνοι ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, οἱ ὅποιοι περιέβαλλον τὸ κράτος, ἤσαν μεγάλοι, διὰ τοῦτο κατεπάτησε τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνηλίκου καὶ ἔγινεν αὐτὸς βασιλεὺς (359). Διὰ νὰ στερεωθῇ εἰς τὴν ἀρχὴν ἔξωντωσεν ὅλους τοὺς ἀνταπαιτητὰς τοῦ θρόνου του. Ἀμέσως κατόπιν ἐπεδόθη εἰς τὴν αὔξησιν καὶ ὀργάνωσιν τῶν στρατιωτικῶν του δυνάμεων.

Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ. ‘Ο Φίλιππος ὑπεχρέωσεν ὅλους τοὺς ὑπηρεσίαν, ἐφήρμοσε δηλαδὴ τὴν ὑποχρεωτικὴν στρατολογίαν. Κατόπιν ἐπεδόθη εἰς τὴν ὄργάνωσιν τοῦ στρατοῦ μὲ νέας στρατιωτικάς μεθόδους. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο εἶχε πολύτιμον ὀδηγὸν τὰ διδάγματα, τὰ ὅποια ἔλαβε πλησίον τοῦ **Ἐπαμεινῶνδού** κατὰ τὴν παραμονὴν του εἰς τὰς Θῆβας.

Πρὸ τοῦ Φιλίππου ὁ πεζικὸς στρατὸς τῆς Μακεδονίας ἀπέτελεῖτο ἀπὸ ἀτελῶς ὥπλισμένους πελταστάς. ‘Ο Φίλιππος ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς

δευτερεύουσαν θέσιν είς τὸν στρατόν. Κύριον σῶμα τοῦ πεζικοῦ κατέστησε τὴν περίφημον **μακεδονικὴν φάλαγγα**, τὴν ὅποιαν ἐδημιούργησε καὶ ἔξωπλισεν ὁ ἴδιος. Οἱ φαλαγγῖται, οἱ **πεζέταιροι**. ὅπως ἐλέγοντο, ἦσαν Μακεδόνες ὅπλιται μὲ σπουδαιότερον ὅπλον ἀμυντικὸν καὶ ἐπιθετικὸν τὴν **σάρισαν**, ἡ ὅποια ἦτο μακρότατον δόρυ μήκους ἔξι μέτρων. Παρετάσσοντο εἰς δέκα ἔξι πυκνὰς γραμμάς.

Βοηθητικὰ σώματα τοῦ πεζικοῦ ἦσαν οἱ **πελτασταὶ**, οἱ **ἀκοντισταὶ** καὶ οἱ **τοξόται**. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτούς προήρχοντο ἀπὸ τοὺς πέριξ βαρβάρους. Καὶ οἱ μὲν πελτασταὶ προορισμὸν εἶχον νὰ ἀσφαλίζουν τὰ πλευρὰ τῆς φάλαγγος, οἱ δὲ ἀκοντισταὶ καὶ οἱ τοξόται νὰ προπορεύωνται ὡς ἐμπροσθοφυλακή. Τὸ ἵππικόν, ἄριστον ἀνέκαθεν, διετήρησε τὴν σπουδαίαν θέσιν του εἰς τὴν νέαν ὁργάνωσιν τοῦ στρατεύματος. Οἱ ἵππεις ἔφερον περικεφαλαίαν, θώρακα, ξίφος καὶ βραχεῖαν λόγχην, τὸ λεγόμενον **ξυστόν**. Προήρχοντο ἀπὸ τὰς εὐπόρους τάξεις τῶν γαιοκτημόνων καὶ ώνομάζοντο **ἔταιροι**.

‘Ο Φίλιππος ἐπέβαλεν εἰς ὅλον τὸν στρατὸν τὴν σιδηρᾶν πειθαρχίαν καὶ τὸν ἐφωδίασε μὲ πλῆθος πολεμικῶν μηχανῶν. Τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθη ἰσχυρότατος στρατιωτικὸς ὁργανισμός, μὲ τὸν ὅποιον οὐδεὶς ἄλλος προηγούμενος ἢ σύγχρονος ἥδυνατο νὰ παραβληθῇ.

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ. ‘Ο Φίλιππος, ἀφοῦ ἀπήγλαξε τὴν χώραν ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν γειτόνων, ἐστράφη πρὸς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας, διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὸ κράτος διέξοδον εἰς τὸ Αίγαον καὶ νὰ τὸ ἀσφαλίσῃ ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἐκυρίευσε τὴν Ἀμφίπολιν, παλαιὰν ἀποικίαν τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Στρυμόνος, ἔπειτα δὲ τὴν Πύδναν ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Θερμαϊκοῦ (357).

Κατόπιν ὁ Φίλιππος ἐπροχώρησε καὶ κατέλαβε τὴν χώραν, ἡ ὅποια ἐκτείνεται ὑπὸ τὸ Πάγγαιον ὄρος. Ἐκεῖ ὑπῆρχε παλαιὰ πόλις, αἱ **Κρηνίδες**, τὴν ὅποιαν ὁ Φίλιππος μετωνόμασε **Φιλίππους**. Μὲ

Μακεδών ἵππεύς. (Παράστασις ἐπὶ νομίσματος τοῦ 5ου αἰώνος).

τὰ εἰσοδήματα τῶν χρυσοφόρων μεταλλείων τοῦ Παγγαίου κατεσκεύασε στόλον, διὰ τοῦ ὅποιου ἡπείλει νὰ ἀποκλείσῃ τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τὸν Ἐλλήσποντον καὶ τὸν Βόσπορον.

Παραλλήλως μὲ τὰς ἐνεργείας αὐτὰς διεξήγαγε πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὴν Χαλκιδικήν, ὅπου ἐκυρίευσε τὴν **Ποτείδαιαν** (356), τὴν ὅποιαν παρεχώρησεν εἰς τοὺς **Ολυνθίους**, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν φιλίαν των. Ἡ Ὁλυνθος τότε ἦτο ἰσχυροτάτη πόλις ὡς κέντρον καὶ μητρόπολις τῆς ὁμοσπονδίας πολλῶν πόλεων τῆς Χαλκιδικῆς.

Ο ΣΥΜΜΑΧΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Μετὰ τὴν μάχην τῆς Μαντινείας αἱ Ἀθῆναι παρέμειναν ἡ ἰσχυροτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος, διότι εἶχον τὴν ναυτικὴν ἡγεμονίαν καὶ προΐσταντο πολλῶν καὶ ἰσχυρῶν συμμάχων. Μεταξὺ αὐτῶν ἡ Λέσβος, ἡ Χίος, ἡ Σάμος, ἡ Ρόδος, αἱ παράλιοι πόλεις τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης καὶ ιδίως τὸ Βυζάντιον κατεῖχον πρωτεύουσαν θέσιν.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, ἀντὶ νὰ στρατεύωνται οἱ ίδιοι, ἔχρησιμοι οἱ ίδιοι ξένους μισθοφόρους, οἱ ὅποιοι κατεπίεζον τοὺς συμμάχους. Ἐξ ἄλλου κατέλαβον πολλὰ κτήματα εἰς τὴν Σάμον καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης καὶ τὰ ἔδωκαν εἰς Ἀθηναίους κληρούχους. Ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς τὸ 358 π.Χ. ἀπὸ τοὺς συμμάχους οἱ Χῖοι, οἱ Κῷοι, οἱ Ρόδιοι καὶ οἱ Βυζάντιοι ἐπανεστάτησαν καὶ ἤρχισε πόλεμος μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Ἀθηναίων. Οἱ ἀγῶνες διεξήχθη κατὰ θάλασσαν ἐπὶ ὄλοκληρον τριετίαν (358 - 355 π.Χ.). Αἱ ἀπώλειαι τῶν Ἀθηναίων ἦσαν σημαντικαί. Διὰ τοῦτο ἡ ναγκάσθησαν νὰ τερματίσουν τὸν πόλεμον καὶ νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἀποστατῶν. Οἱ τριετής αὐτὸς πόλεμος ὀνομάζεται εἰς τὴν ιστορίαν **συμμαχικὸς πόλεμος** καὶ ἐπέφερε τὴν διάστικήν διάλυσιν τῆς δευτέρας ναυτικῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηνῶν.

ΠΡΩΤΗ ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΟΤΙΟΝ ΕΛΛΑΔΑ.

ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΟΛΥΝΘΟΥ. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου ὅλος ἐμφύλιος πόλεμος ἔξερράγη εἰς τὴν κεντρικήν Ἑλλάδα. Ο πόλεμος αὐτὸς ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Φίλιππον νὰ ἀναμειχθῇ εἰς τὰ πράγματα τῆς νοτίου Ἑλλάδος.

Οἱ Θηβαῖοι, ὅταν οἱ Φωκεῖς ἐκαλλιέργησαν ἐδάφη ἀνήκοντα εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, κατήγγειλαν τὴν βέβηλον πρᾶξιν των εἰς

τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον, τὸ δποῖον τοὺς κατεδίκασεν εἰς πρόστιμον πολλῶν ταλάντων. Ἀλλ' οἱ Φωκεῖς δὲν ἡδύναντο νὰ καταβάλουν τὸ ὑπέρογκον αὐτὸ ποσόν. Τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον ἐκήρυξε τότε **ἱερὸν πόλεμον** κατὰ τῶν Φωκέων (355 π.Χ.), τὸν δποῖον ἀνέλαβον νὰ διεξαγάγουν ὑπὲρ τοῦ μαντείου οἱ Θηβαῖοι, οἱ Λοκροὶ καὶ οἱ Θεσσαλοί. Οἱ Φωκεῖς ὅχι μόνον ἡμύνθησαν, ἀλλὰ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου εἰσέβαλον εἰς τὴν Θεσσαλίαν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν **Όνδμαρχον.**

Ο Φίλιππος, ἐπωφεληθεὶς ἐκ προσκλήσεως εἰς βοήθειαν τῶν εὐγενῶν τῆς Θεσσαλίας, ἔξεδίωξε τοὺς Φωκεῖς καὶ κατέλαβε τὰς Παγασάς καὶ τὴν χερσόνησον τῆς Μαγνησίας. Ἀπὸ ἕκεῖ ἐπροχώρησε μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν, διὰ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα. Ἡναγκάσθη ὅμως νὰ ἀποσυρθῇ, διότι δὲν ἥθελε νὰ συγκρουσθῇ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, οἱ δποῖοι εἶχον καταλάβει τὸ στενόν. Μὲ τὴν ἐκστρατείαν του αὐτὴν ὁ Φίλιππος ἔγινε κύριος δλοκλήρου τῆς Θεσσαλίας.

Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁ Φίλιππος ἔξεστρατευσεν εἰς τὴν Θράκην καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Προποντίδος. Κατόπιν ἐστράφη κατὰ τῆς Ὀλύνθου. Τὸ 349 π.Χ.

ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ὀλυνθίων, οἱ δποῖοι ἡναγκάσθησαν νὰ ζητήσουν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἔδειξαν ἀδράνειαν καὶ ἔστειλαν εἰς αὐτοὺς μόνον μικρὰν μισθοφορικὴν δύναμιν. Ματαίως ὁ πολιτικὸς καὶ ρήτωρ Δημοσθένης διὰ τῶν περιφήμων **Ὀλυνθιακῶν** του λόγων συνέστησε νὰ στείλουν γενναίαν βοήθειαν. Ἡ Ὀλυνθός ἀντέστη γενναίως μέχρι τοῦ φθινοπώρου τοῦ 348 π.Χ., ὅτε ὑπέκυψε διὰ προδοσίας καὶ κατεστράφη ἐκ θεμελίων ὑπὸ τοῦ Φιλίππου. Τότε δλόκληρος ἡ Χαλκιδικὴ προσηρτήθη εἰς τὸ Μακεδονικὸν κράτος.

ΦΙΛΟΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ. Αἱ Ἀθῆναι, παρὰ τὴν διάλυσιν τῆς δευτέρας ἀθηναϊκῆς συμμαχίας, ἥσαν ἀκόμη ὑπολογίσιμος δύναμις. Εἰς οἰανδήποτε στιγμὴν ἡδύναντο νὰ παρατάξουν ἵσχυρότατον στόλον, μὲ τὸν δποῖον ἐκυριάρχουν εἰς τὸ Αἰγαῖον. Ἀλλ' εἰς τοὺς Ἀθηναίους τῆς ἐποχῆς αὐτῆς τὰ ἰδανικὰ τῶν προγόνων των δὲν προεκάλουν τὴν παλαιὰν συγκίνησιν. Μόνον μερικοὶ μορφωμένοι καὶ φιλοπάτριδες ὠνειρεύθησαν νὰ ἀνυψώσουν τὰς Ἀθῆνας εἰς τὴν παλαιὰν δόξαν. Ἀλλ' ὁ πόθος των ἦτο ἀνεκπλήρωτος.

349 π.Χ.

Δημοσθένης. Ισοκράτης.

‘Ο σπουδαιότερος ἀπὸ τοὺς ἄνδρας αὐτοὺς ἦτο διημοσθένης, μέγας πολιτικὸς καὶ ρήτωρ. “Οταν ἀντελήφθη, ὅτι διφίλιππος θὰ ἐκυριάρχει εἰς δλόκληρον τὴν Ἑλλάδα, προσεπάθησε μὲ τοὺς ρητορικούς του λόγους νὰ φιλοτιμήσῃ τοὺς συμπολίτας του νὰ ἔξεγερθοῦν κατὰ τοῦ Φιλίππου.” Εγινε λοιπὸν ὁ ἐπισημότερος ἐκπρόσωπος τοῦ ἀντιμακεδονικοῦ κόμματος εἰς τὰς Ἀθήνας. Μὲ τὴν ἀγνήν φιλοπατρίαν του ἔμεινε προσκεκολλημένος εἰς τὴν παλαιὰν ἰδέαν περὶ τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηνῶν καὶ δὲν ἤδυνήθη νὰ κατανοήσῃ τὴν ἐπελθοῦσαν μεταβολήν. Διὰ τοῦτο ἦ πολιτική του οὕτε τὴν πατρίδα του οὕτε τὴν ἄλλην Ἑλλάδα ὥφελησεν. Ἀντίπαλος τοῦ Δημοσθένους ἦτο διητωρ καὶ πολιτικὸς Αἰσχίνης. Αὔτὸς ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ φιλομακεδονικοῦ κόμματος, τῶν φιλιππιζόντων, ὅπως ἐλέγοντο.

Τότε ὅμως εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι ἄνδρες μεγάλης ἀξίας, οἱ δποῖοι ἐπίστευον, ὅτι μόνον διφίλιππος, μὲ τὴν νέαν καὶ ρωμαλέαν ἐλληνικὴν δύναμιν τοῦ βορρᾶ, ἤδυνατο νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὸν διαρκῆ ἀλληλοσπαραγμὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ τοὺς ὅδηγήσῃ εἰς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν θρίαμβον ἡνωμένους. Τοιοῦτοι ἄνδρες ἦσαν διητωρ καὶ ὁ στρατηγὸς Φωκίων.

ΥΠΟΤΑΓΗ ΤΗΣ ΦΩΚΙΔΟΣ. ΝΕΑ ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ NOTION ΕΛΛΑΔΑ. Οι Θηβαίοι ἔξηντλημένοι ἀπὸ τὸν μακροχρόνιον ἱερὸν πόλεμον ἡναγκάσθησαν νὰ ζητήσουν τὴν βοήθειαν τοῦ Φιλίππου. "Υπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεφάσισαν νὰ εἰρηνεύσουν. "Εστειλαν λοιπὸν πρεσβείαν ὑπὸ τὸν Φιλοκράτην εἰς τὸν Φίλιππον, διὰ νὰ διαπραγματευθῇ τὴν εἰρήνην. Μεταξὺ τῶν πρέσβεων ἥσαν ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Αἰσχίνης. Μετὰ μακρὰς συνεννοήσεις οἱ δύο ἀντίπαλοι συνῆψαν εἰρήνην, διὰ τῆς ὅποιας διετήρουν τὰ μέρη, τὰ ὅποια κατεῖχον μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης. Αὕτη εἶναι ἡ λεγομένη **Φιλοκράτειος εἰρήνη**.

346 π.Χ.

"Ἐπειτα ὁ Φίλιππος διῆλθε τὰς Θερμοπύλας καὶ κατέλαβεν ἀμαχῆτι τὴν Φωκίδα. Ἀμέσως συνεκάλεσε τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον, τὸ ὅποιον κατ' ἔμπνευσίν του ἀπεφάσισε τὰ ἔξης : α) νὰ κατασκαφοῦν αἱ πόλεις τῆς Φωκίδος καὶ νὰ διασκορπισθοῦν οἱ κάτοικοι εἰς κώμας· β) νὰ ἀποδοθοῦν οἱ θησαυροὶ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν ἀπὸ τοὺς Φωκεῖς μὲ ἐτησίας δόσεις ἐκ 50 ταλάντων· γ) νὰ δοθοῦν εἰς τὸν Φίλιππον αἱ δύο ψῆφοι τῶν Φωκέων εἰς τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον καὶ ἡ προεδρία τῶν πυθικῶν δγώνων.

"Ο Φίλιππος κατόπιν ἐστράφη πρὸς τὴν Θράκην, διὰ νὰ συμπληρώσῃ τὴν κατάκτησίν της. Τότε ἔκτισεν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Αἴμου τὴν **Φιλιππούπολιν** (342) καὶ κατέλαβε τὰς παραλίους πόλεις Ἀπολλωνίαν καὶ Οδησσόν. Κατόπιν ἐποιούρκησε τὰς πόλεις Πέρινθον καὶ Βυζάντιον, τὰς ὅποιας ὅμως δὲν ἤδυνήθη νὰ καταλάβῃ χάρις εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου.

"Ἐν τῷ μεταξὺ νέος ἱερὸς πόλεμος ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν Φίλιππον νὰ ἀναμειχθῇ εἰς τὰ πράγματα τῆς νοτίου Ἑλλά-

Αἰσχίνης.

‘Ο λέων τῆς Χαιρωνείας.

τὰς Ἀθήνας. ‘Ο Δημοσθένης μὲ λόγον γεμάτον ἀπὸ φιλοπατρίαν συνέστησεν εἰς τοὺς περιφόβους Ἀθηναίους νὰ συμμαχήσουν μὲ τοὺς Θηβαίους πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ κοινοῦ ἔχθροῦ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν τὸν ἴδιον εἰς τὰς Θήβας καὶ δι’ ἐνεργειῶν του ἐπραγματοποιήθη ἡ συμμαχία.

‘Ο συμμαχικὸς στρατὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων συνεκεντρώθη εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Χαιρωνείας. Ἐκλεκτὸν τμῆμα τοῦ στρατοῦ τῶν Θηβαίων ἀπετέλει ὁ ἵερὸς λόχος. Μετ’ ὀλίγον ἔφθασεν ἐκεῖ καὶ ὁ Φίλιππος μὲ 30.000 πεζοὺς καὶ 2.000 ἵππεῖς. Ἡ σύγκρουσις μεταξὺ τῶν δύο ἴσοπάλων στρατῶν ὑπῆρξε φοβερά. Θηβαῖοι καὶ Ἀθηναῖοι ἥγωνίσθησαν μὲ φλογερὸν πάθος διὰ τὴν ἐλεύθερίαν των. Οἱ 300 ἴδιως

Θηβαῖοι ἱερολοχίται ἐπάλαισισαν ὡς μυθικοὶ ἥρωες καὶ ἐπεσαν μέχρις ἐνός. ‘Αλλ’ ἡ ἀνωτέρα στρατηγικὴ ἴδιοφυΐα τοῦ Φιλίππου ὑπερίσχυσε καὶ ὁ μακεδονικὸς στρατὸς συνέτριψε τὰς δυνάμεις τῶν δύο πόλεων. Κατὰ

338 π.Χ.

δος. Τὸ ἀμφικτιονικὸν συνέδριον κατεδίκασεν εἰς πρόστιμον τοὺς κατοίκους τῆς Ἀμφίσσης, διότι ἐκαλλιέργησαν ἐδάφη τοῦ δελφικοῦ μαντείου. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Ἀμφισσεῖς ἤρνοῦντο νὰ πληρώσουν, οἱ ἀμφικτίονες ἀνέθεσαν εἰς τὸν Φίλιππον νὰ τοὺς τιμωρήσῃ. ‘Ο Φίλιππος κατῆλθεν ἐσπευσμένως πρὸς νότον καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Φωκίδα. Καὶ μικρὸν μὲν μέρος τοῦ στρατοῦ του ἐκυρίευσε καὶ κατέστρεψε τὴν Ἀμφισσαν, αὐτὸς δὲ μὲ τὸ μεγαλύτερον τμῆμα κατέλαβε τὴν Ἐλάτειαν καὶ τοιουτοτρόπως ἔγινε κύριος τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν Βοιωτίαν καὶ τὴν Ἀττικὴν.

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΧΑΙΡΩΝΕΙΑΣ. ‘Η εἰδησις περὶ τῆς καταλήψεως τῆς Ἐλατείας προεκάλεσε κατάπληξιν εἰς

τὴν μάχην ἐφονεύθησαν 1.000 Ἀθηναῖοι καὶ 2.000 ἡχμαλωτίσθησαν.
Οἱ Θηβαῖοι εἶχον πολὺ μεγαλυτέρας ὀπωλείας.

Μετὰ τὴν νίκην ὁ Φίλιππος ἔδειξε μεγάλην ἐπιείκειαν πρὸς τοὺς Ἀθηναῖους ἀπολύσας τοὺς αἰχμαλώτους των. Ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Θηβαῖους ἔδειχθη σκληρός. Ἐπανέφερε τοὺς ἔξορίστους φίλους του καὶ ἐθανάτωσε τοὺς κυριωτέρους ἐκ τῶν ἀντιπάλων του. Ἐπὶ πλέον διέλυσε τὴν βοιωτικὴν ὁμοσπονδίαν καὶ εἰς τὴν Καδμείαν ἐγκατέστησε μακεδονικὴν φρουράν. Οἱ Θηβαῖοι, ὅταν βραδύτερον ἀποκατεστάθη ἡ ἡρεμία εἰς τὴν χώραν, ἀνήγειραν ἐπὶ τοῦ τάφου τῶν νεκρῶν των κενοτάφιον, ἐπάνω εἰς τὸ ὄποιον ἐτοποθέτησαν μαρμάρινον λέοντα, τὸν λεγόμενον **λέοντα τῆς Χαιρωνείας**.

Ἡ νίκη τοῦ Φίλιππου εἰς τὴν Χαιρώνειαν ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν μιᾶς νέας μεγάλης ἱστορικῆς περιόδου τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Κατ' αὐτὴν πρωταγωνιστεῖ ὁ **μακεδονικὸς ἐλληνισμός**, ὁ ὅπτοις προσέδωσε νέαν δόξαν καὶ λάμψιν εἰς ὀλόκληρον τὸ ἔλληνικὸν ἔθνος.

ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΤΗ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ. Ὁ Φίλιππος μετὰ τὴν νίκην τῆς Χαιρωνείας κατέλαβε τὴν Χαλκίδα, ἐγκατέστησε φρουράν εἰς τὴν Κόρινθον, συνῆψε συνθήκας μὲ τοὺς Ἀρκάδας, Μεσσηνίους καὶ Ἡλείους καὶ περιώρισε τὴν ἀπομεμονωμένην Σπάρτην εἰς τὰ παλαιὰ λακωνικὰ σύνορα. Γενικῶς ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Φίλιππου ὑπῆρξεν ἐπιεικής, διότι σκοπός του ἦτο νὰ ἐνώσῃ ὅλας τὰς ἔλληνικὰς πόλεις διὰ τὸν πόλεμον, τὸν ὄποιον ἐσχεδίαζε κατὰ τῶν Περσῶν.

Ἀμέσως κατόπιν ὁ Φίλιππος συνεκάλεσεν εἰς τὴν Κόρινθον συνέδριον ἀντιπροσώπων ὅλων τῶν ἔλληνικῶν πόλεων. Ἡ σπουδαιοτέρα ἀπόφασις τοῦ συνεδρίου ἦτο ἡ ἀνακήρυξις τοῦ Φίλιππου ὡς ἀρχιστρατήγου εἰς τὸν ἀποφασισθέντα πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν.

Μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ συνεδρίου ὁ Φίλιππος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, διὰ νὰ ἔτοιμάσῃ τὴν ἐκστρατείαν. Ὁπως ἦτο μάλιστα ἀποφασιστικὸς τὴν ἀνοίξιν τοῦ 336 π.Χ. ἔστειλεν εἰς τὴν βορειοδυτικὴν Μικρὰν Ἀσίαν τοὺς στρατηγοὺς Παρμενίωνα, Ἀμύνταν καὶ Ἀτταλὸν μὲ στρατόν, διὰ νὰ προλειάνουν τὸν δρόμον. Κατὰ τὴν διάρκειαν ὅμως τῶν πολεμικῶν παρασκευῶν ἐδολοφονήθη διὰ λόγους προσωπικούς ἀπὸ ἓνα ἀξιωματικόν, ἐνῷ ἐτέλει τοὺς γάμους τῆς θυγατρός

336 π.Χ.

του. Ήτο δέ τότε μόλις 47 ἑτῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου ὁ στρατὸς ἀνεκήρυξε βασιλέα τὸν νεαρὸν υἱόν του Ἀλέξανδρον.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. Οἱ διαρκεῖς ἐμφύλιοι πόλεμοι τῶν πόλεων τῆς νοτίου Ἑλλάδος ἀπὸ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος ἔχηντλησαν τὰς δυνάμεις των καὶ πρητοίμασαν τὴν εὔκολον ἐπικράτησιν τῶν Μακεδόνων. Οἱ Μακεδόνες, νεαρὰ ἐλληνικὴ δύναμις πλήρης ὄρμῆς καὶ ζωτικότητος, ἐπέτυχον νὰ ἐνώσουν ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν των ὅλους τοὺς Ἑλληνας. Ἡ ἐπικράτησίς των ὑπῆρξε πολλαπλῶς ὡφέλιμος διὰ τὸν ἐλληνισμόν.

Ἐν πρώτοις ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἔθνους ἐτέθη λαὸς ἐλληνικός, ἀκμαῖος, μὲ ἀρχηγὸν ἵκανώτατον καὶ δραστήριον. Μόνον τοιοῦτος ἀνήρ ἦτο δυνατὸν νὰ δώσῃ νέαν δόξαν εἰς τὸ ἐλληνικὸν ὄνομα. Εἰς αὐτὸν ἀκριβῶς ἀπέβλεπεν ἡ προσπάθεια τοῦ Φιλίππου νὰ ἐπικρατήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ μεγαλύτερον ὅμως ἀγαθόν, τὸ ὅποιον ἔχαρισεν εἰς τοὺς Ἑλληνας ὁ Φίλιππος εἶναι, ὅτι ἐσταμάτησε τοὺς καταστρεπτικοὺς ἐμφυλίους πολέμους μεταξύ των, οἱ ὅποιοι θὰ κατέληγον εἰς τὸν δριστικὸν ἀφανισμὸν τῆς φυλῆς. Δι’ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ἡ ἐνώσις ὀλοκλήρου τοῦ ἐλληνισμοῦ μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς Μακεδόνας ὡφέλησε καὶ ἐδόξασε τὴν Ἑλλάδα.

Η ΑΚΜΗ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ

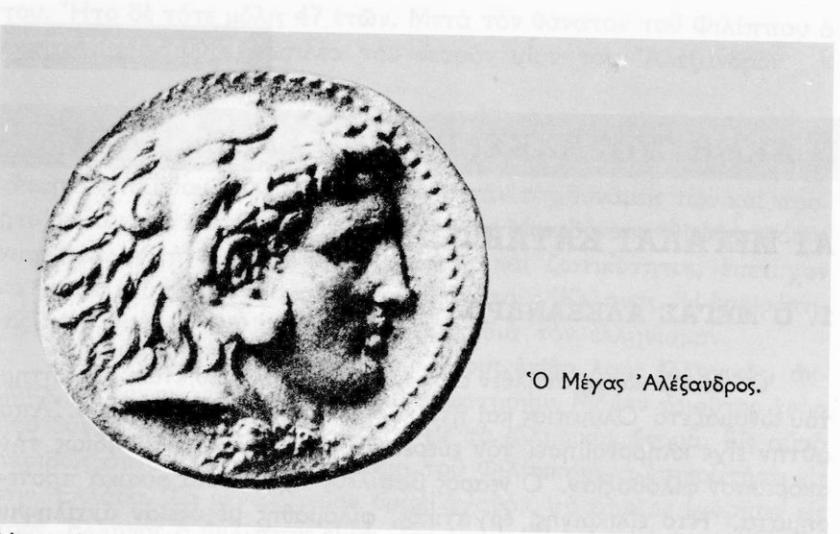
1. Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

‘Ο Αλέξανδρος ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον μόλις 20 ἔτῶν. Ή μήτηρ του ὠνομάζετο Ὄλυμπιάς καὶ ἦτο κόρη βασιλέως τῆς Ἡπείρου. Ἀπὸ αὐτὴν εἶχε κληρονομήσει τὸν εὐερέθιστον χαρακτῆρα καὶ ἴδιως τὴν ἀκόρεστον φιλοδοξίαν. Ο νεαρὸς βασιλεὺς εἶχε πολλὰ φυσικὰ προτερήματα. Ἡτο εἰλικρινής, ἐργατικός, φιλομαθής μὲ δξεῖαν ἀντίληψιν καὶ δυνατὸν νοῦν. Ἡγάπα πολὺ τὰ στρατιωτικά, ὥπως καὶ ὁ πατήρ του. Ή τόλμη καὶ ἡ ἀφοβία του ἡσαν μοναδικαί. Εἰς ἡλικίαν 12 μόλις ἔτῶν κατώρθωσε νὰ δαμάσῃ τὸν ἄγριον θεσσαλικὸν ἵππον **Βουκεφάλαν**, τὸν ὅποιον οὔτε ὁ πατήρ του οὔτε ἄλλος κανεὶς ἐκ τῶν αὐλικῶν εἶχε δυνηθῆ νὰ ἱππεύσῃ. Ἡγάπα τὴν ποίησιν καὶ τὴν μουσικήν. Ἰδίως ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ διήγειρεν εἰς αὐτὸν μέγαν ἐνθουσιασμόν.

Αλλὰ καὶ τὰ σωματικὰ χαρίσματα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡσαν μοναδικά. Εἰς τὸ εὔρωστον καὶ ύψηλὸν σῶμά του ἐστηρίζετο ὠραιοτάτη κεφαλὴ μὲ πλουσίαν βοστρυχωτὴν κόμην. Εἶχε πρόσωπον ἀρρενωπὸν μὲ ὑγροὺς καὶ ἀκτινοβόλους ὄφθαλμούς, οἱ δόποιοι ἐφανέρωνον τὴν μεγαλοφυΐαν καὶ τὸν συναισθηματικὸν χαρακτῆρά του.

Οταν ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο 13 ἔτῶν, ὁ πατήρ του ἐκάλεσεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας τὸν μέγαν Μακεδόνα φιλόσοφον Ἀριστοτέλην, εἰς τὸν ὅποιον ἀνέθεσε τὴν μόρφωσιν τοῦ υἱοῦ του. Ο Ἀλέξανδρος τόσην ἀφοσίωσιν καὶ σεβασμὸν ἦσθάνετο πρὸς τὸν διδάσκαλόν του, ὃστε ἔλεγε συχνά: « εἰς μὲν τὸν πατέρα μου ὀφείλω τὸ ζῆν, εἰς δὲ τὸν διδάσκαλόν μου τὸ εὖ ζῆν ». Αλλὰ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης εἰργάσθη μὲ ἐπιμονήν, διὰ νὰ τοῦ ἐμπινεύσῃ ἀγάπην εἰς τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς μεγάλας καὶ εὐγενεῖς πράξεις.

Απὸ τοὺς ποιητὰς ὁ Ἀλέξανδρος ἤγάπησεν ἴδιαιτέρως τὸν “Ομηρον, διότι ἔθαύμαζε τοὺς ἥρωας τῆς Ἰλιάδος καὶ πρὸ πάντων τὸν

‘Ο Μέγας Ἀλέξανδρος.

Αχιλλέα, μὲ τὸν ὅποῖον ἦθελε νὰ ἔξομοιωθῇ. Εἰς δλας τὰς ἐκστρατείας ἔφερε μαζί του τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα.

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ. Ο ‘Αλέξανδρος ὅταν ἀνέλαβε τὴν βασιλείαν, εἶχε νὰ παλαίσῃ πρὸς σοβαρὰς δυσκολίας. Οἱ νότιοι Ἑλληνες, μόλις ἔμαθον τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου, ἤρχισαν νὰ ἔτοιμαζωνται πρὸς ἐπανάστασιν. Οἱ ύποτεταγμένοι ἐπίσης βάρβαροι ἐκινοῦντο, διὰ νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἑλευθερίαν των. Εξ ἄλλου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κράτους ὑπῆρχον οἱ ἀνταπαιτηταὶ τοῦ θρόνου. Άλλ’ ὁ νεαρὸς βασιλεὺς μὲ κεραυνοβόλον ταχύτητα ἡνάγκασεν ὅλους νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τὴν θέλησίν του.

Κατὰ πρῶτον ἐστράφη ὁ ‘Αλέξανδρος ἐναντίον τῶν ἀνταπαιτητῶν τοῦ θρόνου. Ἀπὸ αὐτούς ἄλλοι ἐφονεύθησαν καὶ ἄλλοι κατέφυγον εἰς τὴν Ασίαν. Ἀφοῦ ἐστερέωσε τὴν ἀρχὴν του, διησθύνθη πρὸς νότον μὲ ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Κορίνθου. Ἐκεῖ συνεκάλεσε πανελλήνιον συνέδριον, ὅπως ἄλλοτε ὁ πατάρη του. “Ολαι αἱ πόλεις ἐκτὸς τῆς Σπάρτης ἔστειλαν ἀντιπροσώπους εἰς τὸ συνέδριον, τὸ ὅποῖον ὁμοφώνως ἀνεκήρυξε τὸν ‘Αλέξανδρον ἀρχιστράτηγον τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Περσῶν.

Μετὰ ταῦτα ὁ ‘Αλέξανδρος ἔξεστράτευσεν ἐναντίον τῶν βαρβάρων. Άλλ’ ἐνῷ ἐπολέμει ἐκεῖθεν τοῦ Δουνάβεως, διεδόθη εἰς τὴν ‘Ελ-

λάδα ἡ ψευδής φήμη ὅτι ἐφονεύθη. Ἐμέσως τότε οἱ Θηβαῖοι ἐπανεστάτησαν καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν μακεδονικὴν φρουρὰν εἰς τὴν Καδμείαν. Ὁ Ἀλέξανδρος μόλις ἐπληροφορήθη τὴν ἐπανάστασιν τῶν Θηβαίων, ἔφθασε μὲ καταπληκτικὴν ταχύτητα εἰς τὰς Θήβας. Μὲ δρμητικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς πόλεως τὴν ἐκυρίευσεν (335). Ἔξ χιλιάδες Θηβαῖοι ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ ὑπόλοιποι ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι, ἔξαιρέσει τῶν Ἱερέων, τῶν ἀπογόνων τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου καὶ ἑκείνων, οἱ ὅποιοι εἶχον ἀντιταχθῆ εἰς τὴν ἀποστασίαν. Ὄλόκληρος ἡ πόλις κατεσκάφη, πλὴν τῆς Καδμείας, τῶν ναῶν καὶ τῆς οἰκίας τοῦ Πινδάρου. Ἐκτὸς τῶν Θηβαίων καὶ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον δείξει ἐπαναστατικάς διαθέσεις.

Ο Ἀλέξανδρος, καίτοι ἔλαβε γνῶσιν τῶν ἐπαναστατικῶν σχεδίων τῶν Ἀθηνῶν, ἐσεβάσθη τὴν πόλιν διὰ τὸ ἔνδοξον παρελθόν της. Κατόπιν ἤλθεν εἰς τὸν Ἰσθμόν, ὃπου ἀντιπρόσωποι ἀπὸ δλην τὴν Ἑλλάδα τὸν διεβεβαίωσαν διὰ τὴν πίστιν καὶ ἀφοσίωσίν των εἰς τὸ πρόσωπόν του. Ἀφοῦ καθώρισε τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἔκάστη πόλις ὑπεχρεοῦτο νὰ ἔτοιμάσῃ δι' αὐτὸν μέχρι τῆς προσεχοῦς ἀνοίξεως, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἐκεī ἥρχισε νὰ ἔτοιμάζῃ δραστηρίως τὴν μεγάλην ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Περσῶν. Ἡτο βέβαιος ὅτι ἐντὸς δλίγου θὰ διέλυε τὴν ἄλλοτε τρομερὰν περσικὴν αὐτοκρατορίαν.

2. ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΙΚΡΑΝ ΑΣΙΑΝ. Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΓΡΑΝΙΚΟΥ. Τὴν ἀνοίξιν τοῦ 334 π.Χ. ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἄφησεν εἰς Μακεδονίαν ἐπίτροπον τὸν Ἀντίπατρον, ἔξεινησεν ἀπὸ τὴν Πέλλαν μὲ 30.000 πεζοὺς καὶ 5.000 ἵππεῖς. Ἀξιόλογον τμῆμα τοῦ πεζικοῦ ἀπετέλουν οἱ σύμμαχοι ἀπὸ τὴν νότιον Ἑλλάδα. Οἱ σπουδαιότεροι στρατηγοί του ἦσαν ὁ Παρμενίων, ὁ Φιλώτας, ὁ Κράτερος, ὁ Κλεῖτος καὶ ὁ ἀγαπητότατος εἰς αὐτὸν Ἡφαιστίων. Ὁ Ἀλέξανδρος ἤκολούθησε τὴν θρᾳκικὴν παραλίαν. Ἀφοῦ διέβη τὸν Ἐλάχιστον, διηνθύνθη εἰς τὴν Τροίαν καὶ ἐτέλεσεν ἀγώνας εἰς τὸν τάφον τοῦ Ἀχιλλέως, τὸν ὅποιον εἶχεν ὡς πρότυπον εἰς ὅλην του τὴν ζωήν.

Βασιλεὺς τοῦ περσικοῦ κράτους ἦτο τότε ὁ Δαρεῖος Γ' ὁ Κοδομανὸς (336 - 330 π.Χ.). Κατὰ διαταγὴν του οἱ σατράπαι μὲ δύναμιν 20.000 Περσῶν καὶ ἵσον ἀριθμὸν Ἑλλήνων μισθοφόρων παρετάχθησαν εἰς τὴν ἀνατολικὴν ὅχθην τοῦ Γρανικοῦ ποταμοῦ ἀναμένοντες τὸν Ἀλέξανδρον (Μάιος 334 π.Χ.). Δέν ἦκουσαν τὴν συμβουλὴν τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρων Ροδίου Μέμνονος νὰ ὑποχωρήσουν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἐρημοῦντες τὴν χώραν καί, ἀφοῦ φέρουν εἰς δύσκολον θέσιν τὸν εἰσβολέα ἀπὸ ἔλλειψιν τροφῶν, νὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον του.

“Οταν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπληροφορήθη τὴν συγκέντρωσιν τῶν περσικῶν δυνάμεων εἰς τὸν Γρανικόν, ἔσπευσε πρὸς συνάντησίν των. Μετὰ τὴν παράταξιν τοῦ στρατοῦ ὁ ἴδιος ἥγούμενος τοῦ ἱππικοῦ ρίπτεται εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ὄρμῷ ἐναντίον των. Ὁ ἡρωϊσμὸς τῶν Μακεδόνων γιγαντώνεται καὶ ὅλοι μαζὶ ἔξερχονται ἀσυγκράτητοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ, ὅπότε συνάπτεται σφοδρὸς ἀγών. Ὁ Ἀλέξανδρος μάχεται μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ κινδυνεύει νὰ φονευθῇ. Ὁ Πέρσης

334 π.Χ.

στρατηγὸς Σπιθιριδάτης ἔτοιμάζεται νὰ τὸν κτυπήσῃ ἐκ τῶν ὅπισθεν, ἀλλ’ ὁ Κλεῖτος μὲ τὴν σπάθην τοῦ ἀποκόπτει τὸν βραχίονα καὶ σώζει τὸν Ἀλέξανδρον. Τέλος οἱ Πέρσαι μετὰ φονικώτατον ἀγῶνα τρέπονται εἰς ἄτακτον φυγήν.

Αἱ ἀπώλειαι τῶν Περσῶν ἦσαν μεγάλαι. Δύο χιλιάδες πεντακόσιοι ἔφονεύθησαν καὶ ἀρκετοὶ ἐκ τῶν στρατηγῶν των. Ἡ τύχη ἐπίσης τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρων ὑπῆρξεν ὀξιοθρήνητος. “Οσοι ἔσωθησαν ἐστάλησαν δέσμιοι εἰς τὴν Μακεδονίαν, διὰ νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν, «ὅτι Ἐλληνες ὄντες, ἐναντίον τῆς Ἐλλάδι ὑπὲρ τῶν βαρβάρων ἐμάχοντο» (Ἀριανός).

Μετὰ τὴν νίκην ὁ Ἀλέξανδρος ἔθαψε μὲ μεγάλας τιμὰς τοὺς νεκρούς του, ἐν ὅλῳ 34 κατὰ τὸν Πλούταρχον. Πιστὸς εἰς τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν διέταξε νὰ θάψουν ἐπίσης καὶ τοὺς νεκρούς Ἐλληνας μισθοφόρους. Ἐφρόντισεν δόμοίως καὶ διὰ τὴν ταφὴν τῶν Περσῶν στρατηγῶν. Εὐθὺς κατόπιν ἔστειλεν εἰς Ἀθήνας 300 ἀσπίδας ἀπὸ τὰ περσικὰ λάφυρα. Ἐδωσεν ἐντολὴν νὰ τὰς ἀφιερώσουν εἰς τὸν Παρθενῶνα μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀλέξανδρος Φιλίππου καὶ οἱ Ἐλληνες πλὴν Λακεδαιμονίων ἀπὸ τῶν βαρβάρων τῶν τὴν Ἀσίαν κατοικούντων». Ἐπάνω εἰς τὸ ἐπιστύλιον τῆς ἀνατολικῆς

ΕΛΛΗΣΠΟΝΤΟΣ

Πορεία Μ. Αλεξάνδρου

Θ

Ρ

Α

Κ

Η

ΜΕΛΑΣ ΚΟΛΠΟΣ

ΠΡΟΠΟΝΤΙΣ

Μέλας π.

Λισιμάχεια

Χερσόνησος

Καλλίπολις

Θραικική
ποταμού

ποταμού

τοῦ Μάμυανος

Niun τοῦ Αλεξάνδρου τοῦ εἰσιστορικού
καὶ θανάτου τοῦ εἰσιστορικού
τοῦ Αλεξάνδρου τοῦ εἰσιστορικού

Σηστόσ οντού

Μάδυτος ο Παύδος

Έλεος

ΕΛΛΗΝΗ

ο Ροΐτειον

Ιθίουν

ΤΕΝΕΔΟΣ

Αλεξάνδρεια

Σιδάμανδρος π.

ΤΡΩΑΣ

ΠΟΡΕΙΑ
ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ
ΠΟΤΑΜΟΥ ΓΡΑΝΙΚΟΥ

πλευρᾶς τοῦ Παρθενῶνος διακρίνονται μέχρι σήμερον τὰ σημεῖα τῶν ἥλων, ἀπὸ τούς ὅποιους ἐκρεμάσθησαν τὰ περσικὰ λάφυρα.

ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ. Ο ΓΟΡΔΙΟΣ ΔΕΣΜΟΣ. Μετὰ τὸν θρίαμβον τοῦ Γρανικοῦ ὁ Ἀλέξανδρος ἔγινε κύριος ὀλοκλήρου τῆς Μ. Ἀσίας ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου. Ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην παραδίδονται σχεδὸν ἀμαχητὶ αἱ πόλεις τῆς Φρυγίας καὶ τῆς Λυδίας. Ἐξ ἄλλου αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις ὑποδέχονται μὲν ἐνθουσιασμὸν τὸν μέγαν στρατηλάτην ὡς ἐλευθερωτήν. Μόνον εἰς τὴν Μίλητον καὶ τὴν Ἀλικαρνασσόν, τὰς ὅποιας ἐπροστάτευεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν ὁ Μέμνων ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ περσικοῦ στόλου, συνήντησεν ὁ Ἀλέξανδρος ἴσχυρὰν ἀντίστασιν, τὴν ὅποιαν ὅμως δὲν ἤργησε νὰ καταβάλῃ.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ὑπέταξε τὴν Λυκίαν καὶ τὴν Παμφυλίαν καὶ διὰ τῆς Πισιδίας ἐπροχώρησεν εἰς τὸ Γόρδιον τῆς Φρυγίας, ὅπου συνηντήθη μὲ τὸν στρατηγὸν Παρμενίωνα. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐζήτησε νὰ ἴδῃ τὸν περιλάλητον γόρδιον δεσμόν. Δι’ αὐτὸν ὑπῆρχεν ἡ παράδοσις, ὅτι ἔκεινος, ὁ ὅποιος θὰ κατώρθωνε νὰ τὸν λύσῃ, ἥτο πεπρωμένον νὰ κυριαρχήσῃ εἰς τὴν Ἀσίαν. « Ἀπετελεῖτο δὲ ὁ δεσμός, διηγεῖται ὁ βιογράφος τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀρριανός, ἀπὸ φλοιὸν κρανιᾶς στριμένον ἐπάνω εἰς τὸν ζυγὸν βοϊδαμάξης. Τοῦ δεσμοῦ αὐτοῦ δὲν διεκρίνετο οὔτε ἀρχὴ οὔτε τέλος ». Ὁ Ἀλέξανδρος ἔκοψε μὲ τὸ ξίφος του τὸν δεσμὸν καὶ εἶπεν ὅτι ἐλύθη.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ στρατηγὸς Μέμνων ἐπεχείρησε νὰ μεταφέρῃ τὸν πόλεμον δι’ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ φέρῃ εἰς δύσκολον θέσιν τὸν Ἀλέξανδρον. Ἄλλ’ ἐνῷ ἐπολιόρκει τὴν Μυτιλήνην, ἀπέθανε καὶ ἡ προσπάθειά του ἐγκατελείφθη.

Ἄπὸ τὸ Γόρδιον ὁ Ἀλέξανδρος βαδίζει εἰς τὴν Παφλαγονίαν καὶ τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὰς ὑποτάσσει. Κατόπιν διευθύνεται πρὸς τὴν Κιλικίαν καὶ φθάνει εἰς τὴν Ταρσόν. Ἐκεῖ ἐλούσθη ἰδρωμένος εἰς τὰ ψυχρὰ ὄδατα τοῦ **Κύδνου** καὶ ἡσθένησε σοβαρῶς. Ἄλλ’ ὁ πατρικός του φίλος Ιατρὸς Φίλιππος ἀπὸ τὴν Ἀκαρνανίαν κατώρθωσε νὰ τὸν διασώσῃ.

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΙΣΣΟΥ. Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος ἀπεφάσισε νὰ ἀντιμετωπίσῃ αὐτοπροσώπως τὸν Ἀλέξανδρον. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνεκέντρωσε μεγάλας δυνάμεις ἐκ 400.000 πεζῶν

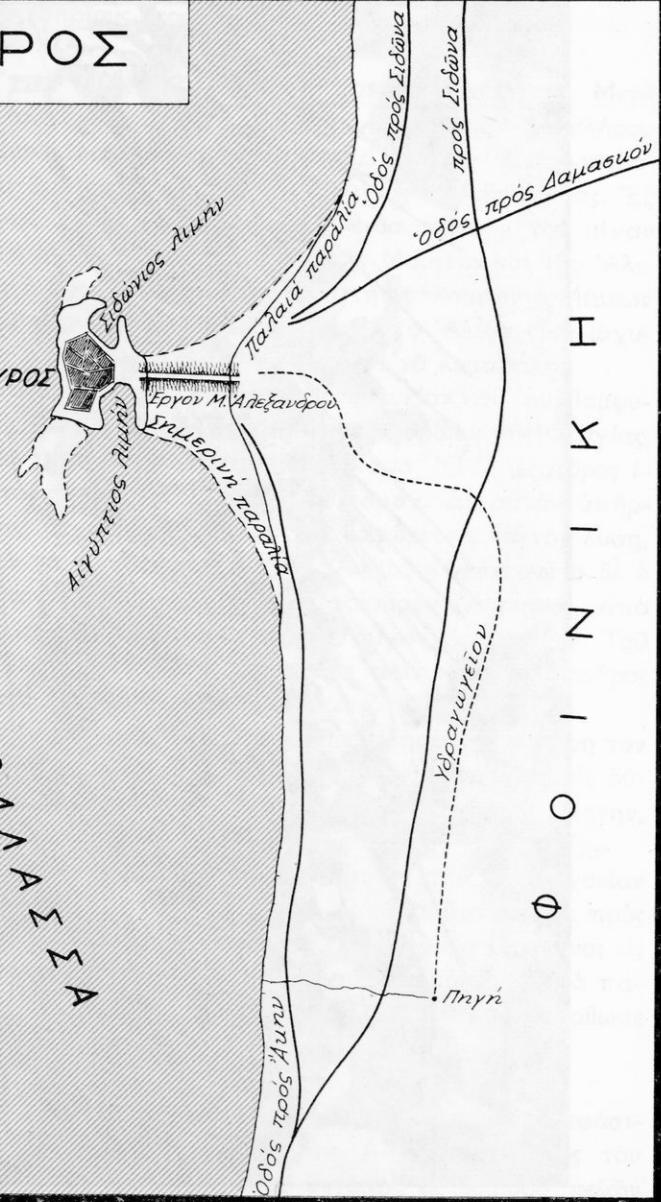

Η μάχη τῆς Ισσοῦ. (Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΥΡΟΣ

ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ

ΘΑΛΑΣΣΑ

καὶ 10.000 ἵππεων. Ἐπειδὴ δὲ ἐφαντάζετο, ὅτι ὁ στρατός του ἦτο ἀκατανίκητος, κατέβη ἀπὸ τὰς ἀνοικτὰς πεδιάδας τῆς Βαθυλῶνος, ὅπου θὰ ἡδύνατο νὰ ἀναπτύξῃ ἀνέτως τὰς δυνάμεις του, εἰς τὰς στενοπορίας τῆς Κιλικίας.

Οἱ δύο στρατοὶ συνεκρούσθησαν τὸν Νοέμβριον τοῦ 333 π.Χ. εἰς τὴν ἀμμώδη πεδιάδα τῆς Ἰσσοῦ. Ἡ μακεδονικὴ φάλαγξ διέρρηξε τὴν ἔχθρικήν μᾶζαν, ἐνῷ ὁ Ἀλέξανδρος μὲ τὸ ἱππικὸν ἐπετίθετο κατὰ τοῦ πλευροῦ τῆς ἔχθρικῆς παραστάξεως. Ὁ περσικὸς στρατὸς διελύθη πανικόβλητος καὶ ὁ Δαρεῖος ἔφυγεν ἔντρομος εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας ἐγκαταλείψας καὶ αὐτὴν τὴν οἰκογένειάν του. Ἡ μῆτηρ, ἡ σύζυγός του, αἱ δύο νεαραὶ θυγατέρες του, ἀμέτρητοι θησαυροὶ καὶ ἄλλα πολύτιμα λάφυρα περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Μακεδόνων. Ἄλλ’ ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τὴν ἀτυχήσασαν οἰκογένειαν τοῦ ἡττημένου ὑπῆρξεν ἀληθῶς βασιλική. Ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὴν ὅτι ὁ Δαρεῖος ζῆ, τὴν παρηγόρησε καὶ διέταξε νὰ ἀποδίδωνται εἰς τὴν σύζυγον τοῦ Δαρείου βασιλικὰ τιμαῖ.

333 π.Χ.

ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ, ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ ΚΑΙ ΑΙΓΥΠΤΟΥ. Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν συνέχισε μετὰ τὴν νίκην τὴν καταδίωξιν τοῦ Δαρείου, ἀλλ’ ἐβάδισε νοτιώτερον πρὸς τὴν Φοινίκην, ἡ ὁποία ἦτο ἡ κυρία βάσις τοῦ περσικοῦ ναυτικοῦ. Αἱ φοινικικαὶ πόλεις παρεδόθησαν χωρὶς ἀντίστασιν καὶ τὰ φοινικικά, κυπριακὰ καὶ ροδιακὰ πλοῖα, ἐκ τῶν δόποιών ἀπετελεῖτο ὁ περσικὸς στόλος, προσεχώρησαν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Τοιουτοτρόπως ἡ ναυτικὴ δύναμις τῶν Περσῶν ἔξεμηδενίσθη, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος εὗρε τὴν εύκαιρίαν νὰ ἀνασυγκροτήσῃ τὸν στόλον του, μὲ τὸν ὁποῖον ἐκυριάρχει πλέον καὶ κατὰ θάλασσαν. Μόνον ἡ **Τύρος**, ἡ « βασιλὶς τῆς θαλάσσης », ὅπως ἐκολακεύοντο νὰ τὴν ὀνομάζουν οἱ κάτοικοί της, ἐνόμιζεν, ὅτι εἶναι ἀσφαλής ἐπάνω εἰς τὴν νησīδā της καὶ ἡρυθή νὰ ὑποταχθῇ. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ὁ Ἀλέξανδρος ἔξηνάγκασεν εἰς παράδοσιν μετὰ ἐπτάμηνον στενὴν πολιορκίαν. Ἡ τιμωρία τῶν Τυρίων ὑπῆρξε σκληρά. Μόνον ἐλάχιστοι, οἱ δόποιοι ἐπρόφθασσαν νὰ καταφύγουν εἰς τὰ Ἱερά, ἐσώθησαν. Οἱ λοιποὶ ἐφοινεύθησαν ἥξηνδραποδίσθησαν.

Ἐνῷ ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο ἀπησχολημένος μὲ τὴν πολιορκίαν τῆς Τύρου, ὁ Δαρεῖος ἔστειλε πρέσβεις εἰς αὐτὸν μὲ ἐπιστολὴν καὶ τοῦ

προσέφερε 10.000 τάλαντα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς οἰκογενείας του, προσέτι δὲ δλην τὴν χώραν πρὸς δυσμάς τοῦ Εύφρατου καὶ μίαν ἐκ τῶν θυγατέρων του εἰς γάμον. Εἰς ἀντάλλαγμα ἔζήτει ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον νὰ γίνῃ φίλος καὶ σύμμαχός του. 'Ο Ἀλέξανδρος εἶ-πεν εἰς τοὺς πρέσβεις τοῦ Δαρείου νὰ ἀνακοινώσουν εἰς τὸν κύριόν των, ὅτι αἱ προτάσεις του δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουν δεκταί, διότι ἄλλος εἴναι τώρα ὁ ἄρχων τῆς Ἀσίας. "Αν θέλῃ ὁ Δαρεῖος τὴν οἰκογένειάν του, ἡμπορεῖ νὰ ἔλθῃ ἀφόβως νὰ τὴν παραλάβῃ ὁ Ἰδιος.

'Απὸ τὴν Τύρον ὁ Ἀλέξανδρος ἐβάδισε πρὸς νότον καὶ εἰσῆλθε εἰς τὴν Παλαιστίνην. Μόνον ἡ παραθαλασσία πόλις **Γάζα** προέβαλεν ἀντίστασιν, ἄλλὰ μετὰ δίμηνον πολιορκίαν ἐκυριεύθη καὶ κατεστράφη.

'Η ύποταγὴ τῆς Παλαιστίνης ἦνοιξεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὸν δρόμον πρὸς τὴν Αἴγυπτον. Οἱ Αἴγυπτιοι τὸν ἐδέχθησαν ὡς ἐλευθερωτὴν ἀπὸ τὸν περσικὸν ζυγόν. 'Ο Ἀλέξανδρος ἐσεβάσθη τὴν θρησκείαν, τὰς παλαιὰς παραδόσεις καὶ τὰ μνημεῖα των. Τότε ἔκτισεν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου τὴν πρώτην ἀπὸ τὰς πολλὰς πόλεις, τὰς δποίας ἐγκατέσπειρεν εἰς τὰ ἐδάφη τῆς ἀχανοῦς περσικῆς αὐτοκρατορίας, τὴν ὁμώνυμον **Ἀλεξάνδρειαν**. 'Η πόλις ἐντὸς μικροῦ χρόνου ἔγινε τὸ κέντρον τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου καὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων. Κατὰ τὴν παραμονὴν του εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπεσκέφθη τὸ μαντεῖον τοῦ **Διός** **"Ἀμμωνος** εἰς θελκτικὴν ὅασιν τῆς Λιβύης. 'Ο ιερεὺς τοῦ θεοῦ τὸν ὡνόμασε **παῖδα Διός**. 'Ο Ἀλέξανδρος ἐκολακεύθη καὶ ἀπὸ τότε ἐφρόντιζε νὰ ἐμπνέῃ εἰς τοὺς δεισιδαίμονας λαοὺς τῆς Ἀσίας τὴν ἰδέαν αὐτήν, διὰ τὴν εὐκολωτέραν ύποταγὴν των. Μετὰ παραμονὴν πέντε μηνῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπανῆλθε κατὰ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 331 π.Χ. εἰς τὴν Φοινίκην.

Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΓΑΥΓΑΜΗΛΩΝ. 'Ο Δαρεῖος μετὰ τὴν ἀρνητικὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὰς προτάσεις του, συνήθροισε κολωσσιαίαν στρατιωτικὴν δύναμιν ἀπὸ τὰς ἀνατολικὰς σατραπείας. 1.000.000 πεζοί, 40.000 ἵππεῖς, 200 δρεπανηφόρα ἄρματα, ἀρκετοὶ ἐλέφαντες καὶ κάμηλοι συνεκεντρώθησαν εἰς τὰς ἐκτεταμένας πεδιάδας τῆς Ἀσσυρίας.

'Ο Ἀλέξανδρος ἐν τῷ μεταξύ ἀπὸ τὴν Φοινίκην ἐστράφη πρὸς τὸν Εύφρατην. 'Αφοῦ διέβη ἀνενόχλητος τὸν Εύφρατην καὶ τὸν Τίγρητα ἐπροχώρησε πρὸς συνάντησιν τοῦ Δαρείου μὲ 40.000 πεζοὺς

καὶ 7.000 ἵππεῖς. Οἱ δύο στρατοὶ συνηντήθησαν εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Γαυγαμήλων πλησίον τῆς ἀσυριακῆς πόλεως τῶν Ἀρβήλων (Ὁκτώβριος 331). Ἡ σύγκρουσις ὑπῆρξε τρομερά. Ἡ μακεδονικὴ φάλαγξ εἰσέδυσεν εἰς τὴν μᾶζαν τοῦ περσικοῦ στρατοῦ, ἐνῷ ὁ Ἀλέξανδρος μὲ δρμητικὰς καὶ ριψοκινδύνους ἐπιθέσεις τοῦ ἵππικοῦ ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ Δαρείου καὶ τοῦ δεξιοῦ τῆς περσικῆς παρατάξεως ἔσπειρε τὸν πανικὸν καὶ τὸν θάνατον εἰς τὰς πολυπληθεῖς τάξεις τῶν ἀντιπάλων. Ὁ περσικὸς στρατὸς ἥρχισε νὰ ὑποχωρῇ μὲ ἀταξίαν καὶ καταδιωκόμενος διελύθη. 300.000 νεκροί, κατὰ τὸν Ἀρριανόν, καὶ ἄλλοι τόσοι αἰχμάλωτοι ὑπῆρξαν αἱ ἀπώλειαι τῶν βαρβάρων. Οἱ Μακεδόνες ἀπώλεσαν μόλις 100 ἄνδρας καὶ 1.000 περίπου ἵππους. Κατὰ τὴν μάχην ἐκινδύνευσε καὶ ὁ Ἰδιος ὁ Δαρεῖος. Ἡ μάχη τῶν Γαυγαμήλων ἔκρινεν ὄριστικῶς τὴν τύχην τοῦ πολέμου. Ἡ μεγάλη στρατιὰ τοῦ Δαρείου εἶχε διαλυθῆ καὶ ὁ δρόμος πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Περσίας ἔμεινεν ἀνοικτός. Ἡ ἔνδοξος αὐτοκρατορία τοῦ Κύρου καὶ τοῦ Καμβύσου εἶχε καταρρεύσει.

Ἀμέσως μετὰ τὴν μάχην ἡ Βαβυλὼν ἦνοιξε τὰς πύλας εἰς τοὺς Μακεδόνας. Τὰ Σοῦσα μὲ τοὺς ἀμυθήτους βασιλικοὺς θησαυροὺς ἐμιμήθησαν τὴν Βαβυλῶνα. Ἐκεῖ εὗρεν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τὰ καλλιτεχνήματα τῶν Ἀθηνῶν, τὰ ὅποια εἶχε λαφυραγωγήσει ὁ Ξέρξης. Ἡ Περσέπολις ἐπίστης μὲ τὰ λαμπρὰ ἀνάκτορα τῶν παλαιῶν βασιλέων καὶ αἱ Πασαργάδαι, ἡ ἀρχαία πρωτεύουσα τῆς Περσίας, παρεδόθησαν εἰρηνικῶς εἰς τὸν νικητήν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔκαυσε τὰ ἀνάκτορα τῆς Περσεπόλεως, διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τὴν πυρπόλησιν τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τὸν Ξέρξην καὶ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἡ περσικὴ αὐτοκρατορία κατελύθη. Τὸν χειμῶνα διήλθεν εἰς τὴν Περσέπολιν. Ἡτο ἀνάγκη νὰ ἀναπαύσῃ τὸ κουρασμένον ἀπὸ τοὺς συνεχεῖς ἀγῶνας στράτευμα.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΑΡΕΙΟΥ. ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΣ ΟΛΟΚΛΗΡΟΥ ΤΟΥ ΠΕΡΣΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ. Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 330 π.Χ. ὁ Ἀλέξανδρος διευθύνεται εἰς τὴν Μηδίαν πρὸς καταδίωξιν τοῦ Δαρείου. Εἰς τὰ Ἐκβάτανα, πρωτεύουσαν τῆς Μηδίας, μανθάνει ὅτι ὁ Πέρσης βασιλεὺς ἐτράπη πρὸς βορρᾶν. Διὰ ταχείας πορείας τὸν πλησιάζει, ἀλλὰ καθ' ὅδὸν πληροφορεῖται ὅτι ὁ συγγενής τῶν Ἀχαιμενιδῶν, σατράπης τῆς Βακτριανῆς (σήμερον Τουρκεστάν), Βῆσσος κρατεῖ αἰχμάλωτον τὸν

331 π.Χ.

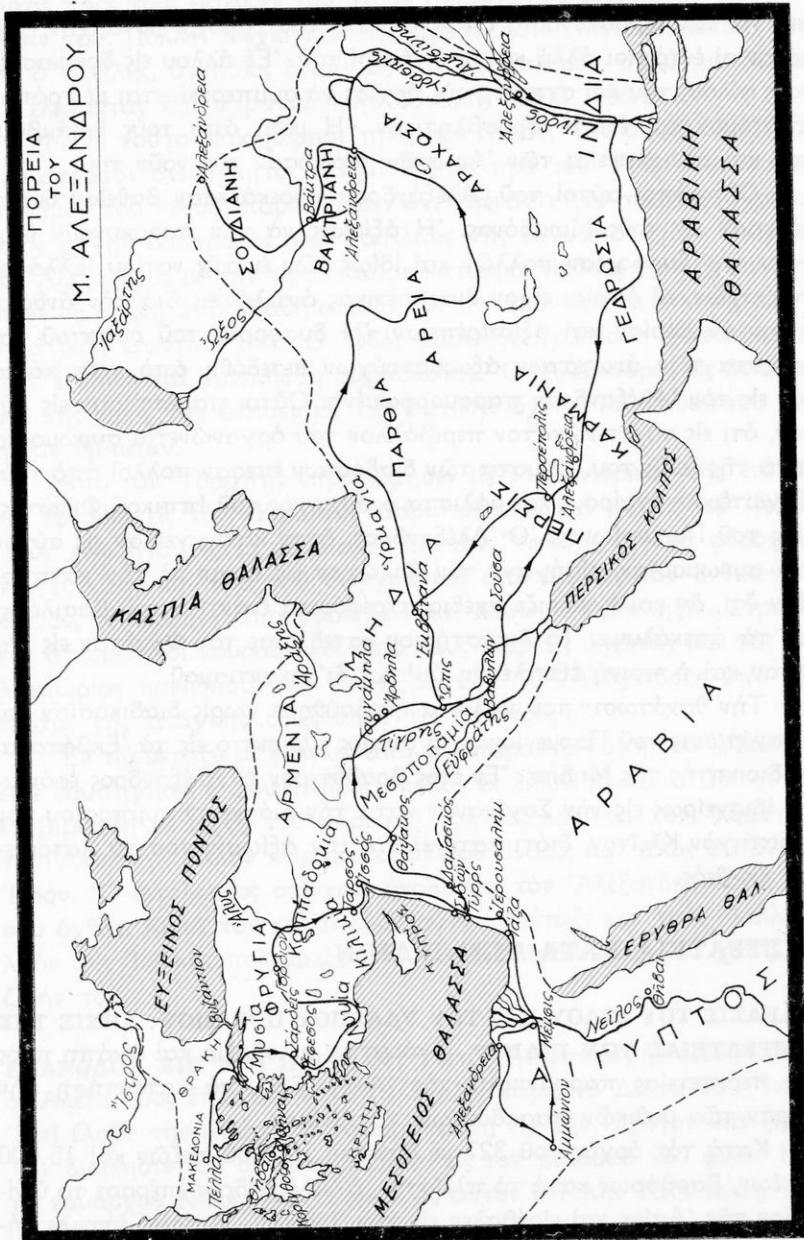
Δαρείον, ἐφόρεσεν αὐτὸς τὸ περσικὸν στέμμα καὶ ἐτοιμάζεται νὰ συνεχίσῃ τὸν πόλεμον. Μὲ μικρὸν τμῆμα στρατοῦ ὁ Ἀλέξανδρος βαδίζει κατὰ τοῦ ἀπίστου σατράπου. Αὐτός, ἐπειδὴ ἐκινδύνευσε νὰ συλληφθῇ, φονεύει τὸν Δαρεῖον καὶ φεύγει πρὸς τὴν σατραπείαν του.

Ο Ἀλέξανδρος ἐλυπτήθη διὰ τὸ θλιβερὸν τέλος τοῦ ἀντιπάλου του. Διέταξε νὰ θάψουν τὸν νεκρὸν μὲ βασιλικὸς τιμᾶς καὶ ἀνεκήρυξε τὸν ἑαυτόν του διάδοχον τῶν Ἀχαιμενιδῶν (Ἰούλιος 330 π.Χ.). Ἐντὸς δλίγου κατέλαβε τὴν Ὑρκανίαν, τὴν Παρθίαν, τὴν χώραν τῶν Μάρδων, τὴν Ἀρείαν (σήμερον Ἀφγανιστάν), ὅπου ἔκτισε τὴν ἐν Ἀρείοις Ἀλεξάνδρειαν, καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Ἀραχωσίας (σήμερον νότιον Ἀφγανιστάν). Ἐκεὶ διῆλθε τὸν χειμῶνά του.

Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 329 π.Χ., ἀφοῦ ἐπέρασε μὲ μεγάλας ταλαιπωρίας τὸν χιονοσκεπῆ Παροπάμισον ἡ Ἰνδικὸν Καύκασον (σήμερον Ἰνδοκούς), εἰσβάλλει εἰς τὴν Βακτριανήν, ὅπου εἶχε καταφύγει ὁ Βῆσσος. Ἡ χώρα ὑπετάχθη οἰκειοθελῶς, ἀλλὰ ὁ Βῆσσος διέφυγεν εἰς τὴν Σογδιανήν. Ο Ἀλέξανδρος μετὰ ἐπίπονον καταδίωξιν τὸν συνέλαβε καὶ τὸν παρέδωσεν εἰς τοὺς συγγενεῖς τοῦ Δαρείου, οἱ δποῖοι, ἀφοῦ τὸν ἔβασάνισαν σκληρῶς, ἔπειτα τὸν ἐφόνευσαν. Μετὰ τοῦτο ἐπροχώρησε πρὸς τὸν Τάναιν (Ἰαξάρτην, σήμερον Σίρ Ντάρια) πιοταμόν. Εἰς τὸ ἀκρότατον αὐτὸν σημεῖον τοῦ κράτους ἔκτισε τὴν Ἀλεξάνδρειαν τὴν ἐσχάτην (σήμερον Κοτσένδ).

Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Βακτριανῆς καὶ Σογδιανῆς συνεπληρώθη εἰς διάστημα ἐπτὰ ἔτῶν ἡ κατάκτησις τοῦ ἀπεράντου περσικοῦ κράτους. Κατὰ τὴν παραμονήν του εἰς τὴν Σογδιανήν ἔλαβεν ὁ Ἀλέξανδρος ὡς σύζυγον τὴν ώραιοτάτην Ρωξάνην, κόρην μεγιστᾶνος τῆς Βακτριανῆς.

ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΣΥΝΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΤΡΟΠΟΥΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Ο Ἀλέξανδρος, ἀπὸ τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δαρείου ἀνεκήρυξε τὸν ἑαυτόν του διάδοχον τῶν Ἀχαιμενιδῶν, ἀπέβαλε τὴν παλαιὰν ἀπλότητά του. Τώρα ἡκολούθει τὴν ἐθιμοτυπίαν τῆς περσικῆς αὐλῆς, παρουσιάζετο εἰς τὰς ἑορτὰς μὲ τὴν στολὴν τῶν βασιλέων τῆς Περσίας καὶ γενικῶς ἐμιμεῖτο τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν ἐπίδειξιν τῶν Ἀσιατῶν. Ἐκτὸς αὐτοῦ περιεποιεῖτο τοὺς Πέρσας μεγιστᾶνας καὶ διετήρησε πολλοὺς σατράπας εἰς τὰς θέσεις των. Τὸ σπουδαιότερον ἦτο, ὅτι εἶχε τὴν ἀξίω-

σιν νὰ τὸν προσκυνοῦν, ὅπως ἄλλοτε τὸν Πέρσην μονάρχην, ὅχι μόνον οἱ ἐντόπιοι ἀλλὰ καὶ οἱ ὑπήκοοί του. Ἐξ ἄλλου εἰς δοκιμασμένους φίλους του καὶ στρατηγούς ἥρχισε νὰ συμπεριφέρεται μὲ τρόπον ἀπότομον καὶ ἐνίστε προσβλητικόν. Ἡ μέθη ἀπὸ τοὺς θριάμβους του καὶ αἱ κολακεῖαι τῶν Ἀσιατῶν ἔθόλωσαν τὸν νοῦν του.

Οἱ τρόποι αὐτοὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου προεκάλεσαν βαθεῖαν δυσαρέσκειαν εἰς τοὺς Μακεδόνας. Ἡ ἀξίωσις νὰ τὸν προσκυνοῦν ἔξήγειρε τὴν δυσφορίαν πολλῶν καὶ ἴδιως τῶν ἐκ τῆς νοτίου Ἑλλάδος συμμάχων, οἱ ὅποιοι εἶχον διαφορετικὰς ἀντιλήψεις διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἐλευθερίαν καὶ ἀξιοπρέπειαν. Ἡ δυσφορία τοῦ στρατοῦ καὶ μάλιστα τῶν ἀνωτάτων ἀξιωματούχων μετεδόθη ἀπὸ τοὺς κόλακας εἰς τὸν Ἀλέξανδρον παραμορφωμένη. Οὕτοι παρέστησαν εἰς αὐτὸν, ὅτι εἰς τὸ στενώτατον περιβάλλον του ὁργανώνεται συνωμοσία κατὰ τῆς ζωῆς του. Θύματα τῶν διαδόσεων ἔπεσαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἔξιοχώτερους ἑταίρους καὶ μάλιστα ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἵππικοῦ Φιλώτας, υἱὸς τοῦ Παρμενίωνος. Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅταν κατήγγειλαν εἰς αὐτὸν τὴν συνωμοσίαν, εἰσήγαγε τὸν Φιλώταν εἰς δίκην μὲ τὴν κατηγορίαν ὅτι, ἀν καὶ ἐγνώριζε σχέδια στρεφόμενα ἐναντίον τοῦ βασιλέως, δὲν τὰ ἀπεκαλύψε. Τὸ δικαστήριον κατεδίκασε τὸν Φιλώταν εἰς θάνατον καὶ ἡ ποινὴ ἔξετελέσθη ἀμέσως δι' ἀκοντισμοῦ.

Τὴν θανάτωσιν τοῦ Φιλώτα ἡκολούθησε χωρὶς διαδικασίαν καὶ ἡ θανάτωσις τοῦ Παρμενίωνος, ὁ ὅποιος εύρισκετο εἰς τὰ Ἐκβάτανα, ὡς διοικητὴς τῆς Μηδίας. "Ἐν ἔτος βραδύτερον ὁ Ἀλέξανδρος ἐφόρεσεν ἰδιοχείρως εἰς τὴν Σογδιανὴν κατὰ τὴν διάρκειαν συμποσίου τὸν στρατηγὸν Κλεῖτον, διότι κατεγέλασε τὴν ἀξίωσίν του νὰ λατρεύεται ὡς θεός.

ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΙΝΔΙΩΝ

ΔΙΑΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΙΝΔΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΔΑΣΠΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ. ΛΗΞΙΣ ΤΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ ΤΩΝ ΙΝΔΙΩΝ. Ἀκόρεστος φιλοδοξία καὶ ἀγάπη πρὸς τὰς περιπτετείας παρεκίνησαν τὸν Ἀλέξανδρον νὰ κατακτήσῃ τὴν χώραν τῶν μυθικῶν παραδόσεων, τὰς Ἰνδίας.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 327 μὲ δύναμιν 100.000 πεζῶν καὶ 15.000 ἵππεων, βαρβάρων κατὰ τὸ πλεῖστον, ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέρασε τὸ ὑψίπεδον τῆς Ἀσίας καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰνδικήν. Ἀμέσως ἔστειλε κή-

ρυκας πρὸς τοὺς ἐντεῦθεν τοῦ Ἰνδοῦ ἡγεμόνας νὰ ἔλθουν πρὸς συνάντησίν του. Πολλοὶ ἔδέχθησαν τὴν πρόσκλησιν. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Ταξίλης, ὁ ὅποιος ἔφερεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον πολύτιμα δῶρα, 25 ἐλέφαντας καὶ στρατιωτικὴν δύναμιν 5.000 Ἰνδῶν.

Μετὰ τούτο ἐπροχώρησε πρὸς τὸν Ἰνδόν, τὸν ὅποιον διέβη μὲ τὸν στρατὸν ἀνενόχλητος. "Οταν ἔφθασε πρὸ τοῦ Ὑδάσπου, παραποτάμου τοῦ Ἰνδοῦ, παρετήρησεν ὅτι ἀπέναντι ἦτο παρατεταγμένος πρὸς μάχην ὁ στρατὸς τοῦ βασιλέως τῆς Πενταποταμίας **Πώρου**. 'Ο Ἀλέξανδρος μὲ τὴν προστασίαν καταρρακτώδους βροχῆς κατώρθωσε νὰ διαβῇ ἀπὸ ἀβαθῆ σημεῖα τὸν ποταμὸν καὶ νὰ ἐπιτεθῇ αἰφνιδιαστικῶς ἐναντίον του. 'Ο Ἰνδὸς βασιλεὺς ἥγωνίσθη γενναιότατα, ἀλλ᾽ ἐνικήθη καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος. 'Ο Ἀλέξανδρος εἶς ἀνάμνησιν τῆς νίκης του ἔκτισεν εἰς τὴν δυτικὴν ὅχθην τοῦ Ὑδάσπου τὴν πόλιν **Νίκαιαν**.

'Απὸ τὸν Ὑδάσπην ἐπροχώρησεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἰνδικῆς καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν **"Υφασιν**, παραπόταμον καὶ αὐτὸν τοῦ Ἰνδοῦ. 'Αλλ' ἐνῷ ἥτοι μάζετο νὰ διαβῇ καὶ τὸν Ὑφασιν, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν εὔφορον κοιλάδα τοῦ Γάγγου καὶ ἀπὸ ἑκεῖ εἰς τὸν Ἰνδικὸν ωκεανόν, ἐδοκίμασεν ἀπροσδόκητον καὶ ὀδυνηρὰν ἔκπληξιν. Στρατὸς καὶ ἀξιωματικοὶ κουρασμένοι ἀπὸ τοὺς διαρκεῖς ἀγῶνας καὶ τὰς ταλαιπωρίας ἥρνηθησαν νὰ προχωρήσουν. 'Ο Ἀλέξανδρος ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ.

'Εν τῷ μεταξὺ μὲ ξυλείαν ἀπὸ τὰ ἀπέραντα δάση τοῦ Ὑδάσπου εἶχε ναυπηγήσει ὁ Ἀλέξανδρος στόλον ἐκ 2.000 πλοίων. 'Επ' αὐτῶν ἐπεβιβάσθη μὲ μέρος τοῦ στρατοῦ του καὶ κατῆλθε τὸν Ὑδάσπην, τὸν Ἀκεσίνην, ἄλλον παραπόταμον τοῦ Ἰνδοῦ, καὶ τέλος αὐτὸν τὸν Ἰνδόν. 'Ο ὑπόλοιπος στρατὸς ἥκολούθει τὸν Ἀλέξανδρον ἀπὸ τὰς δύο ὅχθας. Κατὰ τὸν κατάπλουν αὐτὸν ὑπέταξε καὶ τοὺς Μαλλούς, λαὸν τῆς Ἰνδικῆς πολεμικώτατον, ἀλλὰ ὀλίγον ἔλειψε νὰ χάσῃ τὴν ζωὴν του.

ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΣΙΑΝ. Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν Μαλλῶν ὁ Ἀλέξανδρος ἔπλευσεν εἰς τὰ Πάταλα παρὰ τὸ Δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ. 'Εκεῖ ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Περσίαν διὰ ξηρᾶς. Τὴν διοίκησιν τοῦ στόλου ἀνέθεσεν εἰς τὸν παιδικόν του φίλον Κρῆτα ναύαρχον **Νέαρχον**. "Εδωκεν εἰς αὐτὸν ἐντολὴν νὰ πλεύσῃ πρὸς

τὴν μεγάλην θάλασσαν, δηλ. τὸν Ἰνδικὸν ὥκεανόν, νὰ ἐρευνήσῃ τὴν παραλίαν του καὶ κατόπιν διὰ τοῦ Περσικοῦ κόλπου νὰ δόηγήσῃ τὰ πλοϊα εἰς τὰς ἑκβολὰς τοῦ Εύφρατου. Μέρος τοῦ στρατοῦ εἶχεν ἀναχωρήσει προηγουμένως ὑπὸ τὸν Κράτερον διὰ τῆς Ἀραχωσίας. ‘Ο Ἀλέξανδρος ἡκολούθησε τὴν ὁδὸν διὰ τῆς Γεδρωσίας (σήμερον Βελουχιστάν). ‘Η πορεία διὰ τῆς ἑρήμου αὐτῆς χώρας διήρκεσεν 60 ἡμέρας κατὰ τὰς ὅποιας ἡ φθορὰ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν ὑποζυγίων ἀπὸ τὸν ἀφόρητον καύσωνα, τὴν δίψαν καὶ τὰς στερήσεις ἦτο μεγάλη. Τέλος ἔξηντλημένη καὶ ἀποδεκατισμένη ἔφθασεν ἡ στρατιὰ εἰς τὰ **Ποῦρα**, πρωτεύουσαν τῆς Γεδρωσίας, ὅπου εὗρεν ἀφθονίαν ἀγαθῶν.

‘Απὸ ἑκεὶ ἐπροχώρησεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν **Καρμανίαν** (σήμερον Κερμάν), ὅπου ἔφθασε καὶ ὁ Κράτερος. Κατὰ τὸν ἴδιον χρόνον κατέπλευσε καὶ ὁ Νέαρχος εἰς τὴν Καρμανίαν. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος αὐτὸν μὲν διέταξε νὰ πλεύσῃ εἰς τὰς ἑκβολὰς τοῦ Τίγρητος, τὸν δὲ Ἡφαιστίωνα μὲν ἰσχυρὸν μέρος τοῦ στρατοῦ νὰ προχωρήσῃ διὰ τῆς παραλίας εἰς τὴν Περσίαν. ‘Ο ἴδιος μὲ τὸν ὑπόλοιπον στρατὸν διηυθύνθη εἰς τὰς Πασαργάδας. Τὸν Μάρτιον τοῦ 324 ἥλθεν εἰς τὰ Σοῦσα. Μετ’ ὀλίγον κατέπλευσε καὶ ὁ Νέαρχος μὲ τὸ ναυτικόν. ‘Ο Ἀλέξανδρος ἐνεθουσιάσθη ἀπὸ τὰς διηγήσεις τοῦ Νεάρχου καὶ τὸν ἐτίμησε μὲ χρυσοῦν στέφανον διὰ τὸ ἔξερευνητικόν του ἔργον εἰς τὸν Ἰνδικόν.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

‘Ο Ἀλέξανδρος ἐκτὸς τῆς στρατιωτικῆς του ἴδιοφυΐας εἶχε καὶ μναδικὸν πολιτικὸν νοῦν. ‘Ωνειρεύθη νὰ συγχωνεύσῃ ὅλον τὸν βαρβαρικὸν κόσμον μὲ τὸν ἐλληνικὸν εἰς ἓν εὐρύτατον κράτος, εἰς τὸ ὅπιον ὅλοι οἱ λαοὶ οἱ εἶχον ἵσα δικαιώματα, χωρὶς φυλετικάς διακρίσεις καὶ ἔχθρότητας, μὲ κοινὰ χαρακτηριστικὰ τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὸν ἐλληνικὸν πολιτισμόν. Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σχεδίου του ἦτο ἀνάγκη νὰ ἔξασφαλίσῃ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν συμπάθειαν τῶν ὀλλοφύλων. Πρὸς τοῦτο ἐφήρμοσε διάφορα μέσα. Εἰς τὴν Αιγυπτον ἐσεβάσθη τὰ ἥθη, τὰς παραδόσεις καὶ τὰ μνημεῖα τῶν Αιγυπτίων. Εἰς τὴν Περσίαν ἡκολούθησε τὴν ἐθιμοτυπίαν τῆς περσικῆς αὐλῆς, διετήρησε πολλοὺς Πέρσας σατράπας εἰς τὰς θέσεις των, ἔλαβε Περσίδα σύζυγον. ‘Εξ ἄλλου διὰ νὰ φέρῃ εἰς μεγαλυτέραν ἐπα-

φήν τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον ζωῆς μὲ τὸν βαρβαρικὸν ἔκτισε τὰς πολυπληθεῖς πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας τὸν πυρῆνα τοῦ πληθυσμοῦ ἀπετέλουν οἱ παλαιμάχοι Μακεδόνες καὶ ἄλλοι "Ἐλληνες.

Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐκ τῆς Ἰνδικῆς ἡ προσπάθεια τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ τὴν συγχώνευσιν τῶν δύο κόσμων ἔγινεν ἀκόμη ἐντωντέρα. Προσεκάλεσεν εἰς τὰ Σοῦσα ὅλους τοὺς Πέρσας μεγιστᾶνας μὲ τὰς γυναῖκας καὶ τὰς θυγατέρας των, διὰ νὰ συνεορτάσουν τὴν ἀδέλφωσιν τῶν Ἀσιατῶν καὶ Ἐλλήνων. Μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν ὁ ἕιδος νυμφεύεται τὴν μεγαλυτέραν κόρην τοῦ Δαρείου, ἐνῷ τὴν νεωτέραν ἔδωσεν ὡς σύζυγον εἰς τὸν ἀγαπητόν του Ἡφαιστίωνα. Ἐξ ἄλλου 80 ἀπὸ τοὺς ἔξεχοντας ἑταίρους ἔλαβον ὡς γυναῖκας κόρας ἀπὸ τὴν ἀνωτέραν περσικὴν ἀριστοκρατίαν. Ἐπίσης 10.000 Μακεδόνες στρατιῶται ἐνυμφεύθησαν ἀσιάτιδας, τὰς ὁποίας ἐπροίκισεν ὁ ἕιδος ὁ Ἀλέξανδρος. Μὲ τοὺς γάμους αὐτούς ἐπραγματοποιήθη κατὰ τρόπον συμβολικὸν ἡ συγχώνευσις τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως.

ΔΥΣΑΡΕΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

"Ἐν τούτοις οἱ Μακεδόνες δὲν ἦδύναντο νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ὑψηλὴν πολιτικὴν τοῦ βασιλέως των. Διὰ τοῦτο, ὅταν εἴδον νὰ σχηματίζῃ στρατιωτικὸν σῶμα ἐκ 30.000 Περσῶν εὐγενῶν, οἱ ὁποῖοι ὡνομάσθησαν **Ἐπίγονοι**, μὲ ὄργανωσιν καὶ ὀπλισμὸν μακεδονικόν, ἔδοκίμασαν πικρίαν μαζὶ μὲ ἀγανάκτησιν. Ἡ ἀγανάκτησις ἐμεγάλωσε περισσότερον, ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος προσέλαβεν εἰς τὴν ἴδιαιτέραν φρουρὰν ἀσφαλείας του βαρβάρους.

"Ἄλλ' ὅτι κυρίως προεκάλεσεν ἀναβρασμὸν μεταξὺ τοῦ στρατοῦ ἥτο ἡ ἀπόφασις τοῦ Ἀλεξάνδρου νὰ στείλῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν ὅλους τοὺς παλαιμάχους Μακεδόνας, ὡς ἀχρήστους πλέον δι' αὐτόν. Τοῦτο ἐθεωρήθη ὡς περιφρόνησις ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι κατηνάλωσαν τὰς δυνάμεις των διὰ τὴν δόξαν τοῦ βασιλέως. Οἱ ζωηρότεροι ἐξήγειραν στάσιν, τὴν ὁποίαν ἀντεμετώπισε μὲ θάρρος ἄλλὰ καὶ περίσκεψιν. Μὲ τὴν σκληρὰν τιμωρίαν τῶν πρωταιτίων καὶ μὲ καταλλήλους περιποίησεις κατώρθωσε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν πειθαρχίαν. Ἐκουσίως τότε 10.000 Μακεδόνες ἀπόμαχοι ἐκ τῶν γηρατείων ἦ ἄλλων ἀτυχημάτων ἀπῆλθον ὑπὸ τὸν Κρατερὸν εἰς τὴν πατρίδα των. Εἰς ἕκαστον ἔξ αὐτῶν ἔδωσεν ὡς δῶρον ὁ Ἀλέξανδρος ἐν τάλαντον.

ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΑΒΥΛΩΝΑ. ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Μετά τὴν ἀναχώρησιν τῶν ἀπομάχων ἀπῆλθε καὶ ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὰ Ἐκβάτανα, ὅπου ἐτέλεσεν εὐχαριστηρίους θυσίας καὶ ὡργάνωσε ἔορτὰς καὶ μουσικούς ἀγῶνας. Κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῶν ἀπέθανεν ὁ ἐπιστήθιος φίλος του Ἡφαιστίων. Ὁ θάνατος τοῦ Ἡφαιστίωνος ἐλύπησε πάρα πολὺ τὸν Ἀλέξανδρον. Ὁ νεκρός του μετεκομίσθη εἰς Βαβυλῶνα καὶ ἐτάφη μὲν ἔξαιρετικὰς τιμάς.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 324 ὁ Ἀλέξανδρος ἔγκατέλειψε τὰ Ἐκβάτανα. Διηυθύνετο πρὸς τὴν Βαβυλῶνα, τὴν ὅποιαν ἐσκέπτετο νὰ καταστήσῃ πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του. Καθ' ὅδὸν συνήντησε πρεσβείας ἀπὸ ὅλα σχεδὸν τὰ μέρη, αἱ ὅποιαι ἥρχοντο νὰ τὸν συγχαροῦν διὰ τὰ κατορθώματά του καὶ νὰ ζητήσουν τὴν φιλίαν του. "Οταν ἔφθασεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, εὗρε πρέσβεις ἐκ τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὅποιοι ἥλθον νὰ τὸν στεφανώσουν διὰ τὰς νίκας του. Εἰς αὐτοὺς παρέδωσεν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ ἐπαναφέρουν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅλα τὰ ἀναθήματα, τὰ ὅποια εἶχεν ἀρπάσει ἀπὸ τὴν χώραν ὁ Ξέρξης. Εἰς τὴν Βαβυλῶνα κατέπλευσε καὶ ὁ στόλος ὑπὸ τὸν Νέαρχον, ἀφοῦ ἀνέπλευσε τὸν Εύφρατην. Τώρα ὁ Ἀλέξανδρος ἐσχεδίαζε νέας ἐκστρατείας, διὰ νὰ ἐνώσῃ ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του. 'Αλλ' ὁ ἴσχυρὸς ὄργανισμός του εἶχε καταβληθῆ ἀπὸ τοὺς συνεχεῖς ἀγῶνας, τὰς κακουχίας, τὴν ὑπερβολικὴν λύπην διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡφαιστίωνος. Αἴφνης ἡ σθένησε βαρέως καὶ τὴν δωδεκάτην ἡμέραν τῆς ἀσθενείας του ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 33 ἐτῶν.

323 π.Χ.

'Ο νεκρός του ἐταριχεύθη καὶ ἐτέθη ἐντὸς χρυσῆς λάρνακος. Μετὰ δύο ἔτη μετεκομίσθη εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἐτάφη μὲν ἔξαιρετικὴν λαμπρότητα ἐντὸς τεμένους, τὸ ὅποιον εἶχε κατασκευάσει ὁ ἡγεμὼν τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΩΝ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Τὸ ἔργον τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶναι καταπληκτικόν. Κανεὶς ἄλλος εἰς τὴν Ἱστορίαν δὲν ἔλαβε τόσον ἐπαξίως τὸν τίτλον τοῦ Μεγάλου. Μὲ ἐλαχίστας δυνάμεις καὶ εἰς μικρότατον διάστημα κατέλυσε τὴν

ἰσχυρὰν περσικὴν αὐτοκρατορίαν, προήλασε μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ, κα-
τέκτησε τὴν Αἴγυπτον καὶ ὡργάνωσε τὸ ἀπέραντον κράτος κατὰ τὸν
καλύτερον τρόπον.

’Αλλὰ πολὺ ἀνώτερον εἶναι τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ Ἀλε-
ξάνδρου. Διὰ τῶν νικῶν του ἔφερεν εἰς φιλικὴν ἐπαφὴν τὸν ἀνατολικὸν
καὶ τὸν Ἕλληνικὸν κόσμον. Μὲ τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ γλῶσσαν,
μὲ τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον τῆς σκέψεως καὶ τῆς ζωῆς οἱ λαοὶ τῆς ἀνα-
τολῆς ἀρχίζουν νὰ ἐκπολιτίζωνται. Ἡ ιστορία τῶν λαῶν μετὰ τὸν
Μέγαν Ἀλέξανδρον δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ συνέχεια τῆς ιστο-
ρίας τοῦ κόσμου, τὸν διποίον ἐδημιούργησεν ὁ μακεδονικὸς Ἑλληνισμός.

’Αλλὰ καὶ ἡ ἐπιστήμη ὡφελήθη πολὺ ἀπὸ τὰς κατακτήσεις τοῦ
Ἀλεξάνδρου, διότι εἶχε φροντίσει νὰ τὸν συνοδεύῃ εἰς τὰς ἐκστρατείας
του ἐπιτελεῖον εἰδικῶν ἐρευνητῶν. Μὲ τὰ πορίσματα τῆς ἐρεύνης των
ἐπλούτισαν τὴν ἀνθρωπίνην γνῶσιν μὲ νέα, ἀγνωστα ἔως τότε,
στοιχεῖα. Ἐξ ἄλλου, αἱ περιγραφαὶ τῶν παραλίων τοῦ Ἰνδικοῦ, τῆς
Ἀραχωσίας, τῆς ἑρήμου Γεδρωσίας κ.λπ. ἀπὸ τὸν Νέαρχον ἐπλά-
τυναν τοὺς δρίζοντας τῆς γεωγραφικῆς ἐπιστήμης καὶ ἔδωκαν ἀργό-
τερον τὴν πρώτην ὠθησιν εἰς τοὺς θαλασσοπόρους καὶ τοὺς ἄλλους
ἐρευνητὰς διὰ τὴν ἀνακάλυψιν νέων κόσμων. Διὰ τοῦτο πολλοὶ
ἐξαρακτήρισαν τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ως ἔνοπλον
ἐξερεύνησιν.

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΙ ΤΕΧΝΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Δ' ΑΙΩΝΑ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ. Κατά τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα ἔξακολουθεῖ ἡ δημιουργία πνευματικῶν ἔργων, τὰ δποῖα θεωροῦνται κλασικά, ὅπως τοῦ 5ου αἰῶνος. Ἡ ιστορία, ἡ ρητορική καὶ ἡ φιλοσοφία λαμβάνουν τότε τὴν τελειοτέραν ἔκφρασιν καὶ μορφήν.

Οἱ ιστορικοὶ συγγραφεῖς τοῦ 4ου αἰῶνος περιποιοῦνται τὴν μορφὴν τοῦ λόγου καὶ δίδουν εἰς τὴν ἀττικὴν διάλεκτον χάριν καὶ δροσερότητα, ἡ δποῖα μὲ τὰ προσόντα αὐτὰ ἐπιβάλλεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὡς κοινὸν γλωσσικὸν ὅργανον εἰς ὅλον τὸν ἐλληνικὸν κόσμον.

Τὴν ιστορίαν κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἀντιπροσωπεύει ὁ **Ξενοφῶν**, ὁ δποῖος μετά τοῦ Ἡροδότου καὶ τοῦ Θουκυδίδου ἀποτελοῦν τοὺς τρεῖς μεγάλους ιστορικοὺς τῆς ἀρχαιότητος. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 430 π.Χ. Τὰ ιστορικά του συγγράμματα είναι ἡ **Κύρου Ανάβασις** καὶ τὰ **'Ἐλληνικά**, τὰ δποῖα ἀποτελοῦν ιστορίαν τῆς Ἐλλάδος ἀπὸ τὸ 411 ἕως τὸ 362, δηλαδὴ μέχρι τῆς μάχης τῆς Μαντινείας. Ἐκτὸς αὐτῶν ὁ **Ξενοφῶν** ἔγραψε καὶ ἄλλα βιβλία μὲ ποικίλην ὑλὴν. Εἰς ὅλα τὰ ἔργα του ἡ γλώσσα του είναι γλαφυρὰ καὶ θεωρεῖται ὑπόδειγμα τοῦ πεζοῦ ἀττικοῦ λόγου.

Η ΡΗΤΟΡΙΚΗ. Η ΠΟΙΗΣΙΣ. Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ. Ἡ ρητορικὴ είναι τὸ κατ' ἔξοχὴν δημιούργημα τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος. Ἐχομεν τρία εἰδη ρητορικῶν λόγων, τοὺς δικανικούς, τοὺς πανηγυρικούς ἡ ἐπιδεικτικούς καὶ τοὺς συμβουλευτικούς ἡ δημηγορίας.

Μεταξὺ τῶν δικανικῶν ρητόρων τοῦ 4ου αἰῶνος κατέχει ἔξεχουσαν θέσιν ὁ **Λυσίας**. Ἐγραφεν ἐπὶ πληρωμῇ λόγους χάριν κατηγορουμένων ἡ κατηγόρων.

Ο **'Ισοκράτης** ὑπῆρξεν ἔξοχος ρητοροδιδάσκαλος. Ο περιφημότερος ἐκ τῶν λόγων του είναι ὁ **Πανηγυρικός**, εἰς τὸν δικαιολογεῖ τὴν ἀξίωσιν τῶν Ἀθηνῶν διὰ τὰ πρωτεῖα.

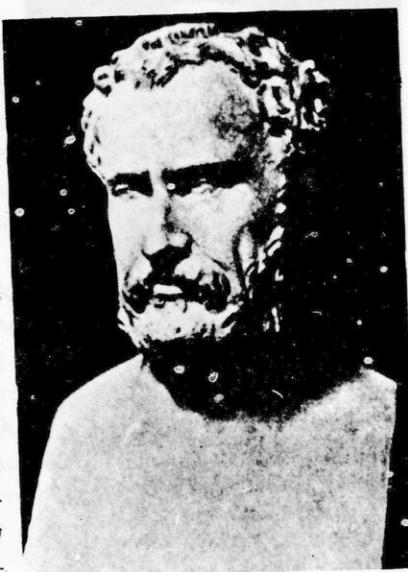
‘Ως συμβουλευτικοί ρήτορες ανεδείχθησαν κυρίως ὁ Δημοσθένης και ὁ Αἰσχίνης. Οἱ Φιλιππικοὶ καὶ Ὁλυνθιακοὶ λόγοι τοῦ Δημοσθένους στρέφονται μὲν πρωτοφανῆ βιαιότητα κατὰ τοῦ Φιλίππου. Διακρίνονται διὰ τὴν ἀπαράμιλλον πατριωτικὴν θέρμην, τὴν δύναμιν καὶ τὸ πάθος, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ διὰ τὴν στενὴν πολιτικὴν ἀντίληψιν τοῦ ρήτορος. Ἐκτὸς τῶν συμβουλευτικῶν ἔχομεν καὶ δικανικούς λόγους τοῦ Δημοσθένους. Αὐτοὶ εἴναι δύο εἰδῶν, ἴδιωτικοὶ καὶ δημόσιοι. Ὁ Δημοσθένης θεωρεῖται ὡς ὁ κορυφαῖος ρήτωρ τοῦ κόσμου διὰ τὴν δύναμιν, τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν ζωηρότητα τῆς ἐκφράσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς καὶ τῶν ἰδανικῶν.

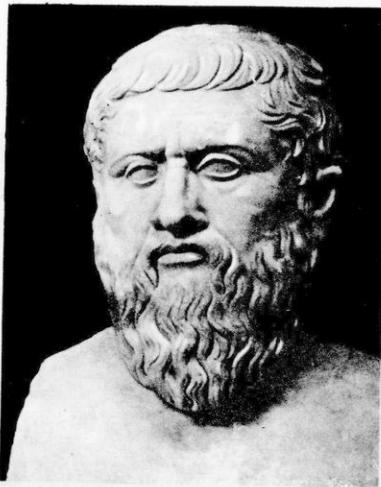
Ξενοφῶν.

Πολιτικὸς ἀντίπαλος τοῦ Δημοσθένους καὶ ἐξ ἵσου νευρώδης ρήτωρ ἦτο ὁ Αἰσχίνης, ἀρχηγὸς τοῦ φιλομακεδονικοῦ κόμματος. Δύο ἄλλοι δόνομαστοι ρήτορες τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἦσαν ὁ ‘Υπερείδης καὶ ὁ Λυκοῦργος, τῆς ἀντιμακεδονικῆς μερίδος.

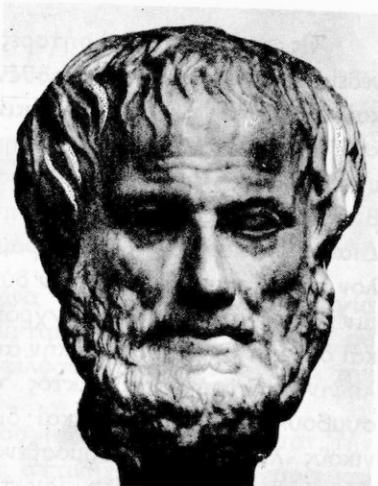
Ἐκ τῆς ποιήσεως μόνον ἡ κωμῳδία παράγει ἀξιόλογα ἔργα, ἀλλ’ ὑπὸ νέαν μορφήν. Κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ 4ου αἰῶνος παρουσιάζεται ὡς νέα κωμῳδία. Αὐτὴ θέμα ἔχει χαρακτῆρας καὶ πάθη ἀνθρώπων, εἶναι δηλ. ἡθογραφική. Τὴν νέαν κωμῳδίαν ἀντιπροσωπεύουν ὁ Φιλήμων καὶ ὁ ἐφάμιλλος τοῦ Ἀριστοφάνους εἰς τὴν ποιητικὴν μεγαλοφύτιαν **Μένανδρος** ὁ **Κηφισιεὺς** (342 - 290).

Ἡ φιλοσοφία μετὰ τὰς βάσεις, τὰς ὅποιας ἔθεσεν εἰς αὐτὴν ὁ Σωκράτης, ἀνῆλθεν εἰς μεγίστην περιωπὴν διὰ τῶν δύο μεγάλων φιλοσόφων Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους. Ὁ Πλάτων (427 - 347) ὑπῆρξεν ὁ ἐπιφανέστατος τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτους. Ἐσυστηματοποίησε καὶ συνεπλήρωσε τὰς περὶ ἡθικῆς καὶ τοῦ κόσμου ἱδέας τοῦ Σωκράτους. Τὰς παρέδωσεν εἰς ἡμᾶς εἰς τὰ ἀθάνατα συγγράμ-

Πλάτων. (Μαρμαρίνη προτομή.
Μουσεῖον Βατικανοῦ).

Αριστοτέλης.

ματά του, τὰ δόποια λέγονται διάλογοι, διότι ὅλα ἐκτὸς τῆς Ἀπολογίας τοῦ Σωκράτους εἶναι εἰς διαλογικὴν μορφήν. Μαθητής τοῦ Πλάτωνος ἦτο ὁ Αριστοτέλης (384 - 322) ἀπὸ τὰ Στάγυρα τῆς Μακεδονίας. Ὁ Αριστοτέλης περιέλαβεν εἰς τὰ συγγράμματά του ὅλην τὴν τότε σοφίαν καὶ προτίγαγεν ὅλας τὰς ἐπιστήμας. 'Αλλ' ὁ τετράγωνος ἔκεινος νοῦς εἶχε καὶ ποιητικὰς ἐμπνεύσεις. Ἐκτὸς ἄλλων ποιημάτων ἔγραψε καὶ περίφημον ὕμνον εἰς ἀρετήν.

ΑΙ ΚΑΛΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

Ἡ καλλιτεχνικὴ κίνησις κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα εἶναι ἔξι Ἰσου ζωηρά, ὅπως καὶ κατὰ τὸν προηγούμενον. Οἱ ἐμφύλιοι ὅμως πόλεμοι ἔκαναν τοὺς Ἑλληνας νευρικούς, περισσότερον εὐκόλους εἰς τὰς συγκινήσεις. Αὔτην τὴν συναισθηματικὴν κατάστασιν τῶν χρόνων των ἀπετύπωσαν οἱ καλλιτέχναι τοῦ 4ου αἰῶνος εἰς τὰ ἔργα των. Διὰ τοῦτο οἱ τεχνίται προσέχουν πολὺ εἰς τὴν κατεργασίαν τοῦ μαρμάρου, ἡ δόποια κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα ἔφθασεν εἰς ἀνυπέρβλητον τελειότητα.

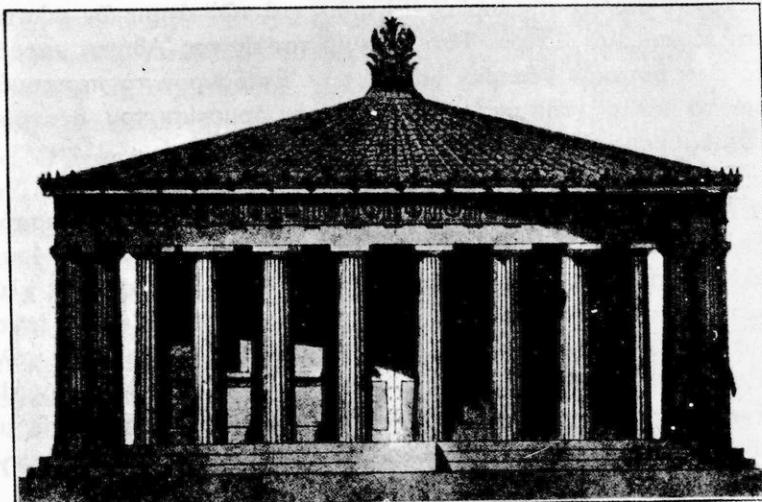
Καὶ αἱ περιστάσεις ὅμως, ὑπὸ τὰς δόποιας ἐργάζονται οἱ καλλιτέχναι τοῦ 4ου αἰῶνος, ἔχουν ἀλλάξει σημαντικῶς. Ἡ ἀθηναϊκὴ πο-

λιτεία κατά τούς χρόνους αὐτούς είναι πτωχή. Σπανίως ἀναθέτει εἰς τοὺς καλλιτέχνας τὴν ἐκτέλεσιν δημοσίων ἔργων. Οἱ πλούσιοι Ἀθηναῖοι δίδουν ἑργασίαν εἰς τοὺς ἀρχιτέκτονας, τοὺς γλύπτας, τοὺς ζωγράφους. Τοῦτο εἶχε μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς τέχνης. Ὁ καλλιτέχνης ἑργάζεται τώρα μὲ πρωτοβουλίαν καὶ ἡ ἐμπνευσίς του δὲν δεσμεύεται ἀπὸ κανέναν περιορισμόν.

Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ. Κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα οἱ καλλιτέχναι κτίζουν ναοὺς δωρικούς καὶ ιωνικούς, ἀκολουθοῦν δηλ. τὴν παράδοσιν τοῦ 5ου αἰῶνος. Σιγὰ σιγὰ ἐν τούτοις τὸν ιωνικὸν ρυθμὸν παραμερίζει ὁ πολυτελέστερος κορινθιακὸς καὶ τὰ οἰκοδομήματα λαμβάνουν σχῆμα κυκλικὸν μὲ κωνικὴν στέγην. Θαυμάσιον δεῖγμα κορινθιακοῦ ρυθμοῦ ἦτο ἡ Θόλος τῆς Ἐπιδαύρου, ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἐσώθησαν μόνον ὀλίγοι κίονες. Εἰς τὰς Ἀθήνας τοιοῦτον στρογγύλον οἰκοδόμημα κορινθιακοῦ ρυθμοῦ μὲ μονολιθικὴν στέγην ἔχομεν τὸ μνημεῖον τοῦ **Λυσικράτους**.

'Αντιθέτως πρὸς τὴν εύρωπαϊκὴν Ἑλλάδα εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κυριαρχεῖ κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα ὁ ιωνικὸς ρυ-

Θόλος τῆς Ἐπιδαύρου. ('Αναπαράστασις). Οἱ ἔξωτερικοὶ κίονες ἦσαν δωρικοῦ ρυθμοῦ, ἀλλ' ἡ ἔσωτερικὴ κιονοστοιχία ἦτο κορινθιακοῦ.

Τὸ θέατρον τῆς Ἐπιδαύρου, δῆπος εἶναι σήμερον.

θυμός. Θαυμαστὰ οἰκοδομήματα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ήσαν δὲ ναὸς τῆς Ἔφεσίας Ἀρτέμιδος καὶ δὲ μικρὸς ὅλλα κομψότατος ναὸς τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς εἰς τὴν Πριήνην τῆς Καρίας. Κατὰ τὸν αἰῶνα αὐτὸν αἱ πόλεις τῆς κυρίως Ἑλλάδος καὶ τῶν ἀποικιῶν φιλοτιμοῦνται νὰ κτίζουν θέατρα. Τότε ἀνεγείρεται εἰς τὰς Ἀθήνας μαρμάρινον τὸ Διουνυσιακὸν θέατρον καὶ εἰς τὴν Ἐπιδαύρον τὸ περιφημότερον διὰ τὸ κάλλος, τὴν ἀκουστικὴν καὶ τὴν ἀρμονίαν του θέατρον τῆς Ἐπιδαύρου.

Η ΓΛΥΠΤΙΚΗ. α) ΚΗΦΙΣΟΔΟΤΟΣ ΚΑΙ ΠΡΑΞΙΤΕΛΗΣ. Περισσότερον ἀπὸ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν αἱ κλίσεις τῶν καλλιτεχνῶν τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος γίνονται φανεροὶ εἰς τὴν γλυπτικήν. Οἱ μεγάλοι γλύπται αὐτῆς τῆς περιόδου εἴναι Ἀθηναῖοι ἢ εἰργάσθησαν εἰς τὰ ἔργαστήρια τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Ἀθηναῖος Κηφισόδοτος κατεσκεύασε χάλκινον ἄγαλμα τῆς θεᾶς Ειρήνης μὲ τὸ τέκνον της, τὸν Πλοῦτον, εἰς τὴν ἀγκάλην της. Ἡ βαθεῖα καὶ ἐντελῶς ἀνθρωπίνη ἔκφρασις τῆς μητρικῆς ἀγάπης εἰς τὸ ὡραῖον πρόσωπον τῆς θεᾶς προδίδει μεγάλον καλλιτέχνην.

Υίος τοῦ Κηφισοδότου ἦτο ὁ **Πραξιτέλης**, ὁ ἐπιφανέστερος γλύπτης τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος. Τὴν καλλιτεχνικήν μεγαλοφύταν τοῦ Πραξιτέλους δυνάμεθα νὰ ἐκτιμήσωμεν καὶ ἀπὸ ἀρκετὰ ἀντίγραφα ἄγαλμάτων του, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἀπὸ τὸ πρωτότυπον ἔργον, τὸ ὅποιον ἐσώθη ἐλαφρῶς ἡ κρωτηριασμένον εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, τὸν **Ἐρμῆν**. Ἡ κατεργασία τοῦ ἄγαλματος εἶναι μοναδική. Ἡ σμίλη τοῦ Πραξιτέλους εἶχε πράγματι τὴν δύναμιν νὰ μεταβάλῃ τὴν ψυχράν ἐπιφάνειαν τοῦ μαρμάρου εἰς λεπτοτάτην ἐπιδερμίδα, ἥ ὅποια δίδει τὴν ἐντύπωσιν θερμῆς, ζωντανῆς σαρκός. Καὶ πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὅψιν μᾶς ὅτι, σύμφωνα τούλαχιστον πρὸς τὰς μαρτυρίας τῶν παλαιῶν, δὲν ἔθεωρεῖτο τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἀπὸ τὰ καλύτερα ἔργα τοῦ καλλιτέχνου. Πολὺ περισσότερον ἐφημίζετο τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης, τὸ ὅποιον εἶχε τοποθετηθῆ ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς θεᾶς εἰς τὴν Κνίδον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἥ **Κνιδία Ἀφροδίτη**.

β) ΣΚΟΠΑΣ ΚΑΙ ΛΥΣΙΠΠΟΣ.

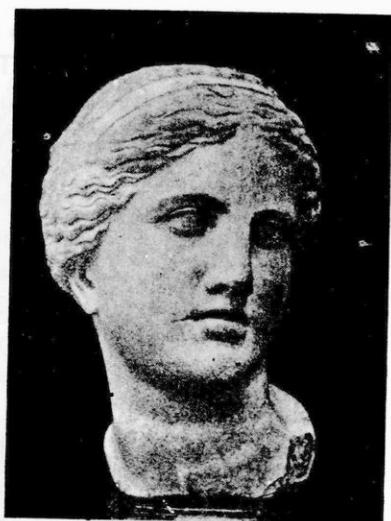
Ἐξ Ἰσου μεγάλης ἐμπινεύσεως καλλιτέχνης ἦτο καὶ ὁ **Σκόπας**. Ἐγεννήθη εἰς τὴν νῆσον Πάρον, ἀλλ' εἰργάσθη εἰς πολλὰ μέρη τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ τῆς μικρασιατικῆς Ἑλλάδος. Ὁ Σκόπας κατεγίνετο πολὺ εἰς τὴν ἕκφρασιν τοῦ σφιδροῦ καὶ βιαίου πάθους. Τὴν ἐντύπωσιν αὐτὴν μᾶς ἀφήνουν ἀντίγραφα τῶν ἔργων του, ὅπως ἡ Βακχὶς (μαινὰς) τοῦ Μουσείου τοῦ Μονάχου καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ

Ειρήνη τοῦ Κηφισοδότου.

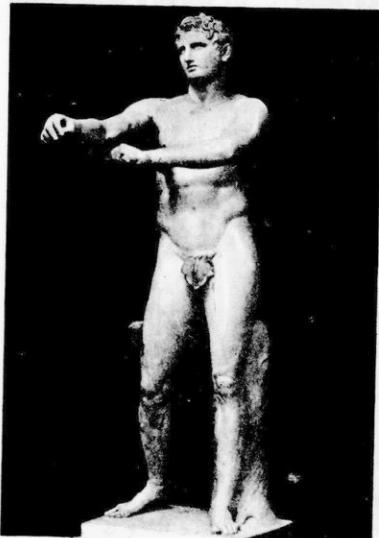

Ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἐρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους. (Μουσεῖον Ὁλυμπίας).

Κεφαλὴ τῆς Κνιδίας Ἀφροδίτης.

Ο ἀποξυόμενος τοῦ Λυσίππου.
(Μουσεῖον τοῦ Βατικανοῦ).

Μελεάγρου, τοῦ μυθικοῦ ἥρωος τῶν Αἰτωλῶν. Εἰς τὴν ὡριμὸν τέχνην τοῦ Σκόπα ἀνήκει καὶ ὁ ἀνάγλυφος στολισμὸς τοῦ τάφου τοῦ Μαυσώλου, τοῦ Μαυσωλείου, ὅπως λέγεται, εἰς τὴν Ἀλικαρνασσόν.

Νεώτερος τοῦ Σκόπα καὶ τοῦ Πραξιτέλους καὶ σύγχρονος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο ὁ τρίτος μέγας γλύπτης τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος, ὁ **Λύσιππος**. Κατήγετο ἀπὸ τὴν Σικουῶνα καὶ κατειργάζετο κυρίως τὸν χαλκόν. Κατεσκεύαζεν ἀγάλματα θεῶν, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἀνδριάντας ἀθλητῶν καὶ συγχρόνων ἐπισήμων προσώπων. Ο **Λύσιππος** ἦτο ὁ προνομιούχος ἀνδριαντοποιὸς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Η

προτίμησις αύτή πρὸς τὸν Σικυώνιον καλλιτέχνην ὡφείλετο εἰς τὸ γεγονός, ὅτι αὐτὸς μόνον ἀπέδιδεν εἰς τὰς εἰκόνας τοῦ Μακεδόνος ἥρωος τὸν ἀρρενωπὸν καὶ λεοντόκαρδον χαρακτῆρά του.

Πρωτότυπον ἔργον τοῦ Λυσίππου δὲν ἐσώθη. Ἐχομεν ὅμως ἀρκετὰ μαρμάρινα ἀντίγραφα τῶν ἔργων του. Ἐξαίρετον εἶναι ἀντίγραφον χαλκοῦ ἀνδριάντος, τοῦ Ἀποξυμένου, ὅπως τὸν ὠνόμαζον οἱ παλαιοί. Παριστάνει ἀθλητήν, δὲ ὅποιος μετὰ τὴν νίκην του ἀποξέει μὲ τὴν στλεγγίδα (ξύστραν) τὸ ἔλαιον καὶ τὴν σκόνην ἀπὸ τὸ δέρμα του.

Εἰς τὰ γλυπτικὰ προϊόντα τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος κατατάσσεται καὶ τὸ σύμπλεγμα τῆς Νιόβης μὲ τὰ τοξευόμενα τέκνα της καὶ δὲ Ἀπόλλων, δὲ ὅποιος εύρισκεται εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Βατικανοῦ (Μπελβεντέρε) εἰς τὴν Ρώμην (Ἀπόλλων τοῦ Μπελβεντέρε).

Δύο ἐπίστης χάλκινα ἀγάλματα, τὰ δόποια εύρεθησαν εἰς τὸν βυθὸν τῆς Ἑλληνικῆς θαλάσσης, δὲ ἐφῆβος τῶν Ἀντικυθήρων καὶ δὲ παῖς τοῦ Μαραθῶνος, εἶναι ἔργα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς.

γ) ΕΙΔΩΛΙΑ. Κατὰ τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα ἀναζῇ παλαιοτάτη βιοτεχνία, ἡ δόποια κατὰ τοὺς δύο προηγουμένους αἰῶνας εἶχε παραμεληθῆ. Εἶναι ἡ βιοτεχνία τῆς κατασκευῆς μικρῶν πηλίνων ἀγαλμάτων ἢ εἰδωλίων, ὅπως λέγονται. Πλῆθος τοιούτων εἰδωλίων εύρεθη εἰς τοὺς τάφους ἴδιως τῶν ἀρχαίων νεκροταφείων τῆς Τανάγρας εἰς τὴν

‘Ο Μελέαγρος. (Μαρμάρινον ἀντίγραφον).

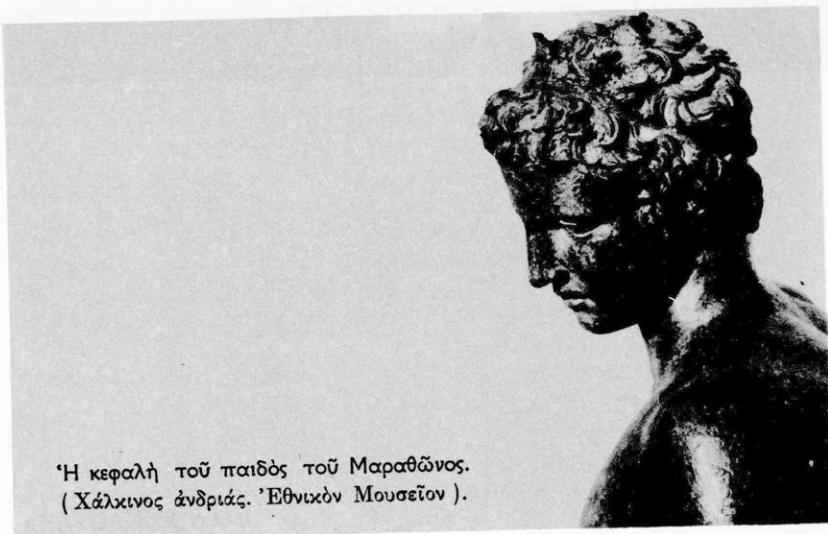

Βοιωτίαν. Παριστάνουν ώς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γυναικας μὲ ἐνδυμασίαιν περιπάτου, δηλαδὴ χιτῶνα καὶ ἵματιον, συχνὰ μὲ σκιάδιον εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ μὲ ριπίδιον εἰς τὴν χεῖρα. Πολλὰ ἀπὸ τὰ εἰδώλια αὐτὰ είναι ἀληθινὰ κομψοτεχνήματα.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΑΓΓΕΙΟΓΡΑΦΙΑ. Καὶ ἡ ζωγραφικὴ ἀντιπροσωπεύεται κατὰ τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα ἀπὸ ἐπιφανεῖς καλλιτέχνας. Ὁ μεγαλύτερος ἔξ οὖτος ἦτο ὁ Ἀπελλῆς ἀπὸ τὴν Κολοφῶνα τῆς Ἰωνίας. Τὴν ζωγραφικὴν ἐδιδάχθη εἰς τὴν Ἔφεσον. Διὰ νὰ τελειοποιηθῇ, ἥλθε κατόπιν εἰς τὴν Σικυῶνα. Τὴν ὄξιαν του ώς ζωγραφάφου πιστοποιεῖ τὸ γεγονός ὅτι μόνον αὐτὸς εἶχε τὸ προνόμιον νὰ ζωγραφίζῃ εἰκόνας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Ἀπελλοῦ ἔξυμνησαν οἱ

Εἰδώλια Τανάγρας.
('Ανήρ καὶ γυνὴ μὲ
ἐνδυμα περιπάτου
καὶ σκιάδιον).

Η κεφαλή τοῦ παιδός τοῦ Μαραθώνος.
(Χάλκινος ἀνδριάς. Εθνικόν Μουσείον).

ἀρχαῖοι τὴν Ἀναδυομένην Ἀφροδίτην, ἀφιερωμένην εἰς τὸ Ἀσκληπιεῖον τῆς νήσου Κῶ. Οἱ πίναξ παρίστανε τὴν γέννησιν τῆς θεᾶς ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Ὡς περίφημον ἐπίσης ἔργον τοῦ Ἀπελλοῦ ἀναφέρεται ἡ Ἀρτεμις, τὴν ὅποιαν ἔζωγράφισεν ὁ καλλιτέχνης νὰ κυνηγῇ εἰς τὰ βουνὰ μαζὶ μὲ τὰς νύμφας τῶν δρέων. Ὁχι δλιγώτερον ἔθαυμάζετο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἄλλος πίναξ τοῦ Ἀπελλοῦ, ὁ ὅποιος παρίστανε τὸν Μ. Ἀλέξανδρον μὲ τὸν κεραυνὸν τοῦ Διὸς εἰς τὴν χεῖρα.

Μὲ τὴν πρόοδον τῆς ζωγραφικῆς κατὰ τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα ἡ κοινωνικὴ τῶν ἀγγείων παρακμάζει. Τοιουτοῦπως ἡ μοναδικὴ εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον Ἑλληνικὴ τέχνη τῆς ἀγγειογραφίας, ἡ ὅποια ἔδωσεν ἄλλοτε ἀριστουργήματα, ἔπαυσε πλέον νὰ παράγῃ ἐκλεκτὰ προϊόντα. "Ολα προμηγύουν, ὅτι ἡ ἀγγειογραφία βαδίζει γοργῶς πρὸς τὴν δύσιν. Καὶ πράγματι κατὰ τὸν ἐπόμενο, αἰῶνα ἔσβησε σχεδὸν ἐντελῶς.

Π Ι Ν Α Ξ
ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΩΝ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΩΝ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΙ ΛΑΟΙ

1. АГРУПТИОИ.

- 4000 π.Χ. "Ενωσις τῆς Αιγύπτου εἰς ἐν κράτος.
 1800 - 1580 » Οἱ Ὑκσώς κυριαρχοῦν εἰς τὴν Αἴγυπτον.
 525 » Ὑποταγὴ τῆς Αιγύπτου εἰς τοὺς Πέρσας.

2 ΒΑΒΥΛΩΝΙΟΙ ΚΑΙ ΑΣΣΥΡΙΟΙ.

4000	π.χ. Οι Σουμέριοι είς τὸ νότιον τμῆμα τῆς κάτω Μεσοποταμίας.
2000	» "Ιδρυσις τοῦ ἀρχαίου βαθύλωνιακοῦ κράτους.
1100	» 'Υποταγὴ τῶν Βαθύλωνίων εἰς τοὺς Ἀσσυρίους.
612	» "Ιδρυσις τοῦ νέου βαθύλωνιακοῦ κράτους.
539	» Κατάλυσις τοῦ νέου βαθύλωνιακοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ Κύρου.

3. EBPAIOI.

- 2000 π.Χ. Οι Έβραῖοι εἰς τὴν Παλαιστίνην.

4. ΦΟΙΝΙΚΕΣ.

- 800 π.Χ. Μεγίστη ἀκμὴ τῆς Τύρου. Κτίσις τῆς Καρχηδόνος

5. XETTAIOI.

- 1400 - 1300 π.Χ. Ἀκμὴ τῶν Χειτταίων.

6. ΜΗΔΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΣΑΙ.

- π.Χ. 'Ο Κύρος βασιλεὺς τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν.
 » 'Ο Κύρος κυριεύει τὴν Βαβυλῶνα.
 » Θάνατος τοῦ Κύρου.

- 2000 - 1400 π.Χ. Ἀκμὴ τοῦ κρητικοῦ πολιτισμοῦ.
 2000 » Κάθοδος τῶν Ἀχαιῶν.
 1500 » Ἀκμὴ τῶν Μυκηνῶν. •
 1100 » Κάθοδος τῶν Δωριέων.
 1000 - 900 » Α' Ἑλληνικὸς ἀποικισμός.
 900 - 700 » Ὁμηρικοὶ χρόνοι.
 800 - 600 » Β' Ἑλληνικὸς ἀποικισμός.
 621 » Νομοθεσία Δράκοντος.
 594 » Νομοθεσία Σόλωνος.
 560 - 527 » Τυραννίς Πειστράτου.
 510 » Κατάλυσις τῆς τυραννίας τῶν Πεισιστρατιδῶν.
 507 » Κλεισθένης.
 499 - 494 » Ἰωνικὴ ἐπανάστασις.
 490 » Μάχη τοῦ Μαραθῶνος.
 480 » Μάχη Θερμοπολῶν — Ναυμαχία Σαλαμῖνος.
 479 » Μάχαι Πλαταιῶν καὶ Μυκάλης.
 478 » Α' Ἀθηναϊκὴ συμμαχία τῆς Δήλου. — Ἀριστείδης.
 467 » Νίκη τοῦ Κίμωνος εἰς τὸν Εύρυμέδοντα.
 449 - 429 » Κυβέρνησις τοῦ Περικλέους.
 431 - 404 » Πελοποννησιακὸς πόλεμος.
 404 - 403 » Οἱ τριάκοντα τύραννοι.
 396 » Ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησιλάου εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν.
 395 - 387 » Βοιωτικὸς ἢ Κορινθιακὸς πόλεμος.
 378 » Β' Ἀθηναϊκὴ συμμαχία.
 371 » Μάχη τῶν Λεύκτρων.
 371 - 362 » Ἡγεμονία τῶν Θηβῶν.
 362 » Μάχη τῆς Μαντινείας. — Θάνατος τοῦ Ἐπαμεινώνδου.
 338 » Μάχη τῆς Χαιρωνείας.
 336 » Δολοφονία τοῦ Φιλίππου. — Ο Μ. Ἀλέξανδρος βασιλεύεις.
 334 » Μάχη τοῦ Γρανικοῦ.
 333 » Μάχη τῆς Ἰσσοῦ.
 331 » Μάχη τῶν Γαυγαμήλων. — Κατάλυσις τοῦ περσικοῦ κράτους.
 327 » Ἐκστρατεία εἰς τὰς Ἰνδίας.
 323 » Θάνατος τοῦ Μ. Ἀλέξανδρου.

Ιερογλυφικά	σελ.	10	Μονομαχία Ἀχιλλέως καὶ		
Αἱ πυραμίδες.....	»	13	Ἐκτόρος	σελ.	53
Ὑπόστυλος αἴθουσα τοῦ ναοῦ			Κεφαλὴ τοῦ Διὸς	»	55
τοῦ Καρνάκ	»	14	Ἡ Ἡρα	»	55
Κυνήγιον λέόντων (Ἀσσυρια-			Ο Ἀπόλλων	»	56
κὸν ἀνάγλυφον).....	»	17	Ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ποσειδῶν ..	»	57
Πτερωτὸς ταῦρος	»	18	Ἡ Ἀρτεμις	»	58
Σφηνοειδῆς γραφή	»	19	Θυσία εἰς τὴν Ἀθηνᾶν....	»	59
Ἀσσυριακὸς ναὸς	»	20	Περίανδρος ὁ Κορίνθιος ..	»	71
Ο τάφος τοῦ Κύρου εἰς τὰς			Νόμισμα Μιλήτου.	»	73
Πασαργάδας	»	29	Ο ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος εἰς		
Περισκὸν ἀνάκτορον	»	32	τὴν Ἔφεσον	»	74
Περισκὸν κιονόκρανον.....	»	33	Ο Πυθαγόρας	»	75
Κρῆτες προσφέροντες σπου-			Νόμισμα Μυτιλήνης	»	76
δὴν.....	»	38	Κορινθιακὸν ἀγγεῖον (Οίνο-		
Ἀνάκτορον Κνωσοῦ.	»	40	χόν)	»	80
Πηλίνη πινακίς μὲ ἐλληνικὴν			Νόμισμα Αἰγίνης	»	82
γραμμικὴν γραφὴν	»	41	Νόμισμα Χαλκίδος.....	»	83
Τύπος γυναικὸς τῆς Κρήτης			Νόμισμα Λαρίσης	»	85
(Ἡ «Παρισιάνα»)	»	42	Νόμισμα Ἀκαρνανίας.	»	86
Κρητικὰ ἀγγεῖα	»	42	Νόμισμα Κρότωνος.....	»	89
Ἀκροβατικὰ γυμνάσια ἐπὶ			Νόμισμα Συρακουσῶν.....	»	90
ταύρου.	»	43	Νόμισμα Ἀκράγαντος.	»	91
Μυκηναῖοι πολεμισταὶ	»	44	Ἐρείπια ναοῦ τοῦ Σελενοῦ-		
Ἡ Πύλη τῶν λεόντων	»	45	τος.....	»	92
Ἡ κυρία μὲ τὴν πυξίδα. .	»	46	Ἡ κοιλάς τοῦ Εὑρώτα καὶ		
Ἐγχειρίδιον Μυκηναϊκὸν ..	»	47	ὁ Ταῦγετος.	»	93
Μυκηναῖκα ἀγγεῖα.....	»	47	Λυκοῦργος	»	95
Θοιωτὸς τάφος. Ο «Θησαυ-			Σπαρτιᾶται δόπλιται	»	98
ρὸς τοῦ Ἀτρέως.	»	48	Νόμισμα Σπάρτης.....	»	99
Γεωμετρικὰ ἀγγεῖα.....	»	51	Ο Σόλων	»	107
Ο «Ομηρος	»	52	Αθηναῖος ιππεύς	»	111

'Ερείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλ-		Σωκράτης	σελ. 187
λωνος εἰς Δελφούς.	σελ. 116	Δωρικός, ίωνικός καὶ κοριν-	
'Η Πυθία καθημένη ἐπὶ τοῦ		θιακὸς κίων	» 190
τρίποδος χρησμοδοτεῖ. ...	» 117	Κοῦρος	» 191
'Ο θησαυρὸς τῶν Ἀθηναίων		Κόρη	» 191
εἰς τοὺς Δελφούς	» 117	'Αθηνᾶ τοῦ Βαρβακείου....	» 192
"Αποφίει τῆς Ὄλυμπίας.....	» 118	'Ο δισκοβόλος τοῦ Μύρωνος..	» 193
Σκηναὶ ἀπὸ τοὺς Ὄλυμπια-		'Ο δορυφόρος τοῦ Πολυκλεί-	
κούς ἀγῶνας.	» 121	τοῦ	» 194
"Αρπα καὶ λύρα	» 124	Μελανόμορφος ἀμφορεύς...	» 195
'Αλκαῖος καὶ Σαπφώ.....	» 126	'Η Ἀχρόπολις τῶν Ἀθηνῶν	» 196
'Ο Ἀνακρέων.....	» 127	'Ο Παρθενών.....	» 197
'Ο Ἡράκλειτος.	» 131	Τὸ Ἐφέζειον	» 198
Δαρεῖος Α'.	» 134	'Ο ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς ('Απτέ-	
Πέρσαι πολεμισταὶ	» 135	ροῦ) Νίκης.....	» 199
"Ελλην ὄπλιτης.....	» 139	'Αλκιβιαδῆς.....	» 208
Μιλτιάδης	» 142	Στήλη Ἐρμοῦ	» 209
'Αριστείδης	» 143	Φύλιππος Β'	» 234
Θεμιστοκλῆς.	» 144	Μακεδῶν ἵππεὺς	» 235
'Ο χρυσοῦς τρίπους τῶν Δελ-		Δημοσθένης.....	» 238
φῶν	» 156	'Ισοκράτης	» 238
"Οστρακον μὲ τὸ δνομα τοῦ		Αἰσχύνης.....	» 239
Θεμιστοκλέους καὶ τοῦ		'Ο λέων τῆς Χαιρωνείας.	» 240
πατέρος του	» 160	'Ο Μέγας Ἀλέξανδρος	» 244
Κεφαλὴ τοῦ Κίμωνος	» 162	'Η μάχη τῆς Ἰσσοῦ (Ψηφι-	
Περικλῆς.....	» 166	δωτὸν Πομπήιας)	» 249
Τριήρης	» 171	Ξενοφῶν	» 263
'Ανήρ μὲ χιτῶνα καὶ ἀνήρ		Πλάτων.....	» 264
μὲ ἴματιον.....	» 174	'Αριστοτέλης.....	» 264
Γυνὴ μὲ χιτῶνα καὶ γυνὴ μὲ		Θόλος τῆς Ἐπιδαύρου.....	» 265
ἴματιον.	» 175	Τὸ θέατρον τῆς Ἐπιδαύρου..	» 266
Σχολείον	» 176	Εἰρήνη τοῦ Κηφισοδότου ..	» 267
Παλαίστρα.	» 177	'Η κεφαλὴ τοῦ Ἐρμοῦ τοῦ	
'Εσωτερικὸν σιδηρουργείου..	» 178	Πραξιτέλους.....	» 268
Παναθηναϊκὸς ἀμφορεύς ..	» 180	Κεφαλὴ τῆς Κνιδίας Ἀφρο-	
Αἰσχύλος	» 184	δίτης.....	» 268
Σοφοκλῆς.	» 184	'Ο ἀποξύμενος τοῦ Λυσίππου	» 268
Εὐριπίδης	» 184	'Ο Μελέαγρος.....	» 269
'Αριστοφάνης.	» 184	Εἰδώλια Τανάγρας.	» 270
'Ηρόδοτος	» 185	'Η κεφαλὴ τοῦ παιδὸς τοῦ	
Θουκιδίδης.	» 186	Μαραθώνος	» 271

ΧΑΡΤΑΙ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

	σελ.
• Αρχαία Αίγυπτος	9
Βαθύλωνιά και 'Ασσουρία	» 16
Παλαιοτέλη και Φωνίχη.....	» 22
Φουκική ἔξαπλωσις.....	» 25
Τὸ Περσικὸν κράτος ἐπὶ Δαρείου Α'	» 30
'Η ἀρχαία Ἑλλάς.....	» 35
Μεγάλη Ἑλλάς.....	» 62
'Ο ἑλληνικὸς κόσμος	» 65
• Αρχαία Ἀττικὴ	103
Χάρτης τῶν περσικῶν πολέμων	138
Σχέδιον τῆς μάχης τοῦ Μαραθῶνος	141
Σχέδιον τῆς μάχης τῶν Θερμοπυλῶν	147
Σχέδιον τῆς ναυμαχίας τῆς Σαλαμίνος	151
Σχέδιον τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν	155
Σχέδιον τῶν μαχρῶν τειχῶν	167
Σχέδιον ἀρχαίας οἰκίας	173
Ναὸς ἐν παραστάσι	188
Ναὸς πρόστυλος	188
Ναὸς ἀμφιπρόστυλος	189
Ναὸς περιττερος	189
Σχέδιον Πύλου και Σφρακτηρίας!.....	205
Χάρτης τοῦ Κορινθιακοῦ πολέμου	223
'Η μάχη τῆς Μαντινείας	231
Πορεία τοῦ Μ. Ἀλεξανδρου μέχρι τοῦ ποταμοῦ Γρανικοῦ	247
Σχέδιον τῆς Τύρου	250
Χάρτης τῆς πορείας τοῦ Μ. Ἀλεξανδρου	255

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

τίς τούς διάφορους
Άσκηση της Ομονοίας
Συγχρόνως της Ομονοίας
της πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ	Α'	σελ.
	Εισαγωγή.....	5 - 7
"	Β' Οι 'Ανατολικοί λαοί	» 8 - 33
"	Γ' 'Η δρχαία 'Ελλάς	» 34 - 36
"	Δ' Προϊστορικοί χρόνοι.....	» 37 - 49
"	Ε' 'Η 'Ελλάς μετά τής καθοδον τῶν Δωριέων	» 50 - 54
"	ΣΤ' 'Η δρχαία ἑλληνικὴ θρησκεία	» 55 - 59
"	Ζ' 'Αποικιακὴ ἔξαπλωσις.....	» 60 - 66
"	Η' Κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ δργάνωσις	» 67 - 71
"	Θ' 'Η μικρασιατικὴ 'Ελλάς.....	» 72 - 77
"	Ι' 'Η μητροπολιτικὴ 'Ελλάς	» 78 - 87
"	ΙΑ' 'Ο 'Ελληνισμὸς τῆς Δύσεως	» 88 - 92
"	ΙΒ' 'Η Σπάρτη.....	» 93 - 101
"	ΙΓ' Αἰ 'Αθῆναι	» 102 - 113
"	ΙΔ' 'Η ἐνότης τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους	» 114 - 122
"	ΙΕ' 'Η πνευματικὴ ἀνάπτυξις	» 123 - 131
"	ΙΣΤ' 'Ακμὴ καὶ μεγαλεῖον τῆς 'Ελλάδος. Μηδικοὶ ἡ περσικοὶ πόλεμοι.....	» 132 - 158
"	ΙΖ' 'Η ἀθηναϊκὴ ἡγεμονία	» 159 - 167
"	ΙΗ' 'Οργάνωσις καὶ λειτουργία τοῦ ἀθηναϊκοῦ κράτους.....	» 168 - 172
"	ΙΘ' 'Η ιδωτικὴ καὶ δημοσία ζωὴ εἰς τὰς 'Αθήνας.....	» 173 - 182
"	Κ' 'Ο αἰών τοῦ Περικλέους.....	» 183 - 199
"	ΚΑ' 'Ο Πελοποννησιακὸς πόλεμος.....	» 200 - 217
"	ΚΒ' 'Η ἡγεμονία τῆς Σπάρτης.....	» 218 - 225
"	ΚΓ' 'Η ἡγεμονία τῶν Θηβῶν.....	» 226 - 232
"	ΚΔ' 'Η μακεδονικὴ ἡγεμονία	» 233 - 242
"	ΚΕ' 'Η ἀκμὴ τοῦ μακεδονικοῦ 'Ελληνισμοῦ. Αἱ μεγάλαι κατακτήσεις	» 243 - 261
"	ΚΣΤ' Τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα	» 262 - 271

Ι Σ Τ Ο Ρ Ι Α
Ε Β Υ Κ Ε Λ Α
Ι Η Ζ Ρ Ο Σ Σ Λ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Ι

I S T O R I A

ΕΛΛΗΝΙΚΗ - ΡΩΜΑΪΚΗ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΥΠΟΤΑΓΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ (146 π.Χ.)

Ο θανάτος του Αλεξανδρέα ήταν θεμή σε διάφορες απορίες.
Διάφοροι υποσχόταν να τον αποκτήσουν μετάβοτα εάν βιώσει την πόλη της Αλεξανδρείας. Ήταν γνωστό ότι την διδράζει το Βασιλικό Κοινωνικό Επάντιο δεν συνέπει να διατηρήσει διαρροή πολιτιστικής γνώσης στην πόλη και Αγριατίρας διέτελε φύρωμα λαζαλί Τερτιάριο, μεταβοτικό, προβοτικό, διδράζει πόλη, έπειτα, καταλήγει κατ' αναγνώσσον. Έναρξε μέρος σε τέλος διαδηματικό ποστρελάτη κατάτοι, ηλιόμηρη πολιτεία της Φανταγκού που ονόμασε γενικά Λευκόπεδο. Ήταν τότε η Κάτια κορυφαία πετροβράχια της θάσιας σπουδαιότητας της διάσημης.

Αι φίσαι του αυτοκράτορού κατέπιεν τούς φραγιστές αι
ποταίς θεωρούσαν την Βασιλεία την την Ελληνική Μεγαλεία
την οποία γνωρίζονταν τόσης εάν την διεύθυνσαν γιαν Ελλήνων και Ελληνικής. Διότι τη διάσημη ονδύμα.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ - ΠΩΜΑΪΚΗ ΙΔΙΟΤΗΤΑ

ΥΟΥ ΥΟΥΑΝΑΝΔΡΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΧΑΓΓΕΛΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ ΤΗΣ ΕΒΒΑΖΟΣ
(Χρ. έμ.) ΣΧΟΙΛΙΑΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

·εργασίας της ποτνιούμπλεζά, πήδη δικαιολόγησε ότι τα ιστονομόδιμα φέρεσσαν να είναι σύνθετη η αποτελεσματικότητα των διαφορετικών μέσων που χρησιμοποιούνται για την προστασία της πόλης.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

·εργασίας της ποτνιούμπλεζά, πήδη δικαιολόγησε ότι τα ιστονομόδιμα φέρεσσαν να είναι σύνθετη η αποτελεσματικότητα των διαφορετικών μέσων που χρησιμοποιούνται για την προστασία της πόλης.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΡΩΜΑΙΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

·εργασίας της ποτνιούμπλεζά, πήδη δικαιολόγησε ότι τα ιστονομόδιμα φέρεσσαν να είναι σύνθετη η αποτελεσματικότητα των διαφορετικών μέσων που χρησιμοποιούνται για την προστασία της πόλης.

·εργασίας της ποτνιούμπλεζά, πήδη δικαιολόγησε ότι τα ιστονομόδιμα φέρεσσαν να είναι σύνθετη η αποτελεσματικότητα των διαφορετικών μέσων που χρησιμοποιούνται για την προστασία της πόλης.

·εργασίας της ποτνιούμπλεζά, πήδη δικαιολόγησε ότι τα ιστονομόδιμα φέρεσσαν να είναι σύνθετη η αποτελεσματικότητα των διαφορετικών μέσων που χρησιμοποιούνται για την προστασία της πόλης.

·εργασίας της ποτνιούμπλεζά, πήδη δικαιολόγησε ότι τα ιστονομόδιμα φέρεσσαν να είναι σύνθετη η αποτελεσματικότητα των διαφορετικών μέσων που χρησιμοποιούνται για την προστασία της πόλης.

των προσαρμόζονται είς τὰ ἑλληνικὰ ἔθη, ἔξελληνίζονται είς μεγαλύτερον ἡ μικρότερον βαθμόν. Διὰ τοῦτο τὴν περίοδον τῶν τριῶν αἰώνων μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν 3ον, 2ον καὶ 1ον π.Χ. αἰῶνα, οἱ νεώτεροι ἱστορικοὶ ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ περασμένου αἰῶνος ὀνόμασαν Ἑλληνιστικούς χρόνους.

Ἄλλα ὅτις "Ἑλληνες καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς ἔξηντλήθησαν μὲ τὸν καιρὸν καὶ ἀπὸ τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος δὲν κατώρθωσαν ν' ἀντισταθοῦν εἰς τὴν δύναμιν ἐνὸς νεαροῦ λαοῦ τῆς Ἰταλίας, τῶν Ρωμαίων. Οἱ Ρωμαῖοι, λαὸς ἵνδοευρωπαϊκῆς καταγωγῆς, δρμώμενοι ἀπὸ τὴν μικρὰν κατ' ἀρχὰς πρωτεύουσαν τῶν Ρώμην, ἰδρύουν τὴν μεγαλυτέραν αὐτοκρατορίαν τῆς ἀρχαιότητος, ὑποτάσσουν τὴν Ἐλλάδα, Μ. Ἀσίαν, Συρίαν καὶ Αἴγυπτον. Εἰσέρχονται δηλαδὴ εἰς τὴν περιοχήν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀκμάσει ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμός.

Δέχονται τὴν ἐνεργητικὴν ἐπίδρασιν τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, διαμορφώνουν νέον τύπον αὐτῆς, τὸν λεγόμενον ἐλληνικὸν πολιτισμόν, καὶ κυβερνήσαντες ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας διαδίδουν αὐτὸν μὲ ὄργανον τὴν ἴδικήν των γλῶσσαν, τὴν λατινικήν, εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς αὐτοκρατορίας των, ἴδιως εἰς τὴν Δύσιν, δηλαδὴ τὴν Ἰσπανίαν, Γαλλίαν, Ἀγγλίαν καὶ Γερμανίαν.

Ἄπὸ τὰ σπέρματα αὐτοῦ ἔβλαστησεν ὁ πολιτισμὸς τῶν νεωτέρων λαῶν.

Εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ βιβλίου μας θὰ ἔξετάσωμεν τοὺς Ἑλληνιστικούς χρόνους, εἰς τὸ δεύτερον τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ τοὺς χρόνους τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

Διατί τὸ πολιτισμὸν τῶν νεωτέρων λαῶν μέσον τοῦ πολιτισμοῦ τῶν αἰώνων τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ελληνιστικῆς καὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ θεωρεῖται; Τοῦτο μέσον τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ελληνιστικῆς καὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ θεωρεῖται λόγω της μεγάλης ποσοτήτας μετατροπῆς της στον πολιτισμό των νεωτέρων λαῶν. Η μεγάλη ποσοτήτα μετατροπῆς της στον πολιτισμό των νεωτέρων λαῶν είναι τούτη: της μετατροπῆς της στον πολιτισμό των νεωτέρων λαῶν.

Διατί τὸ πολιτισμὸν τῶν νεωτέρων λαῶν μέσον τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ελληνιστικῆς καὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ θεωρεῖται λόγω της μεγάλης ποσοτήτας μετατροπῆς της στον πολιτισμό των νεωτέρων λαῶν. Η μεγάλη ποσοτήτα μετατροπῆς της στον πολιτισμό των νεωτέρων λαῶν είναι τούτη: της μετατροπῆς της στον πολιτισμό των νεωτέρων λαῶν.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΝ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΔΙΑΔΟΧΗΣ

‘Ο αιφνίδιος θάνατος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐδημιούργησε μεγάλην ἀναστάτωσιν εἰς τὸ κράτος του, διότι ὁ περίφημος κατακτητής δὲν εἶχε φροντίσει διὰ τὸν διάδοχόν του. Δικαιώματα ἐπὶ τοῦ θρόνου εἶχεν ὁ ἀδελφός του Φίλιππος Ἀρριδαῖος ἀπὸ ἄλλην μητέρα, ἀνθρωπος ἀδύνατος πνευματικῶς, καὶ τὸ ἀναμενόμενον τέκνον τῆς Ρωξάνης.

‘Η δύναμις περιῆλθε κατ’ οὐσίαν εἰς τοὺς ἴσχυροὺς Μακεδόνας, οἱ ὅποιοι εἶχον ἀποκτήσει φήμην καὶ πλοῦτον κατὰ τὴν ἐκστρατείαν. Οἱ σημαντικώτεροι ἀπὸ αὐτοὺς ἦσαν ὁ Περδίκκας (συγγενὴς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, διακριθεὶς διὰ τὰς ἔξαιρετικὰς ὑπηρεσίας του κατὰ τὴν ἐκστρατείαν, ἔμπιστος τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἰς τὸν ὅποιον ἀποθνήσκων ὁ βασιλεὺς παρέδωκε τὸ δακτύλιόν του, δηλαδὴ τὴν σφραγίδα του), ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Λεοννᾶτος (ἀνήκοντες εἰς τὴν σωματοφυλακὴν τοῦ βασιλέως), ὁ Ἀντίγονος, ὁ Σέλευκος καὶ ὁ Εύμενης. Μεγάλην ἴσχυν εἶχεν ἐπίστης ὁ διοικητὴς τῆς Μακεδονίας Ἀντίπατρος καὶ ὁ υἱός του Κάσσανδρος.

“Ολοι ἐνεπνέοντο ἀπὸ ἀπεριόριστον φιλοδοξίαν καὶ ἀπὸ τὸν πόθον νὰ ἐπικρατήσουν. Εὔθυς λοιπὸν ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν ἥλθον εἰς φῶς τὰ κακῶς μέχρι τότε κρυπτόμενα πάθη καὶ ἀντιζηλίαι καὶ ἡ σύγκρουσις ἥρχισεν ἥδη πρὸ τοῦ νεκροῦ τοῦ μεγάλου ἀρχηγοῦ. Ἄλλα πρὸς στιγμὴν κατώρθωσαν νὰ συνεννοηθοῦν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ διατηρήσουν τὴν ἐνότητα τοῦ κράτους. ‘Ο Φίλιππος Ἀρριδαῖος ἀνεκτρύχθη βασιλεὺς μὲ τὸν ὄρον νὰ συμβασιλεύσῃ μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς Ρωξάνης. Πλησίον του ἐτέθη ὡς ἐπίτροπος ὁ Περδίκκας μὲ τὸν τίτλον τοῦ χιλιάρχου. Μετὰ τρεῖς μῆνας ἡ Ρωξάνη ἐγέννησεν υἱόν.

Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Οι Ἀθηναῖοι, οἱ ὄποιοι ἡδη πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἔξυπνοῦσαν μὲ τὸ ἑρώτημα εἰς τὰ χείλη « τέθνηκεν Φίλιππος; », ἢτο ἀδύνατον ν' ἀκούσουν τὸ ἄγγελμα τοῦ θανάτου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ νὰ μείνουν ἥσυχοι. Κατ' ἀρχὰς ἐδυσκολεύθησαν νὰ πιστεύσουν εἰς τὴν εἰδῆσιν. ‘Ο περιβότος μάλιστα δημαγωγὸς Δημάδης ἐφώναξεν: « Ἡ οἰκουμένη θὰ ἐγέμιζεν ἀπὸ τὴν ὁσμήν του, ἃν ἀπέθησκεν ὁ Ἀλέξανδρος! ».

‘Ο Δημοσθένης ἀπουσίαζεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἔξοριστος. ‘Αλλ’ ἔως ὅτου φθάσῃ, ὑπῆρχεν δὲ φίλος του ‘Υπερέιδης. Μάτην ὁ γηραιὸς Φωκίων συνεβούλευσεν εἰς τὴν ἀμέσως συγκροτηθεῖσαν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου σύνεσιν.

‘Η φιλοπόλεμος μερὶς ὑπερίσχυσεν. ‘Ο Δημοσθένης καὶ οἱ φίλοι του ἐτέθησαν εἰς κίνησιν. Οἱ Αἰτωλοὶ καὶ πολλαὶ πόλεις ἤκουσαν τὴν πρόσκλησιν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔλαβον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των τὸν δραστήριον καὶ ίκανὸν ἀρχηγὸν μισθοφόρων Λεωσθένην, τὸν ὄποιον εἶχον ὑποστηρίξει κρυφίως οἱ δημοκρατικοὶ νὰ διατηρῇ μισθοφόρους εἰς τὸ Ταίναρον.

‘Ο Λεωσθένης κατέλαβε τὰς Θερμοπύλας. ‘Ο Ἀντίπατρος, δὲ ὄποιος ἐσπευσε πρὸς συνάντησίν του μὲ 13.000 πεζοὺς καὶ 600 ἵππεις, ἀπεκρούσθη καὶ ἡναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Λαμίαν, ὅπου ἐπολιορκήθη. Διὰ τοῦτο δὲ πόλεμος ὠνομάσθη Λαμιακὸς πόλεμος. Σχεδὸν δλη ἡ στερεά Ελλὰς καὶ πολλαὶ πολιτεῖαι τῆς Πελοποννήσου προσεχώρησαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

‘Άλλ’ δὲ Λεωσθένης ἐφονεύθη εἰς ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Λαμίας καὶ ἡ συνοχὴ τῶν συμμάχων ἤρχισε νὰ χαλαροῦται, ἐνῷ εἰς βοήθειαν τοῦ Ἀντιπάτρου ἐσπευδον ἀπὸ τὴν Ἀσίαν δὲ Λεοννᾶτος καὶ ὁ Κρατερός.

Πρῶτος ἔφθασεν δὲ Λεοννᾶτος. Οἱ σύμμαχοι ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν τῆς Λαμίας, διὰ νὰ συναντήσουν αὐτόν. Εἰς πεισματώδη σύγκρουσιν εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἐπεσεν δὲ Λεοννᾶτος καὶ τὸ ἴππικόν του ὑπεχώρησε· τὸ πεζικόν του ὅμως ἐκράτησε τὴν θέσιν του καὶ τὴν ἐπομένην ἥνωθη μετὰ τοῦ ἔξελθόντος ἀπὸ τὴν Λαμίαν Ἀντιπάτρου.

‘Ο πόλεμος ἔλαβε κακὴν τροπὴν διὰ τοὺς Ἀθηναίους, ιδίως εἰς τὴν θάλασσαν. ‘Ο στόλος των ὑπέστη δεινὴν ἤτταν πρῶτον εἰς τὴν Ἀβυδον, ὕστερον παρὰ τὴν Ἀμοργόν, κατὰ τὴν μεγαλυτέραν ναυμαχίαν, ἡ ὄποια ἐδόθη εἰς τὰ ἐλληνικὰ ὅδατα μετὰ τὴν Σαλα-

μινα (ἄνοιξις τοῦ 322). Μὲ τὸ κτύπημα αὐτὸ « ἔσβησε διὰ παντὸς ἡ ναυτικὴ ὑπεροχὴ καὶ μετ' αὐτῆς τὸ πολιτικὸν μεγαλεῖον τῶν 'Αθηνῶν », ὅπως ἔγραψεν ὁ Γερμανὸς ἱστορικὸς *Μπέλοχ*.

Τὸ θέρος ἔφθασεν εἰς βοήθειαν τοῦ Ἀντιπάτρου ὁ Κρατερὸς καὶ αἱ δυνάμεις τῶν Μακεδόνων ἀνῆλθον εἰς 50 περίπου χιλιάδας, ἔξ δι 5.000 ἵππεις. Εἰς μάχην παρὰ τὴν **Κραννῶνα** τῆς Θεσσαλίας οἱ σύμμαχοι, 25 χιλιάδες πεζοὶ καὶ 3.500 ἵππεις, ἤττήθησαν (5 Σεπτεμβρίου 322).

Αἱ πόλεις ἐδέχθησαν κατὰ τὴν ἀπαίτησιν τοῦ Ἀντιπάτρου νὰ συνθηκολογήσουν χωριστά. Οἱ Αἰτωλοὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ἀπόρθητα ὅρη των. 'Αλλ' αἱ 'Αθῆναι εύρεθησαν πρὸ ἐσχάτου κινδύνου. 'Ο Ἀντίπατρος ἔφθασε πρὸ τῆς πόλεως, ἐνῷ δι μακεδονικὸς στόλος ἔκαμεν ἀπόβασιν εἰς τὰ περίχωρα. 'Υπεχρεώθησαν νὰ δεχθοῦν μὲ τὴν μεσολάβησιν τοῦ Φωκίωνος καὶ τοῦ Δημάδου τοὺς σκληροὺς ὄρους τοῦ νικητοῦ : Φρουρὰ μακεδονικὴ νὰ ἔγκατασταθῇ εἰς τὴν Μουνυχίαν, νὰ πληρώσουν πολεμικὴν ἀποζημίωσιν, νὰ παραδώσουν τοὺς ἔχθροὺς τῶν Μακεδόνων, νὰ περιορίσουν τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ νὰ ἔγκαταλείψουν τὴν Σάμον. 'Ο Ἀντίπατρος ἐσχεδίαζε μάλιστα ἐν συνεννοήσει μὲ τοὺς μακεδονίζοντας νὰ ἐκτοπίσῃ εἰς τὴν Θράκην ἢ εἰς τὸν Πόντον « δλόκληρον τὸν δημοκρατικὸν ὅχλον τῶν 'Αθηνῶν ».

'Ο 'Υπερείδης, παραδοθεὶς εἰς τὸν Ἀντίπατρον, ἐφονεύθη. 'Ο Δημοσθένης, καταφυγὼν εἰς τὸν ἐν Καλαυρίᾳ (Πόρῳ) ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ ἀπειλούμενος ν' ἀποσπασθῇ ἐκεῖθεν ἀπὸ καταφθάσαντας « φυγαδοθήρας » τοῦ Ἀντιπάτρου, ἐπιε τὸ δηλητήριον, τὸ ὁπίον εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ, διὰ νὰ τὸ μεταχειρισθῇ ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης.

'Ο Ἀντίπατρος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἔγκατεστησε φιλικὰ πρὸς αὐτὸν καθεστῶτα καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἴδιου ἔτους (322) ἐπετέθη μετὰ τοῦ Κρατεροῦ κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, οἱ δποῖοι κατὰ τὰ ἔτη αὐτὰ εἶχον γίνει σημαντικὴ δύναμις εἰς τὴν 'Ελλάδα καὶ ἡπείλουν τὰ πλευρὰ τοῦ μακεδονικοῦ κράτους. 'Αλλ' εἰδήσεις ἔξ 'Ασίας ὑπεχρέωσαν τοὺς δύο στρατηγοὺς νὰ διακόψουν τὴν ἐπιχείρησιν, διὰ νὰ ἐτοιμασθοῦν κατὰ τῶν παλαιῶν ἐν ὅπλοις συναδέλφων των. "Ηρχιζεν ὁ ἔξοντωτικὸς ἀγών μεταξὺ τῶν διαδόχων.

ΑΓΩΝ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΙΝ

Τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. 'Αλεξάνδρου χρόνων εἶναι οἱ πεισματώδεις καὶ καταστρεπτικοὶ πόλεμοι

μεταξύ τῶν στρατηγῶν του διὰ τὴν ἐπικράτησιν. Ἡ Μ. Ἀσία καὶ ἡ Ἐλλὰς ἀνεστατώθησαν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ ὑπέστησαν μεγάλας καταστροφάς ἀπὸ τοὺς πολέμους. Ἐδημιουργήθη ἀστάθεια καὶ χάος, ἀπὸ τὸ ὅποιον οὐδεὶς ἐγνώριζε τί θὰ προκύψῃ. Αἱ συμμαχίαι ἀντεστρέφοντο διαρκῶς, τολμηροὶ ἄνδρες ἀνεπήδων ἐκ τῆς καταστροφῆς καὶ ἐνεφανίζοντο μὲνέαν δύναμιν καὶ νέας διεκδικήσεις.

Παριστάμεθα ἐπανειλημένως πρὸ τοῦ ἔξῆς φαινομένου : Εἰς τῶν ἀρχηγῶν ἀποκτᾶ μεγάλην δύναμιν καὶ προσπαθεῖ νὰ γίνη μόνος κύριος εἰς τὸ ἀχανὲς κράτος, ὑποτάσσων τοὺς ἄλλους. Κατ’ αὐτοῦ συνασπίζονται οἱ ἄλλοι καὶ συντρίβουν τὴν δύναμιν του. Τοῦτο ἐπεχείρησε κατ’ ἀρχὰς ὁ Περδίκκας, ἀργότερον μετὰ περισσοτέρας πιθανότητος ὁ Ἀιτίγονος.

Οἱ χρόνοι αὐτοὶ εἶναι περίοδος ἀναστατώσεως, ἀναρχίας καὶ θλιβερῶν καταστροφῶν. Μαρτυροῦν ὅμως καὶ καταπληκτικὴν ζωτικότητα, παράτολμον σθένος, ἐφευρετικότητα καὶ ἀντοχὴν τῶν Μακεδόνων στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν, ὑπερβαίνουσαν τὰ συνήθη μέτρα. Ἡ παρουσία προσωπικοτήτων μὲ ἄκαμπτον φιλοδοξίαν καὶ φλογερὰν ὄρμήν διὰ κυριαρχίαν χαρακτηρίζει περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο τοὺς Ἑλληνιστικούς χρόνους. Ζωηρότατον μέρος ἔλαβον εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς ἀντεκδικήσεις καὶ αἱ γυναῖκες τῶν Μακεδόνων ἀρχηγῶν.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΕΡΔΙΚΚΑ

Πρὸς στιγμὴν ἐφάνη ὅτι τὸ κράτος εἶχεν ὑπερνικήσει τὴν κρίσιν ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Εἰς τὴν Εύρωπην ἔβασιλευσεν ἡσυχία μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὴν Ἀσίαν ὁ Εύμενης μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Περδίκκα ὑπέταξε τὴν πρὸς τὸν Πόντον Καππαδοκίαν, ἥ ὑποταγὴ τῆς Ἀρμενίας ἔβαινεν ὁμαλῶς, ὁ Πτολεμαῖος εἰς τὴν Ἀφρικὴν κατέλαβε καὶ προσήρτησεν εἰς τὸ κράτος του τὴν Κυρηναϊκήν. Αἱ ἀντιθέσεις τῶν ἀρχηγῶν ἐφαίνοντο ἔξομαλυνόμεναι διὰ τῶν μεταξύ αὐτῶν συνοικείων. Ο Περδίκκας, ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Κρατερὸς συνεζεύχθησαν τρεῖς ἀδελφάς, θυγατέρας τοῦ γηραιοῦ Ἀντιπάτρου.

‘Ἀλλὰ δὲν ἦργησαν νὰ φανοῦν τὰ προμηνύοντα τὴν θύελλαν νέφη. ‘Ο Περδίκκας ἐδείκνυε καθ’ ἐκάστην περισσότερον τὰς μοναρχικάς του διαθέσεις.

Ἐπωφεληθείς ἐκ τῆς συμφιλιώσεως ἐφόνευσεν ὑπούλως τοὺς ἀρχηγούς τοῦ πεζικοῦ, οἱ ὅποιοι ἐπρωτοστάτησαν εἰς τὸ κίνημα κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ αὐτὸν τὸν ἀρχηγὸν τοῦ πεζικοῦ Μελέαγρον, καταφύγοντα εἰς ναόν. Ἀπαλλαγεῖς τῷρα τῶν ἀντιπάλων του, ἔγινε πραγματικὸς κύριος τοῦ κράτους, ἔχων ἄσουλον ὄργανον τὸν βασιλέα Ἀρριδαῖον. Οὕτω, ὡς ἀρχηγὸς τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων καὶ αὐτοκράτωρ ἐπιμελητής, εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγάς του τὰς στρατιωτικὰς καὶ πολιτικὰς ἀρχάς, ἔφερε τὴν βασιλικὴν σφραγίδα καὶ ἀπέβη παντοδύναμος κυβερνήτης τῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐμπιστον συνεργάτην εἶχε τὸν Εὔμενην τὸν Καρδιανὸν (ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴν πόλιν τῆς Θράκης Καρδίαν), τὸν μόνον μὴ Μακεδόνα ἀπὸ τοὺς ἐπιτελεῖς τοῦ Ἀλεξάνδρου, γραμματέα τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ, ὁ ὅποιος ἀνέπτυξεν ἔξαιρετικὰς πολιτικὰς καὶ στρατηγικὰς ἰκανότητας κατὰ τὴν θυελλώδη αὐτήν ἐποχήν. Μετὰ τοῦ Περδίκκα συνειργάζετο καὶ ἡ αὐταρχικὴ καὶ φιλόδοξος μῆτηρ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὁλυμπιάς. Ὁ Περδίκκας ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφὴν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου Κλεοπάτραν καὶ ἀπέπεμψε κατ' ἀξίωσιν τῆς μητρός της Ὁλυμπιάδος τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀντιπάτρου Νίκαιαν.

Οταν ὅμως ἐπεχείρησε νὰ συλλάβῃ τὸν σατράπην τῆς Φρυγίας Ἀντίγονον, ἐναντίον του συνησπίσθησαν ὁ Ἀντίγονος, ὁ νιός του Δημήτριος (ὁ μετὰ ταῦτα περίφημος ὑπὸ τὸ ὄνομα Πολιορκητής), ὁ Ἀντίπατρος, ὁ Κρατερός καὶ εἰς τὴν συμμαχίαν προσεχώρησαν ὁ Λισίμαχος τῆς Θράκης καὶ ὁ Πτολεμαῖος τῆς Αἰγύπτου.

Τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πολέμου εἰς τὴν Ἀσίαν ὁ Περδίκκας ἀνέθεσεν εἰς τὸν Εύμενην καὶ ὁ ἴδιος ἀνέλαβε μεγάλην ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ Πτολεμαίου.

Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ πολυαριθμοῦ στρατοῦ, τὸν ὅποιον συνώδευον καὶ οἱ βασιλεῖς Ἀρριδαῖος καὶ Ἀλέξανδρος (υἱὸς τῆς Ρωξάνης), ἔφθασε τὴν ἀνοιξιν τοῦ 321 εἰς τὴν Δαμασκὸν καὶ ἐκείθεν εἰς τὰ σύνορα τῆς στρατιείας τῆς Αἰγύπτου. Ἐκεῖ ἡθέλησε κατὰ τὰ μακεδονικὰ ἔθμα νὰ δικασθῇ καὶ νὰ καταδικασθῇ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ὁ Πτολεμαῖος διὰ τὴν ἀπειθείαν του εἰς τὰς βασιλικὰς διαταγάς. Ὁ στρατὸς ὅμως ἤθωσε τὸν Πτολεμαῖον.

Οταν παρὰ ταῦτα ἐπέμεινε νὰ διαβῇ ὁ στρατὸς τὸν Νεῖλον καὶ εἰς τὴν ἀποτυχοῦσαν ἀπόπειραν ἐπινίγησαν πολλοὶ στρατιώται — γενόμενοι βορὰ τῶν κροκοδείλων —, οἱ ἀξιωματικοὶ ἔξηγειρον τὸν στρατὸν καὶ ὁ Σέλευκος, εἰσελθὼν μετ' ἄλλων εἰς τὴν σκηνήν του,

έφόνευσεν τὸν Περδίκκαν (321). Εἰς τὴν Ἀσίαν ὅμως ὁ μεγαλοφύτης στρατηγὸς Εὔμένης, μένων πιστὸς εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ εἰς τὸν Περδίκκαν, ἀπέκρουσε τὴν κατ' αὐτοῦ ἐπίθεσιν. Εἰς τὴν μάχην ἔφονεύθη ὁ Κρατερός.

ΑΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΓΟΝΟΥ

Ἐκ τῆς καταστροφῆς τοῦ Περδίκκα ὡφελήθη πρώτιστως ὁ Ἀντίγονος. Οὗτος εἶλκε τὸ γένος ἀπὸ βασιλικὴν οἰκογένειαν, ὀνομαζόμενος Μονόφθαλμος καὶ Κύκλωψ ἐνεκα τῆς παθήσεως τοῦ ἐνὸς ὀφθαλμοῦ του. Ἐγινεν ὁ γενάρχης τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Ἀντιγονιδῶν, ὁ ὅποῖς βραδύτερον — ἀπὸ τοῦ 277 — ἐβασίλευσεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀνεδείχθη ἐκ τῶν δραστηριωτέρων διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ο Ἀντίγονος (382 - 301) εἶχε διακριθῆ ὡς εἰς ἐκ τῶν ίκανωτέρων στρατηγῶν τῆς Μακεδονίας, ἥδη ἐπὶ Φιλίππου Β', πατρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου. Προσέφερεν ἀξιολόγους ύπηρεσίας κατὰ τὴν ἐκστρατείαν καὶ διωρίσθη μετὰ τὴν ἐν ἀρχῇ τοῦ 333 κατάληψιν τῆς Μεγάλης Φρυγίας σατράπης αὐτῆς, κριθεῖς ὡς ὁ καταλληλότερος διὰ τὴν κυβέρνησιν τῆς περιστοιχίουμένης ἀπὸ ληστρικάς ὄρεινάς φυλάς χώρας.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Περδίκκα οἱ Μακεδόνες στρατηγοὶ συνεκρότησαν τὸ 321 συνέλευσιν εἰς τὸν Τριπαραδείσου τὸν ἀδεισον, πόλιν τῆς Κοίλης Συρίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ὄρόντου, πρὸς νέαν διανομὴν τῶν ἀξιωμάτων καὶ στρατηπειῶν, ἀφοῦ εἶχεν ἐκλείψει καὶ ὁ Κρατερός. Ἡ συνέλευσις ὑπῆρξε θορυβώδης. Ἁπειλήθη πάλιν σύγκρουσις τῶν ἵππεων καὶ τοῦ πεζικοῦ. Ο συνετὸς Πτολεμαῖος ἡρνήθη νὰ δεχθῇ τὸ ὀξίωμα τοῦ αὐτοκράτορος ἐπιμελητοῦ.

Εἰς τὴν διανομὴν τοῦ Τριπαραδείσου τὸ ὀξίωμα τοῦ ἐπιμελητοῦ ἐδόθη εἰς τὸν πρεσβύτερον ἐκ τῶν στρατηγῶν Ἀντίπατρον. Ο δολοφόνος τοῦ Περδίκκα Σέλευκος ἔλαβε τὴν στρατηπείαν τῆς Βαβυλῶνος. Ἡ ἔξουσία τοῦ Ἀντιγόνου, τοῦ πραγματικοῦ ὑπευθύνου τῆς στάσεως κατὰ τοῦ Περδίκκα, αὐξάνεται. Εἰς αὐτὸν ἀνατίθεται ἡ τιμωρία τοῦ Εὐμένους. Οι παλαιοὶ ἐν ὅπλοις σύντροφοι τοῦ κατακτητοῦ κηρύττουν ἔνοχον καὶ ἐκτὸς νόμου τὸν μόνον, ὁ ὅποῖς ἔμεινε πιστὸς εἰς τὸν ὄρκον του.

ΕΥΜΕΝΗΣ

Τὰ ἐπόμενα τέσσαρα ἔτη (320 - 316) ἐπληρώθησαν ἀπὸ τοὺς πεισματώδεις ἀγῶνας μεταξὺ Ἀντιγόνου καὶ Εὐμένους, οἱ δποῖοι κατέληξαν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ τελευταίου.

Ο Εὐμένης εἰς τὰς μάχας αὐτὰς ἀπέκτησε τὴν φήμην μεγάλου στρατηγοῦ. Ἐλέων εἶχεν εἰς βάρος του τὴν καταγγωγήν του. Κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν οἱ Μακεδόνες ἀξιωματικοὶ τὸν ἐγκατέλειψαν, διὰ νὰ προσχωρήσουν εἰς τὸν ἀντίπαλόν του. Αὐτὸν ἔγινεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ὅταν ὁ Εὐμένης μετὰ καταπληκτικὴν ἄμυναν ἐστράφη εἰς τὰς περὶ τὸν Εὐφράτην καὶ Τίγρητα χώρας, ὅπου ὠργάνωσε στρατὸν καὶ ἐνίκησε τὸν ἐλθόντα κατ' αὐτοῦ κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Σελεύκου Ἀντίγονον. Ἐλέων νέαν σύγκρουσιν δὲ Πευκέστας μὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν 10.000 Πέρσας ηύτομόλησεν εἰς τὸν Ἀντίγονον καὶ οἱ ἀργυράσπιδες συνέλαβον τὸν Εὐμένην καὶ παρέδωσαν αὐτὸν εἰς τὸν Ἀντίγονον, ὃ δποῖος τὸν ἐφόνευσεν.

Ο Ἀντίγονος κατεδίωξε καὶ ἔξωντωσεν ἀκόμη καὶ τοὺς βοηθῆσαντας αὐτὸν, ὅσοι ἦτο δυνατὸν νὰ διεκδικήσουν πρὸς αὐτὸν τὴν ἀρχὴν. Κινδυνεύσας καὶ ὁ Σέλευκος, ἐδραπέτευσεν ἀπὸ τὴν σατραπείαν του, τὴν Βαθυλῶνα.

ΕΠΙΚΡΑΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΓΟΝΟΥ

Ο Ἀντίγονος ἦτο κύριος τῆς Ἀσίας πλουσιώτατος, διότι κατέλαβε τοὺς θησαυροὺς εἰς τὰ Σοῦσα καὶ τὰ Ἐκβάτανα. Οἱ πόροι του ἀνήρχοντο εἰς 11.000 τάλαντα τὸ ἔτος καὶ εἶχεν ἀπόθεμα 40.000 ταλάντων. Διετήρει ἐμπειροπόλεμον στρατόν, ὃ δποῖος ἀνήρχετο εἰς 70.000. Δικαίως λοιπὸν ἀπέβλεπεν εἰς ἀποκλειστικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς κληρονομίας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

Ο κατ' αὐτοῦ συνασπισμὸς ἦτο ἀναπόφευκτος. Κάσσανδρος, Λυσίμαχος, Πτολεμαῖος, Σέλευκος συνηνώθησαν. Εἰς τὸν ἐπακολουθήσαντα τετραετῆ πόλεμον (315 - 311) ὁ Ἀντίγονος ἀναπτύσσει θαυμαστὴν στρατηγικὴν καὶ διπλωματικὴν ἴκανότητα. Ἐλέων δὲ Σέλευκος μὲ 800 πεζοὺς καὶ 200 ἵππεῖς — τοὺς δποίους δανείζεται ἀπὸ τὸν Πτολεμαῖον — σπεύδει εἰς τὴν σατραπείαν του τῆς Βαθυλῶνος, βασιζόμενος εἰς τὴν ἀγάπην τῶν κατοίκων.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ο ΠΟΛΙΟΡΚΗΤΗΣ (337 - 283)

‘Η τύχη φαίνεται στρεφομένη κατά τοῦ Ἀντιγόνου. ‘Ο Πτολεμαῖος ἐδημιούργησε σπουδαίαν ναυτικήν δύναμιν. Τὸ 309 ἐμφανίζεται εἰς τὰ παράλια τῆς Καρίας, τὸ 308 διασχίζει τὰς Κυκλαδας καὶ καταλαμβάνει τὴν Κόρινθον καὶ τὰ Μέγαρα. ‘Ο Κάσσανδρος, ὁ υἱὸς τοῦ

Δημήτριος ὁ Πολιορκητής (337 - 283)
Ἐπὶ νομίσματος. Φορεῖ τὸ βασιλικὸν
στέμμα.

καὶ περισυλλογῆς εἰς τὰ χείλη, κατασπαταλᾷ τοὺς πενιχρούς πόρους τῆς πόλεως, ἥ δόποιά τότε ἀριθμεῖ μόλις 21 χιλιάδας πολίτας.

Τότε ἀπεκαλύφθη ἡ ἔξαιρετικὴ ἰδιοφυΐα τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιγόνου Δημητρίου, ὁ δόποιος μετ' ὀλίγον ἔλαβε τὸν τίτλον Πολιορκητὴς (πορθητής πόλεων) καὶ κατὰ τὴν πολυτάρασχον εἰκοσιπενταετῆ δρᾶσιν του ἀνεδείχθη ὁ ἔξοχώτερος τῶν Ἐπιγόνων, ὅπως ὀνόμασαν τοὺς υἱοὺς τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

‘Ο Δημήτριος ὁ Πολιορκητής ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἔζησεν εἰς στρατόπεδα καὶ μάχας. Τὴν στρατιωτικήν του προπαιδείαν ἔκαμεν εἰς τοὺς πολέμους τοῦ πατρός του κατὰ τοῦ Εὐμένους. Μόλις εἰκοσιετής ἔλαβε μέρος εἰς μάχην ὡς ἀρχηγὸς τῶν ἑταίρων καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος (316) ὀδήγησε τὸ δεξιὸν κέρας. Ρωμαλέος, σοφαρὸς καὶ μὲ παράστημα μεγαλοπρέπεις, ἐγοήτευε μὲ τὴν γλυκεῖαν μορφήν του καὶ τὴν εύστροφίαν τοῦ πνεύματος. Παρουσίαζε μεγάλην δύμοιότητα μὲ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον. Πολλοὶ

μάλιστα ισχυρίσθησαν ότι είς μερικὰ χαρίσματα ἥτο ὀνώτερος ἔκείνου. Παρὰ τὴν ὁρμητικὴν φύσιν καὶ τὸν βίαιον χαρακτῆρα ἥτο φιλόμουσος καὶ συνεπάθει τὴν ποίησιν καὶ τὴν τέχνην

Ο ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

‘Ο Δημήτριος τὸ 307 ἐδέχθη μὲν ἐνθουσιασμὸν τὴν ἐντολὴν τοῦ πατρός του νὰ ἀπελευθερώσῃ τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Κασσάνδρου, ἀποδίδων μεγάλην σημασίαν εἰς τὸ νὰ ἔξυμνηθῇ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὡς ἐλευθερωτῆς καὶ σωτῆρ. Τὴν δόξαν αὐτὴν ἐπρότιμα ἀπὸ τὰς δάφνας νικῶν εἰς τὴν Ἀσίαν. Εἰς τὴν ἐπιχείρησιν εἶχε καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν. Μόλις ὁ στόλος του ἐφόνη πρὸ τοῦ Πειραιῶς, ἡ πόλις παρεδόθη.

‘Ο Δημήτριος ἀπέπλευσεν ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς Ἐφέσου μὲ 250 πλοῖα, ἐφθασεν εἰς τὸ Σούνιον καὶ μὲ 20 μόνον ἐκλεκτὰς τρίήρεις κατέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς, τὸν δόποιον εὔρεν ἀφύλακτον. Ἐπεφάνη τότε ἐν ὅλῃ τῇ λάμψει τῆς πανοπλίας του ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τῆς ναυαρχίδος, ἀνακοινώσας διὰ κήρυκος ότι ἥρχετο ν' ἀπελευθερώσῃ τὰς Ἀθήνας καὶ ν' ἀποδώσῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὸ πάτριον πολίτευμα. ‘Ο Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐδραπέτευσεν εἰς Θήβας καὶ ἐκεῖθεν διεπεραιώθη εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὸν Πτολεμαῖον, ἀντίπαλον τοῦ Πολιορκητοῦ. Ἡ εἰσόδος τοῦ Δημητρίου εἰς Ἀθήνας ἔγινεν ἐν μέσῳ ζωηρῶν ἐπευφημιῶν. Ἀπενεμήθησαν εἰς αὐτὸν θεῖαι τιμαί. ‘Ο δῆμος ἐψήφισε νὰ στηθῶσι χρυσᾶ ἀρματα μετὰ τῶν εἰκόνων τοῦ Δημητρίου καὶ τοῦ πατρός του Ἀντιγόνου παρὰ τοὺς ἀνδριάντας τῶν τυραννοκτόνων Ἀρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος καὶ νὰ ἴδρυθῇ βωμὸς εἰς αὐτοὺς μετὰ τῆς προστηγορίας τῶν « Σωτήρων » καὶ νὰ διορίζεται κατ' ἔτος ἰερεὺς πρὸς λατρείαν αὐτῶν. Ἄλλὰ μὲ τὰς παρεκτροπὰς καὶ τὴν ἀσυγχώρητον διαγωγήν του ὁ Δημήτριος ἀπεγοήτευσε τοὺς θαυμαστάς του (Πλούταρχος, « Βίος Δημητρίου »).

Τὸ 306 ἐνίκησεν εἰς μεγάλην μάχην τὰς δυνάμεις τοῦ Πτολεμαίου εἰς τὴν Σαλαμῖνα τῆς Κύπρου, πρῶτον εἰς τὴν ἔηράν τὸν ἀδελφόν του Μενέλαον καὶ ἐπειτα τὸν ἴδιον εἰς τὴν θάλασσαν, ὅταν μετὰ τοῦ στόλου ἐσπευσεν εἰς βοήθειαν τοῦ ἀδελφοῦ του. Τὸ ὄνομα τοῦ Δημητρίου ἔγινεν ἔνδοξον καὶ ἀπὸ τότε ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν « Πολιορκητής » διὰ τὴν τεχνικὴν ίκανότητα καὶ ἐφευρετικότητα εἰς τὴν πολιορκίαν.

ΤΟ ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΣΤΕΜΜΑ

· ‘Η εἰδησις τῆς μεγάλης νίκης ἔφθασεν εἰς τὸν Ἀντίγονον, ἐνῷ

εξτιζε παρά τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ὀρόντου ποταμοῦ τῆς Συρίας τὴν πόλιν Ἀντιγόνειαν, καὶ ἐπανηγυρίσθη μὲν ζωηρὰς ἐκδηλώσεις. Ὁ Ἀντίγονος ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως καὶ ἐστέφθη μὲν τὸ διάδημα.

Ο γέρων βασιλεὺς ηὐχαριστήσε τὸν νικητὴν υἱὸν δι’ ἐπιστολῆς, ἡ ὁποία ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴν « τῷ βασιλεῖ Δημητρίῳ » καὶ ἔστειλε μετ’ αὐτῆς διάδημα βασιλικὸν (Πλούταρχος, « Δημήτριος », ΙΗ'). Ἐνθύμια τῆς νίκης εἶναι τὰ λαμπρὰ τετράδραχμα, τὰ ὁποῖα φέρουν ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως τὴν ἐπιγραφὴν « Δημητρίου Βασιλέως » καὶ τὸν Ποσειδῶνα μαχόμενον, ἐπὶ τῆς ἄλλης τὴν Νίκην ὀρθίαν ἐπὶ τῆς πρώρας τριήρους σαλπίζουσαν καὶ ὀρμῶσαν πρὸς τὰ ἐμπρός. Τὴν νίκην αὐτὴν παρέστησαν καὶ εἰς μαρμάρινον ἄγαλμα. Αὐτοῦ, ὅπως θὰ ᾔδωμεν, σώζεται ἀντίγραφον, ἡ περίφημος Νίκη τῆς Σαμοθράκης.

Τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀντιγόνου ἡκολούθησαν τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοί. Ὁ Κάσσανδρος, ὁ Λυσίμαχος, ὁ Σέλευκος, καὶ ὁ Πτολεμαῖος ἔλαβον τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως. Ὁ Ἀρριδαῖος καὶ ὁλόκληρος ἡ οἰκογένεια τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εἶχον ἔχοντωθῆ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς αἵματηρᾶς πάλης τῶν διαδόχων. Ἡ διάσπασις τῆς αὐτοκρατορίας ἦτο πλέον δριστική.

Η ΕΝ ΙΨΩ ΜΑΧΗ (301 π.Χ.)

Μετὰ τὸ κατόρθωμα τοῦ Δημητρίου, ὁ Ἀντίγονος ἐπίστευσεν ὅτι ἥτο δυνατὸν νὰ καταβάλῃ ὁ ριστικῶς τοὺς ἀντιπάλους του. Ἀλλ’ ἡ κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐκστρατεία, ἐπιχειρθεῖσα μετὰ σημαντικῶν δυνάμεων, ἀπέτυχεν, ὅπως πρὸ 16 ἔτῶν καὶ ἡ τοῦ Περδίκκα. Ὁ δὲ Δημήτριος ἐσπατάλησε τὰς δυνάμεις του εἰς τὴν ἄδικον καὶ ἀσκοπὸν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς οὐδετέρας Ρόδου (τὸ 305). Ἡ πολιορκία τῆς ἀκμαίας τότε ἐμπορικῆς πόλεως ἔγινεν δύνομαστή, διότι ἀπέδειξε τὴν στρατηγικὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Πολιορκητοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀντοχὴν τῶν ὑπερασπιστῶν.

Μετὰ τὰς ἀποτυχίας αὐτὰς οἱ σύμμαχοι ἀπεφάσισαν νὰ πλήξουν τὸν Ἀντίγονον εἰς τὴν Ἀσίαν. Εἰς τὰς σημαντικὰς δυνάμεις τοῦ Σελεύκου καὶ τοῦ Λυσιμάχου προσετέθησαν καὶ αἱ τοῦ Κασσάνδρου, ἀποσταλεῖσαι ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν. Τότε ὁ Ἀντίγονος ἐκάλεσεν ἀπὸ τὴν Ἐλλάδα τὸν Δημήτριον, ὁ ὁποῖος εἶχε περισφίξει τὸν Κάσσανδρον. Αἱ δυνάμεις τοῦ Πτολεμαίου εἰσέβαλον εἰς τὴν Συρίαν, ἀλλὰ ἀπὸ ὑπολογισμὸν δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τὴν μάχην.

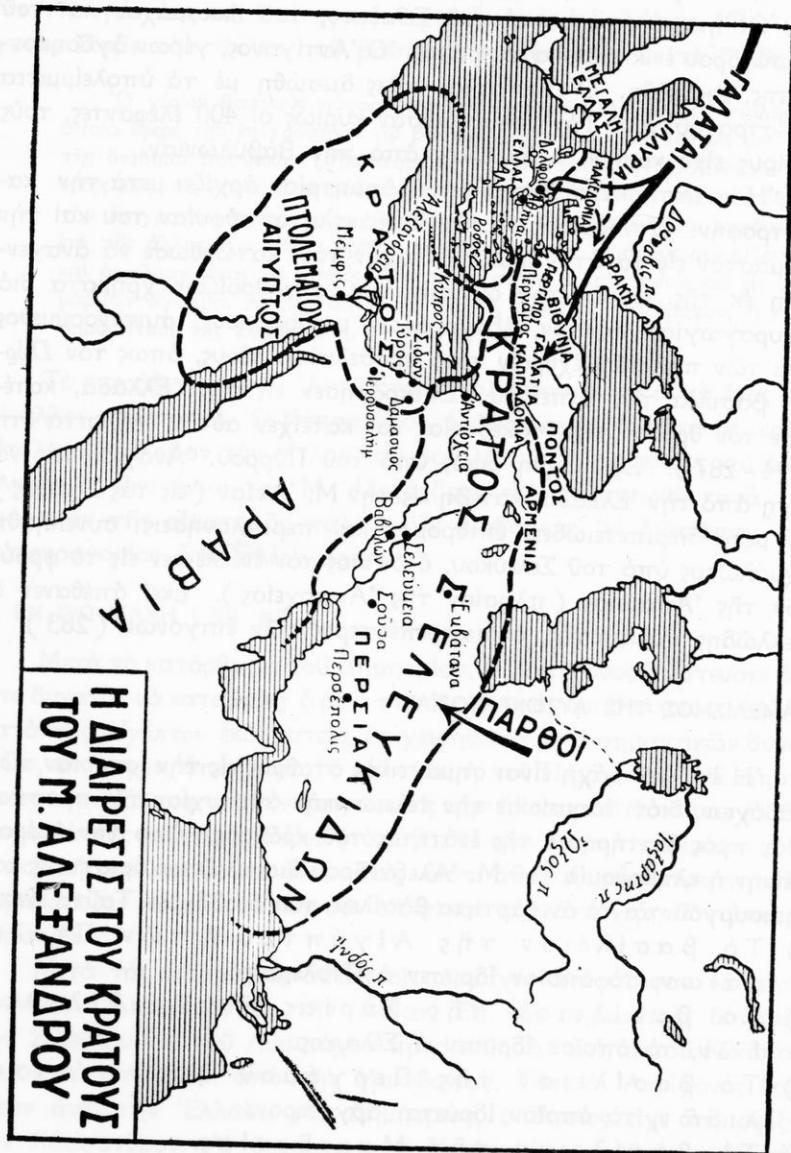
‘Η ἀποφασιστικὴ μάχη ἐδόθη εἰς τὴν Ἰψὸν τῆς Φρυγίας τὸ 301. Οἱ ἡνωμένοι στρατοὶ τοῦ Σελεύκου, τοῦ Λυσιμάχου καὶ τοῦ Κασσάνδρου ἐνίκησαν κατὰ κράτος. ‘Ο Ἀντίγονος, γέρων ὁγδοηκοντούτης, ἐφονεύθη. ‘Ο Δημήτριος μόλις διεσώθη μὲ τὰ ὑπολείμματα τοῦ στρατοῦ του. Τὴν νίκην ἔδωσαν κυρίως οἱ 400 ἐλέφαντες, τοὺς ὅποιούς εἶχε κομίσει ὁ Σέλευκος ἀπὸ τὴν Βαβύλωνίαν.

‘Η καταπληκτικὴ ἱστορία τοῦ Δημητρίου ἀρχίζει μετὰ τὴν καταστροφήν. ‘Ωπλισμένος μὲ τὴν ἀνεξάντλητον εὐφυΐαν του καὶ τὴν ἀδάμαστον εἰς τὰ ἀτυχήματα ἀντοχήν του, κατώρθωσε νὰ ἀναγεννήσῃ ἐκ τῆς τέφρας τὴν δύναμιν του, συναθροίζων χρήματα διὰ λαφυραγωγίας πόλεων, ἔξαγοράζων μισθοφόρους, συνεννοούμενος μετὰ τῶν παλαιῶν ἔχθρῶν του, προσελκύων νέους, ὅπως τὸν Πύρρον βασιλέα τῆς Ἡπείρου. Ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατέλαβε τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας καὶ κατεῖχεν αὐτὸν ἐπὶ ἐπτὰ ἔτη (294 - 287). Ἐξεδιώχθη ὅμως ὑπὸ τοῦ Πύρρου. Ἀναγκασθεὶς νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, κατέβη εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν (εἰς τὰς Σάρδεις) καὶ μετὰ περιπτειώδεις ἐπιδρομὰς καὶ περιπλανήσεις συνελήφθη αἰχμάλωτος ὑπὸ τοῦ Σελεύκου, δὲ ὅποιος τὸν ἐνέκλεισεν εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἀπαμείας (πλησίον τῆς Ἀντιοχείας). Ἐκεῖ ἀπέθανεν ὁ θυελλώδης πολεμιστής, ὁ διαπρεπέστερος τῶν ἐπιγόνων (283).

ΔΙΑΜΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

‘Η ἐν Ἰψῷ μάχῃ είναι σημαντικὸς σταθμὸς εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν διαδόχων, διότι ἐσημείωσε τὴν τελειωτικὴν ἀποτυχίαν τῆς προσπαθείας πρὸς διατήρησιν τῆς ἐνότητος τοῦ κράτους. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ κληρονομία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου διαμελίζεται ὄριστικῶς καὶ δημιουργοῦνται τὰ ἀνεξάρτητα βασίλεια τῶν διαδόχων. Ταῦτα είναι:

- 1) Τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου ἢ τῶν Πτολεμαίων, τὸ ὅποιον ἴδρυσεν ὁ Πτολεμαῖος.
 - 2) Τὸ βασίλειον τῆς Συρίας ἢ τῶν Σελευκίδῶν, τὸ ὅποιον ἴδρυσεν ὁ Σέλευκος.
 - 3) Τὸ βασίλειον τῆς Περγάμου ἢ τῶν Ἀτταλιδῶν, τὸ ὅποιον ἴδρυεται ἀργότερον.
 - 4) Τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας.
- Πλὴν τούτων δημιουργοῦνται ἐθνικὰ κράτη — ἴδρυθέντα

ἀπὸ ἔγχωρίους ἡγεμόνας — τὰ λεγόμενα βαρβαρικὰ βασίλεια: τὸ βασίλειον τῆς Βακτριανῆς, τὸ βασίλειον τῶν Πάρθων (εἰς τὴν ἐνδοτέραν Ἀσίαν) καὶ τὰ μικρότερα βασίλεια τῆς Μ. Ἀσίας, ὅπως τῆς Ἀρμενίας, τοῦ Πόντου, τῆς Βιθυνίας, τῆς Καππαδοκίας καὶ τῆς Γαλατίας.

ΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΩΝ ΔΙΑΔΟΧΩΝ

Τὰ κράτη, τὰ ὅποια ἰδρύθησαν εἰς ξένας χώρας ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, διοικητικῶς ὡργανώθησαν κατὰ τὰς ἀντιλήψεις τῶν Μακεδόνων. 'Αλλ' ὑπῆρχε ριζικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῶν βασιλείων τούτων τῆς Ἀνατολῆς καὶ τοῦ βασιλείου τῆς Μακεδονίας. 'Εκεῖ τὸ κράτος ἦτο ἔθνικόν, ἐστηρίζετο ἐπὶ ἐνὸς λαοῦ, τοῦ μακεδονικοῦ, δὲ ὅποιος ἔθεωρει ἴδιον του τὸ κράτος καὶ τὴν βασιλεύουσαν δυναστείαν. 'Αντιθέτως, εἰς τὰ κράτη τῶν διαδόχων δὲ λαὸς ἦτο ξένος καὶ οἱ Μακεδόνες μικρὰ μειοψηφίᾳ, ἡ ὅποια ἐκράτει τὴν ἔξουσίαν μὲ τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν. Οἱ "Ἐλληνες ἐπεβλήθησαν μὲ τὴν δραστηριότητα, τὴν τόλμην, τὴν ἀνωτέραν εύφυΐαν των, ἀνέπτυξαν τὰς πηγὰς τοῦ πλούτου καὶ ἐδημιούργησαν τὴν οἰκονομικὴν εὐεξίαν τοῦ τόπου. 'Αλλὰ δὲν ἐπῆλθε στενωτέρα ψυχικὴ ἐπαφὴ μεταξὺ τῆς κυριάρχου τάξεως καὶ τῶν ὑποτελῶν, μολονότι οἱ Μακεδόνες ἐφάνησαν ἐπιδέξιοι διπλωμάται καὶ περιεποιήθησαν τοὺς ἔγχωρίους, σεβασθέντες τὴν θρησκείαν καὶ τὰ ἥθη των. Διὰ τοὺς λόγους τούτους τὰ ἐκτὸς τῆς Ἐλλάδος ἰδρυθέντα ὑπὸ τῶν διαδόχων κράτη δὲν εἶχον στερεάς βάσεις, ὅπως τὰ καθαρῶς ἔθνικά.

'Ἐν τούτοις διετηρήθησαν περίπου τρεῖς αἰῶνας καὶ κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ τὰ ἐλληνικὰ ἥθη καὶ ἡ ἐλληνικὴ παιδεία εἰσεχώρησαν εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς. 'Ο ἔξελληνισμὸς δηλαδὴ τῆς Ἀνατολῆς ἔξηκολούθησεν ἐντονώτερον κατὰ τοὺς χρόνους αὐτούς. Διὰ τοῦτο ὠνόμασαν τοὺς χρόνους ἀπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου μέχρι τῆς ἐπικρατήσεως τῶν Ρωμαίων ἐλληνιστικοὺς χρόνους ἢ χρόνους τῶν διαδόχων καὶ τὰ κράτη τῶν διαδόχων ἐλληνιστικὰ κράτη.

ότι περίπου δέκα χιλιόμετρα οντόγερα ήταν — γενάρχει συστάχητη στην
επαρχία της Αιγύπτου από την πόλη της Καΐρου μέχρι την πόλη της Λάγού.
Καταστάθηκε ο φαραώνιος θρόνος της Αιγύπτου στην πόλη της Λάγου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ

1. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

Η ΦΥΣΙΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Ή εύδαιμων χώρα τοῦ Νείλου περιήλθεν εἰς τὸν Πτολεμαϊκὸν, τὸν συνετὸν καὶ πεπειραμένον υἱὸν τοῦ Λάγου. Ἐνεκα τούτου οἱ Μακεδόνες βασιλεῖς τῆς Αιγύπτου ὀνομάζονται Λαγίδαι. Ὀνομάζονται καὶ Πτολεμαῖοι, διότι ὄλοι φέρουν αὐτὸν τὸ ὄνομα.

Τὸ κράτος τῶν Πτολεμαίων περιελάμβανε, πλὴν τῆς Αιγύπτου, τὴν Κυρηναϊκὴν καὶ κατὰ καιροὺς τὴν νότιον Συρίαν καὶ τὴν νησιῶν Κύπρον, ἡ ὁποία ἦτο ἡ βάσις τῆς ναυτικῆς δυνάμεως αὐτῶν.

Οὐδὲν ἔκ τῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα προτίθον ἀπὸ τὴν κληρονομίαν τοῦ Μακεδόνα, δύναται νὰ συγκριθῇ μὲ τὴν Αιγύπτου εἰς τὴν συνοχὴν καὶ στερεότητα. Τὸ κράτος ἀπετέλει σύνολον κλειστὸν μὲ καθωρισμένα σύνορα. Οἱ ἴδιοι οἱ Πτολεμαῖοι εἶχον τὴν διορατικότητα νὰ μὴ ἐπιδιώξουν σχέδια μονοκρατορίας ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν κτήσεων τοῦ Αιγύπτου. Περιωρίσθησαν κατ’ ούσιαν εἰς τὸ νὰ στερεώσουν καὶ νὰ προαγάγουν τὸ μερίδιόν των. Ὁλοι σχεδὸν οἱ πόλεμοι, εἰς τοὺς ὁποίους περιεπλάκησαν, ἦσαν ἀμυντικοί.

Οἱ κάτοικοι τῆς Αιγύπτου μὲ τὸν πανάρχαιον πολιτισμόν των, τὸν σχεδὸν μυθικὸν καὶ ὀλίγον μεταβληθέντα διὰ τῶν αἰώνων, ἀπετέλουν μᾶζαν πειθαρχικὴν καὶ ἡ ἀπόλυτος μοναρχία καὶ ἡ θεοποίησις τοῦ προσώπου τοῦ ἄρχοντος ἦσαν βαθέως ριζωμέναι εἰς τὴν παράδοσίν των. Οἱ Πτολεμαῖοι περιεποιήθησαν μὲ πᾶν μέσον τοὺς ἐντοπίους, ἐσεβάσθησαν τὴν θρησκείαν των, ἐτίμησαν τοὺς Ἱερεῖς των.

Τὴν ἔξουσίαν του ὁ πρῶτος Πτολεμαῖος ἐστήριξεν ἐπὶ καλῶς

ώργανωμένου στρατοῦ καὶ στόλου. Ἡ στρατολογία ξένων, τὴν δόποιαν εἶχεν ἀρχίσει ὁ Ἀλέξανδρος, ἐσυνεχίσθη. Ἀλλὰ οἱ Πτολεμαῖοι ἔστηριχθησαν κυρίως εἰς τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς ἑλαφρῶς ὡπλισμένους Θρᾷκας καὶ Κρῆτας, τοὺς δόποιους ἐπολιτογράφησαν καὶ ἐφωδίασαν κατὰ τὸ μακεδονικὸν σύστημα μὲν κλῆρον γῆς, διὰ νὰ ζήσουν οἱ ἴδιοι καὶ νὰ τὸν ἀφήσουν εἰς τοὺς ἀπογόνους των, τοὺς ἐπιγόνους, ὅπως ὠνόμασαν καὶ αὐτούς.

Ἡ πολιτικὴ τῆς συγχωνεύσεως Ἐλλήνων καὶ βαρβάρων δὲν ἦτο συμπαθής εἰς τοὺς Πτολεμαίους οὔτε ἦτο ἐφαρμόσιμος εἰς τὴν Αἴγυπτον. Οἱ Πτολεμαῖοι ἔστηριχθησαν εἰς τὸ μακεδονικὸν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον, ἀλλὰ ἔδειξαν μεγάλην ἀνεξιθρησκίαν ἀπέναντι τῶν ξένων, ὅπως λ.χ. ἀπέναντι τῶν Ἐβραίων, οἱ δόποιοι ἀπετέλεσαν ἀκμαῖον στοιχεῖον τῆς χώρας.

Ο φυσικὸς πλοῦτος τῆς χώρας, ἡ ἔξαιρετικὴ θέσις τῆς Ἀλεξανδρείας, ἡ συνετὴ πολιτικὴ τῶν ἡγεμόνων καὶ τὰ μακρὰ ἔτη εἰρήνης, ἔκαμαν τὴν Αἴγυπτον τῶν Πτολεμαίων γῆν τῆς ἐπαγγελίας, εἰς τὴν δόποιαν ἔρριψε βαθείας ρίζας καὶ ἤνθησεν ὁ Ἑλληνιστικὸς πολιτισμός.

Οἱ Πτολεμαῖοι ἐβασίλευσαν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας μέχρι σχεδὸν τῶν χρόνων τοῦ Χριστοῦ (31 π.Χ.).

ΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ

Πτολεμαῖος Α' ὁ Λάγου ἢ Σωτὴρ (323 - 283), στενὸς συγγενῆς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας, ἐμεγάλωσεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Φιλίππου καὶ ἔξεπεδεύθη μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἡ διδασκαλία τοῦ μεγάλου σοφοῦ ἐκαρποφόρησεν εἰς τὸν Πτολεμαῖον περισσότερον, διότι εἶχε μακροτέραν ζωήν.

Ο πρῶτος Πτολεμαῖος, ἀν δὲν ἦτο ὁ μεγαλοφυέστερος τῶν διαδόχων, ἦτο ὅμως ὁ ψυχραιμότερος καὶ συνετώτερος, ἀνθρωπος μὲν πρακτικὸν νοῦν καὶ ὀργανωτικήν ίκανότητα. Μόλις ἔγινε κύριος τῆς Αἴγυπτου, ἐπεδόθη εἰς τὴν ὄργανωσιν τῆς χώρας. Ἐτακτοποίησε τοὺς κλάδους τῆς διοικήσεως, ἐξετέλεσε μεγάλα ἀρδευτικὰ ἔργα, διώρυγας πρὸς συγκοινωνίαν καὶ ἀρδευσιν, κατήρτισε μόνιμον καὶ

Πτολεμαῖος Β' καὶ Ἀρσινόη σαν αὐτὸς ως τὴν σοβαρωτέραν πηγήν.

Πτολεμαῖος Β' ὁ Φιλάδελφος (283 - 247), ὁ διάδοχός του, κατέστησε τὴν Ἀλεξάνδρειαν κέντρον τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ. Αὐτός, κατὰ τὴν παράδοσιν, εἶχε τὴν ἔμπνευσιν νὰ μεταφρασθῇ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, τὸ ἱερὸν βιβλίον τῶν Ἐβραίων, εἰς τὴν Ἑλληνικήν. Ἐπ' αὐτοῦ ἐκτίσθη ὁ περίφημος **Φάρος**. Ἐπωφελούμενος ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἀκμήν, τὴν ὅποιαν ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τὸν πατέρα του, ἐπεδίωξε κατακτήσεις ἐκτὸς τῆς Αἴγυπτου. Διὰ τοῦτο περιεπλάκη εἰς μακροὺς πολέμους πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Συρίας Ἀντίοχον τὸν Β'. Κατέλαβε τὴν Παλαιστίνην, τὴν Φοινίκην, τὰ νότια πα-

Ἀρσινόη Β'

Θυγάτηρ τοῦ πρώτου Πτολεμαίου, σύζυγος τοῦ Λυσιμάχου. (Ἐπὶ νομίσματος).

ράλια τῆς Μ. Ἀσίας, τὴν Κιλικίαν, τὴν Παμφυλίαν, βραδύτερον τὴν Λυκίαν καὶ Καρίαν, τὴν Ἐφεσον καὶ νήσους τοῦ Αἰγαίου. Μετὰ πρόσκαιρον διακοπήν δὲ πόλεμος ἐπανελήφθη. Τέλος οἱ δύο βασιλεῖς εἰρήνευσαν, ἀφοῦ ὁ Ἀντίοχος Β' συνεζεύχθη τὴν θυγατέρα τοῦ Πτολεμαίου Βερενίκην. Ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου διετήρησε μέρος τῶν κατακτήσεών του. Ἡ Αἴγυπτος εἶδε τότε ἡμέρας λαμπράς. Ἡ Ἀλεξάνδρεια κατέλαβε τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν ἐμπορικῶν πόλεων τῶν χρόνων αὐτῶν — τῆς Ρόδου, τῆς Κυζίκου, τοῦ Βυζαντίου — καὶ ἀνεμειγνύετο εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδος, κατέχουσα ναυτικά στηρίγματα εἰς τὸ Αἴγαιον. Ὁ Πτολεμαῖος ἐπεχείρησε μάλιστα νὰ συνάψῃ σχέσεις μὲ τὰς μεγάλας δυνάμεις τῆς Δύσεως, τὰς Συρακούσας, τὴν Καρχηδόνα καὶ ἴδιως τὴν Ρώμην.

Πτολεμαῖος Γ' δὲ Εὔεργέτης (247-222) ἔξηκολούθησεν ἐπιτυχῶς τὴν πολιτικὴν τοῦ πατρός του καὶ ἤρχισε νέον πόλεμον εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀφορμήν λαβών τὴν δολοφονίαν τῆς ἀδελφῆς του Βερενίκης. Ὁ Πτολεμαῖος ἐπεχείρησε μεγάλην ἐκστρατείαν εἰς τὴν Ἀσίαν. Διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ 240 ἐκράτησε τὴν Παλαιστίνην, τὴν Κοίλην Συρίαν, τὴν Κύπρον καὶ ἀξιολόγους θέσεις εἰς τὰ παράλια τῆς Συρίας καὶ Μ. Ἀσίας μέχρι τῆς Θράκης.

Ἐπὶ μακρὸν ἡ Αἴγυπτος διετήρησε τὴν πλεονεκτικὴν αὐτὴν θέσιν. Ἄλλ' ἥδη ὁ Πτολεμαῖος Δ' δὲ Φιλοπάτωρ (221-205) δέν κατορθώνει νὰ διατηρήσῃ εἰς τὸ ὄψος της τὴν αἰγυπτιακὴν δύναμιν. Ἐπὶ τοῦ ἀνηλίκου διαδόχου του Πτολεμαῖον Ε' τοῦ Ἐπιφανοῦς (205-181) παρέλυσεν ἡ διοίκησις καὶ ἐπεκράτησαν οἱ αὐλοκόλακες. Ἐπωφελούμενοι ἀπὸ τὴν κατάστασιν αὐτὴν συνεμάχησαν δὲ βασιλεὺς τῆς Συρίας Ἀντίοχος Γ' καὶ δὲ Φίλιππος Ε' τῆς Μακεδονίας διὰ νὰ διαμοιράσουν τὸ αἰγυπτιακὸν κράτος. Τὸ 200 π.Χ. ὁ Ἀντίοχος ἐνίκησεν εἰς ἀπόφασιστικὴν μάχην τὸν αἰγυπτιακὸν στρατὸν παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ιορδάνου ποταμοῦ. Τὰ παράλια τῆς Συρίας, ἡ Ἰουδαία μετὰ τῆς Ἱερουσαλήμ μέχρι τῆς Γάζης περιῆλθον εἰς τὸν Ἀντίοχον καὶ τὰς μικρασιατικὰς κτήσεις τῶν Πτολεμαίων κατελάμβανεν δὲ Φίλιππος.

Βραδύτερον, ἡγεμόνες ἀνίκανοι, σκληροὶ καὶ αίμοχαρεῖς, ἐκάθησαν εἰς τὸν θρόνον τῆς Αἰγύπτου. Ἡ βασιλικὴ ἔξουσία ἔξησθένησε καὶ φιλονικίαι ἐτάραξαν τὸ κράτος. Ἡ Ἀλεξάνδρεια ἔγινε πολλάκις θέατρον βιαίων στάσεων. Τέλος ἡ Ρώμη ὑπέταξε τὴν Αἴγυπτον τὸ 31 π.Χ.

Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

‘Ο πρῶτος Πτολεμαῖος ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς κρατικῆς δργανώσεως, στηρίξας αὐτὴν ἐπὶ ἰσχυροῦ στρατοῦ καὶ στόλου καὶ ἐπιτυχοῦ φορολογικοῦ συστήματος. ‘Ο βασιλεὺς ἔχρειάζετο ίδίως χρήματα, διότι δι’ αὐτῶν μόνον κατώρθωνε νὰ εύρισκῃ στρατιώτας καὶ νὰ κατασκευάζῃ πλοῖα. ‘Ο Πτολεμαῖος καὶ οἱ διάδοχοί του ἔξεμεταλλεύθησαν τὸν πλοῦτον τῆς Αἰγύπτου. ‘Η ἀρχή των ἦτο νὰ αὔξανουν τὰς πηγὰς καὶ ὅχι νὰ τὰς ἔξαντλήσουν. Τὸ ταμεῖον των ἐγέμιζεν ίδίως ἀπὸ τὴν φορολογίαν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, ἐνῷ ἀπέφευγον νὰ βαρύνουν πολὺ μὲ φόρους τὸν ἐγχώριον πληθυσμόν, ὁ ὅποιος ἦτο κυρίως γεωργικός. Διὰ τοῦτο οἱ Πτολεμαῖοι ὑπεστήριξαν μὲ ὄλα τὰ μέσα τὸ ἐμπόριον. ’Ἐπ’ αὐτῶν ἡ ’Ἀλεξάνδρεια ἔγινε κέντρον παγκοσμίου ἐμπορίου καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως.

Οἱ Πτολεμαῖοι δὲν ἤλλαξαν τὸ παλαιὸν διοικητικὸν σύστημα· ἔξικολούθησαν νὰ διορίζουν εἰς τὰς περισσοτέρας θέσεις ἐγχωρίους, καὶ μόνον τὰς δινωτάτας διοικητικάς θέσεις ἔδιδον εἰς τοὺς ’Ἐλληνας. Οἱ Πτολεμαῖοι ἐσεβάσθησαν ἐπίστης τὴν θρησκείαν καὶ τὰ ἥθη τῆς χώρας. ’Ἐπεσκεύασαν τοὺς παλαιοὺς αἰγυπτιακοὺς ναοὺς καὶ ἔκτισαν νέους.

‘Η ’Ἀλεξάνδρεια ἦτο ἡ κατ’ ἔξοχὴν ἐμπορικὴ πόλις. ‘Ο ’Αλέξανδρος, μὲ ἀπαράμιλλον ὀξυδέρκειαν, εἶχεν ἔκλεξει τὴν θέσιν της. Προτοῦ παρέλθῃ αἱών ἀπὸ τοῦ θανάτου του, ἡ πόλις ἀπέβαινεν ὁ μεγαλύτερος λιμὴν τῆς ’Ανατολικῆς Μεσογείου, πρὸς μεγάλην ζημίαν τοῦ Πειραιῶς καὶ τῶν λιμένων τῆς Συρίας. ‘Η κοιλάς τοῦ Νείλου ἦτο τὸ σημεῖον, εἰς τὸ ὅποιον συνηντῶντο οἱ δρόμοι τῶν τριῶν ἡπείρων τῆς ἀρχαιότητος, ’Ασίας, ’Αφρικῆς καὶ Εύρωπης. Πολλαὶ μεγάλαι ἐμπορικαὶ ὁδοὶ κατέληγον ἐκεῖ. ‘Η ’Ἀλεξάνδρεια δὲν συνεκέντρωνε μόνον τὰ προϊόντα τῆς Αἰγύπτου, ἀλλὰ εἰς αὐτὴν συνέρρεον, ὅπως εἰς ὄλις τὰς μεγάλας ἀγορὰς τῆς ἀρχαιότητος, τὰ προϊόντα τῶν πλέον μακρινῶν χωρῶν, διότι ἐκεῖ εὗρισκον ἀγοραστάς. Τὸ ἐμπόριον ἔδωκε κυρίως τὸν πλοῦτον καὶ τὴν λαμπρότητα εἰς τὴν πόλιν καὶ ἦτο ἡ σταθερὰ βάσις τῆς μεγάλης πνευματικῆς ἀναπτύξεως, ἡ ὅποια ἐλάμπρυνε τὴν βασιλείαν τῶν Πτολεμαίων.

2. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΩΝ ΣΕΛΕΥΚΙΔΩΝ

Η ΦΥΣΙΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

‘Ο πραγματικός διάδοχος τῆς αύτοκρατορίας τοῦ Ἀλεξάνδρου είναι τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν. Ἐχει τὰς διαστάσεις ἐκείνης, τὴν τάσιν νὰ ἔξαπλωνεται εἰς τὸ βάθος τῆς Ἀσίας, νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ ποικίλων πληθυσμῶν καὶ νὰ ἐπιτυγχάνῃ τὴν συγχώνευσιν ἡ συνεννόησιν αὐτῶν μετὰ τῶν Ἑλλήνων. Ὁπως ἐκείνη, δὲν ἔχει σύνορα καθωρισμένα μὲ ἀκρίβειαν. Εἰς πολλὰς περιφερείας τῆς ἡ κρατικὴ ἐπιρροή εἶναι χαλαρὰ ἢ μηδαμινή.

Τὸ εὔρυτερον αὐτὸ κράτος τῶν διαδόχων, τὸ Βασίλειον τῆς Ἀσίας, ὅπως ἔλεγον κατ’ ἀρχάς, ἢ Βασίλειον τῆς Συρίας, ὅπως τὸ εἶπον ἀργότερον, διότι κέντρον αὐτοῦ ἦτο ἡ Συρία, τὸ ἴδρυσεν δικυριώτερος νικητὴς τῆς ἐν Ἰψῷ μάχης Σέλευκος. Οἱ βασιλεῖς τοῦ κράτους ὀνομάζοντο Σελεύκης καὶ ἀπὸ τὸν γενάρχη των καὶ φέρουν συνήθως τὸ ὄνομα Σέλευκος ἢ Ἀντίοχος.

Τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν ἦτο πολὺ ἐκτεταμένον. Ἐξηπλούτιο ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ μέχρι τῆς Μεσογείου καὶ ἀπὸ τοῦ Εὔξείνου Πόντου, τοῦ Καυκάσου καὶ τῶν ἐρήμων τοῦ Τουρκεστάν μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου, τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ τῆς Ἀραβίας. Ἄλλὰ τὸ εὔρυτατον αὐτὸ κράτος παρουσίαζε τὰ μειονεκτήματα τοῦ κράτους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Δὲν εἶχεν ἐσωτερικὴν συνοχὴν οὔτε πόλιν, ἢ ὅποιας νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρωτεύουσα τῶν ποικιλομόρφων περιφερειῶν. Τὰ πρὸς ἀνατολὰς σύνορα τοῦ κράτους ἔμειναν πάντοτε ἀκαθόριστα. Πολὺ ἐνωρίς οἱ Σελευκίδαι ἔχασαν τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας καθὼς καὶ τὴν Μ. Ἀσίαν.

Διὰ νὰ θεραπεύσουν τὰ μειονεκτήματα αὐτὰ οἱ Σελευκίδαι, ἴδρυσαν σειρὰν πόλεων. Οἱ ιστορικὸς Ἀππιανὸς λέγει, ὅτι ὁ Σέλευκος ἔκτισε 16 Ἀντιοχείας, τὰς ὅποιας ὡνόμασεν ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρός του· 5 Λασδικείας, αἱ ὅποιαι ἔφερον τὸ ὄνομα τῆς μητρός του· 9 Σελευκείας, εἰς τὰς ὅποιας ἔδωσε τὸ ὄνομά του· τέλος 3 Ἀπαμείας καὶ 1 Στρατονίκειαν εἰς ἀνάμνησιν τῶν γυναικῶν του. Κατ’ ἀρχὰς πρωτεύουσα τοῦ κράτους ἦτο ἡ Σελεύκεια ἐπὶ τοῦ Τίγρητος. Ἄλλ’ οἱ Σελευκίδαι ἥσθιανθησαν τὴν ἀνάγκην νὰ πλησιάσουν τὴν Μεσόγειον. Εἰς τὴν Συρίαν ἐπὶ τοῦ Ὁρόντου ποτα-

μοῦ ιδρύθη ἀμέσως μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην ἡ Ἀντιόχεια, τῇ δποίσα δργότερον ἔγινεν ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους.

‘Η πολιτική ἐνότης τοῦ κράτους ἦτο, καθὼς εἴπομεν, τεχνητὴ καὶ πρόσκαιρος· ἐπί τινα χρόνον ὅμως ἀπέκτησε τοῦτο μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τὰς πλουτοπαραγωγούς πηγάς του. Πολλαὶ ἀπὸ τὰς χώρας τῶν Σελευκιδῶν ἥσαν πλούσιαι καὶ πολυάνθρωποι, ὅσον δὲν δυνάμεθα στήμερον νά φαντασθῶμεν. ‘Η γεωργία ἀνεπτύχθη εἰς ἀπίστευτον σημεῖον. Καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἑρήμους τοῦ Τουρκεστάν ἡ ἀπέβη εύφορωτάτη μὲ τοὺς ὑδατοφράκτας, τὰς διώρυγας καὶ ἄλλα ὑδραυλικὰ ἔργα, τῶν δποίων τὰ λείψανα εὑρέθησαν σήμερον καὶ κινοῦν τὸν θαυμασμόν. ’Επίστης ἀπὸ τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του, διήρχοντο ὅλοι οἱ μεγάλοι ἐμπορικοὶ δρόμοι τῆς Ἀνατολῆς, ἔχρησίμευσε δὲ τοῦτο ὡς σύνδεσμος τῆς “Ἀπωλεῖας” καὶ τῶν χωρῶν τῆς Μεσογείου.

ΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ

Σέλευκος Α' ὁ Νικάτωρ (321 - 281), υἱὸς τοῦ Ἀντιόχου, στρατηγοῦ τοῦ Φιλίππου, ἐκ τῶν νεωτάτων στρατηγῶν, διμήλικος περίπου τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἥκιολούθησεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκστρατείαν, διεκρίθη κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ τῶν Ἰνδιῶν ‘Υδάσπου (326). ”Ἐσωσε τὴν ζωὴν τοῦ Περδίκκα κατὰ τὴν πρώτην ἐξέγερσιν, ὁ δποίος τὸν προήγαγεν εἰς διοικητὴν τῶν ἱππέων τῶν ἑταίρων, μέγα ἀξίωμα, τὸ ὅποιον κατεῖχε ὁ Ἡφαιστίων καὶ ὁ Ἰδιος ὁ Περδίκκας. Ὅτο τότε 30 ἔτῶν, μὲ ὥραῖον καὶ ἐπιβλητικὸν παράστημα, ψύχραιμος, ὀλιγόλογος καὶ πολὺ ρωμαλέος.

Μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ νίκην, τῆς δποίας ἦτο ὁ πρωτεργάτης, ἔγινε κύριος ἀπεράντου κράτους. ”Ἐχων βάσιν τὴν Βαβυλῶνα, ἐκυρίευσεν δλίγον κατ' ὀλίγον ὅλην τὴν Ἀσίαν μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Ἰαξάρτου. ”Ἐπεχείρησεν ἐκστρατείαν εἰς τὰς Ἰνδίας. ”Ἐπροχώρησεν ἵσως μέχρι τοῦ Γάγγου. Μετ' ὀλίγον ἐγκατέλειψε τὸ βάρος τῆς κατοχῆς τῶν Ἰνδικῶν ἐπαρχιῶν. ”Ἐξηκολούθησεν ὅμως τὰς ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τὰς Ἰνδίας. ”Ἐστειλε τὸν γραμματέα του Μεγασθένην εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Γάγγου αὐλὴν τοῦ Ἰνδοῦ βασιλέως Τσαντραγκούπτα, τὸν δποῖον οἱ ”Ἐλληνες ὠνόμαζον Σανδράκοτον. ”Ο Μεγασθένης ἔγραψε τὴν ἀφήγησιν τοῦ ταξιδίου του καὶ ἔδωσεν εἰς τοὺς ”Ἐλληνας πρώτην φορὰν ὀκριβεῖς πληροφορίας διὰ τὰς Ἰνδίας.

‘Ο Σέλευκος ἴδρυσεν ἐπὶ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ μεγάλην πόλιν, τὴν Σελεύκειαν, τὴν ὅποιαν ἔκαμε πρωτεύουσάν του.

‘Η πόλις ἔγινεν ἀγορὰ ἐμπορίου μὲ τὸν Εὔξεινον Πόντον. Τὰ ἀκάτια κατήρχοντο ἑκῇ διὰ τοῦ ποταμοῦ ἀπὸ τὴν Ἀρμενίαν, ἐκόμιζον τὰ προϊόντα τῶν μεταλλείων τοῦ Καυκάσου καὶ τῶν Ἰνδιῶν καὶ τὰ σιτηρά τῶν μεγάλων πεδιάδων τῆς Ρωσίας.

Μία ὁδὸς καραβανίων ἔφερεν εἰς τὸν λεγόμενον Λίθινον Πύργον ἐπὶ τῶν πηγῶν τοῦ Ἰαξάρτου ποταμοῦ τοῦ Τουρκεστάν, τοῦ στημέριον Σύρου - Ντάρια. ‘Εκεὶ ἐπήγαιναν οἱ ἐμποροὶ ν’ ἀγοράσουν τὰ μεταξωτὰ ὑφάσματα τῆς Κίνας, τὰ ὅποια ἥρχοντο διὰ μέσου τῆς Ἀσίας.

Συνέλαβεν αἰχμάλωτον τὸν ἀνήσυχον καὶ ἀπειλοῦντα τὸ κράτος του Δημήτριον τὸν Πολιορκητήν. ‘Οταν δὲ τὸ 281 ἐνίκησε τὸν Λυσίμαχον (εἰς τὸ Κουροπέδιον, ὅπου ἐφονεύθη ὁ Λυσίμαχος), ἔγινε πρὸς στιγμὴν κύριος ὅλων τῶν κτήσεων τοῦ Ἀλεξάνδρου, πλὴν τῆς Αιγύπτου καὶ τῆς Μακεδονίας. ‘Αλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ἐφονεύθη τὸ 281 ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ, ὅταν ἐπεχείρησε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Μακεδονίας.

‘Ο Σέλευκος διετήρησε τὸ σύστημα τῆς διοικήσεως τῶν βασιλέων τῆς Περσίας. Διήρεσεν ὅμως τὸ κράτος εἰς πολὺ μικροτέρας σατραπείας, ἐν ὅλῳ 72. ‘Η Συρία μόνη εἶχεν 8 σατραπείας. ‘Εκάστη σατραπεία ὅμως ἔζη τὴν ἰδιαιτέραν ζωὴν της. Μεταξὺ τῶν ποικιλωτάτων λαῶν, ὁ μόνος δεσμὸς ἦτο ὁ στρατὸς καὶ ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία, ἡ ὅποια βραδέως διεδίδετο εἰς τὰ ἐνδότερα. ‘Ο στρατὸς τοῦ Σελεύκου ἀπετελεῖτο ἀπὸ ‘Ελληνας καὶ πολλοὺς Ἀσιάτας, διότι οἱ ‘Ἐλληνες δὲν ἐπήρκουν.

‘Ο Σέλευκος ζῶν ἀκόμη παρεχώρησε τὴν διοίκησιν τῶν πρὸς δυσμάς τοῦ Τίγρητος σατραπειῶν εἰς τὸν υἱόν του Ἀντίοχον.

‘Αντίοχος Α’ ὁ Σωτὴρ (281 - 260) ἐξηκολούθησε τὴν πολιτικὴν τοῦ προκατόχου του ἴδρυων νέας πόλεις. ‘Εκρινεν ὅμως φρόνιμον νὰ πλησιάσῃ τὴν Μεσόγειον. Μετέφερε τὴν ἔδραν τους φρόνιμους τὴν Ἀντιόχειαν, εἰς τὴν βόρειον Συρίαν (ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ὁρόντου), ἡ ὅποια ἔκτοτε ἔγινεν ἡ λαμπρὰ πρωτεύουσα τῶν Σελευκιδῶν. Εύρεθεὶς πρὸ συνασπισμοῦ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων ‘Ηρακλείας (τοῦ Πόντου), Βυζαντίου καὶ Χαλκηδόνος μετὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθριδάτου, ἀπέδωκεν εἰς τὰς πόλεις τὴν αὐτο-

νομίαν, τὴν ὅποιαν εἶχεν ἀναγνωρίσει ὁ Μ. Ἀλέξανδρος. Ἡ πρᾶξις ὅμως ἡ ὅποια ἐδόξασε τὸν Ἀντίοχον εἶναι ἡ νίκη του κατὰ τῶν Γαλατῶν, οἱ ὅποιοι διαπεραιωθέντες ἐκ τῆς Εὐρώπης ἐλεηλάτουν τὴν Μ. Ἀσίαν. Δι’ αὐτὴν ἔλαβε τὸν τίτλον Σωτήρ.

Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σελεύκου ἐβασίλευσαν δύο καὶ ἥμισυν αἰῶνας. Τὸ κράτος των ἔχανε διαρκῶς ἕκτασιν. Αἱ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Τίγρητος περιοχαί, κατοικούμεναι ἀπὸ λαοὺς διατηρήσαντας τὴν περσικὴν θρησκείαν, ἀπεσπάσθησαν ἐνωρίς. Ἐχασαν ἐπίσης σχεδὸν καὶ ὅλην τὴν Μ. Ἀσίαν. Τὸ κράτος των περιωρίσθη εἰς τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Συρίαν. Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰς δὲν ἦτο στερεὰ ἡ ἔξουσία των. Αἱ παράλιαι πόλεις τῆς Φοινίκης ὑπῆκουον δυσκόλως. Οἱ Ἐβραῖοι ἐπίσης, ἀποτελέσαντες πάλιν ἔθνος ὑπὸ τὸν Ἀρχιερέα τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐζήτουν ἀνεξαρτησίαν. Οἱ Σελευκίδαι ὅμως διετήρησαν τὰς μακεδονικὰς ἀρετὰς. Ἡσαν πολεμικοὶ καὶ ὄργανωται στρατῶν.

‘Ο Ἀντίοχος Β’ (260 - 246), ὁ ἐπιλεγόμενος Θεός, ἦτο μέθυσος καὶ παίγνιον τῶν εὐνοούμενών του.

‘Αλλ’ ὁ Ἀντίοχος Γ’, ὁ ὀνομασθεὶς Μέγας (223 - 187), ἦτο σημαντικὸς ἡγεμών. Ἐφιλοξένησε τὸν Ἀννίβαν καταφυγόντα εἰς τὴν αὐλήν του καὶ κατὰ παρακίνησιν αὐτοῦ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ρωμαίων.

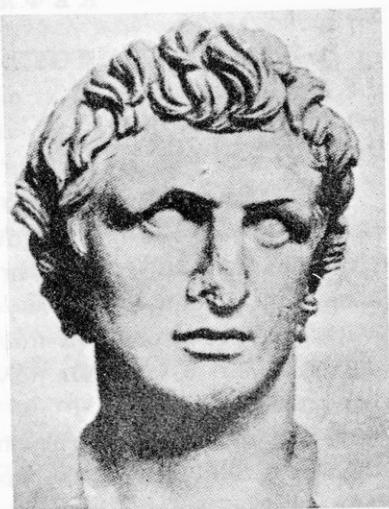
Σημαντικωτάτη ὅμως ἦτο ἡ ἐκπολιτιστικὴ ἀποστολὴ τοῦ βασιλείου. ‘Υπὸ τὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ ἐκαλλιεργήθη ἴδιως ἡ Συρία καὶ εἶχεν ἱστορικῆς σημασίας ἀπόδοσιν βραδύτερον, ὅπως θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

‘Ολίγον βραδύτερον ἀπὸ τὰ μεγάλα βασίλεια ἵδρυθη τὸ μικρὸν κράτος τῆς Περγάμου εἰς τὴν δυτικὴν Μ. Ἀσίαν, τὸ ὅποιον προωρίζετο νὰ λάβῃ ἀξιόλογον θέσιν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν τῶν χρόνων αὐτῶν. Ἰδρυτὴς αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ Φιλέτας, ἀνθρωπος ταπεινῆς καταγωγῆς. Οὕτος ἦτο ὑπηρέτης τοῦ Λυσιμάχου, ἀρχοντος τῆς Θράκης, ὁ ὅποιος εἶχε διορίσει αὐτὸν φρούραρχον τῆς ἀκροπόλεως τῆς Περγάμου (βορείως τῆς Σμύρνης) καὶ φύλακα τοῦ

σημαντικοῦ θησαυροῦ (9.000 τάλαντα), τὸν ὅποιον εἶχε κρύψει ἐκεῖ. Μετὰ τὴν πτῶσιν καὶ τὸν θάνατον τοῦ κυρίου του ἔγινεν ἀνεξάρτητος καὶ στηριζόμενος εἰς τὰ χρήματά του ἔξετεινε τὴν ἔξουσίαν του εἰς τὴν περὶ τὴν πόλιν χώραν ἰδρύσας τοιουτοτρόπως μικράν ἡγεμονίαν (281), τὴν ὅποιαν ἐκυβέρνησε μετ' αὐτὸν ὁ Εὔμενος Α' (263 - 241). Ἐλλότερος δὲ κυρίως ἰδρυτὴς τοῦ Περγάμου ήταν οὐδὲν οὐδὲν τὸ κράτος του καὶ ἀνύψωσεν αὐτὸν εἰς βασίλειον. Ἀπ' αὐτὸν οἱ βασιλεῖς τῆς Περγάμου ὀνομάζονται Ἀτταλοίδαι καὶ φέρουν τὸ ὄνομα "Ατταλος ἢ Εύμενης.

Υἱὸς τοῦ Ἀττάλου ἦτο ὁ Εὔμενος Β' (197 - 159), ὁ πιστὸς σύμμαχος τῶν Ρωμαίων. Μετὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀττάλου Β' (159 - 138), ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Περγάμου Ἀτταλος Γ' ἀφήνει κληρονόμους τοῦ κράτους του τοὺς Ρωμαίους, οἱ ὅποιοι γίνονται κύριοι αὐτοῦ μετὰ τὸν θάνατον του (133).

"Ατταλος ὁ Α' τῆς Περγάμου.
(Βερολίνον. Κρατικὸν Μουσεῖον).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

Η ΑΝΑΡΧΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Εις τὸν ἐλληνικὸν κόσμον, ὁ ὅποῖος ἔλαβε τεραστίας διαστάσεις μὲ τὴν κατάκτησιν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἡ κυρίως Ἑλλὰς ἔχει πάντοτε ἀξιόλογον θέσιν καὶ μεγάλην ἐπιβολήν. Διατηρεῖ ἐπίσης ἀρκετὴν δημιουργικὴν δύναμιν εἰς τὴν λογοτεχνίαν, τὴν ἐπιστήμην καὶ τὰς τέχνας. Ἄλλ' ἔξακολουθεῖ νὰ πάσχῃ ἀπὸ τὴν παλαιὰν πληγήν, ἀπὸ τὴν ἀντιζηλίαν μεταξὺ τῶν πόλεων καὶ ἀπὸ τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν κομμάτων.

Μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην ἐπεκράτησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα σύγχυσις καὶ ἀναρχία. Ὁ θρόνος τῆς Μακεδονίας εἶχε πολλοὺς ἀπαιτητάς, οἱ ὅποιοι περιεπλάκησαν εἰς πόλεμον καὶ ἐδημιούργησαν μεγάλην ταραχήν, καὶ ἡ ἀτυχὴς χώρα ὑπέφερε πάλιν ἀπὸ ἐμφυλίους πολέμους.

Μεγίστην ἀναστάτωσιν ἐπροκάλεσεν ἡ ἐμφάνισις εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ ἀνησύχου καὶ πολυμηχάνου σιοῦ τοῦ Ἀντιγόνου, τοῦ περιφήμου Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ὁ ὅποῖος ἔγινε πρὸς στιγμὴν κύριος τῆς Μακεδονίας, ἀλλ' ἔξεβλήθη ὑπὸ τοῦ Πύρρου, τοῦ βασιλέως τῆς Ἡπείρου.

‘Υπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς ἐκλονίσθη ἡ μακεδονικὴ κυριαρχία ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ πολλοὶ ἐφαντάσθησαν ὅτι ἢτο δυνατὸν ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν ἔξουσίαν τῶν Μακεδόνων. Τοιουτοτρόπως ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Δημοσθένους μέχρι τῆς κατακτήσεως τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, δηλαδὴ ἐπὶ δύο σχεδὸν αἰώνων (322 - 146), ἡ Ἑλλὰς ἔκαμε πολλὰς προσπαθείας, διὰ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς. Ἄλλα καμμία ἀπ' αὐτὰς δὲν ἐπέτυχε, διότι — ἐκτὸς ὀλίγων ἴδεολόγων ἢ δημαγωγῶν — ὁ λαὸς ἔμεινεν ἀδιάφορος καὶ αἱ πόλεις δὲν κατώρθωσαν νὰ συνεννοηθοῦν.

Η ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΓΑΛΑΤΩΝ

“Οταν τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας εἶχε καταλάβει ὁ υἱὸς τοῦ Πτο-

λεμαίου Α' τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνός, τότε ἀκριβῶς τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος ἐτάραξεν ἢ αἱφνιδίᾳ ἐπιδρομῇ τῶν Γαλατῶν.

Οἱ Γαλάται ἀνήκον εἰς τὴν μεγάλην κελτικὴν φυλήν, ἡ ὅποια κατεῖχε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὴν βορειοδυτικὴν Εὐρώπην, ἵδιως τὴν σημερινὴν Γαλλίαν, καὶ ἦτο διηρημένη εἰς πολλοὺς λαούς. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ζου αἰῶνος ἔγινε μεγάλη κίνησις γαλατικῶν φυλῶν. Οἱ Γαλάται προσέβαλον ἐπανειλημμένως τὴν Ἰταλίαν, ἀλλ’ ἀποκρουσθέντες ὑπὸ τῶν Ρωμαίων εἶχον ἔγκατασταθῆ ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως.

Ἄπ’ ἑκεῖ κατῆλθον πολυάριθμα στίφη τὸ 280 νοτιώτερον καὶ ἐνέσκηψαν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Τὴν στιγμὴν ἑκείνην ὁ Πύρρος ἀπουσίαζεν εἰς τὴν Ἰταλίαν προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν Ταραντίνων κατὰ τῶν Ρωμαίων καὶ εἶχε παραλάβει μεθ’ ἑαυτοῦ μέρος τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ. Αἱ ἀσθενεῖς δυνάμεις τοῦ Κεραυνοῦ συνετρίβησαν, ὁ ἴδιος ἐφονεύθη καὶ οἱ βάρβαροι ἐπλημμύρησαν τὴν χώραν.

Οἱ “Ελληνες ὑπὸ τὴν ἥγεσίαν τῶν Ἀθηναίων ἐπεχείρησαν νὰ φράξουν τὰς Θερμοπύλας, ἀλλ’ ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς διεσκορπίσθη, ὅταν οἱ Γαλάται εἰσέβαλον εἰς τὴν μέσην Ἑλλάδα διὰ τῶν διαβάσεων τῆς Οἴτης. “Οταν ὅμως ἀπόσπασμα αὐτῶν ἐπεχείρησε νὰ λαφυραγωγήσῃ τὸ μαντείον τῶν Δελφῶν, προσεβλήθη ὑπὸ τῶν Φωκέων, Αἰτωλῶν καὶ ἄλλων Ἑλλήνων καὶ ὑπέστη καταστροφήν. Οἱ Γαλάται ὑποχωροῦντες ἐπροξένησαν μεγάλας ζημίας. Τότε ὁ Ἀντίγονος Γονατᾶς, υἱὸς τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ἐνίκησεν αὐτοὺς εἰς ἀποφασιστικὴν μάχην καὶ ἀπήλλαξε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μακεδονίαν (277).

Οἱ Γαλάται μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις διέβησαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἐλεγλάτησαν τὴν χώραν καὶ ἡπείλησαν τὸ κράτος τῆς Περγάμου. Ἄλλ’, ἀφοῦ ἐνικήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀττάλου, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν περὶ τὴν Ἀγκυραν χώραν, ἡ ὅποια ὡνομάσθη ἀπ’ αὐτοὺς Γαλατία. Πρὸς αὐτοὺς ἀπευθύνει τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολήν του ὁ ἀπόστολος Παῦλος.

Ο ΠΥΡΡΟΣ

Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς ἀποκτῷ σπουδαιότητα τὸ κράτος τῆς Ἡπείρου, τὸ ὅποιον ἐπὶ τῆς βασιλείας ἵδιως τοῦ Πύρρου ἐφάνη

πρὸς στιγμὴν ὅτι θὰ κυριαρχήσῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἡπειρος ἀπὸ παλαιοτάτους χρόνους εἶχε κατοικηθῆ ἀπὸ ἑλληνικὰς φυλάς, αἱ δόποιαι ἀπετέλουν μικρὰ κράτη καὶ διετήρησαν τὴν πατρικὴν βασιλείαν. Τὸ ἰσχυρότερον κράτος ἦτο τῶν Μολοσσῶν, τῶν δόποιων οἵ βασιλεῖς ἀνῆγον τὴν καταγωγὴν των εἰς τὸν Ἀχιλλέα. Ἀπὸ τὸ γένος αὐτὸ κατήγετο καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου Ὁλυμπιάς. Οἱ βασιλεῖς τῶν Μολοσσῶν εἶχον κατορθώσει νὰ συνενώσουν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον των ὅλην σχεδὸν τὴν Ἡπειρον. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἡ Ἡπειρος ὑπέκυψεν εἰς τοὺς Μακεδόνας.

Ο Πύρρος (318 - 272) ἔζησε κατὰ τοὺς ταραχώδεις χρόνους τῆς συγκρούσεως τῶν διαδόχων. Ἐπανειλημμένως ἔξεδιώχθη ἀπὸ τὸ κράτος του καὶ συνέδεσε τὴν τύχην του μὲ τὸν Ἀντίγονον καὶ τὸν υἱὸν του Δημήτριον τὸν Πολιορκητήν. Εἰς τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην ἐπολέμησε παρὰ τὸ πλευρόν των καὶ ἔδειξεν ἔξαίρετα στρατιωτικὰ προσόντα. Μετὰ πολλὰς περιπτείας συνεζεύχθη τὴν θυγατέρα τοῦ Πτολεμαίου Α' καὶ μὲ τὴν ὑποστήριξίν του ἀνέκτησε τὸν θρόνον καὶ τὸ βασίλειόν του. Ἀπὸ τότε ὁ Πύρρος ἀναμειγνύεται ἐνεργῶς εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Ἑλλάδος, διεξάγει διαρκεῖς πολέμους καὶ ἀποκτᾷ φήμην μεγάλου στρατηγοῦ. Μολονότι τὸ κράτος του δὲν ἔδιδε περισσοτέρους ἀπὸ 10 χιλ. στρατιώτας, ὁ Πύρρος ὠνειρεύετο νὰ κατακτήσῃ ὅλον τὸν κόσμον.

Αφοῦ ἔξέτεινε τὸ κράτος του εἰς τὴν Ἰλλυρίαν καὶ πρὸς νότον εἰς τὴν Αἰτωλίαν, ἐπεχείρησε νὰ κατακτήσῃ τὴν Μακεδονίαν. Προτοῦ ὅμως φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἔργο τοῦτο, δέχεται τὴν πρόσκλησιν τῶν Ταραντίνων καὶ μὲ ἀξιόλογον δύναμιν ἀποβιβάζεται εἰς τὴν Ἰταλίαν (280) ὀνειρεύομενος νὰ ἴδρυσῃ μεγάλην αὐτοκρατορίαν εἰς τὴν Δύσιν, ὅπως ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Ἀνατολήν. Παρ' ὅλας ὅμως τὰς σημαντικὰς ἐπιτυχίας του, δὲν κατώρθωσε νὰ ἐκμηδενίσῃ τὴν Ρώμην. Διακόπτει τὸ ἔργον του καὶ μεταφέρει τὸν στρατόν του εἰς τὴν Σικελίαν, ὅπου τὸν εἶχον προσκαλέσει οἱ Συρακούσιοι κατὰ τῶν Καρχηδονίων. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ αἱ ἐπιτυχίαι του ἥσαν προσωριναὶ καὶ χωρὶς σοβαρὸν ἀποτέλεσμα. Μετ' ὀλίγον ἀναγκάζεται νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου τὸν εἶχον προσκαλέσει οἱ σύμμαχοι πιεζόμενοι ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Τέλος μετὰ περιπτέτειαν πέντε

ἐτῶν, ἀφοῦ ἀπέτυχεν δριστικῶς νὰ κάμψῃ τὴν δύναμιν τῆς νεαρᾶς Ρώμης, ἐπιστρέφει εἰς τὴν "Ηπειρον" (275).

'Αλλ' ἡ ἀνήσυχος φύσις του τὸν ρίπτει εἰς νέας περιπτείας. Φαντάζεται ὅτι ἡτο εὔκολον νὰ ἔξουσιάσῃ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς 'Ελλάδος, ἀλλὰ ἀποτυγχάνει καὶ τέλος εύρισκει ἄδοξον θάνατον εἰς τὸ "Αργος" (272).

ΑΙΤΩΛΙΚΗ ΚΑΙ ΑΧΑΪΚΗ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑ

'Ο 'Αντίγονος Γονατᾶς (277 - 239) μετὰ τὴν νίκην του κατὰ τῶν Γαλατῶν ἀνεγνωρίσθη βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. Τοι-ουτοτρόπως οἱ 'Αντιγονίδαι ἀνῆλθον εἰς τὸν θρόνον τοῦ Μ. 'Αλεξάνδρου καὶ ἐκυβέρνησαν τὴν χώραν ἐπὶ ἓνα περίπου αἰῶνα (μέχρι τοῦ 168), δηλαδὴ μέχρι τῆς ὑποταγῆς τῆς Μακεδονίας εἰς τοὺς Ρωμαίους.

'Ο 'Αντίγονος ἡτο σοβαρὸς ἡγεμών, ἔφερε τὴν τάξιν εἰς τὴν χώραν του, διωργάνωσε τὸν στρατὸν καὶ ἐπεχείρησε νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν μακεδονικὴν κυριαρχίαν εἰς τὴν 'Ελλάδα. 'Αλλὰ προσέκρουσεν εἰς τὴν ἀντίστασιν τῶν δύο πολιτικῶν ὅργανώσεων, αἱ ὅποιαι εἴ-χον σχηματισθῆ κατὰ τοὺς χρόνους αὐτούς, δηλαδὴ τῆς Αἰτωλικῆς καὶ 'Αχαϊκῆς Συμπολιτείας.

'Η Αἰτωλία καὶ ἡ 'Αχαΐα, καθὼς γνωρίζομεν, εἶχον μείνει γεωργικαὶ καὶ καθυστερημέναι κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους καὶ δὲν ἔλαβον σημαντικὸν μέρος εἰς τὸν βίον τοῦ ἔθνους. 'Αλλὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 4ου καὶ ἴδιως τὸν 3ον αἰῶνα προώδευσαν οἰκονομικῶς, ὁ πτληθυσμὸς ηὔξηθη, ἐδημιούργησαν πόλεις καὶ γενικῶς παρουσίασαν σημαντικὴν ἀνάπτυξιν. Αἱ πόλεις τῆς Αἰτωλίας καθὼς καὶ τῆς 'Αχαΐας ἦνώθησαν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ 3ου αἰῶνος καὶ ἀπετέλεσαν δύο δόμοσπονδίας ἢ δύο συμπολιτείας, ὅπως ἔλεγον τότε. 'Η Αἰτωλικὴ καὶ ἡ 'Αχαϊκὴ Συμπολιτεία εἶχον σχεδὸν τὴν ἴδιαν ὅργανωσιν.

Τὴν ἀνωτάτην ἔξουσίαν ἔχει ἡ συνικὴ συνέλευσις τῶν πόλεων, εἰς τὴν ὅποιαν λαμβάνουν μέρος οἱ πολιῖται ὅλων τῶν συμμαχικῶν πόλεων. 'Η γενικὴ συνέλευσις συνέρχεται μίαν ἢ δύο φορὰς τὸ ἔτος καὶ ἐκλέγει ἕνα διαρκὲς συμβούλιον ἀπὸ 10 μέλη, ἕνα στρατηγὸν καὶ ἕνα γραμματέα. Τὸ συμβούλιον μετὰ τοῦ στρατηγοῦ κυβερνᾷ τὴν συμπολιτείαν. Μεγάλην ἔξουσίαν ἔχει ὅποιος είναι πρόεδρος τοῦ συμβουλίου καὶ ἀνώτερος ὁ στρατηγός, ὁ ὅποιος είναι πρόεδρος τοῦ συμβουλίου καὶ ἀνώτερος ἀρχηγὸς τῆς συμπολιτείας. Εἰς τὰς συνελεύσεις ἐκάστη πόλις

ἔχει ψῆφον καὶ ὅλαι ἵσα δικαιώματα· δὲν ὑπάρχει δηλαδὴ πόλις ἡγε-
μονεύουσα, ὥπως ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι τὸν παλαιότερον καιρόν.
Αἱ πόλεις τῆς συμπολιτείας ἔδεχθησαν τὰ ἴδια μέτρα καὶ σταθμὰ κα-
θὼς καὶ νομίσματα, ἀλλὰ διετήρησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν αὐτο-
διοίκησιν εἰς τὰς τοπικὰς ὑποθέσεις. Τοιουτοτρόπως ἡ Ἑλλὰς μόνον

πρὸς τὸ τέλος τῶν ἀρχαίων χρόνων ἔφθασεν εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ εύρυτέ-
ρου κράτους καὶ ἀνεκάλυψε πολιτικὸν σύστημα, τὸ ὄποιον, ἢν ἐφηρμό-
ζετο ἐγκαίρως, θὰ ἦτο ἵσως δυνατὸν νὰ τὴν σώσῃ ἀπὸ τὴν παρακμήν.

Κατ' ἀρχὰς ἴσχυροτέρα ἦτο ἡ Αἰτωλικὴ Συμπολιτεία. Ἐξου-
σίαζε τὴν κεντρικὴν Ἑλλάδα καὶ μερικὰς πόλεις τῆς Θεσσαλίας, ἦτο
κυρία τῶν Δελφῶν καὶ τοῦ Ἀμφικτιονικοῦ Συνεδρίου καὶ ἡ ἐπιρροή
της ἔφθανεν ἕως τὴν Πελοπόννησον. Ἀλλὰ σημαντικώτερον πρό-

σωπον διεδραμάτισεν ἡ Ἀχαικὴ Συμπολιτεία, ἡ ὅποια εἶχεν ἀνωτέρους ἀνθρώπους ὡς ἀρχηγούς καὶ ἔφθασεν εἰς μεγαλυτέραν πνευματικήν ἀνάπτυξιν. Ἡ Ἀχαικὴ Συμπολιτεία, ιδρυθεῖσα τὸ 280 π.Χ., περιέλαβε σχεδὸν ὅλην τὴν Πελοπόννησον καὶ ἡ ἐπιρροή της ἔγινεν αἰσθητὴ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Αἱ δύο Συμπολιτεῖαι εἶχον ιδρυθῆ κυρίως, διὰ νὰ ἀπαλλάξουν τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Μακεδόνων καὶ ἐπί τινα καιρὸν κατώρθωσαν νὰ τὸ ἐπιτύχουν. Ἀλλὰ δὲν ἤργησαν νὰ περιέλθουν εἰς ἕριδας καὶ νὰ ἐπικαλεσθοῦν τὴν ἐπέμβασιν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας.

Ο ΑΡΑΤΟΣ ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΗΣ ΑΧΑΙΚΗΣ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ἡ Ἀχαικὴ Συμπολιτεία ἀπέκτησε μεγάλην ἐπιβολήν, ίδια ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ Ζου αἰῶνος, διόποτε τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς ἔλαβεν ὁ Ἀρατος ὁ Σικυώνιος.

Ο Ἀρατος (272 - 213) κατήγετο ἀπὸ τὴν Σικυῶνα, τὴν παλαιὰν ναυτικὴν πόλιν, ἡ ὅποια εἶχε δώσει ἀξιολόγους καλλιτέχνας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κατώρθωσε νεώτατος ν' ἀπαλλάξῃ τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸν τύραννον, ὁ ὅποιος τὴν ἐπίεζεν, εἰσήγαγεν αὐτὴν εἰς τὴν Συμπολιτείαν, τῆς ὅποιας ἔξελέγη στρατηγὸς (245) καὶ ἔγινεν ἡ ψυχή της ἐπὶ πολὺν καιρόν. Ο Ἀρατος ἦτο τολμηρός, φρόνιμος, πολὺν ἐπιδέξιος εἰς παρασκηνιακὴν πολιτικήν, ἀλλὰ στρατηγὸς μέτριος, ἔμπαθης πολλάκις καὶ στενῆς ἀντιλήψεως διπλωμάτης. Εἶχεν ἐννοήσει ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν της, ἀν δὲν ἦτο ἡνωμένη. Προσεπάθησε λοιπὸν νὰ ὑπαγάγῃ ὅλας τὰς πόλεις τῆς Πελοποννήσου εἰς τὴν Ἀχαικὴν Συμπολιτείαν. Εἶχε τάσεις ὀλιγαρχικάς, ὅπως ὅλη ἡ Ἀχαικὴ Συμπολιτεία, καὶ ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ἔνωσῃ τὴν Ἑλλάδα, ἀν κατώρθωνε νὰ ἀνατρέψῃ τὰς δημοκρατίας καὶ τοὺς τυράννους, νὰ ἐκδιώξῃ τὰς μακεδονικὰς φρουρὰς καὶ νὰ ἀνορθώσῃ τὸ ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα, τὸ ὅποιον ἐνόμιζεν ὡς τὸ μόνον σωτήριον διὰ τὰς τότε περιστάσεις.

Ο Ἀρατος διηύθυνεν ἐπὶ μακρὸν τὴν Συμπολιτείαν, ἔξελέγη 16 φορὰς στρατηγὸς καὶ ἐπεξέτεινε τὴν ἐπιβολήν της. Μὲ τολμηρὰς ἐπιχειρήσεις κατώρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς τυράννους ἢ τὰς μακεδονικὰς φρουρὰς ἀπὸ πολλὰς πόλεις, ὅπως ἀπὸ τὴν Κόρινθον καὶ βραδύτερον ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ. Ἡ Κόρινθος, τὰ Μέγαρα, ἡ Ἐπίδαυ-

ρος, ἡ Μεγαλόπολις, τὸ Ἀργος καὶ ἡ Τροιζὴν εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἀχαι-
κὴν Συμπολιτείαν, ἡ δόποια ἔγινε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πραγμα-
τικὴ ὁμοσπονδία τῆς Πελοποννήσου.

ΑΓΙΣ ΚΑΙ ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ

Εἰς τοὺς χρόνους αὐτοὺς συμπίπτει καὶ ἡ προσπάθεια τῶν δύο
βασιλέων τῆς Σπάρτης Ἀγιδος καὶ Κλεομένους, νὰ με-
ταρρυθμίσουν τὸ πολίτευμα τῆς πατρίδος των.

’Απὸ μακροῦ ἡ Σπάρτη εἶχε παύσει νὰ εἴναι σημαίνουσα πόλις.
Ἡ παλαιὰ πληγὴ της, ἡ ὀλιγανθρωπία, ἐπροχώρησε βαθύτερον καὶ
οἱ μακροὶ πόλεμοι εἶχον ἔξαντλήσει αὐτὴν τελείως ἀπὸ πάσης ἀπό-
ψεως. Πτωχὴ μὲ διαρκῶς ἐλαττούμενον πληθυσμόν, ἀποκλεισμένη εἰς
τὴν στενὴν κοιλάδα τοῦ Εύρωτα ἐτρέφετο μὲ τὰς ἀναμνήσεις τοῦ πα-
ρελθόντος. Πολῖται μὲ πλήρη δικαιώματα ἦμειναν 700 καὶ ἀπ' αὐτοὺς
100 μόνον ἦσαν οἱ ἔχοντες γῆν καὶ περιουσίαν. Εἰς τὰς χεῖρας τῶν
ὅλιγων αὐτῶν εἶχον περιέλθει ὅλα τὰ κτήματα καὶ ὅλη ἡ ἔχουσία, ἐνῷ
οἱ λοιποὶ Σπαρτιάται ἔζων πτωχοὶ καὶ ταπεινοί, δινειρευόμενοι ἀνα-
τροπὰς καὶ πολιτικὴν μεταβολήν. Εύνόητον διατὶ ὑπὸ τὰς περιστά-
σεις αὐτὰς εὑρῆκαν εἰσοδον εἰς τὴν Σπάρτην αἱ ἰδέαι περὶ βαθυτέρας
κοινωνικῆς μεταρρυθμίσεως, αἱ δόποιαι ἐκυκλοφόρουν τότε εἰς τὴν Ἐλ-
λάδα. Πολλοὶ ἥρχισαν νὰ πιστεύουν ὅτι αἵτια τῆς κακοδαιμονίας
ἥτο ἡ ἀνισότης τῆς περιουσίας καὶ ὅτι ἡ Σπάρτη θὰ ἥτο δυνατὸν νὰ
ἐπανεύρῃ τὸ παλαιὸν μεγαλεῖον, ἐὰν ἔγινετο παραγραφὴ τῶν χρεῶν
καὶ νέα δικαιοτέρα κατανομὴ τῆς γῆς καὶ τῆς περιουσίας.

’Ο νεαρὸς βασιλεὺς Ἀγις (ἀπὸ τοῦ 245 περίπου) ἐτέθη ἐπὶ
κεφαλῆς τῆς κινήσεως. Ἐπρότεινε κατάργησιν τῶν χρεῶν καὶ νέαν
διανομὴν τῶν γαιῶν καὶ συγχρόνως, διὰ νὰ αὔξησῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν
Σπαρτιατῶν, ἐπέτρεψε νὰ γίνουν δεκτοὶ εἰς τοὺς πολίτας οἱ ἀκμαιό-
τεροι ἀπὸ τοὺς περιοίκους. ’Ο Ἀγις μὲ ζέσιν νεανικὴν ἐπεδίωξε τὴν
ἐφαρμογὴν τῶν σχεδίων του. ’Αλλ’ οἱ ἔφοροι συνησπίσθησαν μετὰ
τῶν πλουσίων καὶ παρεσκεύασαν τὴν πτῶσιν του. ’Ο Ἀγις συλ-
ληφθεὶς διὰ δόλου ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ ἄλλου βασιλέως, τοῦ Λεωνίδου.

Μετ' ὀλίγα ἔτη, τὸ ἔργον τοῦ Ἀγιδος ἐπανέλαβεν δὲ Κλεομένης,
υἱὸς τοῦ Λεωνίδου. Συζευχθεὶς μετὰ τῆς χήρας τοῦ Ἀγιδος, κατηχήθη
ὑπ' αὐτῆς εἰς τὰς πολιτικὰς ἴδεας ἐκείνου. Πολιτικώτερος τοῦ προ-

κατόχου του παρεσκεύασε στρατὸν ἀφωσιωμένον εἰς τὸ πρόσωπόν του καὶ ὡνειρεύετο νὰ ἐπιβάλῃ τὰς μεταρρυθμίσεις του καὶ νὰ ἀνυψώσῃ τὸ γόγητρον τῆς Σπάρτης. Διὰ τοῦτο ἥλθεν εἰς ρῆξιν πρὸς τὸν "Αρατον, τὸν ὄποιον εἶχον ἀρχίσει νὰ ἀνησυχοῦν τὰ σχέδιά του. Ἀλλ' ὁ Κλεομένης ἐνίκησε τοὺς Ἀχαιοὺς (227), ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Σπάρτην, ἐφόνευσε τοὺς ἐφόρους, ἔξωρισε τοὺς ἀντιδραστικοὺς καὶ ἐπέβαλε τὴν μεταρρύθμισιν, ἡ ὄποια ἐσήμαινε πραγματικὴν κοινωνικὴν ἐπανάστασιν. Ἐπανέφερε τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου, τὰ συσσίτια, τὸν αὐστηρὸν στρατιωτικὸν βίον, ἐδέχθη μέγαν ἀριθμὸν περιοίκων εἰς τὴν τάξιν τῶν πολιτῶν καὶ προέβη εἰς νέαν διανομὴν τῆς γῆς. Ἔγινε τότε κάτι περίεργον. Ἡ παλαιὰ ὀλιγαρχικὴ Σπάρτη ἐφάνη τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὡς ἡ δημοκρατικωτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος καὶ πρὸς αὐτὴν ἐστράφησαν αἱ συμπάθειαι τῶν πτωχοτέρων εἰς ὅλας τὰς πόλεις, ἐνῷ οἱ πλουσιώτεροι, περίτρομοι ἀπὸ τὴν μεταβολὴν τῆς Σπάρτης, ἐζήτησαν στήριγμα εἰς τὸν "Αρατον καὶ τὴν Ἀχαϊκὴν Συμπολιτείαν.

"Ανήσυχος ἀπὸ τὰς ἐπιτυχίας τοῦ Κλεομένους καὶ ἀνίκανος νὰ ἀντιταχθῇ εἰς αὐτὸν ὁ "Αρατος ἀπεφάσισε νὰ καλέσῃ εἰς βοήθειαν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονον τὸν Δῶσωνα (229 - 220). Εἰς τὴν μάχην παρὰ τὴν Σελλασίαν, παρὰ τὴν εἰσοδον τῆς κοιλάδος τοῦ Εύρωτα, ὁ Κλεομένης ὑπέστη θλιβερὰν ἥτταν (222) καὶ ἤναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἐφοινεύθη μετὰ δύο ἔτη ἐπιχειρήσας νὰ ἐξεγείρῃ εἰς ἐπανάστασιν τὴν Ἀλεξάνδρειαν κατὰ τοῦ Πτολεμαίου. Ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας κατέλαβε τὴν Σπάρτην καὶ ἀποκατέστησε τὴν ὀλιγαρχίαν.

"Η νίκη εἰς τὴν Σελλασίαν εἶχεν ὡς συνέπειαν νὰ κυριαρχήσουν πόλιν οἱ Μακεδόνες εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Κόρινθος κατελήφθη ἀπὸ μακεδονικὴν φρουράν. Ἡ ἀντιζηλία τῶν Ἑλλήνων ἔφερε τὸ ἀποτέλεσμά της. Ὁ "Αρατος ἀπὸ φθόνον πρὸς τὸν Κλεομένην κατέστρεψεν ἴδιοιχείρως τὸ ἔργον του προκαλέσας ὁ ἴδιος τὴν ἐπέμβασιν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ διάδοχός του, εἰς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του, ἐφρόντισε νὰ τὸν δηλητηριάσουν (213). Ὁ Δῶσων ἀπέθανεν εὐθύς μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὸν διεδέχθη ὁ ἀνεψιός του Φίλιππος ὁ Ε' (220 - 179), ἐπὶ τοῦ ὄποιου ἀρχίζει ἡ ἐνεργὸς ἀνάμειξις τῶν Ρωμαίων εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ο ΦΙΛΟΠΟΙΜΗΝ

Μετὰ τὸν Ἀρατὸν, ὁ ἀξιολογώτερος στρατηγὸς τῆς Ἀχαικῆς Συμπολιτείας ὑπῆρξεν ὁ Φιλοποίμην ὁ Μεγαλοπόλιτης (253 - 183).

Αλλὰ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο εἶχε γίνει σημαντικὴ μεταβολὴ εἰς τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος. Η Ρώμη, ἡ ὅποια ἀνεπτύχθη εἰς μεγάλην δύναμιν, ἤρχισε νὰ ἀναμειγνύεται εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος.

Ο Φιλοποίμην, συνετώτερος, ἐγνώριζε τὴν δύναμιν τῶν Ρωμαίων, ἀπέφυγε νὰ ἔλθῃ εἰς ρῆξιν πρὸς αὐτοὺς καὶ προσεπάθησε μὲ κάθε μέσον νὰ σώσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος. Διωργάνωσε τὰς δυνάμεις τῆς Συμπολιτείας καὶ κατώρθωσε νὰ ἐνώσῃ ὅλας τὰς πόλεις τῆς Πελοποννήσου, ἀκόμη καὶ τὴν Σπάρτην.

Τοιουτορόπως ὁ Φιλοποίμην ἔδωσε τὴν τελευταίαν λάμψιν εἰς τὴν Ἀχαικὴν Συμπολιτείαν, τὸν σημαντικώτερον συνασπισμὸν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς χρόνους του, καὶ ἀπέκτησε τὴν συμπάθειαν καὶ τὸν θαυμασμὸν τῶν συγχρόνων του. Πραγματικῶς ὁ Φιλοποίμην ἦτο ἔξαιρετικὸς ἄνθρωπος. Εἶχε λάβει ὡς ὑπόδειγμα τὸν Ἐπαμεινώνδαν καὶ προσεπάθησε νὰ ὁμοιάσῃ πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ἀπλότητα τῆς ζωῆς, εἰς τὴν ἀνιδιοτέλειαν καὶ εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἀρετὰς. Διετήρει ζωηρὰν εἰς τὴν ψυχήν του τὴν ἐλληνικὴν παράδοσιν καὶ εἰργάσθη μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις του διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος του. Διὰ τοῦτο οἱ ἀρχαῖοι βιογράφοι τὸν ὠνόμασαν τὸν τελευταῖον Ἔλληνα (ἔσχατον τῶν Ἔλλήνων).

Ἄλλ' οἱ Ρωμαῖοι, οἱ ὅποιοι ἦθελον διηρημένην τὴν Ἑλλάδα, ὑπεκίνησαν τοὺς Μεσσηνίους εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῆς Ἀχαικῆς Συμπολιτείας. Προσπαθῶν νὰ καταπνίξῃ τὴν ἔξέγερσιν ὁ Φιλοποίμην συνελήφθη αἷχμαλωτος καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον (183). Οἱ Ἀχαιοὶ ἐτίμησαν αὐτόν, τοῦ ἔκαμαν μεγαλοπρεπῆ κηδείαν καὶ ἐτιμώρησαν τοὺς Μεσσηνίους. Ἄλλ' ἡ Συμπολιτεία δὲν ἐπανέκτησε πλέον τὴν προηγουμένην ἀκμήν.

Ο Πλούταρχος περιγράφει ὡς ἔντιμης τὴν ἐντύπωσιν ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Φιλοποίμενος :

“Οταν ἐφθασεν ἡ εἰδησις τοῦ θανάτου του εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἀχαικῆς Συμπολιτείας, ἐπεκράτησε παντοῦ γενικὴ κατήφεια καὶ πένθος. Ἐξέ-

λεξαν στρατηγὸν τὸν Λυκόρταν, εἰσέβαλον εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἔβλαπταν τὴν χώραν... Ἀφοῦ ἔκαναν τὸ σῶμά του καὶ συνέλεξαν τὰ λείψανα εἰς μίαν ὑδρίαν, ἥρχισαν νὰ προχωροῦν ὅχι κατὰ τὴν συνήθειαν, ὅπως τύχῃ ὁ καθείς, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐσχημάτισαν πομπήν ἐπινίκιον μαζὶ καὶ ἐπικήδειον. Καὶ τοὺς ἔβλεπτες νὰ φοροῦν στεφάνια καὶ μαζὶ νὰ δακρύουν. Τὴν ὑδρίαν, ἡ ὅποια μόλις ἐφαίνετο ἀπὸ τὰς ταινίας καὶ τοὺς στεφάνους, τὴν ἔβασταζεν ὁ υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀχαιῶν Πολύβιος* καὶ γύρω του ἦσαν οἱ πρῶτοι ἀπὸ τοὺς Ἀχαιούς. Οἱ στρατιῶται ὠπλισμένοι καὶ μὲ στολισμένους ἵππους ἡκολούθουν οὔτε κατηφεῖς, ὅπως ἔπρεπεν εἰς τόσο μεγάλῳ πένθῳ οὔτε χαρούμενοι, ὅπως ἔπρεπε διὰ τὴν νίκην των. Ἀπὸ τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία, ἀπ' ὅπου διήρχοντο, ἔτρεχον εἰς προϋπάντησιν, ὡσάν νὰ ἐγύριζεν ἀπὸ ἐκστρατείαν, ἔψαν τὴν ὑδρίαν καὶ τὴν συνώδευσαν εἰς τὴν Μεγαλόπολιν. "Οταν δὲ ἀνεμείχθησαν μὲ αὐτοὺς οἱ γεροντότεροι, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά, ἔξεχύθη θρῆνος ἀπὸ ὅλον τὸ στρατόπεδον εἰς τὴν πόλιν, ἡ ὅποια ἐπόθει τὸν ἄνδρα καὶ βαρέως ἔφερε τὴν στέρησίν του, διότι ἐνόμιζεν ὅτι μαζὶ του ἔχασε τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν Ἀχαίαν.

(Πλούταρχος «Βίος Φιλοποίμενος», κεφ. ΚΑ')

‘Η Ἑλλὰς καὶ μετὰ τὸν Φιλοποίμενα δὲν ἔπαυσε νὰ ἀγωνίζεται μὲ τὰς ἀσθενεῖς δύναμεις της διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν της. Ἄλλ’ ὁ ἀγὼν ἦτο ἄνισος καὶ μετ’ ὀλίγας δεκαετίας ὑπέκυψεν εἰς τοὺς Ρωμαίους (146).

* Ο κατόπιν περίφημος ιστορικός, ὁ ὅποῖος ἦτο τότε μόλις 22 ἔτῶν.

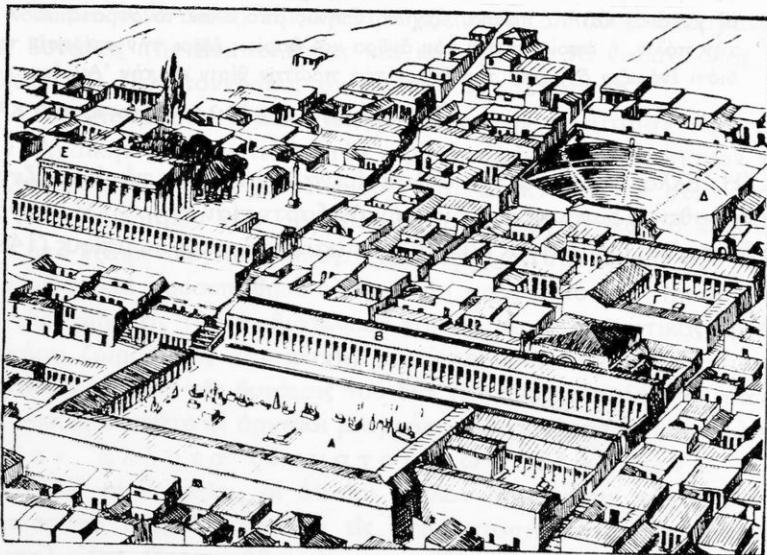
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Α' ΓΕΝΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ

Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Τὴν περίοδον τῶν 300 περίπου ἔτῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ
Μ. Ἀλεξάνδρου μέχρι τῆς ὑποταγῆς τῆς Αἰγύπτου εἰς τοὺς Ρω-

Πόλις τῶν ἐλληνιστικῶν χρόνων: ἡ Πριήνη. ('Αναπαράστασις).

Αρχαία πόλις τῆς Ἰωνίας, ἀκμάσασα κατὰ τοὺς χρόνους τῶν διαδόχων. Αἱ ἀνασκαφαὶ τῶν Γερμανῶν κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰώνος ἔφερον εἰς φῶς ὅλοκληρον τὴν ἐλληνιστικὴν πόλιν, κτισμένην κατὰ τὴν νέαν πολεοδομικήν: πλατεῖς δρόμοι τεμνόμενοι καθέτως, ὑδρευσις, φωτισμὸς τὴν νῦκτα. Α) Ἀγορά, Β) Μεγάλη στοά (tópos συναλλαγῶν), Γ) Γυμναστήριον, Δ) Θέατρον καὶ Ε) Ναὸς Ἀθηνᾶς.

μαίους (323 - 31 π.Χ.) ὁνομάζουν ἐλληνιστικοὺς ἢ ἀλεξανδρινοὺς χρόνους.

‘Ο πολιτισμὸς τῶν χρόνων αὐτῶν εἶναι συνέχεια τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ. Διὰ τῆς κατακτήσεως τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἔπεσεν ὁ φραγμός, δὲ δόποιος ἔχωριζε τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, καὶ ἡ Μ. Ἀσία, ἡ Αἴγυπτος, ἡ Συρία καὶ ἡ Μεσοποταμία μέχρι τῶν Ἰνδιῶν ἀνοίγονται εἰς τὸν Ἑλληνισμόν. Οἱ Ἑλληνες μεταφέρουν εἰς τὰς χώρας αὐτὰς τὸν πολιτισμόν των. Οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς ἀφυπνίζονται καὶ ἀρχίζουν νέαν ζωὴν.

‘Αλλὰ συγχρόνως οἱ Ἑλληνες ὑφίστανται μοιραίως τὴν ἐπίδρασιν τῶν λαῶν, τοὺς δόποιους εἶχον περιφρονήσει ἔως τότε ὡς βαρβάρους. Αἱ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις, τὰ ἔθιμα καὶ αἱ περὶ ζωῆς ἀντιλήψεις τῶν ἀνατολικῶν λαῶν ἀναμειγνύονται μὲ τὰς ἴδεας καὶ τὰς ἀντιλήψεις τῶν Ἑλλήνων.

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΗ

Κατὰ τοὺς Ἑλληνιστικοὺς χρόνους ἀκμάζουν ὅλοι οἱ κλάδοι τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς καὶ ἡ Μεσόγειος ἀποτελεῖ μίαν οἰκονομικὴν ἐνότητα, ἡ δόποια διευκολύνει τὴν συναλλαγὴν.

Εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ Ἀσίαν ἀκμάζει πολὺ ἡ γεωργία. ‘Η γῆ καλλιεργεῖται μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν, οἱ γεωργοὶ χρησιμοποιοῦν ἀρδευτικὰ ἔργα καὶ λιπάσματα καὶ παράγουν ἄφθονα δημητριακά. ’Ἐπιστης εὔδοκιμοῦν ἡ ἄμπελος καὶ ἡ ἥλαία. ’Ἐκ παραλλήλου προοδεύουν ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ βιομηχανία.

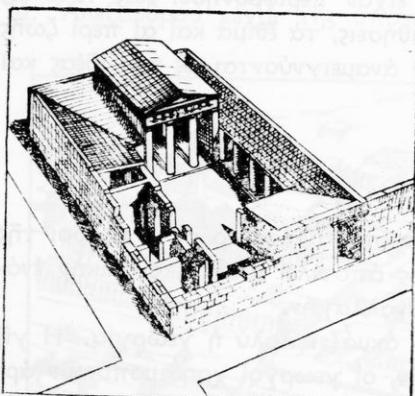
Πρὸ πάντων ἀκμάζει τὸ ἐμπόριον. ‘Η συγκοινωνία εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη καὶ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὴν ξηράν. Οἱ κυριώτεροι λιμένες — ἐκτὸς τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν λιμένων τῆς Συρίας — εἶναι ἡ Ρόδος, ἡ δόποια εἶχε λάβει τὴν σπουδαιότητα τοῦ Πειραιῶς. Οἱ λιμένες τῆς κυρίως Ἑλλάδος παρήκμασαν καὶ μόνον ἡ Κόρινθος διατηρεῖ ἀξιόλογον κίνησιν, διότι εύρισκεται εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν δρόμων. Εἰς τὴν ξηράν ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Ἀσία ἔχουν πολλοὺς καὶ καλοὺς δρόμους.

Συνέπεια τῆς οἰκονομικῆς ἀκμῆς εἶναι ἡ δημιουργία μεγάλων πόλεων. ‘Η Ἀλεξανδρεία, ἡ Ἀντιόχεια, καὶ ἡ Σελεύκεια ἔχουν περισσοτέρους ἀπὸ 500 χιλ. κατοίκους ἔκαστη. ’Έχουν δρόμους μεγάλους καὶ εὐθεῖς καὶ οἰκίας πολυωρόφους μὲ ὑδραυλικὰς ἐγκαταστάσεις, ὑπονόμους καὶ λουτρά καὶ εἶναι ἐπιπλωμέναι μὲ πολυτέλειαν ἄγνωστον

ἔως τότε. Ὁ κόσμος ἀγαπᾷ πολὺ τὴν ζωὴν καὶ τὴν κίνησιν τῶν πόλεων καὶ δι' αὐτὸ συγκεντρώνεται εἰς αὐτάς. Ἡ ἀστυφιλία, ὅπως λέγουν, ἦτο πολὺ ἀνεπτυγμένη εἰς τοὺς ἀλεξανδρινοὺς χρόνους καὶ διὰ τοῦτο ἡ ὑπαιθρος ἐρημώνεται, ἐνῷ γιγαντώνονται αἱ πόλεις.

ΤΑ ΚΕΝΤΡΑ

Οἱ Ἑλληνιστικοὶ χρόνοι παρουσιάζουν ἀπὸ ἀπόψεως ἐστιῶν τοῦ πολιτισμοῦ δύοισι ταῖς πόλεσι τῆς Ελλάδος. Δὲν

Οἰκία Πριήνης.

Εἰς τὴν Πριήνην εὑρέθησαν πολλαὶ ιδιωτικαὶ κατοικίαι εἰς καλὴν κατάστασιν. Εἶναι κτισμέναι ἐπὶ εὐρέος οἰκοπέδου, σχήματος ὅρθογώνιου τετράγωνου, μῆκους 47 μ., πλάτους 35 μ. Ἀποτελοῦν σύμπλεγμα οἰκοδομῶν, ἀλλὰ χωρίζονται ἀπὸ δρομίσκους. Εἶναι ἐστραμμέναι πρὸς μεσημβρίαν, ὥστε γὰρ εἶναι εὐήλιοι τὸν χειμῶνα καὶ εὔσκιοι τὸ θέρος. "Οπως ὅλαι αἱ οἰκίαι τῆς ἀρχαιότητος δὲν είχον παραθυρά πρὸς τὸν δρόμον. Εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πλευράν εἶναι ἡ θύρα τοῦ στενοῦ διαδρόμου, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὅποιούν ὑπάρχει ἡ καθαυτὸ θύρα τῆς οἰκίας. 'Εξ αὐτῆς εἰσέρχεται τις εἰς ὑπαύθιουν αὐλὴν, ἐκ τῆς ὅποιας φωτίζονται καὶ ἀπέζονται τὰ δωμάτια. Εἰς αὐτήν εἶναι τὰ παράθυρα. 'Απέναντι τῆς εἰσόδου, εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, εἶναι στοά, βασταζομένη ἀπὸ τρεῖς μαρμαρίνους κίονας. Εἰς τὰς τρεῖς ἄλλας πλευράς εἶναι τὰ δωμάτια, ἀλλα διὰ τοὺς ἀνδράς (ἀνδρωνῖτις), ἀλλα διὰ τὰς γυναικας (γυναικωνῖτις).

πρότισμοῦ δύοισι ταῖς πόλεσι τῆς Ελλάδος. Δὲν ὑπάρχει μία πνευματικῶς δεσπούζουσα πόλις, ὅπως αἱ 'Αθῆναι τὸν 5ον καὶ 4ον αἰῶνα. Ἡ πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ δραστηριότης εἶναι κατεσπαρμένη εἰς πολλὰ κέντρα, ἀπομεμακρυσμένα τὸ ἐν ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ διαρκῶς ἀνακύπτουν νέα. 'Επανήλθομεν — κατ' ἄλλον ἐννοεῖται τρόπον — εἰς τὸ σύστημα τοῦ ἀποικισμοῦ. "Οπως τότε ἀπὸ τῆς μικρασιατικῆς Μιλήτου μέχρι τῆς Ιταλικῆς Κύμης εἴχομεν τὴν ἀνθησιν εἰς πολυάριθμα κέντρα—Χαλκίδα, Αἴγιναν, Κόρινθον, Συρακούσας Σύβαριν, Κρότωνα, Κυρήνην — οὕτω καὶ τώρα ἡ βάσις ἐπιλατύνθη ἀκόμη περισσότερον. 'Η Αἴγυπτος καὶ ἡ Συρία ἡνοίχθησαν εἰς τὴν ἀμεσον ἑλληνικὴν ἐπίδρασιν. 'Η 'Αλεξάνδρεια καὶ ἡ 'Αντιόχεια, τὰ κτίσματα τοῦ 'Αλε-

ξάνδρου καὶ τῶν Σελευκιδῶν εἰς τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις τῶν ἑλληνιστικῶν κρατῶν, καθὼς καὶ αἱ ἄλλαι Ἀλεξάνδρειαι καὶ αἱ Σελεύκειαι (μία ἐκ τῶν ὅποιων εὐρίσκετο ἐπὶ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ), ἀκόμη δὲ καὶ αἱ πρωτεύουσαι τῶν βαρβαρικῶν κρατῶν — Βιθυνία, Καισάρεια, Σινώπη — εἶναι ἔστιαι ἑλληνισμοῦ.

Β' ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

Η ΕΞΑΣΘΕΝΗΣΙΣ

Τὰ μεγάλα ἀτυχήματα ἐπλήγωσαν τὴν εὐγενεστέραν πόλιν τοῦ κόσμου. Ἐχασε πολὺ αἷμα εἰς τοὺς πολέμους καὶ εἰς τὰς ἐπανειλημμένας ἔξεγέρσεις, διὰ νὰ ἀνακτήσῃ τὸ πάτριον πολίτευμα. Ὁ Πειραιεύς, μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ρόδου καὶ τῶν λιμένων τῆς Συρίας, ἔχασε τὴν σημασίαν του. Ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως φθίνει. Ὄλόκληροι συνοικίαι ἐγκαταλειμμέναι, ίδιως ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 3ου αἰώνος, καταπίπτουν.

‘Αλλ’ ὁ ἔξαρτες λαός της δεικνύει ἀντοχήν. Αἱ Ἀθῆναι ἔξακολουθοῦν νὰ εἶναι πάντοτε ἡ πόλις τῶν γραμμάτων καὶ ἡ ἔστια τῆς λεπτοτέρας τέχνης καὶ τῆς ἀνωτέρας ἀγωγῆς. Μολονότι κατέχεται ὑπὸ μακεδονικῆς φρουρᾶς, ἔξακολουθεῖ νὰ διατηρῇ τὸν τύπον τῆς αὐτοδιοικήσεως. Ἡ ἐκκλησία συνέρχεται τακτικά, ἐκλέγει ἄρχοντας, οἱ ὅποιοι ὅμως φροντίζουν κυρίως διὰ τὰ κοινοτικά. Αἱ ἑορταὶ τελοῦνται κανονικῶς, τὸ θέατρον συγκεντρώνει λαόν, ὁ ὅποιος ἔξακολουθεῖ νὰ εἶναι φιλόμουσος καὶ λεπτὸς ἐκτιμητής τοῦ ὥραίου.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Ἐχουν ἀκόμη αἱ Ἀθῆναι παραγωγικούς καὶ κομψούς δραματικούς συγγραφεῖς, κυρίως τῆς νέας κωμῳδίας, τὸν Μένανδρον, τὸν Φιλήμονα κ.ἄ. Περὶ τὸν λεπτὸν καὶ εὐαίσθητον **Ἐπίκουρον**, γνήσιον τέκνον τῆς Ἀττικῆς, συγκεντρώνονται ὅσοι διατηροῦν ζωηρὰν τὴν Ἑλληνοαθηναϊκὴν παράδοσιν. Ἐξηντλημένοι καὶ αἰσθανόμενοι ὅτι δὲν ἡμποροῦν νὰ ἀντιπαλαίσουν εἰς τὴν βανασσότητα τῆς ἐποχῆς, ζητοῦν νὰ συνεχίσουν τὴν ζωήν, τὴν ἀρμόζουσαν εἰς τὴν ἀττικὴν εὐαισθησίαν, μακρὰν τῆς πολιτικῆς τύρβης καὶ τῶν ἀναστατώσεων. Τὸν κύκλον ἀποτελοῦν μόνον “Ἐλληνες.”

‘Αλλ’ ήδη είς τὴν πνευματικὴν ζωὴν ἀναμειγνύονται ἔνοι καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν διαρκῶς αὔξανε. Οἱ Ζήνων π.χ. εἶναι ἀπὸ τὸ Κίτιον τῆς Κύπρου, φοινικικῆς καταγωγῆς. Ή πόλις τῆς Παλλάδος ὅμως παραμένει ἑστία φωτὸς καὶ παιδευτήριον πάσης τῆς Μεσογείου. Παρὰ τὴν οἰκονομικὴν παρακμήν της εἶναι ἡ πανεπιστημιούπολις, εἰς τὴν ὅποιαν συναντῶνται “Ελληνες ἀπὸ ὅλας τὰς περιοχάς: Σύροι, Καρχηδόνιοι καὶ Αἰθίοπες ἀκόμη”. Τέσσαρες φιλοσοφικαὶ σχολαί, δηλαδὴ τέσσαρα πανεπιστήμια: ἡ Πλατωνικὴ Ἀκαδημία, τὸ Λύκειον ἢ ἡ Περιπατητικὴ Σχολή, ὁ Κῆπος δηλαδὴ ἡ σχολὴ τοῦ Ἐπικούρου, ἡ Στοὰ τοῦ Ζήνωνος, ἐκτὸς ἄλλων μικροτέρων, εύρισκονται καθ’ ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἐλληνιστικῶν χρόνων ἐν πλήρει λειτουργίᾳ, ἡ ὅποια συνεχίζεται εἰς τοὺς Ρωμαϊκούς χρόνους.

Ἐπίστης ἄλλα κέντρα τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔπαιναν νὰ ἀναδεικύουν σοφούς καὶ καλλιτέχνας καὶ δύναται νὰ λεχθῇ γενικῶς ὅτι τὸ γυνήσιον ἐλληνικὸν ἔχει πατρίδα τὴν κυρίως Ἑλλάδα. ‘Αλλ’ εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἔχουν δημιουργηθῆ κέντρα — ὅπως ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἡ Ἀντιόχεια, ἡ Πέργαμος — τὰ ὅποια ὑπερτεροῦν πολὺ τὰς ἐλληνικὰς πόλεις εἰς πλοῦτον καὶ λαμπρότητα.

Γ' Η ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

Η ΚΤΙΣΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ

Ἡ πρωτεύουσα τῶν Λαγιδῶν εἶναι ἡ λαμπροτέρα ἑστία πολιτισμοῦ τῶν ἐλληνιστικῶν χρόνων. Μὲ ἔξαιρετικὴν διορατικότητα εἶχεν ἐκλέξει τὴν θέσιν της ὁ Μ. Ἀλέξανδρος.

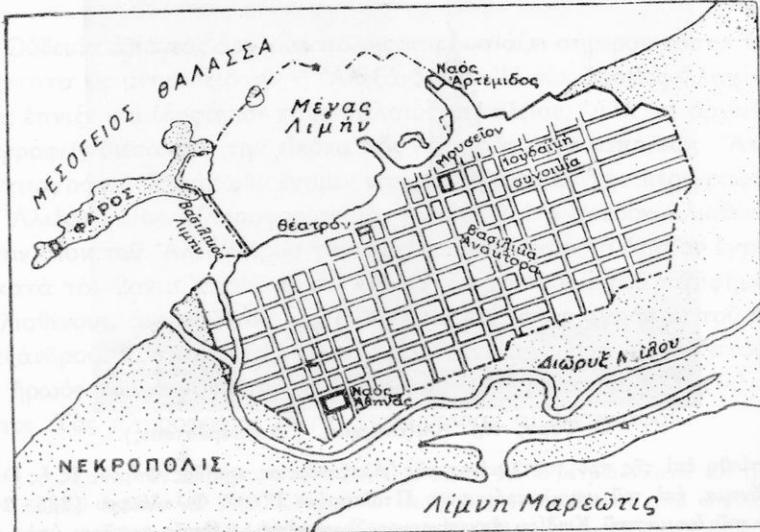
« Καὶ ἔδοξεν αὐτῷ », γράφει ὁ Ιστορικὸς Ἀρριανός, « ὁ χῶρος κάλλιστος κτίσαι ἐπ’ αὐτῷ πόλιν καὶ γενέσθαι ἀν εύδαιμονα τὴν πόλιν. Πόθος οὖν λαμβάνει αὐτὸν τοῦ ἔργου, καὶ αὐτὸς τὰ σημεῖα τῇ πόλει ἔθηκεν, ἵνα τε (= ὅπου) ἀγοράν ἐν αὐτῇ δείμασθαι ἔδει καὶ ἱερά . . . καὶ ἐπὶ τούτοις ἔθυετο καὶ τὰ ἱερά καλὰ ἐφαίνετο » (Ἀρριανὸς « Ἀλέξανδρου Ἀνάβασις », Γ', 1 - 5).

Οἱ ίδιοι δὲ Ἀλέξανδρος μάλιστα διέγραψε μὲ ἄλφιτα (ζυμάρι) τὸ σχῆμα καὶ τὰ ὅρια τῆς πόλεως.

‘Υπὸ ἔποψιν στρατηγικὴν ἡ θέσις ἦτο ἀσφαλής, διότι δυσκόλως

τὴν ἔφθανεν δὲ ἔχθρός· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ὑγιεινῆς ήτο ἔξαιρε-
τική, διότι οἱ ἄνεμοι ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἐμετρίαζον τὸν ἀφρικανι-
κὸν καύσωνα.

« Καὶ τὸ εὐάερον ἄξιον σημειώσεως ἐστιν. Τότε δὲ καὶ οἱ ἑτησίαι πνέ-
ουσιν ἐκ τῶν βορείων καὶ τοσούτου πελάγους, ὡστε κάλλιστα τοῦ θέ-
ρους οἱ Ἀλεξανδρεῖς διάγουσιν», γράφει ὁ γεωγράφος Στράβων, ὃ δποίος
ἔζησεν εἰς τὰ χρόνια τοῦ Χριστοῦ καὶ συνέταξε διεξοδικήν περιγραφὴν τῆς
Ἀλεξανδρείας. (C. 793).

Σχεδιάγραμμα τῆς Ἀλεξανδρείας.

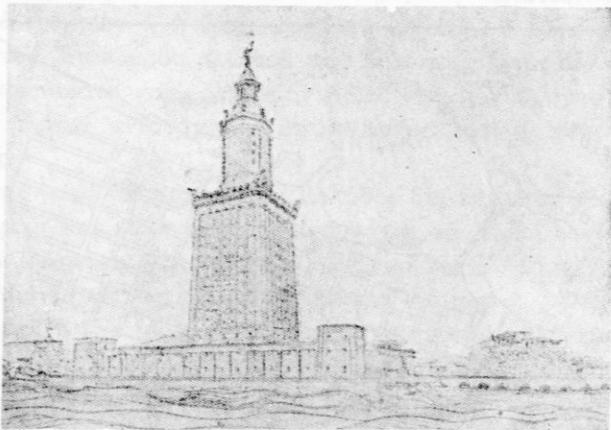
Μὲ ὅλην τὴν ἐπίσπευσιν τῶν ἐργασιῶν, μόλις ἐπὶ τοῦ δευτέ-
ρου Πτολεμαίου (μέσα 3ου αἰώνος) ἔλαβε μορφὴν πόλεως, ἡ δποία
ηύξήθη εἰς « μέγεθος καὶ εύδαιμονίαν » (Παυσανίας Η', 33,3) καὶ
ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΟΛΙΣ

Ἐκτὸς τῆς ταχείας ἀνθήσεως ἔλαβε παγκόσμιον σημασίαν (ὅπως
αἱ Ἀθῆναι, ἡ Ρώμη καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις), διότι ἔχρησίμευσε
καὶ ὡς σύνδεσμος μεταξὺ τοῦ ἀρχαίου κλασσικοῦ κόσμου καὶ τοῦ
βυζαντινοῦ, τῶν εἰδωλολατρικῶν καὶ χριστιανικῶν χρόνων. Ἐπὶ δέ-

κα αἰώνας μέχρι τῆς καταλήψεως της ὑπὸ τῶν Ἀράβων (332 π.Χ. - 641 μ.Χ.) ἡ Ἀλεξανδρεία ἦταν η Μεγάλη εἴτε ἡ κατ' Αἴγυπτον πόλη, ὅπως ἐλέγετο, ὑπῆρχεν ἡ βασίλισσα τῆς Μεσογείου, ἡ μεγάλη πόλις τοῦ φωτὸς καὶ τῆς χαρᾶς, κληρονόμος τῶν πνευματικῶν θησαυρῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ τῆς μυστηριώδους Αἰγύπτου τῶν Φαραώ.

Τότε κέντρον ἀνθοῦντος ἡμιπορίου. Διετήρει σχέσεις μὲν δλα τὰ

‘Ο Φάρος τῆς Ἀλεξανδρείας. (‘Αναπαράστασις).

Ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς πρὸ τοῦ λιμένος τῆς Ἀλεξανδρείας νησῖδος Φάρου, ἐξ οὗ ἔλαβε τὸ δνομα, ἐπὶ τοῦ μεγαλοπράγμονος Πτολεμαίου Β' τοῦ Φιλαδέλφου (285 - 247) ὑπὸ τοῦ δνομαστοῦ Κυδίου ἀρχιτέκτονος Σωστράτου «Θεοῖς σωτῆρσι ὑπὲρ τῶν πλωτούμενων», ὃπως ἔλεγεν ἡ ἐπιγραφή. ‘Ο πύργος ἦτο πολυώροφος, ὕψους 120 - 150 μ., καὶ ἐφώτιζεν εἰς ἀπόστασιν 300 σταδίων * ἀπὸ τὴν πυράν καιομένων ἥλιων. Τὴν ἡμέραν διακρίνεται ἀπὸ μεγαλυτέρων ἀπόστασιν ἐκ τοῦ καπνοῦ.

παράλια τῆς Μεσογείου, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰς μακρινὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς (τὴν Κεϋλάνην, τὰς Ἰνδίας, καὶ τὴν Κίναν) διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Ἔγινεν ἡ πόλις τῆς πολυτελείας. Κομψὴ καὶ πλουσία, ἔζησε βίον εὔκολον καὶ τρυφηλόν. Ἔγινεν δνομαστὴ διὰ τὴν ἀνήκουστον πολυτέλειαν τῶν ἑορτῶν καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν οἰκοδομῶν, ἀλλὰ καὶ ὡς πρωτεύουσα τῆς σοφίας καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς τελειώσεως.

‘Ως πόλις ἦτο ἐπὶ αἰώνας ἡ μεγίστη καὶ ὀραιοτάτη : « κορυφὴ τῶν πόλεων », « πολλὰὶ πόλεις εἰς μίαν », ὅπως τὴν χαρακτηρίζουν

* Δηλαδὴ τριάκοντα ναυτικῶν μιλίων ἢ 54 χιλιομέτρων.

οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς. Τὴν ἐστόλιζον ὁδὸν μεγάλαι, πλατεῖαι ἀπέραντοι, στοαί, κολοσσιαῖα καὶ πολυτελῆ παλάτια, ναοί, ἵπποδρομοί, γυμνάσια καὶ μνημεῖα ἀπὸ μάρμαρον καὶ πορφυρίτην μὲ ἀμύθητον πλοῦτον καὶ μεγαλοπρέπειαν. Ἐκεῖ συνέρρεον οἱ ἔμποροι ὅλου τοῦ κόσμου. Τὰ πλοϊα τῶν λαῶν τῆς Μεσογείου συνηντῶντο εἰς τὸν λιμένα τῆς μὲ τὰ καραβάνια τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς.

ΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ

Οὐδεμία ἀπὸ τὰς ἀρχαίας πόλεις παρουσιάζει σήμερον τόσην πενιχρότητα εἰς μνημεῖα ὃσην ἡ Ἀλεξάνδρεια. Ἡ νέα ἀραβοφελλαχικὴ πόλις ἔπνιξε καὶ ἔξηφάνισε κάθε παλαιὸν μεγαλεῖον. Ἄλλ' οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς διέσωσαν τὴν εἰκόνα τῆς λαμπτρᾶς μεγαλοπόλεως. Ἀπὸ τὸν γεωγράφον Στράβωνα ἔχομεν μακρὰν καὶ ὄνομαστὴν περιγραφὴν τῆς Ἀλεξανδρείας. Πληροφορίας μᾶς ἔδωσεν καὶ ὁ Ψευδοκαλλισθένης εἰς τὸν Βίον τοῦ Ἀλεξανδρου τοῦ Μακεδόνος, ἔργον τὸ δποῖον ἐγράφη κατὰ τὸν 2ον μ.Χ. αἰῶνα καὶ φέρεται μὲ τὸ ὄνομα τοῦ περιφήμου Καλλισθένους, ἀνεψιοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ιστοριογράφου τοῦ Μ. Ἀλεξανδρου. Σύντομον ἀλλ' ὠραίαν περιγραφὴν θέτει εἰς τὸ στόμα τοῦ ἥρωός του ὁ μυθιστοριογράφος τοῦ 3ου αἰῶνος μ.Χ. Ἀχιλλεὺς Τάτιος. Τὰς πληροφορίας αὐτὰς ἐπεκύρωσαν αἱ ἀνασκαφαί.

Κατὰ τὸν Στράβωνα ἡ πόλις εἶχε μῆκος 5.500 μέτρων, κατὰ τὸν Διόδωρον ἔφθανε τὰ 7.400 μέτρα. Ὁ περίβολος ἐνισχύμενος ἀπὸ πολλοὺς πύργους ἔφθανε τὰ 14.800, κατ' ὅλους 22.000 μέτρα. «Μόλις δὲ διῆλθον τὰς Πύλας τοῦ Ἡλίου», διηγείται ὁ ἥρως τοῦ Ἀχιλλέως Τατίου, «συνητάτῳ εὐθὺς τῆς πόλεως ἀστράπτον τὸ κάλλος, καὶ μοι τοὺς δόφαλμοὺς ἐγέμισεν ἡδονῆς». («Τὰ κατὰ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα», Ε, 1).

Ἡ πόλις εἶχε κτισθῆ κατὰ τὸ τελειότερον σύστημα τῆς ἀρχαίας πολεοδομικῆς. Δύο μεγάλαι λεωφόροι, εὐθύταται καὶ πλατύτατοι, τεμνόμεναι καθέτως, ἔχωριζον τὴν πόλιν εἰς τέσσαρας συνοικίας. Τὸ πιλάτος αὐτῶν ἦτο 31 μέτρα. Εἰς τὰς δύο πλευρὰς καὶ εἰς μακρὰν συνέχειαν είχον σειρὰν ἀπὸ στοάς καὶ κίονας, ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν ἔως τὴν Δύσιν: «ἐκ τῶν Ἡλίου πυλῶν εἰς Σελήνης πύλας», ὅπως λέγει ὁ Τάτιος. Εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν δύο λεωφόρων ὑπῆρχε μεγάλη πλατεῖα. Αἱ οἰκίαι λοιπὸν ἦσαν κτισμέναι εἰς κανονικὰ τετράγωνα, ὅπως εἰς τὰς σημερινάς ἀμερικανικὰς πόλεις.

Είς τὸ μέσον σχεδὸν τῆς πόλεως ἐπὶ λόφου ὑπῆρχεν ἄλσος, οὐρὸν τοῦ Πανὸς (δι' αὐτὸς Πάνειον ὀνομαζόμενον), εἰς τὸ ὅποιον ἀνέβαινε κανεὶς διὰ κοχλίου, δηλαδὴ ἐλικοειδοῦς ὁδοῦ. « Ἀπὸ τῆς κορυφῆς ἔστιν ἐπιδεῖν ὅλην τὴν πόλιν ὑποκειμένην αὐτῷ πανταχόθεν », γράφει δὲ Στράβων.

Τὰ ἀνάκτορα, οἱ δημόσιοι κῆποι, οἱ μεταξὺ αὐτῶν τόποι ἀναψυχῆς καὶ τὰ ἄλση κατελάμβανον σημαντικὸν μέρος τῆς πόλεως, τὸ τέταρτον δὲ καὶ τὸ τρίτον αὐτῆς: « Τεμένη τε κοινὰ κάλλιστα καὶ βασιλεια, τέταρτον δὲ καὶ τρίτον τοῦ παντὸς περιβόλου », λέγει δὲ Στράβων.

ΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

Ὅτι « Ἡ σπουδαιοτέρα συνοικία εἶναι τὸ Βρύχον, ἡ κυρίως Ἑλληνικὴ συνοικία, ἔκτεινομένη μεταξὺ τοῦ μεγάλου λιμένος καὶ τῆς παραλίας, καὶ περιλαμβάνουσα τὰ μεγαλοπρεπέστερα μνημεῖα. Ἐκεῖ εἶναι τὰ βασίλεια, σύμπλεγμα πολλῶν οἰκοδομῶν, αἱ ὅποιαι ἔχουν « πολλὰς καὶ ποικίλας διαίτας (= τόπους διαμονῆς) καὶ ἄλση », κατὰ τὸν Στράβωνα. Ὑπάρχει ἐπίσης δὲ Ἰππόδρομος, τὸ Γυμνάσιον καὶ τὸ Μουσεῖον. »

Τὸ Μουσεῖον εἶναι μέρος ἡ συνέχεια τῶν πτολεμαϊκῶν ἀνακτόρων, πιλατύ μαρμάρινον οἰκοδόμημα, τὸ ὅποιον οἱ Πτολεμαῖοι ἵδρυσαν πρὸς θεραπείαν τῶν γραμμάτων, τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν. Εἶναι δηλαδὴ ἀφιερωμένον εἰς τὰς Μούσας « Μούσαις Ἱερόν », δῆπος δὲ Πλατωνικὴ Ἀκαδημία.

Τὸ Μουσεῖον περιελάμβανε πρὸς τούτοις βοτανικὸν καὶ ζωολογικὸν κῆπον, ἀστεροσκοπεῖον, ἀνατομεῖον, αἰθούσας συγκεντρώσεων καὶ καταλύματα διὰ τοὺς λογίους: « ἔχον περίπατον καὶ ἔξεδραν καὶ οἴκον μέγαν, ἐν δὲ τὸ συστίτιον τῶν μετεχόντων τοῦ Μουσείου φιλολόγων ἀνδρῶν » (Στράβων Ε. 794).

Ἡ Ἀλεξανδρινὴ Βιβλιοθήκη ἦτο ἐντὸς τοῦ Μουσείου. Εἰς αὐτὴν ἐφίλοτιμήθησαν οἱ Πτολεμαῖοι νὰ συγκεντρώσουν τὰ βιβλία ὅλου τοῦ κόσμου, Ἑλληνικὰ καὶ ἔνα. Ὁ ἐκ παπύρου χάρτης παρεῖχε καλὸν ὑλικὸν διὰ τὴν βιομηχανίαν τοῦ βιβλίου, ἡ ὅποια ἀνεπτύχθη πολὺ εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων. Ἡ Ἀλεξάνδρεια ἀπέκτησε τὴν πρώτην μεγάλην βιβλιοθήκην τοῦ κόσμου, ἀριθμοῦσαν 700 χιλιάδας τόμους. Ἐπανευρίσκομεν εἰς αὐτὴν τὸ πνεῦμα τοῦ

μεγάλου σοφοῦ Ἀριστοτέλους. Τὴν ἰδέαν τῆς βιβλιοθήκης (κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Λυκείου) ἔδωσεν εἰς τὸν Πτολεμαῖον δι Δημήτριος δι Φαληρεύς, μαθητής τῆς Περιπατητικῆς σχολῆς, φυγάς εἰς τὴν Αἴγυπτον μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Πολιορκητοῦ.

Τὸ **Σεραπεῖον** ή **Σεράπιον** ήτο μέγας ναὸς ἀφιερωμένος εἰς τὸν ἐλληνοαιγυπτιακὸν θεὸν Σάραπιν. Ἐκτίσθη ἐπὶ ἀρχαιοτέρου ἱεροῦ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου Α', ἵσως ἐπὶ σημείου ὅρισθέντος ἥδη ἐπὶ τοῦ σχεδίου τοῦ Ἀλεξανδρου. Ὁ Ἀρριανὸς εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ χωρίου, τὸ ὁποῖον παρεθέσαμεν, λέγει ὅτι δι τοῦ Ἀλέξανδρος ὥρισεν εἰς τὸ σχέδιον τῆς πόλεως τὰς θέσεις ναῶν διὰ τοὺς ἐλληνικοὺς καὶ αἰγυπτιακοὺς θεούς. Εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην ήτο ἀρχαῖον προσκύνημα αἰγυπτιακῆς θεότητος. Ὁ Πτολεμαῖος διετήρησε τὸν ὀβελίσκον καὶ τὸ ἀρχαῖον ἔσανον. Ἀπὸ τὸν συνδυασμὸν τῆς αἰγυπτιακῆς θεότητος μὲ τὸν ἐλληνικὸν Πλούτωνα προσῆλθεν δι θεὸς Σάραπις, γένηνημα τῆς τάσεως, ή ὁποία ἐζήτει νὰ συμβιβάσῃ τὰς ξένας δοξασίας μὲ τὰς ἐλληνικάς. Ἡ εἰσαγθεῖσα τοιουτορόπως νέα θεότης συνεδύαζε τὰς κυριωτέρας ἴδιότητας τῶν ἐλληνικῶν καὶ αἰγυπτιακῶν θεῶν καὶ ἡ λατρεία της ἔγινεν εὐπρός δικτος καὶ κοινὴ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Αἰγυπτίων. Εἰς παραστάσεις ἐπὶ νομισμάτων δι Σάραπις φέρει ἐπὶ κεφαλῆς τὸν κάλαθον τῆς Δήμητρος, τὸ κέρας τοῦ Ἀμμωνος, τὰς ἀκτίνας τοῦ Ἡλίου, τὴν τρίαιναν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τὸ κέρας τῆς ἀρχονίας τοῦ Νείλου. Ἀρχαῖος συγγραφεὺς περιγράφων τὴν παράστασιν λέγει ὅτι ἐξέφραζεν ἴδιάζουσαν γλυκύτητα μετά τίνος μυστηριώδους ἐκφράσεως.

Δ' Η ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ

Η ΚΤΙΣΙΣ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ

Ἀντιόχεια ή ἐπὶ τοῦ Ὁρόντου ή ἐπὶ Δάφνη ήτο ἡ σημαντικωτέρα ἀπὸ τὰς 28 δόμωνύμους πόλεις, τὰς ὁποίας ἔκτισαν ἡ μετωνόμασαν εἰς τὴν Ἀσίαν οἱ Σελευκίδαι, ἐκ τῶν ὁποίων τὰς 16 ἔκτισεν δι Σέλευκος Α'. Ἐκτίσθη τὸ 300 ἀκριβῶς εἰς μνήμην τῆς ἐν Ἰψῷ νίκης ὑπὸ τοῦ κυριωτέρου τῶν νικητῶν Σελεύκου Α' πρὸς τιμὴν τοῦ πατρός του Ἀντιόχου, εἰς τὴν Ἀνω Συρίαν, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ὁρόντου. Σήμερον εἶναι μικρὰ κωμόπολις, μὲ τὸ ὄνομα Ἀντέκια.

‘Ο Ἀλέξανδρος ἥδη εἶχε σχεδιάσει τὴν ἴδρυσιν πόλεως εἰς τὴν περιοχὴν αὐτῆν. Ταχέως ἀναπτυχθεῖσα ἡ Ἀντιόχεια ἔγινε μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας καὶ ἐνδοξοτέρας πόλεις τῆς ἀρχαιότητος, μητρόπολις τοῦ ἑλληνισμοῦ μαζὶ μὲ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐπὶ ἐξ αἰῶνας, μέχρι τῆς κτίσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (330 μ.Χ.) καὶ ἐπὶ μίαν περίπου χιλιετηρίδα, μέχρι τῆς ἀλώσεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων (638 μ.Χ.), ἐλαμψεν εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ ἔρριψε πολὺ μακρὰν τὴν λάμψιν τοῦ ἐξημερωμένου βίου, τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ὁλίγον μικρότερα ἵσως ἀπὸ τὸ παρὰ τὸ Νεῖλον κτίσμα τοῦ Ἀλεξάνδρου συνέβαλεν, δόσον καὶ ἡ ἀντίζηλος τῆς εἰς τὴν λάμψιν τοῦ ἑλληνιστικοῦ πολιτισμοῦ, εἰς τὴν διάδοσιν ἀνὰ τὸν κόσμον τοῦ κοσμοπολιτικοῦ πνεύματος τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων, τῆς κοινωνικῆς κομψό-

‘Η τύχη τῆς Ἀντιόχειας.
 (Μαρμάρινον ἀντίγραφον. Ρώμη, Βατικανόν).
 Τὸ πρωτότυπον ἦτο ἔργον τοῦ Εὐτυχίδου, μαθητοῦ τοῦ Λυσίππου. ‘Η Ἀντιόχεια παριστάνεται ὡς νεαρὰ γυνὴ καθημένη ἐπὶ βράχου. Κρατεῖ στάχυς, σύμβολον τῆς εὐτυχίας τῆς χώρας. Τὸ πυργωτὸν στέμμα συμβολίζει τὰ τείχη τῆς πόλεως, τὸ παιδάκι κάτω εἰς τοὺς πόδας τῆς τὸν ποταμὸν Ὁρόντην, πλησίον τοῦ ὅποιου ἔκειτο ἡ πόλις.

τητος καὶ εὔμαρείας. Ὄνομάσθη Ἀντιόχεια ἡ μεγάλη, ἡ κα-

λή, orientis apis pulcher (ώραία μέλισσα τῆς Ἀνατολῆς) καὶ ἀργότερον ύπὸ τῶν Χριστιανῶν Θεούπολις, διὰ τὴν σημασίαν της εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔξηκολούθησε νὰ είναι ἡ « βασίλισσα τῆς Ἀσίας ».

Τὸν πυρῆνα τῆς πόλεως ἀπετέλεσαν Ἑλληνες: Μακεδόνες, Κρῆτες, Κύπριοι — ἀναφέρονται καὶ Ἀθηναῖοι — μετοικισθέντες ἀπὸ τὰ περίχωρα. Μὲ τὴν ἀνάπτυξίν της ὅμως ἐπολλαπλασιάσθησαν οἱ Ἕγχωριοι.

Η ΤΕΤΡΑΠΟΛΙΣ

Ἐκτίσθησαν τέσσαρες μεγάλαι συνοικίαι, αἱ ὁποῖαι παρουσίαζον ὄψιν τεσσάρων χωριστῶν πόλεων. Διὰ τοῦτο ἡ Ἀντιόχεια ὡνομάσθη Τετράπολις. Ὄταν δὲ βραδύτερον ἐπὶ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς (174 - 164) ὅλαι ὁμοῦ περιεβλήθησαν διὰ κοινοῦ μεγάλου περιβόλου, ἔχρειάζετο πορεία πέντε ὠρῶν, διὰ τὴν διαδρομὴν τῆς περιφερείας, ἡ ὁποίᾳ οὔτω μόνον τῆς Ρώμης ἦτο μικροτέρα.

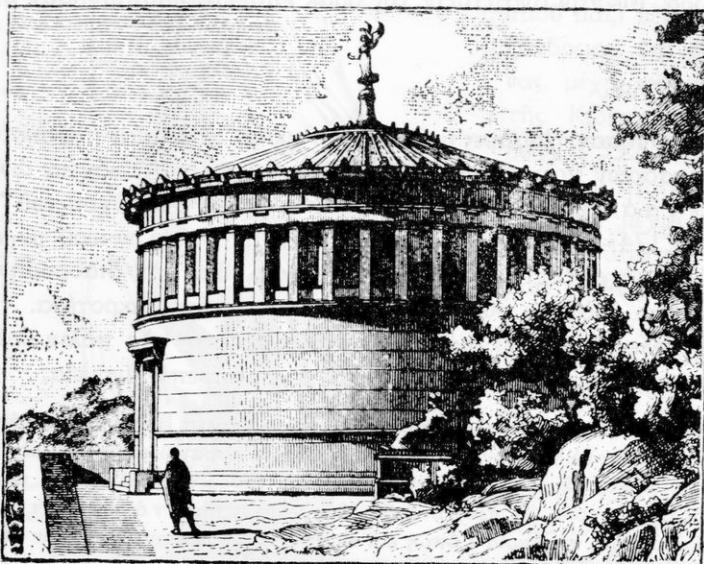
Ο Σέλευκος καὶ οἱ διάδοχοί του ἔχωράισαν τὴν πόλιν καὶ διεκόσμησαν αὐτὴν μὲ πολυάριθμα καὶ μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα.

Ἡ πλέον πολυτελής ἀπὸ τὰς τέσσαρας πόλεις ἐκείτο ἐπὶ νησῖδος τοῦ ποταμοῦ. Τὸ κέντρον αὐτῆς ἐκοσμεῖτο διὰ τετραγώνου στοᾶς μὲ τέσσαρας πύλας, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἔχήρχοντο τέσσαρες μεγάλοι ὁδοὶ κεκοσμημέναι μὲ στοάς. Ἡ πρὸς βορρᾶν ὁδὸς ὡδῆγει πρὸς τὰ παλάτια τῶν Σελευκιδῶν, τὰ ὁποῖα (ὅπως καὶ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν) κατεῖχον μεγάλην ἔκτασιν, σχεδὸν τὸ τέταρτον τῆς νήσου.

Διὰ τοῦ κέντρου τῆς πόλεως ἔχετείνετο ὅδὸς ἔξαιρετικῆς μεγαλοπρεπείας, ἡ ὁποίᾳ ἐκοσμεῖτο ἀπὸ τέσσαρας σειρὰς κιόνων, τὴν λεγομένην στοάν τετράστιχον, καὶ εἶχε μῆκος τριῶν χιλιομέτρων. Μὲ αὐτὴν διεσταυροῦτο ἄλλη ἐγκαρσία ὁδός, κεκοσμημένη ἐπίστης μὲ στοάς. Αἱ τέσσαρες αὐτὰὶ ἀπέραντοι ὁδοὶ ἔχωριζον τὰς τέσσαρας πόλεις. Αἱ μακραὶ στοαί, αἱ ὁποῖαι ἐπλαισίων τὰς ὁδούς, εἶχον σπανίαν μελοπρέπειαν. « Ἡσαν πανευπρεπεῖς », ὅπως γράφει μεσαιωνικὸς συγγραφεὺς.

Ἐξαιρετικὴν χάριν ἔδιδον εἰς τὴν Ἀντιόχειαν τὰ περίφημα προάστιά της, ὁ Πλατανών ἢ Πλάτανος, καὶ ἡ Ἡράκλεια, κυρίως ὅμως ἡ Δάφνη.

‘Η Δάφνη, τὸ ἔξαστον προάστιον, τὸ ὅποιον μεγάλως διεφήμισεν εἰς τὸν κόσμον τὴν καλλονὴν καὶ εὐδαιμονίαν τῆς Ἀντιοχείας καὶ συνεδέθη μὲ τὸ ὄνομά της (« Ἀντιόχεια ἡ ἐπὶ Δάφνῃ »), ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Σελεύκου τοῦ Νικάτορος μετὰ τῆς πόλεως. ‘Ο τόπος περιερρέετο ἀπὸ ἄφθονα νερά. Ἀλση κυπαρισσῶν καὶ δάφνης ἐσκίαζον αὐτὸν καὶ ἡ φύσις ἦτο πλήρης θελγήτρων διὰ τὴν ὥραίαν καὶ πλουσίαν βλάστησιν. Ἀφιερώθη εἰς Ἀπόλλωνα τὸν Πύθιον, τὸν μυθολογούμενον πρόγονον τῶν Σελευκιδῶν. Τὸ ὄνομά της ἔλαβεν ἀπὸ τὴν νύμφην Δάφνην, ἡ ὅποια καταδιωκομένη ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἤλθεν ἐδῶ καὶ μετεβλήθη εἰς δένδρον.

‘Αρσινόειον τῆς Σαμοθράκης. (‘Αναπαράστασις).

Χαρακτηριστικὸν οἰκοδόμημα τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων. Ἐκτίσθη ὑπὸ τῆς Ἀρσινόης (θυγατρὸς τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Α') καὶ συζύγου τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης Λυσιμάχου μεταξὺ τῶν ἐτῶν 288 - 281. Τὸ σχέδιον συνεχίζει τὰς θολωτὰς οἰκοδομὰς τοῦ 4ου αἰώνος. Ἐπὶ ὑψηλοῦ κυκλικοῦ τοίχου ἐπικάθηνται 44 τετραγωνικαὶ παραστάδες, αἱ ὅποιαι ὑποβαστάζουν θρηγὸν δωρικοῦ ρυθμοῦ.

Εἰς τὸν ἔξαίρετον αὐτὸν τόπον ἐκτίσθησαν περίφημοι ναοὶ διὰ τοὺς Ἑλληνικούς θεούς καὶ διὰ τὴν ἑλληνοσιγυπτιακὴν θεάν “Ισιδα, δημόσια οἰκοδομήματα, καὶ θέρμαι. Ἐπίστης ἐτελοῦντο ὄνομαστοὶ ἀγῶνες καὶ ποικίλαι ἐορταὶ καὶ πανηγύρεις, τῶν ὅποιών ἡ φήμη διετηρήθη ἐπὶ αἰώνας.

Η ΕΥΔΑΙΜΩΝ ANTIOCHEIA

‘Η Ἀντιόχεια ἔγινε ταχέως κοσμόπολις, μὲ πολυάριθμον καὶ σύμμεικτον πληθυσμόν, ὁ δῆμος ἔφθανε τὰς 500.000. Εἰς αὐτὴν εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐξ ἀρχῆς πολλοί Ἐβραῖοι, εἰς τοὺς δῆμούς ὁ ἰδρυτὴς Σέλευκος ἔδωσεν ἵσα δικαιώματα μὲ τοὺς “Ἐλληνας. Τὸ κυριαρχοῦν στοιχεῖον εἰς τὴν διοικησιν καὶ τὸν κοινωνικὸν βίον ἦσαν οἱ “Ἐλληνες, καὶ ἡ πόλις εἶχεν ἔντονον Ἑλληνικὸν χαρακτήρα.

‘Ο Ἀντίοχος ὁ Φιλοπάτωρ (τέλος τοῦ 2ου αἰ. π.Χ.) ἔκτισε βιβλιοθήκην καὶ ἱερὸν τῶν Μουσῶν, ἀμιλλώμενον πρὸς τὸ Μουσεῖον τῆς Ἀλεξανδρείας. Τέλος ὁ Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανῆς Βουλευτήριον καὶ διάφορα ἱερά.

‘Η πόλις προσωποποιεῖται ἀπὸ τὸ ἄγαλμα τῆς Τύχης τῆς Ἀντιοχείας, ἔργον Εύτυχίδου τοῦ Σικυωνίου, μαθητοῦ τοῦ Λυσίππου.

‘Αλλ’ ἡ Ἀντιόχεια δὲν εἶναι κυρίως τόπος συναντήσεως σοφῶν καὶ καλλιτεχνῶν, ἀλλὰ κέντρον κατ’ ἔξοχὴν πολυτελείας καὶ διασκεδάσεως. Μεγάλοι γαιοκτήμονες καὶ εὔκόλως πλουτήσαντες ἐμποροὶ ἐπεδείκνυν τὸν πλοῦτόν των καὶ τὴν χλιδήν, ποὺ ἐλάμβανε μορφὴν διαρκῶς ἀνατολικωτέραν. Οἱ Σύροι ἦσαν ἀνέκαθεν ἔξαιρετοι ἐμποροί, ἡ δὲ σχετικὴ ἀσφάλεια τῆς συγκοινωνίας καὶ ἡ συντήρησις τῶν ὁδῶν εἰς τὸ ἀχανὲς κράτος τῶν Σελευκιδῶν ἡσφάλιζε μεγάλα κέρδη. ‘Η ἐμπορικὴ κίνησις συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἀξιολόγου βιομηχανίας.

Τὸ διαιμετακομιστικὸν ἐμπόριον ἦτο ζωρότατον. Ἀρώματα, τάπητες, ἔργα ὑφαντουργίας καὶ μεταλλουργίας, πολύτιμοι λίθοι, μπαχαρίκα ἀπὸ τὴν μακρινὴν Ἀσίαν μετεκομίζοντο διὰ τῆς Ἀντιοχείας εἰς ὅλας τὰς ἀγορὰς τῆς Μεσογείου. Ἡσαν ὄνομαστὰ τὰ πορφυρᾶ τῆς ὑφάσματα, τὰ εἰδῆ ὑφαντουργίας καὶ ἡ λεπτὴ βιομηχανία της.

Η AKTINOBOVΛΙΑ

‘Η Ἀντιόχεια δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ κατὰ τοὺς Ἑλληνιστικοὺς χρόνους ὀνόματα λογίων, ὅπως ἡ Ἀλεξάνδρεια. ‘Αλλ’ ἡ Συρία ἔδεχθη βαθύτερον τὴν Ἑλληνικὴν ἐπίδρασιν καὶ διετήρησεν αὐτὴν μακρότερον. ‘Ο πληθυσμὸς ἐδῶ ἦτο δραστηριώτερος καὶ δεκτικώτερος ἀπὸ τοὺς ἔγχωρίους τῆς Αίγυπτου. Οἱ Σύροι ἡγάπησαν τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην, μετέφρασαν τὰ ἔργα τῶν Ἐλλήνων σοφῶν εἰς τὴν γλῶσ-

σάν των καὶ τὰ μετέδωσαν βραδύτερον εἰς τοὺς Ἀραβαῖς καὶ εἰς τὸν Ἰσλαμικὸν κόσμον. Τὸ λεγόμενον ἀραβικὸν κράτος εἶναι κυρίως συριακὸν καὶ δὲ λεγόμενος ἀραβικὸς πολιτισμὸς εἶναι κυρίως συριακός. Οἱ Σύροι ἐδέχθησαν τὴν Ἰσλαμικὴν θρησκείαν καὶ ὡμίλησαν ἀραβικά· αὐτοὶ ἀπετέλεσαν τὸ κέντρον τῆς ἀραβικῆς δυνάμεως· αὐτοὶ μετέφρασαν τὰ ἔργα τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ἀραβικὴν καὶ κατέστησαν αὐτὰ βάσιν τῆς μεσαιωνικῆς σοφίας καὶ τῆς ἀναγεννήσεως.

Ε' Η ΠΕΡΓΑΜΟΣ ΚΑΙ Η ΡΟΔΟΣ

Η ΠΕΡΓΑΜΟΣ

‘Η Πέργαμος ἦτο πρωτεύουσα μικροῦ κράτους, ἀλλ’ ἀπὸ τὰς κομψοτέρας πόλεις τῶν Ἐλληνιστικῶν χρόνων. Τὸ δνομα σημαίνει φρούριον ἢ ἀκρόπολις. ‘Η κυρίως ἱστορία τῆς Περγάμου ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ ἔτους 293, ὅτε ὁ βασιλεὺς Λυσίμαχος ἀφῆκεν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ὡς φρούραρχον καὶ ταμίαν τὸν στρατηγὸν Φιλέταρον. Τὰ μνημεῖα κατεσκεύασθησαν βραδύτερον μετὰ τὰς νίκας τοῦ βασιλέως Ἀττάλου τοῦ Α' κατὰ τῶν Γαλατῶν (238 - 230).

‘Η πόλις ἦτο κτισμένη ἐπὶ ὡχυρωμένου ὑψώματος. ‘Ολόκληρος ὁ ἐπ’ αὐτοῦ χῶρος εἶχε καλλωπισθῆ ὑπὸ τῶν Ἀτταλιδῶν διὰ πλήθους μνημείων. ‘Η ἀγορὰ ἦτο ὑπαίθριος, περιβαλλομένη ἀπὸ διωρόφους στοάς. Τὸ Γυμναστήριον τῶν παίδων εἶχεν ἐπίσης μακρὰς στοάς καὶ συναφῇ δωμάτια. ‘Υπεράνω αὐτοῦ εύρισκετο τὸ Γυμνάσιον τῶν ἐφήβων καὶ τῶν νέων, τὸ μεγαλοπρεπέστερον πάντων. ‘Οπισθεν τοῦ Γυμνασίου ἦτο τὸ Θέατρον, τοῦ ὅποίου ἡ σκηνὴ ἦτο ξυλίνη φορητή. ‘Αριστερόθεν τοῦ θεάτρου ὑψοῦτο ὁ ναὸς τοῦ Ἡρακλέους, ἀκόμη ἀριστερώτερον καὶ ὑψηλά τὸ μέγα τέμενος τῆς Δήμητρος, ὑψηλότερον δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ ὁ ναὸς τῆς Ἡρας.

Ο ΒΩΜΟΣ ΤΟΥ ΔΙΟΣ – Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

‘Αλλὰ τὸ περικαλλέστερον μνημεῖον τῆς Περγάμου ἦτο ὁ μέγας **Βωμὸς τοῦ Διὸς Σωτῆρος**, θεωρούμενος ὑπὸ τινων ὡς ἐν ἀπὸ τὰ 7 θαύματα τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἀντὶ τοῦ Φάρου τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀνεγερθεὶς ἐπὶ Εὔμένους Β' (197 - 159) εἰς ἐπιφανέστατον σημεῖον τῆς ἄνω ἀγορᾶς. Τὸ βασιλικὸν ἀνάκτορον κατεῖχε τὴν κορυφὴν τῆς ἀκροπόλεως.

‘Ο Βωμὸς ἐκτίσθη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῆς περγαμηνῆς γλυπτικῆς. Πολλοὶ καλλιτέχναι εἰργάσθησαν, διὰ νὰ συντελεσθῇ τὸ περίφημον ἀριστούργημα, ὃπως μαρτυροῦν αἱ διασωθεῖσαι ἐπιγραφαί. Εἰς τὸ μεγαλειώδες τοῦτο γλυπτικὸν σύμπλεγμα καταπλήσσει ἡ τόλμη, ἡ ζωηρότης τῶν κινήσεων καὶ ἡ συνταρακτικὴ ὁρμὴ τῶν μορφῶν.

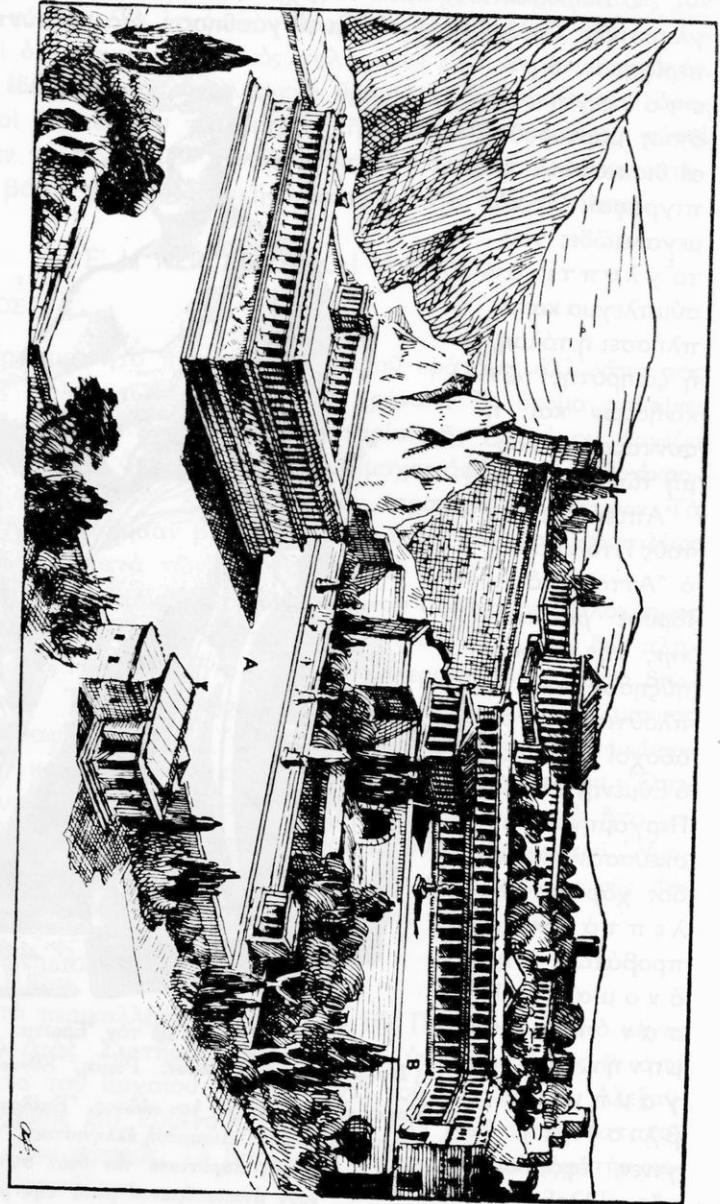
Απομιμούμενος τοὺς Πτολεμαίους ὁ Ἀτταλος ὁ Α' ἔδρυσε βιβλιοθήκην, τὴν ὅποιαν ηὔξησαν καὶ ἐπλούτισαν οἱ διάδοχοι του, ιδίως δὲ Εύμενης ὁ Β'. Οἱ Περγαμηνοὶ κατεσκεύασαν νέον εἴδος χάρτου ἀπόλεπε πτεράνων, τὴν ὁνομασθεῖσαν περγαμηνήν. Η Περγαμηνή βιβλιοθήκη ἔγινεν ἐφάμιλλος τῆς Ἀλεξανδρι-

‘Ο Ἀρης μὲ τὸν Ἔρωτα.

(Μαρμάρινον ἀντίγραφον. Ρώμη, Ἐθνικὸν Μουσεῖον).

Ἐργον τοῦ τέλους τοῦ άου αἰῶνος. Ἐπίδρασις τοῦ Σκόπα καὶ τοῦ Λυσίππου. Διασκευὴ Ἑλληνιστική. Ο Ἔρως πρόσθετος. Ἀρχικῶς παρίστανε τὸν θεὸν σοβαρὸν καὶ σύννουν ἀναπαυόμενον μετὰ τὴν μάχην.

Ακρόπολις τῆς Περγάμου. (Αναπαράστασις).

Η Ηέρωμος εἶναι τὸ κοσμημα τῶν ἐλληνιστικῶν χρόνων. Οἱ Ἀπειλῶσαι ἐστῶσαν μὲ νπέροχα μαγιμεῖα τὴν πρωτεύουσαν, ἵδιας τὴν Ἀκρόπολιν. Εἰς τὴν εἰκόνα : Α) Ο Βούβος τοῦ Διός. Β) Τὸ ιερὸν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ διπέσω εἰς τὴν σερρὰ τῶν κιόνων ἡ ὄνταςσθη βιβλιοθήκη. Γ) Ναὸς τῶν διποῖνον ἔχτισεν ὁ Τραϊανός.

νῆς. Κατά τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς περιελάμβανε 200 χιλιάδας τόμους.

‘Η Πέργαμος εἶχε τοὺς λογίους της, σχολὴν γραμματικῶν καὶ τὴν ἐπιστήμην της. ’Απὸ τὴν Πέργαμον κατάγεται ὁ διάσημος ἴατρὸς Γαληνὸς (131 - 201 μ.Χ.), τὸν ὅποιον θέτουν ἀμέσως μετὰ τὸν Ἰπποκράτην.

Η ΡΟΔΟΣ

‘Η νῆσος ἔχει πολὺ παλαιοτέραν ἱστορίαν. ’Αλλ’ ἡ πόλις προῆλθεν ἐκ συνοικισμοῦ (407 π.Χ.) καὶ ἔχαράχθη ἀμφιθεατρικῶς, μὲ εὐρείας ὁδούς, ὑπὸ τοῦ περιφήμου πολεοδόμου Ἰπποδάμου τοῦ Μιλησίου. Τὸ τεῖχός της εἶχε περιφέρειαν 15 περίπου χιλιομέτρων. Ταχέως αὔξηθεσα, ἀπέβη μία τῶν πλουσιωτέρων πόλεων τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου, κοσμουμένη ἀπὸ πλῆθος ναῶν, Ἱερῶν μηνημέών καὶ ἀνδριάντων.

‘Η ἐπικρατοῦσα γλῶσσα ἦτο ἡ δωρικὴ καὶ εἰς αὐτὴν ἐγράφοντο τὰ ψηφίσματα. ’Η πόλις εἶχε πέντε λιμένας, εἰς τοὺς ὅποιους ἐναυλόχουν αἱ νῆσοι ἐτοιμοὶ πρὸς ἕκπλουν. ’Η μεγάλη ἀγάπη τῶν Ροδίων εἰς τὰ ναυτικὰ ἔγινε παροιμιώδης. « Δέκα Ρόδιοι, δέκα νῆσοι », ἔλεγον.

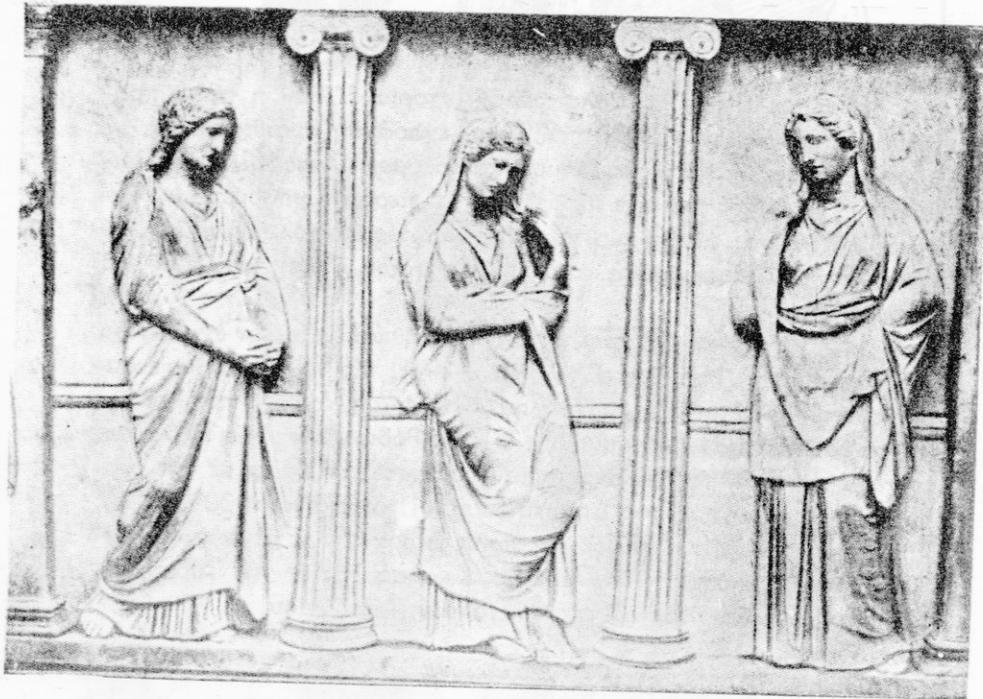
Εἰς τὴν διπλωματικὴν ἱστορίαν εἰσέρχεται ἡ Ρόδος μὲ τὴν ὀνομαστὴν ἄμυναν κατὰ τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ (305 - 304). Εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους ἡ πόλις ἐπροχώρησε ταχέως, ὥφεληθεῖσα ἀπὸ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου καταστροφὴν τῆς Τύρου, μεγάλου ἐμπορικοῦ λιμένος τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου.

Η Διοίκησις καὶ τὰ Πολιτικά

‘Η Ρόδος κυβερνᾶται δημοκρατικῶς ὑπὸ μετριοπαθοῦς ἀριστοκρατίας ἐμπόρων καὶ τραπεζίτῶν καὶ φθάνει τὸν χρυσοῦν αἰῶνα τῆς. Τὰ νομίσματά της κυκλοφοροῦν εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, διότι ἔχουν πραγματικὴν ἀξίαν.

Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν κάμνουν λογικὰς παραχωρήσεις εἰς τὸν λαόν. Οἱ πλούσιοι δέχονται ἐνίστε νὰ θρέψουν τοὺς πτωχοὺς καὶ δὲν γίνονται ποτὲ ἐμφύλιοι πόλεμοι. Εἰς τὸ ἐξωτερικὸν συνετὴ καὶ σοφὴ πολιτικὴ ἐπιτρέπει εἰς τοὺς Ροδίους νὰ παίζουν πρόσωπον διαιτητοῦ εἰς τὰς συγκρούσεις Μακεδονίας, Αἰγύπτου καὶ Συρίας. ’Ἐπιδιώκει τὴν ἰσορροπίαν μεταξὺ τῶν μεσογειακῶν δυνάμεων, διότι εἰς αὐτὴν

βλέπει τὴν ἐγγύησιν τῆς εἰρήνης καὶ εἰς τὴν εἰρήνην τὴν ἐλευθερίαν τῶν θαλασσῶν. Εἶναι ἀρκετὰ πλουσία καὶ δυνατή, διὰ νὰ ἔπιβάλῃ τὴν θέλησίν της. Τὰ 2%, τὰ ὅποια εἰσπράττει ἀπὸ τὰ εἰσαγόμενα καὶ ἔξαγόμενα ἐμπορεύματα, τῆς ἀποφέρουν τὸ 170 π.Χ. 1 ἑκατομμύριον

Σαρκοφάγος τῶν πενθουσῶν γυναικῶν. (Μουσεῖον Κωνσταντινουπόλεως).

Εὔρεθη, δπως καὶ ἡ λεγομένη σαρκοφάγος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, εἰς τὴν Σιδῶνα. Τὸ μνημεῖον, εἶδος μονοπτέρου ἴωνικοῦ ναοῦ, περιβάλλεται ἀπὸ 18 πενθουσας γυναικείας μορφάς, αἱ ὅποιαι ἐκπροσωποῦν τὴν γυναικωνίτιδα τοῦ θαμμένου εἰς τὴν σαρκοφάγον Ἀσιάτου. Ἡ θλύψις ἐκδηλοῦται μὲ σωφροσύνην καὶ μετριοπάθειαν, ὅπως εἰς τὰς ἀττικὰς ἐπιτυμβίους στήλας.

δραχμὰς περίπου. Δὲν διατηρεῖ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν συγχρόνως περισσότερα ἀπὸ 50 πλοῖα, ἀλλὰ αὐτὰ εἶναι τοῦ πλέον συγχρονισμένου τύπου. Κατέχει ναυπηγεία νεωτάτου τύπου, εἰς τὰ ὅποια ἀπαγορεύει τὴν εἰσόδον ἐπὶ ποινῇ θανάτου εἰς ἐντοπίους καὶ ξένους.

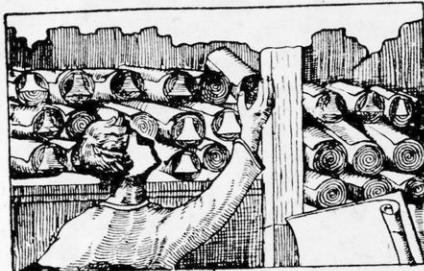
•Η Παιδεία

‘Η Ρόδος ὅμως εἶναι συγχρόνως πόλις λογίων καὶ καλλιτεχνῶν. Εἰς τὴν νῆσον διέτριψε τὸν 4ον αἰῶνα (325 - 314) ἔξοριστος ὁ Ἀθηναῖος ρήτωρ Αἰσχίνης καὶ ἴδρυσεν ἐν καταφύτῳ τόπῳ ἐκτὸς τῆς πόλεως ρητορικὴν σχολήν, ἡ ὅποια διετηρήθη καὶ εἰς τοὺς μετὰ Χριστὸν χρόνους. Εἰς αὐτὴν ἐσπούδαζαν Ἐλληνες, Ἀσιᾶται καὶ Ρωμαῖοι. Οἱ ζωγράφοι Πρωτογένης καὶ Παρράσιος συνθέτουν εἰς τὴν Ρόδον μερικὰ ἀπὸ τὰ καλύτερα ἔργα των. Κατὰ τὴν ἴδιαν ἐποχὴν (τέλος 4ου αἰῶνος) κατασκευάζεται ὁ περίφημος κολοσσὸς τῆς Ρόδου, χαλκοῦν ἄγαλμα τοῦ Ἡλίου, στημένον πάρα τὸν λιμένα.

Πλάστης αὐτοῦ ἀναφέρεται ὁ Χάρης ὁ Λίνδιος, μαθητής τοῦ Λυσίππου, ἢ ὁ συμπολίτης αὐτοῦ Λάχης. Ὁ κολοσσὸς εἶχεν ὑψος 31 μέτρων περίπου. Ἡ κατασκευὴ του διήρκεσεν, ὡς λέγεται, 12 ἔτη. Δὲν ἦτο τοποθετημένος εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ λιμένος μὲν ἀνοικτὰ τὰ σκέλη, ὥστε νὰ διέρχωνται ὑπ’ αὐτὸν τὰ πλοῖα, ὅπως ἐφαντάσθησαν κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους. Παρὰ τοὺς ὁγκολίθους, τοὺς ὅποιους ἔθεσαν ἐντὸς αὐτοῦ, ἐκρημνίσθη τὸ 227 πιθανῶς ὑπὸ τοῦ μεγάλου σεισμοῦ καὶ ἐκτὸτε ἔκειτο κατὰ γῆς μέχρι τῆς κατακτήσεως τῆς Ρόδου ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν (651 μ.Χ.), οἱ δόποιοι ἐτεμάχισαν καὶ ἐπώλησαν αὐτὸν ὡς μέταλλον.

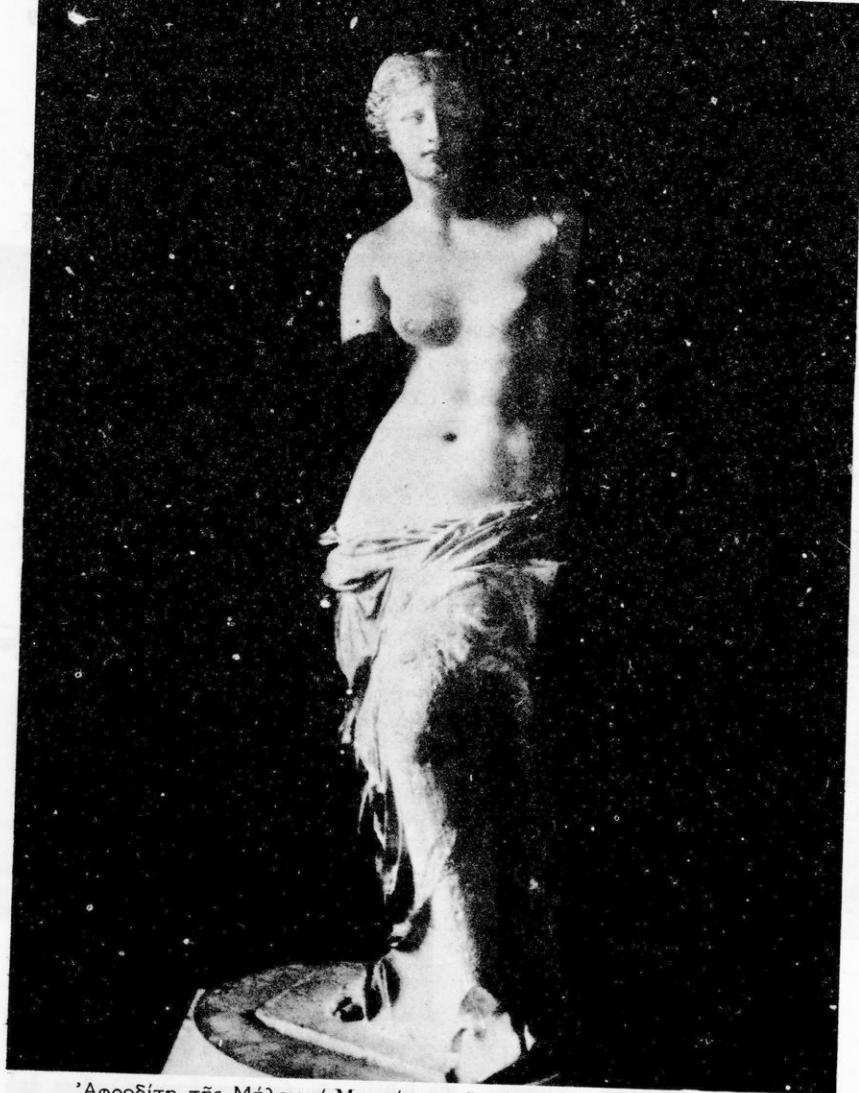
Εἰς τὴν Ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν ἤκμασεν ὀνομαστὴ σχολὴ γλυπτῶν, τῆς ὅποιας ἡ παραγωγὴ μετέβαλε τὴν Ρόδον εἰς μουσεῖον ἀγαλμάτων, ποὺ ἐπωλοῦντο μέχρι τῆς Μεσοποταμίας. Περίφημα ἀγάλματα θεῶν καὶ συμπλέγματα, τῶν ὅποιών ἀντιγραφα ἐσώθησαν, κατεσκευάζοντο εἰς τὴν Ρόδον. Ροδίων καλλιτεχνῶν ἔργον εἶναι τὸ σύμπλεγμα τοῦ Λαοκόντος (1ος αἰών).

‘Η Ρόδος εἶχε καὶ τὸ Πανεπιστήμιόν της. Εἰς αὐτὸ διδάσκει τὸν 2ον π.Χ. αἰῶνα ὁ πολυμαθής

Βιβλιοθήκη

Τὰ βιβλία τῶν ἀρχαίων ἦσαν κύλινδροι ἀπὸ πάπυρον ἢ περγαμηνήν, τοὺς δόποιους ἔθετον εἰς ιδιαιτέρας θήκας. Ἀπὸ τὸ ἐν ᾧκρον τοῦ κυλίνδρου ἐκρέματο πινακίς, ἐπὶ τῆς δόποιας ἔγραφον τὸν τίτλον τοῦ βιβλίου. Εἰς τὴν εἰκόνα ὁ βιβλιοθηκάριος ταχτοποιεῖ τὰ βιβλία.

Αφροδίτη τῆς Μήλου. (Μαρμάρινον ἄγαλμα. Παρίσιοι, Λούβρον).

Από τὰ ώραιότερα ἔργα τῆς ἀρχαιότητος. Εύρεθη τὸ 1820 εἰς τὴν νῆσον Μῆλον. Οἱ τεχνίτες εἶναι ἄγνωστοι. Πολλοὶ παραδέχονται ὅτι εἶναι τοῦ Σκόπα. "Ἄλλοι ὑποστηρίζουν ὅτι εἶναι ἀντίγραφον ἔργου τοῦ τέλους τῶν ἐλληνιστικῶν χρόνων. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δρισθῇ πῶς παριστάνετο ἡ θεά καὶ τί ἐκράτει εἰς τὰς χεῖρας. Η ἐπεξεργασία τοῦ μαρμάρου εἶναι ἀπαράμιλλος· τὸ πρόσωπον τῆς θεᾶς ἔχει ἐξαιρετικὴν χάριν καὶ συγχρόνως θείαν μεγαλεῖον.

φιλόσοφος καὶ ιστορικός, ὁ *Ποσειδώνιος* (135 - 50 π.Χ.), τὸν ὅποιον ἐπεικέφθη ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς Πομπήιος καὶ ἦκουσεν ὁ Κικέρων.

Εἰς τὴν Ρόδον ἐμορφώθησαν τὰ στοιχεῖα Διεθνοῦς δικαίου, τὰ ὅποια ἔξεμεταλλεύθησαν οἱ Ρωμαῖοι.

Ο μαρασμὸς τῆς πόλεως ἐπῆλθεν, ὅταν αὕτη ὑπετάχθη εἰς τοὺς Ρωμαῖους (43 π.Χ.).

Ο Μένανδρος.

(Μαρμάρινον ἄγαλμα. 1ος π.Χ. αἰών, Βοστώνη).

Σ' ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς χρόνους ἔγινε μεγάλη κίνησις εἰς τὰ γράμματα. Ἀπὸ ἀπόψεως μάλιστα ποσοῦ ἡ παραγωγὴ βιβλίων εἶναι ἀσυγκρίτως μεγαλυτέρα ἀπὸ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους, διότι καὶ τὸ ἀναγνωστικὸν κοινὸν εἶναι πολυπληθέστερον καὶ ἡ βιομηχανία τῶν βιβλίων ἐτελειοποιήθη. Ἀλλ' οἱ συγγραφεῖς τοῦ Ζου καὶ

2ου π.Χ. αἰώνος δὲν ἔχουν οὔτε τὴν πρωτοτυπίαν οὔτε τὴν λεπτήν χάριν τῶν συγγραφέων τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ γλῶσσα εἰς τὴν ὁποίαν γράφουν εἶναι ἡ ἀττική, τροποποιημένη ὀλίγον, συμφώνως πρὸς τὰς

Ἡ Νίκη τῆς Σαμοθράκης.
(Μαρμάρινον ἄγαλμα.
Παρίσιοι, Λούβρον).

Ἡ θεὰ παρίσταται μὲ πλουσί-
αν ἐνδυμασίαν, μὲ τὰς ἀφθό-
νους καὶ κομψὰς πτυχώσεις,
εἰς στάσιν ἐπιδεικτικήν. Τὸ
περίφημον ἄγαλμα εἴχε στή-
σει ὁ Δημήτριος ὁ Πολιορκη-
τής εἰς τὴν πρύμνην πλοίου,
διὰ νὰ σαλπίσῃ τὴν νίκην του
κατὰ τοῦ Πτολεμαῖου παρὰ
τὴν Σαλαμῖνα τῆς Κύπρου.
Παράβαλε τὴν παράστασιν ἐπὶ
τοῦ νομίσματος.

ἀπὸ τοὺς ποιητὰς τῆς αὐλῆς εἶδος λογίας ποιήσεως, ἡ ὅποια ἔχει
ἀνάγκην σχολίων διὰ νὰ ἐννοηθῇ. Τὴν τάσιν αὐτὴν ὀνόμασαν ἀ-
λεξίας νδρινισμὸν καὶ ὁ χαρακτηριστικώτερος ἀντιπρόσωπος
αὐτῆς εἶναι ὁ Καλλίμαχος, ὁ ποιητὴς τῶν ὑμνῶν.

Μόνον ἡ νοσταλγία τῆς φύσεως, τὴν ὅποιαν ἥσθάνθη ἡ γενεὰ
τῶν χρόνων αὐτῶν, ἡ ζῶσα εἰς τὴν πολυτέλειαν τῶν πόλεων, ἐγέν-

‘ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς. Τοιουτοτρόπως δη-
μιουργεῖται ἡ κοινὴ Ἑλληνικὴ γλῶσσα,
ἀπὸ τὴν ὁποίαν προῆλθεν ἡ νεωτέρα
Ἑλληνικὴ. Εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτὴν γρά-
φουν ὅχι μόνον οἱ Ἑλληνες ἀδιακρίτως
φυλῆς καὶ διαλέκτου, ἀλλὰ καὶ οἱ λό-
γιοι ὅλων τῶν λαῶν ἀπὸ τῆς Σικελίας
μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Αἱ ἐπιγρα-
φαὶ τῶν ποικιλωνύμων λαῶν συντάσ-
σονται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὰ νομίσμα-
τά των φέρουν Ἑλληνικάς ἐπιγραφάς.

Η ΠΟΙΗΣΙΣ

Εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ ποιηταὶ Μένανδρος (342 - 290) καὶ Φιλίμων (361 - 262) κ.ἄ. σατιρίζουν εἰς τὰς κω-
μῳδίας των ἐλαττώματα καὶ ἀδυναμίας
τῶν ἀνθρώπων (τὸν φιλάργυρον πατέ-
ρα, τὸν ἄσωτον υἱόν, τὸν πονηρὸν δοῦ-
λον κ.λπ.), ἀκολουθοῦντες τὸ πνεῦμα
τῆς ἐποχῆς των. Τοιουτοτρόπως ἐδη-
μιουργήθη ἡ λεγομένη νέα ἀττικὴ
κωμῳδία, ἡ ὅποια ἐχρησίμευσεν ὡς
πρότυπον εἰς τοὺς νεωτέρους κωμικούς,
ἀπὸ τοῦ Πλαύτου μέχρι τοῦ Μολιέρου.

Εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐκαλλιεργήθη

νησες γυνησίαν ποιητικήν συγκίνησιν. Κατά τους έλληνιστικούς δηλαδή χρόνους ἀνεπτύχθη ἡ λεγομένη βουκολική ποίησις, ἡ ὅποια περιγράφει τὸν βίον τῶν ποιμένων καὶ τῶν ἀγροτῶν καὶ ψάλλει τὰς ἀπολαύσεις τῆς ἀπλῆς ζωῆς εἰς τὴν ἔξοχήν. Ὁ τελειότερος ἀντιπρόσωπος τοῦ εἰδους αὐτοῦ εἶναι ὁ Θεόκριτος, γεννηθεὶς περὶ τὸ 300 π.Χ. εἰς τὰς Συρακούσας ἢ εἰς τὴν νῆσον Κῶ, ὁ ὅποιος εἰς τὰ **Ειδύλλια** του ἔχει πραγματικήν ἔμπνευσιν καὶ ἀνύψωσε τὸ μικρὸν αὐτὸν εἰδος εἰς μεγάλην ποίησιν.

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Τὸ λογοτεχνικὸν εἶδος, τὸ ὅποιον προεξέχει, εἶναι ὁ πεζὸς λόγος. Ἡρητική, ὡς ὅπλον πολιτικῆς δραστηριότητος, δὲν ἔχει θέσιν τὴν ἐποχὴν αὐτήν διατηρεῖται ὅμως τὸ δικανικὸν καὶ πανηγυρικὸν εἶδος. Εύρυτατα καλλιεργεῖται ἡ ἴστορια. Τὰ μεγάλα κατορθώματα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς πλουσίαν ἱστοριογραφίαν. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνωτάτους ἀξιωματικούς, ὅπως ὁ Πτολεμαῖος ὁ Λάγον καὶ ὁ Νέαρχος, διηγήθησαν τὴν ἐκστρατείαν ἢ ἐπεισόδιά της. Ἄλλ' ἀπὸ τὰ ἔργα των, τὰ ὅποια δὲν διεκρίνοντο διὰ τὴν τελειότητα τῆς μορφῆς, μόνον ἀποσπάσματα διεσώθησαν. Διὰ νὰ συναντήσωμεν ἱστοριογράφον, δυνάμενον νὰ συγκριθῇ μὲ τοὺς ἱστορικοὺς τοῦ 5ου ἢ 4ου αἰώνος, πρέπει νὰ κατέλθωμεν εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας. Αὐτὸς εἶναι ὁ Πολύβιος ὁ Μεγαλοπόλιτης (205 - 125), ὁ ὅποιος ἔζησε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ὑποταγῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ρωμαίους. Οὗτος συνέγραψε γενικὴν ἱστορίαν τῶν χρόνων του, διὰ νὰ ἐξηγήσῃ εἰς τοὺς ὁμογενεῖς του τοὺς λόγους τῆς ἐπικρατήσεως τῶν Ρωμαίων καὶ διὰ νὰ νουθετήσῃ αὐτοὺς ἐκθέτων τὰ σφάλματα, τὰ ὅποια διέπραξαν.

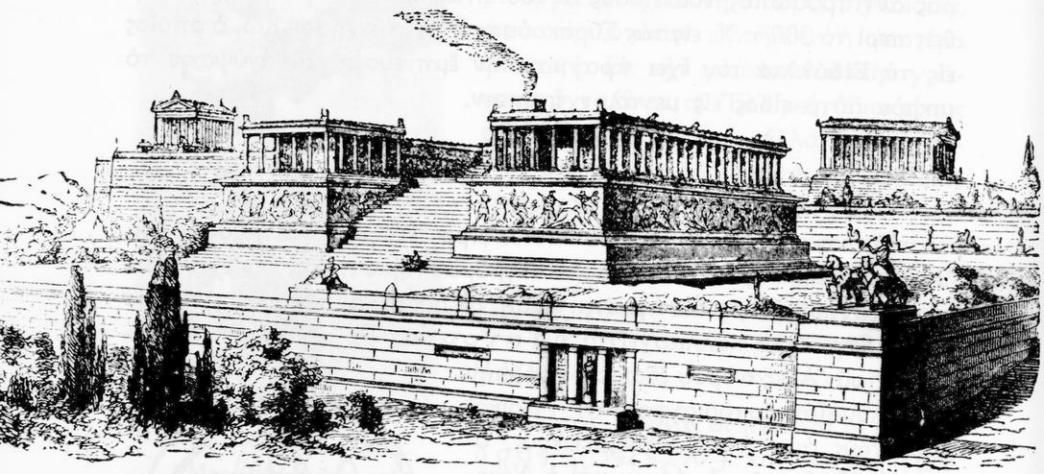
Ἄλλ' οἱ ἀλεξανδρινοὶ χρόνοι δὲν εἶναι κυρίως περίοδος παραγωγῆς πρωτοτύπων ἔργων, ὅσον περισυλλογῆς ἔκείνου, τὸ ὅ-

Ἡ Νίκη τῆς Σαμοθράκης.

(Ἐπὶ νομίσματος Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ)

ποῖον ἔδημιουργήθη εἰς τοὺς καλούς χρόνους. Τὸ τιμητικὸν διὰ τοὺς λογίους καὶ ποιητὰς τῆς ἐποχῆς εἶναι ὅτι, ἐνῷ οἱ ἴδιοι δὲν στεροῦνται ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ καὶ πολυπληθῶν θαυμαστῶν τῶν ἔργων των, ἀναγνωρίζουν ἐν τούτοις τὴν ἀνωτέραν πνοήν καὶ τελειότητα τῶν

‘Ο Μέγας Βωμὸς τοῦ Διός. (‘Αναπαράστασις).

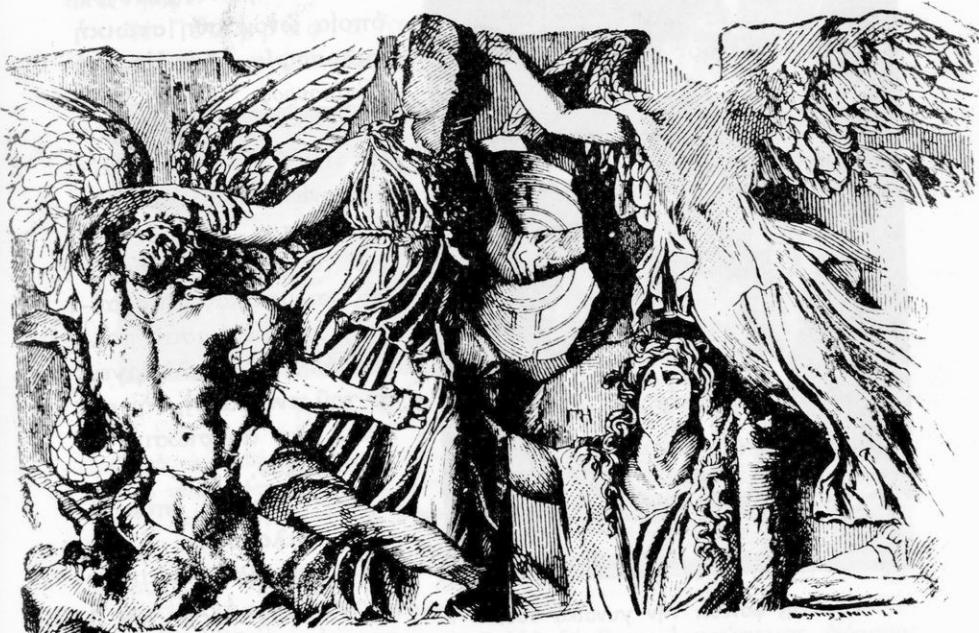
Τὸ περικαλλέστατον μνημεῖον τῆς Περγάμου, δὲ Βωμὸς τοῦ Διός, ἀνηγέρθη εἰς ἐπιφανεστάτην θέσιν τῆς ἀγορᾶς ὑπὸ τοῦ Εὔμενους Β' περὶ τὸ 150 π.Χ. Τὸ δόλον κτίριον ἦτο ὁρθογώνιον τετράπλευρον, ὅψους 9 μ., μήκους 36 μ. καὶ πλάτους 34 μ., ὀλόκληρον ἐκ μαρμάρου. Μεγαλοπρεπής κλῖμαξ 20 μ. πλάτους, ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, ἀνεβίβαζεν εἰς τὸν κυρίως βωμόν. Ἐστηρίζετο εἰς βάσιν ἡ κρηπίδωμα κοσμούμενον εἰς ὅλας τὰς πλευρὰς ἀπὸ παραστάσεις ἀναγλύφους, δηλαδὴ ἀπὸ μακράν συνεχίζομένην ζωφόρον ὅψους 1,67 μ., ἡ δόπια παρίσταντε τὴν Γιγαντομαχίαν, συμβολίζουσαν τὰς κατὰ τὸν Γελατῶν νίκας τῶν Ἀτταλιδῶν. Ἡ μεγαλειώδης γλυπτικὴ σύνθεσις, γενομένη τῇ συνεργασίᾳ πολλῶν καλλιτεχνῶν κατέπλησσε μὲ τὴν τόλμην καὶ τὴν βιαιότητα τῶν κινήσεων καὶ τὴν συνταρακτικὴν ὄρμὴν τῶν παραστάσεων. Ἐπὶ τοῦ κρηπιδώματος ὑψύστο στοὰ ἱωνικοῦ ρυθμοῦ, περιβάλλουσα ἀπὸ τὰς τρεῖς πλευρὰς τὸν βωμόν.

ἔργων τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος. Πολλοὶ ἔξ αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ὡνομάσθησαν γραμματικοί, περισυλλέγουν μετὰ σεβασμοῦ καὶ ζήλου, ἀντιγράφουν καὶ σχολιάζουν τὰ ἔργα αὐτά. Εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἴδιως, χάρις εἰς τὴν γενναίαν ὑποστήριξιν τῶν Πτολεμαίων, προοδεύει ἡ ἔργασία αὐτή. Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς ἔζησαν οἱ

έξοχώτεροι τῶν Ἑλλήνων σχολιαστῶν καὶ ἐρμηνευτῶν, ἀπὸ τοὺς ὅποιους ὀνομαστότερος εἶναι ὁ Ἀρίσταρχος, καὶ ἔγιναν ἀξιόλογα ἀντίγραφα τῶν κλασσικῶν συγγραφέων. Οἱ σοφοὶ τῆς Περγάμου ἐμελέτησαν ἴδιως τοὺς ρήτορας.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Οἱ μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον χρόνοι σημειώνουν νέαν ἀκμὴν τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας. Προεξέχουν τώρα τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς, δη-

Τὸ σύμπλεγμα τῆς Ἀθηνᾶς.

('Απὸ τὴν Τιτανομαχίαν τοῦ βωμοῦ τῆς Περγάμου).

'Η Ἀθηνᾶ βεβαία διὰ τὴν νίκην ἔχει ἀρπάσει εἰς ὀρμητικήν της κίνησιν ἐκ τῆς κόμης ἓνα νεαρὸν Τιτᾶνα. 'Η μορφὴ κάτω εἶναι ἡ Γῆ, ἡ μήτηρ τῶν Τιτάνων, ἡ ὅποια ζητεῖ ἐπιείκειαν διὰ τὰ τέκνα τῆς.

λαδή : τί ἀξίαν ἔχει ἡ ζωὴ καὶ πῶς πρέπει νὰ ζήσῃ ὁ ἄνθρωπος, διὰ νὰ εἶναι εὐτυχής; 'Η φιλοσοφία γίνεται τώρα πρακτική καὶ ἡθική. Εἰς τὰ ἀνωτέρω ἐρωτήματα ὁ Ζος αἰών ἔδωκε δύο ἀπαντήσεις: 'Η μία

ἀπὸ αὐτὰς εἶναι ὅτι ἡ ζωὴ ἔχει μίκραν ἀξίαν καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ εἶναι αὐτάρκης, νὰ ζητήσῃ δηλαδὴ τὴν εύτυχίαν εἰς τὸν ἑαυτόν του μόνον καὶ νὰ μὴ τὴν ἔξαρτήσῃ ἀπὸ ἐπίγεια ἀγαθά, πλοῦτον,

Γαλάτης φονεύει τὴν γυναικά του.

(Μαρμάρινον σύμπλεγμα. Ρώμη.).

‘Αντιγραφὸν χαλκίνου συμπλέγματος ἀπὸ ἔκεινα τὰ ὅποια ἔστησεν ὁ “Ατταλὸς εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς Περγάμου εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης κατὰ τῶν Γαλατῶν. ‘Ο Γαλάτης κρατεῖ τὸ σῶμα τῆς γυναικός του, τὴν ὅποιαν ἐφόνευσε διὰ νὰ μὴ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, ἐνῷ βυθίζει τὸ ξίφος εἰς τὸ στῆθός του.

τα φαγοπότια, τὰ τραγούδια καὶ αἱ διασκεδάσεις, ἡ παραλυσία ἢ ἡ ἀπόλαυσις ψαριῶν καὶ τῶν ἄλλων, ὅσα σηκώνει πολυτελής τράπεζα, ποὺ

δόξαν, ἀπολαύσεις. Ἡ τάσις αὐτὴ διδάσκει αὐστηρὰν ἐγκράτειαν. Αὔτη εἶναι ἡ περίφημος διδασκαλία τοῦ Ζήνωνος (270), ἡ ὅποια ὠνομάσθη **στωικὴ φιλοσοφία**. ’Αντιθέτως ὁ Ἐπίκουρος (341 - 270) ἀποδίδει μεγάλην ἀξίαν εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν εύδαιμονίαν εύρισκει εἰς τὴν ἀπόλαυσιν. ’Αλλὰ δὲν ἐνοοεῖ τὰς χυδαίας ἡ ἀπλῶς τὰς σωματικὰς ἀπολαύσεις, ὅπως ἐνόμισαν πολλοί, ἀλλὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος, τὴν φιλίαν, τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὸ καθῆκον.

Αὔτη εἶναι ἡ **ἐπικούρειος φιλοσοφία**, ἡ ὅποια ἔχει ἐλληνικώτερον χαρακτῆρα ἀντιθέτως ἡ στωικὴ προσδίδει ἀνατολικὴν ἐπίδρασιν.

« “Οταν λέγωμεν σκοπὸς τῆς ζωῆς εἶναι ἡ ἡδονὴ », γράφει ὁ Ἐπίκουρος, « δὲν ἐννοοῦμεν τὰς ἡδονὰς τῶν ἀσώτων ἡ ὥστας προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀπόλαυσιν μόνον... Δὲν εἴναι τὰ ἀτελείωτα φαγοπότια, τὰ τραγούδια καὶ αἱ διασκεδάσεις, ἡ παραλυσία ἢ ἡ ἀπόλαυσις ψαριῶν καὶ τῶν ἄλλων, ὅσα σηκώνει πολυτελής τράπεζα, ποὺ

κάμνουν εύχαριστον τὴν ζωήν, ἀλλὰ δὲ νηφάλιος στοχασμός, δέ ὅποιος ἐρευνᾷ καὶ ἀνακαλύπτει τοὺς λόγους, διατί προτιμῶμεν τοῦτο καὶ ἀποφεύγομεν τὸ ἄλλο, καὶ ἐκδιώκει τὰς πλανερὰς δοξασίας, αἱ δόποιαι εἶναι ἡ κυριωτέρα αἰτία τῆς ψυχικῆς ταραχῆς».

(Διογένης Λαέρτιος « Ἐπιστολὴ πρὸς Μενοικέα », I'. 131).

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Οἱ χρόνοι τῶν διαδόχων εἶναι ίδιως ἡ ἐποχὴ ἀναπτύξεως τῶν ἐπιστημῶν.

‘Η Γεωγραφία ἥτο φυσικὸν νὰ κάμη μεγάλας προόδους. ‘Η κατάκτησις τοῦ περσικοῦ κράτους ἤνοιξεν εἰς τοὺς “Ελληνας τὸν

‘Η πληγωμένη Ἄμαζών τῆς Περγάμου.

(’Απὸ τὰ ἀναθήματα τοῦ ’Αττάλου Α’ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Περγάμου).

’Απὸ τὰ ὀραιότερα ἔργα τῆς ἑλληνιστικῆς γλυπτικῆς, ποὺ είκονίζει θαυμασίως τὴν ἐξαφάνισιν τῆς ρώμης καὶ τῆς σφυζούσης νεότητος.

δρόμον διὰ τὴν διερεύνησιν χωρῶν, τὰς ὅποιας οὐδόλως ἔγνωριζον ἡ ἐλάχιστα εἶχον ἀκούσει περὶ αὐτῶν.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἥδη τοῦ Ἀλεξανδροῦ ὁ ναύαρχος Νέαρχος ἔξετέλεσε καὶ περιέγραψε τὸν περίπλουν τοῦ ’Ινδικοῦ ’Ωκεανοῦ, μὲ σκοπὸν τὴν ἀνακάλυψιν τῶν ἐκβολῶν τοῦ ’Ινδοῦ καὶ τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ. ‘Ο Πιθέας ὁ Μασσαλιώτης, κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, πλέων κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Εύρωπης, ἔφθασε μέχρι τῆς βορειοτέρας ἄκρας τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ ”Ελβα. Αἱ πληροφορίαι του διὰ τὸ βόρειον σέλας καὶ τὸν παγωμένον ὥκεανὸν ἐθεωρήθησαν μᾶλλον φανταστικαὶ ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του.

Χρησιμοποιῶν τὰς ἐργασίας ἄλλων ἐρευνητῶν καὶ τὰς ίδικάς

του παρατηρήσεις, δι γεωγράφος Ἐρατοσθένης συνέταξε παγκόσμιον χάρτην, μὲ πολλὰς ἀτελείας, φυσικά, καὶ διὰ τὰς περισσότερον ἀκόμη γνωστὰς χώρας τῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου· ὅπωσδήποτε ὅμως ἐθεωρεῖτο κατόρθωμα διὰ τὴν ἐποχὴν του.

Τὸ σφαιρικὸν σχῆμα τῆς γῆς εἶναι διὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν πεποίθησις γενική.

Ἡ Ἀστρονομία συμβαδίζει μὲ τὴν γεωγραφίαν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν γίνονται ἀκριβέστερον γνωσταὶ εἰς τοὺς Ἑλληνας αἱ

Κεφαλὴ γυναικός.

(Βερολίνον)

Μαρμαρίνη κεφαλή, προερχομένη
ἐκ Περγάμου.

ἀστρονομικαὶ γνώσεις τῶν Χαλδαίων. Ὁ σπουδαιότερος τῶν ἀστρονόμων τῆς ἐποχῆς Ἀρίσταρχος ὁ Σάμιος διετύπωσε σαφῶς τὴν θεωρίαν, ὅτι ἡ γῆ στρέφεται περὶ τὸν ἄξονά της καὶ κινεῖται περὶ τὸν ἥλιον. Ἀνεκάλυψε δηλαδὴ ὅσα ἀνεκαλύφθησαν μετὰ 18 αἰῶνας ὑπὸ τοῦ Κοπερνίκου καὶ ἀπεδείχθησαν ἀπὸ τὸν Γαλιλαῖον καὶ τὸν Κέπλερ, ἀφοῦ εἶχον ταφῆ ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ τὴν παρακμὴν τῆς ἐπιστήμης.

Τὰ Μαθηματικὰ καὶ ἡ Μηχανικὴ ὑπῆρξαν προϋποθέσεις διὰ τὰς ἀνακαλύψεις αὐτάς. Αἱ ἀστρονομικαὶ ἀνακαλύψεις θὰ ἥσαν ἀδύνατοι,

χωρὶς τὰς λαμπρὰς προόδους τῶν μαθηματικῶν. Κέντρον καὶ διὰ τὰς σπουδὰς αὐτὰς ὑπῆρξεν ἡ Ἀλεξάνδρεια. Ὁ Εὐκλείδης, ζήσας κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ πρώτου Πτολεμαίου, ἔγραψε τὰ «Στοιχεῖα τῆς Γεωμετρίας», τὰ ὅποια καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα καὶ μετέπειτα ὑπῆρξαν τὸ μᾶλλον διαδεδομένον βιβλίον τῆς γεωμετρίας.

‘Ο Αρχιμήδης (287 - 212), γεννηθεὶς καὶ ἐργασθεὶς εἰς τὰς Συρακούσας, ὀνεδείχθη ὁ μεγαλύτερος μαθηματικὸς τῆς ἀρχαιότητος. Ἀνεκάλυψε τὴν ὑδροστατικὴν ἀρχήν, ἡ δόποια φέρει τὸ ὄνομά του καὶ χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν εὕρεσιν τοῦ εἰδικοῦ βάρους τῶν σωμάτων.

Τὸ ‘δῶσ’ μου ποῦ νὰ σταθῶ καὶ θὰ κινήσω τὴν γῆν» (δός μοι πᾶ στῶ καὶ τὰν γᾶν κινάσω) εἶναι φράσις τὴν δόποιαν λέγεται ὅτι εἴπεν, ὅταν ἀνεκάλυψε τὴν δύναμιν τῶν μοχλῶν· ἀλλὰ πιθανῶς δὲν εἶναι ἴδική του. Μαρτυρεῖ δόμως τὸν θαυμασμόν, τὸν δόποιον προεκάλεσεν εἰς τοὺς συγχρόνους ἡ ἀνακάλυψις.

Εἰς τὴν μηχανικὴν ἐπετέλεσε σπουδαιοτάτας προόδους καὶ εἰς τὰς μηχανάς του διφείλεται ἡ μακρὰ ἀντίστασις τῶν Συρακουσῶν εἰς τὴν ἐπίθεσιν τῶν Ρωμαίων τὸ 213 - 212.

Εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἤκμασαν οἱ μηχανικοὶ Κτησίβιος καὶ Φίλων.

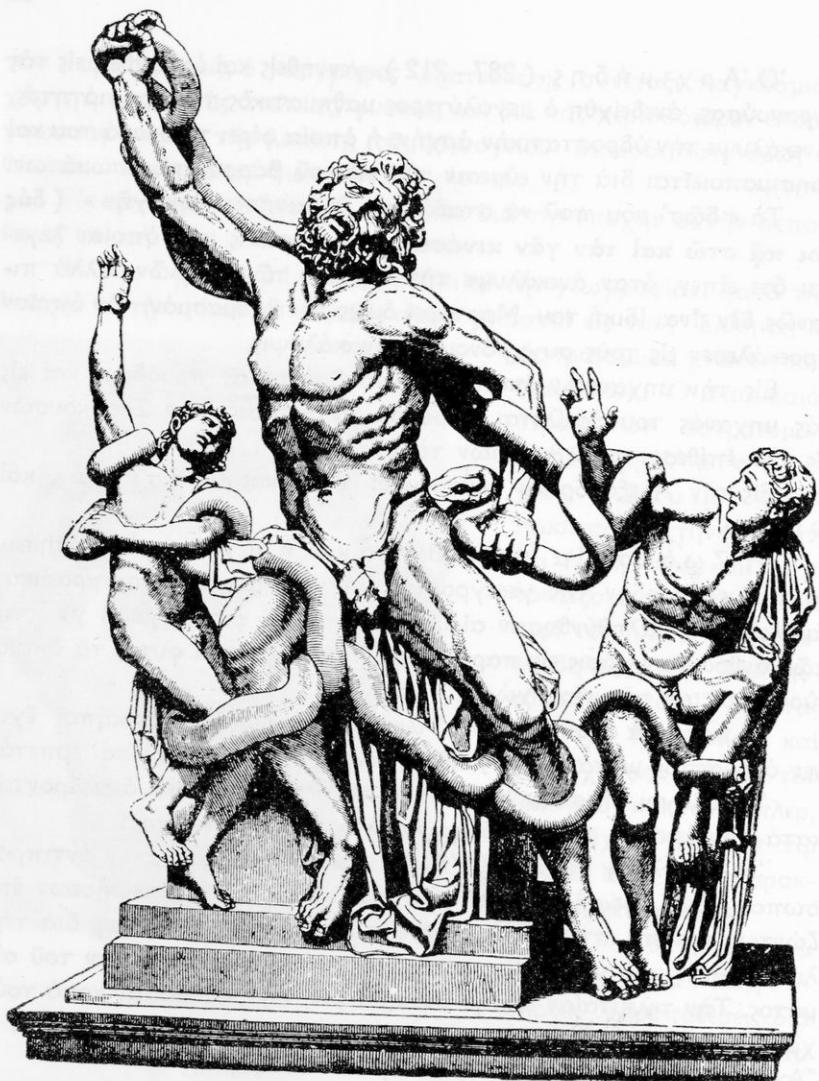
‘Η Ζωολογία καὶ ἡ Βοτανικὴ μεγάλως ὠφελήθησαν ἀπὸ τὴν πρόοδον τῆς γεωγραφίας. Μὲ τὰς μεγάλας γεωγραφικὰς ἀνακαλύψεις ἐπληθύνθησαν αἱ ζωολογικαὶ καὶ φυτολογικαὶ γνώσεις τῶν ἀνθρώπων χάρις εἰς παράξενα ζῷα καὶ ἔξωτικὰ φυτά, τὰ δόποια εύρεθησαν εἰς τὰς νέας χώρας.

‘Ο παρὰ τὰ ἀνάκτορα τῆς Ἀλεξανδρείας ζωολογικὸς κῆπος ἔγινεν ὀνομαστὸς μὲ τὰ παντὸς εἰδῶν ἄγρια θηρία, πτηνὰ καὶ ἔρπετα.

‘Ἄξιόλογοι ἐπιστήμονες τῶν κλάδων τούτων δὲν ἀναφέρονται κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν διαδόχων, ὅπως θὰ ἀνέμενε κανείς.

‘Η Βιολογία ἔχει ἐν Ἀλεξανδρείᾳ σπουδαιότατον ἀντιπρόσωπον τὸν Ἡρόφιλον, ὁ δόποιος, διὰ συνεχῶν παρατηρήσεων ἐπὶ ζώντων καὶ ἐπὶ πτωμάτων, ἐπέτυχε σοβαρὰς ἀνακαλύψεις διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἷματος. Τὴν τελευταίαν αὐτὴν ἀνακάλυψιν, λησμονήθεῖσαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς παρακμῆς, ἐπανέφερεν εἰς φῶς τὸν 17ον μ.Χ. αἰῶνα ὁ Ἀγγλος Χάρβεϋ (Harvey) καὶ ἔγινεν ἔνδοξος.

‘Η Ἱατρικὴ ἐπίστης σημειώνει ἀξιόλογον πρόοδον. Αἱ ἀντιλήψεις τῶν ἱατρῶν ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ πατρὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἱατρικῆς, τοῦ Ἰπποκράτους, ὁ δόποιος ἔζησε τὸν 5ον αἰῶνα. Τὰς νέας ἀντιλήψεις ἐσυστηματοποίησεν ἀργότερα ὁ δεύτερος μεγάλος Ἐλλην ἱατρὸς Γαληνὸς ὁ Περγαμηνός, ὁ δόποιος ἔζησε κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους (131 - 201 μ.Χ.).

‘Ο Λαοκόων καὶ τὰ τέκνα του.

(Σύμπλεγμα τῶν Ροδίων Ἀγησάνδρου, Ἀθηνοδώρου καὶ Πολυδώρου.
Ρώμη, Βατικανόν).

Ἐργον προχωρημένον ἑλληνιστικῶν χρόνων (μέσα τοῦ 1ου π.Χ. αἰῶνος) ἀνα-
καλυφθὲν τὸ 1506 μ.Χ. Τὸ πάθος διαβαθμίζεται μὲ ἔξαιρετικὴν τέχνην. Τὸ δεῖγμα
τοῦτο, δψίμου ροδιακῆς τέχνης, ἐθαυμάσθη παρὰ τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νεωτέρων.

Η ΤΕΧΝΗ

‘Η σημαντικωτέρα ὅμως παραγωγὴ τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων σημειώνεται εἰς τὴν τέχνην. ‘Η πρωτοτυπία καὶ ἡ παραγωγικότης τῶν Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν δὲν ἔξηντλήθη κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς καὶ ἡ ἑλληνιστικὴ τέχνη δὲν εἶναι παρακμὴ οὔτε μίμησις, ἀλλὰ νέα μορφὴ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης.

‘Εστία τῆς ἑλληνιστικῆς τέχνης εἶναι πάντοτε ἡ κυρίως Ἑλλάς, ὅπου διατηροῦνται ἀκμαῖα ἐργαστήρια καὶ οἱ καλλιτέχναι, οἱ ἐργασθέντες εἰς τὰς πρωτευούσας τῶν ἰσχυρῶν ἡγεμόνων τῆς Ἀνατολῆς, προέρχονται γενικῶς ἀπὸ τὴν Ἐλλάδα. Μόνον εἰς τὴν Ρόδον καὶ τὴν Πέργαμον ἀνεπτύχθη ἴθαγενής τέχνη.

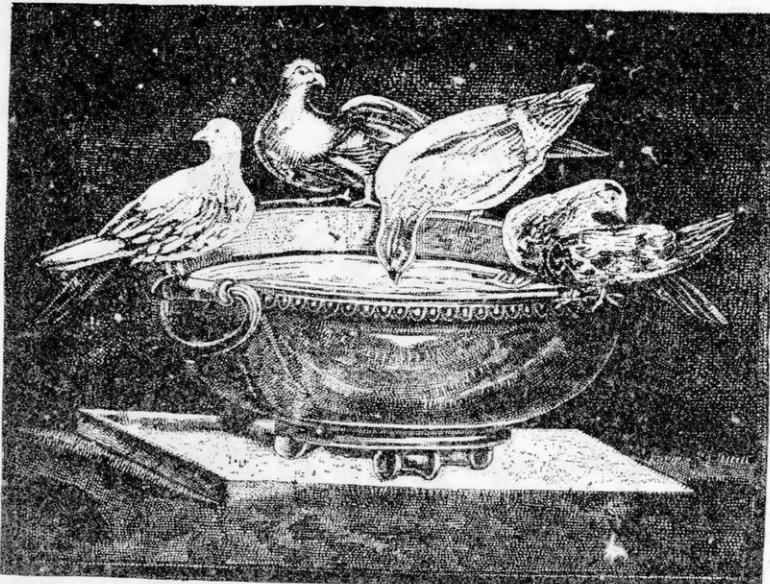
Οἱ καλλιτέχναι τοῦ 5ου αἰῶνος εἶχον παραστήσει τὴν ἥρεμον ἰσχὺν καὶ τὴν σεμνὴν αὐτοπεποίθησιν (ὁ Πραξιτέλης τὴν συναισθηματικὴν ἀνησυχίαν, ὁ Σκόπιας τὸ πάθος). Οἱ τεχνίται τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων προσπαθοῦν νὰ παραστήσουν ἰσχυρὰς κινήσεις τῆς ψυχῆς, τὸν φυσικὸν πόνον καὶ τὴν ἀγωνίαν καὶ ἀγαποῦν τὴν πολυτέλειαν. Πρότυπον τοιούτου ἔργου εἶναι ὁ περίφημος Λαοκόων, ὁ θνήσκων Γαλάτης της κλπ. Εἰς τὴν ίδιαν ἐποχὴν ἀνήκει ἡ Νίκη τῆς Σαμοθράκης. Τὴν πρώτην θέσιν ἔχει πάντοτε ἡ γλυπτική, ἀλλὰ κατασκευάζονται καὶ ἔργα ἀρχιτεκτονικῆς μεγάλα καὶ ἐπιβλητικά· ὅχι ὅμως πάντοτε καλαισθητικά, πρὸς στολισμὸν τῶν ἀνακτόρων τῶν βασιλέων. Ἐπίσης ἀναπτύσσεται ἡ ζωγραφικὴ καὶ ἡ τέχνη τῶν ψηφιδωτῶν.

Τὸ παιδί μὲ τὴν χῆνα.
(Μάρμαριν ἀντίγραφον.
Ρώμη, Βατικανόν).

‘Η ἑλληνιστικὴ τέχνη εὐχαριστεῖται νὰ παριστάνῃ ἀστεῖα ἐπεισόδια ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ζωὴν. Τὸ ἀνιστέρω παριστάνει μὲ πολλὴν χάριν παιδάκια ποὺ παλεύει μὲ κῆνα. ‘Η κεφαλὴ τοῦ παιδιοῦ μὲ τὸ σοβαρὸν ύφος προκαλεῖ θυμηδίαν.

Μερικά ἀπὸ τὰ καλύτερα γλυπτικὰ ἔργα τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων κατεσκευάσθησαν εἰς τὴν Πέργαμον, ὅπου ὁ Ἀτταλος ἴδρυσε σειρὰν ἀφιερωμάτων εἰς τοὺς θεούς μετὰ τὴν νίκην του κατὰ τῶν Γαλατῶν. Ἀπὸ αὐτὰ ἀνευρέθη ὁ μέγας βωμὸς τοῦ Διός. Τὸ γλυπτή-

Τὸ ψηφιδωτὸν μὲ τὰς περιστεράς.
(Ρώμη, Καπιτώλιον).

Λεκάνη μὲ περιστεράς καθημένας εἰς τὰ χεῖλη της. Εἶναι ἀντίγραφον ὀνομαστοῦ ἔργου τοῦ διασημοτέρου ψηφοθέτου τῆς ἀρχαιότητος Σάωσ οὐ (2ος π.Χ. αἰών), ὃ ὁποῖος ἐφιλοτέχνησεν εἰς δωμάτιον — πιθανώτατη τῆς κατοικίας τῶν βασιλέων τῆς Περγάμου — τὸν περίφημον «ἀσέρωτον οίκον», δηλαδὴ ψηφιδωτὸν δάπεδον παριστάνον ἀπορρίμματα δείπνου καὶ τὴν λεκάνην μὲ τὰς περιστεράς. Ψῆφοι δὲ ωτὰ ἡ μωσεῖκα δύνομάζονται χρωματισταὶ εἰκόνες κεκαλυμμέναι μὲ μικρὰ χρωματιστὰ πετράδια. Ἡ τέχνη ἐμφανίζεται πρὸς τὰ τέλη τοῦ 4ου αἰώνος. Τὸν τρίτον αἰώνα εἶναι τόσον διαδεδμένη, ὡςτε ὁ βασιλεὺς τῶν Συρακουσῶν 'Ιέρων Β' (266 - 215) ἐστόλισεν ὁλόκληρον τὸ δάπεδον πολυτελοῦς πλοίου μὲ ψηφιδωτά, εἰς τὰ ὁποῖα εἰκονίζετο «πᾶς δὲ περὶ τὴν Ἰλιάδα μῆθος».

Κὸν σύμπλεγμα, τὸ ὁποῖον κοσμεῖ τὸν βωμόν, παριστάνει συμβολικῶς τὸν πόλεμον τῶν θεῶν κατὰ τῶν Γιγάντων καὶ εἶναι ἀπὸ τὰ ἐπιβλητικώτερα γλυπτικὰ συμπλέγματα τῆς ἀρχαιότητος. Ἀπαρόμιλλος ἐπίστης εἶναι ὁ γλυπτικὸς διάκοσμος τοῦ λεγομένου τάφου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΡΩΜΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

Η ΠΡΟ·Ι·ΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Η ΕΥΡΩΠΑ·Ι·ΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ

Η ιστορία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὅπως καὶ τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, εἶναι κυρίως ιστορία τῶν περὶ τὴν Μεσόγειον χωρῶν. Διὰ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐπλάτυνε ὁ χῶρος, ἀλλὰ πρὸς Ἀνατολάς. Η ιστορία τῆς Ρώμης μᾶς φέρει δυτικώτερον. Εἰς τὴν Ἰταλίαν πρῶτον, ἡ ὁποία ἀνήκει ἀκόμη εἰς τὸν μεσογειακὸν χῶρον ἀργότερα δυτικώτερον, πρὸς τὴν σημερινὴν Γαλλίαν, τὴν Ἰσπανίαν, τὰς Βραταννικὰς νήσους καὶ τὴν Γερμανίαν. Ο δρίζων αὐτὸς εύρυνεται περισσότερον κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ περιλαμβάνει εἰς τὸν κύκλον του ἑκτάσεις τῆς κεντρικῆς καὶ τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης, καθὼς καὶ τὴν Σκανδιναβικὴν χερσόνησον.

Ἐπὶ τῶν Ρωμαίων ἥδη ἡ ιστορία γίνεται περισσότερον εὐρωπαϊκή. Λαοὶ τῆς Εὐρώπης, ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον, εἰσέρχονται, ἀπὸ τοῦ τέλους ἴδιως τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, εἰς τὴν σκηνὴν τῆς ιστορίας καὶ διαδραματίζουν διαρκῶς σημαντικώτερον ρόλον ὡς ἐργάται τοῦ μεσαιωνικοῦ καὶ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Η Εὐρώπη εἶναι ἡ προνομιούχος ἥπειρος, ἡ ὁποία ἔχει κεντρικὴν θέσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ εἰς τὴν ιστορίαν της.

Οι λαοὶ τῆς δυτικωτέρας πρὸς ἡμᾶς Εὐρώπης εἰσῆλθον εἰς τὴν ιστορικὴν ζωὴν πολὺ ἀργότερον ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας καὶ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς. Η προϊστορία των διήρκεσε πολὺ περισσότερον μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν αἱ ρωμαϊκαὶ λεγεῶνες ἐτάραξαν τὴν πρωτόγονον γαλήνην των.

Ἐπιβάλλεται λοιπὸν νὰ γνωρίσωμεν τὴν παλαιοτέραν κατάστασιν τῆς Εὐρώπης, τὴν προϊστορίαν της, καὶ τὴν διαμόρφωσιν τῶν λαῶν της.

ΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

‘Η όνομασία Εύρωπη είναι τόσον παλαιά, όσον καὶ ἡ ἴστορία. ’Αλλ’ οἱ ἀρχαῖοι “Ἐλληνες δὲν ἔγνωριζον ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην. ’Ο Ἡρόδοτος γνωρίζει μόνον ὅτι δὲν είναι νῆσος. ’Εξακόσια ἔτη βραδύτερον, τὸν καιρὸν τῶν Ρωμαίων αὐτοκρατόρων, ὁ Κλαυδίος Πτολεμαῖος (ὁ περίφημος ἀστρονόμος καὶ γεωγράφος, ἀκμάσας κατὰ τὰ μέσα τοῦ 2ου μ.Χ. αἰῶνος) εἰς τὸ ἔργον του « Γεωγραφική ἀφήγησις » γνωρίζει ἐντελῶς ἀορίστως τὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Σκανδιναβίας, τὴν ὁποίαν νομίζει νῆσον, καὶ τὴν Σαρματίαν, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Εὐρώπη ἦνοῦστο μετὰ τῆς Ἀσίας. ’Ο ἀξιόλογος Ρωμαῖος ἴστορικὸς Τάκιτος, ζήσας εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος, περιέγραψε μὲν παρατηρητικότητα καὶ ἀκρίβειαν τὴν Γερμανίαν. Διὰ τοὺς ἀρχαίους ἡ Εὐρώπη ἐτελείωνεν εἰς τὸν ποταμὸν Ταναϊν, τὸν σημερινὸν Δόν, ὃ ὁποῖος χύνεται εἰς τὴν Ἀζοφικὴν θάλασσαν. ’Ο εὐφυέστατος καὶ πολὺ μορφωμένος συγγραφεὺς Λουκιανός, ποὺ ἔζησε τὸν 2ον μ.Χ. αἰῶνα, γράφει ὅτι ὁ ποταμὸς αὐτὸς είναι τὸ δριον τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης.

’Η Εὐρώπη ἥρχισε νὰ γνωρίζεται κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἥλθεν εἰς τὸ φῶς κατὰ τοὺς μέσους χρόνους. Αἱ πληροφορίαι λοιπὸν τῶν ἀρχαίων περὶ τῆς Εὐρώπης είναι πενιχρόταται.

ΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΑΠΟ ΤΑΣ ΑΝΑΣΚΑΦΑΣ

’Επὶ μακρὸν οἱ Εὐρωπαῖοι περιωρίσθησαν εἰς τὰς πληροφορίας τῶν ἀρχαίων συγγραφέων διὰ τὴν παλαιοτέραν Εὐρώπην. ’Αλλὰ τὸν περασμένον αἰῶνα ἔγινε ζωηρὰ κίνησις διὰ τὴν ἔρευναν τοῦ ἐδάφους τῆς Εὐρώπης μὲ τὸν σκοπὸν ν’ ἀνακαλύψουν τὰ ἔχνη τῶν παλαιοτέρων κατοίκων τῆς. Αἱ ἀνακαλύψεις ἥσαν ἀξιόλογοι καὶ προεκάλεσαν ἐντύπωσιν. Οἱ ἐπιστήμονες ὑπέθεσαν, ὅτι δι’ αὐτῶν θὰ λύσουν πολλὰ προβλήματα σχετικὰ μὲ τὴν προέλευσιν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ὄργανισμοῦ, τῆς διανοίας, τῆς τέχνης καὶ τῶν ἰδεῶν του.

Αἱ ἔρευναι ἔδειξαν ὅτι εἰς τὴν Εὐρώπην ἔζησαν ἄνθρωποι εἰς πολὺ παλαιοτέρους χρόνους καὶ ὅτι ἡ Εὐρώπη ἔχει πλουσίαν προϊστορίαν. Προϊστορίαν ἡ προϊστορικὴν ἀρχαιολογίαν

ώνόμασαν, καθὼς γνωρίζομεν, τὴν ἐπιστήμην ἡ ὅποια μελετᾷ τὴν ἐμφάνισιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸ τῶν ἴστορικῶν χρόνων.

Οἱ ἀρχαιολόγοι, ἀναλόγως τοῦ ὑλικοῦ τὸ ὁποῖον μετεχειρίσθησαν οἱ ἀνθρωποὶ πρὸς κατασκευὴν ἐργαλείων, συνηθίζουν νὰ διαιροῦν τὴν προϊστορίαν εἰς τρεῖς μεγάλας περιόδους: τὴν παλαιολιθικήν, τὴν ἐποχὴν δηλαδὴ τοῦ ἀκατεργάστου λίθου· τὴν νεολιθικήν, τὴν ἐποχὴν τοῦ κατειργασμένου λίθου· καὶ τὴν ἐποχὴν τῶν μετάλλων. Ἐκάστη ἀπ' αὐτάς, ίδιως αἱ δύο πρῶται, διήρκεσαν πολλὰς χιλιετρίδας.

Τάρανδος

(Σκαλισμένος εἰς κέρας).

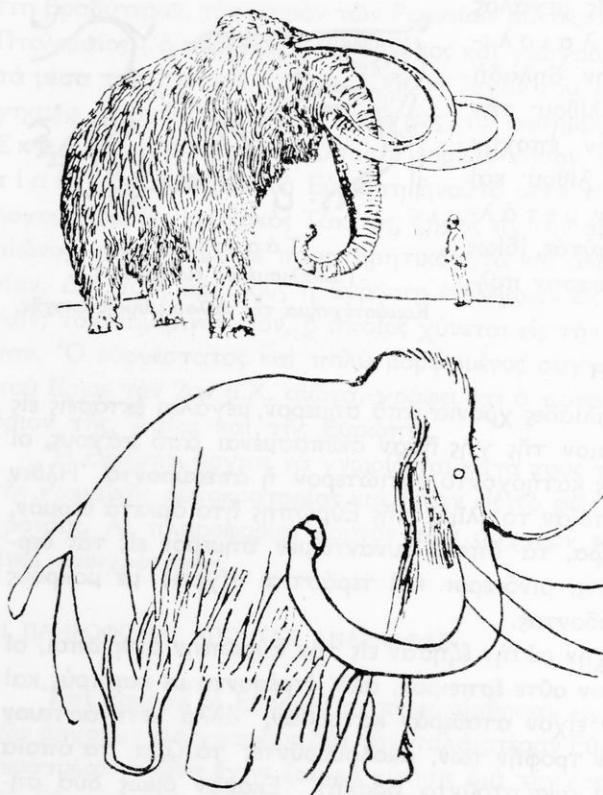
Κομψοτέχνημα τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς.

ΠΑΛΑΙΟΛΙΘΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Ἐκατοντάδες χιλιάδες χρόνια ἀπὸ σήμερον, μεγάλαι ἐκτάσεις εἰς τὸ βόρειον ἥμισφαίριον τῆς γῆς ἦσαν σκεπασμέναι ἀπὸ πάγους, οἱ ὅποιοι κατὰ καιροὺς κατήρχοντο νοτιώτερον ἢ ἀπεσύροντο. Ἡλθεν ἐποχή, κατὰ τὴν ὅποιαν τὸ κλίμα τῆς Εύρωπης ἦτο ἀρκετὰ θερμόν, ὥστε ἔζησαν ἔκει ζῶα, τὰ ὅποια συναντῶμεν σήμερον εἰς τὰς θερμὰς χώρας: ἐλέφαντες, ρινόκεροι καὶ τεράστιαι τίγρεις μὲ μακροὺς καὶ κοπτεροὺς κυνόδοντας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔζησαν εἰς τὴν Εύρωπην ἀνθρωποί, οἱ ὅποιοι οὔτε ἐφύτευον οὔτε ἐσπειρον, ἀλλ᾽ ἐτρέφοντο μὲ καρποὺς καὶ μὲ ζῶα. Οὗτοι δὲν εἶχον σταθερὰν κατοικίαν, ἀλλὰ μετηνάστευον ὅταν ἔξηντλουν τὴν τροφήν των, ἀκολουθοῦντες τὰ ζῶα, τὰ ὅποια ἀλλάζουν διαμονὴν ἀναζητοῦντα βοσκήν. Ἐκαμαν ὅμως δύο σημαντικὰς ἐφευρέσεις: ἐγνώριζον δηλαδὴ νὰ ἀπτούν φωτιὰν καὶ νὰ σπάζουν τὸν πυριτόλιθον, ὁ ὅποιος χωρίζεται εύκλως εἰς τεμάχια, καὶ τὸν μετεχειρίζοντο, διὰ νὰ κατασκευάζουν ὅπλα καὶ ἐργαλεῖα. Δὲν ἤξεραν ὅμως ἀκόμη νὰ τὸν κατεργάζωνται. Ἐπέρασαν χιλιάδες χρόνια, τὸ κλίμα ἔγινε ψυχρότερον καὶ οἱ πάγοι κατέβησαν εἰς τὰς πεδιάδας. Νέα εἴδη ζώων τῶν ψυχρῶν κλιμάτων (βόνασοι, μεγάλαι ἔλαφοι, ἵπποι, φαιαὶ ἄρκτοι καὶ ἀγριόχοιροι) ἔξηπλουντο εἰς τὴν Εύρωπην. Τὰ χαρακτηριστικώτερα ὅμως ζῶα τῆς

ἐποχῆς ἔκείνης εἶναι τὰ μαμούθ (εἶδος ὑψηλοῦ ἐλέφαντος μὲ παχὺ τρίχωμα) καὶ διάρανδος, εἶδος ἐλάφου, δὲ ὅποιος ζῇ σήμερον εἰς τὰς πολικὰς χώρας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔζησαν εἰς τὴν Εὐρώπην ἄνθρωποι περισσότερον ἀνεπτυγμένοι. Ἐπειδὴ ἔνεκα τοῦ ψύχους καὶ

Μαμούθ.

Ἐπάνω: δὲ φυσικὸς ἀποκαλυφθεὶς ἐκ τῶν πάγων τῆς Σιβηρίας (Μουσεῖον Πετρουπόλεως). Κάτω: ἰχνογράφημα παλαιολιθικῆς ἐποχῆς εἰς τοῖχον σπηλαίου τῆς Ν. Γαλλίας.

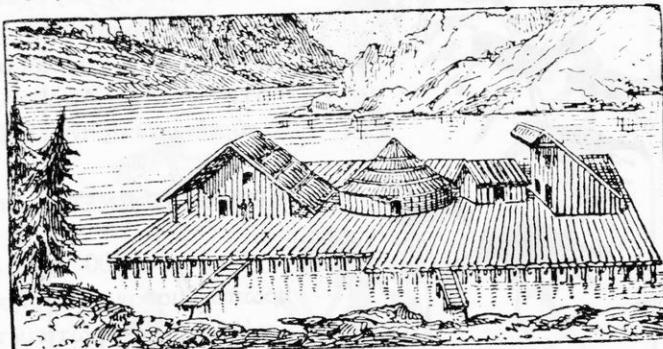
εὑρέθησαν εἰς τὴν Νότιον Γαλλίαν καὶ τὴν Βόρειον Ισπανίαν. Ἐξακολουθοῦν ὅμως καὶ αὗτοὶ νὰ χρησιμοποιοῦν τὸν ἀκατέργαστον λίθον πρὸς κατασκευὴν ἐργαλείων.

τοῦ φόβου τῶν θηρίων κατοικούσαν εἰς σπήλαια, τοὺς ὡνόμασαν ἀνθρώπους τῶν σπηλαίων. Οἱ νέοι ἄνθρωποι εἶναι ἔξυπνότεροι καὶ διακρίνονται πρὸ πάντων διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν ἴδιοφυΐαν. Σκαλίζουν ἐπάνω εἰς τὰ κόκκαλα τοῦ ταράνδου καὶ εἰς τὸν χαυλιόδοντα τοῦ μαμούθ ἀνθρώπους καὶ ζῷα καὶ σκεπάζουν τοὺς τοίχους καὶ τὴν δροφήν τῶν σπηλαίων μὲ εἰκόνας τῶν ζώων, τὰ δόποια κυνηγοῦν. Τοιαῦτα σπήλαια

"Ολην αύτὴν τὴν μακρὰν περίοδον, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος μεταχειρίζεται τὸν ἀκατέργαστον λίθον διὰ τὴν κατασκευὴν ὅπλων καὶ ἐργαλείων, τὴν ὡνόμασαν παλαιολιθικὴν ἐποχὴν ἡ ἐποχὴ τοῦ ἀκατέργαστου λίθου.

ΝΕΟΛΙΘΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

'Αργότερον οἱ πάγοι ἀποσύρονται εἰς τοὺς πόλους, ἡ Εὐρώπη ἀποκτᾷ τὸ εὔκρατον κλίμα, τὸ ὅποιον ἔχει σήμερον, ὁ μαμούθ καὶ οἱ ἄρκτοι ἔξαφανίζονται καὶ οἱ ἄνθρωποι τῶν σπηλαίων ἐκλείπουν ἢ

Λιμναῖαι κατοικίαι. ('Αναπαράστασις).

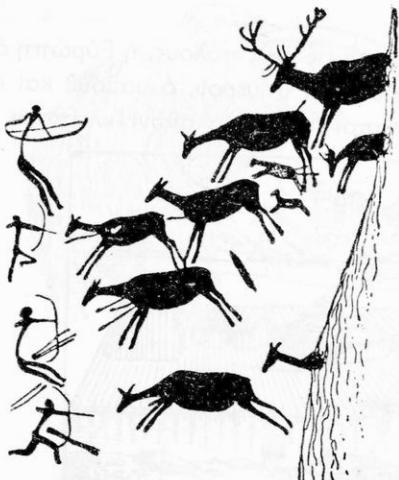
'Απὸ συνοικισμὸν τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς εἰς τὸ ἀκρον μιᾶς λίμνης τῆς 'Ελβετίας.

δὲ λιγοστεύουν. Τὴν θέσιν των καταλαμβάνουν ἄνθρωποι μὲ πρακτικώτερον νοῦν. 'Ανήκουν εἰς μίαν μεγάλην φυλήν, ἡ ὁποία ἔζησε κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς εἰς τὰς γύρω ἀπὸ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν χώρας. Κυνηγοὶ κατ' ἀρχὰς καὶ νομάδες, ἐγκαθίστανται εἰς τὰς πεδιάδας καὶ γίνονται γεωργοί. "Εμαθαν νὰ ἀροτριοῦν τὴν γῆν, νὰ καλλιεργοῦν τὸ σιτάρι καὶ τὸ κριθάρι, διὰ νὰ παράγουν ἀλεύρι, ὅπως καὶ τὸ λινάρι, διὰ νὰ κατασκευάζουν ἐνδύματα. "Έχουν ποιμνια ἀπὸ ἀγελάδας, αἴγας, πρόβατα καὶ χοίρους καὶ ἔξημέρωσαν τὸν ὄνον καὶ τὸν σκύλον. Κατεσκεύαζον ἐργαλεῖα ἀπὸ ἄργιλον τὰ ὅποια ἔψηνον.

Τὸ χαρακτηριστικώτερον διὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν εἶναι ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔμαθον νὰ κατεργάζωνται τὸν λίθον. Τὸν λειαίνουν, τὸν τρυποῦν καὶ κατασκευάζουν ἀξίνας, πριόνια, ἐγχειρίδια καὶ βέλη, τὰ ὅποια πολλάκις κάμνουν ἐντύπωσιν διὰ τὴν ἐπιμελῆ ἐπεξεργασίαν.

Διὰ τοῦτο τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὡνόμασαγ νεολιθικὴν ἐποχὴν ἦ ἐποχὴν τοῦ κατειργασμένου λίθου.

Εἰς τὴν Εύρωπην συνήντησαν μεγάλας δυσκολίας, διότι ἡ χώρα ἦτο σκεπασμένη ἀκόμη ἀπὸ ἑλη καὶ λίμνας, τὰ δόποια ἤσαν λείψανα

Οἱ ἄνθρωποι τῶν σπηλαιῶν κυνηγοῦν ταράνδους.

(Τοιχογραφία εἰς σπήλαιον τῆς Ισπανίας)

Ἄμεσως κατόπιν ἔμαθον νὰ ἀναμειγνύουν τὸν χαλκὸν καὶ τὸν καστίτερον καὶ κατεσκεύασαν τὸν ὁρείχαλκον, οὐσίαν πολὺ στερεωτέραν. Ἡ ἐποχὴ τοῦ μετάλλου ἀρχίζει κυρίως ἀπὸ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ὁρειχάλκου.

Ἡ χρῆσις τοῦ ὁρειχάλκου σημειώνει μεγάλην πρόοδον. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει τώρα στερεότερα ἐργαλεῖα, τὰ δόποια τὸν βοηθοῦν νὰ καλλιεργῇ καλύτερα τὴν γῆν, νὰ ἀναπτύσσῃ τὰ τεχνικὰ μέσα καὶ συνεχῶς νὰ καλυτερεύῃ τὴν ζωὴν του. Ἐπίσης ἔχει στερεότερα ὅπλα, τὰ δόποια ἐπιτρέπουν εἰς μερικοὺς λαοὺς νὰ ὑπερισχύσουν. Μὲ τὴν χρῆσιν τοῦ ὁρειχάλκου καὶ τὴν ἐπικράτησιν ὠρισμένων λαῶν ἀρχίζουν οἱ ιστορικοὶ χρόνοι (5000 π.Χ.).

Πολὺ ἀργότερα κατὰ τοὺς ιστορικοὺς χρόνους καὶ εἰς χώρας τῆς Β. Εύρωπης (2000 π.Χ.) ἀνεκάλυψαν τὸν σίδηρον, ὁ δόποιος

τῶν πάγων ἐπίσης, διότι τὰ ἀπέραντα δάση ἔκαμνον τὸ κλῖμα ὑγρόν. Εἰς πολλὰ μέρη, ἥναγκάζοντο νὰ στήνουν τὰς κατοικίας των εἰς τὰς ὅχθας τῶν λιμνῶν ἐπάνω εἰς τὰ νερά. Αὐταὶ εἶναι αἱ λιμναῖαι κατοικίαι, τῶν δόποιων λείψανα εὑρέθησαν εἰς τὴν Ἐλβετίαν.

Η ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΛΛΩΝ

Περὶ τὸ 5000 π.Χ. οἱ ἄνθρωποι ἔμαθον τὴν χρῆσιν τοῦ μετάλλου. Τὰ πρῶτα μέταλλα, τὰ δόποια ἀνεκάλυψαν, ἤσαν ὁ χαλκὸς καὶ ὁ χρυσός,

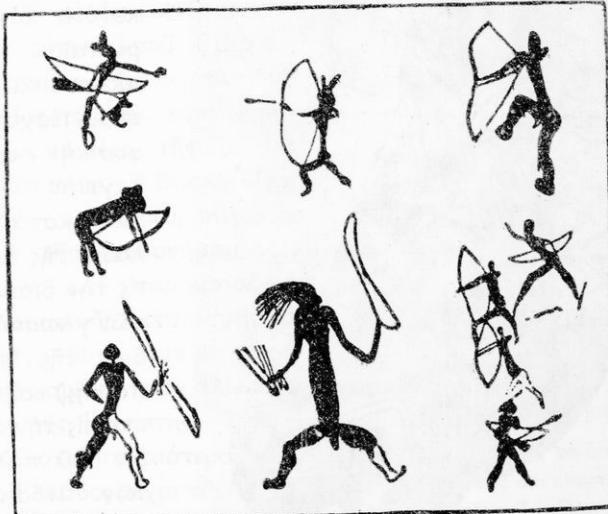
τὰ δόποια πολλάκις εύρισκον-

ται πρόχειρα εἰς τὴν φύσιν.

ἔφερεν ἀληθῆ ἐπανάστασιν εἰς τὴν συγκοινωνίαν, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν πολεμικήν τέχνην.

ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΩΝ ΛΑΩΝ

Ἡ ἐπιστήμη δὲν γνωρίζει τὴν ἀρχικήν κοιτίδα τοῦ ἀνθρώπου· ἔχει ὅμως πρὸ αὐτῆς τὴν ἐμφανῆ κοιτίδα τῆς ἀνωτέρας διαμορφώσεως τῆς ἀνθρωπότητος εἰς τὴν Εύρωπην. Φυλαὶ ἀνώτεραι καὶ κατώτεραι

Τοξόται.

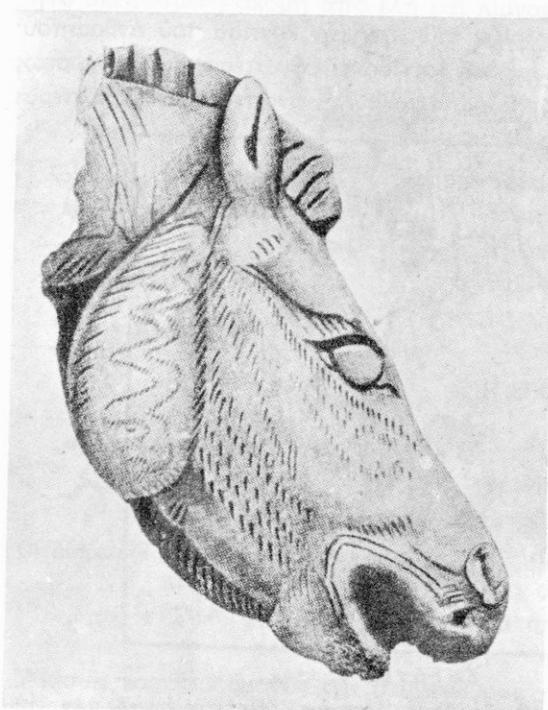
Τοιχογραφία εἰς σπήλαιον τῆς Ἀνατ. Ἰστανίας. Τέλος τῆς ἐποχῆς τῶν πάγων. Προχωρημένη τέχνη, ἡ ὁποία ζητεῖ νὰ παραστήσῃ ψυχικάς διαθέσεις. Ἡ σκηνὴ παριστάνει κυνηγίουν ἢ χορὸν ἢ μαγικὴν τέλετὴν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κυνηγίου.

ἐκ φύσεως δὲν ὑπάρχουν. Ἐλλ' ἡ Εύρωπη παρουσίασε τὰς εὐνοϊκὰς συνθήκας διὰ τὴν ἔξαιρετικὴν ἀνάπτυξιν τῶν κατοίκων της.

Ἄπὸ φυλετικήν ἄποψιν ἡ Εύρωπη παρουσιάζει κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους τὴν ἔξῆς εἰκόνα:

Ἀκόμη κατὰ τοὺς πρώτους νεολιθικοὺς χρόνους ἡ σύνθεσις τῶν λαῶν τῆς Εύρωπης εἶναι σκοτεινὴ καὶ συγκεχυμένη. Μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν μετάλλων τὰ ἀνώνυμα φύλα, ποὺ εἶχον ἐμφανισθῆ παλαιότερον εἰς τὴν Εύρωπην, διαμορφώνονται εἰς λαούς. Ἐλλὰ καὶ αὐτοὶ παρουσιάζουν μεγάλην ποικιλίαν, κατάτμησιν καὶ ἀνάμειξιν.

αἱ ὁμάδες ὅμως εἶναι πλέον εὐδιάκριτοι, προβάλλουν μάλιστα καὶ ὠρι-
σμένα ὀνόματα. Αἱ ὁμάδες αὕται ἡ φυλαὶ εἶναι αὐτόχθονες καὶ
ἀπετέλεσαν τὸ ὑπόστρωμα, ἐπὶ τοῦ ὅποίου ἔξηπλώθησαν βραδύτερον

Κεφαλὴ ἵππου.

(Σκαλιστὴ ἐπὶ δύτοι. N. Γαλλία.)

Ἐξαίρετον δεῖγμα τῆς τέχνης τῶν ἀνθρώπων τῶν
σπηλαίων. Κάμνει ἐντύπωσιν μὲ τὴν φυσικότητα
καὶ τὴν ἔκφρασιν.

ρίζονται εἰς τὰ φυσικὰ ὑπολείμματα (σκελετούς, κρανία), εἰς ἀρ-
χαίας παραδόσεις καὶ εἰς ὑπολείμματα τέχνης, γλώσσης, θρησκείας,
τοπωνυμιῶν κ.λπ. Καὶ αὐτὰ εἰς ὠρισμένα μόνον μέρη τῆς Εύρωπης. Διὰ
τὰς ἐλληνικὰς π.χ. χώρας γνωρίζομεν ἀπὸ τὰς ἀφθόνους παραδόσεις
καὶ ἀπὸ ὑπολείμματα μή ἐλληνικά, ὅτι κατωκήθησαν χιλιετρίδας
πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν ἵνδοευρωπαίων ('Αχαιῶν, Ιώνων, Δωριέων)

τὰ φῦλα τῆς ἵνδοευ-
ρωπαϊκῆς γλωσσι-
κῆς οἰκογενείας. Ἐ-
πεκράτησαν κατὰ
κανόνα οἱ ἵνδοευ-
ρωπαῖοι. Αἱ ἵνδο-
ευρωπαϊκαὶ φυλαὶ
συμμετέσχον εἰς τὴν
φυσικὴν ἀνθρωπο-
λογικὴν σύνθεσιν
τῶν κατὰ τόπους
λαῶν τῆς Εύρωπης,
εἰς τὴν διαμόρφωσιν
τῶν γλωσσῶν (κλά-
δων τῆς ἵνδοευρω-
παϊκῆς) καὶ τὰ μέγι-
στα εἰς τὴν ἀνάπτυ-
ξιν τοῦ πολιτισμοῦ
τῶν ἵνδοευρωπαϊ-
κῶν ὁμάδων.

Αἱ γνώσεις μας
περὶ τῶν παλαιοτέ-
ρων, τῶν προϊνδο-
ευρωπαϊκῶν αὐτο-
χθόνων αὐτῶν φυ-
λῶν τῆς Εύρωπης εἰ-
ναι ἀνεπαρκεῖς. Στη-

ἀπὸ προελληνικὰ φῦλα, γνωστὰ μὲ διάφορα ὄνόματα (Κρῆτες, Πελασγοὶ κ.λπ.). Εἰς τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησον εύρισκομεν ὅμοια, ἀλλὰ ἀσαφέστερα, ἵχνη λαῶν προϊνδοευρωπαϊκῶν ἀναφερομένων μὲ διάφορα ὄνόματα: Τυρρηνοί, Λιγυούρες. Τὸ ᾱδιον καὶ εἰς τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν. Εἰς τὴν Ἰθηρικὴν χερσόνησον, δηλαδὴ τὴν σημερινὴν Ἰσπανίαν, σώζεται λείψανον τοιούτου λαοῦ (Βάσκοι), κατοικοῦντος εἰς τὰς δύο κατωφερείας τῶν δυτικῶν Πυρηναίων πρὸς τὸ μέρος τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας. Οἱ Βάσκοι εἶναι ἀπόγονοι προϊνδοευρωπαϊκῶν κατοίκων τῆς Χερσονήσου τῶν Ἰβηρῶν, καὶ παρουσιάζουν τύπον σωματικῆς κατασκευῆς καὶ γλώσσης μὴ δυνάμενον νὰ καταταχθῇ εἰς καμμίαν τῶν ἀλλων ὄμοεθνιῶν τῆς Εὐρώπης. ‘Υποθέτουν ὅτι ὅλοι οἱ παλαιότεροι λαοί, ἀπὸ τῆς Ἐλλάδος μέχρι τῆς Ἰσπανίας, ἀνῆκον εἰς τὴν μεσογειακὴν φυλὴν (*homo mediterraneus*).

Τέλος, εἰς τὴν κεντρικὴν καὶ βόρειον Εύρωπην μέχρι τῶν Βρεταννικῶν νήσων εύρισκομεν ἔνδειξεις γλώσσης καὶ τοπωνυμιῶν κυρίως, ἀλλὰ καὶ ὑπολειμμάτων πολιτισμοῦ γενικῶς, αἱ ὅποιαι μαρτυροῦν τὴν παρουσίαν προϊνδοευρωπαϊκῶν φυλῶν, μὴ δυναμένων νὰ καταταχθοῦν μὲ ἀκρίβειαν.

Τὴν ὅψιν αὐτὴν τῆς παλαιοτέρας, μόλις ἀντιληπτῆς εἰς ἡμᾶς, ἀραιοτάτης ὅμως οἰκήσεως τῆς Εύρώπης, ἥλλαξεν ἡ ἐμφάνισις τῶν ἴνδοευρωπαϊκῶν λαῶν.

ΒΟΡΕΙΑ Ἡ ΙΝΔΟΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΦΥΛΗ

‘Ινδοευρωπαῖοι εἶναι μία ἰσχυρὰ φυλή, ἡ ὅποια τὸν ὄριστι-

Παλαιολιθικὰ ἐργαλεῖα.

Τύποι ἐργαλείων, μὲ τὰ ὅποια ὁ παλαιότατος ἄνθρωπος ὅπλισε τὴν χεῖρά του. Εἴδος ἐργαλείων δι’ ὅλας τὰς χρήσεις: νὰ τρυπήσῃ, νὰ σουβλίσῃ, νὰ σκάψῃ, νὰ κόψῃ, νὰ ξύσῃ. Ἀπὸ τὴν ἀνάποδη πάλιν καταφέρει δυνατὰ κτυπήματα.

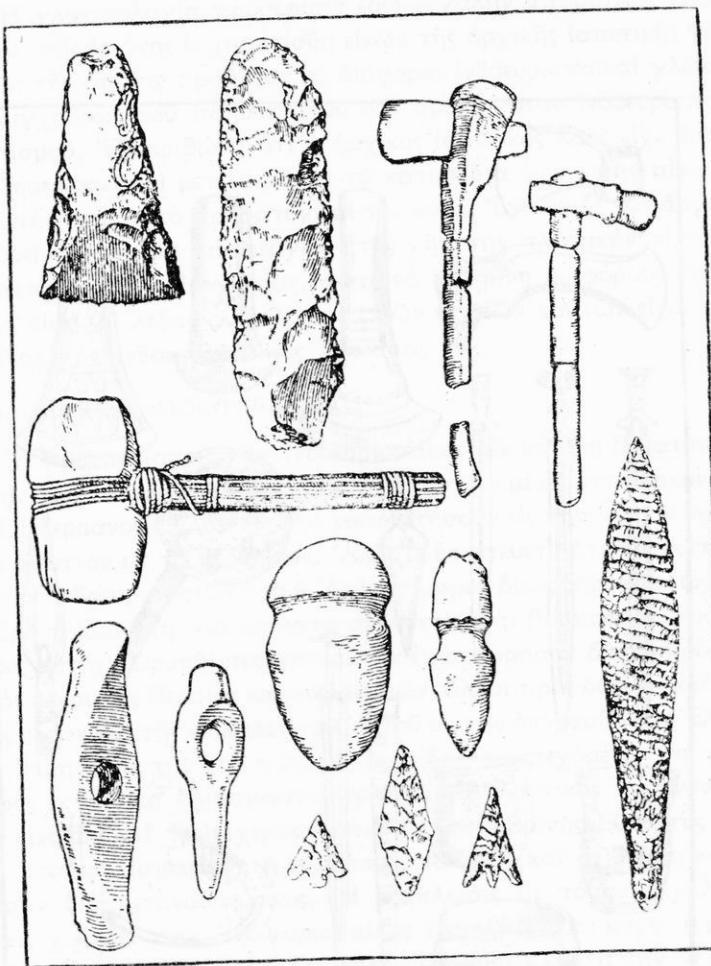
κὸν τύπον της ἔλαβεν ἐκ τῆς μακρᾶς διαβιώσεως εἰς τὰ βορειότερα τῆς Εὐρώπης. Δι’ αὐτὸν δύναμένται καὶ βορεία φυλὴ (*homo nordicus*). ‘Ανήκουν εἰς τὴν λευκὴν φυλὴν καὶ ἔχουν ἔκδηλα χαρακτηριστικά.

Είναι ύψηλοι – τὸ ὑψος (μέσος ὅρος 1 μ. 74) ὀφείλεται εἰς τὰ κάτω ἄκρα –, ισχυροί καὶ εὐλύγιστοι, δολιχοκέφαλοι καὶ λεπτοπρόσωποι. Τὸ μέτωπον κλίνει πρὸς τὸ ὄπιστα, ἡ ρις εἶναι ύψηλὴ καὶ λεπτή. ‘Η κάτω σιαγών λεπτή μὲ πολὺ ὀνειρυγμένον γένειον. Χείλη λεπτά, σχισμὴ βλεφάρων εὐθεῖα. Τρίχες λεῖαι ἡ κυματοειδεῖς, λεπταί, μαλακαί, ἀνοικτοῦ χρώματος, ξανθαί μὲ ὑπόχρυσον ἢ ὑπέρυθρον (ίδιως τοῦ γενείου) τόνον. ‘Η λίρις τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀνοικτόχρους, γαλανὴ μέχρι φαιδρᾶς. Τὸ χρῶμα ροδόλευκον καὶ εὔκολον ἐρύθημα τῶν παρειῶν.

‘Ωνομάσθη ‘Ινδοευρωπαϊκὴ φυλὴ, διότι ἔξηπλώθη ἀπὸ τῶν ἄκρων τῆς Εὐρώπης μέχρι τῶν Ἰνδιῶν.

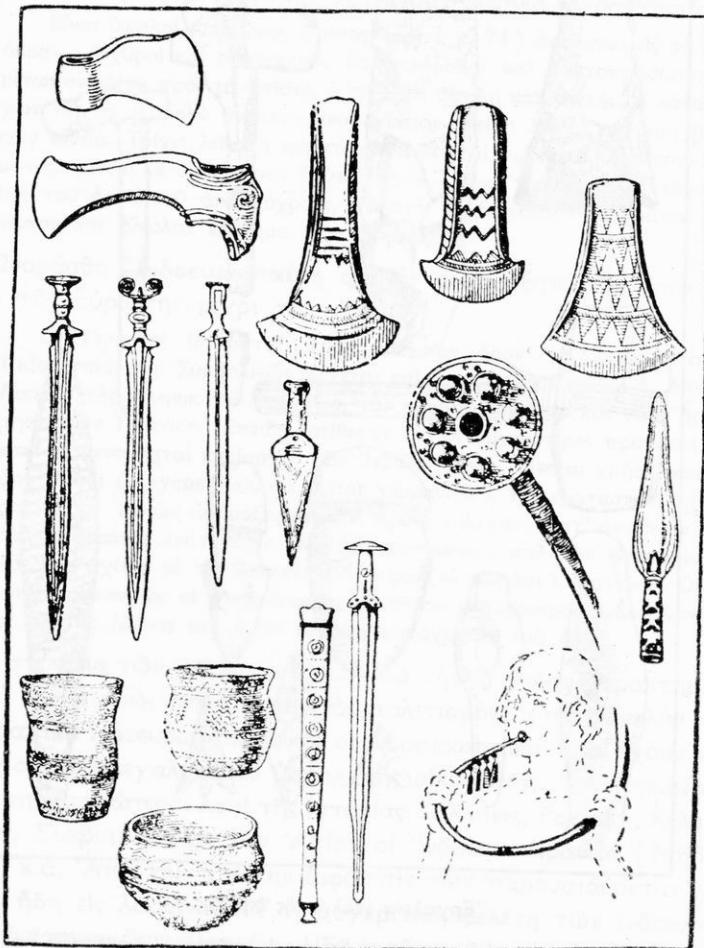
Οἱ Γερμανοὶ ἔθνικισται προτιμοῦν τὸν ὅρον Ἰνδογερμανοὶ (*Indogermanen*). Συμβολικῶς λέγεται καὶ ἵα πετικὴ φυλὴ, ἀπὸ τὸν Ἰαπετὸν τῆς ἐλληνικῆς μυθολογίας, τὸν υἱὸν τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Γῆς, ἀρχηγὸν τῶν Τιτάνων. Ἐπειδὴ ὑπέθεσαν ὅτι οἱ ἀρχαιότεροι πρόγονοι τῶν ἥσαν οἱ κατακτηταὶ κυριαρχοὶ τῶν Ἰνδιῶν Ἀριοί, γίνεται χρῆσις καὶ τοῦ ὅρου Ἀριοί (*Aryens* γαλλικά, *Arier* γερμανικά). ‘Η στρατιωτικὴ ἀριστοκρατία τῶν Ἰνδιῶν ὠνόμαζεν ἐαυτὴν Ἀρυάς (*Aryas*) κατ’ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν καταφρονουμένην τάξιν τῶν ὑποτεταγμένων παλαιῶν κατοίκων. ‘Η λέξις ἔχει σχέσιν μὲ τὰς ἐλληνικὰς ἄρουρα (= χωράφι), ἄροτρον. Οἱ Ἀριοὶ ἐπέρασσαν ὡς οἱ γνησιώτεροι, οἱ πλέον καθαρότατοι! ‘Ινδοευρωπαῖοι καὶ εἰς τὰς ἡμέρας μας ἔγινε μεγάλη κατάχρησις τοῦ ὅρου.

‘Η σημασία τῶν Ἰνδοευρωπαίων διὰ τὴν ἴστορίαν χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὁ σημερινὸς πολιτισμὸς εἰς τὸ σύνολόν του ἔχει σφραγίδα Ἰνδοευρωπαϊκὴν καὶ οἱ Ἰνδοευρωπαῖοι λαοὶ ἔχουν τὴν κυριαρχίαν τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῆς οἰκουμένης. Ἰνδοευρωπαῖοι είναι οἱ σημαντικώτεροι λαοὶ τῆς ἴστορίας: ‘Ἐλληνες, Ρωμαῖοι, Κέλται, Γερμανοί, Σλάβοι, καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν οἱ Ἰνδοί, οἱ Ἰράνιοι (Μῆδοι, Πέρσαι) κ.ἄ. Ἀπὸ τὴν πρώτην ἐμφάνισίν των παρουσιάζονται χωρισμένοι ἡδη εἰς λαούς. ‘Ἄλλ’ ἡ συγκριτικὴ μελέτη τῶν Ἰνδοευρωπαϊκῶν ἡ ἰαπετικῶν γλωσσῶν – ίδιως τῆς σανσκριτικῆς (γλώσσης τῶν ἀρχαίων Ἰνδῶν) καὶ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς – γενομένη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀπέδειξεν τὴν στενὴν συγγένειαν αὐτῶν τῶν γλωσσῶν καὶ τὴν προέλευσίν των ἀπὸ μίαν ἀρχικὴν γλῶσσαν. Οὕτως ἀπεδείχθη ὅτι οἱ λαοὶ αὐτοὶ ἀποτελοῦν μίαν διεθνίαν καὶ αἱ γλῶσσαι των ἐπίστης μίαν διοεθνίαν γλωσσικήν.

Έργαλεία νεολιθικής έποχης.

Από τὰ ἀριστερά καὶ σύνω πρὸς τὰ δεξιά : 1) κοπίδι, 2) σκαπάνη ἀπὸ πέτραν, 3) καὶ 4) πέλεκυς καὶ σφυρὶ ἀπὸ πέτραν μὲ λαβήν ἀπὸ κέρατα. Πρόσεξε τὴν διαφορετικὴν προσαρμογὴν. Εἰς τὸ μέσον : δεῖγμα τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὄπειον δένοντος οἱ Ἰνδιάνοι τῆς Ἀμερικῆς τὸν πέλεκυν εἰς τὴν λαβήν.— Δεξιά : δύο βαρείες ἀπὸ πέτραν.— Κάτω : δύο πελέκεις ἀπὸ δουλεμένην πέτραν (μὲ διτήν εἰς τὸ μέσον), τρεῖς αἰχματί βέλους ἀπὸ πυριτόλιθον.— Εἰς τὸ ακρον δεξιά : μάχαιρα ἀπὸ πυριτόλιθον.

Ἐργαλεῖα τῆς ἐποχῆς τοῦ ὀρειχάλκου.

Ἐπάνω ἀριστερά: δύο πελέκεις ἀπό χαλκόν· δεξιά: τρεῖς πελέκεις ἀπό ὀρείχαλκον. Εἰς τὸ μέσον: τρία ἔιφη, ἐν ἐγχειρίδιον καὶ μία αἰχμὴ βέλους. Κάτω: τρία ἀγγεῖα, θήκη ἔιφους, καὶ σάλπιγξ ἀπό ὀρείχαλκον.

‘Η γλωσσολογία προσέφερεν έδω μεγάλην ύπηρεσίαν. Διὰ τῆς συγκριτικῆς ἐρεύνης ἐσχηματίσθη εἰκὼν τῆς ἀρχικῆς ἵστορες, καὶ τῆς ὁποίας προϊλθον αἱ διάφοροι ἴνδοευρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. ’Εξηκριβώθη ὅτι ὁ ἀρχικὸς ἵστορες λαὸς εἶχε δαμάσει καὶ ἔξημερώσει καὶ μετεχειρίζετο τὰ κατοικίδια ζῷα: τὴν αἴγα, τὸν βοῦν, τὸν ἵππον, τὸ πρόβατον καὶ τὸν κύνα. ’Ἐγνώριζε τὸν ἄργυρον, τὸν ὄρείχαλκον, τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, τὴν πλεκτικήν εἶχεν ἀκόμη ἀνεπτυγμένην οἰκογένειαν, ὡστε νὰ διακρίνῃ διαφόρους βαθμοὺς συγγενείας. Αἱ λέξεις αἱ δηλωτικαὶ τῶν ἐννοιῶν τούτων εἶναι κοιναὶ εἰς ὅλας τὰς ἴνδοευρωπαϊκὰς γλώσσας.

ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΩΝ ΙΝΔΟΕΥΡΩΠΑΙΩΝ

‘Η πρώτη πατρὶς τῶν ἴνδοευρωπαίων δὲν ἐστάθη δυνατὸν νὰ ὁρισθῇ. ’Εγιναν μακραὶ συζητήσεις, ὅχι πάντοτε μὲ ἐπιστημονικὸν πνεῦμα. Οἱ Γερμανοὶ ἥθελον νὰ τὴν τοποθετήσουν εἰς τὴν χώραν των, ἃν εἶναι δυνατὸν εἰς τὸ Βερολίνον. ’Αλλοτε ἐπιστεύετο ὅτι ἡ πρώτη κοιτίς τῶν ἴνδοευρωπαίων ἦτο ἡ Ἀσία· σήμερον ὅμως θεωρεῖται ὡς πιθανωτέρα ἡ Εύρωπη, καὶ μάλιστα αἱ ἐκτεταμέναι βορειοανατολικαὶ πεδιάδες αὐτῆς. ’Ορμηθέντες ἀπὸ αὐτὴν ἐπροχώρησαν ἄλλοι πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τῆς Περσίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν, ἄλλοι πρὸς δυσμάς καὶ ἄλλοι πρὸς νότον διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ εἰς τὴν ὀνομασθεῖσαν Ἐλλάδα.

’Ηδη κατὰ τὴν 3ην π.Χ. χιλιετηρίδα τὸ κατεχόμενον ὑπ’ αὐτῶν ἔδαφος ἐκτείνεται ἀδιάσπαστα πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν ὥκεανὸν μέχρι τῶν Ἰνδιῶν. Αἱ τρεῖς χερσόνησοι τῆς μεσημβρινῆς Εύρωπης (‘Ἐλλάς, Ἰταλία, Ἰσπανία), ἡ Μ. Ἀσία, τὸ Ἰράν καὶ αἱ Ἰνδίαι κατελήφθησαν διὰ μεταναστεύσεως. ’Η ἔξαπλωσις εἰς τόσον μεγάλας ἐκτάσεις χωρίζει τοὺς ἴνδοευρωπαίους εἰς τὴν δυτικὴν διμάδα (“Ἐλληνες, Ἰταλοί, Κέλται, Γερμανοί, Ἰλλυριοί ”) καὶ εἰς τὴν ἀνατολικὴν (“Ἰνδοί, Ἰράνιοι, Θρᾳκες, Φρύγες, Ἀρμένιοι, Λεττο-σλάβοι ”). Πάντως οἱ Ἰνδοὶ καὶ οἱ Ἰράνιοι ἀπετέλεσαν χωριστὴν διμάδα γνωστὴν μὲ τὸ ὄνομα “Αριοι καὶ πολὺ πιθανὸν εἶχον ὡς ἀρχικὴν ἔδραν τὰς ὁρεινὰς χώρας περὶ τὸ ὄρος τῆς κεντρικῆς Ἀσίας Παμίρ.

Κατὰ τὴν δευτέραν χιλιετηρίδα οἱ “Αριοι καὶ οἱ “Ἐλληνες ἔρχονται εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἀρχαιοτάτους πολιτισμένους λαοὺς τῆς Ἕγγυς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐμφανίζονται εἰς τὸ φῶς τῆς ἱστο-

ρίας. Τοιουτορόπως κατά τὸ πρῶτον τῆς 2ας π.Χ. χιλιετηρίδος στίφη Ἀρίων προχωροῦν εἰς τὴν βορειοδυτικὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Συρίαν καὶ φέρουν εἰς τοὺς Σημίτας τὸν ἄγνωστον ἔως τότε εἰς αὐτοὺς ἵππον. Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ιδίας χιλιετηρίδος οἱ "Ελληνες, ὡς ναυτικοὶ κατ' ἀρχὰς καὶ ἀποικοὶ βραδύτερον, ἐμφανίζονται εἰς τὴν Κρήτην, τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας.

Περὶ τὸ 1000 π.Χ. οἱ "Αριοι εἶναι κύριοι τῶν βορειοδυτικῶν Ἰνδῶν, οἱ "Ελληνες τῆς νοτίου Βαλκανικῆς, οἱ Θρᾷκες καὶ οἱ Ἰλλυριοὶ τῆς βορείου. Οἱ Ἰταλοὶ καὶ οἱ Ἰλλυριοὶ καταλαμβάνουν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἰταλίας. Κέλται καὶ Γερμανοὶ τὴν Γερμανίαν καὶ τμήματα τῆς Γαλλίας καὶ Σκανδιναβίας. Περὶ τὸ 600 π.Χ. οἱ κυματισμοὶ τῶν Ἰνδοευρωπαίων ἔξακολουθοῦν ἀκόμη. Οἱ δλιγώτερον σταθερῶς ἔγκατεστημένοι ἀπ' αὐτούς, οἱ Κιμμέριοι, οἱ Ἰράνιοι νομάδες, οἱ Σκύθαι, οἱ Σαρμάται, κάμνουν ἐπιδρομάς εἰς διαφόρους κατευθύνσεις, εἰς τὴν νότιον Ρωσίαν, εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Κατὰ τὴν ιδίαν ἐποχὴν κινοῦνται οἱ Κέλται.

"Η ἀνάμειξις μὲ τοὺς κατακτηθέντας λαούς, ἐκ τῶν ὅποιων πολλοὶ εἶχον ἀνώτερον πολιτισμόν, καὶ ἡ προσαρμογὴ εἰς νέας συνθήκας τῆς ζωῆς ἐδιαφοροποίησαν τοὺς Ἰνδοευρωπαίους τόσον πολύ, ὥστε δὲν ἀνεγνώριζον ἑαυτούς πλέον ὡς συγγενεῖς.

Κατὰ τὸν 3ον π.Χ. αἰῶνα ἡ ἔξαπλωσις τῶν Ἰνδοευρωπαίων εἰς τὴν Εύρωπην καὶ τὴν Ἕγγυς Ἀσίαν ἔκλεισε κατ' ούσιαν. Αἱ μεταβολαὶ κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη γίνονται τοῦ ἐνδὸς εἰς βάρος τοῦ ἄλλου. Οἱ κυριώτεροι Ἰνδοευρωπαϊκοὶ λαοί, τοὺς ὅποιους θὰ συναντήσωμεν κατὰ τὴν πορείαν τῆς ρωμαϊκῆς Ἰστορίας, εἶναι οἱ Κέλται καὶ οἱ Γερμανοί.

Οἱ Κέλται· ἡ Κελτοὶ, πολυάριθμος καὶ ἰσχυρὰ φυλή, ἔξηπλώθη κατ' ἀρχὰς εἰς ὅλην τὴν κεντρικὴν Εύρωπην· περιωρίσθη βραδύτερον εἰς τὴν Γαλατίαν, Ἰσπανίαν καὶ τὰς Βρεταννικὰς νήσους. Ὁ κεντρικὸς κορμὸς αὐτῆς ἦσαν οἱ Γαλάται, κατοικοῦντες εἰς τὴν βορείως καὶ νοτίως τῶν "Ἀλπεων πεδιάδα, τὴν ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τῶν "Ἀλπεων Γαλατίαν, ὅπως ἔλεγον οἱ Ρωμαῖοι. Γαλάτας ὡνόμασαν (καὶ Γαλατίαν τὴν πατρίδα των) οἱ "Ελληνες τοὺς Κελτικοὺς λαούς, οἱ ὅποιοι τὸν 3ον π.Χ. αἰῶνα ἐπέδραμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ 279 ἐλεγήλαττον τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ διεπεραιώθησαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. "Υπὸ τῶν Ρωμαίων ὡνομάσθησαν Galli καὶ ἡ χώρα των Gallia.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

ΑΡΧΑΙΑ ΙΤΑΛΙΑ — ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Κατά τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους, δηλαδὴ τὸν 3ον, 2ον καὶ 1ον π.Χ. αἰῶνα, αἱ πόλεις τῆς κυρίως Ἑλλάδος ἦσαν πολὺ ἔξηντλημέναι. Ἀλλὰ καὶ τὰ κράτη τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἔξησθένησαν βαθμηδόν. Γενικῶς οἱ "Ἐλληνες δὲν ἔχουν τὴν παλαιὰν ἀκμήν. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἐμφανίζονται οἱ **Ρωμαῖοι**, οἱ ὅποιοι ἀρχίζουν νέαν περίοδον τῆς Ἰστορίας. Ἐνῷ εἰς τὴν ἀρχὴν ἦσαν ἔνας μικρὸς λαὸς τῆς Ἰταλίας, κατώρθωσαν νὰ προκόψουν γρήγορα. Ἐνίκησαν τὸ ἔνα κατόπιν τοῦ ἄλλου τὰ κράτη τῶν χρόνων των, ἴδρυσαν μεγάλην αὐτοκρατορίαν, ἐκβέρησαν αὐτὴν πολὺ καλά, ἔθεσαν σοφοὺς νόμους, ἔλαβον τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ τὸν ἔξήπλωσαν ἀπὸ τὴν μίαν ἔως τὴν ἄλλην ἄκραν τῆς αὐτοκρατορίας των. Κυρίως ἦτο πολὺ μεγάλη ἡ ἐπίδρασίς των εἰς τοὺς λαοὺς τῆς δυτικῆς Εύρωπης. Οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Γερμανοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἔλαβον τὸν πρῶτον πολιτισμὸν καὶ γενικῶς οἱ Εύρωπαῖοι ἐδιδάχθησαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους.

Η ΙΤΑΛΙΑ

Οἱ Ρωμαῖοι εἶναι ὁ δεύτερος μετὰ τοὺς "Ἐλληνας μεγάλοις λαὸς τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἔχουν σημαντικωτάτην θέσιν εἰς τὴν Ἰστορίαν.

Οἱ Ρωμαῖοι εἴησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἡ Ἰταλία εἶναι ἡ μεσαία ἀπὸ τὰς τρεῖς μεγάλας χερσονήσους, αἱ ὅποιαι προβάλλουν ἀπὸ τὸν κορμὸν τῆς Εύρωπης εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Ἡ θέσις της ἦτο ἔξαιρετικῶς εύνοϊκή. Πρὸς βορρᾶν συνώρευε πρὸς τὴν δυτικὴν Εύρωπην, μὲ τὸ νοτιώτατον ἄκρον της ἐπλησίαζε πολὺ τὴν Ἀφρικήν, ἐνῷ τὸ στενὸν τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης τὴν ἔφερεν εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν ἄλλην Ἀνατολήν. Κατεῖχε δηλαδὴ κεντρικήν θέσιν εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον καὶ ἦτο πρωτισμένη νὰ παίξῃ σημαντικώτατον ρόλον εἰς τὴν Εύρωπην καὶ εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς.

‘Η’ Ιταλία είναι χώρα δρεινή, όπως ή ‘Ελλάς. Μία μεγάλη δροσειρά, τὰ Ἀ πέννινα, διατρέχει τὴν χερσόνησον ἀπὸ βορρᾶ ἔως τὸ νοτιώτατον ἄκρον καὶ χωρίζει αὐτὴν εἰς δύο ἄνισα μέρη. ‘Η ἀνατολικὴ παραλία είναι πολὺ στενή. ’Εκεῖ τὰ δρη χαμηλώνουν ἀποτόμως καὶ ἀφήνουν μόνον στενὰς κοιλάδας κατὰ μῆκος τῶν μικρῶν δρυμητικῶν ποταμῶν, οἱ δόποιοι καταβαίνουν ἀπὸ τὰ Ἀπέννινα καὶ χύνονται εἰς τὴν Ἀδριατικήν. ‘Η μόνη σημαντικὴ πεδιάς εἰς τὴν πλευρὰν αὐτὴν είναι ἡ πεδιάς τῆς Ἀπουλίας. ’Αντιθέτως ἡ δυτικὴ πλευρὰ παρουσιάζει ἀρκετὰ μεγάλας καὶ εὐφόρους πεδιάδας, όπως τῆς Τυρρηνίας, τοῦ Λατίου καὶ τῆς Καμπανίας. Εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν είναι ἡ σημαντικωτέρα τῶν ἰταλικῶν πεδιάδων, ἡ πεδιάς τοῦ Πάδου. Τὴν χώραν διατρέχουν ἀρκετὰ μεγάλοι ποταμοί: ὁ Τίβερις εἰς τὸ Λάτιον, ὁ Ἀρνος εἰς τὴν Τυρρηνίαν, ἐνῷ ὁ Πάδος μὲ τοὺς παραποτάμους του πλημμυρίζει κυριολεκτικῶς τὴν Ἀνω Ἰταλίαν.

Τὸ κλῖμα τῆς Ἰταλίας εἶχε μεγάλην δμοιότητα μὲ τὸ κλῖμα τῆς Ἐλλάδος. Τὸν χειμῶνα ἦτο μᾶλλον γλυκύ, ἐνῷ τὸ θέρος ἦτο ξηρὸν καὶ θερμόν. ’Αλλ’ ἡ θερμοκρασία ἐμετριάζετο ἀπὸ τὸν δροσερὸν ἄνεμον τῆς Ἀδριατικῆς καὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους.

‘Η’ Ιταλία διέφερε πολὺ ἀπὸ τὴν Ἐλλάδα εἰς τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς. Αἱ πεδιάδες τῆς παρῆγον ἄφθονον σῖτον, κριθὴν καὶ ἄλλα δημητριακά. Εἰς τοὺς λόφους ἥκμαζεν ἡ ἄμπελος καὶ εἰς τὰς ὑπωρείας τῶν Ἀπεννίνων ἡ ἐλαία. ‘Η’ Ιταλία εἶχεν ὄνομαστοὺς οἴνους καὶ ἔλαια. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν καὶ εἰς τὰ δρεινὰ διαμερίσματα ἥκμαζεν ἡ κτηνοτροφία.

‘Η μεγάλη ὅμως διαφορὰ τῆς Ἰταλίας ἀπὸ τὴν Ἐλλάδα συνίσταται κυρίως εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς παραλίας. ‘Η ἀνατολικὴ ἀκτὴ είναι σχεδὸν ἀπρόσιτος εἰς τὰ πλοϊα, διότι τὰ Ἀπέννινα κατέρχονται ἀποτόμως εἰς τὴν θάλασσαν καὶ δὲν σχηματίζουν κόλπους καὶ ὅρμους. Μόνον ἡ νότιος Ἰταλία ἔχει ἔνα μεγάλον κόλπον, τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος. Εἰς τὴν δυτικὴν ὅμως ἀκτὴν ὑπῆρχον λιμένες καὶ ἡ παραλία ἦτο περισσότερον φιλόξενος εἰς τὰ πλοϊα.

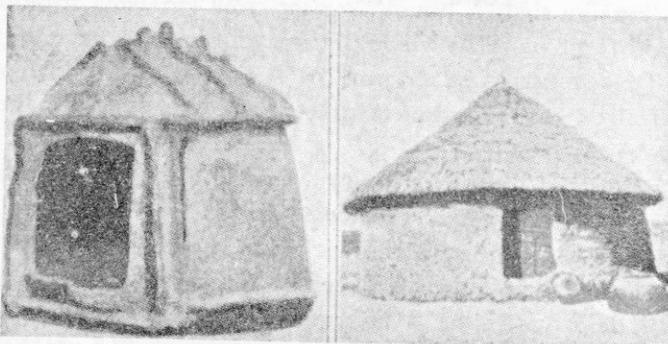
‘Η’ Ιταλία στεφανώνεται, όπως ή ‘Ελλάς, ἀπὸ συμπλέγματα νήσων. Μόνον εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν ὑπάρχουν τρεῖς μεγάλαι νήσοι: ἡ Σικελία, ὄνομαστὴ διὰ τὴν εὐφορίαν της, ἡ Σαρδηνία καὶ ἡ Κορσική. ’Απὸ τὰς νήσους αὐτὰς ἡ Σικελία εἶχε μεγά-

λην σημασίαν, διότι κειμένη εἰς θέσιν ἐπικαιροτάτην ἔξουσίαζε τὸ στενόν, τὸ ὅποιον ἐνώνει τὸ Τυρρηνικὸν μὲ τὸ Ἰόνιον πέλαγος καὶ μὲ τὴν εὐφορίαν τῆς ἦτο ὁ σιτοβολὼν τῆς Ἰταλίας.

Η ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

Διὰ τοὺς ἀρχαίους, ὡς Ἰταλία ἐλογίζετο μόνον ἡ χερσόνησος. Σύνορά της πρὸς βορρᾶν ἦτο ὁ μικρὸς ποταμὸς Ρουθίκων, ὁ ὅποιος χύνεται εἰς τὴν Ἀδριατικήν.

Τὴν Ἰταλίαν λοιπὸν αὐτὴν τὴν ἔχωριζον εἰς τρία μέρη: εἰς

Κατοικία τῶν παλαιῶν Ρωμαίων.

Νεκρικὴ ὑδρία εἰς σχῆμα οικίας τῶν παλαιοτάτων κατοίκων τῆς Ἰταλίας. Δεξιά, καλύβη τῶν σημερινῶν μαύρων τῆς Ἀφρικῆς. Εἶναι φανερὰ ἡ διμοιότητη.

τὴν Ἀνω, τὴν Μέσην καὶ τὴν Κάτω Ἰταλίαν. Εἰς τὴν Ἀνω Ἰταλίαν ἦτο ἡ Τυρρηνία, εἰς τὴν Μέσην ἡ Ρώμη καὶ εἰς τὴν Κάτω αἱ ἐλληνικαὶ ἀποικίαι.

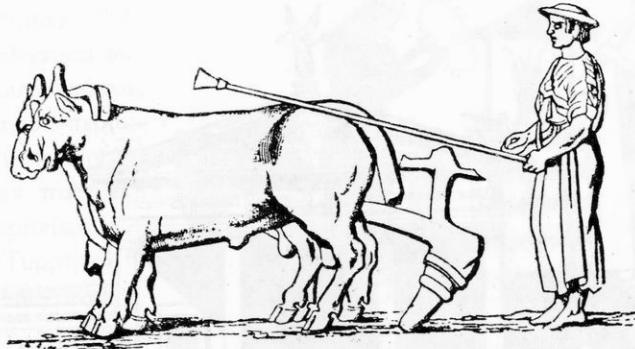
Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον σήμερον λέγομεν βόρειον Ἰταλίαν, δηλαδὴ τὴν χώραν μεταξὺ τῶν Ἀπεννίνων καὶ τῶν Ἀλπεων, οἱ ἀρχαῖοι τὴν ὠνόμαζαν ἐν τεῦθεν τῷ ν Ἀλπεων Γαλάται, ἔνας λαὸς ὁ ὅποιος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὴν σημερινὴν Γαλλίαν.

ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

Αἱ ἀνασκαφαί, αἱ ὅποιαι ἔγιναν εἰς τὰς ἡμέρας μας, ἀπέδειξαν ὅτι εἰς τὴν Ἰταλίαν ὑπῆρχον ἄνθρωποι κατὰ τὴν λιθίνην ἐποχήν.

Οι ἄνθρωποι αὐτοὶ ἀνήκουν εἰς τὴν μεσογειακήν φυλήν, ἡ δποία, καθὼς ἡξεύρομεν, ἔζη εἰς τὰς χώρας τῆς Μεσογείου κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους. Κατεσκεύαζον καλύβας στρογγυλὰς ἢ κωνικάς, ἐγνώριζον τὴν κατεργασίαν τοῦ λίθου καὶ ἔθαπτον τοὺς νεκρούς των. Οἱ πρῶτοι αὐτοὶ κάτοικοι τῆς Ἰταλίας ὀνομάζονται Λίγορες, ὅπως οἱ παλαιότεροι κάτοικοι τῆς Ἐλλάδος Πελασγοί.

Ἄπὸ τὰ 2000 π.Χ. ἀρχίζει ἡ κάθιδος τῶν Ἰνδοευρωπαίων εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ὄταν οἱ πρῶτοι Ἐλληνες – δηλαδὴ οἱ Ἀχαιοὶ – ἔλαβον τὸν δρόμον πρὸς τὴν Ἐλλάδα, λαοὶ ἀνήκοντες εἰς τὴν Ἰνδοευρω-

Τυρρηνὸς γεωργός. (Ὑρειχάλκινον σύμπλεγμα).

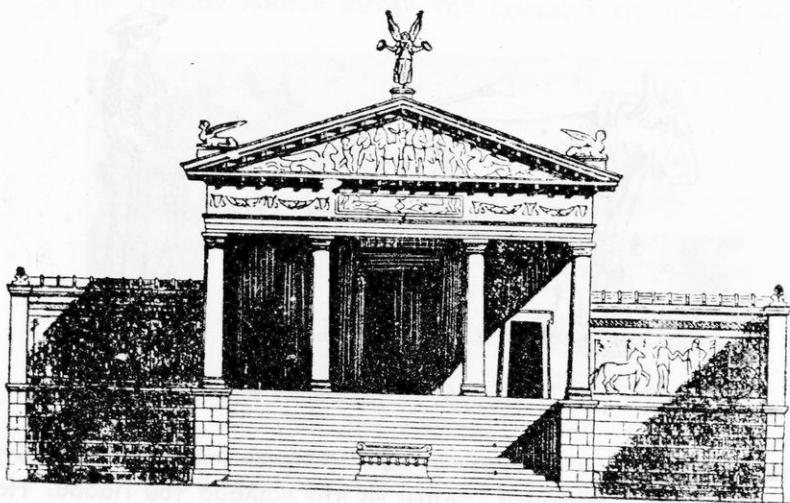
παϊκὴν ὁμοφυλίαν (συγγενεῖς τῶν Ἐλλήνων) κατέβησαν ἀπὸ τὰς ἀνατολικὰς καὶ κεντρικὰς Ἀλπεis εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Πάδου. Ἡσαν ἀρκετὰ πολιτισμένοι. Εἶχον ἔξημερώσει τὸν σκύλον, τὸν βοῦν, τὸν χοῖρον, τὸ πρόβατον, τὸν ἵππον καὶ ἄλλα κατοικίδια, ἐκαλλιέργουν τὴν γῆν καὶ ἐγνώριζον τὴν κατασκευὴν τοῦ ὄρειχάλκου. Οἱ ἐπιδρομεῖς ἔξηπλωσαν τὸν πολιτισμὸν των ἀπὸ τὴν βόρειον Ἰταλίαν μέχρι τοῦ νοτιωτάτου ἄκρου τῆς χερσονήσου, μέχρι τοῦ κόλπου τοῦ Τάραντος.

Ἀργότερον, σχεδὸν συγχρόνως μὲ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Δωριέων εἰς τὴν Ἐλλάδα, τὸ 1000 π.Χ. περίπου, νέοι ἐπιδρομεῖς (καὶ αὐτοὶ Ἰνδοευρωπαῖοι) κατῆλθον εἰς τὴν Ἰταλίαν. Οἱ νέοι λαοὶ ἐγνώριζον τὴν κοιλάδα τοῦ Πάδου καὶ ἔξηπλώθησαν πρὸς νότον μὲ διάφορα ὀνόματα: Ὁμβριοι, Σαμνῖται, Λουκανοί, Βρούτιοι κ.λπ.

"Ολους αύτούς τους ίνδοευρωπαϊκούς λαούς, οι οποίοι έγκατεστάθησαν εἰς δύο ἐποχὰς εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὄνομάζουν μὲ κοινὸν ὄνομα **'Ιταλιώτας**. 'Αλλ' ἡ Ἰταλία ἔδεχθη τὸν πολιτισμὸν ἀπὸ ἄλλους λαούς, τοὺς Τυρρηνούς καὶ τοὺς "Ελληνας.

ΟΙ ΤΥΡΡΗΝΟΙ

Οἱ Τυρρηνοὶ ἡ Ἐτροῦσκοι, ὅπως ὄνομάζουν αύτούς οἱ Ρωμαῖοι, εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἀρνου βορειοδυτι-

Τυρρηνικός ναός.

Όμοιότης καὶ διαφορὰ ἀπὸ τὸν Ἑλληνικόν.

κῶς τῆς Ρώμης καὶ ἡ χώρα ἀπὸ τότε ὠνομάσθη Τυρρηνία (σημ. Τοσκάνα). Δέν γνωρίζομεν πολλὰ πράγματα περὶ τῆς καταγωγῆς, τοῦ χρόνου τῆς ἐγκαταστάσεως εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ περὶ τῆς γλώσσης τοῦ ιδιορρύθμου αὐτοῦ λαοῦ. Σήμερον παραδέχονται ὅτι ἡσαν Αἴγαιοι, ὅτι ἔζων τὸν 13ον - 12ον αἰῶνα εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου καὶ ὅτι ἡναγκάσθησαν νὰ φύγουν ἀπ' ἐκεῖ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δωρικῆς μεταναστεύσεως (περὶ τὸ 1100 π.Χ.). Οἱ ἀρχαῖοι "Ελληνες ἐγνώρισαν τοὺς Τυρρηνούς ὡς τολμηροὺς πειρατάς.

Οι Τυρηνοί ίδρυσαν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐκτεταμένον, ἀλλ’ ἐφήμερον κράτος. Περὶ τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰώνος ἐκυρίευσαν τὸ Λάτιον καὶ ἐπρωχώρησαν ἕως τὰς Ἑλληνικὰς ἀποικίας Κύμην καὶ Νεάπολιν. Ἐξουσίασαν τὴν θάλασσαν, ἡ δποία ἀπὸ τὸ ὄνομά των ὀνομάσθη Τυρρηνική, καὶ ἀργότερον κατέλαβον ὅλην τὴν κοιλάδα τοῦ Πάδου. Ἡ ἀκμὴ των ὅμως δὲν διήρκεσε πολύ. Εἰς διάστημα δύο αἰώνων (500 - 300 π.Χ.) τὸ κράτος των διελύθη. Τὸ 524 Ἔλληνες καὶ Λατῖνοι συνεννοήθησαν καὶ ἔξεδίωξαν τοὺς Τυρρηνούς ἀπὸ τὸ Λάτιον, ἐνῷ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Πάδου ἦγε κατεστάθησαν διά φοροι γαλατικαὶ φυλαί. Τοιουτοτρόπως οἱ Τυρρηνοὶ περιωρίσθησαν εἰς τὴν μικράν των πατρίδα, τὴν Τυρρηνίαν.

Οι Τυρρηνοὶ ἡσκησαν μεγάλην ἐπίδρασιν εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Ἰταλίας καὶ πρὸ πάντων εἰς τοὺς Ρωμαίους. Ἔφεραν εἰς αὐτοὺς πολλὰ στοιχεῖα ἀνωτέρου πολιτισμοῦ. Πρῶτοι ἔδίδαξαν τοὺς ιθαγενεῖς λαοὺς νὰ μεταχειρίζωνται εἰς τὰς οἰκοδομὰς τὸν λίθον ἀντὶ τοῦ ξύλου, ἀπεξήραναν ἔλη, ἔκοψαν δάση, ἐκανόνισαν τὸ ρεῦμα τῶν ποταμῶν καὶ κατώρθωσαν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὸν φυσικὸν πλοῦτον τῆς χώρας. Οἱ Τυρρηνοὶ ἐπίστης προώδευσαν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν. Ὁραιότατα ἀγγεῖα, ἐπιτραπέζια σκεύη καὶ ἄλλα κομψοτεχνήματα μαρτυροῦν πολιτισμὸν λεπτὸν καὶ πολὺ προωδευμένον. Ἐπίστης πολὺ ἀνεπτυγμένη, ἀλλὰ ἴδιορρυθμος καὶ σκοτεινή, ἥτο ἡ θρησκεία των. Τοὺς θεούς των ἐφαντάζοντο τερατώδεις. Ἰδίως ἐλάττευον πολὺ τοὺς νεκρούς, διὰ τοὺς δποίους κατεσκεύαζον μεγάλους ὑπογείους τάφους καὶ ἐκόσμουν αὐτοὺς μὲ τοιχογραφίας καὶ κίονας καὶ ἐγέμιζον μὲ πλῆθος ἀντικειμένων.

Τυρρηνικός βωμός.

Παράστασις ἐπὶ ἀγγείου. Παρίσιοι, Λοῦβρον
Ἐὶς τὸ μέσον ὁ βωμὸς μὲ τὴν φλόγαν ἀριστερά
ὁ ἵερος μὲ στέφανον εἰς τὰς χεῖρας πλησίον ὁ μικρὸς ὑπηρέτης μὲ στολὴν ὃ πίσω τὸ πρόσθιον ζῶον.
δεξιὰ ἀλλητήσ.

ΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ

Πολύ μεγαλυτέρα ἦτο δὲ ἡ Ἑλληνικὴ ἐπίδρασις εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἡ ἔγκατάστασις τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ τὸν 8ον π.Χ. αἰῶνα. Αἱ σημαντικώτεραι ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς ἀποικίας τῆς νοτίου Ἰταλίας, ἦσαν: δὲ Τάρας, ἡ Σύβαρις καὶ δὲ Κρότων εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος, τὸ Ρήγιον εἰς τὴν Καλαυρίαν, ἡ Κύμη εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Καμπανίας. Εἰς τὴν Σικελίαν ἦσαν αἱ Συρακοῦσαι, δὲ Σελινοῦς καὶ ἡ Κατάνη.

Τυρρηνική σαρκοφάγος.

(Περὶ τὸ 500 π.Χ. Παρίσιοι, Λούβρον).

‘Απὸ ἄργιλον. Εἰκονίζονται ἐπ’ αὐτῆς οἱ δύο σύζυγοι καθήμενοι ἐπὶ τῆς κλίνης.

Βραδύτερον δὲ Κύμη ἴδρυσε τὴν Νεάπολιν καὶ δι’ αὐτῆς μετέδωκε τὸ ἀλφάβητον εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἀργότερον αἱ ἀποικίαι ἴδρυσαν νέας πόλεις καὶ τοιουτορόπως ὅλη δὲ παραλία τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ Σικελίας ἐκαλύφθη ἀπὸ Ἑλληνικὰς ἀποικίας.

Ἡ ἐπίδρασις τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν εἰς τὸν ἐκπολιτισμὸν τῶν λαῶν τῆς Ἰταλίας εἶναι μεγάλη. Οἱ Ἑλληνες μετέφερον ἀπὸ τὴν πατρίδα των τοὺς νόμους, τὰ ἔθιμα, τὴν θρησκείαν, τὰς τέχνας, τὰς ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις, τοὺς ἀγῶνας καὶ ὅλην τὴν εὔθυμον ζωήν, ἡ ὁποία διέκρινε τὴν Ἑλληνικὴν φυλήν. Ἐκεῖ ἐπλούτησαν ἀπὸ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, ἀπὸ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν καὶ αἱ χῶ-

ραι, τὰς ὅποιας εἶχον κατοικήσει, μετεμορφώθησαν διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Διὰ τοῦτο οἱ ἀρχαῖοι δικαίως ὠνόμαζον τὴν νότιον Ἰταλίαν καὶ τὴν Σικελίαν **Μεγάλην Ἐλλάδα.**

Ἄπὸ τὸν 5ον αἰῶνα ἀρχίζει ἡ παρακμὴ τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν. Οἱ λόγοι, οἱ ὅποιοι συνετέλεσαν εἰς τὴν ἔξασθενησιν τῶν Ἑλλήνων γενικῶς ἥσαν αἱ πολιτικαὶ φιλονικίαι. Αὗται ἔφθειραν μὲ τὸν καιρὸν τὴν δύναμιν τῶν ἀποικιῶν καὶ τὰς ἔκαμαν εὔκολον λείαν εἰς τοὺς πολεμικοὺς Ρωμαίους.

ΟΙ ΛΑΤΙΝΟΙ

Ἄπὸ ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Ἰταλίας ἀνεπτύχθησαν περισσότερον καὶ διεδραμάτισαν σημαντικὸν μέρος εἰς τὴν ιστορίαν οἱ κάτοικοι τῆς μικρᾶς χώρας τοῦ Λατίου, οἱ **Λατῖνοι**. Οἱ Λατῖνοι προῆλθον ἀπὸ τὴν ἀνάμειξιν τῶν διαφόρων λαῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐις τὴν Ἰταλίαν. Ἐπεκράτησεν ὅμως τὸ ἴνδοευρωπαϊκὸν στοιχεῖον καὶ τοιουτορόπως διεμορφώθη μία ἀπὸ τὰς ἰσχυροτάτας φυλάς, οἱ Λατῖνοι.

Εἰς τὸ Λάτιον πολὺ ἐνωρίς ἐκτίσθησαν μικροὶ συνοικισμοί: ἡ Ἀλβα Λόγγα, τὸ Τούσκουλον, τὸ Λαβίνιον, τὸ Τίβουρον κ.λπ. Αἱ μικραὶ αὐταὶ κῶμαι εἶχον συνδεθῆ μὲ ἔνα εἶδος θρησκευτικῆς ἀμφικτιονίας, διότι ὅλαι ἐλάτρευον εἰς κοινὸν ιερόν, κείμενον εἰς τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τοῦ Ἀλβανοῦ ὄρους, τὸν θεὸν Δία. Μὲ τὸν καιρὸν ὅμως ἡ ἀμφικτιονία ἔγινε πολιτικὴ ὄργανωσις. Ἀργότερον οἱ Λατῖνοι ἐξεπολιτίσθησαν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν Τυρρηνῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἰταλιώτας. Εἰς τὴν μικρὰν αὐτὴν χώραν ἔμελε νὰ ἀναπτυχθῆ ἡ Ρώμη, ἡ ὅποια ἦτο πεπρωμένον νὰ ἔχουσιάσῃ τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ.—ΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ

ΟΙ ΡΩΜΑΙ·ΚΟΙ ΜΥΘΟΙ

Οι Ρωμαῖοι εἶχον λησμονήσει τὴν παλαιοτέραν ιστορίαν των καὶ διηγοῦντο διαφόρους μύθους, διὰ νὰ ἔξηγήσουν τὴν καταγωγήν των, τὴν κτίσιν τῆς Ρώμης καὶ τὰς συνθείας των.

Κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν παράδοσιν οἱ παλαιότεροι Ρωμαῖοι ἦλθον ἀπὸ τὴν Τροίαν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως τοῦ Πριάμου ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ ἥρως τῆς Τροίας Αἴνειας μὲ πολλοὺς συντρόφους του ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν ὑστερα ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῆς Τροίας, καὶ μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις εἰς τὴν θάλασσαν ἔφθασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐκυρίευσε μέρος τοῦ Λατίου καὶ ἔγινε βασιλεὺς τῆς χώρας. Ἀπὸ τὸν Αἴνειαν καὶ τοὺς Τρῶας λοιπὸν λέγεται ὅτι κατάγονται οἱ Ρωμαῖοι. Ὁ υἱὸς τοῦ Αἴνειου Ἀσκάνιος ἢ "Ιουλος ἔκτισε μακρὰν τῆς θαλάσσης εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀλβανοῦ ὄρους τὴν "Αλβανην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐβασίλευσαν οἱ ἀπόγονοί του.

Ἀπόγονος τοῦ Αἴνειου ἦτο ὁ Ρωμύλος. Οἱ Ρωμαῖοι ἔλεγον ὅτι, ὅταν ἐγεννήθη ὁ Ρωμύλος μὲ τὸν ἀδελφόν του Ρῶμον, ὁ θεῖός των ἦθέλησε νὰ τοὺς ἔξαφανίσῃ καὶ τοὺς ἔρριψεν εἰς τὸν Τίβεριν ἐντὸς καλαθίου, διὰ νὰ ἔχῃ αὐτὸς τὴν βασιλείαν. Ἀλλὰ τὰ ὕδατα τοῦ πιοταμοῦ εἶχον πλημμυρίσει, παρέσυραν τὸ καλάθι καὶ τὸ ἔφεραν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Παλαστίνου λόφου. Ἐκεῖ μία λύκαινα ἐθήλασε τὰ δίδυμα καὶ τὰ ἔσωσεν ἀπὸ τὸν θάνατον. Ἀπὸ ἐκεῖ τὰ ἔλαβεν ἔνας βοσκός, ὁ ὁποῖος τὰ υἱοθέτησεν. Οἱ δύο ἀδελφοὶ ὅταν ἐμεγάλωσαν, ἐφόνευσαν τὸν ἄγριον θεῖόν των καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κτίσουν ιδικήν των πόλιν. Τοιουτοτρόπως ἐκτίσθη ἡ Ρώμη. Τὸ γεγονός αὐτὸ κατὰ τὴν παράδοσιν ἔγινε τὸ 753 π.Χ.

Ἡ Ρώμη ὅμως δὲν εἶχεν ἀρκετοὺς κατοίκους. Διὰ τοῦτο ὁ Ρωμύλος ἐκήρυξεν αὐτὴν ἀσυλον καὶ τοιουτοτρόπως κατέφυγον εἰς αὐτὴν πολλοὶ τυχοδιῶκται καὶ κακοῦργοι. Δὲν ὑπῆρχον ὅμως γυναῖκες. Ο Ρωμύλος τότε ἔκαμε μεγάλην πανήγυριν, εἰς τὴν ὁποίαν ἦλθον αἱ γυ-

ναίκες καὶ τὰ κορίτσια τῶν Σαβίνων, οἱ ὄποιοι ἦσαν γειτονικὸς λαός. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἑορτῆς, οἱ Ρωμαῖοι ἥρπασαν τὰς γυναικας καὶ τὰς θυγατέρας τῶν Σαβίνων· τὸ γεγονὸς ὅμως αὐτὸ ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς πόλεμον. Αἱ Σαβῖναι ὅμως ἐρρίφθησαν εἰς τὸ μέσον καὶ τοὺς συνεβίβασαν καὶ ἀπὸ τότε ἀπεφάσισαν νὰ βασιλεύῃ μὲ τὴν σειρὰν εἰς τὴν Ρώμην ἔνας Ρωμαῖος καὶ ἔνας Σαβῖνος.

Μετὰ τὸν Ρωμύλον ἐβασίλευσαν ὁ Νουμᾶς Πομπίλιος, Σαβῖνος ὁ Τύλλος Ὁστίλλιος, Ρωμαῖος ὁ Ἀγκος Μάρκιος, Σαβῖνος. Εἰς ὅλους αὐτοὺς ἡ παράδοσις ἀποδίδει πολλὰς κατακτήσεις καὶ σημαντικὰς πολιτικὰς πράξεις. Ὁ Νουμᾶς κυρίως ἐφημίσθη ὡς εἰρηνικὸς καὶ συνετὸς βασιλεύς. Μετ' αὐτοὺς τὴν Ρώμην ἐκυβέρνησαν βασιλεῖς καταγόμενοι ἀπὸ τὴν Τυρρηνίαν: ὁ Ταρκύνιος ὁ Πρεσβύτερος, ὁ Σέρβιος Τύλλιος καὶ ὁ Ταρκύνιος ὁ Υπερήφανος. Εἰς ὅλους αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς οἱ Ρωμαῖοι ἀπέδωσαν πολλὰ εἰρηνικὰ καὶ πολεμικὰ ἔργα.

Ο τελευταῖος βασιλεὺς ἐκυβέρνησε κατὰ τὴν παράδοσιν τυραννικῶς. Ἰδίως κατεδίωξε τοὺς εὐγενεῖς, οἱ ὄποιοι τέλος ἐξηγέρθησαν καὶ ἤναγκασαν τὸν Ταρκύνιον νὰ φύγῃ τὸ 509 π.Χ. Ἀπὸ τότε ἐληξεν ἡ βασιλεία.

ΑΙ ΑΡΧΑΙ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

Ολα αὐτὰ εἶναι μῦθοι τοὺς ὄποιούς ἔπλασαν οἱ Ρωμαῖοι, διὰ νὰ ἐξηγήσουν τὴν ἀρχὴν τῆς πόλεως καὶ τοῦ κράτους των. Ἄλλ' εἰς τὸ βάθος τῶν μύθων κρύπτεται συνήθως ἡ ιστορικὴ ἀλήθεια, τὴν ὄποιαν θὰ προσπαθήσωμεν νὰ διευκρινίσωμεν.

Ἡ Λύκαινα.

(Ρώμη, Καπιτώλιον).

Είναι πλασμένη ἀπὸ όρείχαλκον. Κατεσκευάσθη τὸν δον ἢ τὸ πολὺ τὸν δον αἰῶνα ἀπὸ "Ελληνα ἢ Τυρρηνὸν τεχνίτην. Οἱ δίδυμοι Ρομύλος καὶ Ρέμος προσετέθησαν βραδύτερον. Ἡ Λύκαινα ἦτο πιθανώτατα τὸ ίερὸν ζῷον, ὃ ὑποθετικὸς γενάρχης τῶν Ρωμαίων.

‘Η Ρώμη έκτισθη εἰς θέσιν σπουδαιοτάτην. ‘Επτά λόφοι εἴκοψεως όχυροι ἀπετέλουν ἔνα ισχυρὸν σύμπλεγμα, τὸ διποῖον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη προστατεύεται ἀπὸ φυσικὰ όχυρώματα: Τὸν Τίβεριν, τὴν θάλασσαν καὶ τὰ πρὸς ἀνατολὰς καὶ νότον δῷρη. ‘Η παράδοσις λέγει ὅτι ἡ Ρώμη ἐκτίσθη τὸ 753 π.Χ., φαίνεται ὅμως ὅτι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς λόφους αὐτοὺς εἶχον κατοικηθῆ πολὺν ἐνωρίτερον.

‘Αργότερον (περὶ τὸ 600 π.Χ.) οἱ Τυρρηνοὶ κατέκτησαν, καθὼς εἴδομεν, τὸ Λάτιον καὶ ἔφεραν εἰς αὐτὸν τὸν ἀνώτερον πολιτισμόν των. Αὔτοὶ συνήνωσαν τὰς κώμας τῶν λόφων εἰς μίαν πόλιν καὶ κατεσκεύασαν μὲν ὄγκωδεις λίθους τεῖχος τετράγωνον. Οἱ Τυρρηνοὶ ἔκαμαν καὶ ἄλλα σημαντικὰ ἔργα. ‘Απεξήραναν τὰ μεταξὺ τῶν λόφων Ἑλληνικά, κατασκευάσαντες μεγάλας ὑπονόμους. Μεταξὺ τῶν λόφων Καπιτωλίνου καὶ Παλατίνου ἐγκατέστησαν τὴν ρωμαϊκὴν ἀγοράν (Forum Romanum). ‘Η παράδοσις αὐτὴ σημαίνει ὅτι Τυρρηνοὶ βασιλεῖς ἐκυβέρνησαν τὴν Ρώμην.

Σύμφωνα λοιπὸν μὲν αὐτά, ἡ Ρώμη ἐκτίσθη εἰς χρόνους παλαιοτέρους τοῦ 753 π.Χ. ‘Η ἀναφερομένη εἰς τοὺς μύθους κτίσις τῆς Ρώμης ὑπὸ τοῦ Ρωμύλου εἶναι ἵσως συνένωσις τῶν μικρῶν κωμῶν εἰς μίαν πόλιν, ἔνα εἶδος συνοικισμοῦ, ὅπως εἶχε κάμει δὲ Θησεὺς εἰς τὴν Ἀττικήν.

Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βασιλείας, ἡ κοινωνία τῆς Ρώμης διποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς τάξεις: 1) τοὺς πατρικίους, 2) τοὺς πελάτας καὶ 3) τοὺς πληθείους.

Πατρικοὶ ἦσαν οἱ γυνήσιοι Ρωμαῖοι, οἱ διποῖοι ἀπετέλουν τὰς μεγάλας ρωμαϊκὰς οἰκογενείας. Εἰς τὴν Ρώμην ὅλοι, ὅσοι κατήγοντο ἀπὸ τὸν αὐτὸν πατέρα, ἦσαν μέλη μιᾶς οἰκογενείας. Αὕτη δὲν περιελάμβανε μόνον τὸν πατέρα, τὴν μητέρα καὶ τὰ τέκνα, ἀλλὰ πολὺ περισσότερα ἄτομα. ‘Η οἰκογένεια αὐτὴ δινομάζεται γένος καὶ τὰ μέλη πατρίκιοι, διότι κατάγονται ἀπὸ τὸν αὐτὸν πατέρα. ‘Ολα τὰ μέλη ἀνεγνώριζον ὡς ἀρχηγὸν τὸν γεροντότερον τοῦ γένους, διποῖος ἦτο δὲ θρησκευτικὸς ἀρχηγός, δὲ ἀνώτατος δικαστής, δὲ ἀρχηγὸς ἐν καιρῷ πολέμου καὶ εἶχε δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου ἐπὶ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας.

Πελάται, δηλαδή ύπήκοοι, ήσαν οἱ ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν κατοίκων τοῦ Λατίου, τῶν Λιγούρων, τοὺς δόποίους ὑπέταξαν οἱ κατακτηταὶ Λατῖνοι καὶ τοὺς ἔκαμαν δουλοπαροίκους· ήσαν δηλαδὴ ὅπως οἱ εἰλωτες τῆς Σπάρτης.³ Αργότερον οἱ πελάται ἀπετέλεσαν μέρος τῶν γενῶν καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον συνεχωνεύθησαν μὲ τοὺς πατρικίους.

Πληβεῖοι ήσαν οἱ νεώτεροι κάτοικοι τῆς Ρώμης, οἱ δόποιοι ἐγκατεστάθησαν εἰς αὐτὴν κατὰ διαφόρους τρόπους. Οἱ Ρωμαῖοι, ὅταν κατέστρεφον μίαν γειτονικήν πόλιν, ὑπεχρέωναν τοὺς κατοίκους νὰ μετοικήσουν εἰς τὴν Ρώμην.⁴ Εκτὸς τούτου εἰς τὴν Ρώμην ἥλθον πολλοὶ ἔμποροι καὶ τεχνῖται καὶ πολλοὶ τυχοδιῶκται. "Ολοι αὐτοὶ οἱ νεώτεροι κάτοικοι ἀπετέλεσαν ἐντελῶς ἴδιαίτερον λαόν, ὁ δόποιος δὲν εἶχε κανένα δεσμὸν μὲ τοὺς πατρικίους καὶ πελάτας καὶ ὠνομάσθησαν πληβεῖοι ή πληθοῖς. Οἱ πληθεῖοι δὲν εἶχον δικαιώματα νὰ νυμφεύωνται μὲ γυναῖκας ἐκ τῶν πατρικίων καὶ ἔστεροῦντο τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ

Τὸ πρῶτον πολίτευμα τῆς Ρώμης ἦτο, ὅπως εἰς ὄλας τὰς παλαιὰς πολιτείας, ἡ πατρικὴ βασιλεία.⁵ "Οπως εἰς τὸ γένος ὁ πατήρ, τοιουτοτρόπως καὶ εἰς τὴν πολιτείαν ὁ βασιλεὺς ἦτο ὁ ἀνώτατος θρησκευτικὸς ἀρχηγός, ὁ ἀνώτατος δικαστής καὶ ἀρχηγὸς εἰς τὸν πόλεμον. Τὴν δύναμιν ὅμως αὐτὴν τοῦ βασιλέως εἰς τὴν πολιτείαν περιώριζαν δύο σώματα, ἡ ἐκκλησία τοῦ λαοῦ καὶ ἡ σύγκλητος.

"Η ἐκκλησία ἦτο συνάθροισις ὅλων τῶν πατρικίων μετὰ τῶν πελατῶν.⁶ Ἐπειδὴ συνήρχοντο διηρημένοι εἰς 30 τμῆματα, φράτρας ὅπως ἔλεγον, ἡ πρώτη αὐτὴ ἐκκλησία ὠνομάζετο φράτρια.⁷ Η ρωμαϊκὴ ἐκκλησία ὡμοίαζε μὲ τὴν δημοτικήν. Δὲν ἀπεφάσιζεν, ἀλλ' ἐνέκρινεν ἡ ἀπέρριπτε τὰς προτάσεις τοῦ βασιλέως διὰ βοῆς « ναι » ἢ « ὅχι ». Η ἐκκλησία ἔξελεγε τὸν βασιλέα καὶ ἀπεφάσιζε περὶ τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ πολέμου.

"Η σύγκλητος εἶχεν 100 καὶ ἀργότερον 300 μέλη. Τὴν ἀπετέλουν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν γενῶν καὶ ὡμοίαζε μὲ τὸν "Αρειον Πάγον τῶν Αθηνῶν καὶ τὴν Γερουσίαν τῆς Σπάρτης, δηλαδὴ ἦτο τὸ συμβούλιον τοῦ βασιλέως. Η σύγκλητος ἐπεκύρωνε τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐκκλησίας καὶ πρὸ πάντων ἐπέβλεπε τὴν διαφύλαξιν τῶν παραδόσεων τῆς πόλεως.

Τὸ 509 π.Χ. ἔγινεν ἐν σημαντικὸν γεγονὸς εἰς τὴν Ρώμην. Οἱ πατρίκιοι ἔξεθρόνισαν τὸν τελευταῖον βασιλέα Ταρκύνιουν, κατήργησαν τὴν βασιλείαν καὶ ἐκυβέρνησαν οἱ ἴδιοι. Τὸ πολίτευμα λοιπὸν ἔγινεν ἀριστοκρατικόν. Συνέβη δηλαδή καὶ εἰς τὴν Ρώμην ὅ,τι εἶχε συμβῆ πολὺ ἐνωρίτερον εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πολιτείας, ὅπου οἱ εὐγενεῖς ἔξεδίωξαν τοὺς βασιλεῖς καὶ ἐκυβέρνησαν οἱ ἴδιοι.

Τὴν περίοδον μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας ὀνομάζουν οἱ Ρωμαῖοι δημοκρατίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΞΙΣΩΣΙΣ

ΤΟ ΝΕΟΝ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ

‘Η ἐπανάστασις τοῦ 509 ἡτοῦ ἔργον τῶν πατρικίων, οἱ ὅποιοι κατέλυσαν τὴν βασιλείαν, διότι ἐκινδύνευον ἡ δύναμις καὶ τὰ προνόμια τῶν ἀπὸ τὴν πολιτικὴν τοῦ Ταρκυνίου. Τὸ νέον πολίτευμα οἱ Ρωμαῖοι ὡνόμασσαν δημοκρατίαν. Κατ’ οὐσίαν ὅμως ἡτοῦ κυβέρνησις ὀλιγαρχική, διότι ὅλην τὴν ἔξουσίαν εἶχον οἱ πατρίκιοι. ‘Η δημοκρατία διήρκεσε πεντακόσια χρόνια (509 - 31 π.Χ.).

Εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν δημοκρατίαν ἀνώτατοι ἀρχοντες εἶναι δύο ὅπερα τοι, οἱ ὅποιοι ἔλαβον ὅλην τὴν ἔξουσίαν τῶν βασιλέων. Ἡσαν ἀνώτατοι ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ, πρόεδροι τῆς συγκλήτου καὶ τῆς ἐκκλησίας, ἀνώτατοι θρησκευτικοὶ λειτουργοὶ καὶ ἀνώτατοι δικασταί. Ἐπίσης διετήρησαν ὅλα τὰ ἔξωτερικὰ ἐμβλήματα τοῦ βασιλέως, τὴν περιπόρφυρον τήβεννον, τὸν ἐλεφάντινον θρόνον, τοὺς δώδεκα ραβδούχους. ‘Ἄλλ’ ἡ ἀρχὴ τῶν ὑπάτων διέφερεν ἀπὸ τὴν βασιλικὴν ἔξουσίαν σημαντικῶς, διότι ὑπεβλήθη εἰς πολλοὺς περιορισμούς. ‘Η ἔξουσία διεμοιράσθη εἰς δύο καὶ ἡ ἔνστασις τοῦ ἐνὸς ἡδύνατο νὰ ματαιώσῃ πᾶσαν πρᾶξιν τοῦ ἄλλου. ‘Εκτὸς τούτου οἱ ὑπατοὶ ἔξελέγοντο μόνον δι’ ἓν ἔτος, ἐνῷ δὲ βασιλεύεις ἡτοῖ ισόβιος.

Εἰς στιγμὰς ὅμως κρισίμους, οἱ Ρωμαῖοι ἔξελεγον ἕνα μόνον ἀρχοντα, τοῦ ὅποιου ἡ ἔξουσία δὲν εἶχε κανένα περιορισμόν. Αὗτὸς ἡτοῖ δικτάτωρ. Τὸν δικτάτωρα ἔξελεγον οἱ ὑπατοὶ καὶ ἡ ἀρχὴ του διήρκει μόνον ἐφ’ ὅσον ὑπῆρχεν ὁ κίνδυνος, ἀλλὰ ποτὲ περισσότερον ἀπὸ ἔξι μῆνας.

Εἰς τὸ νέον πολίτευμα ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν ἡ σύγκλητος, ἡ ὅποια κατ’ οὐσίαν ἐκυβέρνησε τὸ ρωμαϊκὸν κράτος. Αὕτη ἔδειξε μεγάλην σταθερότητα καὶ σύνεσιν καὶ δικαίως θεωρεῖται δικαιολόγος δημιουργὸς τοῦ ρωμαϊκοῦ μεγαλείου.

ΠΑΤΡΙΚΙΟΙ ΚΑΙ ΠΛΗΒΕΙΟΙ

Τὸ νέον πολίτευμα ὠφέλησε κυρίως τοὺς πατρικίους, οἱ ὅποιοι

κατώρθωσαν νά συγκεντρώσουν δλην τήν δύναμιν καὶ δλον τὸν πλοῦτον εἰς χεῖράς των. Οἱ πληθεῖοι δὲν ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰ δημόσια ἀξιώματα, δὲν ἦδύναντο νά γίνουν οὔτε ὑπατοι οὔτε συγκλητικοί. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἶχον θέσιν μειονεκτικήν καὶ εἰς τὰς δίκιας ἡσαν ἐκτεθειμένοι εἰς τὴν αὐθαίρεσίαν τῶν πατρικίων.

Κυρίως ὅμως ὑπῆρχε μεγάλη ἀντίθεσις οἰκονομική μεταξὺ τῶν δύο τάξεων. Οἱ πληθεῖοι ἡσαν μικροκτηματίαι γεωργοὶ καὶ ἔνεκα τῶν μακρῶν πολέμων παρημέλησαν τὰ κτήματά των. Ἐκτὸς τούτου περιῆλθον εἰς τὴν ἀνάγκην νά δανεισθοῦν, διὰ νά συντηρήσουν τὰς οἰκογενείας των. Ἀλλὰ οἱ νόμοι τοῦ δανεισμοῦ τότε ἡσαν σκληρότατοι. Ὁ δανειστής εἶχε τὸ δικαίωμα νά πωλήσῃ τὸ κτήμα τοῦ χρεώστου καὶ τὸν ἴδιον νά τὸν κάμη δοῦλον. Ἡ θέσις τῶν πληθείων τοιουτότροπως ἔγινεν ἐλεεινή· πολλοὶ κατήντησαν δοῦλοι καὶ σχεδὸν δλοι ἔζων βίον ἀθλιον. Ἡ σκληρότης τῶν πλουσίων δανειστῶν πρὸς τοὺς πτωχοὺς πληθείους ἦτο παροιμιώδης. Ἰδοὺ πῶς περιγράφει τὴν θέσιν ἐνὸς πτωχοῦ πληθείου ὁ Ρωμαῖος ἱστορικὸς Λίβιος:

Παρουσιάσθη κάποιος γέρων εἰς τὴν ἀγορὰν φέρων καταφανῆ τὰ σημεῖα ἀπὸ τὰ μαρτύρια του. Τὰ ἐνδύματά του ἡσαν ρυπαρώτατα, τὸ πρόσωπόν του ὡχρὸν καὶ ἀδύνατον. Ἡ μεγάλη του γενειάς καὶ ἡ μακρὰ κόμη προσέδιδον εἰς αὐτὸν ὅψιν ἀγρίου. Ἀλλ᾽ ὅλοι τὸν ἀνεγνώριζον. Ἡτο ἑκατόνταρχος καὶ ἔγινετο πολὺς λόγος διὰ τὰς τιμάς, τὰς ὄποιας εἶχε λάβει κατὰ τὸν πόλεμον διὰ τὸ θάρρος του. Ὁ ἴδιος ἐδείκνυεν ἐπὶ τοῦ στήθους του τὰ τραύματα, δείγματα τῆς ἀνδρείας του... Τὸν ἥρωτησαν διατί φορεῖ αὐτὰ τὰ ράκη καὶ πῶς κατήντησεν εἰς αὐτὴν τὴν τρομεράνη δυστυχίαν. Ὑπηρέτει, εἴπεν, εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Σαβίνων, ὅπότε οἱ ἐπιδρομεῖς ἥρπασαν τὴν ἐσοδείαν του, τοῦ ἔκαυσαν τὴν οἰκίαν καὶ τὰ ἔπιπλα καὶ ἀπήγαγον τὰ ποιμνιά του. Διὰ νὰ πληρώσῃ τοὺς φόρους, ἐδανείσθη. Ἀλλὰ τὸ χρέος μὲ τοὺς τόκους ἐμεγάλωσε καὶ οἱ δανεισταὶ τοῦ ἀφήρεσαν τὸν ἀγρόν, τὸν ὄποιον εἶχε κληρονομήσει ἀπὸ τὸν πάππον του, καὶ δλα τὰ ὑπάρχοντά του. Ἀργότερον ἔκαμαν δοῦλον καὶ τὸν ἴδιον, δὲ δανειστής δὲν ἦτο κύριός του, ἀλλὰ δεσμοφύλαξ, ἀληθῆς δῆμιος. Καὶ διὰ νὰ βεβαιώσῃ αὐτά, ἔδειξε τὴν ράχιν του αύλακωμένην καὶ πληγωμένην ἀπὸ τὸ μαστίγιον...

Διὰ τοῦτο οἱ πληθεῖοι ἀνέλαβον ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα κατὰ τῶν πατρικίων, ὁ ὄποιος διήρκεσε 200 περίπου ἔτη (500 - 300) καὶ κατέληξεν εἰς τὴν πλήρη νίκην τῶν πληθείων, διότι ἡσαν περισσότεροι καὶ ἀπετέλουν τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ στρατοῦ.

Η ΔΗΜΑΡΧΙΑ

Αἱ αὐθαιρεσίαι καὶ αἱ καταπιέσεις τῶν πατρικίων ἐγέννησαν πολλὰς πικρίας εἰς τὸν λαόν. Διὰ τοῦτο τὸ 493 π.Χ. οἱ πληθεῖοι, ἀφοῦ ἐπέστρεψαν ἀπὸ ἔνα νικηφόρον πόλεμον, ἡθέλησαν νὰ ἐπιβάλουν τὰς ἀπαιτήσεις των. Ἀπεσύρθησαν εἰς ἔνα λόφον βορείως τῆς πιόλεως — εἰς τὸ λεγόμενον Ἱερὸν ὅρος — καὶ ἡπείλησαν ὅτι θὰ κτίσουν ιδικήν των πόλιν, διὰ νὰ ζήσουν ἐλεύθεροι. Αὔτὸ δύναμάζεται ἀποχώρησις τῶν πληθείων. Οἱ πατρίκιοι ἐταράχθησαν πολὺ καὶ ἡναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν. Ἡλευθέρωσαν ὅλους ἑκείνους, οἱ δόποιοι εἶχον γίνει δοῦλοι, καὶ τοὺς ἀπήλλαξαν ἀπὸ τὰ χρέη.

Οἱ πληθεῖοι ἔζήτησαν τότε νὰ διορισθοῦν δύο ιδιαίτεροι ἄρχοντες, διὰ νὰ τοὺς προστατεύουν ἀπὸ τὰς αὐθαιρεσίας τῶν πατρικίων. Οἱ ἄρχοντες αὐτοὶ ὡνομάσθησαν δῆμαρχοι. Ἡ δύναμις τῶν δημάρχων ἦτο πολὺ μεγάλη. Εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἐμποδίζουν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς τῶν ὑπάτων καὶ τῶν ἄλλων ἀρχόντων. Αὔτὸ ἦτο τὸ περίφημον δικαίωμα τοῦ *veto*, τὸ δόποιον σημαίνει ἀπαγορεύω. Ἐπροστάτευον μὲ ὅλα τὰ μέσα τοὺς πληθείους κατὰ τῆς ἀδικίας καὶ τῆς αὐθαιρεσίας τῶν πατρικίων. Τὸ πρόσωπον τῶν δημάρχων ἦτο ἱερὸν καὶ, ἐὰν κανεὶς προσέβαλλε τὸν δῆμαρχον, κατεδικάζετο εἰς θάνατον. Οἱ δῆμαρχοι ἦσαν 2, κατόπιν ἔγιναν 5 καὶ τελευταῖον 10· ἔξελέγοντο μόνον ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν πληθείων καὶ ἡ ἀρχή των διήρκει ἐν ἔτος.

Ἄργοτερον οἱ Ρωμαῖοι ἔπλασαν ἔνα μῦθον. Διηγήθησαν δηλαδὴ ὅτι οἱ πατρίκιοι ἔστειλαν εἰς τοὺς πληθείους τὸν *Μενήνιον* Ἀγρίππαν, ὁ δόποιος τοὺς διηγήθη τὸν μῦθον τοῦ στομάχου καὶ τῶν μελῶν τοῦ σώματος. Ὁτι δηλαδὴ κάποτε τὰ μέλη ἐβαρύνθησαν νὰ ἐργάζωνται διὰ τὸν στόμαχον καὶ ἔστασίασαν· προτοῦ ὅμως πάθη ὁ στόμαχος, ἥρχισαν νὰ ἀδυνατίζουν αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες. Μὲ τὸν μῦθον ἤθελε νὰ δείξῃ ὅτι οἱ πατρίκιοι καὶ πληθεῖοι εἶναι ἀπαραίτητοι ὁ ἔνας διὰ τὸν ἄλλον καὶ ὅτι ἀπὸ τὰς φιλονικίας κινδυνεύουν νὰ τάθουν περισσότερον οἱ πληθεῖοι. Οἱ πληθεῖοι ὅμως ἐγύρισαν εἰς τὴν πόλιν· ὅχι τόσον διότι ἐπεισθησαν ἀπὸ τὸν μῦθον τοῦ Ἀγρίππα, ὃσον διότι ἔγιναν δεκτὰ ὅσα ἔζήτουν.

Η ΕΞΙΣΩΣΙΣ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

Οἱ πληθεῖοι ἔχοντες τώρα ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς δημάρχους ἔξηκο-

λούθησαν τὸν ἄγῶνα, διὰ νὰ ἀποκτήσουν πλήρη ἰσότητα κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν.

Πρώτον ἐζήτησαν γραπτούς νόμους, διότι οἱ πατρίκιοι ἔδίκα-
ζον σύμφωνα μὲ τὰ ἄγραφα ἔθιμα, τὰ ὅποια ἡρμήνευον πάντοτε
πρὸς τὸ συμφέρον τῆς τάξεως των. Τὸ 450 π.Χ. λοιπὸν ἔγιναν οἱ
παλαιότεροι γραπτοὶ νόμοι τῆς Ρώμης ἡ **Δωδεκάδελτος**. Ὁνομά-
σθησαν τοιουτοτρόπως, διότι ἐχαράχθησαν ἐπάνω εἰς δώδεκα χαλ-
κᾶς πλάκας, τὰς λεγομένας **δέλτους**.

Τὸ 445 οἱ πληβεῖοι ἐπέτυχον νὰ καταργηθῇ ὁ νόμος, ὁ δποῖος ἀπηγόρευε τοὺς γάμους μεταξὺ πατρικίων καὶ πληβείων. Ἀπὸ τότε οἱ πληβεῖοι ἡδύναντο ἐλευθέρως νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὰς οἰκογενείας τῶν πατρικίων καὶ καμμία πλέον κοινωνικὴ διαφορὰ δὲν ἔχώριζε τὰς δύο τάξεις.

Οι πατρίκιοι ὅμως ἐφάνησαν ἀνένδοτοι εἰς τὴν ἀπαίτησιν τῶν πληθείων ὁ ἔνας ἀπὸ τοὺς ὑπάτους νὰ εἴναι πληθεῖος. 'Ο ἀγών ὑπῆρξε μακρὸς καὶ ἔχρειάσθη αἰών ὀλόκληρος, διὰ νὰ ἐπιτύχουν οἱ πληθεῖοι τὴν πολιτικὴν ἰσότητα. Τέλος ὅμως οἱ πατρίκιοι ὑπεχώρησαν καὶ ἔδωσαν εἰς τοὺς πληθείους τὸ δικαίωμα τῆς ὑπατίας.

Τὴν τελειωτικὴν νίκην ἐκέρδισαν οἱ πληθεῖοι τὸ 309 π.Χ., ὅτε ἔλαβον τὸ δικαίωμα νὰ ἑκλέγωνται μέγιστοι ἀρχιερεῖς. Τοιουτοπό-
πως ἀπέκτησαν καὶ θρησκευτικὴν ἰσότητα μὲ τοὺς πατρικίους. Ἀπὸ
τότε ἡνωμένοι πλέον προχωροῦν εἰς τὰς μεγάλας κατακτήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

Η ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΓΕΙΤΟΝΙΚΟΥΣ ΛΑΟΥΣ

Μετὰ μακρούς καὶ αίματηρούς ἀγῶνας, οἱ ὅποιοι διήρκεσαν περίπου τρεῖς αἰῶνας (μέχρι τοῦ 272), οἱ Ρωμαῖοι κατώρθωσαν νὰ ὑποτάξουν εἰς τὴν ἔξουσίαν τῶν ὅλην τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησον.

Οἱ πρῶτοι πόλεμοι τῆς Ρώμης ἦσαν ἵσως δυσκολώτεροι, διότι ἡ ρωμαϊκὴ δύναμις εὐρίσκετο ὀδόμη εἰς τὰ σπάργανα καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς λαούς τῆς Ἰταλίας ἦσαν πολεμικοί. Οἱ Ρωμαῖοι ἐπολέμησαν πρῶτον μὲ τοὺς γείτονάς των. Οἱ σημαντικώτεροι ἀπὸ αὐτούς ἦσαν οἱ Λατῖνοι, ἐπειτα οἱ Σαβῖνοι, οἱ Αἴκονοι, οἱ Οὐόλσκοι καὶ εἰς ὅλγων χιλιομέτρων ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν Ρώμην εὐρίσκετο ἡ τυρρηνικὴ πόλις *Βήμοι*.

Οἱ Ρωμαῖοι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 5ου αἰῶνος καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 4ου διεξάγουν πόλεμον καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις. Δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς τὴν ιστορίαν τῶν πολέμων αὐτῶν, διότι ἡ παράδοσις ἀνέμειξε πολλοὺς μύθους, διὰ νὰ κολακεύσῃ τὴν ρωμαϊκὴν φιλοτιμίαν. Μὲ τοὺς πολέμους π.χ. πρὸς τοὺς Αἴκούους συνέδεσαν τὸν μυθὸν τοῦ Κιγκινάτου, ὅτι δηλαδὴ διωρίσθη δικτάτωρ ὑπὸ τῆς συγκλήτου καὶ, ἀφοῦ ἐνίκησε τοὺς ἔχθρούς, ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὸν ἀγρόν του. 'Ο ύπερήφανος πατρίκιος Κοριολανός, ἐπειδὴ ἥλθεν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς δημάρχους, ὡδήγησε κατὰ τῆς Ρώμης τοὺς Οὐόλσκους. Περὶ τῆς πόλεως τῶν Βηίων διηγήθησαν ὅτι ἔχρειάσθη νὰ τὴν πολιορκήσουν οἱ Ρωμαῖοι ἐπὶ 10 ἔτη, ὅπως ἄλλοτε οἱ "Ἐλληνες τὴν Τροίαν. Εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν ἔδοξάσθη ὁ Φούριος Κάμιλλος.

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς ἔδειξε μεγάλην ἀντοχὴν καὶ κατώρθωσε νὰ ὑπερισχύσῃ καὶ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν κυριαρχίαν του ἐπὶ τῶν γειτονικῶν λαῶν (396).

ΟΙ ΓΑΛΑΤΑΙ (390)

Μετὰ τὰς ἐπιτυχίας αὐτὰς οἱ Ρωμαῖοι ἤθέλησαν νὰ γίνουν κύριοι τῆς Τυρρηνίας. 'Αλλὰ βλέψεις ἐπ' αὐτῆς εἶχον καὶ οἱ Γαλάται, οἱ

κατοικοῦντες εἰς τὴν σημερινήν βόρειον Ἰταλίαν, τὴν δποίαν οἱ Ρωμαῖοι, καθὼς εἴδομεν, ὡνόμαζον ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν.

Τὸ 390 οἱ Γαλάται ἐπολιόρκησαν τὴν ὁχυρὰν τυρρηνικὴν πόλιν *Κλούσιον*, τῆς δποίας οἱ κάτοικοι ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ρωμαίων. Οἱ Γαλάται, ἀφοῦ ἐνίκησαν τὴν ρωμαϊκὴν ἐπικουρίαν, ὥρμησαν κατὰ τῆς Ρώμης. Οἱ δύο στρατοὶ συνεκρούσθησαν εἰς τὸν Ἀλλίαν, παραπόταμον τοῦ Τιβέρεως. Οἱ ξανθοὶ καὶ μεγαλόσωμοι Γαλάται μὲ τὰς κραυγὰς των διέσπειραν τὸν πανικὸν εἰς τὰς τάξεις τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ. Ὁλίγοι μόνον Ρωμαῖοι ἐσώθησαν καὶ αὐτοὶ μετέδωσαν τὸν τρόμον εἰς τὴν Ρώμην. Οἱ Γαλάται εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν χωρὶς μάχην, διότι οἱ κάτοικοι εἶχον σκορπισθῆνεις τὰ περίχωρα. Οἱ συγκλητικοὶ ὄμως καὶ οἱ ἄρχοντες μὲ ἀρκετοὺς πολεμιστὰς ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Καπιτωλίον, δηλαδὴ εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς Ρώμης, τὴν δποίαν οἱ ἀπειροὶ εἰς τὴν πολιορκητικὴν τέχνην Γαλάται δὲν κατώρθωσαν νὰ κυριεύσουν ἐπὶ ἑπτὰ μῆνας. Μολαταῦτα οἱ Ρωμαῖοι ἡναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσουν καὶ ἔδωσαν πολὺν χρυσὸν εἰς τοὺς Γαλάτας, οἱ δποίοι μόνον τοιουτορόπως ἐπείσθησαν νὰ φύγουν.

Ἐπωφελούμενοι ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν τῆς Ρώμης ἐξηγέρθησαν οἱ Οὐόλσκοι, οἱ Αἴκουοι καὶ οἱ Τυρρηνοὶ καὶ τούτους ἡκολούθησεν ἐπικίνδυνος ἐξέγερσις τῶν λατινικῶν πόλεων (340). Ἀλλ’ οἱ Ρωμαῖοι κατώρθωσαν πόλιν νὰ ἐπιβληθοῦν. Ὑπέταξαν δριστικῶς τὰς πόλεις τοῦ Λατίου (338) καὶ ἐξέτειναν τὴν κυριαρχίαν των εἰς τὴν Καμπανίαν. Αἱ πόλεις της συνῆψαν φιλικούς δεσμούς πρὸς τὴν Ρώμην καὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ παρακολουθοῦν τὸν ρωμαϊκὸν στρατὸν εἰς τοὺς πολέμους ὡς σύμμαχοι.

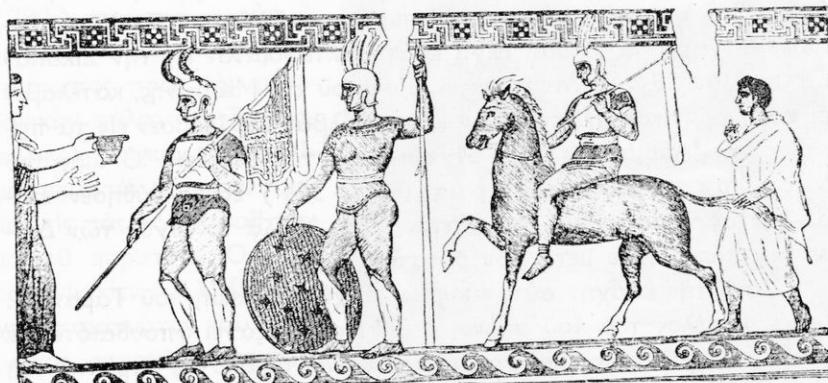
ΟΙ ΣΑΜΝΙΤΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ (343 - 290)

Μετ’ ὀλίγον οἱ Ρωμαῖοι ἐνύρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παλαίσουν πρὸς τὸν πολεμικώτατον λαὸν τῶν Σαμνιτῶν. Οἱ Σαμνῖται ἦσαν τραχεῖς ὄρεινοι, κατοικοῦντες εἰς τὰς ἀποκρήμνους πλαγιάς τῶν Ἀπεννίνων νοτιοανατολικῶν τῆς Ρώμης, μεταξὺ τῆς Ἀπουλίας καὶ Καμπανίας, ἐπικίνδυνοι διὰ τὰς ἐπιδρομάς των εἰς τὰς γειτονικάς πεδιάδας.

Ἀφορμὴ τοῦ πολέμου ἦτο κυρίως ἡ πλουσία πεδιάς τῆς Καμπανίας. Ρωμαῖοι καὶ Σαμνῖται ἐπέλασισαν περισσότερον ἀπὸ ἡμίσυν αἰῶνα. Ἀριθμοῦν τρεῖς σαμνιτικούς πολέμους, κατὰ τοὺς δποίους ἡ τύχη ἤλλαζεν ἄλλοτε ὑπὲρ τῶν Ρωμαίων καὶ ἄλλοτε ὑπὲρ τῶν Σαμνι-

τῶν. Τὸ 321 ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς ὑπέστη μεγάλην ἥτταν εἰς τὰ λεγόμενα *Κανδιανὰ στενά*, μεταξὺ Καπύης καὶ Βενεβέντου, καὶ ὑπεχρεώθη νὰ περάσῃ κάτω ἀπὸ ζυγόν, δηλαδὴ κάτω ἀπὸ ὄριζόντιον ἀκόντιον, τὸ ὅποιον εἰς τὰ ἄκρα ἐστηρίζετο ἐπὶ δύο ἄλλων καθέτων ἐπὶ τῆς γῆς. Τοῦτο ἔθεωρεῖτο πολὺ ταπεινωτικόν.

Κατὰ τὴν τελευταίαν φάσιν τοῦ πολέμου τοὺς Σαμνίτας ὑπεστήριξαν διάφοροι λαοὶ τῆς κεντρικῆς καὶ βορείου Ἰταλίας — Τυρρηνοί, Οὐμβροί, Ερνίκοι, Σαβίνοι, Λουκανοί καὶ Γαλάται — καὶ ὁ ἀγών

Σαμνῖται πολεμισταί.

(Τοιχογραφία Παιστοῦ, Νεάπολις).

Διαχρίνονται ἀπὸ τὰ μεγάλα πτερὰ εἰς τὴν περικεφάλαιαν. Αἱ ἀσπίδες των εἶναι σχετικῶς μικραὶ καὶ στρογγυλαὶ. Ἐπιστρέφουν ἀπὸ ἐπιτυχῆ πόλεμον.

ἔλαβε χαρακτῆρα ἔθνικῆς ἔξεγέρσεως τῶν Ἰταλιωτῶν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας. Ἡ Ρώμη περιῆλθεν εἰς δύσκολον θέσιν. Εἰς τὸ τέλος ὅμως ὑπερίσχυσε πάλιν ἡ ἀντοχὴ τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ κατὰ τῶν μεμονωμένως ἐνεργούντων ἀντιπάλων καὶ τὸ 282 ἡ Ρώμη ἦτο κυρία τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας. Τὸ ρωμαϊκὸν κράτος ἐκτείνεται τώρα ἀπὸ τὸν Ρουβίκωνα ποταμὸν μέχρι τῆς νοτίου Ἰταλίας, περιλαμβάνει δηλαδὴ τὰ $\frac{3}{4}$ τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΙΚΕΛΙΑΣ

Αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας εἶχον καθὼς γνωρίζομεν περίοδον μεγάλης ἀκμῆς, ίδιως τὸν 6ον καὶ 5ον αἰώνα.

’Αλλ’ ἥδη ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 5ου αἰῶνος ἡρχισεν ἡ παρακμὴ τῶν ἀποικιῶν, ἡ δόποιά δφείλεται εἰς πολλοὺς λόγους.

Οἱ ἄποικοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ διεξάγουν σκληρούς καὶ διαρκεῖς ἀγῶνας πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ ἐσωτερικοῦ, τοὺς δόποίους εἶχον ἀποκλείσει ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ ἔφθειραν τὰς δυνάμεις τῶν ἀποικιῶν. ’Αλλ’ ἴδιως τοὺς ἀποίκους ἔβλαψαν οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι. Οἱ Καρχηδόνιοι δὲν ἔπαυσαν νὰ ἔχουν βλέψεις ἐπὶ τῆς Σικελίας. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου δὲ περίφημος τύραννος τῶν Συρακουσῶν Διονύσιος ὁ πρεσβύτερος (405 - 367), ἀφοῦ ἀπέκρουσεν ἐπικίνδυνον ἐπίθεσιν τῶν Καρχηδόνιών, ἐπιχειρεῖ νὰ ἰδρυσῃ μέγα κράτος ἐκτεινόμενον εἰς τὴν Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν. Ἔγινε τότε κύριος τοῦ στενοῦ τῆς Μεσσήνης, κατέλαβεν εἰς τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος τὴν νῆσον Ἐλβαν καὶ ἰδρυσεν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀδριατικῆς τὸν Ἀγκῶνα καὶ τὸν Ἀδριανό. Όντος τοῦ Διονύσιος ὁ νεώτερος (367 - 344) ἐξηκολούθησεν ἐπιτυχῶς τὰς προσπαθείας τοῦ πατρός του. Ἀλλὰ τὸ ἔργον τῶν Διονυσίων κατέρρευσε μετὰ τὸν θάνατόν του.

’Απὸ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν κυρίως ἀρχίζει ἡ ἀκμὴ τοῦ Τάραντος. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 4ου αἰῶνος δὲ Τάρρας διεξάγει σπουδαιότατον ἐμπόριον, ἔχει στόλον καὶ χρήματα καὶ εἴναι ἀξιόλογος στρατιωτικὴ δύναμις διαθέτουσα 50 χιλ. πεζούς καὶ 3 χιλ. ἵππετις. Οἱ Ταραντῖνοι ἔβλεπον τὴν διαρκὴ ἔξαπλωσιν τῶν Ρωμαίων μὲ ἀνησυχίαν καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἰταλικὸν πόλεμον ἐβοήθησαν μὲ χρήματα τοὺς συμμάχους. Ἡ Ρώμη ἐν τούτοις τὸ 303, ἐκ φόβου μήπως ἔξεγειρη ἐναντίον τῆς τοὺς Ἐλληνας τῆς Μεγ. Ἐλλάδος, συγκατένευσε νὰ ὑπογράψῃ συνθήκην μὲ τοὺς Ταραντίνους, κατὰ τὴν δόποίαν ἀπηγορεύετο εἰς τὰ ρωμαϊκὰ πλοῖα νὰ πλέουν πέραν τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Βρουττίας Λακυνίου, δηλαδὴ ἀπεκλείοντο ἀπὸ τὴν Ἀδριατικήν. ’Αλλ’ ὅταν οἱ Ρωμαῖοι ἐνίκησαν τοὺς συμμάχους λαούς, κατῆλθον εἰς τὰ σύνορα τῆς Μεγάλης Ἐλλάδος. Οἱ Θούριοι, οἱ Λοκροί, ὁ Κρότων καὶ τὸ Ρήγιον ἐδέχθησαν ρωμαϊκὰς φρουράς. Ἡ μοιραία σύγκρουσις μεταξὺ τῶν δύο πόλεων δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπέλθῃ.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΤΑΡΑΝΤΙΝΩΝ (281 - 275)

’Αφορμὴν εἰς τὸν πόλεμον ἔδωκε τυχαῖον ἐπεισόδιον. Δέκα ρωμαϊκὰ πλοῖα διέβησαν τὸ ὑπὸ τῆς συνθήκης τοῦ 303 καθορισθὲν

δριον καὶ ἔπλεον πρὸς ἀνατολάς. Ο στόλος τῶν Ταραντίνων προσέβαλεν αὐτά, ἐβύθισε τέσσαρα καὶ συνέλαβεν ἦν. Οἱ Ταραντῖνοι, ἐπειδὴ ἐγνώριζον ὅτι δὲν ἤσαν εἰς θέσιν νὰ ἀντιμετωπίσουν μόνοι τοὺς Ρωμαίους, προσεκάλεσαν τὸν περίφημον βασιλέα τῆς Ἡπείρου Πύρρον.

Ο Πύρρος ἀπεβιβάσθη εἰς τὸν Τάραντα ἐν μέσῳ γενικοῦ ἐνθουσιασμοῦ μὲ 20 χιλ.

στρατόν, 3 χιλ. ἵππεῖς καὶ 20 πολεμικούς ἐλέφαντας.

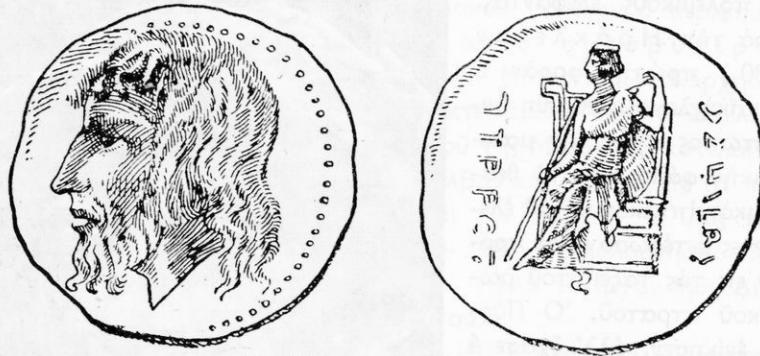
Παρὰ τὴν Ἡράκλειαν (280) πρώτην φορὰν ἡ ρωμαϊκὴ λεγεών εύρεθη ἀντιμέτωπος πρὸς τὴν μακεδονικὴν φάλαγγα. Τὸ θεσσαλικὸν ἴππικὸν καὶ οἱ ἐλέφαντες μετέδωσαν τὸν τρόμον εἰς τὰς τάξεις τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ. Ο Πύρρος ἐνίκησεν, ἀλλ' ἔχασε 4 χιλ. στρατιώτας καὶ ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς ὑπεχώρησεν ἐν τάξει εἰς τὴν Ἀπουλίαν. "Ολη ἡ νότιος Ἰταλία προσεχώρησεν εἰς τὸν Πύρρον, ὁ δποῖος ἐπροχώρησε πρὸς τὴν κεντρικὴν Ἰταλίαν διὰ τῆς παραλίας τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης. Δὲν ἐτόλμησεν ὅμως νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Ρώμης, διότι δὲν διέθετε τὰ ἀναγκαῖα μέσα πρὸς κατάληψιν ὁ χυρᾶς πόλεως.

Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 279 ἐπανέλαβε τὴν ἐπίθεσιν διὰ τῆς Ἀδριατικῆς παραλίας. Εἰς τὸ "Ασκούλον τῆς Ἀπουλίας ἐδόθη ἡ δευτέρα μάχη πρὸς τοὺς Ρωμαίους. Ο Πύρρος ἐνίκησεν, ἀλλ' ὑπέστη πάλιν ὀδυνηρᾶς ἀπωλείας (3.500, ἐνῷ οἱ Ρωμαῖοι ἔχασαν 6 χιλ.). Ἀντελήφθη πλέον ὅτι δὲν ἤτο δυνατὸν νὰ συνεχίσῃ τὴν πορείαν του καὶ ὑπεχώρησεν εἰς τὸν Τάραντα.

Ο Πύρρος.
Μαρμάρινον ἄγαλμα.
(Νεάπολις, Ἐθνικὸν Μουσεῖον).

Από έκει, διὰ νὰ ἔξελθῃ ἀπὸ τὴν δύσκολον θέσιν εἰς τὴν δποίαν εἶχε περιέλθει, ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν τῶν Συρακουσίων ἐναντίον τῶν Καρχηδονίων καὶ ἔσπευσε εἰς τὴν Σικελίαν. Ἐκεῖ ἔμεινεν ὀρκετὰ ἔτη καὶ εἶχεν ἐπιτυχίας, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ ἔκδιωξῃ τοὺς Καρχηδονίους ἀπὸ τὴν νῆσον. Ἡναγκάσθη λοιπὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου οἱ σύμμαχοί του ἐκινδύνευον. Παρὰ τὸ Βενεβέντον τοῦ Σαμνίου ἔδωκε τὴν τελευταίαν μάχην (275) καὶ ἡττηθεὶς εἶδε τὰ

Ο Πύρρος ἐπὶ νομίσματος.

ὄνειρά του νὰ ματαιώνωνται ὁριστικῶς. Ἀφοῦ ἄφησε φρουρὰν εἰς τὸν Τάραντα, ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς Μίλων παρέδωκεν εἰς τοὺς Ρωμαίους τὸν Τάραντα (272).

Ἡ ύποταγὴ τοῦ Τάραντος ἐσήμαινε τὴν κυριαρχίαν τῆς Ρώμης ἐφ' ὅλοκλήρου τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου. Ἡ Ἰταλία ἐντὸς ὀλίγου, ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν τῆς Ρώμης, ἀποβαίνει κράτος ἰσχυρὸν καὶ λαμβάνει θέσιν μεταξὺ τῶν μεγάλων δυνάμεων τῆς Μεσογείου, τῆς Μακεδονίας, τῆς Αἰγαίου, τῆς Συρίας καὶ τῆς Καρχηδόνος.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

Ἡ Ἰταλία ἦνώθη ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ρώμης· δὲν διωργανώθη ὅμως εἰς κράτος ἐνιαῖον ὑπὸ τὴν σημερινὴν ἔννοιαν. Ἡ Ρώμη ἔμεινε κυρίαρχος πόλις καὶ ἡ λοιπὴ χώρα ὡς ὑποτελής εἰς αὐτήν. Ἄλλ' ἡ σχέσις τῶν ὑποτεταγμένων πρὸς τὴν Ρώμην δὲν ἦτο ἡ αὐτὴ δι' ὅλους. Εἰς μερικοὺς ἀπ' αὐτοὺς ἡ σύγκλητος ἔδωκε τὸ δικαίωμα τοῦ

Ρωμαίου πολίτου, εἰς ἄλλους μόνον τὸ δικαίωμα νὰ ἀποκτήσουν κτήματα εἰς τὴν Ρώμην καὶ νὰ νυμφεύωνται Ρωμαίας, εἰς ἄλλους ἐπέτρεψεν ἀπλῶς νὰ αὐτοδιοικοῦνται καὶ εἰς ἄλλους τέλος διώρισε Ρωμαίους διοικητάς. Τὴν ποικιλίαν αὐτὴν ἐδημιούργησε σκοπίμως, διὰ νὰ διατηρῇ ἀντιθέσεις καὶ ἀντιζηλίας μεταξύ τῶν ὑποτελῶν, ὥστε νὰ καταστῇ ἀδύνατος πᾶσα μεταξύ των συνεννόησις.

ΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ – ΑΙ ΟΔΟΙ

Τὰ πολιτικώτατα αὐτὰ μέτρα συνεπλήρωσεν ἡ σύγκλητος μὲ τὰς ἀποικίας καὶ τὰς στρατιωτικὰς ὁδούς.

Οἱ Ρωμαῖοι εἰς στρατηγικὰς θέσεις τῶν χωρῶν τὰς ὅποιας ὑπέταξαν, ἐγκατέστησαν παλαιοὺς στρατιώτας εἰς τοὺς ὅποιους ἔδωσαν κλῆρον γῆς. Οἱ ἀποικοῦ, ἀφοῦ ὠχύρωσαν τὰς θέσεις, ἐκαλλιέργουν τὴν γῆν καὶ πρὸ πάντων ἐπετήρουν τοὺς ὑπηκόους. Εἰς τὰς ἀποικίας αὐτὰς ὀφείλεται ἡ σωτηρία τῆς Ρώμης κατὰ τοὺς πολέμους πρὸς τὸν Πύρρον καὶ ἀργότερον πρὸς τὸν Ἀννίβαν, οἱ ὅποιοι ματαιώσαν ἐπεχείρησαν νὰ ἔχεγείρουν τὴν Ἰταλίαν κατὰ τῆς Ρώμης.

Ἡ σημασία τῶν ἀποικιῶν τὴν ἦξήθη περισσότερον μὲ τὰς μεγάλας στρατιωτικὰς ὁδούς. Τὸ σύστημα τῆς ρωμαϊκῆς ὁδοποιίας ἦτο ἔξαιρετον. Αἱ ὁδοί, αἱ ὅποιαι ἐκτίζοντο μὲ μεγάλους λίθους καὶ ἀσβεστον καὶ κατόπιν ἐστρώνοντο, ἵσαν πλαστεῖαι καὶ στερεώταται. Καὶ σήμερον ἀκόμη σώζονται ἵχνη τῶν ρωμαϊκῶν ὁδῶν, εἰς τὰς ὅποιας θαυμάζομεν τὴν στερεότητα τῆς κατασκευῆς. Αἱ ὁδοὶ προσέφεραν μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς Ρωμαίους. Ὁ στρατὸς ἦτο ἔτσι δυνατὸν νὰ διατρέχῃ ὀλόκληρον τὴν Ἰταλίαν ἐντὸς 10 μόνον ἡμερῶν, διὰ νὰ βοηθῇ τὰ ἀπειλούμενα σημεῖα καὶ νὰ καταπνίγῃ τὰς στάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Ο ΡΩΜΑΙ·ΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ

Ο ΡΩΜΑΙΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

‘Ο ρωμαϊκός στρατός ἀνεδείχθη ἀνώτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς στρατοὺς τῶν ἀρχαίων χρόνων. ’Ενίκησε τὸν ἔνα κατόπιν τοῦ ὅλου τοὺς στρατοὺς ὅλων τῶν μεγάλων κρατῶν τῆς ἐποχῆς του καὶ ἄφησε μεγάλην φήμην εἰς τὴν ἱστορίαν.

‘Ο στρατὸς αὐτὸς ἀπετελεῖτο κυρίως ἀπὸ τὴν μεσαίαν τάξιν, ἀπὸ τοὺς μικροκτηματίας γεωργούς τῆς ὑπαίθρου, τοὺς ὅποιούς ἡ ἐργασία τῶν ἀγρῶν εἶχε σκληραγωγήσει καὶ εἶχε κάμει ρωμαλέους. ”Ολοὶ οἱ Ρωμαῖοι πολιτίται ἀπὸ τοῦ 17ου μέχρι τοῦ 60οῦ ἔτους ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπηρετήσουν εἰς τὸν στρατὸν (μέχρι τοῦ 45ου ὡς τακτικοὶ στρατιῶται καὶ ἀπὸ τοῦ 46ου ὡς ἔφεδροι). ”Απὸ τὴν στρατιωτικὴν ὑποχρέωσιν ἦσαν ἀπηλαγμένοι οἱ προλετάριοι. Αὐτοὶ ἦσαν ὅσοι δὲν εἶχον διόλου περιουσίαν, διότι οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἤδυναντο νὰ ἐννοήσουν καλὸν στρατιώτην ἃν δὲν εἶχε νὰ ὑπερασπίσῃ ἀγρὸν ἢ οἰκίαν. ”Ωστε ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὸν στρατὸν δὲν ἐσήμαινεν εὔνοιαν τῆς πολιτείας, ἀλλὰ κοινωνικήν ταπεινότητα.

‘Ο ρωμαϊκός στρατός δὲν ἦτο μόνιμος. Οἱ στρατιῶται ἐκαλούντο εἰς τὰ ὅπλα, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐκστρατεύσουν καὶ ἐπέστρεφον εἰς τὰς ἐργασίας των, μόλις ἐτελείωνεν ἡ ἐκστρατεία.

Η ΛΕΓΕΩΝ

‘Ο ρωμαϊκός στρατὸς εἶχεν ἴδιαιτέραν ὀργάνωσιν. Κύριον σῶμα αὐτοῦ ἦτο ἡ λεγεών. Αὕτη ἀπετελεῖτο ἀπὸ 4.200 πεζούς, οἱ ὅποιοι ἦσαν παρατεταγμένοι εἰς τρεῖς γραμμάς. Εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν παρετάσσοντο οἱ νεώτεροι, εἰς τὴν δευτέραν οἱ ἔχοντες ὥριμον ἡλικίαν καὶ εἰς τὴν τρίτην οἱ παλαιόμαχοι. ‘Ἐκάστη γραμμὴ ἦτο διηρημένη εἰς 10 τμῆματα, τὰς λεγομένας σπείρας, ἐκάστη δὲ σπείρα εἰς 2 λόχους. Τοιουτοτρόπως, ἡ λεγεών εἶχε 30 σπείρας καὶ 60 λόχους. Αἱ γραμμαὶ τῆς λεγεώνος δὲν ἐσχημάτιζαν συνέχειαν, ἀλλὰ

αἱ σπείραι ἄφηναν μεταξύ των κενὸν ὅσον ἡ ἔκτασις μιᾶς σπείρας.
Ἐκτὸς τῶν πεζῶν ἡ λεγεών εἶχε 300 ἵππεῖς, οἱ δῆποιοι ἦσαν

Λεγεωνάριος. (Απὸ ἀνάγλυφον).

Φορεῖ περισκελίδα ἀπὸ καφὲ ὑφασμά, μακρὸν χιτῶνα (tunica) μὲ κοντὰ μανίκια, εἰς τὰ πόδια σανδάλια (caligae), μεταλλίνην περικεφαλαῖν (cassis), λωρία ἀπὸ χάλυβα εἰς τὸ στῆθος καὶ τοὺς δώμους (lorica). Εἰς τὴν δεξιὰν κρατεῖ τὸ δόρυ (pilum), εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ κρέμεται τὸ βραχὺ ἔιφος (gladius), εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἔχει ἥσπιδα (scutum) μὲ προεξοχὴν εἰς τὸ μέσον (umbo).

λεων καὶ ἐσχημάτισαν ἀπ' αὐτοὺς ἴδιαίτερα σώματα πεζῶν καὶ κυρίως ἵππεων· αὐτοὶ ἦσαν οἱ λεγόμενοι σύμμαχοι. Ἐπίσης μετεχει-

Ο ἑκατόνταρχος (centurio).

(Απὸ ἀνάγλυφον τῆς ἐποχῆς τοῦ Καίσαρος)

Φορεῖ χιτῶνα μὲ μετάλλινα ἐλάσματα καὶ παράσημα. Εἰς τὴν δεξιὰν κρατεῖ ράβδον ἀπὸ κλήμα, ἔμβλημα τοῦ βαθμοῦ του.

διηρημένοι εἰς 10 ἥλας ἀνὰ 30 ἄνδρας. Ἡ λεγεών ἀπετελεῖτο ἀπὸ Ρωμαίους πολίτας. Πολὺ ἐνωρίς ὅμως οἱ Ρωμαῖοι ἐστρατολόγησαν τοὺς κατοίκους τῶν Ἰταλικῶν πό-

ρίζοντο ξένους μισθιφόρους, ώπλισμένους ἐλαφρῶς μὲ τόξα καὶ μὲ σφενδόνας, οἱ δόποιοι ὀνομάζοντο ἐπίκουροι. Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ ἦσαν οἱ περίφημοι χιλίαρχοι καὶ ἑκατόνταρχοι, ἄν-

Τοξότης (sagittarius)

Σημαῖοφόρος

('Ανάγλυφον ἐπιτυμβίου στήλης·
Βόνη, Γερμανία).

θρωποὶ μὲ μεγάλην στρατιωτικὴν πεῖραν, τολμηροὶ καὶ ἀποφασιστικοὶ εἰς τοὺς πολέμους. Εἰς αὐτοὺς χρεωστεῖ κατὰ μέγα μέρος τὴν δόξαν του ὁ ρωμαϊκὸς στρατός. Ἀρχηγὸς ὅλου τοῦ στρατοῦ ἦτο συνήθως ὁ ὥπατος.

ΟΠΛΑ – ΜΗΧΑΝΑΙ

Οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶται εἶχον ἐπιθετικὰ ὅπλα τὸ ξίφος, τὸ δόρυ καὶ τὸ ἀκόντιον. Αὐτὸν τὸ ἔθνικὸν ὅπλον τῶν Ρωμαίων καὶ τὸ ἔφερον οἱ ἄνδρες τῶν δύο πρώτων γραμμῶν. Ἀμυντικὰ ἦσαν ἡ περικεφαλαία, ὁ θώραξ, ἡ ἀσπὶς καὶ αἱ κνημῖδες.

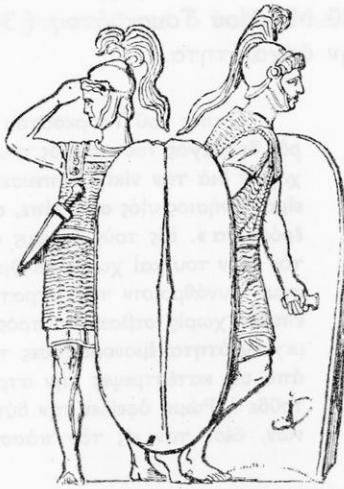
Οἱ Ρωμαῖοι διεκρίθησαν πολὺ εἰς τὰς πολιορκίας. Διὰ τοῦτο ἐδη-

μιουργήθη πλῆθος μηχανῶν, οἱ ἔντυοι πύργοι, οἱ δόποιοι ἔφθανον εἰς τὸ ὑψος τοῦ τείχους καὶ ἐχρησίμευον νὰ ἀπομακρύνουν τοὺς ἔχθροὺς

Ρωμαῖος ἵππεύς

(Ἐπιτυμβία στήλη).

Ρωμαῖοι στρατιῶται

Φέρουν τὴν μακράν ἀσπίδα (scutum).

ἀπὸ τὰς ἐπάλξεις. Ἐπίσης ὁ ὄναγρος, ὁ καταπέλτης, ὁ σκορπιός, ὁ κριός κ.λπ. Οἱ Ρωμαῖοι, ὅταν ἐστρατοπέδευον εἰς ἀνοικτὴν πεδιάδα, κατεσκεύαζον στρατόπεδον, τὸ δποῖον ἦτο πραγματικὸν φρούριον.

Η ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ

Τὸν ρωμαϊκὸν στρατὸν ἔκαμνε πρὸ πάντων ἀνώτερον ἀπὸ ὅλους τοὺς συγχρόνους στρατούς, ἡ σιδηρᾶ πειθαρχία.

Ἡ παραβίασις τῆς στρατιωτικῆς πειθαρχίας ἐτιμωρεῖτο σκληρῶς. Εἰς τὰς ἐλαφρὰς ἀπειθείας ἐπέβαλλον τὸν ραβδισμὸν ἢ ἐξέθετον τοὺς στρατιώτας ἐπὶ πολλὰς ὥρας μὲ σίδερα εἰς τοὺς πόδας. Εἰς βαρύτερα σφάλματα ἀπέπεμπον τοὺς στρατιώτας εἰς τὰς πατρίδας των, τὸ δποῖον ἐθεωρεῖτο ἀτιμωτικώτατον καὶ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν σημερινὴν στρατιωτικὴν καθαίρεσιν. Συνηθέστατα ἐπέβαλλον τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου. Ὁ καταδικαζόμενος ἐδένετο εἰς πάσσαλον, ἐρραβδίζετο ὑπὸ τῶν ραβδούχων καὶ κατόπιν ἀπεκεφαλίζετο μὲ πέλεκυν. Εἰς ὁμα-

δικάς ἀπειθείσας ἐπέβαλλον οἱ Ρωμαῖοι τὸν δεκατισμόν. Ὁ στρατηγὸς δηλαδὴ ἐκλήρωνεν ἐκ τοῦ στασιάσαντος σώματος ἀνὰ ἔνα μεταξὺ δέκα ἀνδρῶν καὶ ἐφόνευεν αὐτούς. Ὁ Λίβιος διηγεῖται τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Μανλίου Τουρκοάτου (340), τὸ ὅποιον ἔγινε παροιμιῶδες εἰς τὴν ἀρχαιότητα.

Οὐεὶδος τοῦ Τουρκοάτου ἐμονομάχησε μὲν ἔνα ἔχθρὸν παρὰ τὰς αὔστηρὰς διαταγὰς τοῦ πατρός του, ὁ ὅποιος ἦτο ὑπάτος. Γεμάτος λοιπὸν ἀπὸ χαρὰν διὰ τὴν νίκην ἔσπευσεν εἰς τὸν πατέρα του. « Διὰ νὰ ἀποδεῖξω ὅτι εἴμαι γνήσιος υἱός σου, εἶπε, σοῦ φέρω τὰ λάφυρα ἐνὸς ἵππεως, τὸν ὅποιον ἐφόνευσα ». Εἰς τοὺς λόγους αὐτούς ὁ ὑπάτος γυρίζει τὸ πρόσωπον ἀπὸ τὸν υἱόν του καὶ χωρὶς νὰ βραδύνῃ διατάσσει τοὺς σαλπιγκτὰς νὰ σαλπίσουν συνάθροισιν τοῦ στρατοῦ. « Τίτε Μάνλιε, εἴπεν εἰς τὴν συνέλευσιν, ἐπειδὴ χωρὶς σεβασμὸν πρὸς τὸ ὑπατικὸν ἀξίωμα καὶ τὴν προγονικὴν μεγαλειότητα ἐμονομάχησες παρὰ τὰς διαταγὰς μου καὶ, δοσον ἔξηρτάτο ἀπὸ σέ, κατέστρεψες τὴν στρατιωτικὴν πειθαρχίαν, εἰς τὴν ὅποιαν μέχρι τοῦδε ἡ Ρώμη ὄφείλει τὴν δύναμιν της . . . Ἐμπρός, ραβδοῦχε εἴπε τελειώνων, δέσε τον εἰς τὸν πάσσαλον καὶ φόνευσέ τον ».

Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ

Οἱ Ρωμαῖοι ἔδιδαν πλουσίας ἀμοιβάς εἰς τοὺς καλοὺς στρατιώτας: ὅπλα πολύτιμα, παράσημα, στεφάνους, χρηματικὰς δωρεὰς καὶ μέρος ἀπὸ τὰ λάφυρα. Ἄλλ᾽ ἡ μεγαλυτέρα τιμὴ διὰ τοὺς νικητὰς στρατιώτας καὶ πρὸ πάντων διὰ τὸν στρατηγὸν ἦτο ὁ θρίαμβος.

Ο θρίαμβος ἦτο μεγάλη πομπή, ἡ ὅποια ἔξεκινούσε ἀπὸ τὸ πεδίον τοῦ Ἀρεως. Προηγοῦντο οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ συγκλητικοί, ἥκολούθει ἡ μουσικὴ καὶ μετ' αὐτὴν αἱ ἄμαξαι μὲ τὰ λάφυρα, οἱ αἰχμάλωτοι καὶ τὰ πρὸς θυσίαν ζῶα. Κατόπιν ἤρχετο ὁ στρατηγὸς καθήμενος ἐπὶ ἐλεφαντίνου θρόνου ἐν σχήματι ἀμάξης, ἡ ὅποια ἔσυρετο ὑπὸ τεσσάρων ἵππων. Ἐφόρει πορφυρᾶν ἐσθῆτα καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν ἔφερε στέφανον δάφνης. Πρὸ αὐτοῦ ἔβάδιζον οἱ ραβδοῦχοι. Τὴν πομπὴν ἔκλειον οἱ νικηταὶ στρατιῶται ψάλλοντες διάφορα ἐμβατήρια.

Ἡ συνοδεία παρήλαυνεν ἀργὰ διὰ μέσου τῆς πόλεως, ὅπου αἱ οἰκίαι ἦσαν καταστόλιστοι. Ὁ λαός ἐπευφήμει τοὺς νικητὰς καὶ οἱ ναοὶ τῶν θεῶν μετέχοντες τρόπον τινὰ εἰς τὴν κοινὴν χαρὰν παρέμενον ἀνοικτοί.

Κατόπιν ή πομπή ἀνέβαινεν εἰς τὸ Καπιτώλιον, δῆπου ὁ στρατηγὸς ἔθυσίαζεν εἰς τὸν Δία, καθ' ἣν στιγμὴν εἰς τὰ ὑπόγεια τοῦ ναοῦ ἐστραγγαλίζοντο οἱ ἀρχηγοὶ τῶν αἰχμαλώτων. Μετὰ τὸν θρίαμβον ἐπηκολούθει συμπόσιον τοῦ στρατοῦ καὶ ὁ λαός, συμμετέχων εἰς τὴν χαράν, ἐπτανηγύριζε.

ΤΑ ΗΘΗ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΟΥ ΡΩΜΑΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

Οι Ρωμαῖοι εἶναι μετά τοὺς "Ελληνας ὁ δεύτερος μέγας λαὸς τῆς ἀρχαιότητος, ἀλλὰ διαφέρουν πολὺ ἀπὸ ἐκείνους. Εἶχον ἀνάστημα μέτριον καὶ μᾶλλον μικρόν, σῶμα εὔρωστον καὶ ρωμαλέον. Ἔκαλλιέργουν μὲ ἀφοσίωσιν τοὺς ἄγρούς των, περιεφρόνουν τοὺς κόπους καὶ ὅνειρόν των ἦτο νὰ καλυτερεύσουν τὸ κτῆμά των. Ἡγάπων τὰς φι-

Ρωμαῖος.

(Μουσεῖον Βελιγραδίου).

Ορειχαλκίνη κεφαλή, δύνομαζομένη « πατήρ τοῦ Τραϊανοῦ ». Παρουσιάζει ἔντονα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Ρωμαίου.

Ρωμαία.

(Η Λιβία Φλωρεντία).

Κανονικὰ γραμματί. Ἐνθυμίζει ἑλληνικὸν τύπον.

λονικίας καὶ δὲν ἐκουράζοντο ἀπὸ τὰς μακρὰς δίκας, ὅταν ἐγνώριζον ὅτι κινδυνεύει ἡ περιουσία των.

Οι Ρωμαῖοι χωρικοὶ ἥσαν ἄνθρωποι συντηρητικοί, ἐδυσπίστουν εἰς τοὺς νεωτερισμούς καὶ πολὺ δυσκόλως ἤλλασσον τὰς παλαιάς των συνηθείας.

Εἶχον πρακτικὸν πνεῦμα, ἀλλ' ἐστεροῦντο φαντασίας. Ἡρκοῦντο μόνον εἰς τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα διὰ τὴν ζωήν των καὶ ἔθεώρουν ὡς περιττὴν πολυτέλειαν τὴν ἐνασχόλησιν εἰς τὰ γράμματα, τὰς τέχνας καὶ τὴν φιλοσοφίαν.

Είχον ὅμως οἱ Ρωμαῖοι μεγάλα προτερήματα. Ἡσαν λαὸς πειθαρχικός, ὑπήκουον εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν γενῶν, εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ εἰς τὴν σύγκλητον. Διὰ τοῦτο ἥσαν ἄριστοι στρατιῶται, κατάλληλοι ὅχι μόνον δι' ἡρωικὰ κατορθώματα, ἀλλὰ καὶ διὰ βαρυτάτας ἐργασίας. Σημαντικώτατον ἐπίστης χάρισμα τοῦ Ρωμαίου ἦτο ἡ διοικητικὴ ίκανότης. Οἱ Ρωμαῖοι ἐκυβέρνησαν καλῶς τοὺς οἰκους των, τὴν οἰκογένειαν, τὴν πόλιν καὶ βραδύτερον κατώρθωσαν νὰ δργανώσουν τὸ μεγαλύτερον κράτος τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ τὸ ἐκυβέρνησαν κατὰ τρόπον ἔξαίρετον.

ΤΑ ΗΘΗ

‘Ο βίος τῶν Ρωμαίων ἦτο μονότονος καὶ τραχύς. Ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἥλιου εἰργάζοντο εἰς τοὺς ἀγρούς των, ἀνεπαύοντο δλίγον τὴν μεσημβρίαν, ἔξικολούθουν κατόπιν τὴν ἐργασίαν μέχρι ἑσπέρας καὶ ἔπειτα ἐδείπνουν καὶ ἔκοιμῶντο. Μόνον κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἐκκλησιῶν διεταράσσετο ἡ μονοτονία τῆς ἐργασίας, ἢ ὅταν ἥρχοντο εἰς τὴν πόλιν κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀγορᾶς.

‘Η βιομηχανία εύρισκετο εἰς πρωτόγονον κατάστασιν. ‘Ο Ρωμαῖος κατεσκεύαζε μόνος του ὅσα ἔχρειαζετο διὰ τὴν οἰκίαν του. Ἐπίστης δὲν ὑπῆρχεν ἐμπόριον. “Οταν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολὴν ἐγίνετο μεγάλη ἐμπορικὴ κίνησις, ὁ Ρωμαῖος δὲν εἶχεν ἀκόμη νομίσματα καὶ ἔκαμνε τὰς συναλλαγάς του μὲν ζῶα, μὲ βοῦς ἢ μὲ πρόβατα.

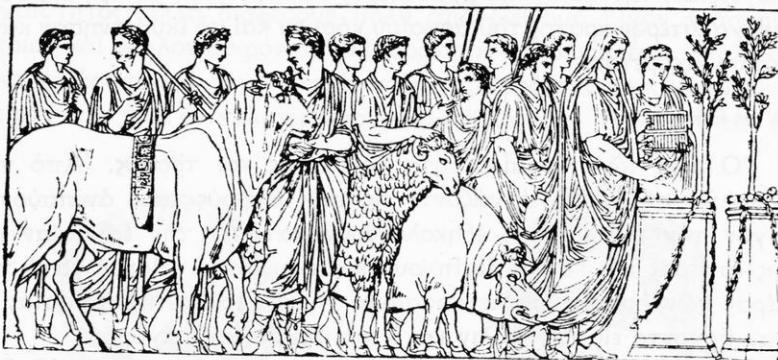
Παροιμιώδης ἦτο ἡ ἀπλότης τῶν Ρωμαίων εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν. ‘Η οἰκία των εἶχεν ἔν μόνον δωμάτιον, τὸ ὅποιον ἔχρησίμευε διὰ τὴν ὑποδοχὴν τῶν ξένων, διὰ τὰ γεύματα, διὰ τὸν ὑπνον ἀκόμη καὶ διὰ τὸ μαγείρευμα. Τὸ δεῖπνον ἦτο λιτότατον. Ὁλίγος ἄρτος, χόρτα, δσπρια καὶ τυρὸς ἥσαν τὰ συνήθη φαγητὰ τῶν Ρωμαίων· κρέας καὶ οἶνον μόνον κατὰ τὰς θυσίας ἔτρωγον καὶ ἔπινον. Τὸ ἔνδυμα ἐπίστης ἦτο πολὺ ἀπλοῦν· ἀπετελεῖτο κυρίως ἀπὸ ἔνα χιτῶνα, τὸν ὅποιον ἔσφιγγον εἰς τὴν μέσην καὶ σπανίως ἐφόρουν ἐπάνω εἰς αὐτὸν ίμάτιον, τὸ ὅποιον ἦτο τεμάχιον ὑφάσματος.

ΑΙ ΠΡΟΓΟΝΙΚΑΙ ΑΡΕΤΑΙ

‘Αλλ’ ὁ Ρωμαῖος μὲ δλην τὴν ἀπλότητά του ἐκοσμεῖτο μὲ ἔξοχους ἀρετάς: τὸν σεβασμὸν πρὸς τοὺς ἀνωτέρους, τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν πατρίδα, τὴν ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους καὶ τὴν ἀφιλοκέρδειαν.

‘Αναφέρουν πολλά παραδείγματα ύπακοῆς εἰς τὸν πατέρα. ‘Ο-
ταν ἐπρόκειτο περὶ σεβασμοῦ πρὸς τοὺς νόμους, ύπεχώρει κάθε ὅλλο
συναίσθημα καὶ αὐτὸ τὸ πατρικὸν φίλτρον.

‘Ο Βροῦτος διέταξεν ὁ ἕδιος νὰ φονεύσουν τοὺς υἱούς του,
διότι ἐσκέφθησαν νὰ ἐπαναφέρουν τὴν βασιλείαν. ‘Ο Μάνλιος
Τουρκοᾶτος κατεδίκασεν, ως εἴδομεν, εἰς θάνατον τὸν υἱόν του,

Θυσία Ρωμαϊκή. (’Ανάγλυφον. Παρίσιοι, Λούβρον).

Πανηγυρικὴ θυσία (Suovetaurilia), εἰς τὴν ὁποίαν ἔσφαζον
χοῖρον, κριόν καὶ ταῦρον.

διότι παρεβίασε τὴν στρατιωτικὴν πειθαρχίαν. ‘Εχομεν ἐπίστης ἔ-
ξοχα παραδείγματα ἀφιλοκερδείας καὶ ἀδιαφορίας διὰ τιμᾶς καὶ θέ-
σεις. ‘Ο Κούριος Δεντάτος ἔτρωγε χόρτα ἐντὸς ξυλίνου πι-
νακίου, ὅταν ἥλθον οἱ Σαμνῖται, διὰ νὰ τὸν δελεάσουν μὲ δῶρα· αύ-
τὸς ὅμως ἀπήντησεν ὅτι προτιμᾷ νὰ ἔξουσιάζῃ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι
ἔχουν τὸν χρυσὸν παρὰ νὰ τὸν ἔχῃ ὁ ἕδιος. Τέλος ὁ Κιγκινᾶτος,
ἐνῷ ἐκαλλιέργει τὸν μικρὸν του ἀγρόν, ἔλαβε τὴν εἰδησιν ὅτι ἐ-
ξελέγη δικτάτωρ καί, ἀφοῦ ἔσωσε τὴν πατρίδα του, μετὰ 16 ἡμέ-
ρας ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὸ ἄροτρόν του.

Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Οἱ Ρωμαῖοι ἦσαν θρησκευτικῶτατοι. Δὲν ὑπῆρχε δημοσία ἡ
ἰδιωτικὴ πρᾶξις, τὴν ὁποίαν νὰ μὴ ἥρχιζαν μὲ θρησκευτικὴν τελε-
τὴν. Προτοῦ συνέλθη ἡ ἐκκλησία καὶ ἡ σύγκλητος, οἱ Ρωμαῖοι ἐπε-

καλοῦντο τοὺς θεοὺς καὶ οἱ ἄρχοντες δὲν προέβαινον εἰς καμμίαν ἐπίσημον πρᾶξιν χωρὶς νὰ ζητήσουν τὴν γνώμην τῶν θεῶν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἴδιωτικὸν βίον οἱ Ρωμαῖοι πιστεύουν ὅτι οἱ θεοὶ ἐπεμβαίνουν καὶ κανονίζουν ὅλα, τὰ εὐχάριστα ἢ δυσάρεστα γεγονότα: τὴν γένησιν, τὸν γάμον, τὸν θάνατον, τὰ γεύματα κ.λπ.

Ἡ ρωμαϊκὴ θρησκεία εἶχε μεγάλην ἔξελιξιν. Εἰς τὰς ἀρχὰς παρουσιάζεται ὡς θρησκεία ποιμένων καὶ γεωργῶν. Ἀργότερον, ὅταν οἱ Τυρρηνοὶ ἐκυρίευσαν τὸ Λάτιον, ἔδωκαν πολλὰ στοιχεῖα τῆς θρησκείας των εἰς τὸν Ρωμαίους. Κυρίως ὅμως ἡ ρωμαϊκὴ θρησκεία ἐδέχθη τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐλληνικῆς. "Οταν οἱ Ρωμαῖοι ὑπέταξαν τὴν Ἑλλάδα, ἐγνώρισαν τοὺς ἐλληνικοὺς θεοὺς καὶ τὴν ἐλληνικὴν μυθολογίαν, ἐγοητεύθησαν ἀπὸ τὴν ὥραιότητά των καὶ ἀσυναισθήτως ἐταύτισαν τοὺς παλαιοὺς θεούς των μὲ τοὺς θεούς τῶν Ἑλλήνων. Ἀργότερον, ὅταν οἱ Ρωμαῖοι ὑπέταξαν τὴν Ἀνατολήν, εἰσῆχθησαν εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἐλατρεύθησαν μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους καὶ οἱ θεοὶ τῆς Φρυγίας, τῆς Συρίας, τῆς Αἰγύπτου κ.λπ.

ΟΙ ΘΕΟΙ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ

Οἱ Ρωμαῖοι δὲν εἶχον τὴν ζωηρὰν φαντασίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ δὲν ἔδωσαν εἰς τοὺς θεούς των χαρακτηριστικὰ καὶ ἴδιαιτέραν φυσιογνωμίαν, ὅπως οἱ "Ἐλληνες εἰς τοὺς ἴδιούς των, οὔτε διηγήθησαν δι' αὐτοὺς μύθους καὶ τερπνὰς περιπτείας. Εἰς τοὺς παλαιότερους καιρούς οἱ θεοὶ τῶν Ρωμαίων ἦσαν ὅντα ἀμορφαὶ καὶ ἀκαθόριστα. Περὶ τῶν θεῶν των οἱ Ρωμαῖοι τίποτε δὲν γνωρίζουν. Πολλάκις ἀγνοοῦν καὶ τὸ ὄνομά των. Διὰ τοῦτο δὲν κατασκευάζουν οὔτε ἀγάλματα οὔτε ναούς, ἀλλὰ φαντάζονται ὅτι οἱ θεοὶ κατοικοῦν εἰς ὥρισμένα ἀντικείμενα (εἰς τὴν θύραν, εἰς τὸ κατώφλιον, εἰς τὴν φλόγα τῆς ἑστίας) καὶ τοὺς παριστάνουν μὲ λίθους, ξύλα, χόρτα κ.λπ.

Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι οἱ Ρωμαῖοι εἶχον ἄπειρον πλῆθος θεῶν. « Εὔκολότερον εἶναι νὰ συναντήσῃς ἔνα θεὸν παρὰ ἔνα ἄνθρωπον », ἔλεγεν ἔνας Ρωμαῖος ἀστειεύμενος. Ἡ θύρα ἔχει τὸν ἴδιαιτέρον θεόν της, ἀλλὰ καὶ τὸ κατώφλιον καὶ αἱ στρόφιγγες τῆς θύρας ἔχουν τοὺς ἴδιούς των θεούς. "Ἄλλος θεός κάμνει τὰ παιδιά νὰ ὀμιλοῦν, ἄλλος τὰ μανθάνει νὰ πίνουν, ἄλλος νὰ τρώγουν, ἄλλος νὰ ἔρχωνται ἀπὸ τὴν οἰκίαν καὶ ἄλλος νὰ ἐπιστρέψουν. Ὁ γεωρ-

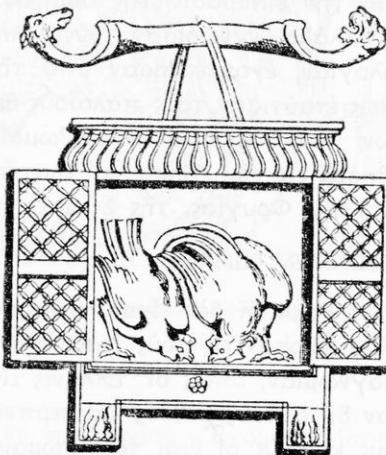
γὸς καλλιεργεῖ τὸν ἄγρον, λιπαίνει, ἢ θερίζει ὑπὸ τὴν προστασίαν ἴδιαιτέρων θεῶν.

Εἰς τὴν Ρώμην διακρίνομεν δύο εἴδη θρησκείας, τὴν θρησκείαν τῶν ἴδιωτῶν καὶ τὴν θρησκείαν τῆς πολιτείας. Τὴν πρώτην ἀντιπροσωπεύουν οἱ ἐφέστιοι καὶ οἱ ἄγροτικοὶ θεοί, τὴν ἄλλην οἱ ἐπίσημοι θεοὶ τῆς πολιτείας.

Μεταξὺ τῶν ἐφεστίων θεῶν τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν οἱ νεκροί, τοὺς ὅποίους οἱ Ρωμαῖοι ἐλάτρευον ὡς θεούς, ὅπως καὶ οἱ Ἑλληνες. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας ἦτο ιερεὺς τῆς λατρείας

Ἐστιάς.

Κλωβός τῶν ιερῶν ὁρνίθων. (Ἀνάγλυφον).

τῶν νεκρῶν, εἰς τοὺς ὅποίους καθημερινῶς προσέφερε σπονδάς. Αἱ μεγάλαι ρωμαϊκαὶ οἰκογένειαι διατηροῦν εἰδώλια τῶν προγόνων ἀπὸ κηρὸν καὶ εἰς τὰς οἰκογενειακὰς ἔορτὰς δοῦλοι περιφέρουν αὐτά. Ἀλλοι ἐφέστιοι θεοὶ ἦσαν δὲ οἱ ανόσι, θεὸς τῆς θύρας τῆς οἰκίας, καὶ ἡ Ἐστιά, θεὰ τοῦ οἰκιακοῦ πυρός.

Οἱ ἄγροι — μὲ τοὺς ὅποίους τόσον ἦτο συνδεδεμένη (ἴδιως κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους) ἡ ζωὴ τῶν Ρωμαίων — εἶχον ἔκαστος τὸν θεόν του. Αὔτοι εἶναι οἱ ἄγροτικοὶ θεοί. Οἱ ἄγροται ὅμως ἐλάτρευον εἰς ὥρισμένας ἡμέρας τοῦ ἔτους καὶ ἄλλους πολλοὺς θεούς, οἱ ὅποιοι ἐπροστάτευον τὴν γεωργίαν, τὴν σποράν, τὸν θε-

ρισμόν, τὴν ἄμπελον, τὰ δάση κ.λπ. Εἰς τοὺς θεούς αὐτοὺς ἔκαμναν διαφόρους ἑορτάς.

Οἱ ἐπίσημοι θεοὶ τῆς πολιτείας ἦσαν ὁ Ἰανός, ἡ Ἐστία, ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ἀρτης.

‘Ο Ἰανὸς ἦτο θεὸς τῆς κυρίας πύλης τῆς Ρώμης, ἡ ὅποια ἔφερεν εἰς τὴν ἀγοράν. ‘Ο θεὸς παριστάνετο μὲν δύο μορφάς, ἐκ τῶν ὅποιων ἡ μία ἔβλεπεν ἔξω καὶ ἡ ἄλλη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πόλεως. ‘Ο ναός του ἦτο εἰς τὴν ἀγοράν καὶ ἔμενε κλειστὸς μὲν ἐν εἰρήνῃ, ἀνοικτὸς δὲ ἐν καιρῷ πολέμου.

‘Η Ἐστία ἦτο θεὰ τοῦ ἱεροῦ πυρὸς τῆς πολιτείας, τὸ ὅποιον διετηρεῖτο ἐντὸς ναοῦ περιφερικοῦ. ‘Ο Ζεὺς ἦτο θεὸς τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ ἀέρος καὶ τῆς θυέλλης καὶ ἐλατρεύετο πολύ. ‘Ο ναὸς του ἦτο εἰς τὸ Καπιτωλίον. ‘Ο Ἀρης τέλος ἦτο θεὸς τῆς βλαστήσεως καὶ τοῦ πολέμου καὶ ἔθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ὡς πατήρ τοῦ ρωμαϊκοῦ ἔθνους, διότι ἀπ’ αὐτὸν κατὰ τὴν παράδοσιν ἐγεννήθη ὁ Ρωμύλος.

Η ΛΑΤΡΕΙΑ

Οἱ κυριώτεροι τύποι τῆς ρωμαϊκῆς λατρείας ἦσαν αἱ προσευχαί, αἱ σπονδαί, αἱ θυσίαι, αἱ λιτανεῖαι καὶ αἱ ἐστιάσεις τῶν θεῶν. Αἱ προσευχαί, αἱ σπονδαί καὶ αἱ θυσίαι δὲν διέφερον κατ’ ούσιαν ἀπὸ τὰς Ἑλληνικάς.

· λιταγεῖαι ἐγίνοντο εἰς ὥρισμένας ἡμέρας. Εἰς αὐτὰς ἦλοι ἰερωτικοὶ σύλλογοι καὶ οἱ θεοί, πα-

ρισμόν, τὴν ἄμπελον, τὰ δάση κ.λπ. Εἰς τοὺς θεούς αὐτοὺς ἔκαμναν διαφόρους ἑορτάς.

Οἱ ἐπίσημοι θεοὶ τῆς πολιτείας ἦσαν ὁ Ἰανός, ἡ Ἐστία, ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ἀρτης.

‘Ο Ἰανὸς ἦτο θεὸς τῆς κυρίας πύλης τῆς Ρώμης, ἡ ὅποια ἔφερεν εἰς τὴν ἀγοράν. ‘Ο θεὸς παριστάνετο μὲν δύο μορφάς, ἐκ τῶν ὅποιων ἡ μία ἔβλεπεν ἔξω καὶ ἡ ἄλλη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πόλεως. ‘Ο ναός του ἦτο εἰς τὴν ἀγοράν καὶ ἔμενε κλειστὸς μὲν ἐν εἰρήνῃ, ἀνοικτὸς δὲ ἐν καιρῷ πολέμου.

‘Η Ἐστία ἦτο θεὰ τοῦ ἱεροῦ πυρὸς τῆς πολιτείας, τὸ ὅποιον διετηρεῖτο ἐντὸς ναοῦ περιφερικοῦ. ‘Ο Ζεύς ἦτο θεὸς τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ ἀέρος καὶ τῆς θυέλλης καὶ ἐλατρεύετο πολύ. ‘Ο ναὸς του ἦτο εἰς τὸ Καπιτωλίον. ‘Ο Ἀρης τέλος ἦτο θεὸς τῆς βλαστήσεως καὶ τοῦ πολέμου καὶ ἔθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ὡς πατήρ τοῦ ρωμαϊκοῦ ἔθνους, διότι ἀπ’ αὐτὸν κατὰ τὴν παράδοσιν ἐγεννήθη ὁ Ρωμύλος.

τροφὴν εἰς τὰ πτηνὰ καὶ ἀπὸ τὴν ὅρεξιν, μὲ τὴν ὅποίαν ἔτρωγον αὐτήν, ἐμάντευον.

Οἱ σημαντικώτεροι ἱερεῖς τῶν Ρωμαίων ἥσαν οἱ Σάλιοι, ἱερεῖς τοῦ Ἀρεως κυρίως, οἱ ὁποῖοι ἐφύλαττον τὰ, 12 ἱερὰς ἀσπίδας. Αἱ Ἐστίας ἥσαν ἱέρειαι τῆς θεᾶς Ἐστίας καὶ εἶχον ὡς ἔργον τὴν λατρείαν τῆς θεᾶς καὶ τὴν τήρησιν τοῦ ἱεροῦ πυρός, τὸ ὁποῖον νύκτα καὶ ἡμέραν ἔκαιεν εἰς τὸν ναόν.

Μὲ τὸν καιρὸν ἐδημιουργήθησαν καὶ διάφοροι ἱερατικοὶ σύλλογοι, οἱ ὁποῖοι ἔργον εἶχον νὰ διαφωτίζουν τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ὑπάτους περὶ τῶν θρησκευτικῶν τύπων. Σημαντικώτεροι ἀπὸ τοὺς συλλόγους αὐτοὺς ἥσαν οἱ ποντίφικες καὶ οἱ οἰωνοσκόποι. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν ποντιφίκων, μέγιστος ἀρχιερεὺς ὑπέρ τοῦ ὀνομαζόμενος, μὲ τὸν καιρὸν ἔγινεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς ρωμαϊκῆς θρησκείας καὶ τὸ ἀξιωμά του ἐθεωρεῖτο ἕνα ἀπὸ τὰ πλέον ἀξιοσέβαστα τῆς ρωμαϊκῆς πολιτείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ

Από της ἔξισώσεως τῶν δύο τάξεων μέχρι τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν δόποιαν ἀρχίζουν αἱ μεγάλαι κατακτήσεις (300 - 133 π.Χ.), ἡ Ρώμη διέρχεται μακράν περίοδον ἐσωτερικῆς γαλήνης. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸν τὸ ρωμαϊκὸν πολίτευμα διαμορφώνεται καὶ λειτουργεῖ κανονικῶς. Οἱ ιστορικὸς Πολύβιος, δόποιος ἔζησεν ὡς αἰχμάλωτος εἰς τὴν Ρώμην κατὰ τὸν 2ον π.Χ. αἰῶνα, μᾶς ἔδωκεν ἀκριβῆ περιγραφὴν αὐτοῦ.

Οἱ Ρωμαῖοι ὠνόμαζον τὸ πολίτευμά των δημοκρατίαν.

Αἱ ἔξουσίαι τοῦ ρωμαϊκοῦ πολιτεύματος ἦσαν: 1) αἱ ἐκκλησίαι, 2) οἱ ἄρχοντες καὶ 3) ἡ σύγκλητος.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ

Εἰς τὴν Ρώμην ἐδημιουργήθησαν, καθὼς γνωρίζομεν, μὲ τὸν καιρὸν τρεῖς ἐκκλησίαι: 1) ἡ φρατρικὴ ἐκκλησία, 2) ἡ λοχίτις καὶ 3) ἡ φυλετικὴ.

Ἡ φρατρικὴ ἐκκλησία ἦτο εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους ἡ συνάθροισις τῶν πατρικίων· ύφιστατο μόνον ἀπὸ σεβασμὸν πρὸς τὴν παράδοσιν καὶ δὲν εἶχε καμμίαν ἔξουσίαν.

Ἡ λοχίτις ἐκκλησία ἦτο, ὅπως εἴπομεν, ἡ συνάθροισις τοῦ στρατευομένου λαοῦ, ἀπετελεῖτο δηλαδὴ ἀπὸ ὅλους τοὺς Ρωμαίους πολίτας, πατρικίους καὶ πληβείους, διηρημένους εἰς 193 λόχους. Οἱ Ρωμαῖοι ἐψήφιζον ὅχι κατὰ κεφαλάς, ἀλλὰ κατὰ λόχους· δηλαδὴ ἐκαστος λόχος ἐλάμβανε χωριστὰ ἀποφάσεις καὶ ἡ γνώμη του ἀντιπροσώπευε μίαν ψήφον. Ἡ λοχίτις ἐκκλησία ἔχειλεγε τοὺς ἀνωτέρους ἀρχοντας (ὑπάτους, τιμητάς, πραίτωρας) καὶ συνήρχετο εἰς τὸ πεδίον τοῦ "Αρεως μεταξὺ Καπιτωλίου καὶ Ἰανίκλου λόφου.

Ἡ φυλετικὴ — ἡ δόποια κατ' ἀρχὰς ἦτο συνάθροισις τῶν πληβείων ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῶν δημάρχων — μετὰ τὴν ἔξισώσιν τῶν τάξεων ἔγινε κοινὴ συνάθροισις ὅλων τῶν Ρωμαίων, οἱ δόποιοι

συνήρχοντο κατὰ φυλὰς. Ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς εἶχε διαιρεθῆ εἰς φυλάς, ἀναλόγως τοῦ τόπου τῆς κατοικίας. Οἱ κατοικοῦντες εἰς τὴν

Παβδοῦχοι
('Απὸ ἀνάγλυφον).

πόλιν ἀπετέλεσαν τὰς 4 ὁ στι-
κὰς φυλάς, οἱ δὲ διαιμένοντες
εἰς τὴν ὑπαίθρον τὰς 21 ἀγρο-
τικὰς φυλάς. Καὶ εἰς τὴν ἐκ-
κλησίαν αὐτὴν ἐψήφιζον κατὰ
φυλάς. Ἡ φυλετικὴ ἐκκλησία συν-
ήρχετο εἰς τὴν ὁγοράν, ἔξελεγε
τοὺς κατωτέρους ἄρχοντας καὶ
ἐψήφιζε τοὺς νόμους.

ΟΙ ΑΡΧΟΝΤΕΣ

Αἱ ἐκκλησίαι εἰχον κυρίως νομοθετικήν ἔξουσίαν. Οἱ ἀρχοντες εἰχον τὴν ἐκτελεστικήν. "Ενεκα τῆς πάλης τῶν τάξεων εἰς τὴν Ρώμην ἐδημιουργήθησαν μὲ τὸν καιρὸν τηλθός ἀργόντων.

Οι ύπατοι ἤσαν δύο και είχον κατ' ἀρχὰς ὅλην τὴν ἔξουσίαν τῶν βασιλέων. Αλλὰ παρ' ὅλους τοὺς περιορισμούς, τοὺς ὁ-

δηλαδή αύτούς ἀναλόγως τῆς κατοικίας καὶ περιουσίας εἰς τὰς φυλάς, τὰς τάξεις καὶ τοὺς λόχους. 2) Συνέτασσον τὸν κατάλογον τῶν συγκλητών δηλαδὴ ποιοὶ ἔξι ἐκείνων, οἱ δποῖοι ἔχρημάτισαν ἄρχοντες, ἐδικαιοῦντο νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν σύγκλητον καὶ ποιοὶ δι' ἀνάρμοστον διαγωγὴν ἐπρεπε νὰ ἐκβληθοῦν ἢ νὰ ἀποκλεισθοῦν ἀπ' αὐτήν. 3) Συνέτασσον εἴδος προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους. 4) Τὸ σπουδαιότερον ἔργον τῶν τιμητῶν ἦτο ἡ ἐπιβλεψία τῶν ἥθῶν. Εἰς τοὺς δεικνύοντας ἀσυμβίβαστον συμπεριφορὰν μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ Ρωμαίου ἐπέβαλλον τὴν στέρησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων. Διὰ τοῦτο οἱ Ρωμαῖοι ἐσέβοντο καὶ ἐφοβοῦντο πολὺ τοὺς τιμητὰς καὶ ἦτο παροιμώδης ἡ αὔστηρότης πολλῶν ἔξι αὐτῶν.

Οἱ πραίτορες, ήσαν δικασταί, στρατηγοὶ καὶ διοικηταὶ ἐπαρχιῶν. Κατ' ἀρχὰς ὑπῆρχεν εἰς πραίτωρ, ὁ δποῖος ἐδίκαζε τὰς δίκας μεταξὺ τῶν Ρωμαίων πολιτῶν καὶ ἐλέγετο ἀστυδίκης. Βραδύτερον διὰ τὰς ὑποθέσεις τῶν ξένων ὠρίσθη νέος πραίτωρ, ὁ λεγόμενος ξενοδίκης. "Οταν ὅμως αἱ ρωμαϊκαὶ στρατιαὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ οἱ δύο ὑπατοὶ δὲν ἐπήρκουν διὰ τὴν διοίκησιν αὐτῶν, ἔξελέγοντο καὶ ἄλλοι πραίτωρες καὶ διοικηταὶ στρατιῶν. Ἀργότερον ἐστέλλοντο ὡς διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν πραίτωρες. Διὰ τοῦτο ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν διαρκῶς ηὔξανε.

Οἱ ταμίαι ἐπίσης ἦσαν πολλοὶ καὶ εἶχον τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν. Δύο ἔμενον εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἐφύλαττον τὸ δημόσιον ταμείον, ἄλλοι παρηκολούθουν τοὺς ὑπάτους καὶ τοὺς πραίτωρας εἰς τὰς ἑκστρατείας ἢ εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν.

Οἱ ἀγορανόμοι ἐπέβλεπον τὸν ἐπισιτισμὸν τῆς Ρώμης, τὴν συντήρησιν τῶν δρόμων καὶ διωργάνων τὰ δημόσια θεάματα.

Οἱ δήμαρχοι — οἱ δποῖοι ἔφθασαν μέχρι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν 10 — εἶχον πάντοτε μεγίστην δύναμιν, ἡ δποία συνίστατο κυρίως εἰς τὸ veto ἐπὶ τῶν πράξεων τῶν ἄρχοντων καὶ εἰς τὸ ierōn καὶ ἀπαραβίαστον τοῦ προσώπου των. Μόνον ἐπὶ τῶν πράξεων τῶν δικτατώρων καὶ τῶν τιμητῶν δὲν ἴσχυε τὸ veto τῶν δημάρχων.

‘Ο δικτάτωρ, καθὼς γνωρίζομεν, ἦτο ἔκτακτος ἄρχων, ἐκλεγόμενος δσάκις ἢ πολιτεία ἡπειλεῖτο ἀπὸ μεγάλους ἔξωτερικούς ἢ ἔσωτερικούς κινδύνους. Ἀπὸ τοῦ τέλους ὅμως τοῦ δευτέρου καρχηδονιακοῦ πολέμου οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἔξελεγον πλέον δικτάτωρας, ἀλλ' ἀνέθετον εἰς τοὺς ὑπάτους δικτατωρικὴν ἔξουσίαν.

Ἐκτὸς τῶν τιμητῶν καὶ τῶν δικτατώρων, οἱ ἄλλοι ἀρχοντες ἥσαν ἐνιαύσιοι, ἔξελέγοντο ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἥσαν ὑπεύθυνοι, δηλαδὴ μετά τὴν λῆξιν τῆς ἀρχῆς των ἔδιδον λόγον. Μερικοὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων εἶχον ἴδιαίτερα χαρακτηριστικὰ σημεῖα. Τοὺς ὑπάτους ἡκολούθουν 12 ραβδοῦ χιλιού, τοὺς πραιτώρων,

“Οταν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπαρχιῶν ηὔξηθη πολὺ, οἱ Ρωμαῖοι ἐδημιούργησαν νέους ἀρχοντας, ἀναπληρωτὰς τῶν ὑπάτων καὶ πραιτώρων, τοὺς ὅποιους ὠνόμαζον ἀνθυπάτους καὶ ἀντιπράτωρας.

Ἡ ἔξουσία τοῦ διοικητοῦ τῆς ἐπαρχίας ἦτο πολὺ μεγάλη, διότι ἀντεπροσώπευε τὴν ρωμαϊκὴν ἀρχήν. Ἡτο συγχρόνως στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς διοικητής, δηλαδὴ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, ἀνώτατος δικαστής καὶ ἐπόπτης τάξεως καὶ ἀσφαλείας. Ἐπίσης ἐφόροντιζε διὰ τὴν εἰσπραξιν τῶν φόρων.

Η. ΣΥΓΚΛΗΤΟΣ

Ολην τὴν ἔξουσίαν τῆς πολιτείας εἶχε συγκεντρώσει μὲ τὸν καιρὸν ἡ σύγκλητος, ἡ ὅποια μὲ τὴν ἀξιοθαύμαστον σταθερότητα πολλάκις ἔσωσε τὴν Ρώμην εἰς κρισιμωτάτας στιγμάς. Τὴν σύγκλητον κατήρτιζον οἱ τιμηταὶ καὶ τὰ μέλη αὐτῆς δὲν ὑπερέβαινον τὰ 300. Συγκλητικοὶ ἔγινοντο οἱ χρηματίσαντες ἀνώτεροι ἀρχοντες ἡ δήμαρχοι. Σημαντικὴ ἦτο ἡ ἔξουσία τῆς συγκλήτου εἰς τὰ οἰκονομικά, θρησκευτικὰ καὶ ἔξωτερικὰ ζητήματα. “Ωριζε τοὺς φόρους, διέθετε τὰ χρήματα τοῦ δημοσίου ταμείου, ἐψήφιζε τὰ ἔξοδα καὶ ἐν γένει εἶχε τὴν διαχείρισιν τῶν οἰκονομικῶν, ὅταν δὲν ὑπῆρχον τιμηταί. Διέτασσε τὰς μεγάλας θρησκευτικὰς τελετάς, τὰς ὅποιας ὑπεδείκνυον οἱ ἱερεῖς, ἐπέβλεπε τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας καὶ εἶχε τὴν ἐποπτείαν τῆς ἐθνικῆς λατρείας. Ἐδέχετο καὶ ἀπέστελλε πρεσβευτάς, διεπραγματεύετο μὲ ξένα κράτη, ἐπρότεινε τὸν πόλεμον ἡ τὴν εἰρήνην εἰς τὴν ἐκκλησίαν κ.λπ.

Ἡ σύγκλητος συνήρχετο εἰς ἴδιαίτερον οἴκημα, τὸ βουλευτήριον. Αἱ ἀποφάσεις τῆς συγκλήτου ὠνομάζοντο συγκλητικὰ δόγματα καὶ εἶχον ἵσχυν νόμου. Εἰς τοὺς ξένους ἐπρέζεντο καταπληκτικὴν ἐντύπωσιν ἡ σοβαρότης καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς συγκλήτου.

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

“Οπως ἡ διοίκησις τῆς Ρώμης, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ ἴδιωτικὸς

βίος διακρίνεται διὰ τὴν τάξιν καὶ τὴν αὐστηρότητα. Τὴν ζωὴν τῆς οἰκογενείας, τὴν γέννησιν, τὸν γάμον, τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων, τὴν κηδείαν κ.λπ. κανονίζει αὐστηρὰ ἔθιμοτυπία.

Ο πατὴρ εἶναι ἄρχων τῆς οἰκογενείας μὲν ἀπεριόριστον ἔξουσίαν· τὰ ἄλλα μέλη (ἡ σύζυγος, τὰ τέκνα, οἱ υπηρέται) ὁφείλουν ὑπακοὴν εἰς αὐτόν. Αὐτὸς δίδει εἰς τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τὴν ἄδειαν τοῦ γάμου, εἶναι δὲ ὁ ἀνώτατος δικαστής καὶ ἔχει δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου ἐπ' αὐτῶν.

Άλλὰ καὶ ἡ ρωμαϊκαὶ οἰκοδέσποινα ἔχει μεγάλην ἐκτίμησιν καὶ ἐπιβολήν. Αὐτὴ διοικεῖ τὸν οἶκον καὶ διευθύνει τὰς οἰκιακὰς ἔργασίας· συμμερίζεται ὅλας τὰς τιμὰς τοῦ ἀνδρὸς καὶ χαίρει μεγάλου σεβασμοῦ.

Η ΓΕΝΝΗΣΙΣ

Ἡ γέννησις τοῦ τέκνου ἥτο μεγάλη χαρὰ εἰς τὴν οἰκογένειαν. Διὰ τοῦτο, ὅταν ἐγεννᾶτο παιδίον, ἡ ἔξωθυρα τῆς οἰκίας ἐκομεῖτο μὲν ἄνθη. Τὴν δύγδόν την ἡμέραν διὰ τὰ κοράσια καὶ τὴν ἐνάτην διὰ τὰ ἀγύρια ἐγίνετο ἡ τελετὴ τοῦ καθαροῦ, ἡ ὁποίᾳ ἥτο μεγάλη ἐορτὴ τῆς οἰκογενείας. Παρίσταντο ὅλοι οἱ συγγενεῖς καὶ ἔδιδον τὸ δνομα τὸ νεογέννητον. Οἱ Ρωμαῖοι εἶχον τρία δνόματα: τὸ κύριον, τὸ δνομα τοῦ γένους καὶ τὸ ἐπώνυμον. Τοιουτοτρόπως τὸ πλῆρες δνομα τοῦ ρήτορος Κικέρωνος ἥτο Μᾶρκος Τύλλιος Κικέρων. Τὰ κοράσια ὠνομάζοντο συνήθως μὲ τὸ δνομα τοῦ γένους: π.χ. Τυλλία ὠνομάζετο ἡ κόρη τοῦ Κικέρωνος.

Η ΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ

Οἱ Ρωμαῖοι καὶ εἰς τὴν ἀγωγὴν τῶν παιδῶν ἔδωσαν χαρακτῆρα πρακτικόν. Ἀπέβλεπον τὰ τέκνα των νὰ γίνουν καλοὶ στρατιῶται, καλοὶ πολῖται καὶ καλοὶ ἄρχοντες. Τὰ σχολεῖα, τὰ ὅποια ἥσαν μικρὰ καὶ συνοικιακά, συνετήρουν συνήθως δοῦλοι ἐγγράμματοι, οἵ ὅποιοι ἔδιδασκον ἀνάγνωσιν, γραφὴν καὶ ἀριθμητικὴν καὶ ἐπέβαλλον εἰς τοὺς μικροὺς μαθητὰς τὴν ἀποστήσιν γνωμικῶν καὶ νόμων.

Ἄπο τοῦ 13ου ἔτους τὰ παιδία ἐφοίτων εἰς τὸν γραμματικόν, ὁ ὅποιος ἀνεγίγνωσκε καὶ ἡρμήνευε τὰ κείμενα τῶν συγγραφέων καὶ τὴν δωδεκάδελτον. Γενικῶς ὅμως ἡ ἀγωγὴ τῶν παιδῶν εἰς τὴν Ρώμην μέχρι τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος παρέμεινε στοιχειώδης, καὶ μό-

νον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἡρχισαν οἱ Ρωμαῖοι νὰ αἰσθάνωνται τὴν ἀνάγκην ἀνωτέρας μορφώσεως. Τότε ἰδρύθησαν ρητορικαὶ σχολαῖ, ὅπου οἱ νέοι ἡσκοῦντο εἰς τὴν ρητορείαν. Ἀλλ’ οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἔφθασαν τοὺς "Ἐλληνας εἰς τὴν μόρφωσιν. Ἐθεώρουν περιττὸν ὅ, τι δὲν τοὺς ὠφελεῖ πρακτικῶς καὶ δὲν εἶχον ἀγάπην πρὸς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας, ὅπως οἱ "Ἐλληνες.

Απὸ τὴν παιδικὴν ζωὴν.

(Τοιχογραφία Πομπηίας)

Παριστάνει μητέρα ὁδηγοῦσαν τὴν κόρην τῆς εἰς τὸ σχολεῖον. Σεμνὴ καὶ δειλὴ ἡ στάσις τῆς μητρός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ'

Η ΠΑΛΗ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΡΧΗΔΟΝΟΣ

ΤΑ ΑΙΤΙΑ

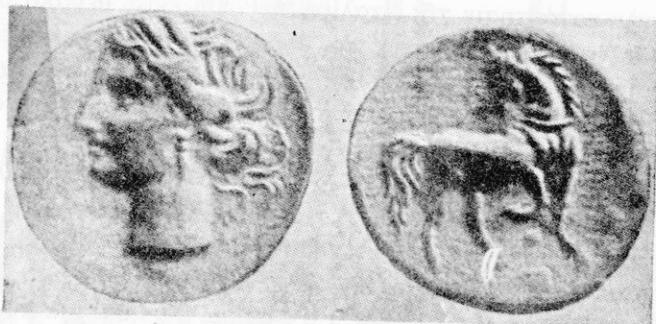
Μὲ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἰταλίας, ἡ Ρώμη ἔγινε μεγάλη δύναμις καὶ ἥρχισε νὰ ἔχῃ βλέψεις εἰς τὴν θάλασσαν. Αὐτὸ τὴν ἔφερεν εἰς σύγκρουσιν μὲ τὸν πλησιέστερον γείτονά της, τὴν Καρχηδόνα. Ἀφορμήν εἰς τὴν σύγκρουσιν ἔδωσεν ἡ Σικελία, τὴν ὅποιαν οἱ Ρωμαῖοι ἐθεώρουν ὡς φυσικήν προέκτασιν τῆς ἵταλικῆς χερσονήσου, ἐνῷ διὰ τοὺς Καρχηδονίους ἦτο σπουδαία βάσις τοῦ ἀποικιακοῦ τῶν κράτους. Ὁ Πύρρος εἶχε διακρίνει τὴν μεγάλην σημασίαν, τὴν ὅποιαν εἶχεν ἡ μεγαλόνησος διὰ τοὺς δύο λαούς, καὶ διὰ τοῦτο, ὅταν ἔφευγεν ἀπ' αὐτήν, εἶπε: «Τὶ ωραῖον πεδίον ἀγώνων ἀφήνομεν εἰς τοὺς Ρωμαίους καὶ Καρχηδονίους!». Αἱ ἀντίζηλοι πόλεις ἐπάλαισαν πράγματι περισσότερον ἀπὸ ἕνα αἰώνα (264 - 146) καὶ ἔγιναν τρεῖς μεγάλοι πόλεμοι, οἱ ὅποιοι εἰς τὴν ἱστορίαν ὀνομάζονται Καρχηδονιακοὶ πόλεμοι.

Η ΚΑΡΧΗΔΩΝ

Ἡ Καρχηδὼν ἦτο φοινική ἀποικία τῆς Τύρρου καὶ ιδρύθη περὶ τὸ 808 π.Χ. εἰς τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς Τύνιδος. Εἶχε θέσιν ἔξαρτον. Εύρισκετο ἐπάνω εἰς λόφον εἰς τὸ κέντρον μιᾶς χερσονήσου καὶ ἀπὸ τὸν ἀσφαλῆ τῆς λιμένα ἔχουσίαζε τὸ μεταξὺ τῆς Σικελίας καὶ Ἀφρικῆς στενόν, τὸ ὅποιον ἐνώνει τὰς δύο μεγάλας λεκάνας τῆς Μεσογείου. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς μητροπόλεως Τύρου ἡ Καρχηδὼν ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς ὅλων τῶν φοινικῶν πόλεων, αἱ ὅποιαι ἦσαν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰστιανίας, τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Σικελίας, τῆς Σαρδηνίας καὶ τῶν Βαλεαρίδων νήσων. Τέλος ἐσχημάτισεν εἰς τὴν Ἀδηνίας ἐκτεταμένον κράτος, ἀφοῦ ὑπέταξε τὰς ιθαγενεῖς φυλὰς μέχρι τῶν Ἡρακλείων στηλῶν καὶ τῶν συνόρων τῆς Αἰγύπτου.

Οἱ Καρχηδόνιοι ἐπλούτησαν ἀπὸ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλί-

αν, ἔδημιούργησαν ίσχυρὸν πολεμικὸν στόλον καὶ ἐκόσμησαν τὴν πόλιν των μὲ ὥραιότατα οἰκοδομήματα. Δικαίως ἔλεγον ὅτι ἡ Καρχηδών ἦτο ἡ πλουσιωτέρα πόλις τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ ἡ ίσχυροτέρα ναυτικὴ δύναμις τῶν χρόνων της. Τὸ κράτος ἐκυβέρνων οἱ πλούσιοι ἐμπτοροί, οἱ ὅποιοι ἐκράτουν τὸν λαὸν μακρὰν τῆς διοικήσεως καὶ τὸν ἐπετήρουν αὐστηρῶς. Τὴν ἔξουσίαν εἶχε κυρίως τὸ συμβούλιον τῶν 100, δηλαδὴ ἡ Σύγκλητος τῆς Καρχηδόνος.

Νόμισμα Καρχηδόνος

(Χάλκινον τοῦ 4ου αἰῶνος. Ἐλληνικῆς τεχνοτροπίας)

1. Κεφαλὴ τῆς θεᾶς τῆς γεωργίας. 2. Νομαδικὸς ἵππος, λευκὸς καὶ εὐκίνητος. Ἐνθυμίζει ἀραβικοὺς ἵππους τῆς ἐποχῆς μας.

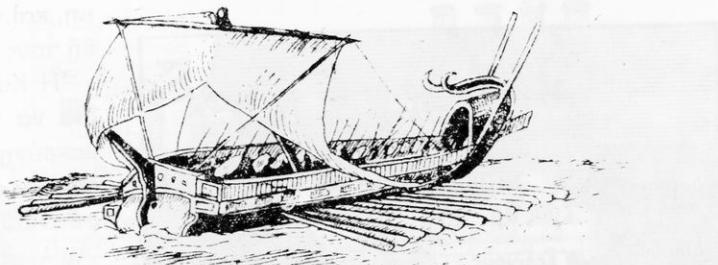
Οἱ Καρχηδόνιοι δὲν εἶχον ἑθνικὸν στρατόν, ἀλλὰ δένον μισθοφορικόν. Μόνον οἱ ἀξιωματικοὶ ἦσαν Καρχηδόνιοι. Ἐστηρίζοντο ὅμως εἰς τὸ πολυπληθὲς ναυτικόν των, τὸ ὅποιον ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὰ τελειότερα πλοῖα τῆς ἐποχῆς, ἀπὸ πεντήρεις.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΑΡΧΗΔΟΝΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ἄφορμὴ καὶ κύριον θέατρον τοῦ πρώτου πολέμου ἦτο ἡ Σικελία. Δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς τὰς λεπτομερείας του, ἀλλ' εἴναι βέβαιον ὅτι οἱ ἀντίπαλοι ἐπάλαισαν μὲ πεῖσμα 23 ἔτη εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν.

Οἱ Ρωμαῖοι ἐπεκράτησαν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ περιώρισαν τοὺς Καρχηδονίους εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς νήσου. Ἡτο φανερὸν ὅμως ὅτι ὁ πόλεμος δὲν θὰ ἐτελείωνεν, ἐφ' ὅσον οἱ Καρχηδόνιοι ἔξουσία-

ζον τὴν θάλασσαν. Οἱ Ρωμαῖοι λοιπὸν κατεσκεύασαν στόλον ἀπὸ 130 πλοιαὶ καὶ ὁ ὑπατος Γάιος Δουΐδιος ἐνίκησε τοὺς Καρχηδονίους. Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτὴν οἱ Ρωμαῖοι ἔλαβον θάρρος καὶ ἔστειλαν στρατὸν εἰς τὴν Ἀφρικὴν ὑπὸ τὸν Ρήγουλον. Ἀλλὰ τὸν μισθοφορικὸν στρατὸν τῆς Καρχηδόνος διωργάνωσεν ὁ ἔξοριστος Σπαρτιάτης Ξάνθιππος· οἱ ιθαγενεῖς ὅμως εἰς τοὺς ὄποι-

Πολεμικὸν πλοῖον Καρχηδονίων.

(Τοιχογραφία Πομπηίας)

‘Απὸ παράστασιν ναυμαχίας. ‘Ο ζωγράφος ἔχει πιθανώτατα ὑπ’ ὅψιν νεωτέρου τύπου πολεμικὸν πλοῖον.

οὓς εἶχον ἐλπίσει οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἐκινήθησαν. ‘Ο Ρήγουλος ἐνικήθη καὶ ἤχμαλωτίσθη (255).

Μετὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν ἀποτυχίαν τῶν Ρωμαίων ὁ πόλεμος πάλιν περιωρίσθη εἰς τὴν Σικελίαν. Οἱ Καρχηδόνιοι εἶχον στείλει τὸν δραστήριον στρατηγὸν Ἀμίλκαν Βάρκαν, ὁ ὅποιος ἀντέταξε ζωηρὰν ἀντίστασιν. Τέλος ὅμως οἱ Ρωμαῖοι κατεσκεύασσαν νέον στόλον καὶ εἰς τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Σικελίας κατέστρεψαν τὸν Καρχηδονιακὸν στόλον (241). Οἱ Καρχηδόνιοι κουρασμένοι ἐξήτησαν εἰρήνην. Παρέδωσαν τὴν Σικελίαν καὶ τὰς πέριξ νήσους καὶ ἐπλήρωσαν μεγάλην πολεμικὴν ἀποζημίωσιν (241).

ΤΟ ΜΕΤΑΞΥ ΔΥΟ ΠΟΛΕΜΩΝ ΔΙΑΣΤΗΜΑ

‘Η εἰρήνη διήρκεσεν 23 ἔτη (241 - 218) καὶ ἦτο μόνον προσωρινὴ ἀνακωχὴ. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτῆς συνέβησαν μερικὰ ἀξιοσημείωτα γεγονότα.

Αμέσως μετά τήν ειρήνην, είς τὴν Καρχηδόνα ἐστασίασαν οἱ μισθοφόροι καὶ οἱ ιθαγενεῖς. Οἱ Ρωμαῖοι ἐπωφελήθησαν ἀπὸ τὸν κίνδυνον, τὸν ὅποιον διέτρεξε τότε ἡ Καρχηδών, καὶ ἐκυρίευσαν δύο ἄλλας νήσους, τὴν Σαρδηνίαν καὶ τὴν Κορσικήν.

Ο ὄνομαστὸς καὶ γνωστὸς στρατηγὸς Ἀμίλκας Βάρκας ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς μιᾶς μερίδος, ἡ ὅποια ἤθελε νὰ κάμη τὸ πολίτευμα τῆς Καρχηδόνος δημοκρατικόν, νὰ καταρτίσῃ ἔθνικὸν στρατόν, ὅπως καὶ ἡ Ρώμη, καὶ νὰ ἐκδικήθῃ τοὺς Ρωμαίους.

Ἡ Κυβέρνησις, διὰ νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ, τὸν ἐστειλεν εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Ἐκεῖ ὁ Ἀμίλκας ἐκυρίευσε τὴν νοτιοανατολικὴν Ἰσπανίαν καὶ ἰδρυσεν ἀληθινὸν κράτος. Τὸ ἔργον του ἐσυνέχισεν ὁ υἱὸς του Ἀννίβας, ὁ ὅποιος ἦτο πρωρισμένος νὰ ἀποκτήσῃ μεγάλην δόξαν.

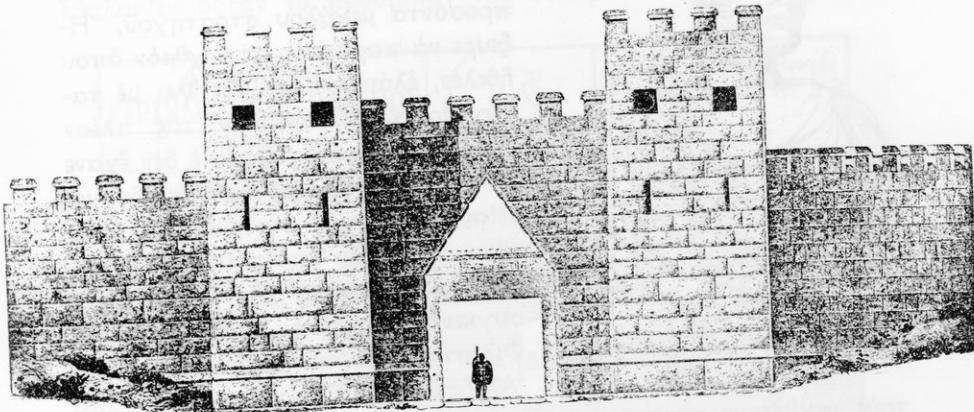

Οἱ Ρωμαῖοι εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ εἶχον καὶ ἄλλας ἐπιτυχίας. Ἐκυρίευσαν τὴν ἐντεῦθεν τῶν "Ἀλπεων Γαλατίαν" (225 - 218), ἐκαθάρισαν τὴν Ἀδριατικὴν ἀπὸ τοὺς Ἰλλυριούς πειρατὰς καὶ ἔκαμαν συμμάχους τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις Ἀπολλωνίαν, Ἐπίδαμνον καὶ Κέρκυραν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀνησύχησε πολὺ τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας καὶ ἤρχισαν αἱ πρῶται προστριβαὶ μεταξὺ Μακεδονίας καὶ Ρώμης.

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΑΡΧΗΔΟΝΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (218 - 201).

Ἡ ἀφορμὴ διὰ νέον πόλεμον μεταξὺ Ρώμης καὶ Καρχηδόνος δὲν

ἀργησε νὰ δοθῇ. Ὁ Ἀννίβας, ἀφοῦ κατέκτησε τὴν Ἰσπανίαν μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἰβηρος, ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν Ζάκανθαν, ἡ ὄποια ἦτο σύμμαχος τῆς Ρώμης. Οἱ ρωμαῖοι ἡθέλησαν νὰ προστατεύσουν τὴν πόλιν, ὀλλ’ ὁ Ἀννίβας ἀπέκρουσε τὴν ρωμαϊκὴν ἀνάτειξιν καὶ ἐκυρίευσε τὴν πόλιν μετὰ ὀκτάμηνον πολιορκίαν (219).

Ἡ πόλις Μεσσήνη. (Σικελία).
Ἐξωτερικὴ ὅψις.

Ο πόλεμος τότε ἐκηρύχθη τὸ 218. Ὁ δεύτερος καρχηδονιακὸς πόλεμος εἶναι ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους καὶ δραματικωτέρους τῆς ἱστορίας.

Ο ΑΝΝΙΒΑΣ

Ἡρως τοῦ μεγάλου αὐτοῦ πολέμου εἶναι ὁ Ἀννίβας. Ἐγεννήθη τὸ 247 καὶ ἔζεπαιδεύθη ὑπὸ τοῦ πατρός του, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐνέπνευσεν ἀσπονδον μῖσος κατὰ τῶν Ρωμαίων. Εἰς πολὺ μικρὰν ἡλικίαν ἤλθεν εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς μέχρι τοῦ 221, ὅποτε ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ στρατηγός.

Ἡ φύσις εἶχε προικίσει τὸν Ἀννίβαν μὲν ἔξαίρετα προτερήματα. Ἡτο τολμηρὸς εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ψύχραιμος εἰς τοὺς κινδύ-

νους καὶ διὰ τοῦτο ἐκέρδισε τὴν λατρείαν καὶ ἀφοσίωσιν τοῦ στρατοῦ. Ἀκαταπόνητος εἰς τοὺς κόπους, εἰς τὴν ἀυτνίαν καὶ εἰς τὰς στερήσεις, συνεμερίζετο ὅλας τὰς περιπετείας τῶν στρατιωτῶν του καὶ πρῶτος ἔδιδε τὸ παράδειγμα αὐστηρᾶς στρατιωτικῆς ἀγωγῆς.

Ο Αννίβας
Μαρμαρίνη προτομή. (Νεάπολις).

τοὺς μεγίστους στρατηγούς δὲλων τῶν χρόνων.

Η ΔΙΑΒΑΣΙΣ ΤΩΝ ΑΛΠΕΩΝ

Ο Αννίβας ἐσκέφθη νὰ μεταφέρῃ τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἰταλίαν. Τὴν ἀνοιξιν τοῦ 218 ἐπέρασε τὸν Ἰβηρα καὶ τὰ Πυρηναῖα καὶ ἐφθάσεν εἰς τὸν Ροδανὸν ποταμὸν μὲ ἀξιόλογον στρατὸν ἀπὸ 50 χιλ. πεζοὺς καὶ 9 χιλ. ἵππεις. Περίπου 40 πολεμικοὶ ἐλέφαντες παρηκολούθουν τὸ στράτευμα, διὰ νὰ χρησιμεύουν ὡς προχώματα κατὰ τοῦ ἔχθροῦ, νὰ διασποῦν τὰς τάξεις του καὶ τέλος διὰ νὰ θραύσουν μὲ τὸν ὅγκον τοῦ σώματός των τὸ ρεῦμα τῶν ποταμῶν καὶ νὰ διευκολύνουν τὴν διάβασιν. Κατόπιν δὲ Αννίβας ἐπέρασε τὸν Ροδανὸν ποταμὸν καὶ τὸν Ὁκτώβριον εύρισκετο εἰς τὰ ὁροπέδια τῶν Αλπεων. Ἀπὸ τὸν σημερινὸν μικρὸν Ἀγιον Βερνάρδον, καθὼς ὑποθέτουν, δὲ καρχηδονιακὸς στρατὸς κατόπιν ἀπειργάπτων δυσκολιῶν κατέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν. Υπέστη ὅμως τρομερᾶς ἀπωλείας καὶ διεσώθησαν μόνον 20 χιλ. πεζοί, 5 χιλ. ἵππεις καὶ 20 ἐλέφαντες.

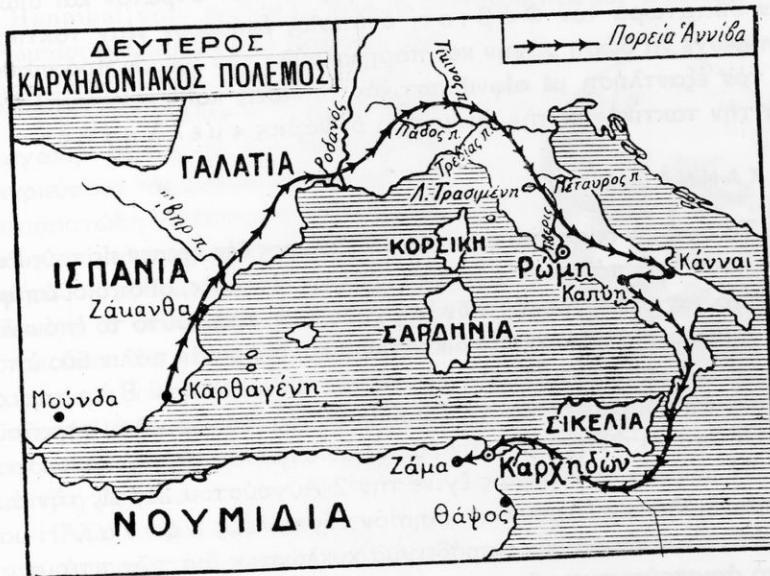
Διὰ τοῦτο ἐγοήτευε τοὺς στρατιώτας του καὶ τοὺς ἔσυρεν ὅπου ἦθελεν.

Ἄλλ' δὲ Αννίβας εἶχε κυρίως τὰ προσόντα μεγάλου στρατηγοῦ. Ἑξευρε νὰ παρασύρῃ τὸν ἔχθρὸν ὅπου ἦθελεν, ἐλάμβανε καὶ ἐξετέλει μὲ ταχύτητα καταπληκτικὴν τὰς πλέον τολμηρὰς ἀποφάσεις, ποτὲ δὲν ἔχανε τὸ θάρρος του καὶ εἰς τὰς δυσμενίας τῆς τύχης συνήθιζε νὰ ὑπομένῃ. Υπῆρξεν ἀπὸ τοὺς ἀξιολογωτέρους πολεμιστὰς τῆς ἀρχαιότητος συγκεντρώνων τὴν πονηρίαν τοῦ Φιλίππου καὶ τὴν ἀνδρείαν τοῦ Μ.

Ἀλεξάνδρου. Θεωρεῖται ἔνας ἀπὸ

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΝΙΚΑΙ

‘Ο υπατος Κορνήλιος Σκιπίων ἐνόμιζε τὸν Ἀννίβαν ἔξηντλημένον καὶ ἔσπευσε νὰ τὸν συναντήσῃ, ἀλλ’ ἡττήθη παρὰ τὸν παραπόταμον τοῦ Πάδου Τίκινον. Εἰς δευτέραν μάχην εἰς τὸν παραπόταμον Τρεβίαν ὁ Ἀννίβας ἐπέφερε τελείαν καταστροφὴν εἰς τὸν ρωμαϊκὸν στρατὸν (Δεκέμβριος 218). Αἱ νῖκαι αύται περιέβαλον μὲ δόξαν τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀννίβα. “Ολη ἡ ἄνω Ἰταλία

προσεχώρησεν εἰς αὐτὸν καὶ 20 χιλ. Γαλάται ἐνίσχυσαν τὸν στράτον του.

Οι Ρωμαῖοι ἐπεχείρησαν μὲ δύο νέας στρατιὰς νὰ ἐμποδίσουν τὴν κάθιδον τοῦ Ἀννίβα εἰς τὴν μέσην Ἰταλίαν. Ἀλλ’ ὁ Καρχηδόνιος στρατηλάτης ἐπέρασε τὰ Ἀπέννινα ἀπὸ ἀλλὰ σημεῖα καὶ εὑρέθη εἰς τὰ νῶτα τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ. Ο υπατος Φλαμινῖνος παρεσύρθη ὑπὸ τοῦ πονηροῦ Ἀφρικανοῦ εἰς τὸ στενὸν μεταξὺ τῆς λίμνης Τραύματος καὶ τῶν παρακειμένων λοφίσκων καὶ μὲ τὸ μεγαλύτερον μέσον μὲν ηγετοῦ τοῦ στρατοῦ του κατεστράφη (217). Περίπου 15 χιλ. στρατιώται ἐφονεύθησαν, χωρὶς νὰ προφθάσουν νὰ παραταχθοῦν εἰς μάχην.

Ο ΦΑΒΙΟΣ ΜΑΞΙΜΟΣ

‘Ο δρόμος πρὸς τὴν Ρώμην ἦτο ἀνοικτός. ’Αλλ’ δ ‘Αννίβας δὲν ἐθεώρησε φρόνιμον νὰ βαδίσῃ ἐναντίον αὐτῆς, ὅπως πρὸ 70 περίπου ἐτῶν δ ‘Πύρρος. ’Ηθελε πρῶτον νὰ ἀπογυμνώσῃ αὐτὴν ἀπὸ τοὺς συμμάχους της. ’Ἐπέρασε λοιπὸν τὸ ὄρεινὸν Σάμνιον καὶ κατέβη εἰς τὴν Καμπανίαν, διὰ νὰ κυριεύσῃ τὴν Κα π ύη ν σπουδαιοτάτην θέσιν διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις του. ’Ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὴν Ρώμην ἔγινοντο σοβαραὶ προετοιμασίαι. ’Εστρατολόγησαν νέον στρατὸν καὶ διώρισαν δικτάτωρα τὸν Φ ἀ βιον, δ ὁποῖος ἐφήρμοσε νέαν τακτικήν. ’Ἀπέφευγε νὰ δώσῃ μάχην καὶ παρηκολούθει τὸν ἔχθρὸν προσπαθῶν νὰ τὸν ἔξαντλήσῃ μὲ αἱφνιδιαστικὰς ἐπιθέσεις καὶ μικροσυμπλοκάς. Διὰ τὴν τακτικὴν αὐτὴν ὠνομάσθη δ ‘Φάβιος « μ ε λ λ η τ ἡ σ ».

ΑΙ ΚΑΝΝΑΙ (216)

Τὸ σχέδιον ὅμως τοῦ συνετοῦ δικτάτωρος δὲν ἤρεσεν εἰς τοὺς Ρωμαίους καὶ πρὸ πάντων εἰς τοὺς συμμάχους Ἰταλούς, οἱ δόποιοι ὑπέφερον ἀπὸ τὰς καταστροφὰς τῶν Καρχηδονίων. Διὰ τοῦτο τὸ ἐπόμενον ἔτος οἱ Ρωμαῖοι ἔπαισαν τὸν δικτάτωρα καὶ διώρισαν πάλιν δύο ὑπάτους, τὸν Αἰμίλιον Παῦλον καὶ τὸν Τερέντιον Βάρρωνα, εἰς τοὺς δόποιούς ἀνέθεσαν τὴν διοίκησιν τοῦ νέου μεγάλου στρατοῦ.

Οἱ ὑπατοὶ ὠδήγησαν τὸν ρωμαϊκὸν στρατὸν εἰς τὴν καταστροφήν. ’Η μοιραία σύγκρουσις ἔγινε τὴν 2 Αὔγουστου 216 εἰς τὴν ἀμμώδη πεδιάδα τῆς Ἀπουλίας πλησίον τῆς πόλεως Κάννας. ’Η μάχη αὐτὴ εἶναι κλασσικὸν παράδειγμα κυκλώσεως διὰ τῶν πτερύγων καὶ τὸ ἀριστούργημα τῆς τακτικῆς τοῦ Ἀννίβα. ’Ἐπύκνωσε τὰς πτέρυγας καὶ ἀραιώσε τὸ κέντρον, ἐνῷ οἱ Ρωμαῖοι εἶχον κάμει τὸ ἀντίθετον. ’Ο ρωμαϊκὸς στρατὸς περιεκυκλώθη καὶ ἔπαθε τρομερὰν καταστροφήν. Τὸ ἥμισυ σχεδὸν ἐσφάγη, σημαντικὸν μέρος ἡχμαλωτίσθη καὶ μόλις 15 χιλ. ἐσώθησαν ὑπὸ τὸν Βάρρωνα. ’Ο Αἴμ. Παῦλος καὶ σχεδὸν ὄλοι οἱ ἀξιωματικοὶ ἔπεσαν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης.

Αἱ συνέπειαι τῆς νίκης ἦσαν σοβαρώταται. Αἱ πόλεις τῆς Κάτω Ἰταλίας παρεδόθησαν, ἡ Καπύη ἦνοιξε τὰς πύλας εἰς τὸν νικητήν. ’Ο Φίλιππος τῆς Μακεδονίας ἔκλεισε συμμαχίαν μὲ τὸν Ἀννίβαν καὶ αἱ Συρακοῦσαι συνετάχθησαν μὲ τοὺς Καρχηδονίους. ’Ο Ἀννίβας διεχείμασεν εἰς τὴν Καπύην.

ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΤΥΧΗΣ

Παρ' ὅλας ὅμως τὰς ἐπιτυχίας του ὁ Ἀννίβας δὲν κατώρθωσε νὰ ἔξεγειρῇ τὰς πόλεις τῆς μέσης Ἰταλίας κατὰ τῶν Ρωμαίων. Οἱ Ρωμαῖοι ἀντιθέτως δὲν ἔχασαν τὸ θάρρος των, ἐδιπλασίασαν τὰς προσπαθείας των καὶ ἐπολιόρκησαν τὸ ὄρμητήριον τοῦ Ἀννίβα, τὴν Καπύνην. Ὁ Ἀννίβας πρὸς ἀντιπερισπασμὸν ἔκαμε τότε τὴν περίφημον πορείαν κατὰ τῆς Ρώμης, τὴν ὅποιαν ἐπλησίασε μέχρις ἐνὸς μιλίου (*Hannibal ante portas*). Ἄλλ' ὁ ἀντιπερισπασμὸς ἀπέτυχε καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐκυρίευσαν τὴν Καπύνην, τὴν ὅποιαν ἐτιμώρησαν σκληρότατα.

Εἰς τὴν Σικελίαν οἱ Ρωμαῖοι εἶχον μεγάλην ἐπιτυχίαν. Κατώρθωσαν νὰ κυριεύσουν τὰς Συρακούσας παρὰ τὴν πεισματώδη ἀντίστασιν τῶν κατοίκων καὶ τὰ μηχανικὰ μέσα τοῦ περιφήμου μαθηματικοῦ Ἀρχιμήδους, ὁ ὅποιος μὲ τὰς ἐφευρέσεις του ἔκαιε τὰ ρωμαϊκὰ πλοιαὶ καὶ ἐματαίωνε τὰ σχέδια τῶν πολιορκητῶν (212). Τὸν Φίλιππον τῆς Μακεδονίας ἡμπόδισαν μὲ πλοιάρια νὰ στείλῃ βοήθειαν εἰς τὸν Ἀννίβαν.

'Ἄλλ' ἡ κρίσις τοῦ μεγάλου πολέμου ἥρχισε νὰ φαίνεται κυρίως εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Ὁ νεαρὸς στρατηγὸς Πόλλιος Κορνήλιος Σκιπίων, νιός τοῦ Σκιπίωνος, ὁ ὅποιος μετὰ τὴν ἥττάν του εἰς τὸν Τρεβίαν εἶχε μεταφέρει τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἰσπανίαν, κατώρθωσε τὸ 209 νὰ κυριεύσῃ τὴν πρωτεύουσαν τῶν Καρχηδονίων Καρθαγένην καὶ ν' ἀποκτήσῃ φήμην μεγάλην. Τὴν Ἰσπανίαν τότε ἐκυβέρνα ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀννίβα Ἀσδρούγαλην. Οἱ Ρωμαῖοι ὅμως συνεκέντρωσαν ὅλας τὰς δυνάμεις ἐναντίον του καὶ εἰς τὸν μικρὸν ποταμὸν Μέταυρον, νοτίως τοῦ Ρουβίκωνος, κατέστρεψαν ἔξ ολοκλήρου τὸν στρατόν του (207). Ὁ Ἀσδρούγας ἐφονεύθη. Ὁ Ἀννίβας περιῆλθεν εἰς δύσκολον θέιδιος ὁ Ἀσδρούγας ἐφονεύθη.

Σκιπίων ὁ Ἀφρικανὸς
(Μαρμαρίνη προτομή).

σιν. 'Η κυβέρνησις τῆς Καρχηδόνος, τὴν ὅποιαν κατεῖχον οἱ ἀντιπολιτευόμενοι, ἄφησεν εἰς τὴν τύχην του τὸν μέγαν στρατηλάτην εἰς ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα. Ἀφοῦ τέλος δὲν κατώρθωσε νὰ λάβῃ ἐνισχύσεις καὶ ἀπὸ τὸν ἀδελφὸν του, ἥλθεν εἰς δυσκολωτάτην θέσιν καὶ ἦναγκάσθη νὰ ύποχωρήσῃ εἰς τὴν Βρουττίαν.

Η ΠΑΡΑ ΤΗΝ ZAMAN MAXH. – EIRPHNH

Οἱ Ρωμαῖοι παρακινούμενοι τότε ἀπὸ τὸν Σκιπίωνα, τὸν νικητὴν τῆς Ἰσπανίας, ὁ ὅποιος ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐπιστρέψει εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἔγινεν ὑπατος εἰς ἡλικίαν 30 ἑτῶν, ἀπεφάσισαν νὰ μεταφέρουν τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἀφρικήν. Τὴν τολμηρὰν ἐπιχείρησιν ἀνέλαβεν ὁ Ἡδίος ὁ Σκιπίων. Τὸ 204 ἀπεβιβάσθη βορείως τῆς Καρχηδόνος, πλησίον τῆς πόλεως Ὑτίκης, καὶ ἔλαβεν ὡς σύμμαχον τὸν βασιλέα τῆς Νουμιδίας *Μασσανάσην*.

Οἱ Καρχηδόνιοι ἦναγκάσθησαν νὰ προσκαλέσουν τὸν Ἀννίβαν. 'Η κρίσιμος μάχη ἐδόθη πλησίον τῆς Ζάμας εἰς τὴν κεντρικήν Τύνιδα (σημ. Naragara) τὸ 202. Οἱ Καρχηδόνιοι ἔπαθαν τόσην καταστροφήν, ὡστε ὁ Ἀννίβας τοὺς συνεβούλευσε νὰ κλείσουν εἰρήνην καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὰ κτήματά του.

'Η εἰρήνη ὑπεγράφη τὸ 201 μὲ ὄρους βαρυτάτους. Οἱ Καρχηδόνιοι παρέδωσαν τὸν πολεμικὸν στόλον ἑκτὸς 10 πλοιών, παρεχώρησαν ὅλας τὰς ἔξω τῆς Ἀφρικῆς κτήσεις, ὁ Μασσανάσης ἀνεγνωρίσθη ἀνεξάρτητος βασιλεὺς τῆς Νουμιδίας, ἀνέλαβον νὰ πληρώσουν εἰς διάστημα 50 ἑτῶν πολεμικὴν ἀποζημίωσιν 10 χιλ. ταλάντων (60 ἔκ. χρυσῶν δραχμῶν) καὶ δὲν εἶχον δικαίωμα νὰ ἐπιχειροῦν πόλεμον χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ρώμης. Οἱ Ρωμαῖοι ἔδωσαν εἰς τὸν Σκιπίωνα τὴν τιμητικὴν προσωνυμίαν *Ἀρικανός*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ

Η ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΙΣ

‘Ο πόλεμος πρὸς τοὺς Καρχηδονίους ἦτο ἀκόμη πόλεμος ἔθνικὸς διὰ τὴν Ρώμην, δηλαδὴ ἀγῶν διὰ τὴν ὑπαρξίν της. Ἀλλ’ οἱ Ρωμαῖοι, ἀφοῦ ἐνίκησαν τοὺς Καρχηδονίους καὶ ἐκυριάρχησαν εἰς τὴν δυτικὴν Μεσόγειον, ἀπέκτησαν συνείδησιν τῆς ὑπεροχῆς των καὶ ἀπὸ τότε ζητοῦν νὰ ἐπικρατήσουν εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ νὰ κανονίσουν ζητοῦν νὰ ἐπικρατήσουν εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ νὰ κανονίσουν ζητοῦν νὰ ἐπικρατήσουν εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ νὰ κανονίσουν ζητοῦν νὰ ἐπικρατήσουν εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ νὰ κανονίσουν ζητοῦν νὰ ἐπικρατήσουν εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν γειτονικῶν κρατῶν κατὰ τὸ συμφέρον των. Ἐπειδὴ παρετήρησαν τὴν ἀδυναμίαν τῶν μεγάλων κρατῶν τῆς ἐποχῆς των, ἀποκτοῦν ὀλίγον κατ’ ὀλίγον τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ὑποτάξουν καὶ νὰ προσαρτήσουν τὰς χώρας αὐτῶν. Τοιουτοπότως δίδεται ἐλεύθερον στάδιον εἰς τὴν κατακτητικὴν ὁρμὴν τῶν Ρωμαίων (εἰς τὸν ρωμαϊκὸν ἴμπεριαλισμόν, ὅπως λέγουν) καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος ἡ Ρώμη ὑποτάσσει ὅλας τὰς περὶ τὴν Μεσόγειον χώρας.

Η ΑΝΑΜΕΙΞΙΣ ΕΙΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

‘Αμέσως μετὰ τὸ τέλος τοῦ β’ καρχηδονιακοῦ πολέμου ἡ Ρώμη ἀναμειγνύεται εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολῆς. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ Ἀνατολὴ παρουσιάζει τὴν ἔξης εἰκόνα :

‘Η Μακεδονία, εἰς τὴν ὅποιαν βασιλεύουν οἱ Ἀντιγονίδαι, εἶναι κράτος ἀρκετὰ ἰσχυρόν. ‘Ο βασιλεὺς Φίλιππος Ε’ (220 - 179) ἀναδιωργάνωσε τὸ κράτος του, προσπαθεῖ νὰ κυριαρχήσῃ εἰς τὴν ‘Ελλάδα, νὰ ἀπομακρύνῃ τοὺς Ρωμαίους ἀπὸ τὰ Ἰλλυρικὰ παράλια καὶ νὰ ἰδρύσῃ ἰσχυρὰν μοναρχίαν.

‘Η Συρία, τὴν ὅποιαν κυβερνοῦν οἱ Σελευκίδαι, εἶναι κράτος πολὺ ἐκτεταμένον. ‘Ο Ἀντίοχος Γ’ ὁ Μέγας (222 - 187), σύγχρονος τοῦ Φίλιππου, κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὰς ἀσιατικὰς κτήσεις μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ, εἶχε πλοῦτον καὶ δύναμιν καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ ἰσχυρότερος μονάρχης τῆς Ἀνατολῆς.

‘Η Αἴγυπτος, εἰς τὴν ὁποίαν ἐβασίλευον οἱ Πτολεμαῖοι, εύ-ρισκετο εἰς παρακμήν. Οἱ ‘Ἐλληνες, οἱ ὁποῖοι ἐκυβέρνων τὸ κράτος, ἀ-πετέλουν μικρὰν μειονότητα μισητὴν εἰς τοὺς ιθαγενεῖς καὶ οἱ διαρκεῖς πόλεμοι πρὸς τοὺς Σελευκίδας ἔξηντλησαν τὰς δυνάμεις τοῦ κράτους.

Τὸ βασίλειον τῆς Περγάμου ἦτο μικρόν, ἀλλὰ συγ-κεντρωμένον καὶ καλῶς ὡργανωμένον.

Σπουδαία ναυτική δύναμις ἦτο κατὰ τοὺς χρόνους αὐτούς ἡ Δημοκρατία τῆς Ρόδου, ἡ ὁποία εἶχε γίνει σημαντικὸν κέντρον ἐμπορίου καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως.

‘Η Ἐλλὰς κατὰ τοὺς χρόνους αὐτούς εύρισκετο εἰς τελείαν ἀναρχίαν. Οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ ἕριδες ἔλυμαίνοντο αὐτήν. Αἱ δύο Συμπολιτεῖαι, ἡ Ἀχαική καὶ ἡ Αἰτωλική, ἔξηντλήθησαν εἰς ἐμφυλίους πολέμους καὶ δὲν ἀπετέλουν σοβαρὰν δύναμιν.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ (200 - 197)

Διηρημένη κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ἔξηντλημένη ἡ Ἀνατολὴ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀναχαιτίσῃ τοὺς Ρωμαίους, οἱ ὁποῖοι προσβάλ-λουν πρῶτον τὴν Μακεδονίαν. ‘Ο Φίλιππος Ε’ καὶ ὁ Ἀντίοχος Γ’ εἶχον συνενοθῆν νὰ διαμοιράσουν τὰς ἀποικιακὰς κτήσεις τῆς Αιγύ-πτου. ‘Ο βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας διεβίβασε στρατὸν εἰς τὴν Μ. Ἀ-σίαν. Τότε αἱ δύο μικρασιατικαὶ δυνάμεις, Πέργαμος καὶ Ρόδος, ἐζή-τησαν τὴν μεσολάβησιν τῶν Ρωμαίων καὶ ἡ Σύγκλητος, ἡ ὁποίᾳ ἥ-θελε νὰ τιμωρήσῃ τὸν σύμμαχον τοῦ Ἀννίβα Φίλιππον Ε’, ἀπήτησε τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν μακεδονικῶν στρατευμάτων ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ασίαν. ‘Ο Φίλιππος ἥρνήθη καὶ ἡ Ρώμη ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατ’ αὐτοῦ (200).

Οἱ Ρωμαῖοι ἥρχισαν μὲ δόλιγην ὅρεξιν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Μα-κεδονίας. Ἐξήρχοντο ἔξηντλημένοι ἀπὸ τὸν τραχὺν ἀγῶνα πρὸς τὸν Ἀννίβαν καὶ μόλις πρὸ ἐνὸς ἔτους εἶχον κλείσει εἰρήνην πρὸς τὴν Καρχηδόνα. ‘Ο στρατός των, ἀποβιβασθεὶς εἰς τὴν Ἀπολλωνίαν τῆς Ἡπείρου, δὲν κατώρθωσεν ἐπὶ δύο ἔτη νὰ προχωρήσῃ ἀπὸ τὴν πα-ραλίαν, ὅπου περιώρισεν αὐτὸν ὁ Φίλιππος. Ἄλλὰ τὸ θέρος τοῦ 198 ὁ νεαρὸς ὑπατος Φλαμινίος ἐπανέλαβε τὴν ἐπίθεσιν ἀπὸ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀφου ποταμοῦ (Βόρειος Ἡπείρος) καί, ἀφοῦ εἰσέ-βαλεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Κορίνθου καὶ προσεί-κυσε πολλὰς ἐλληνικὰς πόλεις καθὼς καὶ τὴν Αἰτωλικὴν Συμπολιτείαν.

Τὸ θέρος τοῦ 197 ἐδόθη ἡ ἀποφασιστικὴ μάχη εἰς τὴν θέσιν Κυνὸς Κεφαλαίας, μεταξὺ Λαρίσης καὶ Φαρσάλου. Ἐκεῖ αἱ ρωμαϊκαὶ λεγεώνες συνέτριψαν τὴν μακεδονικὴν φάλαγγαν εἰς τὴν νίκην τῶν ὅμων συνετέλεσε πολὺ τὸ ἴππικὸν τῶν Αἰτωλῶν.

Ο Φίλιππος ὑπεχρεώθη νὰ ἔκκενώσῃ τὰς πόλεις τῆς Ἰλλυρίας καὶ τὰς ὁχυρὰς θέσεις, τὰς ὅποιας κατεῖχεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ νὰ πληρωσῃ χίλια τάλαντα ὡς πολεμικὴν ἀποζημίωσιν.

Μετὰ τὴν νίκην ὁ Φλαμινῖνος κατῆλθεν εἰς Κόρινθον (196), ὅπου ἐτελοῦντο τὰ Ἰσθμια. Ἐκεῖ ἐν μέσῳ ἀπεριγράπτου ἐνθουσιασμοῦ ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων. Δι’ αὐτοῦ τοῦ μέσου οἱ Ρωμαῖοι κατώρθωσαν μὲ τὴν γνωστὴν διπλωματικὴν ἰκανότητα νὰ χωρίσουν τὴν Ἑλλάδα εἰς ἀναρίθμητα κρατίδια καὶ νὰ τὴν καταστήσουν ἀνίκανον δι’ ἄμυναν.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΤΙΟΧΟΥ (192 - 190)

Ο Ἀντίοχος Γ' ἐφάνη ἀδιάφορος διὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀλλοτε συμμάχου του Φιλίππου καὶ ἡθέλησε μᾶλλον νὰ ἐπωφεληθῇ ἀπὸ τὴν δυστυχίαν του. Κατέλαβε τὰς κτήσεις τοῦ Πτολεμαίου εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὸ 196 ἐπέρασε τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἔγινε κύριος τῆς Θράκης. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ Αἰτωλοὶ εἶχον δυσαρεστηθῆ κατὰ τῶν Ρωμαίων, διότι δὲν ὥφελήθησαν, ὅσον ἥλπιζον, ἀπὸ τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Φιλίππου. Συνεννοήθησαν λοιπὸν μὲ τὸν Ἀντίοχον. Ο βασιλεὺς τῆς Συρίας ἤρχισε τότε νὰ κάμνῃ προετοιμασίας, διὰ νὰ προσβάλῃ τοὺς Ρωμαίους. Εἰς τὰ σχέδιά του τὸν ἐνεθάρρυνε πολὺ ὁ Ἀννίβας, ὁ ὄποιος εἶχε καταφύγει εἰς τὴν αὐλήν του. Τὸ 192 ὁ Ἀντίοχος ἀπεβίβασε 10 χιλ. στρατὸν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Οἱ Ρωμαῖοι τότε ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατ’ αὐτοῦ. Τοιουτοτρόπως ἡ Ρώμη ἤρχετο εἰς σύγκρουσιν μὲ τὴν δευτέραν μεγάλην δύναμιν τῆς Ἀνατολῆς. Ἄλλ’ ὁ Ἀντίοχος διεξήγαγεν ἀδεξίως τὸν πόλεμον καὶ δὲν ἤκολούθησε τὸ σχέδιον τοῦ Ἀννίβα.

Ἀντιθέτως οἱ Ρωμαῖοι κατώρθωσαν νὰ σχηματίσουν ἵσχυρὰν συμμαχίαν προσελκύσαντες τὴν Ἀχαικὴν Συμπολιτείαν, τὸν Εὔμενον τῆς Περγάμου καὶ τὴν Ρόδον. Καὶ αὐτὸς ὁ Φίλιππος τῆς Μακεδονίας ἐτάχθη μὲ τὸ μέρος των. Τοιουτοτρόπως ἐδιχάζετο πάλιν ὁ ἐλληνισμὸς

καὶ ἔχανε διὰ παντὸς τὴν εὐκαιρίαν νὰ σώσῃ τὴν ἐλευθερίαν του. Ὁ Ἀντίοχος ἀπεκρούσθη καὶ ἡναγκάσθη νὰ ἀποσυρθῇ εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐνῷ οἱ σύμμαχοί του Αἴτωλοί ἐζήτησαν ἀνακωχήν.

Οἱ Ρωμαῖοι διεβίβασαν ἵσχυρὸν στρατὸν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ὑπὸ τὸν Λεύκιον Σκιπίωνα, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχον δώσει ὡς σύμβου-

Ἀντίοχος ὁ Γ' τῆς Συρίας

Μαρμαρίνη προτομὴ
(Παρίσιοι, Λούβρον.)

λον τὸν ἀδελφόν του Σκιπίωνα τὸν Ἀφρικανόν. Τὸ 190 ἐδόθη ἀποφασιστικὴ μάχη εἰς τὴν Μαγνησίαν, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Σιπύλου, πλησίον τῆς Σμύρνης. Ὁ Ἀντίοχος ἤττήθη καὶ ἡναγκάσθη νὰ συνάψῃ ταπεινωτικὴν εἰρήνην. Ἐξεκένωσε τὴν Μ. Ἀσίαν, ὑπεχρεώθη νὰ μὴ διατηρῇ πολεμικοὺς ἐλέφαντας καὶ στόλον πλέον τῶν 10 πλοίων καὶ ἐπλήρωσεν ἀποζημίωσιν 15 χιλ. τάλαντα. Πρὸς τούτοις ὑπεχρεώθη νὰ παραδώσῃ τὸν Ἀννίβαν. Ὁ Ἀννίβας κατέφυγεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας Προύσιαν. Ἀλλ' οἱ Ρωμαῖοι κατεδίωξαν καὶ ἐκεῖ τὸν Καρχηδόνιον στρατηλάτην, ὁ ὁποῖος, κινδυνεύων νὰ

πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἔχθρῶν, ἔπιε δηλητήριον καὶ ἐτερμάτισε τὸν βίον του.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΠΕΡΣΕΩΣ (171 - 168).

Τοιουτοτρόπως ἡ Ρώμη ἀπέβαινε τιανίσχυρος εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ὅπο τὴν ἐντύπωσιν τῶν γεγονότων αὔτῶν ἔγινε βαθεῖα μεταβολὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ δημοκρατικοὶ ὄλων τῶν πόλεων, ὅπως καὶ οἱ φίλοι τῆς ἀνεξαρτησίας, ἥσαν κατὰ τῶν Ρωμαίων καὶ ἐστήριζον τὰς ἐλπίδας των εἰς τὴν Μακεδονίαν, τὴν τελευταίαν δύναμιν ἡ ὁποία ἀπέμενεν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Πράγματι ὁ Φίλιππος Ε' ἀπὸ τὴν ἐπομένην τῆς ἤττης εἰργάζετο δραστηρίως διὰ τὴν ἐκδίκησιν καὶ ἐπωφεληθεὶς ἀπὸ τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀντιόχου ἐνέτεινε τὰς προπαρασκευάς.

Τὸ 179 ἀπέθανεν ὁ Φίλιππος καὶ ἥλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ νίος του Περσεύς, ὁ δόποῖος ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τὸν πατέρα του τὸ μῆσος κατὰ τῶν Ρωμαίων καὶ ἡτοιμάζετο μὲν μεγαλυτέραν δραστηριότητα διὰ τὸν πόλεμον. Διὰ τοῦτο ἔγινε τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης τῶν φίλων τῆς ἑλευθερίας, ἐνῷ οἱ ἀριστοκρατικοὶ δὲν ἔπαινον νὰ ἐργάζωνται ὑπὲρ τῆς Ρώμης. Ἀλλὰ καὶ τὴν τελευταίαν στιγμὴν δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐνωθοῦν οἱ «Ἐλληνες». Ἡ Ἀχαϊκὴ Συμπολιτεία καὶ ἡ Πέργαμος ἤσαν σύμμαχοι τῆς Ρώμης. Ο Εύμενης μάλιστα τῆς Περγάμου κατήγγειλεν εἰς τὴν Ρώμην (172) τὰς μυστικὰς προετοιμασίας τοῦ Περσέως. Οἱ Ρωμαῖοι, ἀφοῦ συνεκέντρωσαν στρατὸν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἐκήρυξαν κατὰ τοῦ Περσέως τὸν πόλεμον (171).

Κατ’ ἀρχὰς ὁ Περσεὺς εἶχε σημαντικὰς ἐπιτυχίας. Ο ρωμαϊκὸς στρατὸς ματαίως προσεπάθησεν ἐπὶ τρία ἔτη νὰ ἐκβιάσῃ τὰ στενὰ τοῦ Όλυμπου, διὰ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Τέλος ἡ Σύγκλητος ἐστειλε τὸν ὑπατὸν Αἰμίλιον Παῦλον, δραστήριον καὶ ὀργανωτικὸν στρατηγόν. Ο Αἰμίλιος ἀπώθησε τὸν μακεδονικὸν στρατὸν καὶ ἔδωσεν ἀποφασιστικὴν μάχην εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Πύδνης (2 Ιανουαρίου 168). Ἡ μακεδονικὴ φάλαγξ ἔξεμηδενίσθη, ὁ Περσεὺς συνελήφθη αἰχμάλωτος. Ἡ λεία ἦτο τόσον μεγάλη, ὡστε οἱ Ρωμαῖοι δι’ ἀρκετὸν χρόνον ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τοὺς ἀμέσους φόρους. Ο Αἰμίλιος Παῦλος ἐτέλεσε τὸν λαμπρότερον θρίαμβον ἀπὸ ὅσους εἶχεν ἴδει ἔως τότε ἡ Ρώμη.

Ο θρίαμβος διήρκεσε 3 ἡμέρας. Ἡ πρώτη μόλις ἔξηρκεσε διὰ τὴν παρέλασιν τῶν ἀνδριάντων καὶ τῶν πινάκων ζωγραφικῆς, οἱ δόποιοι ἐφέροντο ἐπὶ 200 ἀμάξιν. Τὴν ἐπομένην παρήλασαν ἐπὶ πλήθους ἀμαξῶν τὰ ὡραιότερα καὶ πλουσιώτερα μακεδονικὰ ὅπλα . . ., κατόπιν 3 χιλ. ἄνθρωποι ἐφερον ἀργυρᾶ νομίσματα ἐντὸς 750 δοχείων, ἔκαστον τῶν ὅποιων ἐβαστάζετο ὑπὸ τεσσάρων ἀνδρῶν. Ἀλλοι ἐβάσταζον κρατῆρας ἀργυροῦς, ποτήρια καὶ ἄλλα πολύτιμα σκεύη . . . Τὴν τρίτην ἡμέραν ἐπροπορεύοντο 100 βόες πρωτισμένοι πρὸς θυσίαν, ἡκολούθουν 77 δοχεῖα πλήρη χρυσῶν νομισμάτων, οἱ βασιλόπαιδες καὶ ὁ Περσεὺς ἐνδεδυμένος καστανόχρουν ἱμάτιον καὶ φορῶν τὰ μακεδονικὰ πέδιλα . . . Κατόπιν ἤρχοντο 400 χρυσοῖ στέφανοι σταλέντες εἰς τὸν Αἰμίλιον ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων. Τέλος ἐπεφαίνετο ὁ θριαμβευτής ἐπιβαίνων ἐπὶ μεγαλοπρεπεστάτου ἄρματος. Τὴν πομπὴν ἔκλειεν ὁ στρατὸς μὲ κλάδους δάφνης εἰς τὰς χεῖρας καὶ ψάλλων ἀσματα ἐθνικὰ καὶ νικητηρίους παιάνιας πρὸς τιμὴν τοῦ νικητοῦ στρατηγοῦ.

(Πλουτάρχου : «Βίος Αἰμιλίου Παύλου»).

Ἡ Μακεδονία διηρέθη εἰς τέσσαρα μέρη μὲ ἰδιαιτέραν διοίκησιν.

‘Η Ἡπειρος, ἡ ὅποια εἶχε βοηθήσει τὸν Περσέα, ὑπέστη πρωτοφανῆ καταστροφήν : 70 πόλεις ἔξηφανίσθησαν καὶ 150 χιλ. ἄνθρωποι ἐπωλήθησαν ως δοῦλοι. Ἀλλ’ ἥλθε καὶ τῶν συμμάχων ἡ σειρά. Κατὰ τὸν πόλεμον εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Ἀχαικῆς Συμπολιτείας εἶχεν ἀκουσθῆ φωνὴ ὑπὲρ τοῦ ἔθνικοῦ ἀγῶνος τοῦ Περσέως. Διὰ τοῦτο οἱ πρώτην σύμμαχοι ἐθεωρήθησαν ὑποπτοι. Ἡ Ρώμη ἀπήτησε τότε ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς Ἀχαιας ως δύμήρους χιλίους ἐπιφανεῖς ἄνδρας, τοὺς ὅποιους ὑπέδειξεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς ρωμαϊκῆς μερίδος Καλλικράτης. Οἱ Ρωμαῖοι μετέφερον αὐτούς εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τοὺς ἐσκόρπισαν εἰς διαφόρους πόλεις. Ἔνας ἀπὸ αὐτούς ἦτο καὶ ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος, νιός τοῦ στρατηγοῦ Λυκόρτα ἐκ Μεγαλοπόλεως τῆς Ἀρκαδίας. Οἱ Ρωμαῖοι ἐφρόντισαν ἐπίσης νὰ ταπεινώσουν τὸν βασιλέα τῆς Περγάμου καὶ τὴν Ρόδον.

Η ΥΠΟΤΑΓΗ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ (148) ΚΑΙ ΤΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ (146)

Εἰς τὸ διάστημα τῶν 22 ἑτῶν μετὰ τὴν μάχην τῆς Πύδνης οἱ Ρωμαῖοι ἐκανόνισαν ὄριστικῶς τὰ πράγματα τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς τὴν Ἐλλάδα ὑπελείποντο δύο κέντρα ἀντιστάσεως : ἡ Μακεδονία, ἡ ὅποια δὲν ἦδύνατο νὰ λησμονήσῃ τὸ ἔνδοξον παρελθόν· ἐπίσης ἡ Ἀχαικὴ Συμπολιτεία, ὅπου τελευταίως εἶχεν ἀφυπνισθῆ ἡ ἔθνικὴ συνείδησις. Τὸ ἔτος 151 μετὰ 17 ἑτῶν ἔξορίσαν ἐπανῆλθον εἰς τὰς πατρίδας των οἱ ἐπιζῶντες Ἀχαιοί, διαπνεόμενοι ἀπὸ ἀδιάλλακτον μῆσος κατὰ τῶν Ρωμαίων. Οἱ ἔξοριστοι κατώρθωσαν νὰ μεταστρέψουν τὴν πολιτικὴν τῆς Ἀχαικῆς Συμπολιτείας. Τὴν ἀρχὴν κατέλαβον δὲ οἱ μόκριτοι, δὲ Κριτόλαοις καὶ δὲ Διαίσιοις, ὅπαδοι τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Ρωμαίων μέχρις ἐσχάτων. Ἡ στιγμὴ ἦτο κατάληλος, διότι οἱ Ρωμαῖοι εἶχον περιπλακῆ εἰς τὸν τρίτον Καρχηδονιακὸν πόλεμον καὶ διεξῆγον σκληρὸν ἀγῶνα εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Ἀλλὰ καὶ τὴν τελευταίαν στιγμὴν οἱ Ἐλληνες δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐνωθοῦν.

Τὸ 151 εἰς τὴν Μακεδονίαν κάποιος Ἀνδρίσιος, δὲ ὅποιος ἔλεγεν ὅτι ἦτο νιός τοῦ Περσέως καὶ ἐπωνομάζετο Φίλιππος, ἔξηγειρε τὸν μακεδονικὸν λαὸν κατὰ τῶν Ρωμαίων. Ἀλλὰ τὸ 148 ὁ ὑπατος Καικίλιος Μέτελλος συνέτριψε τὰς δλίγας δυνάμεις τοῦ Ἀνδρίσκου καὶ συνέλαβε τὸν ἴδιον αἰχμάλωτον. Ἡ τύχη τῆς Μακεδονίας ἐκανονίσθη ὄριστικῶς. Μετὰ τῆς Ἡπείρου, Θεσσαλίας καὶ νοτίου Ἰλυρίας ἀπετέλεσε ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα Μακεδονία.

Οι Ἀχαιοὶ δὲν συνέπραξαν μὲ τοὺς Μακεδόνας. Ἐλλ' οἱ Ρωμαῖοι ἐπενέβησαν εἰς τὰς διαφορὰς τῆς Ἀχαιϊκῆς Συμπολιτείας μὲ τὴν Σπάρτην, ἡ ὅποια ἔζητει νὰ ἀποσπασθῇ, καὶ ἀπήτησαν τὸν ἀποχωρισμὸν τῆς Σπάρτης, τοῦ "Αργους καὶ τῆς Κορίνθου, δηλαδὴ τὴν διάλυσιν τῆς Συμπολιτείας. Ο πατριωτισμὸς τῶν Ἑλλήνων ἔξηγέρθη καὶ τὸ 147 ἐκηρύχθη ὁ πόλεμος. Παρὰ τὸν ἡρωισμὸν τῶν τελευταίων ὑπερασπιστῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, οἱ Ρωμαῖοι ἐνίκησαν. Ο Μέτελλος συνέτριψε τοὺς Ἑλληνας εἰς τὴν Σκάρφειαν τῆς Λοκρίδος καὶ ἔγινε κύριος τῆς κεντρικῆς Ἑλλάδος. Ο Κριτόλαος ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην. Τὸ ἐπόμενον ἔτος 146 ὁ ὑπατος Μόμυος κατέστρεψε τὸν τελευταῖον Ἑλληνικὸν στρατὸν εἰς τὴν Λευκόπετραν πλησίον τοῦ Ἰσθμοῦ. Ο στρατηγὸς Δίαιος δὲν ἦθέλησε νὰ ἐπιζήσῃ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του καὶ ηύτοκτόνησε. Μετὰ ταῦτα ὁ Μόμυος διέβη τὸν Ἰσθμὸν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Κόρινθον, τὴν ὅποιαν κατὰ διαταγὴν τῆς Συγκλήτου μετέβαλεν εἰς ἑρείπια. Οἱ Ἑλληνες ἔχασαν ὄριστικῶς τὴν ἐλευθερίαν των καὶ ἡ Ἑλλὰς προσηρτίθη εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Μακεδονίας.

Τὸ ἔτος 133 ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς τῆς Περγάμου "Ατταλος Γ'" καὶ ἀφῆσε διὰ διαθήκης κληρονόμον τοῦ κράτους του τὸν ρωμαϊκὸν λαόν. Τὸ 129 οἱ Ρωμαῖοι κατέλαβον αὐτὸν καὶ ἐσχημάτισαν τὴν πρώτην ἀσιατικὴν ἐπαρχίαν, ἡ ὅποια ὠνομάσθη Ἀσία, διότι περιελάμβανε τὸ ἥμισυ τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ἐθεωρεῖτο ἡ πλουσιωτέρα ἐπαρχία τῶν Ρωμαίων.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΚΑΡΧΗΔΟΝΟΣ (146)

Ἄπὸ τοῦ τέλους τοῦ β' Καρχηδονιακοῦ πολέμου ἡ Καρχηδὼν ἔξεπλήρωσε πιστῶς τοὺς ὄρους τῆς συνθήκης καὶ προσεπάθησε μὲ κάθε τρόπου νὰ μὴ δυσαρεστήσῃ τοὺς Ρωμαίους.

Ἐλλ' ἡ ἐμπορικὴ ἀκμὴ τῆς πόλεως ἀνησυχοῦσε τοὺς Ρωμαίους, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν Καρχηδόνα ὑπῆρχον ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λησμονήσουν τὰς ταπεινώσεις τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος.

Ο κακὸς δαίμων τῆς Καρχηδόνος ἦτο ὁ βασιλεὺς τῆς Νουμιδίας Μασσανάσης. Ο ἡμιβάρβαρος, ἀλλὰ πονηρὸς καὶ φιλόδοξος αὐτὸς Ἀφρικανός, διαρκῶς ἀφήρει χώρας τῆς Καρχηδόνος, ἡ ὅποια πιστὴ εἰς τὴν συνθήκην, κατέφευγε πάντοτε εἰς τὴν διαιτησίαν τῆς Ρώ-

μης. Οι Ρωμαῖοι ἔδικταίωνον πάντοτε τὸν Μασσανάστην. Τὸ 153 εἶχε
ιεταβῆ ὡς διοικητὴς ὁ Κάτων, ὁ ὅποιος ἐπέστρεψε φανατικώτερος
ἀπὸ πρίν, καὶ ὀλους τοὺς λόγους του εἰς τὴν Σύγκλητον ἐτελείωνε
μὲ τὴν φράσιν: «**πρέπει νὰ καταστραφῇ ἡ Καρχηδῶν**».

“Οταν ὅμως τὸ 150 ὁ Μασσανάστης ἀφήρεσε νέα ἐδάφη, ἡ ὑπο-
μονὴ τῶν Καρχηδονίων ἔξηντλήθη καί, παρὰ τὴν συνθήκην, ἔλαβον
τὰ ὄπλα. Ἡ Σύγκλητος ἔθεωρησε τοῦτο ἀφορμὴν πολέμου. Ρωμαϊκὸς
στρατὸς ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Υτίκην. Ἐντρομοὶ οἱ Καρχηδόνιοι ἐ-
δήλωσαν ὅτι εἴναι πρόθυμοι νὰ παράσχουν πᾶσαν ἰκανοποίησιν. Ἐ-
δωσαν ὁμήρους καὶ παρέδωσαν τὰ ὄπλα καὶ τὰς μηχανάς των. Τότε
ὅ ὑπατος ἀνεκοίνωσε τὰς βαρείας προτάσεις τῆς Συγκλήτου. Οἱ Καρ-
χηδόνιοι ἔπρεπε νὰ ἐκκενώσουν τὴν πόλιν των καὶ νὰ ἐγκαταστα-
θοῦν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν 5 χιλ. μακρὰν τῆς θαλάσσης (149). Οἱ Καρ-
χηδόνιοι, ἔξαγριωθέντες ἀπὸ τὴν δολίαν αὐτὴν συμπεριφοράν, παρε-
σκευάσθησαν εἰς ἀπεγνωσμένην ἀντίστασιν. Ἡγωνίσθησαν ἡρωικῶς
ἐπὶ τρία ἔτη (149 - 146). Ἀλλὰ τὸ 147 οἱ Ρωμαῖοι ἔστειλαν εἰς τὴν
Ἀφρικὴν τὸν Σκιπίωνα Αἰμιλίου, τὸν ὁποῖον εἶχεν υἱοθετήσει ὁ Σκιπίων ὁ Ἀφρικανός. Ὁ ἀγὼν
ἀπὸ τότε εἰσῆλθεν εἰς νέαν φάσιν. Οἱ Ρωμαῖοι τὸ 146 εἰσῆλθον εἰς τὴν
πόλιν, οἱ δὲ Καρχηδόνιοι μετὰ λυσσώδη μάχην εἰς τὰς ὁδοὺς — ἡ
ὅποια διήκεσεν 6 ἡμερονύκτια — ἐκλείσθησαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν Βύρ-
σαν. Ὁ Ἀσδρούβας, ὁ ὁποῖος διηύθυνε τὸν ἀγῶνα, παρεδόθη
μὲ 50 χιλ. μαχητάς. Ἀλλ᾽ ἡ σύζυγός του καὶ χίλιοι ἄλλοι Καρχηδό-
νιοι κατέφυγον εἰς ἔνα ναὸν καὶ εύρηκαν οἰκτρὸν θάνατον εἰς τὸ μέ-
σον τῶν φλογῶν.

Ἡ διαταγὴ τῆς Συγκλήτου ἔξετελέσθη κατὰ γράμμα. Ἡ Καρχη-
δῶν κατεστράφη συστηματικῶς καὶ ἀπηγορεύθη νὰ ἀνεγερθῇ ἐπὶ
τοῦ ἐδάφους της νέα πόλις. Ἡ χώρα μετεβλήθη εἰς ρωμαϊκὴν ἐπαρ-
χίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀφρικὴ καὶ ὁ Σκιπίων ἐτέλεσε θρίαμβον καὶ
ἐπωνομάσθη Ἀφρικανὸς ὁ νεώτερος. Τοιουτοτρόπως ἔ-
ξιφανίσθη ἡ ὑπερήφανος φοινικικὴ ἀποικία τῆς Ἀφρικῆς.

ΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

Οἱ Ρωμαῖοι ἀμέσως μετὰ τὴν μάχην τῆς Ζάμας ἐγκατεστάθησαν
δριστικῶς εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Ἀλλὰ ἡ κακὴ διοίκησις ἐπροκάλεσε
περὶ τὰ μέσα τοῦ 2ου αἰῶνος φοβερὰν ἔξέγερσιν εἰς ὅλην τὴν χώ-

ραν, ἡ ὁποία διήρκεσε 21 ἔτη. Τέλος τὸ 134 ἐστάλη εἰς τὴν Ἰσπανίαν ὁ Σκιπίων Αἰμιλιανός, ὁ πορθητής τῆς Καρχηδόνος. Ἡ Ἰσπανία ὑπετάχθη δριστικῶς εἰς τοὺς Ρωμαίους τὸ 133 καὶ ἀπέβη ἡ πλουσιωτέρα ἐπαρχία τῆς Δύσεως. Οἱ Ρωμαῖοι ἀπὸ τὸ 201 - 177 εἶχον ἥδη ὑποτάξει τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν, τὴν ὅποιαν ὠργάνωσαν μὲ ἀποικίας καὶ ὁδούς.

Τὸ 125 ὑπέταξαν τὴν μεσημβρινὴν Γαλατίαν, ἡ ὁποία ἐξησφάλισεν εἰς αὐτοὺς τὴν συγκοινωνίαν μὲ τὴν Ἰσπανίαν. Ἐκ τῆς χώρας αὐτῆς ἐδημιούργησαν ίδιαν ἐπαρχίαν, τὴν ὅποιαν ὠνόμασαν N αρβωνίτιδα.

Τοιουτοτρόπως κατὰ τὸ τέλος τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνος, οἱ Ρωμαῖοι ἐκυριάρχησαν εἰς ὅλας τὰς ἀκτὰς τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Μεσογείου, τὴν ὅποιαν ἀπὸ τότε ὠνόμαζον «ἡ θάλασσά μας» (mare nostrum).

ΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΑΙΩΝ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ	ΡΩΜΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
Κ' αιών (2000)	Κάθοδος τῶν Ἀχαιῶν	Κάθοδος τῶν Ἰταλιωτῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν.
ΙΑ' αιών (1100)	Ἡ κάθοδος τῶν Δωριέων.	Νέα Κάθοδος Ἰταλιωτῶν εἰς Ἰταλίαν.
Θ' - Η' αιών (900 - 700)	Οἱ Ὁμηρικοὶ χρόνοι	Ἐγκατάστασις Τυρρηνῶν εἰς Ἰταλίαν.
ΣΤ' αιών (600 - 500)	594. Πεισίστρατος καὶ υἱοί του. 510. Ἔξωσις τῶν τυράννων.	Κυριαρχία Τυρρηνῶν εἰς κεντρικήν καὶ βόρειον Ἰταλίαν. 509. Κατάλυσις τῆς βασίλειας.
Ε' αιών (500 - 400)	Μηδικοὶ Πόλεμοι. Ἀκμὴ ἀθηναϊκοῦ κράτους Περικλῆς Ἐναρξῖς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. 404. Πτῶσις τῶν Ἀθηνῶν.	493. Ἰδρυσις τῆς δημαρχίας. Ὕγεμονία τῆς Ρώμης ἐπὶ τοῦ Λασίου. 405. Πολιορκία Βηΐων. Ἀρχὴ παρακμῆς τῶν Τυρρηνῶν.
Δ' αιών (400 - 300)	399. Θάνατος Σωκράτους. 371. Μάχη εἰς τὰ Λεύκτρα. 338. Μάχη τῆς Χαιρωνείας. Ὕγεμονία τοῦ Φιλίππου. Κατακτήσεις Μ. Ἀλεξάνδρου. 323. Θάνατος Μ. Ἀλεξάνδρου	390. "Αλωσις τῆς Ρώμης ὑπὸ τῶν Γαλατῶν. 338. "Υποταγὴ τῶν Λατίνων. Πόλεμοι κατὰ τῶν Σαμνιτῶν καὶ Τυρρηνῶν.
Β' αιών (200 - 100)	146. Ὑποταγὴ τῆς Ἐλλάδος εἰς τοὺς Ρωμαίους.	146. Καταστροφὴ τῆς Καρχηδόνος.

ΠΙΝΑΞ ΗΓΕΜΟΝΩΝ

1. ΟΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΙ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥ

Πτολεμαῖος	A'	δ Σωτήρ	323 - 283
»	B'	δ Φιλάδελφος	283 - 247
»	Γ'	δ Εὐεργέτης	247 - 222
»	Δ'	δ Φιλοπάτωρ	222 - 205
»	E'	δ Ἐπιφανῆς	205 - 181
»	ΣΤ'	δ Φιλομήτωρ	181 - 146
»	Z'	δ Εύπατώρ	146

2. ΟΙ ΑΤΤΑΛΙΔΑΙ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

Εύμένης	A'	263 - 241
*Ατταλος	A'	241 - 197
Εύμένης	B'	197 - 159
*Ατταλος	B'	159 - 138

3. ΟΙ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΟΙ ΣΕΛΕΥΚΙΔΑΙ

Σέλευκος	A'	321 - 281
*Ἀντίοχος	A' δ Σωτήρ	281 - 260
*Ἀντίοχος	B' δ Θεός	260 - 246
Σέλευκος	B' δ Καλλίνικος	246 - 226
Σέλευκος	Γ' δ Κεραυνός	226 - 223
*Ἀντίοχος	Γ' δ Μέγας	223 - 187
Σέλευκος	Δ' δ Φιλοπάτωρ	187 - 175
*Ἀντίοχος	Δ' δ Ἐπιφανῆς	175 - 164
*Ἀντίοχος	E' δ Εύπατώρ	164 - 162
Δημήτριος	A' δ Σωτήρ	162 - 150
*Ἀλέξανδρος	A' δ Βάλας	150 - 146
Δημήτριος	B' δ Νικάτωρ	146 - 138 καὶ 130 - 125

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑΙ

1. ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Δ' ΑΙΩΝ Π.Χ.

- 323 Θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου.
Λαμιακὸς πόλεμος.
- 322 Ἡττα τῶν Ἑλλήνων. Θάνατος τοῦ Δημοσθένους.
- 321 Ὁ Περδίκκας φονεύεται εἰς τὴν Αἴγυπτον.
Νέα διανομὴ εἰς τὸν Τριπαράδεισον.
- 319 Θάνατος τοῦ Ἀντιπάτρου.
- 318 Ὁ Φωκίων καταδικάζεται εἰς θάνατον.
- 316 Θάνατος τοῦ Εύμενους.
- 306 Οἱ διάδοχοι λαμβάνουν τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως.
- 301 Μάχη ἐν Ἰψῷ.

Γ' ΑΙΩΝ Π.Χ.

- 300 Κτίσις Ἀντιοχείας.
- 297 Θάνατος τοῦ Κασσάνδρου. Ὁ Δημήτριος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας.
- 281 Ὁ Λυσίμαχος ἡττᾶται ὑπὸ τοῦ Σελεύκου καὶ φονεύεται. Τὸ βασίλειον τῆς Θράκης ἔχαφανίζεται.
- 280 Τέσσαρες πόλεις τῆς Ἀχαΐας σχηματίζουν τὴν Ἀχαϊκὴν Συμπολιτείαν.
Οἱ Ἀντίοχοι διαδέχεται τὸν Σέλευκον καὶ ἐγκαθίσταται εἰς τὴν Συρίαν.
- 279 Ἐπιδρομὴ τῶν Γαλατῶν.
- 277 Ἀντίγονος δὲ Γονατᾶς βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. Ἡ δυναστεία τῶν Ἀντιγονιδῶν.
- 251 Ὁ Ἀράτος ἐλευθερώνει τὴν Σικουῶνα.
- 243 Ὁ Βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀγις καταργεῖ τὰ χρέη. Φονεύεται τὸ 241.
- 240 Τὸ βασίλειον τῆς Περγάμου ἀνεξάρτητον.

- 235 'Ο Κλεομένης βασιλεύς τῆς Σπάρτης.
 226 'Ο Κλεομένης ἐπιβάλλει τὴν μεταρρύθμισίν του.
 221 Μάχη εἰς τὴν Σελλασίαν.
 215 'Ο Φίλιππος Ε' πολεμεῖ τοὺς Ρωμαίους.
 211 Πόλεμος μεταξὺ τῶν δύο Συμπολιτειῶν.
 200 'Η Ρώμη κηρύττει τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Φιλίππου.

ΡΩΜΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

- Περὶ τὸ 1700 Κάθισδος α' Ἰταλιωτῶν εἰς Ἰταλίαν (όρείχαλκος)
 » 1000 Κάθισδος β' Ἰταλιωτῶν εἰς Ἰταλίαν (σίδηρος).
 » 950 Ἀφιξις Τυρρηνῶν εἰς Ἰταλίαν.
 » 753 Κτίσις τῆς Ρώμης κατὰ τὴν παράδοσιν.
 » 752 - 509 Περίοδος βασιλείας ἐν Ρώμῃ.

Ε' ΑΙΩΝ Π.Χ.

- 509 "Εξωσις βασιλέων κατὰ τὴν παράδοσιν.
 493 Δημαρχία.
 450 Δωδεκάδελτος.

Δ' ΑΙΩΝ Π.Χ.

- 395 "Αλωσις Ούηρων.
 387 Οἱ Γαλάται κυριεύουν τὴν Ρώμην.
 338 'Η Ρώμη κυριαρχεῖ εἰς τὸ Λάτιον.
 300 'Εξίσωσις πατρικίων καὶ πληθείων.

Γ' ΑΙΩΝ Π.Χ.

- 272 'Η Ρώμη κυριαρχεῖ εἰς τὴν Ἰταλίαν.
 264 - 241 Α' Καρχηδονιακὸς πόλεμος.
 241 - 218 Ἀνακωχὴ μεταξὺ Ρώμης - Καρχηδόνος.
 237 - 221 Οἱ Καρχηδόνιοι κυριεύουν τὴν Ἰσπανίαν.
 218 - 201 Β' Καρχηδονιακὸς πόλεμος.
 216 Κάνναι.
 212 Οἱ Ρωμαῖοι κυριεύουν τὰς Συρακούσας. Θάνατος τοῦ Ἀρχιμήδους.

202 Μάχη παρὰ τὴν Ζάμαν.
201 Εἰρήνη Ρώμης καὶ Καρχηδόνος.

Β' ΑΙΩΝ π.Χ.

200 - 197 Πόλεμος κατὰ Φιλίππου Ε' Μακεδονίας.
192 - 190 Πόλεμος κατὰ Ἀντιόχου Γ' τῆς Συρίας.
171 - 168 Πόλεμος κατὰ τοῦ Περσέως.
149 - 146 Γ' Καρχηδονιακὸς πόλεμος.
148 Ὑποταγὴ τῆς Μακεδονίας.
146 Ὑποταγὴ τῆς Ἑλλάδος. Καταστροφὴ τῆς Καρχηδόνος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σελίς

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΡΩΜΑΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ.....	5 - 6
---------------------------------------	-------

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΝ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς. — Ἡ ἔξέγερσις τῶν Ἑλλήνων. — Ἀγών τῶν στρατηγῶν διὰ τὴν ἐπικράτησιν. — Τὸ πέλος τοῦ Περδίκκα. — *Ἀνδρος τοῦ Ἀντιγόνου. — Ἐύμένης. — Ἐπικράτησις τοῦ Ἀντιγόνου. — Δημήτριος δ Πολιορκητής. — Ὁ Δημήτριος εἰς τὰς Ἀθήνας. — Τὸ βασιλικὸν στέμμα. — Ἡ ἐν Ἰψῷ μάχη. — Διαιμελισμὸς τῆς αὐτοκρατορίας. — Τὸ κράτη τῶν διαδόχων.....	7 - 19
--	--------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ

1. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

Ἡ φύσις τοῦ βασιλείου. — Οἱ βασιλεῖς. — Ἡ Αἴγυπτος ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων.	20 - 24
--	---------

2. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΩΝ ΣΕΛΕΥΚΙΔΩΝ

Ἡ φύσις τοῦ κράτους. — Οἱ βασιλεῖς. — Τὸ βασίλειον τῆς Περγάμου.	25 - 29
--	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

Ἡ ἀναρχία εἰς τὴν Ἑλλάδα. — Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Γαλατῶν. — Ὁ Πύρρος. — Αίτωλικὴ καὶ Ἀχαικὴ Συμπολιτεία. — Ὁ Ἀρατος ἀρχηγὸς τῆς Ἀχαικῆς Συμπολιτείας. — Ἄγις καὶ Κλεομένης. — Ὁ Φιλοποίμην	30 - 39
--	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Α' ΓΕΝΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ

Χαρακτήρ τοῦ 'Ελληνιστικοῦ πολιτισμοῦ. — Οἰκονομικὴ ζωὴ. — Τὰ κέντρα	40 - 43
--	---------

Β' ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

'Η ἔξασθένησις. — Πνευματικὴ ζωὴ.....	43 - 44
---------------------------------------	---------

Γ' ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

Κτίσις τῆς πόλεως. — 'Η μεγάλη πόλις. — Περιγραφαὶ τῶν ἀρχαίων. — Τὰ μνημεῖα.....	44 - 49
---	---------

Δ' ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ

Κτίσις καὶ σημασία. — 'Η τετράπολις. — 'Η εύδαιμων 'Αντιόχεια. — 'Ακτινοβολία.	49 - 54
---	---------

Ε' ΠΕΡΓΑΜΟΣ ΚΑΙ ΡΟΔΟΣ

Πέργαμος. — 'Ο βωμὸς τοῦ Διὸς - 'Η βιβλιοθήκη. — Ρόδος. — Διοίκησις καὶ πολιτικά. — Παιδεία	54 - 61
---	---------

ΣΤ' ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

Γενικὰ χαρακτηριστικά. — Ποίησις. — Πεζογραφία. — Φιλοσοφία. — 'Η ἐπιστήμη. — 'Η τέχνη.....	61 - 72
---	---------

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΡΩΜΑΙΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

ΠΡΟ·Ι·ΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

'Η Εύρωπαϊκὴ περιοχή. — Γνώσεις τῶν ἀρχαίων περὶ Εύρωπης. — Άι πληροφορίαι ἀπὸ τὰς ἀνασκαφάς. — Παλαιολιθικὴ ἐποχή. — Νεολιθικὴ ἐποχή. — 'Ἐποχὴ τῶν μετάλλων. — Διαμόρφωσις λαῶν. — Βορεία ἥ 'Ινδοευρωπαϊκὴ φυλή. — 'Ἐξάπλωσις τῶν 'Ινδοευρωπαίων	73 - 86
---	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

ΑΡΧΑΙΑ ΙΤΑΛΙΑ. — ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ

Σημασία τῆς Ρωμαϊκῆς ιστορίας. — 'Η Ἰταλία. — Διαίρεσις τῆς Ἰταλίας. — Οἱ παλαιότεροι κάτοικοι τῆς Ἰταλίας. — Οἱ Τυρρηνοί. — Αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι. — Οἱ Λατῖνοι.....	87 - 95
---	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ. — ΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ

Οἱ Ρωμαϊκοὶ μῦθοι. — Αἱ ἀρχαὶ τῆς Ρώμης. — 'Η Ρωμαϊκὴ κοινωνία. — Πολιτικὴ δργάνωσις. — 'Η ἐπανάστασις τοῦ 509.....	96 - 100
---	----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΞΙΣΩΣΙΣ

Τὸ νέον πολίτευμα. — Πατρίκιοι καὶ πληθεῖοι. — 'Η Δημαρχία. — 'Η ἔξισωσις τῶν τάξεων	101 - 104
--	-----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

Οἱ πόλεμοι πρὸς τοὺς γειτονικούς λαούς. — Οἱ Γαλάται. — Οἱ Σαμνιτικοὶ πόλεμοι. — Οἱ Ἑλληνες τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας. — 'Ο πόλεμος κατὰ τῶν Ταραντίνων. — Πολιτικὴ δργάνωσις τῆς Ἰταλίας. — 'Αποικίαι. — 'Οδοί	105 - 111
--	-----------

ΚΑΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Ο ΡΩΜΑΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ

'Ο Ρωμαῖος στρατιώτης. — 'Η λεγεών. — 'Οπλα — Μηχαναί. — 'Η πειθαρχία. — 'Ο θρίαμβος.....	112 - 117
---	-----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

ΤΑ ΗΘΗ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΟΥ ΡΩΜΑΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

Οἱ Ρωμαῖοι. — Τὰ ἔθη. — Αἱ προγονικαὶ ἀρεταῖ. — 'Η ρωμαϊκὴ θρησκεία. — Οἱ θεοὶ τῶν Ρωμαίων. — 'Η λατρεία	118 - 124
--	-----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Τὸ πολίτευμα. — 'Εκκλησίαι. — Οἱ ἄρχοντες. — 'Η σύγκλητος. — 'Η οἰκογένεια. — 'Η γέννησις. — 'Η ἀγωγὴ τῶν παίδων	125 - 130
--	-----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

Η ΠΑΛΗ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΚΑΡΧΗΔΟΝΟΣ

Τὰ αἴτια. — 'Η Καρχηδών. — 'Ο πρῶτος καρχηδονιακός πόλεμος. — Μετεξύ δύο πολέμων. — Δεύτερος καρχηδονιακός πόλεμος. — 'Ο Ἀννίβας. — 'Η διάβασις τῶν Ἀλπεων. — Αἱ πρῶται νῖκαι. — Φάρβιος. — Κάνναι. — Μεταβολὴ τῆς τύχης. — 'Η παρὰ τὴν Ζά- μαν μάχη. — 'Η ειρήνη.....	131 - 140
---	-----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ

'Η νέα πολιτική κατεύθυνσις. — 'Ανάμειξις εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἀνα- τολῆς. — 'Ο πόλεμος κατὰ τοῦ Φιλίππου. — 'Ο πόλεμος κατὰ τοῦ Ἀντιόχου. — 'Ο πόλεμος κατὰ τοῦ Περσέως. — 'Υποταγὴ Μακεδονίας καὶ Ἐλλάδος. — Καταστροφὴ τῆς Καρχηδόνος. — Αἱ κατακτήσεις εἰς τὴν Δύσιν	141 - 149
---	-----------

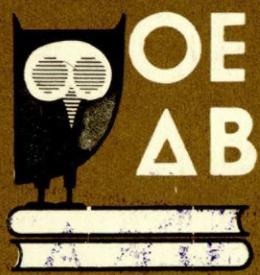
Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιόσημον, εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

'Αντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. 'Ο διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιῶν αὐτὸν διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρ-
θρου 7 τοῦ Νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 ('Εφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

024000019708

ΕΚΔΟΣΙΣ Ζ/ΙΗ', 1974 (IX) — ΑΝΤΙΤ. 155.000 — ΣΥΜΒ.: 2462 /23-5-74
ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ & ΣΙΑ - Α. Ε.

Ψηφιογραφία από το Ινστιτούτο Εκπαράνευσης Πολιτικής